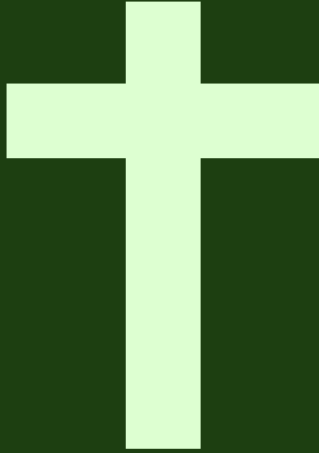

Magtubu tôô toꝝ
biꝝare to kôꝝbi

Kimré: Magtubu tôô toꝝ biꝝare to kôꝝbi New Testament

Magtubu tôô toj bïpare to kôrbi

Kimré: Magtubu tôô toj bïpare to kôrbi New Testament

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9dffd176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84

Contents

Matiyé	1
Mark	36
Luk	58
Ja	94
Jé lê bay jé	121
Rômê	154
1 Kworêntijnê	171
2 Kworêntijnê	186
Galat	197
Epêsijnê	204
Pîlipijnê	210
Kwolosijnê	214
1 Tésalonisijnê	218
2 Tésalonisijnê	222
1 Timoté	225
2 Timoté	230
Tit	234
Pilémô	237
Hébre	238
Jak	252
1 Piyêr	257
2 Piyêr	262
1 Ja	266
2 Ja	271
3 Ja	272
Jud	273
Pelal wo jô Ja	275

Kwôlo Dôri wo Emen wo Matiyé kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Matiye li hen

Bô magtubu Kwôlo Dôri wo Matiye a na, mawi kwôlo Mark na li bô magtubu tori a hen na, yi ya. Mawi kwôlê bi a na:

1. Ba kôl na kwôli ulê béré wo Ja ôbi lê batêm. (3: 1-12.)
2. Ba na kwôli batêm to Ja lij Jêsu nap lamê wo ôbi bare lam Jêsu. (3: 13 - 4: 11.)
3. Ba na kwôli derê kwôlê wo Jêsu dô men, gelé wo ôbi gelij bijné are men, berarê wo ôbi berare bay ômpare a men sa iyé Galilé. (4: 12 - 18: 35.)
4. Ba na kergare to ôbi ô Jérusalêm a hen. (Sapitre 19-20.)
5. Ba kirija ôbi sa bijn Jérusalêm na, ôbi wôl gap né hen. Wulê wo jurgem bi wo hen derê kibri ba, na kwôli beréri men, kwôli deréri men, kwôli jê sé wori kampê men, kwôli sé wo ôbi si sa bijné hen a men. (Sapitre 21-28.)

Nijba, sapitre 1 nap 2 ná, kwôlo tumô wo Matiye kôl bô magtubu tori a ba, na kwôli tô môj wo Jêsu men, kwôli yêri men, kwôli kampare tori a men. Men, ôbi kôl kwôli gawra wo Jêsu bi wo ôbi da kelê kwôli bô magtubu tôri a hen. Jêsu bi wo hen na, na Kelma ôbi gôlij nap na wo Emen na genge diré béna hen men, ôbi na Emanuwêl (bôri na: Emen ba nap na) men, na nap Jêsu a Emen né lij anga ôbi na kôl kwôlij bi bô magtubu tori to tumô hen men.

Kwôlo Dôri wo Matiye ná, na magtubu to yi gay wôsa hende day kwa ari gelé ka Jêsu na gelij bijné hen kwône kini bay.

Sapitre 5-7 ná, na kwôli derê kwôlê wori sa keram a wo kôl kwôli bô pôn wo bijné ka a sé bô *emê iyére to derômaraj a hen.

Sapitre 10 ná, kôl na kwôli tôô to bay ay bijn ka a erê wô ulê béré kwôli sa wo emê iyére to derômaraj a hen.

Sapitre 13 na, kôl na kwôli emê iyére to derômaraj a to bay kôl kwôlê bô gwosore a téé jurgem hen. Gwosoy kwôlê bi wo hen na, gel na, emê iyére hende to hen to yi nap kini uwôbère tô hen, nijba, joor wo hende ay hen na, a yé tu wolê tôre to cêgê.

Sapitre 18 na, kôl na kwôli merê pôn tô yénjare a bô emê iyére to kôrbi hende to hen.

Sapitre 24-25 na, kôl na wo nana lê iyen a nana môrij gemij emê iyére hende to hen.

Bô Kwôlo Dôri wo Matiye a ná, bay gel Jêsu na mega ôbi sa kirij wo era wô dé tô emê iyére kôrbi hende to hen men, wô gelij bijné ka a sé bô emê iyére hende to hen. Ôbi gelji angaj lê bi bay ré yij bay derê kwôli emê iyére hende to hen tumô bijné.

Tô môj wo Jêsu Krist (Lk 3: 23-28)

¹ Tô môj wo Jêsu wo na *kunga kelma Dabid wo na kunga *Abraham a men hen a na: ² Abraham yê Isak, Isak yê Jakwôb, Jakwôb yê Juda nap yênêri. ³ Juda yê Parês nap Jara wo yori na Tamar hen, Parês yê Esrôm, Esrôm yê Aram, ⁴ Aram yê Aminadab, Aminadab yê Nasôn, Nasôn yê Salmôn, ⁵ Salmôn yê Bohoj wo yori na Rahab hen, Bohoj yê Obêd wo yori na Rut hen, Obêd yê Jêsé, ⁶ Jêsé yê kelma Dabid. Dabid yê Salomôn wo yori na tam Uri hen, ⁷ Salomôn yê Roboham, Roboham yê Abiya, Abiya yê Asap, ⁸ Asap yê Josapat, Josapat yê Joram, Joram yê Ojijas, ⁹ Ojijas yê Johatam, Johatam yê Akaj, Akaj yê Ejékiyas, ¹⁰ Ejékiyas yê Manasé, Manasé yê Amôn, Amôn yê Josiyas, ¹¹ Josiyas yê Jékwniyas nap yênêri. Na elê bi wo hen aya bay ré pôrij balêrji ôrij Babilôn a lemnare hen. ¹² Kam *Israyêl ka bay yêji Babilôn a tô lemnare a a na: Jékwniyas yê Salatiyêl, Salatiyêl yê Jorobabêl, ¹³ Jorobabêl yê Abiyud, Abiyud yê Eliyakim, Eliyakim yê Ajôr, ¹⁴ Ajôr yê Sadôk, Sadôk yê Akim, Akim yê Eliyud, ¹⁵ Eliyud yê Eléyajar, Eléyajar yê Matan, Matan yê Jakwôb, ¹⁶ Jakwôb yê Josêp wo ôbi kurô Mari to yê Jêsu wo bay uwôgeri *Krist, kwo Emen dôri hen hen.

¹⁷ Ayij tôri sa Abraham a kwôy sap na kelma Dabid a na, na tô môj môj kibi pôrbu, men, hena sa kelma Dabid kwôy sa to bay pôrji lemnare hen na, na tô môj môj kibi pôrbu men, hena wulê wo bay pôrji lemnare Babilôn a hen kwôy sap na Krist a na, na tô môj môj kibi pôrbu a men.

Kwôli yê Jêsu (Lk 2: 1-7)

¹⁸ Na derênge kwôli yê wo bay yê Jêsu Krist. Mari toj yori na, na hendi gusô Josêp, nijba, bay yij né tô, menba, hende yi kwoo nap néé wo Tunu toj hendi bô bôré. ¹⁹ Josêp wo ôbi gusôre bi wo hen na, na gawra wo derôre, ôbi genge diré kapêre jegê mera dîba diré kelê kwôli ta bi tayre ré duru ré. ²⁰ Kirija ôbi erem bôri a hen iyôj ba ya tô, menba, *mana wo derômaraj a sa kôli bô wônê a iyôj ba: «Josêp kunga kelma Dabid, meremné ré, nijba, ju bô Mari mega tamnem iyôj, ²¹ wôsa kwoo wo hende yi hen na, na nap

née wo Tunu toj hendi bô bôre, aɲ hende a yê kema iba aɲ já uwôgeri Jêsu, wôsa na ôbi a gôlijɲ naɲ baléri sa têrijɲ lêreji a hen.»²² Are bay ka hen yi hen iyôɲ bi kwôlo Emen na biɲ ôbi kibri na kôl hen na, ariri rê lijɲ. Ôbi na kôl iyôɲ ba:²³ «Môni temale a yê kwôo aɲ a yê kema iba aɲ bay a uwôgeri Emanuwêl.» Hini bi wo hen iyayriri na, «Emen naɲ na.»

²⁴ Kirijɲ Josêp engijɲ tô kum a menba, ôbi li mega bi wo mana wo Kelma kôli hen iyôɲ. Ôbi gô naɲ Mari.²⁵ Nijɲba, bay yijɲ né kwôy wo hende yêɲ kema iba aɲ ôbi uwôgeri Jêsu.

2

Bay henê are era wô gelé Jêsu

¹ Bay yê Jêsu Bêteléhêm môni iyére to bô emê wo Judé a, wulê bi wo hen a na, na *Hêrôd a na na ôbi emê sa iyére. Kirijɲ bay ka hen na, bay henê are henaji si tô emen iyôɲ saji Jérusalêm a.² Menba, bay engere iyôɲ ba: «Kelma wo Jubnê wo bay yêri na ba, na si yôɲ ba? Wôsa nini gelo têtêɲne tori hena si tô emen iyôɲ aɲa niné era bi niné tibéri hen.»

³ Kirijɲ kelma Hêrôd toy hen iyôɲ menba, ôbi sun men, biɲê ka Jérusalêm a kêm kôba sun a men.⁴ Menba, ôbi dayré damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay derê tô tôo to Emen aɲ engeriɲi iyôɲ ba: «Kirijɲ ka bay a yêɲ *Krist wo Emen dôri hen ba na yôɲ ba?»⁵ Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Bay a yêri Bêteléhêm a emê wo Judé a wôsa *ôbi kibi Emen na kôl kwôli tumô kôl iyôɲ ba: ⁶ «Mini Bêteléhêm, to Judé perê iyére to damné kêm bô emê wo Juda a hen na, muna to dê ré, wôsa Kelma wo a derê tumô *Israyêl biɲê kaɲê môɲ ôbi gemé gamgê iyôɲ hen na, a hena na bôre a.» »

⁷ Menba, Hêrôd uwôga bay henê are bay ka hen naɲ palê aɲ sa engeriɲi bay ré kôli wulê têtêɲne rê sɲɲ ya hen.⁸ Menba, ôbi jéji Bêteléhêm a aɲ kôlji iyôɲ ba: «Erêɲge ken ô engéré kirijɲ ka kema bi wo hen yijɲ ya hen, aɲ kirijɲ ken ɲariɲɲ na, ken hera sa kôlen bi nôbi kôba na erê tibéri men.»

⁹ Kirijɲ bay toy kwôlo ôbi kôlji hen iyôɲ nijɲ menba, bay ôrji haji nijɲ. Têtêɲne to bay ré gelore si tô emen hen na, dô tumôrji, menba, kirijɲ hende biɲ sa kirijɲ ka kema bi wo hen yijɲ ya hen menba, hende dɛbu tôɲ hare nijɲ.¹⁰ Kirijɲ bay gel têtêɲne hende to hen iyôɲ menba, yirji dôrji damanɲ.¹¹ Bay siji bô ira aɲ gelji kema bi wo hen naɲ yori Mari menba, bay cubu gubarji tôɲ tumôri a aɲ tibri men, bay tô

magela woji nô aɲ biri aɲga gararji damanɲ damanɲ bay a na: lôr men, weɲ wo dîpé dô wo bay uwôgeri peranjens hen men, kwôɲ hana wo bay uwôgeri *miir hen a men.¹² Menba, Emen kôlijɲ bay henê are bay ka hen bô wônê a iyôɲ ba bay ré hôrji ɲpé Hêrôd ré menba, bay ré ay geré wo dɲɲgi a ré hô ijɲ.

Bay ay kema bi wo hen gerijɲ Ejipt a

¹³ Kirijɲ bay henê are bay ka hen ôrji ta nijɲ menba, *mana wo derômaranɲ a wo Kelma si sa Josêp a naɲ wônê kôli iyôɲ ba: «Hena ta ay kema bi wo hen naɲ yori ju gerijɲ ôrijɲ Ejipt a aɲ ju môrijɲ naɲ dî ya kwôy wo na kôlem dema jeré herajɲ naɲ dî tô, ré ba Hêrôd woge geré diré deréri.»

¹⁴ Menba, Josêp hena naɲ yoyre hende to hen ay kema naɲ yori gerijɲ ôrijɲ Ejipt a.¹⁵ Ôbi mô ya hende to hen kwôy wo Hêrôd naɲ. Are bay ka hen yi hen iyôɲ mega kwôlo Kelma na biɲ ôbi kibri na kôl tumô kôl iyôɲ ba: «En uwôge Keman ré so aɲ Ejipt a nijɲ.»

Kwôli deré wo Hêrôd bi bay duu kamrê

¹⁶ Kirijɲ Hêrôd hôn wo bay henê are ré lamni na lamé menba, bôri tari damanɲ aɲ ôbi ay tôo bi bay ré duu kamrê kaɲ imɲê ayijɲ tôri sa ka bay yê haw a kwôy dî sa ka elêrji wôo wôo a ka sa iyé Bêteléhêm a men, ka sa kam iyére to méere ta hen a men. Ôbi li hen iyôɲ wô kwôlo bay henê are na kôli gengijɲ sa wulê wo têtêɲne rê sɲɲ. Ayijɲ tôri wulê bi wo hen kwôy saɲ sa wulê wo bay derijɲ kamrê hen na, li elê wôo ré tô.¹⁷ Na ôbi á, are bay ka hen ré biɲ naɲ kwôlo ôbi kibi Emen Jérêmi na kôl hen:¹⁸ «Sômê ôm gôr kirijɲ Rama a, Rasêl sôm wô kamne, aɲ bay waare kôba hende toy ré wô kamne ka bay duu kêm hen.»

Josêp henaɲ naɲ Jêsu Ejipt a herajɲ Israyêl a

¹⁹ Kirijɲ Hêrôd ma nijɲ menba, *mana wo derômaranɲ a wo Kelma si sa Josêp a Ejipt a naɲ wônê aɲ²⁰ kôli iyôɲ ba: «Hena ta ju ay kema naɲ yori ju herajɲ naɲ ci sa iyé Israyêl a wôsa ka na woge ciré deréri hen na, maji nijɲ.»

²¹ Menba, Josêp hena ay kema naɲ yori herajɲ sa iyé Israyêl a.²² Nijɲba, kirijɲ ôbi toy wo ré na Arkélawus a ré na kelma wo Judé hôlmê ibari Hêrôd a na, ôbi kemna herê ô merê bô emê wo Judé a. Menba, Emen yêge mari bô wônê a menba, ôbi ô bô emê wo Galilé a.²³ Aɲ ô merê sa iyé Najarêt a. Yi hen iyôɲ bi ré biɲ naɲ kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl iyôɲ ba: «Bay a uwôgeri kema Najarêt hen.»

3

Béré wo Ja ôbi lê batêm uwôl derô gwôlê

(Mk 1: 1-8, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)

¹ Wulê bi wo hen na, Ja ôbi lê batêm so derô gwôlê wo Judé aṅ aṅ uwôl béré kôl iyôn ba: ² «Beléṅge cêgernge biṅ têtirij tonṅge wôsa *emê iyére to derômaran a ba da niṅ.» ³ Na Ja bi a *ôbi kibi Emen *Esay na ré kôl kwôli kôl iyôn ba: «Na tôô gawra wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanêṅge geré wo Kelma men, janêṅge kam geré kari bi ô derôre a men.»

⁴ Ja tôbe bargay ka bay li naṅ gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri naṅ ariṅ a men. Ari emêri na céré men, timne men. ⁵ Biṅé kêm ôrji sa pôn pôn ligiri a: ka Jérusalêm men, ka Judé men, ka kam iyére to mér sa cér wo Jurdê ta hen a men. ⁶ Biṅé bay ka hen tô tô têtirij toji ta aṅ ôbi liji batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

⁷ Kirija Ja gel Parisiṅêṅê naṅ *Sadusiṅêṅê kwône era ligiri a bi ðiré liji batêm, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môṅ jênère iyôn hen, na i a geléṅge bi kené gerij uwonṅge wo Emen wo a era hen ba? ⁸ Iyôn ba, bi jé lêreṅge gel wo kené bul cêgernge biṅ têtirij tonṅge niṅ. ⁹ Diba ken mô wô kelê: «Abraham na ibarni, Abraham na ibarni» mera ré, wôsa en kelêṅge jerew wo yi hen na, Emen a nêmé belé liṅ kamrê biṅ Abraham. ¹⁰ Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn niṅ aṅ gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba a diṅ jôriṅ aṅ uwôliṅ tare a. ¹¹ Nôbi ba, en lêṅge batêm na naṅ kam gengiṅ sa belé wo kené bul cêgernge biṅ têtirij tonṅge hen, niṅba, kwo a era cêgena hen na, ôbi a lêṅge tori naṅ Tunu toṅ hendi bô bôré men, naṅ tare a men, wôsa nééri gôliṅ kupê men, en nêṅ terê garbê kaṅ têri ré a men. ¹² Men, ôbi ôriṅ naṅ gwore tori toṅ péé kaw wô labiṅ kiriṅ kaṅ péé kaw ya aṅ ôbi a péé kaw kari bay ka hen aṅ a perê gusiṅniṅji bê a bô béér a a men. Menba, kurmérji ba ôbi a uwoyé aṅ bô tare to enṅe bariṅ né yôd hen.»

Ja liṅ Jêsu batêm

(Mk 1: 9-11, Lk 3: 21-22)

¹³ Na ôbi á, Jêsu ré hena Galilé ô ligi Ja kibi cér wo Jurdê a bi ré liri batêm men hen. ¹⁴ Ja li ða kaṅê aṅ kôliṅ Jêsu iyôn ba: «Nôbi a ré erê bi jeré lèn batêm, menba, li iyeṅ a jôbi jeré hô era bi ené lêm batêm ði ba?»

¹⁵ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Kwo haw hen ba en gey bi ré yi hen iyôn hari, na hen iyôn a nana liṅ aṅga Emen gey hen.»

Menba, Ja gey naṅ ði aṅ liri batêm. ¹⁶ Kirija Ja liṅ Jêsu batêm aṅ ôbi so bô kam a niṅ na, kirij bay ka hen derômaran bôliṅ aṅ ôbi gel Tunu toṅ hendi bô bôré herbo mega derare iyôn sari a. ¹⁷ Menba, tô kwôni ema derômaran a kôl iyôn ba: «Kwo debu na na, na Keman, en piri daman. Men, en li yi deré wô sari daman a men.»

4

Sélé wo Sidan sél Jêsu

(Mk 1: 12-13, Lk 4: 1-13)

¹ Kirija ôbi so bô kam a niṅ menba, Tunu toṅ hendi bô bôré ôriṅ naṅ ði derô gwôlê bi Sidan ré ô séléri. ² Lê wo Jêsu li wulê tôre pôrbu yoṅre naṅ tu tare baa emê ani hen na, kurôn liri. ³ Menba, Sidan era ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju bi jerew wo yi na bi bilij kwô bem ju ôm.»

⁴ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emê gôliṅ né niṅba, kwôlo si kibi Emen a gawra ré môriṅ geṅ ði.» »

⁵ Menba, Sidan hô ôriṅ naṅ ði Jérusalêm iyére to yi naṅ jengère a hen aṅ ôriṅ naṅ ði ô ðiri ta yeṅ sa *iyéy Emen a, ⁶ aṅ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen tiri ba ju deran kuriṅ toṅ na gelé wôsa na liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayê tôô biṅ *manê ka derômaran a gengiṅ sam» men, «Bay a ayem kôbriji a bi têm ré ði keram wôni ré.» »

⁷ Jêsu hô uwôli sara kôl iyôn ba: «Magtubu hende to hen kôba hô kôl iyôn ba: «Kelma Emen wom na, já séléri ré.» »

⁸ Menba, Sidan hô ôriṅ naṅ ði sa keram wo yéṅgi a aṅ gili emê iyére to sa terare a na naṅ aṅga dôri dôri ka yi ya. ⁹ Aṅ ôbi kôliṅ Jêsu iyôn ba: «Hena jeré jubu gubam tumôn a aṅ teben ba na bem are bay ka kêm ka ju gel hen.»

¹⁰ Menba, Jêsu ône Sidan aṅ kôli iyôn ba: «Sidan, erêṅ wôsa liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma woṅ Emen wom pôn nêṅ hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

¹¹ Kirij bay ka hen menba, Sidan erêṅ ðiri hari niṅ, menba, manê ka derômaran a era ligi Jêsu a aṅ biri aṅgaṅ emê.

*Jésu ay tô jé wori Galilé a**(Mk 1: 14-15, Lk 4: 14-15)*

¹² Bay bu Ja uwól dangay a. Kirijna Jésu toy wo bay ré bu Ja hen iyôn menba, ôbi hena ô Galilé. ¹³ Ôbi dî sa iyére tori to Najarêt hen an ô merê Kapêrnayôm kibi cér wo bô emê wo Jabulôn naj kwo Nêptali a. ¹⁴ Ôbi li hen iyôn bi ré bij nap kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôli tumô kôl iyôn ba:

¹⁵ «Terare to Jabulôn naj to Nêptali, To yi si kwa cér wo dami, si cêgi Jurdê hen, Na hende to bîné ka na Jubné ré hen mô ya hen.

¹⁶ Bîné ka na mô bô kirij ka hendi a hen na, haw hen bay gel kirij ka perangi ka dami men,

ka yi mônj ciré ma iyôn gengij sa siniji hen kôba bay gel kirij

ka perangi a men.»

¹⁷ Menba, Jésu ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba: «Beléngge cêgernge bij têtirj tonge wôsa *emê iyére to derômaranj a era da hen ya nij.»

*Jésu uwôge bay uré pôrbu**(Mk 1: 16-20, Lk 5: 1-11)*

¹⁸ Jésu ô tèm tèm kibi cér wo Galilé a, menba, ôbi gel gawré wôô tô yênijare a ka na bay uré, bay a na si Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen, naj yêni André, bay urji kuyê naj bera. ¹⁹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Eranje tón a an na béngge ken yi bay uré bîné ben.» ²⁰ Menba, kirij bay ka hen na, bay déj bera toji an, an ôrji tôri a.

²¹ Ôbi ô sem, menba, ôbi hô gel gawré wôô tô yênijare a, na si *Jak naj yêni Ja kaj kami gawra wo bay uwôgeri Jébédé hen, bay môrji bô bato a naj ibarji panji bera toji menba, Jésu uwôgeji menba, ²² kirij bay ka hen na, bay dî ibarji naj bato an ôrji tôri a.

²³ Jésu gôr bô emê wo Galilé hen kêm an gilij bîné are bô *iyéj danare a men, dô Kwôlo Dôri wo gengij sa emê iyére to derômaranj a men, berare bîné kêm ka ômpare to gay gay liji hen men, berare bay merayé ka gay gay a men. ²⁴ Kwôli Jésu ôm gôr bô emê wo Siri a kêm an li wo bay eraj naj bay ômpare to gay gay men, ka tunu to habij yi bôrji a men, bay gesemem men, bay merayé a men bi ôbi ré berareji. ²⁵ Menba, kwônê bîné ka hena Galilé men, ka hena emê iyére to tôre môj hen men, ka hena Jérusalêm a men, ka hena Judé naj kam iyére kêm ka yi si cêgi cér wo Jurdê a hen a men ôrji tôri a.

5*Jésu dôrij bîné kwôlê sa keram a*

¹ Kirijna Jésu gel kwônê bîné bay ka hen era ligiri a menba, ôbi day ô merê sa keram a menba, bay tôri era ligiri a ² menba, ôbi ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba:

*Yi deré wo dami**(Lk 6: 20-23)*

³ «Bîné ka erem wo ciré nêm lê ani sa kibriji ré hen na, yirji a sa dôrji wôsa *emê iyére to derômaranj a na toji.

⁴ Bîné ka mô naj bô emê haw hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa jalê bôrji.

⁵ Bîné ka kalêrji jal hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a merê deré sa terare a na sem.

⁶ Bîné ka doy lê angaj derôre liji damanj hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa biji anga bay ôrij doyriji bay ka hen.

⁷ Bîné ka bô tu na to megêrji hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa beré tu na toji men.

⁸ Bîné kaj bay bô bôrê hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a sa gelé tu Emen.

⁹ Bîné kaj bay nanê megêrji bi ré bij pôn hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a uwôgêji kam Emen.

¹⁰ Bîné ka bay gelji gusij wô kibi angaj derôre ka bay li hen na, yirji a sa dôrji wôsa emê iyére to derômaranj a na toji.

¹¹ Hena bay ré tiréngge men, geléngge gusij men, pôy kwôlo gay gay déngge sarng a wô wo kené na bay tón na, ¹² séngge peré men, ken li yi deré a men wôsa ka uné sa kôbrengge damanj derômaranj wôsa na hen iyôn a bay na ré gelij tu bay kibi Emen ka tumô gusij men hen.»

Bay ayê bôô na dôre naj kirij ka perangi ka bîné ka sa terare a na

¹³ «Kenbay kena dôre to bîné ka sa terare a na, a hena dôre hende to hen ré geranj ré ba bay a lere iyej a ré heré geranjê hôrij ba? Ani ka kwôni a lij naj tu ba naj nij. Bêre an bi bîné ré dîiré naj têtirji a ba mera. ¹⁴ Kenbay kena kirij ka perangi ka bîné ka sa terare a na, wôsa hena kwôni ré dî iyére tori sa keram a ba ôbi a uwôbêre nêmê sôj ba? ¹⁵ Men kwôni a dé tare bô lampa an eré uwôbê bô gwore a sôj ba? Hena tare ré dîj bô lampa a ba na wô teré ta gurô pal a an bi ré berare kirij bi bîné ka mô bô ira hen kêm ré gelij kirij. ¹⁶ Iyôn ba, kenbay kôba ken bi kirij ka perangi kanje perange bi bîné gelij

kirinj dema bay ré gelinj jé lérenge wo dôri menba, bay a ayinj kibi lbarenge Emen wo mô derômaranj a hen men.»

Kwôlo gengijn sa tôô naj bay kibi Emen

¹⁷ «Ma ka ermé yanj ba ené era na wô mênê tôô naj kwôlo bay kibi Emen na kôl hen nijba, en era na wô lê bi aririrji ré lijn dî.» ¹⁸ Menba, Jésu hô kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen hena derômaranj naj sa terare ré yi ba ya tô na, ani ka tôô ka dê iyôn ley, kam anja cibij dê dê sara hen ley, ka a dôrijj aj ba naj kwôy wo sa terare a mênijn. ¹⁹ Na ôbi á, kwôni wo ré dage tôô to dê dê hende to hen aj gelinj bijné ré dage hen iyôn a men na, ôbi a yé kema wo dê bô iyére to derômaranj a. Nijba, hena kwôni ré bi kwôlê sa tôô hende to hen aj gelinj bijné ré li hen iyôn a men na, ôbi a yé kwo dami bô emé iyére to derômaranj a a. ²⁰ En kelênge waj ta, hena kené li anjan derôre dê ka bay deré tô tôô to Emen naj ka Parisijnêné ré ba ka nêmé sé bô emé iyére to derômaranj a ré kwôy.»

Kwôlo gengijn sa bô taré

²¹ «Na ken toy kwôlo bay na kôlij mônêrnge iyôn ba: «Já deré gawra ré wôsa kwôni wo duu megari ba, bay a jeré kwôlê sari a.» ²² Nijba, nôbi en kelênge, kwôni wo bôri tari sa yêni a ba, bay a jeré kwôlê sari a men, kwo tóbijn yêni galé ba, bay a ôrijj naj dî tumô bay jeré kwôlê ka damné a men, kwo tiiré yêni ré yêmijn ba, a erê bô tare to enge barij né hen a men. ²³ Hena jeré ô jeré erê bijn Emen anjan baliyare kini bê kwôbe a ana jeré erem si sa kwôlo yênem ôrijj naj ju na, ²⁴ ju dî anjam kaj baliyare bay ka hen tón jan aj ju ô upé yênem ken ô bijn tón pa dema, jeré hera sa ay anjam bay ka hen bijn Emen tô. ²⁵ Hena ôbi barem ré kangem ana kené ô bem kini jeré kwôlê na, ken jan kwôlê wongge naj dî ca tumô geré ré ba ôbi a uwôlem kôbi ôbi jeré kwôlê a aj ôbi jeré kwôlê bi wo hen a ôrijj naj ju bijn asgarjê aj iyenj né ba bay uwôlem danjay a. ²⁶ En kôlem, já têtê keré iyôn iyôn dema jeré sé danjay a tô.»

Kwôlo gengijn sa wônijnare toj têrijj

²⁷ «Na ken toy bay na kelênge tumô kôl iyôn ba: «Já wogé tam megam né.» ²⁸ Nijba, nôbi en kelênge waj a ta: kwôni wo bô tami megari naj tu bôriyare na, bôri a ba ôbi yijn naj tu nijj. ²⁹ Hena ré na tum toj gusrô a lê ana jeré li têrijj na, ju dôre ulêj kelanj naj ju, ju meray a jeré uwôj gelé ba dô dê erê bô *gêhên a naj tum wôô kêm. ³⁰ A hena ré na kôm wôj

gusrô a lê ana jeré li têrijj na, ju wali ulêj kelanj naj ju, ju meray a jeré gôl ba dô dê erê bô gêhên a naj kôm wôô kêm.»

Kwôlo gengijn sa karijnare kurô

(Mt 19: 9, Mk 10: 11-12, Lk 16: 18)

³¹ «Bay na kôl tumô kôl iyôn ba: «Kwôni wo dage tamni ba bi ré bure magtubu toj bê tôre kôbre a.» ³² Nijba, nôbi en kelênge hena kwôni ré dage tamni to yijn na kwôni ré tô ana hende ré ô enggé iba wo dangji na, na ôbi lere ana hende ré wônijn wônijnare toj têrijj hen men, kwôni wo enge iyore to bay dagere hen kôba li na têrijj naj tu a men.»

Kwôlo gengijn sa deré yi

³³ «Na ken toy kwôlo bay na kôlij mônêrna ka tumô iyôn ba: «Anja ju dusu yem sara ba ju dî baa ré. Nijba, ka ju ay tôm sara naj hini Kelma ba, ju li môj môj.» ³⁴ Nijba, nôbi en kelênge bi kwôni dusu yiri ré. Bi ôbi dusu yiri naj derômaranj ré wôsa na kini meré Emen men, ³⁵ bi kwôni dusu yiri naj sa terare ré wôsa na kini sêlê té Emen men, naj Jérusalêm ré wôsa hende na iyére to Kelma wo dami men, ³⁶ bi kwôni dusu yiri naj sam né wôsa ju nêlê bi ré béé ré men, bi ré hendu ré a men. ³⁷ Nijba, hena kwôlê wongge ré na tiri ba ken kôl ré na tiri men, hena ré na tiri ré ba ken kôl ré na tiri ré aj kwo ka kelé cêgê hen na, hena na ligi Sidan.»

Kwôlo gengijn sa bay dê bare a

(Lk 6: 26-38)

³⁸ «Na ken toy bay na kôl tumô iyôn ba: «Tu ba, na tu hôrijj men, kajnem ba, na kajnem hôrijj men.» ³⁹ Nijba, nôbi en kelênge iyôn ba: «Dênge bayi habré wo kwôni léngge hen né, hena kwôni ré di tô mam wôj gusrô ba ju bul kwôj ma biri di a. ⁴⁰ A hena kwôni ré kangem tumô bay jeré kwôlê a wô engijn bargay kam kaj kabrêm na, ju jôri deré kaj kelanê a ré. ⁴¹ Men, hena ôbi néé wôni ré berem erêj jeré ayri ani ôrijj naj dî kelanj nêlê têtê dubu ba ju ôrijj naj dî têtê dubu sara. ⁴² Kwo uwôlem are ba ju biri men, hena ôbi ré gey jeré gwôyri ani kôba ju jôri ré a men. ⁴³ Na ken toy bay na kôl iyôn ba: «Yênem ba, jeré piri nijba, ôbi barem ba jeré dôri ham.» ⁴⁴ Nijba, nôbi en kelênge bay barenge kôba ken pirji men, ken uwôl Emen wô sa ka gelinj turnge gusij hen a men. ⁴⁵ Hen iyôn dema kené yijn kami lbarenge Emen wo mô derômaranj a wo bi tare tori berare sa bay bô habré a men, sa bay lê deré a hen a men hen. Men, ôbi bi emen uwônge sa bay lê anjan derôre a men, sa bay lê anjan derôre ré hen a men.»

46 Hena kené pur na bijné ka perénge hen mera ba wô mi a kené mô gem sa kôbi wo Emen ba? 47 Wôsa *bay enyé wôgê kôba li na hen iyôn hende to hen men, hena ré na yênrénge dema kené liji dosé mera ba na anja dé kirijn a kené li hen ba? Bijné ka hôn Emen né kôba li na hen iyôn men ré ba? 48 Derénge ceréd mega Ibarenge wo derômaran a dôrijn ceréd hen iyôn men.»

6

Kwôlo gengijn sa anjan bij bay nimré

1 «Berénge dô wô wo ma kena gelé deré wonge tu bijné, hena kené li hen iyôn ba ka upé sa kôbrenge ligi Ibarenge wo mô derômaran a hen né. 2 Kirijna jera beré baliyare nan bay nimré na, bi yilé ôm sara môj kwo bay gelé yirji tu bijné a lèrê bô *iyéy dapare a men, tô geré a men hen iyôn né. Bay li hen iyôn bi bijné ré heramiji. En kelénge na tu kwôlê bay uwôn sa kôbriji nij. 3 Nijnba, jôbi na, kirijna ju gey beré baliyare nan bay nimré na, ju li bi megam hôn né. 4 An anjan baliyare bay ka hen bi yi kini uwôbêrji a an ibam Emen wo gel anja ju li jegé hen a sa têbem sa kôm tô.»

*Kwôlo gengijn sa uwôlê Emen
(Lk 11: 2-4)*

5 «Kirijna ken uwôl Emen na, ken li mega kwo bay gelé yirji tu bijné li hen iyôn né, wôsa bay gey uwôlê Emen dibijn ta bô iyéy dapare a men, jêrê geré a men, bi bijné ré gelji. Ôbi a ené kelénge bay uwôn anjan sa kôbriji nij. 6 Nijnba, jôbi ba, kirijna ju uwôl Emen ba, ju si bô iyére tom a an ju lugu kermijn sam a an ju uwôl ibam wo mô kirijn ka yi nan kini uwôbêrji hen, an ôbi wo gel anja ju li jigé hen a bem arirji. 7 Kirijna ken uwôl Emen ba ken densêrê kwôlo kwôni môj kwo bay hené Emen né lèrê hen iyôn né, wôsa bay erem iyôn ba nan ba kelé wo ciré kôl daman hen iyôn a Emen né toyé lew. 8 Nijnba, kenbay ba, ken li môj kwo bay li hen iyôn né. Wôsa Ibarenge Emen na, hôn anja ken gey hen tumô nij dema kené engeriri hen tô. 9 Kirijna ken gey uwôlê Emen ba ken kôl iyôn ba:

«Ibarni wo derômaran a
bi bijné kêm hôn wo jeré yi nan jengêrem
men,

10 bi emé iyére tom era men,
bi nibay ka sa terare a na nini li bô geyé
wom mega wo ka derômaran a lij
hen iyôn men,

11 béni anjan emé ka nini ôrijn doyriji
kemnên hen men.

12 Di bôm jal sa habré woni a
mega wo nibay kôba nini dîjn bôrni jal sa
ka lêni habré a hen iyôn men,

13 Geméni an ju bi bi niné herijn bô anja
séléni hen ré,
nijba, ju deréni kibi habré a.
[Wôsa na jôbi a na ôbi emé iyére men,
ju na ôbi ibé iyêrê a men,
wôsa ayé kibi na yi wô sam kwôy nan
kwini a men.

*Amên, bi yi gelijn hen iyôn.]»

14 En kelénge, hena kené dî bôrnge jal
sa habré wo megêrnge lénge a hen na,
Ibarenge wo mô derômaran a kôba a dé
bôri jalê sarngge a men. 15 Men, hena kené
dî bôrnge jal sa habré wo megêrnge a ré
ba, Ibarenge wo mô derômaran a a dé bôri
jalê sarngge a ré hen iyôn men.»

Kwôlo gengijn sa jeré yi sa emé

16 «Hena kené jô yernge sa emé a ba,
ken li na mega wo bay henêre Emen né lij
hen iyôn né, bay sêmnê hen iyôn bi bijné
ré gel wo ciré jô yirji sa emé a, iyôn ba, na
tu kwôlê a ené kelénge hen, yi mega wo
bay ré uwôn sa kôbriji nij. 17 Nijnba, jôbi
ba kirijna ju jô yem sa emé na, ju pul tum
men, ju surge sam a men 18 dîba bi bijné
hôn wo jeré jô yem sa emé a hen ya ré.
An Ibam wo hôn anja yi kini uwôbêrji a
hen bi ôbi pôn nêj ré hôn anja ju li jigé
hen an bi bem arirji.»

*Anjan upé ka derômaran a
(Lk 12: 33-34)*

19 «Dayrénge anjan upé ka sa terare a
na ré wôsa na kirijn ka téere nan gur bu
are ya men, gemsê kôba pôy kibi iyére
gômsijn a men. 20 Nijnba, ken dayré anjan
upé ka derômaran a ka téere nan gur a
mênê ré hen men, na kirijn ka gemsê a
nêmê piyé kibi iyére ré men, a gemsê are
ya ré hen a men. 21 Wôsa kirijn ka cirarem
yijn ya na, na kirijn bay ka hen a ermé wom
kôba ré yé ya men.»

*Tum na are perangê ka yem
(Lk 11: 34-36)*

22 «Tum a na lampa to yem, hena tum
né dô ba, yem kêm kôba perange men.
23 A hena tum né meray ba, yem kêm kôba
kirijn hendu sari a men, a hena kirijn ka
perangi ka yi yem a ré hendu a sôn ba,
kirijn a hendé na culum sa yem a.»

*Yénge bay jé ka Emen dîba ken yi limé
ka gursu ré*

(Lk 16: 13)

24 «Gawra pôn nêj a lê jé bij bay iyéyri
wôô ré: dô ré ba ôbi a tôrnê kwo pôn an
perijn kwo pôni, réba a dé yiri yi kwo pôni
a an kapê kwo pôni. Ka nêmê lê jé bij
Emen men, yé limé ka gursu a men né.»

*Bijn Emen bôm
(Lk 12: 22-31)*

²⁵ «Gelénge, na ôbi a, ené kelénge kené sun wô anğa kené emé gôlîj ré men wô anğa kené tôbê yerŋge a ré men. Wôsa merê tu geŋ na gôlîj anğan emé men, yi gôlîj bargay a men ré ba? ²⁶ Erménge sa ciré ka uwônge ta a hen ken gel, bay ci kaw kani ré men, bay wal kaw kani bi a bô béér a ré a men, niŋba, na Ibareŋge wo mô derômaran a hen a biji anğan emêrji. A hena ré na hen iyôn ba, kenbay ba ken dô dê ciré bay ka hen né ba? ²⁷ Perêrŋge a hen i a nê mê ulê wulê pôn a sa megari a wô wo diré sun gaŋ ba? ²⁸ A hen iyôn ba, ken eremnére sa bargay ka kené tôbê a ré. Kebênge sa gesela wo miirê bô yagê a hen ken gel bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men. ²⁹ Niŋba, en kelénge, kelma Salomôn naŋ hini emê wori hen kôba na tôbe bargay dê kwo pônî wônî perêrji a hen né tô. ³⁰ Hena kalmê ka nono ka kemnêŋ yi hen aŋ kiya bay a uwoyé aŋ hen kôba Emen tôbiji bargay yirji a men na, kenbay dema ôbi ré lê are béŋge ré ba? Ayi! gawré ka ayê bôô woji naŋ hen. ³¹ Hen na, ken kôl iyôn ba: na mi a niné emê ba ré men, na mi a niné yê ba ré men, na mi a niné tôbê ba ré a men. ³² Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen dîba kenbay ba, Ibareŋge wo mô derômaran a hôn anğa ken ôriŋ doyrîji hen. ³³ Iyôn ba, ken woge *emê iyére to derômaran a naŋ lê anğan derôre kari pa tumô menba, are bay ka kêm hen ôbi a béŋge a sara. ³⁴ Sunénge sa wulê wo kiyay a ré, wôsa kiya môriŋ naŋ kwôli bôri a. Ken gel, wulê wo yôn yôn kôba naŋ gusiŋ tori tori.»

7

Jerênge kwôlê sa megêrŋge a ré (Lk 6: 37-38,41-42)

¹ «Jerênge kwôlê sa megêrŋge a ré, menba, Emen kôba a jerê kwôlê sarŋge a ré men. ² Wôsa Emen a jerê kwôlê sarŋge a mega wo ken jôriŋ sa megêrŋge a hen iyôn men. Gway wo ken ay gengiŋ are bi hen a, Emen né gengiŋ béŋge hôriŋ. ³ Wô mi a jerê ô wô berê kalmê ka dê ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum a hen ba ju gel ré ba? ⁴ Hen ba já lê iyeŋ a jerê kôliŋ yênem: <Ben na dôrem sa kalmê ka yi tum a hen> menba, jôbi ba na yibré gurô yôd a yé tum a hen men ba? ⁵ Jôbi woŋ ôbi kelê kwôlê kem wôô wôô hen, dô yibré gurô wo tum a hen aŋ dema jerê geliŋ kirîŋ sélé a jerê dôriŋ kalmê ka yi tô tu yênem a hen tô. ⁶ Anğa yi naŋ jengêrji na, ken biŋ garê ré wô wo bay maa bulo aŋ gidêrêŋge men, mériŋ woŋge kôba ken bi tumô gwôsîŋô a ré men, wô wo bay maa diirê naŋ têrji.»

Engerênge men, wogénge men, dênge kibi geré a men

(Lk 11: 9-13)

⁷ «Engerênge menba, bay a béŋge, wogénge menba, ka upé, dênge kibi iyére menba, bay a belê béŋge. ⁸ Wôsa kwônî wo engere ba bay a biri, men, kwo woge ba a upé men, kwo di kibi kermiŋ ba bay a belê biri men. ⁹ Perêrŋge a hen kwônî wo kemari engeriri kwô menba, a ayê keram biri hen ya ba? ¹⁰ Réba engereri kuyê menba, a ayê kalaw biri hen ya ba? ¹¹ Kenbay kaŋ bay bô habré ka ken hôn biŋ kamnenge anğa dôri dôri hen ba, Ibareŋge wo mô derômaran a hen dema ré biŋ ka uwôli are hen ka dôri dê aŋ ré ba? ¹² Are kêm ka ken gey bi megêrŋge ré li béŋge hen na, kenbay kôba ken li hen iyôn biji hen iyôn men, wôsa tôô to *Moyis naŋ kwôlo bay kibi Emen na kôl na hen iyôn.»

Kibi geré wo iyêrmiŋ

(Lk 13: 24)

¹³ «Sénge si kibi geré wo yêeri hen dî, wôsa kibi geré wo woli na, wol beŋ beŋ dô hari niŋba, na geré wo ô na kini mênê. Aŋ biŋé kwône ô si ya. ¹⁴ Niŋba, kibi geré wo iyêrmiŋ na, séri dôy men, kirîŋ kôba yêr a men hari, niŋba, kwônî ô si ya ba, a gelê. Aŋ biŋé ka si si ya ba, na còb iyôn mera.»

Berênge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô

(Lk 6: 43-44)

¹⁵ «Berênge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô wôsa bay tôba na ariŋ gamgê a ré erap yerŋge a niŋba, bôrji na bô heŋ. ¹⁶ Aŋ na sa kibi jé lêreji a kené hônîŋji. Kwônî a kaarê yê tiŋadôr sa cébriŋ a sa pôn ba? Laba kwônî a kaarê yê tôgôre sa gaara a sa pôn ken gel ba? ¹⁷ Gurô wo lêri ba yêri lêre men, kwo ðaŋi ba yêri ðaŋ men. ¹⁸ Gurô wo dôri a yê kwo habiŋ né men, kwo habiŋ a yê kwo dôri ré a men. ¹⁹ Gurô wo yôn yôn wo yêri habiŋ ba, bay a dêri jerê ulê bô tare a. ²⁰ Na hen iyôn a kené hônîŋ bay kibi Emen kaŋ bay benare bay ka hen sa kibi jé lêreji a hen.»

Kwôlê wo kôliŋ ba bi ariri liŋ a men

(Lk 13: 25-27)

²¹ «Biŋé na uwôgeren <Kelma, Kelma> hen a sé bô *emê iyére to derômaran a kêm né niŋba, na ka li bô geyé wo Iban wo derômaran a hen a sé bô a dî. ²² Ôbi a Wulê woŋ jerê kwôlê a na, biŋé kwône a kelê iyôn ba: <Kelma, na nini dôriŋ biŋé kwôlo Emen naŋ henem ré ba? Na nini dage tunu to habiŋ sa biŋé ka pônî a naŋ henem ré ba? Men, na nini li giŋé wo gay gay hen naŋ henem a men ré ba?»

²³ Menba, na sa kôlji iyôŋ ba: «Erênge yeŋ, en henênge ré men, tun kôba na kirij sarŋge a dê iyôŋ ré kwôy a men, wôsa na kena bay lê têriŋ.» »

Iyére to dîŋ sa keram a men, to dîŋ sa hal a men

(Lk 6: 47-49)

²⁴ «Na ôbi á, kwôni wo ré toy kwôlê wo en kôl hen aŋ lij ariri a men na, yi mega ôbi ré erem kwôlê wô dé tó iyére tori sa keram a iyôŋ. ²⁵ Emen uwôŋge aŋ kam bôy tó iyére hende to hen a men, kal ge naŋ néri sa iyére hende to hen a men, niŋba, hende kirij né wôsa tôre dîŋ na sa keram a. ²⁶ Niŋba, kwo toy kwôlê wo en dô hen aŋ lij ariri ré na, yi mega kubera wo dî tó iyére tori sa hal a iyôŋ. ²⁷ Emen uwôŋge aŋ kam bôy tôre a men, kal ge naŋ néri a men menba, hende tij kerôm kerôm wôsa tôre na dîŋ na sa hal a.»

Jésu dô kwôlê gasipare

²⁸ Kirija Jésus gel kwôlê bi wo hen iyôŋ kô niŋ na, kwônê ðipé ka mô ya hen tiniŋ ge kay sa deré kwôlê wori bi wo hen ²⁹ wôsa ôbi dô na mega *bay deré tó tóô to Emen dôdriŋ hen iyôŋ né.

8

Jésu dô terbare yi gawra

(Mk 1: 40-45, Lk 5: 12-16)

¹ Jésus herbo sa keram a menba, kwônê ðipé ô tôri a. ² Menba, ôbi terbare wo pôni ô ligiri a aŋ jubu gubari tumôri a aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, hena jeré gey ba já beraren.»

³ Jésus jé kôbri hebijni aŋ kôl iyôŋ ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriŋ sam a.»

Menba, kirij ba ka hen na, terbare ðegin yi gawra bi wo hen a aŋ. ⁴ Menba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Kôlij kwôni kwôli berarê wom bi wo hen né pa pa niŋba, ju ô gelij ôbi bê kwôbe yem aŋ ju li sarga naŋ tóô to *Moyis na ay hen aŋ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

Jésu berare mana wo dami wo asgarŋé ka Rôm

(Lk 7: 1-10)

⁵ Kirija ka Jésus bij Kapêrnayôm, menba, dami wo asgarŋé ka Rôm era ligiri a ⁶ aŋ uwôli kôl iyôŋ ba: «Kelma, mana wupé ômpare merayri aŋ yiri liri daman yi sa kalaŋ a ira yaŋ ya.» ⁷ Menba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Na eré berarêri hen ya.» ⁸ Menba, ôbi sa asgarŋé bi wo hen kôli iyôŋ ba: «En nêw wo jeré ô sé bô iyére tipé a ré, ay tôm mera, menba, mana wupé bi wo hen a berarê seŋge. ⁹ Nôbi kôba bay san ya men, ena ôbi sa asgarŋé ka ba hen men,

aŋ hena ené kôlij kwo pôni iyôŋ ba: «Ô ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôlij lema wupé li aŋga na ba, ôbi li men, li ka hen ba, ôbi li a men.»

¹⁰ Kirija Jésus toy kwôlo dami wo asgarŋé bi wo hen kôli hen iyôŋ menba, dê sari aŋ ôbi kôlij ðipé ka méeri ta hen iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, kirij ka en môriŋ môriŋ na, en uwôŋ kwôni wo ayê bôô wori yi môŋ kwo gawra wo na ba naŋ. ¹¹ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ðipé a hena si tó emen men, si kini kirijay tare a men a danji naŋ si *Abraham, Isak naŋ Jakwôb kibi gwoy emé a bô *emé iyére to derômaran a a. ¹² Menba, ka emé iyére to derômaran a na toji ca hen na, bay a biji cêgi haba a aŋ kirij ka hendi a, kirij bay ka hen na, bay a sômné men, a emé kapniji mêêré mêêré a men.»

¹³ Menba, Jésus kôlij ôbi sa asgarŋé bi wo hen iyôŋ ba: «Ô iŋ wôsa aŋga ju bi bôm sara hen na, bay lij bem niŋ.» Kirij bay ka Jésus kôlij gawra bi wo hen kwôlê hen iyôŋ menba, ôbi merayé bi wo hen berare yaŋ men.

Jésu berare bay ômpare ka gay gay

(Mk 1: 29-34, Lk 4: 38-41)

¹⁴ Menba, Jésus ô iyé Piyèr a menba, uwôŋ mari Piyèr kal dere aŋ yere lere yi sa kalaŋ a. ¹⁵ Ôbi hebe kôbre menba, hende berare aŋ hena li aŋgaŋ emé biji. ¹⁶ Kirija tare kirij niŋ menba, bay eraŋ naŋ ðipé ka tunu to habij gelij tirji gusiŋ, menba, Jésus dage tunu hende to hen sarji a aŋ naŋ kwôlo si kibri a men, berare bay ômpare kêm a men. ¹⁷ Ôbi li hen iyôŋ bi ré bij naŋ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kôl iyôŋ ba: «Ôbi tó merayé wona men, ômpare to léna hen kôba ôbi tó yerna a aŋ a men hen.»

Bijé ka gey yé bay tó Jésus

(Lk 9: 57-62)

¹⁸ Jésus bô wo kwônê ðipé méeri ta, menba, ôbi ay tôri bij bay tôri bi ciré day tera cér wo dami hen. ¹⁹ Menba, ôbi lê magtubu wo pôni uso ligiri a aŋ engereri iyôŋ ba: «*Rabi, kirij ka yôŋ yôŋ ka já eré ya hen na, na eré tôm a.» ²⁰ Menba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Henŋé naŋ iyomniŋi men, ciré naŋ gwonérji a men, niŋba, nôbi *Kema Gawra ba kirij ka a dôbij san ya ba naŋ.» ²¹ Menba, gawra wo pôni peré bay tôri a kôli iyôŋ ba: «Kelma, dî jan, dén na eré emé iban dem.» ²² Menba, Jésus uwôli sara iyôŋ ba: «Era tôn a na, aŋ ju dî ðipé ka yi môŋ temare iyôŋ hen bi em megare temare.»

Jésu jôriŋ kal wo dami geré
(Mk 4: 35-41, Lk 8: 22-25)

²³ Jésu ðay bô bato a naŋ bay tôri.
²⁴ Menba, kebrena wo nana kôl na na, kal wo dami ge sa cér aŋ li wo mêw di kam bêêrê bô bato menba, Jésu yîŋ kum ta men. ²⁵ Bay tôri eŋni aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, gôliŋ naŋ ni men réba naa mênîŋ.» ²⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «Wô mi a kené hare hen iyôŋ ba? Wô mi a kené bi bôŋŋge sa Emen a ré ba?» Menba, ôbi hena ône kal naŋ kam menba, kirîŋ iyer iyêêr. ²⁷ Gawrê ka mô bô bato hen na, tiniŋi ge kay aŋ bay kôl perêrji a iyôŋ ba: «Gawra wo na ba, na kwo iyenŋi a kal naŋ cér kôba ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare ðîŋé ka wôô ka tunu to habîŋ yi bôrji a hen

(Mk 5: 1-20, Lk 8: 26-39)

²⁸ Kirîŋa Jésu era sa bîŋ cêgi cér wo Galilé bô emê wo Gadaréniŋê a menba, ðîŋé wôô ka tunu to habîŋ kurîŋ sarji a soji si sa kampê aŋ eraŋi ligiri a. Bay li anŋa li harê aŋ kwôni nêŋ ayê geré wo bay môriŋ ya hen né. ²⁹ Menba, kirîŋ bay ka hen na, bay karê kula kôl iyôŋ ba: «Ju gey na mi yirni a jôbi woŋ Kema Emen, ju era na wô geléni gusîŋ na dema wulê woni ré nêŋ tó ba?»

³⁰ Kirîŋ bay ka hen na, gwôsîŋô ka pôni ðubu kwa cér a sêd wolé ôŋ are. ³¹ Menba, tunu to habîŋ hende to hen kôliŋ Jésu iyôŋ ba: «Nini uwôlem dagêni bi a bô gwôsîŋô ka ðebe hen a ði.» ³² Jésu kôlji ré ô menba, tunu hende to hen si bô ðîŋé bay ka wôô hen a aŋ ôriŋ siji bô gwôsîŋô aŋ li wo bay yêseraji ta sa keram a herîŋji bô kam a ma kêm.

³³ Menba, bay gemé gwôsîŋô bay ka hen gerji ô kôliŋ ðîŋé derô ira kwôli are bay ka ré li are hen men, anŋa ré sa sa ðîŋé ka wôô ka tunu to habîŋ yi bôrji a hen men. ³⁴ Menba, bay sooro ciré sa unêri aŋ kirîŋa bay uwoŋni niŋ menba, bay kôli ré si erêŋ bô emê woji a.

9

Jésu berare ôbi merayê
(Mk 2: 1-12, Lk 5: 17-26)

¹ Jésu ðay bato ô tera sa iyére tori a.
² Menba, bay eraŋ naŋ ôbi merayê wo yi sa jaare a, kirîŋa ôbi gel ayê bôô woji bi wo hen iyôŋ menba, ôbi kôliŋ ôbi merayê bi wo hen iyôŋ ba: «Baa kam, melanŋen, têriŋ tom dôriŋ sam a.»

³ Menba, bay derê tô tôô to Emen kôl bôrji a kôl iyôŋ ba: «Gawra bi wo hen tiirê na Emen hen.»

⁴ Jésu hôŋ ermê woji aŋ kôlji iyôŋ ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo habîŋ hen

iyôŋ ba?» ⁵ Kelê iyôŋ ba: «Têriŋ tom dôriŋ sam a» a derê kelê lew, laba kelê: «Hena ta ju ô» a derê kelê lew ði ba? ⁶ Haw hen ka henê mega wo nôbi *Kema Gawra enê ôriŋ naŋ néé sa terare a na wô dôriŋ têriŋ sa ðîŋé.»

Menba, ôbi kôliŋ ôbi merayê na iyôŋ ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôriŋ iŋ.»

⁷ Menba, ôbi hena ta aŋ ay jaare tori ôriŋ iŋ. ⁸ Kirîŋa kwônay ðîŋé gel hen iyôŋ menba, harê liŋi aŋ bay ay kibi Emen woŋ ôbi bîŋ ðîŋé néé hen.

Jésu uwôge Matiyé

(Mk 2: 13-17, Lk 5: 27-32)

⁹ Jésu ô aŋ kirîŋ bay ka hen menba, ôbi gel gawra wo pôni wo bay uwôgeri Matiyé mô kini enŋé wôgê. Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Era tón a.» Menba, kirîŋ bay ka hen ôbi hena ô tôri a.

¹⁰ Jésu ôŋ are iyé Matiyé a menba, kwônê ðîŋé kaŋ *bay enŋé wôgê naŋ bay lêre anŋa habîŋ men era sa ôŋ are naŋ Jésu naŋ bay tôri. ¹¹ Parisîŋêŋê gel hen iyôŋ menba, bay kôliŋ bay tôri iyôŋ ba: «Wô mi a *Rabi wongre ré ôŋ are naŋ bay enŋé wôgê men, bay lê habré a men hen iyôŋ ba?» ¹² Kirîŋa Jésu toy hen iyôŋ menba, ôbi kôlji waŋ a ta kôl iyôŋ ba: «Na ðîŋé ka berari a geyé dôktôr ré, niŋba, na bay ôŋpare a geyri ði. ¹³ Erêŋge ken hô ô tô kwôlo bay na liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «En gey na wo kené bô tu ŋa to megêŋge ðiba na bê kwôbe wo naŋ lari hen né.» Wôsa nôbi kôba en era sa terare a na wô uwôgê ðîŋé ka dôriŋé ré, niŋba, en era na wô uwôgê bay lê têriŋ ði.»

Jésu kôl kwôlo gengîŋ sa jerê yi sa emê

a

(Mk 2: 18-22, Lk 5: 33-39)

¹⁴ Bay tô Ja ôbi lê batêm era ligi Jésu a aŋ enŋereri iyôŋ ba: «Wô mi a niŋbay naŋ Parisîŋêŋê niné jôriŋ bôrni kurôŋ kwôy kwôy menba, bay tôŋ jôbi ba li hen iyôŋ né wô mi ba?» ¹⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «Bîŋé ka era kini kurô hen ka bé bi bay ré jôriŋ bôrji kurôŋ kirîŋa ôbi iyéy kurô ba ya naŋ ci tô hen ba? Eŋ eŋ, wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a aŋ hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôriŋ bôrji kurôŋ tô. ¹⁶ Kwôni a ulê tu bargay ka ôli naŋ ka kôrbi ré wôsa ka kôrbi bay ka hen a yêgerê ka ôli hen tumô tumô. ¹⁷ Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé woŋ ariŋ wo ôli a ré, wôsa ôbi a kariŋ aŋ care hende to hen a uwôsîŋ, wôsa care to né haw ba bîŋ na bô gwolé ariŋ wo kôrbi a men, hen dema care men, gwolé men, ré merê sem.»

Môni dami wo Jubnê, naŋ iyore to hebe bargay ka Jêsu hen

(Mk 5: 21-43, Lk 8: 40-56)

¹⁸ Kirîna Jêsu kôlji kwôlê bi wo hen ba ya tô menba, dami wo Jubnê wo pônî era sa saba gubari tumôri a aŋ kôli iyôn ba: «Môpnen ma haw hen, era ju ô ulê kôm a sara bi bér ben men.» ¹⁹ Menba, Jêsu naŋ bay tôri henaji ôrji tôri a. ²⁰ Iyore to pônî to kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôô hen era si cégeri aŋ hebe kibi bargay kari. ²¹ Hende erem bôre a iyôn ba: «Hena enê hebe bargay kari mera kôba na beraré senje.» ²² Jêsu bare gele aŋ kôle iyôn ba: «Baa karê yéren, ayê bôô woré gôlîŋ naŋ mu.» Kirîŋ bay ka hen na, hende berare. ²³ Kirîna Jêsu biŋ iyê dami wo Jubnê bi wo hen a menba, ôbi gel bay ibéré are men, bay karê kula a men. ²⁴ Menba, ôbi kôlîŋ biŋé iyôn ba: «Sénge nô, wôsa mône hende to hen yi na kum díba ma ré.» Menba, bay ayrêri. ²⁵ Kirîna bay si nô kêm niŋ menba, ôbi si bô ira aŋ bu kôbi mône hende to hen ta menba, hende hena ta. ²⁶ Aŋ kwôli béré wo ôbi bér mône hende to hen ôm gôre tô emê iyére hende to hen kêm.

Jêsu bi bay tu tiŋ gel kirîŋ

²⁷ Kirîna Jêsu dá erê ta niŋ menba, bay tu tiŋ ka pônî wôô tô gura ôriŋ tôri a kôl iyôn ba: «*Kunga kelma Dabid, bô tu pa toni men.» ²⁸ Kirîna Jêsu sa biŋ iyére menba, bay tu tiŋ bay ka hen era ligiri a menba, ôbi engeriji iyôn ba: «Ken hôn wo enê nêmé lê are bay ka hen ba?» Menba, bay hô kôli iyôn ba: «Ju nêmé lê Kelma.» ²⁹ Menba, Jêsu hebe tirji aŋ kôlji iyôn ba: «Bi are bay ka hen liŋ béŋge wô bôrnge bi wo ken bi san a hen.» ³⁰ Kirîŋ bay ka hen na, bay gel kirîŋ sél daŋ daŋ. Menba, Jêsu ñanji kôl iyôn ba: «Bi kwôni pôn iyôn kôba toy kwôli ré pa pa.» ³¹ Niŋ na, kirîna bay ô niŋ menba, bay kôl kwôli Jêsu gôriŋ tô iyére kêm mera.

Jêsu bi gawra wo tunu to habiŋ jôri iyêlê hen iyêl kwôlê

³² Kirîna Jêsu naŋ bay tôri ca erê ta niŋ menba, bay eraj naŋ gawra wo tunu to habiŋ jôôri iyêl kwôlê hen sa biri. ³³ Jêsu dage tunu to habiŋ hende to hen aŋ menba, gawra bi wo hen iyêl men. Menba, kwônê biŋé ka débu ya hen na, dê sarji aŋ bay kôl iyôn ba: «Nini gel ani kani ka hen iyôŋgi sa pôn sa iyé *Israyêl a ré kwôy.» ³⁴ Menba, Parisiŋêné kôl iyôn ba: «Na naŋ néé wo kelma woŋ ôbi sa tunu to habiŋ hende to hen a ôbi ré dagiŋ tunu to habiŋ hende to hen hen.»

Jêsu bô tu pa to biŋé

³⁵ Jêsu ô naŋ sa iyére iyére to damnê a men, to dê dê a a men geliŋ biŋé are bô *iyéy daŋare a men, uwôlîŋ béré Kwôlo Dôri wo gengiŋ sa *emê iyére to derômaraj a men, berariŋ bay ômpare to gay gay men, bay lôrê ka gay gay a men. ³⁶ Kirîna Jêsu gel kwônê biŋé ka era ligiri a hen iyôn menba, tirji liri pa wôsa bay yi môŋ gamgê ka ôbi abêrji naŋ iyôn. ³⁷ Menba, ôbi kôlîŋ bay tôri gwosoy kwôlê kôl iyôn ba: «Kaw kaŋ walê mé gaŋ niŋba, bay walêrji dê. ³⁸ Uwôlîŋge ôbi iyéy kaw na bi jêŋ naŋ biŋé bô kaw kari a.»

10

Bay tô Jêsu ka môj kibi wôô hen

(Mk 3: 13-19, Lk 6: 12-16)

¹ Jêsu uwôge bay tôri ka môj kibi wôô hen, aŋ biji néé bi bay ré dagiŋ tunu to habiŋ men, ré berariŋ bay ômpare to gay gay hen naŋ bay merayê ka gay gay a men. ² Hini bay tôri bay ka môj kibi wôô hen a na: Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen naŋ yêni André men, si *Jak naŋ yêni Ja kaŋ kam Jébédé hen men. ³ Pilip men Bartélémi men, Tomas men Matiyé woŋ *ôbi enge wôgê hen men, Jak woŋ kema Alpé hen men, Tadé men, ⁴ Simô woŋ kema iyére hen men, Judas Iskariyôt woŋ ôbi desé Jêsu hen a men.

Jêsu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen

(Mk 6: 5-13, Lk 9: 1-6)

⁵ Jêsu jé bay tôri bay ka môj kibi wôô hen aŋ halji kôl iyôn ba: «Erêŋge sa iyé biŋé ka na Jubnê ré hen ré men, ken ô sa iyé Samari a ré a men, ⁶ niŋba, ken ô kebê gamgê ka ge kay ka na kam *Israyêl hen pa dem. ⁷ Erê wo ka erê hen na, ken kôlîŋ biŋé wo *emê iyére to derômaraj a ré ba dá niŋ. ⁸ Men, ken berare bay ômpare to gay gay hen men, ken bér ka ma men, ken dô *terbare yi biŋé a men, ken dage tunu to habiŋ bô biŋé a a men. Mega wo ken uwôŋ senje hen na, kenbay kôba ken bi senje hen iyôn men. ⁹ Erê wo ka erê hen na, ayêŋge lôr ley gursu tóni ley bô magela woŋge a ré men, ¹⁰ ken ay magela woŋ kergare kôbreŋge a ré men, bargay kaŋ kabréŋge wôô wôô ré men, ken tôbe garbê ré men, ken pô kwoore wôni ré a men wôsa kwôni wo li jé ba a upé ari emêri. ¹¹ Hena kené biŋ sa iyére to damnê ley sa kam iyére a ley na, ken engere kwôni wo a nêmé berêŋge yiri a ya ba ken mô ya hende to hen kwôy wo ken ôriŋ ta. ¹² Men, kirîna kena sé bô iyé kwôni bi wo hen a na, ken liri dosé pa dem. ¹³ A hena biŋé ka bô iyére hende to hen ré nêmé berêŋge yirji a ba, bi bô jalê woŋge ba naŋ ci, a hena bay ré nêmé berêŋge yirji a ré ba, bi bô jalê woŋge a hera upêŋge.

14 A hena bay ré berénge yirji a ré men, bay toy kwólé wonje ré a men aña kené kena sé sa iyére hende to hen aña na, ken gage beni térnge aña dema kené ô ta tô.
15 Na tu kwólé a ené kelénge hen: Wulé wo bay a sa jeré kwólé sa bíjné a hen na, sa iyé *Sodóm nañ *Gwomôr kôba are a sa liji lóg sôn.»

*Kwóli gusip to bay a gelip bay ayé bôô
(Mk 13: 9-13, Lk 21: 12-17)*

16 «Toyénge, en jénge môñ gamgê iyôn peré heñné a, iyôn ba ken melên môñ kalaw iyôn men, ken ô lóm lóm mega derare iyôn a men. 17 Henénge bórñge a wo bíjné ré ôrij nañ ken tumô bay jeré kwólé men, bay a yémnéñge bô *iyéy dapare toji a a men.»

18 «Men, bay a ôrij nañ ken tumô bay emé iyére a men, tumô kilmé a a men hen iyôn wô keben nôbi aña bi Jubné nañ bíjné ka na Jubné ré hen ré toyin béré Kwólé Dôri kebrenge a a men. 19 Kiríja bay ôrij nañ ken kini jeré kwólé a na, ken sun wô gwosoy kwólo ma kené sa kelé ré men, wô kwólo ma kené sa kelé ré a men wôsa kwólo ka kelé hen na, na Tunu a béñge kirip bay ka ken díbij hen a men serje. 20 Wôsa kwólé bi wo hen na, na kenbay a keléri ré nijba, na Tini Ibarenge a béñge a kené kelé hen. 21 Gawra a desé sa yêni a bi bay ré diri men, iba kema a lij kemari hen iyôn hende to hen men, kamré kôba a peré sa balérji bi bay ré dirji a men, 22 bíjné kêm a kapénge yôd wô kibi henen nijba, kwóni wo bu bôri iyére kwôy derip kibi ba, ôbi a gelé. 23 A hena bay ré gelénge gusip sa iyére tóni a ley ba ken ge sa to ñangji a. Na tu kwólé a ené kelénge hen ka geré tô iyé Israyél kêm né tô a men, menba, nôbi *Kema Gawra na bulo hera men. 24 Ôbi dóyré are na, gôlij sa dami wori ré men, paja gôlij sa kelmari ré a men. 25 Ôbi dóyré are yi môñ dami wori iyôn men, paja yi môñ kelmari iyôn a men. Hena bay na ré uwôge ôbi iyérenge *Béyéljébul ba kenbay dema bay ré kelé kené na ka Béyéljébul ré ba?»

Kemnanje gawra ré nijba, ken kemnañ Emen dí

(Lk 12: 2-9)

26 «Kemnanje gawré ré, wôsa ani ka uwôbe ka ba gelip ba nañ men, ka bô kwóni a ka a ba hônij ba nañ a men. 27 Iyôn ba, kwólo en kelénge bô dilemne ba, ken kól tu tare a wañ a ta men, kwo bay kelénge nañ gwôsipare hen na, ken ñay ta sa ira dema kené uwôlij béréri. 28 Hariñge ka a deré kurónji yerñge mera díba a nêmé deré tununje ré hen né nijba, ken hariñ kwo a bê kurónji yerñge

nañ tununje bô tare toñ *géhên a hen dí. 29 Bay ñañ diya wôô dema ré na tu selé pôn tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, diya bi wo hen kwo pôn nêñ wo a ma aña bi Ibarenge Emen ré hôn né ba nañ. 30 Kenbay ba, gusuri sarñge kôba Emen ñênse. 31 Iyôn ba, ken hare ré wôsa ken dami tu Emen gôlij diya bi wo kwóne hen. 32 Hena kwóni ré kól wañ ta tu bíjné díré na kupé na, nôbi kôba na sa kelé wañ ta tu Iban wo derômarañ a ôbi ré na kupé men. 33 A hena kwóni ré uwôser tu bíjné díré hônén ré na, nôbi kôba na sa uwôseré tu Iban wo derômarañ a ené hôní ré men.»

En hôn en erañ nañ bô jalé ré nijba, na nañ yebere dí

(Lk 12: 51-53, Lk 14: 26-27)

34 «Ma ka kelé yañ ba ené era sa terare a na na nañ bô jalé, en erañ na nañ yebere to dami dí. 35 En era bi kariñare ré yi peré gawra nañ ibari men, peré iyore a nañ yore men, peré môni iyore a nañ maare a men. 36 Men, bay bayi gawra ba na bíjné ka bô iyére tori a dí men. 37 Hena kwóni ré gey ibari nañ yori gôlen nôbi ba ôbi na kupé ré tô men, hena kwóni ré gey kemari réba môjni gôlen nôbi ba ôbi na kupé ré tô a men. 38 Hena kwóni ré ay gurô tagelé wori kôbij tón né ba, na kupé ré tô a men. 39 Ôbi a, kwóni wo ré gem yiri ba, kay na yiri men, kwo kay yiri wô san ba gem na yiri hen men.»

Kwo berénge yiri a ba, buren na nôbi yiri a hen men

(Mk 9: 41)

40 «Kwóni wo berénge yiri ba, buren na nôbi yiri hen men, kwo buren nôbi yiri a ba, bu na kwo joon hen yiri a hen a men. 41 Hena kwóni ré bu *ôbi kibi Emen wóni yiri wô wo ôbi ré na ôbi kibi Emen na, ôbi a upé sa kôbi wo gengip sa ôbi kibi Emen men, kwo bu gawra wori ôbi lé anjañ derôre yiri a wô wo ôbi ré na ôbi lé anjañ derôre na, a upé sa kôbi wo gengip sa lé anjañ derôre a men. 42 Na tu kwólé a ené kelénge hen, hena kwóni ré ay kam ka jali bô môni gwore a bij kwo dé wo peré megéri a hen wô wo ôbi ré na ôbi tón na, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

11

1 Kiríja Jésu hal bay tôri ka môj kibi wôô hen kô nij menba, ôbi ô nañ sa iyére iyére wô geléji kwólé men, deréji Kwólo Dôri a men.

Kwólo gengip sa Ja men, kwóli keléri a men

(Lk 7: 18-35)

2 Kiríja Ja yin ñangay a menba, toy kwóli anja Jésu Krist ré li hen menba, ôbi

jé bay tóri ré ô engeréri iyôn ba: ³ «Jôbi a na kwo a era hen bi laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?»

⁴ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Herênge ken ô kôljin Ja kwôli anga ken toy men, ka ken gel men hen. ⁵ Wôsa bay tu tin gel kirin men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, mejnê toy kwôlê men, ðiné ka ma béer men, béré Kwôlo Dôri uwôljin bij bay nimiré a men. ⁶ Yi deré yi wô sa kwôni wo dî ayê bôô wori aji né wô san.»

⁷ Kirijna bay to Ja ôrji ta nij menba, Jésu kôljin ðiné kwôli iyôn ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen ba? ⁸ A ken ô gelé na mi pôn dî ba? Ken ô gelé na gawra wo tôbe bargay ka dôri hen ba? Wôsa ðiné ka tôbe bargay ka dôri dôri hen na, mô na bô iyé kilmé a dî. ⁹ A nijba, na mi a kené ô gelé dî ba? Ken ô gelé na *ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, na ôbi kibi Emen bi, aji ôbi gôljin ôbi kibi Emen aji sôj. ¹⁰ Wôsa bay na kôl kwôli Ja ôbi jé bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Toy, en jé mana wupê tumôm a bi ré janê geré wom.» ¹¹ Na tu kwôlê a ené kelênge hen. En kelênge perê gawré ka yébé a yéji hen na, en gel kwôni wo a dampê môj Ja ôbi lê batêm iyôn ba naj, nijba, kwo bay bôri môj ani ré iyôn bô *emé iyére to derômaran a hen na, na kwo dami dêri. ¹² Ayin tóri sa Ja ôbi lê batêm a kwôy saji kemnêj na, emé iyére to derômaran a na bay lere bégerem menba, na bay lere bégerem bay ka hen a ayé ciré lij toji. ¹³ Wôsa kwôlo gengjin sa emé iyére hende to hen na, tôô to *Moyis naj bay kibi Emen na kôl kwôle kwôy saji sa Ja ôbi lê batêm a. ¹⁴ Hena kené gey henê wo ré na tiri ba, ôbi a na *Eli wo bay na kôl ré sa hen. ¹⁵ Kwôni wo mari ya aji ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.

¹⁶ Kenbay gawré ka kemnêj hen na ayênge gengjin naj kamrê ka mô tu wolé uwôgerin megêrji kan ta kôl iyôn ba: ¹⁷ «Nini ibênge tégê menba, ken wôô sara ré men, nini kebe kurôn temare dôô kôba ken sôm ré a men.» ¹⁸ Wôsa kirijna Ja ôbi lê batêm saji na ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, bay kôl iyôn ba: «Tunu to habijn yi bôri a.» ¹⁹ Nôbi *Kema Gawra en sa aji ôm men, yi men, menba, ken kôl iyôn ba: «Gelênge ôbi lamé naj ôbi kwoyé wo na, ôbi na melaj *bay enggé wôgê naj bay têrin a men.» Nijba, jé lê woj derôre na, gel tu melênê wo Emen.»

Kwôlo Jésu kôljin sa iyére to kan bê bôre sari a

(Lk 10: 13-15)

²⁰ Na ôbi á, Jésu ré nay ðiné ka sa iyére to ôbi na lij kwôlê genê wori ya hen wôsa bay dî tô têrin toji ba ré. ²¹ «Ayi, ðiné ka Kworajin, bô emé yi wô sarngé! Ayi, ðiné ka Bêtsayda bô emé yi wô sarngé! Hena angaj ginê ka lij sa iyére tonje a hen na, henañ né lij na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yeñ a bay henañ né haarê bargay ka yêgerin men, loberé bunu yirji a a men bi ciré gelé wo ciré bul cêgeriji bij têrin toji nij. ²² Na ôbi á, ené kelênge hen, Wulê wo bay a jôrin kwôlê sa ðiné a hen na, si Tir naj Sidôn kwôlê a jôrin sarji a lôg gôljin kwonge. ²³ A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêré kwôy ôrin ta derômaran a ba? Ma herbê kwôy dogé iyom temare a ka na kirin ka habijn hen. Wôsa genê wo na lij perêrênge a hen hena henañ ré lij na perê ðiné ka Sodôm a na, bay henañ né ba ya tô. ²⁴ Ôbi a, ené kelênge wañ ta, Wulê wo bay a jeré kwôlê sa ðiné a hen na, kwonje a dê kwo Sodôm aji tô.»

Eranje legen a bi ken sa dô bul
(Lk 10: 21-22)

²⁵ Kirin bay ka hen na, Jésu ay tô iyêlé kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômaran a naj kwo sa terare a na, wôsa ju uwôbijn bay tu melênê naj bay tu jôrinare are bay ka hen aji ju yêge sarji gelin ðiné ka bay bôrji mega ani ré hen dî. ²⁶ Na iyôn a Iban na jeré genge naj bô deré wom.»

²⁷ «Iban bèn are kém kôben a, kwôni wo hôn Kema ba naj, na Ibari pôn dô men, kwôni wo hôn Iban ba, naj nijba, na nôbi Kemari pôn nêj hanê men, ka en yêge sari nô bij hen a men mera. ²⁸ Eranje legen a kenbay kém ka ken pô anga néy aji merênênge hen na sa engé sarngé a aji ken dô bul. ²⁹ Ulênge jug wupê tôrnge a men, ken toy halé wupê a men, wôsa ena gawra wo kalêren jal men, en dôbe san a men, aji ka upé kini deré bul wonje. ³⁰ Wôsa jug wupê na kwo ayêri ôm né men, ari perê kanê kôba gwa a men.»

12

Jésu a na ôbi sa merê ta
(Mk 2: 23-28, Lk 6: 1-5)

¹ Sem cêgé menba, Jésu naj bay tóri ôrji si bô yagé kaw bay uwôgeji blé hen naj *sa merê ta, kurôn li bay tóri menba, bay pôy sa kaw bay ka hen wuray ôm. ² Kirijna Parisijnêné gel hen iyôn menba, bay kôljin Jésu iyôn ba: «Wô mi a bay tòm ré li anga tôô to *Moyis jô lê naj sa merê ta a hen ba?» ³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na ken dêñse kwôli anga kelma Dabid na li kirijna kurôn na liji naj ðiné kari hen né ba? ⁴ Ôbi

na si bô *iyéy Emen a, aṅ pô mapa wo bay tibij Emen wo na yi gengij sarji ré hen. Mapa bi wo hen tôô tona na dí bij na bay bê kwôbe mera hen ômjî. ⁵ Laba na ken dêṅse kwôlo tôô to Moyis na kôl iyôn ba: «Kwôni ré li jé nap sa sa merê ta ré hen né ba?» Menba, bay bê kwôbe ka li jé woji bô iyéy Emen a nap sa sa merê ta hen ba kwôlê bu sarji ré men. ⁶ Nijba, en kelêṅge, aṅga gôlij iyéy Emen hen na, yi na ya. ⁷ Hena ré kené hôn bô kwôlo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «En gey na wo kené bô tu ja to megêṅge díba na bê kwôbe wo nap lari hen né.» Hen ba ré kené perê bijé ka kwôlê wôni bu sarji ré hen né. ⁸ Wôsa nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

*Gawra wo kôbri ma
(Mk 3: 1-6, Lk 6: 6-11)*

⁹ Kirija Jésu dí kirij bay ka hen aṅ ô aṅ menba, ô bô *iyéy dapare toji to pôni a. ¹⁰ Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni wo kôbri ma débu ya men. Menba, Parisijênê engere Jésu iyôn ba: «Berarê kwôni sa merê ta a ba dô hari ba?» Bay engererî hen iyôn bi ciré uwôli kwôlê sari a. ¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «I a perêṅge a hen a demaṅne tori ré pôn aṅ kurij bô iyom a sa merê ta aṅ ôbi a erê sa ô ayêre ta ré ba?» ¹² A hen ba, gawra gôlij demaṅne ré ba? Iyôn ba lê derê sa merê ta a kôba tôô tona jôô lê ré men.» ¹³ Menba, Jésu kôlij gawra bi wo hen iyôn ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta aṅ kôbri bi wo hen hô berare môṅ megari hen iyôn hôrîj. ¹⁴ Menba, Parisijênê siji nô aṅ ô erméji kwôlê sa aṅga ciré lê aṅa ciré derij Jésu.

Jésu na mana wo Emen dôri

¹⁵ Jésu hôn wo bay ré gey derêri menba, ôbi dí kirij bay ka hen aṅ ô ta, menba, bijé kwône ô tôri a aṅ ôbi berare bay ôṃpare kém. ¹⁶ Menba, ôbi banji dô bi bay ré li bi bay ré hôn wo ré na nôbi ré pa pa. ¹⁷ Aṅ bi kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen na, ariri ré lij, ôbi na kôl iyôn ba:

¹⁸ «Emen kôl iyôn ba:
<Gelêṅge, na mana wupê wo en dôri bi a
na men,

en piri men, wo yen dôren sari a men.
Na bé tunun a ba nap dí
aṅ ôbi a kelê kwôli lê aṅgaṅê kaṅ derôre
bij tô yê bijé kém men.

¹⁹ Ôbi a nap nap kwôni ré men, a ulê gura
ré men,

kwôni a toyê tôri kaṅ ta tô gerê ré men.

²⁰ Ôbi a biyê gusera wo lap nij hen né men,
a barê lampa to enge jêê hen né a men,

kwôy wo aṅgaṅ derôre a engij kirij.

²¹ Aṅ tô yê bijé kém a bij bôrji sari a.» »

*Bijé kôl Jésu ré na ôbi sa tunu to habij
(Mk 3: 22-30, Lk 11: 14-23)*

²² Kirij bay ka hen na, bay eraj nap gawra wo tunu to habij yi bôri a aṅ liri ôbi gel kirij né men, iyêl kwôlê ré a men, menba, Jésu berari aṅ ôbi iyêl men, gel kirij a men. ²³ Bijé kém ka débu ya hen na, harê lij menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na *kuṅga kelma Dabid ré ba?» ²⁴ Kirija Parisijênê toy hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Jésu dage tunu to habij na nap néé wo *Béyêljébul woṅ ôbi sa tunu to habij hen.» ²⁵ Jésu hôn ermé woji kém nij menba, ôbi kôlij iyôn ba: «Hena bijé ka bô emê iyêre to pôn a ré sêṅji ba, bô emê bi wo hen, a mênij men, hena bijé ka sa iyêre a pôn ley tô baliyare a ley a ré sêṅji ba hende a yé sem né men. ²⁶ A hena Sidan ré dage yiri gaṅ ba, emê iyêre tori a soderij, a hena ré na hen iyôn ba, emê iyêre tori a yé kwôy hare ba?» ²⁷ A hena nôbi ené dage tunu to habij nap néé wo Béyêljébul ba, bay tôṅge kenbay ba, dage tunu to habij na nap néé wo i men ba? Na bi wo hen a aṅga bay tôṅge bay ka hen li men hen a gelê wo kwôlê wonṅe ré tiri ré hen. ²⁸ A hena ré na nap néé wo Tini Emen a ené dagij tunu to habij hende to hen ba, *emê iyêre to Emen era kwôy upêṅge nij. ²⁹ Men, kwôni a lê iyeṅ a ré sé bô iyê ôbi néé a aṅ pôrij aṅgari baa ferêri harê tumô ba? Ôbi a harêri tumô pa dem aṅa ré díj yiri pôrij aṅgari tô. ³⁰ Iyôn ba, kwôni wo na nap en ré ba na ôbi baren men, kwôni woṅ ôbi dayê sa are nap en ré ba na ôbi userêri men. ³¹ Na tôri bi wo hen a, ené kelêṅge, têrij kém nap tiiré hare kém na, Emen a dé bôri jalê bay lêre a, nijba, kwôni wo tiiré Tunu toj hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy. ³² Men, kwôni wo kôl kwôlo habij gengij san nôbi *Kema Gawra ba, Emen a dé bôri jalê sari a tô, nijba, kwo kôl kwôlo habij gengij sa Tunu toj hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a haw hen ré men, tôre to cêṅé ré a men.»

*Kwôli gengij sa gurô nap yêri
(Lk 6: 43-45)*

³³ «Kirij ka pôni a ba ken kôl gurô wo hen ré dô men, yêri ré dô a men. Men kwo pôni ken kôl gurô wo pôni ré habij men, yêri ré habij a men. Wôsa na yé gurô a lê a jerê hônij derêri nap habêri. ³⁴ Kenbay ka ken yi môj jênêre iyôn men ken habij tiri a men hen ka kelê Kwôlo Dôri na si iyeṅ ba? Wôsa na aṅga wôn bô

gawra dema ré si kibri a hen tô. ³⁵ Gawra wo dôri sijn na naj anğari ka dôri men, kwo habijn kôba sijn na naj anğa ka habijn men. ³⁶ Ôbi a, ené kelêngge Wulê woj jerê kwôlê a na, kwôlê woj iyôn a tôn wo ðiné na kilêrê hen na, bay a derê tôri ta lêm lêm. ³⁷ Aj na kwôlo si kem a a bay ré dôrijn kwôlê sam a men, na kwo si kem a a bay ré ðurem a men.»

Bay derê tô tôô to Emen naj Parisijnêné engerij Jêsu ré li ari gelê biji ciré gelê

(Mk 8: 11-12, Lk 11: 29-32)

³⁸ Bay derê tô tôô to Emen ka pônî naj Parisijnêné engerij Jêsu iyôn ba: «Kelma, nini gey bi jerê li anğar gelê bi nîja gelê dema ninê hônem.» ³⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Bijnê kaj bay bô habrê ka haw hen men, bay belê cêgeriji bijn Emen hen kôba kôl ciré gey gelê men dê? Ka baj na naj anğar gelê ka *ôbi kibi Emen Jonas bi wo hen mera ðiba ka gelê ka ðanjji kani ré kwôy. ⁴⁰ Môj kwo Jonas na li sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kuyê a hen na, nôbi Kema Gawra kôba na lê sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kampê a hen iyôn men. ⁴¹ Sa jerê kwôlê a na, ðiné ka Ninibê a ulêji kwôlê sa ðiné bay ka haw hen wôsa bay dô tô têrijn lêrijji ta sa kibi béré wo Jonas uwôl a. Aj kwo na ba hô ðê Jonas aj tô. ⁴² Men, Wulê woj jerê kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena aj a ulê kwôlê sa gawrê ka haw hen wôsa hende hena na kelar aj era na wô toyé gwo soy kwôlê woj tu melênê wo Salomôn. Nijba, na ná, kwôni wo gôlij Salomôn aj hen kôba na ya.»

Tunu to habijn hera bô gawra hôrijn
(Lk 11: 24-26)

⁴³ Jêsu hô kôl iyôn ba: «Kirijna tunu to habijn sêj bô kwôni a na, hende kayrê derô gwôlê woge kirij kaj derê bul, hena hende ré uwôj ré na, ⁴⁴ hende erem kôl iyôn ba: «Na herê kirij ka na en soj ya hen gelê sôn.» Kirijna tunu hende to hen hera aj ré uwôj kirij bay ka hen yi senge men, sêl dô men, are kém yi naj kiniji a men na, ⁴⁵ hende hô ô pera tunu to habijn to ðanjji jurgem to habijn ðê aj sa jôgij naj tu. Bay siji bô kirij bay ka hen aj môrji ya aj gawra bi wo hen na, yiri habijn ðê kwo tumô aj tô. Kwo ðiné ka haw hen kôba a ye na hen iyôn hende to hen men.»

Balê Jêsu kaj tiri

(Mk 3: 31-35, Lk 8: 19-21)

⁴⁶ Kirijna Jêsu iyêl naj kwônê ðiné ba ya tô menba, yori naj yêneri saji ðebu nô hen aj gey bi ciré iyêlê naj ði. [⁴⁷ Menba, kwôni wo pônî kôli iyôn ba: «Ju toy, yom naj yênen ðibiji nô hen ya aj bay gey ciré iyêlê naj ju.»] ⁴⁸ Menba, Jêsu hô kôlij

gawra bi wo hen sara iyôn ba: «Na i a na yon men, na si i a na yênen men ba?» ⁴⁹ Menba, ôbi ay kôbri gel sa bay tôri a aj kôl iyôn ba: «Gel, na yon naj yênen a na. ⁵⁰ Wôsa i i wo li bô geyê wo Iban wo mô derômaraj a hen na, ôbi a na, yênen men, yêren men, yon a men hen.»

13

Gwo soy kwôlo gengij sa ôbi wusé kaw
(Mk 4: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Wulê wo ôbi kôlij kwôlê bi wo hen na, ôbi ji si bô ira aj ô merê kibi cér a. ² Kirij bay ka hen na, kwônê ðiné era sa ðaj ligiri a, aj li wo ôbi ðay mô bô bato a aj ðiji kibi cér a. ³ Menba, ôbi iyêlji kwôlê naj gwo sore ðé, ðé gengij sa are kwône kôl iyôn ba: «Gawra wo pônî si ô ðiré wusé kaw. ⁴ Kirijna ôbi wuse kaw kari bay ka hen bô yagê a menba, ka pônî sa herij bênggê gerê menba, ciré sa gôl ôm ⁵ men, ka pônî herij kirij kaj jerew a menba, si dô hare nijba, terare to wurôbi to hanêre ré ôrij tôn ba naj. ⁶ Kirijna tare jôrij menba, bay hay lew wôsa terare to bay ré bij hanêre tôn ba naj. ⁷ Men, ka pônî herij perê gesem a menba, gesem bi wo hen yêrji duu. ⁸ Men, ka pônî herij terare to dôri a aj yê dô, sarji ka pônî yê arew men, ka pônî yê tôre jii men, ka pônî yê tôre subu men. ⁹ Kwôni wo mari ya ba bi toy.»

Wô mi a Jêsu ré iyêl kwôlê naj gwo sore ba?

(Mk 4: 13-20, Lk 8: 11-15)

¹⁰ Menba, bay tôri usoji ligiri a aj engeriri iyôn ba: «Wô mi a jerê iyêljin ðiné bay ka hen kwôlê naj gwo sore ba?» ¹¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Kwoŋge kenbay ba Emen bêngge ken hôn anğa yi naj kini uwôbêrji ka bô *emê iyêre to derômaraj a hen nij, nijba, bay ba ôrij naj kuni pelalê bi wo hen né. ¹² Wôsa kwôni wo naj upé bay a hô biri a sara aj ôbi a upé damañ a. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a aj sôn. ¹³ Na ôbi á, ené iyêlji naj gwo sore hen, wôsa bay bô kirij nijba, gel ani ré men, bay li môj ciré toy kwôlê nijba, bay toy ré men, hôn bôri ré a men. ¹⁴ Kwôlo ôbi Emen *Esay na kôl hen na, ariri lij gengij sarji, ôbi na kôl iyôn ba:

«Ka toyé kwôlê naj marŋge nijba, ka henê bôri ré men,

Ka berê kirij naj turŋge nijba, ka gelê ani ré a men.

¹⁵ Wôsa ðiné bay ka hen na, bôrji deŋgel men,

bay tôbe gurô marji a men,

bay luge tirji ta a men,

wô wo ma ciré gelé nañ tirji men,
ma ciré toyé nañ mariji
aṅ ma ciré bê bôriji sara
aṅ ma ciré belé upen aṅ bi ené berarêji.»
16 Nijba, kwongge kenbay ba yerŋge a
derŋge wôsa ken gel nañ turŋge men,
ken toy nañ marŋge a men. 17 Na tu kwôlé
a ené kelŋge hen: bay kibi Emen nañ
biñé kañ bay lê aṅgañ derôre kwône na
gey bi ciré gelé aṅga ken gel hen men,
nijba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé
kwôlo ken toy hen nijba, bay toy ré a
men.»

Bô kwôlo gengiñ sa ôbi wusé kaw
(Mk 4: 10-12, Lk 8: 9-10)

18 «Iyôñ ba haw hen ken toy bô gwsore
to ôbi wusé gusiñ kaw bay ka hen.
19 Kirija kwôni toy kwôlo gengiñ sa *emê
iyére to derômarañ a aṅa ré hôn bôri ré
na, ôbi bare era sa mène kwôlo gawra bi
wo hen ré toy hen aṅ aṅ ôbi yi môñ gusiñ
kaw ka heriñ bēñgê geré hen iyôñ. 20 Kwo
yi môñ gusiñ kaw to heriñ kirij kañ jerew
a hen na, na kwo toy kwôlé bi wo hen aṅ
eñge nañ yi deré. 21 Nijba, kwôni bi wo
hen hanêri nañ wôsa ôbi ðebe sa têri a
sem ré menba, kirija aṅgañ bô emê kurij
sari a ley bay gili gusiñ ley wô kibi kwôlé
bi wo hen na, ôbi berij kôbri aṅ hōriñ
cégê. 22 Kwo yi môñ gusiñ kaw ka heriñ
peré gesem a hen na, na kwo toy kwôlé bi
wo hen hari nijba, ermê kwôlo sa terare
a na men, kwôli aṅgañ upé a men na, yêr
kwôlé bi wo hen duu aṅ li ani ré. 23 Kwo
yi môñ gusiñ kaw ka heriñ kirij ka dôri
a hen na, na kwo toy kwôlé bi wo hen aṅ
hôn bôri dô men, lij ariri a men aṅ ôbi
yi môñ kaw ka yê arew men, tôre jii men,
tôre subu men hen iyôñ.»

Gwsosoy kwôlo gengiñ sa siwil

24 Menba, Jêsu hô kôlji gwsosoy kwôlo
ɗaṅgi kôl iyôñ ba: «*Emê iyére to
derômarañ a na, yi mega gawra wo ré ô
wusé kaw ka dôri bô yagê wori a iyôñ.
25 Nijba, kirija yoyre wo biñé yi kum
kêm nij menba, ôbi bayriri era sa wusu
siwil a bô yagê bi wo hen a aṅ ɗiñ yiri
ô. 26 Menba, kirija kaw ðebu aṅ tô sarji
menba, siwil kôba gel yere men. 27 Manê
ka gawra bi wo hen era sa kôli iyôñ ba:
«Kelma, na ju wusu na kaw ka dôri bô yagê
wom a ré ba? Menba, li iyeñ a siwil ré
sa si peré ba?» 28 Menba, ôbi uwôlji sara
iyôñ ba: «Na ôbi bare a lê are bay ka hen.»
Menba, manê kari bay ka hen kôli iyôñ ba:
«A iyôñ ba nija erê terê aṅ.» 29 Menba,
ôbi uwôlji sara iyôñ ba: «Eñ eñ, terēñge
aṅ né wô wo ma ka tarê kaw ka dôri nañ
tu men, 30 ɗēñgeji bi bay ðebu bem kwôy

kini walêrji a. Aṅ na sa kôliñ bay walê kaw
bi ré jôr siwil tumô harê aṅ uwoy aṅ, aṅ
kaw ka dôri hen ba ken wala sa bi bô béér
a men.» »

Gwsosoy kwôlo gengiñ sa mutard
(Mk 4: 30-32, Lk 13: 18-19)

31 Menba, Jêsu hô kôlji gwsosoy kwôlo
ɗaṅgi kôl iyôñ ba: «Emê iyére to
derômarañ a yi môñ gusiñ iluw wo gawra
ay ô cé bô yagê wori a iyôñ. 32 Gusiñ iluw
bi wo hen na, dē dē gusiñ are kêm nijba,
kirija ôbi si ta nij na, dami dē tô gurô wo
ba hen kêm aṅ ciré ka derômarañ era sa li
gwoné woji ya.»

Gwsosoy kwôlo gengiñ sa wubere
(Lk 13: 20-21)

33 Menba, Jêsu hô kôlji gwsosoy kwôlo
ɗaṅgi kôl iyôñ ba: «Emê iyére to
derômarañ a yi môñ wubere to dē to iyore
ay poliñ nañ kurmañ kurê kwôrô subu
menba, liji sôr iyôñ.»

*Wô mi a Jêsu ré iyêl kwôlé nañ gwsore
ba?*

(Mk 4: 33-34)

34 Jêsu iyêliñ biñé kwôlé bi wo kêm
hen nañ gwsore aṅ kwo ôbi ba kelé nañ
gwsore ré ba nañ. 35 Aṅ bi kwôlo *ôbi
kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi
na kôl iyôñ ba:
«Na kelé kwôlé kêm nañ gwsore yêgij sa
aṅga yi nañ kani uwôberji ca wo tô
terare na ɗiñ yeñ hen.»

Bô gwsore to gengiñ sa siwil

36 Menba, Jêsu ɗi kwônê biñé bay ka hen
ré ô haji nij menba, ôbi herbo hera ira
menba, bay tôri eraji ligiri a aṅ kôli iyôñ
ba: «Derêni bô gwsore to gengiñ sa siwil
to bô yagê hen bi nija toyé.» 37 Menba, ôbi
kôlji iyôñ ba: «Ôbi cé kaw ka dôri bay ka
hen na, na nôbi *Kema Gawra. 38 Men, bô
yagê ba na sa terare men, kay cé ka dôri ba
na biñé ka emê iyére to derômarañ a men,
siwil ba na biñé ka Sidan men. 39 Men, ôbi
cé siwil hende to hen bô yagê a hen na,
na ôbi bare woñ Sidan bi men, tay walê
kaw ba, na sa to sa terare a kerê hen men,
bay walê kaw bay ka hen ba, na *manê ka
derômarañ a men. 40 Môñ kwo bay jôriñ
siwil aṅ harê bê a bô tare a hen iyôñ na,
a yé na hen iyôñ hende to hen sa to sa terare
a kerê a men. 41 Nôbi Kema Gawra na jo
manê kañé ré era sa pô biñé kañ bay bê
megêrji bô têriñ a nañ bay lê têriñ kêm aṅ
bô emê iyére tori a. 42 Aṅ bijji bô tare to
dami a, kirija biñé bay ka hen a sômmij
men, ômmij kañniji mêêrê mêêrê a men
ya. 43 Nijba, bay lê aṅgañ derôre ba bay
a perañgê môñ tare iyôñ bô emê iyére to

Ibarji a. Kwôni wo mari ya aña ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.»

Gwosoy kwôlo gengin sa anğan upé ka uwôbe bô yagê nañ mérin

⁴⁴ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanġi sôn kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môñ anğan upé ka uwôbe bô yagê iyôn. Kwôni wo uwôn hen na, ô uwôbê tôn, yiri dôri damañ a an ô sa ô perê ari upéri kêm keléñ an dî larirji sa ô kilij yagê bi wo hen.»

⁴⁵ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanġi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môñ ôbi lê jeñga wo ôrij doy mérin iyôn. ⁴⁶ Kirija ôbi uwôn mérin wo lariri damañ hen menba, ô sa ô perê ari upéri kêm keléñ an dî larirji sa ô kilij mérin bi wo hen.»

Gwosoy kwôlo gengin sa bera

⁴⁷ Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanġi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môñ bera to bay uwôl bô cér a an pera kuyé ka tirji gay hen iyôn. ⁴⁸ Kirija bera hende to hen wôn niñ menba, bay uré bay wurore soñ nô kwongé cér a an cobe kuyé bay ka hen. Ka dami ba bay uwôl bô ðunje toji a men, ka dê ba bay bêñ men. ⁴⁹ Sa to sa terare a kerê hen na, a yé na hen iyôn hende to hen men. Manê ka derômaran a a era sa derê tu ðinê ka dôri nañ ka habij. ⁵⁰ An ka habij bay ka hen na, bay a biji bô tare to dami a, na kirij ka bay ðinê a sômê men emnê kañniji mêêrê ya a men hen.»

Ari upé ka kôrbi nañ ka ôli

⁵¹ Jésu hô engerij bay tôri iyôn ba: «Ken hôn bô kwôlê bi wo hen kêm niñ ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba ciré hôn bôri kêm niñ. ⁵² Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Ôbi lê magtubu wo yôn yôn wo tiri jôrij sa anġa ôbi gel a hen na, emê iyére to derômaran a yi môñ ôbi iyéy iyére wo pô ari upé kari ka kôrbi nañ ka ôli bô béer wori iyôn.»

Biñê ka Najarêt kañ Jésu

(Mk 6: 1-6, Lk 4: 16-30)

⁵³ Kirija Jésu gelji kwôlê nañ gwosore hende to hen kô niñ menba, ôbi dî kirij bay ka hen an ô. ⁵⁴ An ô sa iyére tori a ô gelij ðinê are bô *iyéy ðanare a toji a an ðinê kêm ka toy kwôlê bi wo ôbi dô hen na, tiniji ge kay an bay kôl iyôn ba: «Na i a biri tu melênê men, néé woñ lij anga dê sa kirij bay ka hen iyôn ba?» ⁵⁵ Menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp woñ ôbi albê gurô hen men, Mari a na yori men, *Jak men Josêp men Simô men Jud a men a na yênêri. ⁵⁶ Yênêri kañ yébé kôba môrji perêrna na ya a men. Menba, tu melênê

nañ néé bi wo kêm hen ba i a biri ba?»

⁵⁷ Kirij bay ka hen na, ermê woji liji kwôy an bay kañni. Niñba, Jésu kôlji iyôn ba: «Ôbi kibi Emen na, kirij ka ðanġi a ba bay a biri kwôlê haji niñba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.» ⁵⁸ An kirij bay ka hen na, ôbi li genê wôni gañ ré wô bê wo bay bi bôrji sari a ré hen.

14

Bay duu Ja ôbi lê batêm

(Mk 6: 14-29, Lk 9: 7-9)

¹ Wulê bi wo hen na, *Hérôd ôbi emê iyére to Gallilé toy kwôli Jésu wo ôm gôr kirij hen. ² Menba, ôbi kôlij manê kari iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Ja ôbi lê batêm a so perê ðinê ka ma a bulo hera hen, na ôbi a, ôbi ré ôrij nañ néé woñ lij anğan genê hen.» ³ Wôsa Hérôd na bi bay na bu Ja haarê uwôl ðanġa a wô kibi *Hérodijad toñ tami yêni Pilip to ôbi enje hen. ⁴ Wôsa Ja na kôli iyôn ba: «Dé wo ré jeré ayê Hérodijad lij tamnem ré.» ⁵ Gengin sa kwôlê bi wo hen na, ôbi na gey ðirê deréri, niñba, ôbi na kemnañ na kwônê ðinê wôsa bay na bô Ja môñ *ôbi kibi Emen iyôn. ⁶ Kirija bay li geserê sa yé *Hérôd, menba, môni Hérodijad wô tumô ðinê ka Hérôd uwôgeraji hen, an wôré wore bi wo hen dôri. ⁷ Menba, ôbi ay tôô desij yiri kôl iyôn ba: «Na mi, mi a hende ré engeren kôba, na bure.» ⁸ Menba, yore gwôsere an môni temale hende to hen kôli iyôn ba: «Ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.» ⁹ Tu Hérôd mêne, niñba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergé kari hen a men na, ôbi ay tôô bi bay ré bure sa Ja bi. ¹⁰ Menba, ôbi kôlji bay ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm ðanġa a. ¹¹ Bay aya sa Ja bô subra erañ sa bij môni temale hende to hen, an hende ôrij bij yore. ¹² Bay tô Ja era sa ay temayri ô emê, menba, bay ô kôlij Jésu kwôli.

Jésu bij ðinê ka dubu bay hen emê

(Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

¹³ Kirija Jésu toy kwôli temay Ja hen iyôn menba, ôbi ðay bô bato a ô sêd wolé nañ iyére derô gwôlê, kirija ðinê toy wo ôbi ré ðay bô bato a ô ta menba, bay sooro nañ sa iyére iyére ôrji kibi cér a tèm tèm tôri a nañ têrji. ¹⁴ Kirija ôbi herbo tôn bô bato menba, ôbi gel kwônê ðinê menba, tirji liri na damañ menba, ôbi berare bay ômpare. ¹⁵ Na perare niñ, menba, bay tô Jésu era ligiri a an kôli iyôn ba: «Kirij ka na na, kelañ men, kirij kôba kô a men hen na, kôlij ðinê bi ré ô perê ira ô wogé ani kelé emê.» ¹⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Nana ôrij doy bi bay ré ô ré, kenbay ken biji anğan emê.» ¹⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôn ba: «Nini nañ

mapa bay naɲ kuyé wôô a men mera.»
 18 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Eranje ben na.»
 19 Men, ôbi biɲ biɲé mô tôɲ sa kalmé a hen aɲ pô mapa wo bay naɲ kam kuyé ka wôô hen aɲ bô kirij si derômaran aɲ liɲ Emen dosé menba, biilê aɲ biɲ bay tôri bi ré céɲ biɲé bay ka hen.
 20 Biɲé bay ka hen, ôm uyirê aɲ tôri wo ba na, bay tô Jésu pô gwané môj kibi wôô.
 21 Kwônê biɲé bay ka ôm mapa bi wo hen na, impé na dubu bay. Yébé naɲ kamrê ba kwôni déɲsiji ré.
 22 Kirijna bay biɲ biɲé emé kô niɲ menba, ôbi bi bay tôri day bato ré ô tera aɲ dôbi diré kôliɲ biɲé ré irê iɲ niɲ dema diré eré tôrji a tô.

Jésu ô sa kam a

(Mk 6: 45-52, Ja 6: 15-21)

23 Kirijna ôbi bi biɲé ô niɲ menba, ôbi day sa keram a sêd wolé ô uwôlê Emen, kirij bay ka hen na, kirij yoy niɲ menba, ôbi na pini nêɲ hari.
 24 Bato wo bay tôri ré day hen na, na bôb a derô cér a niɲ, menba, mêw liji daman wôsa kal guro si sarji.
 25 Menba, kirijna kwôré ka tumô yel niɲ menba, Jésu era sa kam a si ligirji.
 26 Kirijna bay tôri gili wo ôbi era sa kam a si ligirji hen iyôn menba, haré liji aɲ bay kôl iyôn ba: «Na kamjé a era hen.»
 Menba, haré liji daman a menba, bay bi gura.
 27 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Haréɲge ré, na nôbi Jésu, déɲge bôɲɲge jal.»
 28 Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, hena ré na jôbi tiri ba, ju ay tôm bi na eré sa kam a legem a.»
 29 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era.»
 Menba, Piyêr herbo bô bato a aɲ ô sa kam a si ligi Jésu.
 30 Niɲba, kirijna ôbi bô wo kal ge daman hen, menba, haré liri menba, ôbi ay tô eré tô kam a menba, ôbi dô tôri kôliɲ Jésu iyôn ba: «Kelma, gôliɲ naɲ en men.»
 31 Menba, Jésu jé kôbri berijni ta aɲ kôli iyôn ba: «Ju meremné na wô ayé bôô wom wo dê bi ba?»
 32 Menba, kirijna bay day bô bato a menba, kal iyer men.
 33 Biɲé kêm ka bô bato a hen gel hen iyôn, menba, cubu gubarji tôɲ tumô Jésu a aɲ kôl iyôn ba: «Ju na Kema Emen bi tiri a men.»

Jésu berare bay ôɲɲare kwône Génésarêt a

(Mk 6: 53-56)

34 Kirijna bay day tera menba, bay saji bô emé wo Génésarêt a.
 35 Biɲé ka sa iyére hende to hen gelji Jésu hôn menba, bay jé kôliɲ biɲé naɲ sa iyére iyére menba, bay eraj naɲ bay ôɲɲare kêm sa biri.
 36 Men, bay uwôlêri bi ré diɲi ciré hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen mera aɲ biɲé kêm ka hebiri hen na, bay berare.

15

Jésu gel habré hara wo Jubjé nô

(Mk 7: 1-13)

1 Parisipjêɲ naɲ *bay deré tô tôô to Emen henaji Jérusalêm a era upé Jésu aɲ kôli iyôn ba:
 2 «Wô mi a bay tôm ré daye sa hara wo môɲêrna ba? Wôsa bay pul kôbriji ré menba, bay ôm are mera.»
 3 Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «A kenbay, wô mi a kené daye tôô to Emen aɲ wô liɲ hara wonje di ba?»
 4 Wôsa Emen kôl iyôn ba: «Biɲ ibam naɲ yom kwôlé men, kwôni wo kôliɲ ibari naɲ yori kwôlo habij ba bi bay diri.»
 5 Menba, kenbay ken kôl iyôn ba: «Kwôni wo kôliɲ ibari naɲ yori iyôn ba: «Anja ré ené béɲge hen na, na bay a ené biɲ Emen hen.»
 6 Hen iyôn na, kwôni bi wo hen li naɲ ibari naɲ yori ré niɲ.»
 Aɲ turɲe a ba, na anja dôri. Na hen iyôn a, kené mênij kwôlo Emen aɲ liɲ hara wonje hen né ba?
 7 Kenbay kaɲ bay kelé kwôlé kebrenje wôô wôô hen, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlenje tumô kôl iyôn ba:
 8 «Gawré bay ka hen na, bay ay keben na naɲ kibriji na mera dîba bôɲji ba kelan naɲ en.
 9 Bay teben hen na déɲ iyôn men, anja bay gelij biɲé hen, kôba na tôô to gawré a men.» »

Anja li bô gawra kagemij

(Mk 7: 14-23)

10 Jésu hô uwôga kwônê biɲé ligiri a aɲ kôli iyôn ba: «Toyéɲge kwôlo na kelé hen dô aɲ ken hôn bôri.
 11 Na anja gawra ôm hen a lê a ôbi ré *kagemij hen né, niɲba, na kwôlo soo kibri a lê a ôbi ré kagemij hen dî.»
 12 Menba, bay tô Jésu uso daye ligiri a aɲ kôli iyôn ba: «Kwôlo ju kôl hen tarij Parisipjêɲ hen ba ju hôn ham ba?»
 13 Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Gurô wo yôn yôn wo na lhan wo derômaran a a dôbê ré na, bay a derêri aɲ naɲ hanêri.
 14 Déɲgeji, na bay tu tij ka berij megêri bay tu tij tô jemna, hena ôbi tu tij ré berij megari ôbi tu tij tô jemna ba, bay wôô kêm a herijji bô iyom a.»
 15 Menba, Piyêr kôliɲ Jésu iyôn ba: «Derêni bô gwsore hende to hen niɲa toyé.»
 16 Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kôba ken nêmen henê bô gwsore hende to hen né men ba?»
 17 Ken hôn mega wo anja ré hena kibi gawra ô bôri a ba, ôbi têriɲ na kaɲ aɲ ré ba?
 18 Niɲba, kwôlo soo kibri a na, na kwôlo ôbi eremnére kwôli gan gan, aɲ na ôbi bi wo hen a lê a bôri ré kagemij hen.
 19 Anja hena bô gawra bay a na: ermé kwôlo habij wo yi bô gawra a liri aɲa ôbi ré derij temare men, yij naɲ yébé

biñé men, yĩnare toj iyôñ a tôñ hen men, gòmşın men, piyê kwólê men, tiirê megari a a men hen. ²⁰ Na anğa li a bô gawra ré kagemin bay a hen dıba emê are nañ kôbi woñ kworiñ na a lê a bô gawra ré kagemin hen né.»

Iyore to na Jub ré hen bi bôre sa Jêsu a (Mk 7: 24-30)

²¹ Jêsu dı kirin bay ka hen añ ô bô emê wo Tir a men Sidôn a men. ²² Menba, iyore to tô môt wo Kanan to bô emê iyêre hende to hen era ligiri a sa kôli kañ ta kôl iyôñ ba: «Kelma, *kuñga kelma Dabid, bô tu ña tinê men, wôsa tunu to habin gelin tu môtınen gusın añ yere lere damañ.» ²³ Nıñba, Jêsu uwôle kwólê wôni sara ré. Menba, bay tôri era ligiri añ kôli iyôñ ba: «Dagere, wôsa hende kaarê kula tórna gañ.» ²⁴ Menba, Jêsu kôl iyôñ ba: «Emen joon, na wô biñé ka *İsrayêl ka yi mega gangê ka ge kay hen mera.» ²⁵ Nıñba, hende era sa cubu gubare tumôri a añ kôli iyôñ ba: «Kelma, en uwôlem li nañ en men.» ²⁶ Menba, Jêsu hô kôle iyôñ ba: «Dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlin garê ré.» ²⁷ Menba, hende kôli iyôñ ba: «Na tiri hari Kelma, nıñba, gañ gañ ba garê emnê habelê kwô wo herin tô kibi bay iyérji a hen né ba?» ²⁸ Menba, Jêsu kôle iyôñ ba: «Iyore, ayê bôô worê damañ, ô, ariri lin béré môt bi wo me gey hen iyôñ.» Kirin bay ka hen menba, môtne berare men.

Jêsu berare bay ômpare to gay gay

²⁹ Jêsu dı kirin bay ka hen añ ô dı nañ kibi cér wo Galilé. Kirin bay ka hen na, ôbi day ô merê sa keram a. ³⁰ Menba, kwônê biñé era ligiri a nañ bay lôrê men, bay tu tin men, bay merayê men, biñé ka iyêl kwólê ré men, bay ômpare to gay gay sa dıri tumôri a men añ ôbi berareji. ³¹ Biñé bay ka hen gel anğa dôri ka dê kirin bay ka Jêsu li hen: meññê iyêl men, bay merayê berare men, bay lôrê ô ta men, bay tu tin gel kirin a men, menba, bay ay kibi Emen wo İsrayêl.

Jêsu hô bin kwônê biñé emê sôn (Mk 8: 1-10)

³² Jêsu uwôge bay tôri añ kôlji iyôñ ba: «Tu biñé ka na lên ña damañ wôsa na sa subu nın wo bay li nañ en na, añ anğa bay ré ôm ba nañ. Na dıji bi bay ré ô nañ kurôn bôrji ré, wôsa nérji ma nañê tô gerê, añ ka pônı ma bin iyêre ré.» ³³ Menba, bay tôri kôli iyôñ ba: «Naa lê iyeñ derô gwólê na a nana upé anğa emê aña kwônê biñé bay ka hen ré emnê uyirê ba?» ³⁴ Menba, Jêsu engeriji iyôñ ba: «Ken ôrin nañ mapa iyeñ ba?» Bay uwôli sara iyôñ ba: «Nini nañ mapa jurgem nañ kam kuyê dê iyôñ a men.» ³⁵ Menba, Jêsu bi bay bin biñé

bay ka hen mô tôñ terare a. ³⁶ Jêsu enge mapa wo jurgem nañ kam kuyê bay ka hen añ lin Emen dosé añ biilê tôñ añ bin bay tôri ré cêñ biñé bay ka hen. ³⁷ Bay kêm ôm uyirê añ bay pô tôri wo ba hen wiinê gwanê jurgem. ³⁸ Biñé bay ka ôm mapa bi wo hen na, imñê na dubu pôrbu, yébé nañ kamrê ba kwôni dênşiji ré. ³⁹ Menba, ôbi kôlji bay ré ô in haji nın, menba, ôbi day bô bato a ô bô emê wo Magadan a.

16

Parisipñê nañ Sadusipñê gey anğa gipñê cirê gelê

(Mk 8: 11-13, Lk 12: 54-56)

¹ Parisipñê nañ *Sadusipñê jô kwini Jêsu engeriri kwólê wô sêlinni kôl iyôñ ba: «Li anğa gelê kani ka hena derômarañ a bėni nıña gelê.» ² Menba, Jêsu uwôlji sara iyôñ ba: «Perare ba, ken kôl iyôñ ba, kiya kirin a berarê wô mi tare kurin añ li derômarañ sê hen ³ men, tô kirin ba, ken kôl emen né uwôngê kemnêñ wô wo gelbarê têt tu kirin dê. Ken hön gengê kirin hen iyôñ menba, wô mi a kenê hön bô anğa ken gel kemnêñ hen né ba? ⁴ Biñé kañ bay bô habrê ka haw hen men, bay belê cêgeriji bin Emen hen kôba, kôl cirê gey gelê anğa gelê men dê? Ka bañ na nañ anğa gelê ka Jonas bi wo hen mera dıba ka gelê ka dangi kani ré kwôy.»

Menba, ôbi dıji añ ô ta.

Berênge wubere to Parisipñê nañ to Sadusipñê hen dô

(Mk 8: 14-21)

⁵ Kirinja sa Jêsu nañ bay tôri day ô tara nın, menba, bay tôri gerbañ pera mapa kôbriji a tô. ⁶ Menba, Jêsu kôlji iyôñ ba: «Dênge tu melênê sa yerñge a wô wubere to Parisipñê nañ to Sadusipñê.» ⁷ Menba, bay tôri engerin yirji kwólê kôl iyôñ ba: «Na wô wo nana gerbañ pera mapa kôbrena bi aña ôbi ré kôlin hen iyôñ ba?» ⁸ Jêsu toy kwólê wo bay kôl hen menba, ôbi engeriji iyôñ ba: «Wô mi a kenê erem sa mapa wo ken ôrin né hen ba? Kenbay ka ayê bôô wonje dê hen, ⁹ kenbay kôba ken hön né tô sôn ba? Ken erem sa mapa wo na bay mera añ biñé dubu bay na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway iyeñ men ba? ¹⁰ Men, ken erem sa mapa wo na jurgem añ biñé dubu pôrbu na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway yere iyeñ men ba? ¹¹ Kamañ, ken li iyeñ a kenê hön wo kwôlo enê kelênge hen ré gengin na sa mapa ré, kirinja na en kelênge iyôñ ba: «Berênge wubere to Parisipñê nañ to Sadusipñê hen dô.» ¹² Hen dema bay ré hön wo kwôlo Jêsu ré kôlji hen na, ré gengin na sa

wubere ré nɪnba, ré gengɪn na sa ari gelé ka Parisɪjɛnɛ naɪ ka Sadusɪjɛnɛ hen tó.

Piyêr kól Jésu ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mk 8: 27-30, Lk 9: 18-21)

¹³ Kirɪna Jésu sa bɪɪ Sésaré Pilip a menba, ôbi engerɪn bay tóri iyôɲ ba: «Nôbi *Kema Gawra ba, ðɪné kól ené na i ba?» ¹⁴ Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Ka póni kól jeré na Ja ôbi lê batêm men, ka póni kól jeré na *ôbi kibi Emen *Eli men, ka póni kól jeré na ôbi kibi Emen Jérémɪ men, ka póni kól jeré na ôbi kibi Emen wo póni peré megéri a men.» ¹⁵ Menba, ôbi hô kólji iyôɲ ba: «A kenbay ba ken kól ené na i men ba?» ¹⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôɲ ba: «Ju na *Krist Kema Emen wo mô tu geɲ hen.» ¹⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôɲ ba: «Simô kema Jonas, li yi deré wôsa na gawra a yêgê sa kwôlê bi wo hen bem hen né, nɪnba, na Iban wo derômaran a a yêgê sari bem hen. ¹⁸ Nôbi en kôlem, Piyêr, ju na keram aɲ na sa keram bi wo hen a ené ðɪɲ tó églis tɪjê ya. Na églis to temare a nê mê mênêre ré kwôy. ¹⁹ Na bem lakêlêlê ka *emê iyére to derômaran a kôm a aɲ anɲa ju ha sa terare a na ba, a hariɲ ta derômaran a men, ka ju busur sa terare a na ba, a beserɪn ta derômaran a men.» ²⁰ Menba, Jésu yêge maa bay tóri bi bay ré kôliɲ kwôni ðiré na Krist, kwo Emen dôri hen ré pa pa.

Jésu kól kwôli temare to ðiré ma menba, ðiré jê sé kampê

(Mk 8: 31 - 9: 1, Lk 9: 22-27)

²¹ Ayɪn tóri kirɪn bay ka hen na, Jésu kôliɲ bay tóri iyôɲ ba: «Na erê kwôy Jérusalêm a, aɲ surɲê naɲ damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay deré tó tó to Emen a gelen gusɪn daman, aɲ bay a deren, nɪnba, sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê men.» ²² Piyêr ðiri ôriɲ wolé nayri aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, bi anɲa iyôɲgi hen sa sam a ré men, bi Emen ayji aɲ sam a.» ²³ Nɪnba, Jésu bul upéri aɲ kôli iyôɲ ba: «Ô kelaɲ naɲ en, Sidan, wôsa ju gey dôben harê bôn a. Ermé wom nêmiɲ naɲ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawré.»

²⁴ Menba, Jésu kôliɲ bay tóri iyôɲ ba: «Hena kwôni ré gey era tón a ba, bi uwôl yiri aɲ men, ay gurô tagelê wori wɔɲ temare sari a aɲ era tón a. ²⁵ Wôsa kwôni wo gey gemê yiri ba, yiri a mênɪn, nɪnba, kwôni wo uwôl yiri aɲ wô san na, ôbi a sa upéri hôriɲ men. ²⁶ Hena kwôni ré uwɔɲ anɲa sa terare a na kêm aɲa ré mênê merê tu geɲ wori ba, na mi a ôbi ré uwɔɲ bô a ba? Men, na mi a kwôni ré bê aɲa ré keraɲɲɪ merê tu geɲ wori bi wo hen

ba? ²⁷ Wôsa nôbi Kema Gawra na hera sa terare a na naɲ dampare to Iban men, naɲ *manê ka derômaran a a men, aɲ i i ba, na sa têtêri sa kôbri naɲ jê lêri, jê lêri. ²⁸ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, peré ðɪjé ka na na, ka póni a ma ré tó aɲ bay a gelen nôbi Kema Gawra na bulo hera naɲ dampare tɪjê wô emê iyére tɪjê.»

17

Tu Jésu bilɪɲ yi gay

(Mk 9: 2-13, Lk 9: 28-36)

¹ Wulê jii cêgê menba, Jésu tó si Piyêr naɲ *Jak naɲ yêni Ja aɲ ôriɲ naɲ ci sêd wolé naɲ ðɪjé ta sa keram wo yêɲgi a. ² Kirɪn bay ka hen na, tu Jésu bilɪɲ yi gay tirji a, wôsa tiri jeraɲnê môɲ tare to tay iyôɲ men, bargay kari kôba bilɪɲ bôré môɲ kirɪn ka perangi iyôɲ a men. ³ Kirɪn bay ka hen na, bay tóri ka subu naɲ ði hen gel si *Moyis naɲ *Eli era sa iyêl naɲ ði. ⁴ Menba, Piyêr kôliɲ Jésu iyôɲ ba: «Kelma, dô wo na merênge na mera. Hena jeré gey ba na lê iyéy gergé subu, pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» ⁵ Piyêr iyêl ba ya tó menba, kirɪn ka geri ka perange kirɪn so sa têlji ta, menba, tóô gawra ôm bô a kól iyôɲ ba: «Kwo ðebe hen na, na Keman, en piri daman men, ôbi a na yi deré wupê a men, toyênge kwôlê kibri a.» ⁶ Kirɪna bay tóri bay ka subu naɲ ði hen toy tó gawra bi wo hen menba, bay herɪɲ aɲ ði kwiniɲi tɔɲ wôsa harê liji daman. ⁷ Jésu uso ligirji a sa hebeji aɲ kólji iyôɲ ba: «Harênge ré, henaɲge ta.» ⁸ Kirɪna bay pô sarji ta menba, bay gel na Jésu a debê pini mera.

⁹ Bay herbo tɔɲ sa keram a menba, Jésu yêge marji kólji iyôɲ ba: «Kôliɲge kwôni kwôli pelal wo kené gelo hen né kwôy wo nôbi *Kema Gawra na jɪɲ sɪɲ kampê.» ¹⁰ Menba, bay tóri engeriri iyôɲ ba: «Wô mi a *bay deré tó tó to Emen ré kól Eli a ré hera tumô *Krist kwo Emen dôri hen ba?» ¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôɲ ba: «Na tiri, Eli a hera sa panê are kêm hôriɲ naɲ kiniji kiniji. ¹² Nɪnba, en kelênge Eli na hera nɪɲ, nɪnba, bay na hôni ré men, bay na liri anɲa bôrji gey a men, na hen iyôɲ a, bay ré gilɪɲ tun nôbi Kema Gawra gusɪn men hen.» ¹³ Hen dema bay tóri ré hôn wo ôbi ré kôliɲ na kwôli Ja ôbi lê batêm hen tó.

Jésu dage tunu to habɪɲ sa kema

(Mk 9: 14-29, Lk 9: 37-43)

¹⁴ Kirɪna Jésu naɲ bay tóri saji ða naɲ kwônê ðɪjé nɪɲ menba, gawra wo póni so sa jubu gubari tɔɲ tumôri a. ¹⁵ Aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, bô tu na to kema

men, wôsa gesemem liri aṅ gelij tiri gusij daman men, liri aṅ ôbi herij bô tare a men, bô kam a a men kwôy kwôy. ¹⁶ Na en ôrij nap dî ô bij bay tòm nijba, bay nêmen berarêri ré.» ¹⁷ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonge nap aṅ ken mô wô lê habrê hen na, na merê na wô lê nap ken yôd ba? Men, na têê iyeṅ a ené ulê bôn jalê sarṅge a ba? Eraṅge nap kema bi ben na.» ¹⁸ Menba, Jêsu ône tunu to habij hende to hen nap néeri menba, hende séj bô kema bi wo hen a, aṅ ôbi berare kirij bay ka hen. ¹⁹ Menba, bay tôri dôra ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Wô mi a na ninê nêmen dagê tunu to habij hende to hen né ba?» ²⁰ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Na wô ayê bôô wonge wo dê mera, wôsa na tu kwôlê a ené kelêṅge hen, hena ayê bôô wonge henaṅ né dê mega gusij siwre iyôn hari kôba, kené kôlij keram wo hen: «Dôrij ju ô wolê kirij ka na» kôba ôbi henaṅ ré dôrij dîba ani ka ré gelêṅge ba ré napê. [²¹ Nijba, tunu to habij to hen iyôṅgi hen na, na uwôlê Emen men, jeré yi sa emê a men mera a nêmenê dagêre.]»

Jêsu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kampê wori a men

(Mk 9: 30-32, Lk 9: 43-45)

²² Kirijna bay tô Jêsu dap Galilé menba, ôbi kôli bay tôri iyôn ba: «Bay a beren nôbi Kema Gawra bij bijnê, ²³ aṅ bay a deren, aṅ sa wôô, aṅ sa subu tori menba, na jê sé kampê.» Kirij bay ka hen na, tirji li ja daman wô kwôlo ôbi kôli hen.

Têbê wôgê wo bô iyéy Emen a

²⁴ Kirijna bay sa bij Kapêrnayôm a menba, *bay engê wôgê ka iyéy Emen a hen era sa ligi Piyêr a aṅ kôli iyôn ba: «*Rabi wonge ba, têbê wôgê wo *iyéy Emen a ré ba?» ²⁵ Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ôbi têbê.» Kirijna bay ô ira menba, Jêsu ay kwôlê aṅ kôlij Piyêr iyôn ba: «Na kwôli mi a jeré erem ba? Kilmé ka sa terare a na ba, na si i a têbêji wôgê ba? Na kamniji laba, na kergê dî ba?» ²⁶ Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Na kergê.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba kam iyéy ba têbê ré. ²⁷ Nijba, bi bô bijnê ré mêne ré na, ô ju ô ulê kuyi bô cér a aṅ kuyê ka tumô ka já berê hen na, ju bôl kayrij aṅ já uné selé to a nêmenê têbê wôgê wom men, kupê men. Ay, ju ôrij têbij wôgê wona.»

18

I a na kwo dami bô emê iyéy to derômaran a ba?

(Mk 9: 33-37, 42-48, Lk 9: 46-48, 17: 1-2)

¹ Kirij bay ka hen na, bay tô Jêsu uso da jôb a ligiri a aṅ engereri iyôn ba: «I a

na kwo dami bô *emê iyéy to derômaran a ba?» ² Menba, Jêsu uwôga kema wo dê sa dîri derôri a, ³ aṅ kôli iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: hena kené bul ermê wonge ré aṅ ken yi môj kema wo dê bi wo na hen né a men na, ka ulê têṅge bô emê iyéy to derômaran a ré kwôy. ⁴ Na ôbi á, kwôni wo ermê wori ré yi môj kwo kema wo dê bi wo na hen na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyéy to derômaran a. ⁵ Men, i i wo bu kema wo dê mega kwo na hen, yiri a wô kibi henen na, na nôbi a ôbi ré beren a yiri a hen men.»

Têrij na, na aṅga habij daman

⁶ «Kwôni wo li aṅ bijnê ka iya ka bi bôrij san a aṅ yi môj kamrê iyôn ré herij na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a aṅ bay ré uwôli a bô cér a kôba na aṅga dê gôlij gusij to Emen a gili hen hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurij. ⁷ Bijnê ka sa terare a na, mô bô bô emê a wô kibi aṅga lamê ka gay gay hen. Aṅga lamê ba, a napê ré haji, nijba, bô emê a kurij sa ôbi lamê gawrê bê a bô têrij a hen. ⁸ Hena kôm ley, têtêm ley a ca lê aṅa jeré li têrij na, karji ju bijnê kelaṅ aṅ ju mô tu geṅ nap kunum nap merayê dô dê wo jeré ô bô tare to yi nap kunu hen nap kôbem wôô men, têtêm wôô men hen. ⁹ A hena ré na tum a lê aṅa jeré li têrij na, dôre ju ulêj kelaṅ, ju mô tu geṅ nap kunum nap tum pôn dô dê wo jeré ô bô géhên a to na tare to enge barij ré hen nap tum wôô hen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa demaṅne to ge kay

(Lk 15: 1-7)

¹⁰ «Berêṅge dô wo wo kwôni maa kelê dîré berê bijnê ka yi môj kamrê iyôn hen môj ani ré, wôsa en kelêṅge, *manê ka derômaran a ka gemji hen na, yi kibi Iban wo derômaran a ta ta wô sarji. [¹¹ Wôsa nôbi *Kema Gawra en era sa terare a na, na wô gôlij nap bijnê ka ge kay hen.] ¹² Na kwôli mi a kené ermê ba? Hena kwôni ré ôrij nap gamgê arew aṅ kwo pôn ge kay ba, ôbi a dé tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen sa keram a bij kwôni gemê aṅ dîj yiri ô wogij kwo pôn bi wo ge kay hen né ba? ¹³ Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen, hena ôbi ré uwôj na, ôbi a lê yi derê daman wô sari dé tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen. ¹⁴ Na ôbi á, Ibareṅge wo mô derômaran a hen kôba, ré gey bi kema pôn nêj perê kamrê bay ka hen ré kay ré hen.»

Hena yênem ré li têrij na

¹⁵ «Hena jeré gel yênem ré li têrij na, ju ô kôli pini. Hena ôbi ré toy kwôlê kem a ba, ju hô bôri mega yênem. ¹⁶ A hena ôbi ré toy ré ba, ju hô wogé megam wôni

pôn réba wôô nap̄ ju ap̄ mega wo magtubu to Emen kôlin hen iyôn ná, bi kwôlê kêm panijn tumô ñijné wôô réba subu a. ¹⁷ A hena ôbi ré hô toy ré a sôn̄ ba, ken ôrij̄ nap̄ dī tumô églis a. A hena ôbi ré hô toy ré a sôn̄ ba, ken bôri na mega ôbi hené Emen né men, môñ *bay enjé wôgê iyôn a men. ¹⁸ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, anja ken ha sa terare a na ba, Emen a haré derômaran̄ a men, ka ken buser sa terare a na ba, Emen a beseré derômaran̄ a a men.»

Uwôlê Emen

¹⁹ «En kelênge hena ñijné wôô perêrj̄ge a hen sa terare a na, bi bôrji pôn enjerij̄ ani kani na, Iban wo mô derômaran̄ a hen a biji are bay ka hen. ²⁰ Wôsa kirij̄na ñijné wôô ley subu ley daj̄ni nap̄ henen na, nôbi ena perêrji a ya men.»

Kwôlo gengij̄ sa kwôni wo kap̄ dé bôri jalé sa megari a

²¹ Piyêr uso ða ligi Jêsu a ap̄ kôli iyôn̄ ba: «Kelma, hena yênen ré lèn habij̄n ba, na dé bôn jalé sari a têê iyen̄ ba? Têê jurgem ba?» ²² Menba, Jêsu uwôli sara iyôn̄ ba: «Na têê jurgem mera ré, nij̄ba, na têê tôre jurgem kini jurgem dī. ²³ Na ôbi á, emé iyêre to derômaran̄ a na, yi môñ kelma wo gey bi manê kari ré dênseri angari ka ré yi kôbriji a hen. ²⁴ Kirij̄na ôbi ay tô densê ari uné kari bay ka hen menba, bay erañ nap̄ gawra wo ré têbê na milij̄n arew bay. ²⁵ Ani ka gawra bi wo hen ré têtij̄n ba nap̄ menba, kelma bi wo hen ay tôô bi bay ré pôrji kelêñ ôbi nap̄ tamni nap̄ kamni nap̄ ari unérij̄ kêm ap̄ bay ré erañ nap̄ laririj̄ sa têtij̄n telare hende to hen kêm. ²⁶ Menba, gawra bi wo hen kurij̄n ñijare tumôri a ap̄ kôli iyôn̄ ba: «Kelma, bô tu na tij̄n men ap̄ na têbem keré señge.» ²⁷ Menba, kelma bi wo hen bô tiri tô lê na a menba, dô telare hende to hen sari a ap̄ ap̄ ðiri ô sari señge. ²⁸ Kirij̄na gawra bi wo hen so iyé kelma hen iyôn̄ menba, ôbi jimij̄n nap̄ megari wo ré biri gursu sak môj menba, ôbi biri yêeri tu temare a ap̄ kôli iyôn̄ ba: «Já têben telare tij̄n kemnêñ.» ²⁹ Menba, megari bi wo hen kurij̄n tón̄ tumôri a ap̄ uwôlêri kôl iyôn̄ ba: «Bô tu na tij̄n men ap̄ na têbem keré señge.» ³⁰ Nij̄ba, ôbi gey toyé biri ré, ap̄ ôrij̄n nap̄ dī ô uwôli dangay a kwôy wo ôbi enjij̄n telare tori hende to hen kô. ³¹ Menba, kirij̄na megêri gel anja ôbi lij̄n megari bi wo hen iyôn̄ na, yi tu na ap̄ bay ô dôrij̄n kelma woji anja megari ré la hen. ³² Menba, kelma uwôgari ap̄ kôli iyôn̄ ba: «Ôbi bô habré, wô sômé wo ju sôm san a ap̄ en dô telare tij̄n sam a hen na, ³³ jôbi kôba ré jeré beré tu na to megam bi wo

hen môñ kwo nôbi en bôrij̄n tu na tom hen iyôn̄ men ré ba?» ³⁴ Bô kelma tari ap̄ ôbi bi bay biri uwôl dangay a kwôy wo ôbi têtij̄n telare tori hende to hen kô. ³⁵ Iyôn̄ ba, hena kené dī bôrnge jal sa megêrnge a nap̄ bôô pôn ré ba, na hen iyôn̄ hende to hen a Iban wo derômaran̄ a hen ré dé bôri jalé sarj̄ge a ré men.»

19

Kwôlo Jêsu gelij̄n ñijné gengij̄n sa karij̄nare kurô (Mk 10: 1-12)

¹ Kirij̄na Jêsu dôrij̄n ñijné kwôlê hen iyôn̄ kô nij̄n, menba, ôbi hena emé wo Galilé a ô emé wo Judé a cégi cér wo jurdê a. ² Kwônê ñijné ô tôri a menba, kirij̄n bay ka hen, ôbi berare bay ômpare. ³ Menba, Parisijnêñ ka pôni jô kwini ap̄ enjeriri kwôlê wô sélij̄n bôri kôl iyôn̄ ba: «Tôô tona kôl wo iba ré dagé tamni nap̄ bô geyé wori hari ba?» ⁴ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn̄ ba: «Na ken dênse kwôlo na lij̄n bô magtubu to Emen a kôl iyôn̄ ba, ayij̄n tôri kirij̄na Emen ðij̄n tô terare na, ôbi dī gawré iba nap̄ iyore ré ba?» ⁵ Ap̄ ôbi kôl iyôn̄ ba: «Na wôsa bi wo hen apa iba ré dé ibari nap̄ yori ap̄ ap̄ dé yiri nap̄ tamni. Ap̄ bay wôô hen na, a yiji na gawra wo pôni.» ⁶ Mega hen iyôn̄ na, bay na ñijné wôô ré nij̄n, nij̄ba, bay yi mega gawra pôn. Na tôri bi wo hen apa kwôni ré bisiré anja Emen day lij̄n kurôngi yi wo pôn hen né hen.» ⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôn̄ ba: «A hena ré na hen iyôn̄ menba, wô mi a tôô to *Moyis na ré kôl kirij̄na kwôni ré dage tamni ba, ré buru magtubu ton̄ bê tôre kôbre a ba?» ⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn̄ ba: «Na wô bô dengelé wonge apa Moyis na ré ayij̄n tôô bi kené dage yebêrnge hen ðiba tumô ba na hen iyôn̄ né. ⁹ Nij̄ba, nôbi, en kelênge, hena iyore to ré yij̄n nap̄ kwôni ré tô apa kurôre ré dageri ap̄ enjij̄n to dangi na, ôbi yij̄n na yij̄nare ton̄ têrij̄n hen.» ¹⁰ Menba, bay tôri kôli iyôn̄ ba: «A hena kwôli engé wo iba nap̄ iyore ré ôm hen iyôn̄ ba, bi enjé yi nap̄ mera ta?» ¹¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn̄ ba: «Na ñijné kêm a nêñê hené bô kwôlê bi wo hen iyôn̄ né, nij̄ba, na ka Tunu yêge sari biji hen a hené. ¹² Wôsa anja a jôrij̄n gawra engé iyore na, tôrji kwône, mamé ka pôni na mamé bô yorji men, ka pôni na gawré a lê a bay ré yij̄n mamé men, ka pôni yi mamé nap̄ bô geyé woji ap̄ ayij̄n yirji uwôlij̄n béré wô *meyé iyêre to derômaran̄ a a men. Kwôni wo nêñê bôri sa kwôlê bi wo hen ba, bi bi.»

*Jésu tô kibri sa kamrê ka dê dê a
(Mk 10: 13-16, Lk 18: 15-17)*

¹³ Bay erañ nañ kamrê bi Jésu ré uwôl kôbri sarji a men, ré uwôl Emen wô sarji a men. Nijba, bay tôri nay ðiné bay ka hen. ¹⁴ Menba, Jésu kôlji iyôñ ba: «Déngge kamrê bi era yen a ðiba ken jôrengeji ré, wôsa emê to derômarañ a yi gengijñ sa ðiné ka yi mega kamrê bay ka hen iyôñ.» ¹⁵ Menba, ôbi uwôl kôbri sa kamrê bay ka hen menba, ôbi ô ta hari nij.

*Kema mana wop ôbi upé
(Mk 10: 13-16, Lk 18: 18-20)*

¹⁶ Kema mana wo póni uso ligi Jésu a añ engeneri iyôñ ba: «*Rabi, na mi ka dôri a enê lê ana enê môriñ tu geñ nañ kunun ba?» ¹⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba: «Wô mi a jeré engeren gengijñ sa anga dôri ba? Emen pôn nêñ hari a na gawra wo dôri. Hena jeré gey merê tu geñ ba, ju bi kwôlê sa tôô to Emen a.» ¹⁸ Menba, ôbi kôlji Jésu iyôñ ba: «Na tôô to yôñ ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba: «Já deré gawra ré men, já yijñ yijane top têriñ né men, já gemsê ré men, já piyé kwôlê ré men, ¹⁹ já bijñ ibam nañ yom kwôlê men, já geyé megam mega wo ju geyijñ yem hen iyôñ a men.» ²⁰ Menba, kema mana bi wo hen hô kôlji Jésu iyôñ ba: «Tôô hende to hen en li kêm nij. A na mi a hô ban a sôñ ba?» ²¹ Menba, Jésu hô kôli iyôñ ba: «Hena jeré gey yé gawra wo dôri cerêd ba, ju ô perê ari upérem kêm, ju kelêñ añ ju ði larirji cêñ bay nimiré, añ já upé ari upé derômarañ a añ jôbi ju era tón a.» ²² Kirijna ôbi toy hen iyôñ menba, tiri mène añ ôbi kurijñ ô ta wôsa ari upé kari mê gap.

²³ Menba, Jésu kôlji bay tôri iyôñ ba: «Na tu kwôlê a enê kelênge hen, bi ôbi upé ré si hô emê iyére to derômarañ a na, iyére gap. ²⁴ En kelênge, jambal a sé lew si tu iyom libra gôlji ôbi upé bi ré si hô *emê iyére to Emen a.» ²⁵ Kirijna bay tôri toy hen iyôñ menba, dê sarji añ bay kôl iyôñ ba: «Hen iyôñ ba, i a upé gelê ba?» ²⁶ Menba, Jésu bôrji añ kôlji iyôñ ba: «Tu gawré ba, na anga gawra a nême lê ré, nijba, Emen nême lê are kêm.»

²⁷ Menba, Piyêr kôli iyôñ ba: «Ju gel, nini dêñ ari upérni kêm añ nini era tóm, a hen ba, kwoni nibay ba a yé iyer ba?» ²⁸ Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a enê kelênge hen, kirijna nôbi *Kema Gawra na sa erê merê sa gagay kenare wop hini emê wupé sa terare to kôrbi a hen na, kenbay ka môj kibi wôô ka na ken ô tón a hen kôba, ka sa merê sa gagay kenare wonje a hen iyôñ men, wô jeré kwôlê sa tô môp wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen men. ²⁹ Añ i i wo ðop

iyére tori men, yêneri kañ yébé nañ kañ imnê men, ðop ibari nañ yori men, kamni men, sa terare tori men añ a men wô san na, ôbi a hô upé are bay ka hen têê arew hôriñ men, a merê tu geñ nañ kwini a men. ³⁰ Bijé kwône ka nâ ná ka tumô hen na, haw hen, na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen, a herê yé bay tumô men.»

20

Bay jé ka bô yagê tijador a

¹ «*Emê iyére to derômarañ a yi némijñ môñ ôbi iyéy yagê tijador wo jô kirijñ ô wogé ðiné bi ré ô liri jé iyôñ. ² Bay bijñ nañ bay jé kari bay ka hen mega wulê pôn ba, ré na nañ selé pôn a men, menba, ôbi bijji bay ô bô yagê haji nij. ³ Tare uwoy dé menba, ôbi si tu wolê menba, gel ðiné kañ bay wogé jé ka ðangi ka uwopji jé ré añ môrji senje dêñ iyôñ hen. ⁴ Menba, ôbi kôlji iyôñ ba: «Erênge tô megêrñge bay jé a yan añ na sa têtênge nañ tô geréri.» ⁵ Menba, bay ô tô megêrji bay jé a haji nij. Ôbi iyéy yagê bi wo hen hô so nô nañ tu tare men, tare to bôy kôbre a men menba, ôbi uwôñ ðiné menba, kôlji na mega wo ré kôlji ka tumô hen iyôñ men. ⁶ Kirijna ôbi hô so nañ perare burgôm menba, ôbi uwôñ ðiné ka póni ka môrji senje dêñ iyôñ menba, ôbi engeriñ iyôñ ba: «Wô mi a kenê ô lê jé kemnêñ né ba?» ⁷ Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Nini uwôñ jé ré ana niné ðebijñ senje hen.» Menba, ôbi hô uwôlji sara iyôñ ba: «Erênge bô tijador tijné.» »

⁸ «Kirijna tare ta kurijñ nij menba, ôbi iyéy tijador hende to hen uwôga mana wori wop ôbi berê sa jé hen, bi ré uwôgaji añ ré têtijji ayijñ tô sa ka ré sa cêgê kwôy sap sa ka ré sa tô kirijñ a. ⁹ Bijé ka ré era bô yagê perare burgôm hen kôba bay têtijji selé pôn pôn. ¹⁰ Ka ré era tô kirijñ hen na, erem mega wo ciré upé dê ka ré sa tu tare hen, nijba, bay têtijji na selé pôn pôn hende to hen men. ¹¹ Kirijna bay uwôñ selé pôn pôn hen iyôñ menba, bôrji mène sa ôbi iyéy tijador a. ¹² Añ bay kôl iyôñ ba: «Kamañ ka era cêgê hen li jé na tare pôn nêñ hare menba, ju têtijji némijñ nañ nibay ka niné era tô kirijñ añ tare uwoyéni men, nini merêne damañ a men hen ba?» ¹³ Menba, ôbi uwôljiñ kwo póni sara iyôñ ba: «Melapnen, nôbi en lêm habijñ né, wôsa nana bijñ sara wo enê têtênge tu tare pôn ba selé ré selé pôn pôn ré ba?» ¹⁴ Enge selé tom to pôn hen añ ju ô erê wom ham nij. Kwo era cêgê hen kôba, na biri na selé pôn môñ kwo en bem hen iyôñ men. ¹⁵ Anga en gey lê nañ ari upéren ba na lijñ

né ba? Wô mi a jeré li terbére sa anja dôri ka en li hen ba? ¹⁶ Na ôbi á, ka era cêgê ré yé bay tumô men, bay tumô a yé bay cêgê men hen.»

Jésu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kamphé wori a men

(Mk 10: 32-34, Lk 18: 31-34)

¹⁷ Kirîna Jésus ô diré eré Jérusalêm a nañ bay tôri ka môj kibi wôô hen menba, ôbi kôlji geré iyôn ba: ¹⁸ «Ken toy, nana erênge na Jérusalêm a hen, añ bay a beren nôbi *Kema Gawra bijn damné kap bay bê kwôbe men, bay deré tô tóô to Emen a men, añ bay a dén kwôlé woñ temare san a. ¹⁹ Men, bay a nôgen bijn bijné ka na Jubhê ré hen men, bay a ayren men, bay a sên nañ tinère men, bay a béren sa gurô tagelê añ na ma añ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamphé.»

Anja yoo si Jak nañ Ja uwôljin Jésus

(Mk 10: 35-45, Lk 22: 25-27)

²⁰ Yoo kam Jébédé era ligi Jésus a nañ kamne añ hende cubu gubare tumôri a añ engereri kwôlé. ²¹ Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Me gey na mi ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kammen ka wôô na na, en gey bi kwo pôn ré sa mô sa kôm woñ gusurô a men, kwo pôn ré sa mô sa kôm woñ maa a men bô emé iyére tom a.» ²² Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Anja ken engere hen ba, ken hón dô bi ba? Ka nêmé yê kam kap bô emé ka na yê hen ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nîna nêmé yê senge.» ²³ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ka yê kam kap bô emé ka na yê hen hanje, nîjba, kwoñ meré sa kôbi woñ gusurô a men, kwoñ ma a a men na, na nôbi a gengé ré, nîjba, na lban a gengé kirijn wô bijné kari ka ôbi na bu sa têrji nîj hen.»

²⁴ Kirîna bay tôri ka ba môj hen toy kwôlé bi wo hen menba, bôrji tarji sa megêrji bay ka wôô hen. ²⁵ Menba, Jésus uwôgeji dá kwari a añ kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa bijné kaji men, bijné ka damné kôba gôljin sarji a men. ²⁶ Nîjba, kenbay ba bi yi hen iyôn perêrnge a ré. Perêrnge a hen aña kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana wonge men, ²⁷ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema wonge men. ²⁸ Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa terare a na, na wo bijné ré yi mané kapé ré, nîjba, na wô yé mana woji men, ayé yen bijn temare têbijn sa bijné ka kwôni a men.»

Jésu bijn bay tu tij wôô gel kirijn

(Mk 10: 46-52, Lk 18: 35-43)

²⁹ Kirîna Jésus nañ bay tôri dî Jériko añ ô ta menba, kwôné bijné kôbe tôri. ³⁰ Bay

tu tij wôô mô bênggê geré añ toy wo ré na Jésus a ré eré hen, menba, bay kôl kan a iyôn ba: «Bô tu na toni men, Kelma, *kuñga kelma Dabid.» ³¹ Kwôné bijné nayji añ kôlji ré wôm tôn, menba, bay hô kôl nañ néerji a iyôn ba: «Bô tu na toni men, Kelma, kuñga kelma Dabid.» ³² Menba, Jésus debu tôn, añ uwôgaji añ kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li bênge ba?» ³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kelma, niné gey gelé kirijn.» ³⁴ Menba, Jésus bô tu na toji añ hebe tirji añ kirijn bay ka hen na, bay gel kirijn sél añ ô tôri a.

21

Jésu si bô Jérusalêm a

(Mk 11: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

¹ Kirîna Jésus nañ bay tôri saji dá nañ Jérusalêm menba, bay sa bijné Bêtpajé si kwa Keram wo Olibiyé, ² menba, Jésus jê bay tôri wôô añ kôlji iyôn ba: «Erênge iyére to tumôrnge a hen añ ka upé kura hariñ tón nañ kemare kware a, bisirêngeji ken erañ ben. ³ Hena kwôni ré engêrnge ba, ken kôli iyôn ba: «Na Kelma a geyé.» Menba, bay a dénge ka erañ senge.» ⁴ Are bay ka hen yi hen iyôn, bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lijn. Ôbi na kôl iyôn ba:

⁵ «Kôlînge bijné ka Sipô iyôn ba:

Gel, Kelma wonge era unênge hen ya.

Na gawra wo kalêri jal añ daya sa kura nañ kemare tôre a.»

⁶ Menba, bay ô añ liji mega wo Jésus ré kôlji hen iyôn. ⁷ Bay ô erañ nañ kura hende to hen nañ kemare menba, bay bi bargay kaji cêgere a añ Jésus day meré sara. ⁸ Menba, bijné kwône tô bargay kaji bi tô geré wo ôbi dá ôrîj ya hen men, ka póni piya kôbi gurô sa bi ya a men. ⁹ Kwôné bijné bay ka hen ka póni ka ge tumô men, ka ba cêgê men añ bay kaarê gura ôm iyôn ba: «Hosana, heramé yi wô sa *kuñga kelma Dabid, teré kibi yi wô sa kwo era nañ hini Kelma hen men, heramé yi wô sa kwo mô ta dêñ derômaran a hen a men.» ¹⁰ Kirîna Jésus sa bijné Jérusalêm menba, bijné ka Jérusalêm a kém sun añ bay engere iyôn ba: «Gawra bi wo hen na i ba?» ¹¹ Menba, kwôné bijné ka ré bari hen uwôlji sara iyôn ba: «Na Jésus woñ ôbi kibi Emen wo Najarêt bô emé wo Galilé a.»

Jésu ô bô iyéy Emen a

(Mk 11: 15-19, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹² Jésus si derô haba wo *iyéy Emen a menba, ôbi dage bijné kêm ka erañ nañ anjan gara hen men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê gursu nañ ari meré ka bay dére

derare gara hen hee a men. ¹³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Bay li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tîjê a yé iyéy uwôlé Emen.» Menba, kenbay ken ayre lij kini merê bandi.» ¹⁴ Kirij bay ka hen na, bay tu tîj nañ bay moré eraji ligiri a bô iyéy Emen a añ ôbi berariji. ¹⁵ Nijba, damné kañ bay bê kwôbe nañ *bay derê tô tô to Emen gelji aña dê sa kirij ka Jêsu li kêm hen men, toy kamrê ka bi gura bô iyéy Emen a kôl iyôn ba: «Hini emê yi wô sa kuña kelma Dabid» hen a men, menba, bôrji mêne. ¹⁶ Menba, bay kôljin Jêsu iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay kôl hen ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ew, en toy dô. Nijba, na ken dêñse kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na ju li añ kamrê ka dê dê nañ kañ kibi kuba na heramem hen né ba?» » ¹⁷ Menba, ôbi dji ap, añ si ô, añ ô wulê Bétani.

Tôgôre to yêre nañ añ Jêsu tòmne

(Mk 11: 12-14,20-24, Lk 13: 6-9)

¹⁸ Tô kirij wo bay hena Bétani ciré hera Jérusalém a menba, kurônji li Jêsu. ¹⁹ Ôbi gel tôgôre to dèbe bênggê geré menba, ôbi ô dâ dîrê karê yêre emê nijba, ôbi uwôn na mare mera. Menba, ôbi kôljin tôgôre hende to hen iyôn ba: «Ma yê cêgê ré nij yôd.» Menba, kirij bay ka hen na, tôgôre hende to hen hay. ²⁰ Kirija bay tîri gel hen iyôn menba, tiniji ge kay añ bay kôl iyôn ba: «Na iyeñ a tôgôre hende ré hay lew hen iyôn ba?» ²¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «En kelêñge na tu kwôlé: hena kené meremnê sa ayê bôd wongé a ré ba, na aña ken gel sa tôgôre a hen, a kené lê mera ré nijba, hena kené kôljin keram wo hen «Dô yem ju ô kurij bô cér a» kôba, ariri a lij. ²² Hena kené bi bôrñge sa Emen a ba, aña yôn yôn ka ken uwôli ba, ka upé.»

Tôo to Jêsu lij are kêm hen ba, na i a biri ba?

(Mk 11: 27-33, Lk 20: 1-8)

²³ Jêsu ô derô haba wo iyéy Emen a ô dôrij bîjné kwôlé menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ surñê eraji ligiri a añ kôli iyôn ba: «Na i a bem tóo hende to ju lij are kêm hen ba?» ²⁴ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Nôbi kôba na engerêñge kwôlé pôn men, hena kené uwôlen sara dema ené kelêñge na ba i a ben tóo hende to en lij are bay ka kêm hen ba men. ²⁵ Batêm to Ja na lij bîjné hen na, na hena na derômarañ a laba, na ligi gawré a dî ba?» Menba, bay narîj perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré hena na derômarañ a ba, ôbi a kelê wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba?» ²⁶ A hena nana kôl ré hena na

ligi gawré ba, nana hôn dô wo bîjné ré geyé ré, wôsa bay bô Ja mega ôbi kibi Emen iyôn.» ²⁷ Menba, bay kôljin Jêsu iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, nôbi kôba, na kelêñge na nañ tóo to yôn a ené lij are bay kêm hen né men.»

Kwôlo gengin sa kam gawra ka wôo hen

²⁸ Jêsu hô kôlji iyôn ba ermêñge sa kwôlo na kelê hen: «Gawra wo póni nañ kamni wôo, menba, ôbi kôljin kwo suri iyôn ba: «Keman, kemnêñ jôbi ju ô bô tîjadôf a.» ²⁹ Menba, kemari bi wo hen kôli iyôn ba: «Na erê ré, baba.» Sem cêgê menba, ôbi hô erem sa kôli bi wo hen a, menba, ô bô tîjadôf a. ³⁰ Ibarji kôljin ôbi cêgeri na mega bi wo ôbi ré kôljin kwo suri hen iyôn men. Nijba, kemari wo cêgê hen kôli iyôn ba: «Na erê, baba.» Menba, ôbi ô ré men. ³¹ Hen ba, kami gawra bay ka wôo hen na, na kwo yôn a lê tóo ibari ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na kwo tumô hen.» Menba, Jêsu hô uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené kelêñge hen, *bay engé wôgê nañ bay yîj yîjare toñ têrîj a sé bô *emê iyére to Emen a tumôrñge. ³² Wôsa Ja ôbi lê batêm era sa gelêñge geré woñ derôre, menba, ken bi bôrñge sari a ré nijba, na bay engé wôgê nañ bay yîj yîjare toñ têrîj a bê bôrji sari a dî. Ken hôn are bay ka hen dô a men, nijba, ken bul cêgerñge bîj têrîj ré wô bîj bôrñge sari a ré.»

Bay gemé tîjadôf ka habîjñê

(Mk 12: 1-12, Lk 20: 9-19)

³³ Na hô kelêñge gwosoy kwôlo danji a sôn: «Gawra wo póni na ôbi iyéy yagê tîjadôf, ôbi ay haba woñ gerem sara men, pi iyom wô uwôrij yêre men, li iyére toñ gemé yagê bi wo hen sara. Ôbi bîj bay yagê tîjadôf yagê wori bi wo hen añ bay têbri nañ geserê geserê añ dîj yiri ôrij kergare. ³⁴ Kirija kibi kelanê têrê tîjadôf hende to hen, ba dâ nij menba, ôbi jé manê kari ligi bîjné bay ka hen a bi ré ô engé kwa yê tîjadôf hende to hen erañ biri. ³⁵ Kirija bay jé bay ka hen saji menba, bay gemé yagê tîjadôf hen, pôrji manê ka ôbi iyéy tîjadôf hende to hen, añ bay sé kwo tumô men, bay duu kwo jôgîj wôo men, bay gôbe kwo subî duu nañ keram men. ³⁶ Menba, ôbi iyéy tîjadôf hende to hen hô jé manê kari ka danji kwône dê ka ré tumô hen añ menba, bîjné bay ka hen pôrji sé men, duu ka póni a men mega wo bay ré lij ka tumô hen iyôn sôn. ³⁷ Gerñéri menba, ôbi iyéy tîjadôf bi wo hen jé kemari woñ bôri yirji a añ

kól iyôn ba: «Ôbi ba, bay a kemnañ tini tô.»³⁸ Nijba, ñipé bay ka hen gelji kemari menba, bay kól iyôn ba: «Na ôbi emé cibré ibari ôbi a na, erañge na deréñgeri a na bañge nañ aña cibré ibari a hen kém.»³⁹ Menba, bay biri ôriñ kelan nañ yagé tinañor añ diiri.⁴⁰ Hen ba, kirina ôbi iyéy tinañor hende to hen hera ba, a lij ñipé bay hen iyeñ nij ba?»⁴¹ Menba, bay uwóli sara iyôn ba: «Ôbi a deré ñipé kañ bay bô habré bay ka hen añ ôbi a bij ka ñangi yagé bi wo hen añ kini terére a ba, bay a biri yére men.»⁴² Menba, Jésu kólji iyôn ba: «Na ken ñeñse kwólo na lij bô magtubu to Emen a hen né ba? Bay na kól iyôn ba:

«Keram bi wo bay dé iyére na kañni hen na,

ôbi a hô yé keram woñ dé tô iyére.

Na Kelma a lê are bay ka hen añ na aña dami gañ.»

⁴³ Na ôbi wo hen aña ené keléñge, emé iyére to Emen, a ñoriñ kóbrenge a añ añ bay a bij tô yé wo ñangi wo a bê kwólé sa aña gengij sa emé iyére hende to hen. [

⁴⁴ Kwóni wo yôn yôn wo kurij sa keram bi wo hen na, gerñéri a tij men kwo keram bi wo hen kurij sari a ba, a hederéri men.]»

⁴⁵ Kirina ñamné ka bay bê kwóbe nañ Parisiñéñé toy gwoyoy kwólé bi wo hen iyôn menba, bay hön wo Jésu ré kól gengij na sarji.⁴⁶ Menba, bay woge geré wo ciré beréri, nijba, bay hariñ kwóné ñipé wósa ñipé bay ka hen, bô Jésu mega ôbi kibi Emen iyôn.

22

*Gwoyoy kwólé gengij sa geré iyére
(Lk 14: 15-24)*

¹ Jésu hô ay gwoyoy kwólo ñangi añ kólji iyôn ba: ² «*Emé iyére to derómarañ a yi môñ kelma wo ñu sa tê geré iyére to kemari iyôn. ³ Ôbi jé bay jé kari ré ô uwógera ñipé ka ré era kini geré iyére hende to hen a menba, ñipé bay ka ôbi jé uwógéji hen kañ era. ⁴ Ôbi hô jé bay jé ka ñangi ré hô ô kólji ñipé ka ré era kini geré iyére a hen, iyôn ba, emé ré lij kó tón nij, wósa en duu na kelbé nañ uré ka uwoseré añ emé lij kó tón nij, erañge bi na sa eméñge. ⁵ Ñipé ka bay jé uwógéji hen na, bay kañ uwógé bi wo hen kibi bay jé añ kwo póni ô bô yagé wori a men, kwo póni ô wó lê jengá tori men. ⁶ Ka póni pórji bay jé bay ka hen séji añ derji. ⁷ Bô kelma bi wo hen tari añ ôbi jé asarñé kari ô deré bay deré temare bay ka hen men, uwoyrij sa iyérji a men. ⁸ Menba, ôbi kólji bay jé kari iyôn ba: «Emé lij kó nij, nijba, ñipé

ka ené uwógeji hen kañ sa. ⁹ Eréñge jêré geré añ ñipé ka, ka upéji ba, hen kólji ré era kini geré iyére a na.»¹⁰ Menba, bay jé ôriñ tô geré añ kólji ñipé kém ka bay uwóñji hen ré eraji kini geré iyére a añ bô iyére wón jé jé ta. Peré ñipé bay ka bay uwógaji hen na, bay bô habré ya men, bay bô deré kôba ya men.»

¹¹ «Kelma era ira ñiré sa gelé ñipé ka ré mô kibi emé kini geré iyére a hen, menba, ôbi gel gawra wo póni wo dóba bargay kari kañ eré kini geré iyére a ré hen,¹² menba, kelma kólji iyôn ba: «Melañnen, ju dóba bargay kam kañ eré kini geré iyére a ré menba, ju li iyeñ a jeré sa na ba?» Menba, gawra bi wo hen uwón kwólé woñ kelé ré.¹³ Menba, kelma kólji mané kari iyôn ba: «Beréñgiri ken haaré têri nañ kôbri añ ken ôriñ ô ulé nô dilemne a. Na kirij ka ñipé sómnij men, ômij kañniñi méêéré méêéré ya men hen.»¹⁴ Na ôbi á, bay ré uwógé ñipé kwóné, nijba, bay a peré na còb iyôn mera.»

Têbé wógé wo Sésar

(Mk 12: 13-17, Lk 20: 20-26)

¹⁵ Menba, Parisiñéñé ô ermé na ba, ciré lê iyeñ a, ciré beré Jésu sa kwóli keléri a ba?»¹⁶ Menba, bay jé ñipé kaji nañ ka *Hérôd ô ligi Jésu a añ kólji iyôn ba: «*Rabi, nini hön wo kwólo jeré kól hen na, ré na tu kwólé men, ju gelij ñipé kwólé woñ tiri wo Emen gey hen a men, wósa jôbi na, ju hariñ kwólo bay kól gengij sam hen né men, ju dô tu kwóni ré a men.¹⁷ Iyôn ba, ju keléni kwólo bôm a nija toyé: Têbij kelma wo dami Sésar wógé ba tóô tona gey hare ba?»¹⁸ Jésu hön ermé woji wo habij bi wo hen tumô nij añ uwólji sara iyôn ba: «Kenbay ka kebrenge wóô wóô hen, wó mi a kené sélen hen iyôn ba?»¹⁹ Benge selé to bay têbij wógé hen pón na na gelé.» Menba, bay erañ nañ selé pón sa gili.²⁰ Menba, ôbi kólji iyôn ba: «Sa gawra nañ aña bay ñi yi selé hende to hen to na ba, gengij na sa i ba?»²¹ Menba, bay uwóli sara iyôn ba ré gengij na sa kelma wo dami Sésar. Menba, ôbi kólji iyôn ba: «Iyôn ba, aña na ka Sésar ba, ken bij Sésar men, ka na ka Emen ba, ken bij Emen.»

²² Kwólo Jésu kólji hen na, ñe sarji añ bay ñiri añ ô ta.

Sadusiñéñé engerij Jésu kwóli jé sé kamñé

(Mk 12: 18-27, Lk 20: 27-40)

²³ *Sadusiñéñé kól ñipé ka ma ré jé sé kamñé ré. Wulé bi wo hen na, bay eraji ligi Jésu a añ engeriri kwólé kól iyôn ba: ²⁴ «Rabi, tóô to *Moyis na kól iyôn ba:

«Hena biyé ré wôô tô yêniyare a aya kwo póni ré ma dí tamni cêgeri a baa yê kema nap tu ba bi yêni wo ré baa cêgeri a hen ré eñne aya ré yêñ kamrê biy yêni wo ma hen.»²⁵ Aya mega wo sa iyére toni a na, biyé ka póni na jurgem tô yêniyare a, menba, kwo iyêri eñge iyore bay yê ré tô menba, ôbi ma dère cêgiri a, yêni woñ ôbi cêgeri eñne.²⁶ Menba, ôbi kôba ma dère cêgeri a men, ôbi cêgeri wori kôba, na hen iyôñ hende to hen kwôy wo biyé bay ka jurgem tô yêniyare a hen maji kém.²⁷ Sem cêgeriji a menba, iyore hende to hen kôba, ma men.²⁸ Mega wo yi hen iyôñ hen ba, wulê wo biyé ka ma a sa jê sé kamñê hen na, kwo yôñ a na kurôre pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen, na na kwôrpêre.»²⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôñ ba: «Kwôli kelêñge sanjiñ nap ken nono. Wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêrê wo Emen né a men.³⁰ Wôsa wulê wo biyé ka ma a sa jê sé kamñê hen na, imñê a eñgé yébé ré men, yébé a eñgé imñê ré a men, wôsa bay a yê môñ manê ka Emen derômarañ a iyôñ mera.³¹ Kwôlo gengij sa jê sé kamñê wo biyé ka ma hen ba, ken dêñse kwôlo Emen na kelêñge hen né ba? Ôbi na kôl iyôñ ba: ³² «Ena Emen wo si *Abraham, Isak nap Jakwôb tebe hen.» Biyé ka ma na, tebe Emen né, niñba, na ka mô tu geñ a tibri dí.»³³ Biyé ka dèbu ya aya toy kwôlo Jêsu kôl hen na, dè sarji.

Tôô to Emen kém hen na, to yôñ a dè megère ba?

(Mk 12: 28-34, Lk 10: 25-28)

³⁴ Kirijna Parisiñêré toy wo Jêsu ré bu kibi Sadusiñêré hen iyôñ menba, bay dañ sarji aya ôrji uné Jêsu.³⁵ Aya kwo póni perêrji a na ôbi derê tô tôô to Emen wo póni eñgerij Jêsu kwôlê wô séljñ bôri kôl iyôñ ba: ³⁶ «Rabi, tôô to dami dè megère ba na to yôñ ba?»³⁷ Menba, Jêsu uwôli sara iyôñ ba: «Já peré Kelma wom Emen nap bôô pôn men, nap tunum kém men, nap ermé wom kém a men.³⁸ Na tôô to tumô to dè megère a hen.³⁹ To dañgi to némij nap to tumô hen a na: Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôñ men.⁴⁰ Tôô hende to wôô hen na, aya tôô to ba hen nap kwôlo bay kibi Emen na kôl hen kém bô niñ.»

Krist, kwo Emen dôri hen na kunjga kelma Dabid ba?

(Mk 12: 35-37, Lk 20: 41-44)

22:24 22: 24 Détéronôm 25: 5,6 **22:32** 22: 32 Sé nó 3: 6 **22:37** 22: 37 Détéronôm 6: 5 **22:39** 22: 39 Lébitik 19: 18 **22:44** 22: 44 Kurôñ kibé 110: 1 **23:5** 23: 5 Sé nó 13: 9,16, Kwônê biyé 15: 37-41 * **23:5** 23: 5 Kwo Jubñê ba, bay li kwôlo Emen bi wo hen bô kam magtubu to dè dè a aya lègere nap arij. Aya kirijna bay ka uwôlê Emen na, bay ha kibi bisiniji a men, tô kôbriji a.

⁴¹ Cêgê menba, Jêsu eñgerij Parisiñêré ka dañ kwari a hen kwôlê kôl iyôñ ba: ⁴² «Na kwôli mi a kené erem sa *Krist, kwo Emen dôri hen a ba? Ôbi na kunjga i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Ôbi na *kunjga kelma Dabid.»

⁴³ Menba, Jêsu kôlji iyôñ ba: «Iyôñ ba, wô mi a Tunu top hendi bô bôré na ré biy kelma Dabid uwôgeri «Kelma», aya kôl iyôñ ba:

⁴⁴ «Kelma Emen na kôlij Kelma wupñ iyôñ ba: «Sa mô kôben woñ gusurô. Kwôy wo na biy bay barem a yé anjgañ sêlê têm.» >

⁴⁵ A hena kelma Dabid ré uwôgeri «Kelma» ba, a lê iyeñ a ôbi ré yé kunjgari sôñ ba?»

⁴⁶ Menba, kwônî nêñ ulêri kwôlê wônî sara ré. Ayañ tôri wulê bi wo hen na, kwônî woge wô eñgerij Jêsu kwôlê ré niñ.

23

Lêñge môñ kwo Parisiñêré nap bay derê tô tôô to Emen lij hen iyôñ né

(Mk 12: 38-39, Lk 11: 43-46, 14: 7, 20: 45-46)

¹ Jêsu kôlij kwônê biyé nap bay tôri iyôñ ba: ² «*Bay derê tô tôô to Emen nap Parisiñêré na, na bay derê tô tôô to Emen to *Moyis.³ Iyôñ ba, ken binjeji kwôlê men, kwôlê kém wo bay kelêñge hen na, ken li ariri a men, niñba, bi jê lêreñge yi môñ kwoji hen iyôñ né, wôsa bay kôl kwôlê menba, bay ba, li ariri ré men.⁴ Bay pô anjga néy néy dñj biyé sarji a, menba, bay ba, hebe ani nap kema kôbriji iyôñ né kwôy.⁵ Men, are kém ka bay li hen na, na wô gelij yirji tu biyé a mera. Aya anjga bay ha wô uwôlji Emen hen na, bay li dami dè ka biyé kém. Men, bargay kaji ka bay tôbe hen kôba, bay dí kibriji yêñné dè ka biyé kém a men*.⁶ Kini emé are a men, bô *iyéy dapare a a men na, bay gey na meré tumô biyé dí.⁷ Men, bay gey na wo biyé ré lijñ dosé tu wolé a men, bay ré uwôgerêji «*Rabi» men hen.⁸ Niñba, kenbay ba, ken dí kwônî uwôgêñge «Rabi» ré, wôsa Rabi wonje na pôn hari, aya kenbay kém kena yêñê.⁹ Men, kwônî wo sa terare a na ba, ken uwôgeri «ibarni» ré, wôsa Ibareñge na pôn nêñ hari ôbi a meré derômarañ a.¹⁰ Men, ken bi kwônî uwôgêñge «ôbi derê tumôñi» ré, wôsa ôbi derê tumôñge na pôn nêñ hari, ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.¹¹ Kwônî wo na kwo dami perêñge a na, ôbi a na mana wonje.¹² Wôsa kwônî wo gey derê sari ta ba, bay

a herap naja dî tîj, nijba, kwo dôbe sa ba, bay a biri a deré sari ta men.»

Jésu nay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné wô jé léreji

(Mk 12: 40, Lk 11: 39-52, 20: 47)

¹³ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge, wôsa ken lugu kibi geré *emê iyére to derômaran a jôrijn bijné, menba, ken gey eré bô ré men, ken jôrijn ka danji sé bô a a men.»

[¹⁴ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken lam yébé kaja mamé enggij iyére toji men, ken uwôl Emen ta ta na déjn iyôn wô tu bijné mera a men. Na ôbi á, bay ré jeré kwôlé sarnge a daman hen.】

¹⁵ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken gôr bô cér naja sa terare wô wogé bijné bi ré bi bôrji sa tôo tonje a, aja kirijna ken uwôn kwôni nij menba, ken liri ôbi yi na kwo a eré bô tare a gelénge aja sôn.»

¹⁶ «Kenbay bay deré tumô kirin kaja bay tu tijn hen gusijn yi wô sarnge, wôsa ken kôl iyôn ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naja *iyéy Emen ba, ré li ani ré, nijba, hena kwôni ré dusu yiri naja lôr wo bô iyéy Emen a hen dema ariri ré lijn tô hen.>

¹⁷ Kwôbré naja bay tu tijn, lôr a dé iyéy Emen to li aja lôr bi wo hen yijn naja jenggêri hen dî ba? ¹⁸ Men, ken hô kôl iyôn ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naja kini gusulé gesamne ba, ré li ani ré, nijba, hena kwôni ré dusu yiri naja anjaja bé ka yi sara hen dema ariri ré lijn tô.> ¹⁹ Bay tu tijn anjaja bé ka hen yijn naja jenggêri hen dî ba?

²⁰ Na ôbi á, kwôni wo ré dusu yiri naja kini gusulé gesamne ba, ré dusu yiri na naja anja yi sara hen a men. ²¹ Men kwôni wo ré dusu yiri naja iyéy Emen ba, ré dusu yiri na naja kwo mô bôre a hen a men. ²² A hena kwôni ré dusu yiri naja derômaran a ba, ôbi dusu yiri na naja gagay kenare wo Emen men, na naja kwo mô sara hen a men.»

²³ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge, wôsa ken bi kibi anja môj kanje kaja anjaja na kilijn ka na si tamlam men, uu men, térére aja ken kaja lé anja dôri ka yi bô tôo a hen, bay a na: lé anjaja derôre men, lé ka dôri men, lé are naja bôo pôn a men hen. Na are bay ka hen a ré kené lé men, lijn tô ka danji ka ba hen a men. ²⁴ Kenbay bay

tu tijn ka ken dô tumô megêrnge hen, ken irge kam wô pôrijn kam anja dé dé ka yi bô a hen aja dema kené yé menba, ken soy jamal naja yere kêm ta men.»

²⁵ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken pul cégi karbé ton yé are men, cégi dasa kanje mera menba, bôrji ba ken bi na anja ken gômse hen men, ka ken li tu bôriyare sara hen a men. ²⁶ *Parisijnê wôn ôbi tu tijn, pul bô dasa naja asét wom sél, menba, cégeriji kôba, ré sélé men tô.»

²⁷ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken gelijn môj sa kamné ka bay lijn bôré nô aja dô gelé haji nijba, bôrji ba, na ibé men, anja uyéy a yé ya hen. ²⁸ Kenbay kôba, tu bijné a ba ken li yerenge môj bijné kaja derôre iyôn, nijba, bôrjenge a ba, kena bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo men, bay bô habré a men.»

Jésu kôl kwôli gusijn to a era hen

(Lk 11: 47-51)

²⁹ «Kenbay bay deré tô tôo to Emen naja Parisijnêné kaja bay kelé kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken jan kamné ka bay kibi Emen men, ken jan sa kamné bijné kaja bay lé anjaja derôre hen dô a men. ³⁰ Aja ken kôl iyôn ba: <Hena na niné ya wulé wo balérni na derijn bay kibi Emen hen na, na niné bijn naja ci sara ré.> ³¹ Hen iyôn ba, ken uwôl kwôlé sarnge a kenbay gan men, ken gel wo kené na kwônggé bijné kaja bay deré bay kibi Emen bay ka hen men. ³² Dô, léngge hen iyôn yôd yôd bi gôlijn kwo môpêrnge aja. ³³ Kenbay ka ken yi môj jênêre iyôn hen, ka lé iyej a, kené ba eré bô tare ton *Gêhên a ba? ³⁴ Na tôri bi wo hen aja ené jêrn naja bay kibi Emen men, naja bay tu melênê men, bay deré tô tôo to Emen bêngge aja ka deré ka pôni men, ka béré ka pôni kabré gurô men, ka yêmnê ka pôni ré tinêre bô iyéy danare tonje a men, ka deré sa té ka pôni naja sa iyére iyére a men. ³⁵ Aja bi kwôlé ré bu sarnge wô kwôbri bijné kaja bay lé anjaja derôre wo bay na bi sa terare a na, ayijn tôri sa kwo Abêl ôbi lé anjaja derôre hen kwôy saja sa kwo Jakari wôn kema Baraki wo na ken diri peré iyéy Emen naja kini bé kwôbe hen. ³⁶ Na tu kwôlé a ené ena kelénge hen are bay ka kêm ka na ken li hen na, kwôliji a béré sa bijné ka haw hen.»

Jésu sôm wô jé lé bijné ka Jérusalêm

(Lk 13: 34-35, 19: 41-44)

³⁷ «Bijné ka Jérusalém, kénbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legerngge a hen, duu nap jerew a men hen, têt kwône en woge ené dayéngge môñ tôôre dap̄ sa kamne tō mesérére a iyôñ, nijba, ken gey ré. ³⁸ Dô haw hen na, Emen a derê kôbri añ déngge sa iyére tonjge kôbrenge a. ³⁹ Na tu kwôlê a ené ena keléngge hen, ka gelen ré nij kwôy wo wulêri a nêmê añ ka kelê iyôñ ba: «Terê kibi yi sa kwo era nap̄ hini Kelma hen.» »

24

Jésu kôl kwôli mênê wo iyéy Emen

(Mk 13: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Jésu so bô *iyéy Emen a ða erê ta nij, menba, bay tôri uso ligiri a añ gili iyéy Emen to ré jibij yi kêm hen. ² Menba, ôbi kôlji iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené keléngge hen: iyére hende to ken gel kêm yi hen na, keram wôni wo a ba ta sa megari a ba nap̄, bay kêm a mênij.»

Gusij to bay a gelij bay tô Jésu

(Mk 13: 3-13, Lk 21: 7-19)

³ Jésu mô sa Keram wo Olibiyé, menba, bay tôri era ligiri a añ ðiri ôrij wolê añ enjiriri kwôlo ðu bôrji kôli iyôñ ba: «Kelêni, wulê wo yôñ a, are bay ka kêm hen ré sa ba men, mi a gelê wo herarem ré ba ða nij men, sa terare ré ta kerê nij ba a men.»

⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «Déngge tu melênê sa yerngge a, ðiba ken ði kwôni laméngge ré pa pa. ⁵ Wôsa bijné kwône a era nap̄ henen, a kelê iyôñ ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Añ bay a lamij bijné kwônê. ⁶ Ka toyé néé kumbul nap̄ kwôli kumbul wo ôm ða, nijba, ken ði tu melênê sa yerngge a, ðiba ken ði bôrngge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, nijba, na gerjé wulê bi wo hen né tō. ⁷ Tô yê pôn a lê kumbul nap̄ tō yê wo ðangji men, sa iyére pôn a séj nap̄ to ðangji men, terare a yebagij nap̄ sa iyére gay gay men, kurôñ a lê kirij a men. ⁸ Nijba, are bay ka kêm hen na, yi mega yê wo ay tō lê iyore iyôñ.»

⁹ «Bay a ôrij nap̄ ken tumô kilmê bi bay ré geléngge gusij men, bay a derê ka pôni men, bay a tôrjéngge nap̄ kirij kirij a men, wô kibi henen. ¹⁰ Na ôbi á, bijné kwône ré ðéj ayê bôô woji men, bay a pôrij sarji men, bay a tôrrij yirji a men. ¹¹ Bay kibi Emen nap̄ bay benare kwône a soo, añ bay a lamê bijné kwônê. ¹² Men, bijné a lê habré sa megari a megari a kwôy wo peré wo yi bô bijné ka kwôni a hen a jalê. ¹³ Nijba, kwôni wo ðu bôri iyére kwôy derij kibi ba, ôbi a gelê. ¹⁴ Bay a ulê béré Kwôlo Dôri

wo gengij sa *emê iyére to derômaran̄ a hen nap̄ kirij kirij sa terare a na, bij tō yê bijné kêm dema sa terare ré kerê tō.»

Jésu kôl kwôli bô emê wo dami wo a sa kurij bijné a

(Mk 13: 14-23, Lk 21: 20-24)

¹⁵ «Ka gelê anga habij ka mênê kirij hen, mega wo *ôbi kibi Emen Daniyêl na kôl kwôliji ca tumô ré yé kirij ka yi nap̄ jenjêrji hen. (Kwôni wo déngse kwôlê bi wo hen na, bi hôn bô kwôlê bi wo hen dô.) ¹⁶ Iyôñ ba, bi bijné ka Judê ba, ge sa keram a men, ¹⁷ kwôni wo mô tō tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nij men, ¹⁸ kwôni wo ðebe bô yagé wori ba, a upé kini hera ira wô ayê bargay kari ré a men. ¹⁹ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kap̄ bay kwo men, ka kamniji yi kuba ba ya tō hen a men. ²⁰ Uwôlêngge Emen bi wulê bi wo ka gerij hen na, bi yi nap̄ terbére a ré men, nap̄ sa *sa merê ta a ré a men. ²¹ Wôsa wulê bi wo hen na, bô emê wo bijné a upé hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayij tôri wo tō terare na ðij kwôy kemnêñ men, kwôni a herê gelê bô emê bi wo hen iyôñ ré nij a men. ²² Wôsa hena Emen henañ ré kôl ðirê jô kibi wulê bi wo hen ta ré na, kwôni pôn nêñ iyôñ wo henañ ré gelê ba ré nap̄, nijba, wô kibi bijné ka Emen ka ôbi tôrji hen na, ôbi ré jerê kibi wulê bi wo hen ta hen. ²³ Iyôñ ba, hena kwôni ré keléngge *Krist, kwo Emen dôri hen ré na na ley, ré na yan ley na, ken bi bôrngge sa kwôlê wori a ré. ²⁴ Wôsa Kristnê nap̄ bay benare hen nap̄ bay kibi Emen nap̄ bay benare hen a soji añ a lê angap̄ gelê nap̄ kap̄ gijé ka ðê kirij wô lamij bijné men, bijné ka Emen kôba, bay a masê wo cirê lamêji a men. ²⁵ Iyôñ ba, ken toy, en keléngge kwôliji ca tumô nij.»

²⁶ «Hena bay ré keléngge Krist, kwo Emen dôri hen na derô gwôlê na, ba ken ô ré men, ôbi ré na bô ira na kôba ken bi bôrngge sara ré a men. ²⁷ Wôsa mega wulapê emen hena si tō emen añ ô kwôy si kini kurijpay tare a iyôñ hen na, wulê wo nôbi *Kema Gawra na sap̄ hen kôba, a yé na hen iyôñ men. ²⁸ Na kirij ka temay are yi ya hen a, dunu ré dap̄ ya men.»

Hera wo Kema Gawra

(Mk 13: 24-27, Lk 21: 25-28)

²⁹ «Cêgi bô emê bi wo kêm hen na, tare to tay a berarê kirij ré nij men, geserê a ené ré nij men, têtêngge a herij ta men, angap̄ néé ka derômaran̄ a a yebagij tij a men. ³⁰ Kirij bay ka hen na, angap̄ gelê kap̄ nôbi Kema Gawra a gelê yirji derômaran̄ a añ tō yê bijné ka sa terare a

na sòmñé men, menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirij ka geri a nap néé wo dami men, dampare to dami a men. ³¹ Kirij bay ka hen na, ôbi a jé manê kari ka derômaran a nap burujju to iyel daman dayrê sa bijné kari ka ôbi tôrji ka sa terare a na kêm an kirij ka a baa ba nap.»

*Jésu ay tógôre gengij sa hera wori
(Mk 13: 28-31, Lk 21: 29-33)*

³² «Ayênge tógôre ken gengij kirij, kirija tógôre jubu an libé hen na, ken kôl kami emen ré ba da nij. ³³ Kenbay kôba, kirija ken gel wo are bay ka kêm hen sa nij na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené da kibi geré nij. ³⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawrê ka haw hen na, ka pônî a ba geñ kirija are bay ka hen a sañ. ³⁵ Derômaran nap sa terare a napê nijba, kwôlê wupé na, a napê ré kwôy.»

*Merênge geñ wôsa sa hera wo Jésus na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men
(Mk 13: 32-37, Lk 17: 26-30,34-36)*

³⁶ «Kwôlo gengij sa wulêri nap tayriri na, kwôni pôn nêñ iyôn hôn né men, *manê ka derômaran a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, nijba, na Ibari pôn nêñ hari a henê mera. ³⁷ Anja na li are bô wulê wo Nowé a hen na, a yé na hen iyôn hende to hen wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen. ³⁸ Wôsa pa dema kami bélem na ré ay kirij tô na, bijné na ôm men, na yi men, na engeji yébé men, enjij kamniji yébé men, hen iyôn kwôy wulê wo Nowé sijn bô bato tori a. ³⁹ Bay erem sa ani a ré kwôy, kwôy wo kami bélem sa derji kêm an, a yé na mega bi wo hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na heran. ⁴⁰ Bijné wôo a débé bô yagê ba, bay a ayê kwo pôn an, bay a déñ kwo pônî men. ⁴¹ Yébé wôo a débé uwoyé kuré menba, to pôn a ayij menba, to pônî a ba tôñ. ⁴² Déñge tu melênê sa yerñge a, wôsa ken hôn wulê wo Kelma wonje a sañ hen né. ⁴³ Ken hôn, hena ôbi iyéy iyére henañ ré hôn wulê wo gema ré sañ ba, ôbi henañ né merê sa téri a díba gema henañ né gemsêri ré. ⁴⁴ Kenbay kôba, ken mô sa tērñge a, wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa nap wulê wo ken bi bōrñge sara hen né.»

Mana woj ôbi bê kwôlê nap kwoñ ôbi narê kwôlê

(Lk 12: 41-48)

⁴⁵ «I a na mana woj ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men ba? Na kwo ôbi iyéyri a dñri ré bô sa ari upéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm nap wulêri men, tayriri men ba? ⁴⁶ Yi deré yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéyri sa an uwopni li jé wori bi wo hen iyôn. ⁴⁷ Na

tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ôbi a dñri beré sa ari upéri kêm. ⁴⁸ Nijba, hena ôbi ré na mana wo habij an erem iyôn ba: «Ôbi iyéyren ba anê tô.» ⁴⁹ An sê megèri bay jé bay ka hen men, ôm men, yi nap bay kwoyé a men. ⁵⁰ Ôbi iyéyri a sa nap wulê wo ôbi fu sa téri ré hen. ⁵¹ An ôbi a liri bisijne men, a gili gusij a men mega wo bay gilij bay kelê kwôlê kibrij wôo wôo gusij hen iyôn. Kirij bay ka hen na, bijné a sòmñé ya men, a emné kapniji mêêrê mêêrê ya a men.»

25

*Kwôlo gengij sa kam kalmê ka môj hen
(Mt 24: 42-44, Lk 12: 35-40)*

¹ «Iyôn ba, emê iyére to derômaran yi mega kam kalmê ka môj ka pô lampa toji jōrij kwini ôbi kurô iyôn. ² Perê kam kalmê bay ka môj hen na, ka bay na bay tu melênê men, ka bay na bay galé men. ³ Kap bay galé hen na, erañji nap weñ wo ñangji kōbrij a ré. ⁴ Nijba, kap bay tu melênê hen na, erañ nap weñ lampa toji bô gwolê a kōbrij a. ⁵ Mega wo tē ôbi kurô bi wo hen ba geré tô menba, bay yederij kum an yiji kum kêm. ⁶ Sa kirij ka jali menba, tô kwôni ôm kan a ta kôl iyôn ba: «Gelênge ôbi kurô bi era hen ya, séñge ken jô kwini.» ⁷ Menba, kam kalmê bay ka môj hen engeji tô kum a, an ñanji lampa toji. ⁸ Kap bay galé hen, kōlij kan bay tu melênê hen iyôn ba: «Béñnge weñ lampa tonge dé men, wôsa lampa toni bariñ.» ⁹ Menba, kap bay tu melênê hen uwōlji sara iyôn ba: «Nija béñge ré wôsa nēm wo naa sodirñge ré. Erênge ken ô kelé iyé bay garare a yan dñ.» ¹⁰ Kirija bay ô wô kelé weñ lampa toji hende to hen menba, ôbi kurô bi wo hen sa cégeriji a, an kam kalmê ka ré fu sa tēri hen, ôrji nap dñ ira kini geré iyére a menba, bay luge kibi iyére ta. ¹¹ Kirija kam kalmê kap bay galé bay ka hen buloji hera menba, bay di kermij an kôl iyôn ba: «Kelma, Kelma, bôl kermij béni men déy.» ¹² Menba, ôbi uwōlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, en henênge ré.»

»
¹³ Menba, Jésus kōlji iyôn ba: «Déñge tu melênê sa yerñge a, wôsa sa heraren na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa manê ka subu hen

(Lk 19: 11-27)

¹⁴ «*Emê iyére to derômaran a yi mega gawra wo da erê kergare menba, uwôge manê kari an céji ari upé kari bi bay ré gem. ¹⁵ Kwo tumô, ôbi biri lari woj lôr milijôn bay men, ôbi cégeri ba ôbi biri

lari wop lór milipón wôd men, kwo subi ba ôbi biri lari wop lór milipón pón men. Ôbi céji hen iyôŋ nê m sa néé woji néé woji menba, dîŋ yiri ô hari niŋ. ¹⁶ Kwo tumô wo bay ré biri lari wop lór dubu bay hen na, ô lij jengga aŋ uwôŋ kamne dubu bay a sara. ¹⁷ Ôbi cégeri wo bay ré biri lari wop lór milipón wôd hen kôba, ô lij jengga aŋ uwôŋ kamne dubu wôd a sara men. ¹⁸ Niŋba, kwo subi wo bay ré biri lari wop lór milipón pón hen na, ô kergé iyom aŋ emiŋ kwori tôŋ uwôbe.

¹⁹ Wulê kwône niŋ menba, ôbi iyérji na uwo tó kergare tori a menba, uwôgeji enggeriji tó lari wo na diré céji gemé hen. ²⁰ Kwo tumô wo ôbi na biri lari wop lór milipón bay hen, era ligiri a aŋ kôli iyôŋ ba: <Kelma, na ju ben lari wop lór na bay aŋ ju gel, en hô uwôŋ milipón bay a sara.> ²¹ Menba, kelma wori kôli iyôŋ ba: <Dô daman, ju na mana wo dôri wop ôbi bôd pón. Aŋga dé ka na en bem hen aŋ ju cubu tum tó a hen na, na hô bêm megêrji mê a sara, era sa li yi deré naŋ en.>

²² Ôbi cégeri wo ôbi ré biri lari wop lór milipón wôd hen na, era ligiri a aŋ kôli iyôŋ ba: <Kelma, na ju ben lari wop lór na wôd aŋ ju gel en hô uwôŋ milipón wôd a sara.> ²³ Menba, kelma wori kôli iyôŋ ba: <Dô daman, ju na mana wo dôri wo bôm pón. Aŋga dé ka na en bem hen aŋ ju cubu tum tó a hen na, na hô bêm megêrji mê a sara, era sa li yi deré naŋ en.>

²⁴ Kwo subi wo ôbi na biri lari wop lór milipón pón hen era ligiri a aŋ kôli iyôŋ ba: <Kelma, en hôn wo jeré na kwôni wo ré li iyêre men, jeré na kwôni wo ré ci dema ré wal ré a men, kwo ré wusu dema ré pô ré a men. Na ôbi á, ené merên yen né hen.> ²⁵ En kemnam aŋ en kerge iyom emiŋ lari wom bi wo hen tôŋ aŋ gel, ôbi a na.>

²⁶ Menba, kelma wori kôli iyôŋ ba: <Jôbi ju na mana wo habiŋ wop kuy. Ju hôn dô iyôŋ wo ené ci dema ené wal ré men, ené wusu dema ené pô ré a men.> ²⁷ Iyôŋ ba, ré jeré erê biŋ bay lê jengga aŋ kirija ré ené hera na ba, ré ené upé kamne a sara ré ba? ²⁸ Iyôŋ ba, ken dô lari wo kôbri a hen aŋ ken biŋ kwo kwori môj hen a sara. ²⁹ En kelêŋge kwôni wo naŋ upé bay a hô biri a sara. Aŋ ôbi a ôriŋ daman a. Niŋba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a aŋ sôŋ. ³⁰ Mana wo habiŋ wop kuy hen na, berêŋgeri ken uwôli nô hô dilemne a, na kirija ka ðipé a sômê men, ômniŋ kapniŋi mêêrê mêêrê ya a men hen.> »

Gerjé jeré kwôlê
(Ja 5: 22-29)

³¹ «Kirija nôbi *Kema Gawra na herap naŋ dampare tiŋê hen na, *manê ka

derômaran a a banji aŋ na sa merê sa gagay kenare wupê. ³² Aŋ tó ye ðipé ka sa terare a na kêm a dap tumôn a aŋ na a deré tirji mega wo ôbi abê gamgê dôriŋ tu gamgê gay naŋ uré hen iyôŋ. ³³ Na bê gamgê sa kôben gusurô men, upé sa kôben ma men. ³⁴ Menba, na kôliŋ ka sa kôben gusurô hen iyôŋ ba: <Eranje kenbay ka lban tó kibri a sarŋge a hen, ken sa mô bô emé iyére tori to bay nan wô kwôlenge ca tumô kirija ka tó terare na dîŋ yen hen.> ³⁵ Wôsa, kirija kurôŋ na lén ba, na ken ben anŋar emé men, kam na dên ba, na ken ben en yi men, na ena kerga ba, na ken lén kergare men. ³⁶ Na en ô tón senje ba, na ken ben bargay en teliŋ tón men, na en ômiŋ ba, na ken kôrben men, na en yi dangay a ba, na ken ô gelen a men.> ³⁷ Menba, bay lê anŋar derôre bay ka hen a uwôlen sara iyôŋ ba: <Kelma, kirija yôŋ a na niné gelem kurôŋ na ré lêm a, na niné bem anŋar emé men, kam na dêm a, na niné bem ju yi men ba?> ³⁸ Men, kirija yôŋ a, na jeré na kerga apa na niné lêm kergare men, na jeré ô tóm senje a, na niné bem bargay ju teliŋ tóm men ba? ³⁹ Men, kirija yôŋ a, na jeré ômiŋ men, na ju yi dangay a a men a, na niné ô gelem ba?> ⁴⁰ Menba, na uwôli a sara iyôŋ ba: <Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen are bay ka kêm ka ken li naŋ yênen ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené lén hen.> »

⁴¹ «Menba, na kôliŋ ka sa kôben ma hen iyôŋ ba: <Erêŋge wolê, kenbay ka mênê yi wô sarŋge, erêŋge bô tare to enge kwôy naŋ kunu to yi gengiŋ sa Sidan naŋ ðipé kari hen.> ⁴² Wôsa, kirija kurôŋ na lén ba, na ken ben anŋar emé ré men, kam na dên ba, na ken ben en yi ré men. ⁴³ Na ena kerga ba, na ken lén kergare ré men, na en ô tón senje ba, na ken ben bargay bi ené teliŋ tón ré men, na en ômiŋ men, na en yi dangay a men menba, na ken ô gelen ré a men.> ⁴⁴ Menba, bay a uwôlen sara iyôŋ ba: <Kelma, kirija yôŋ a, na niné gelem kurôŋ na ré lêm men, kam na ré dêm men, na jeré na kerga men, na jeré ô tóm senje men, na jeré ômiŋ men, na jeré yi dangay a a men, a na niné li naŋ ju ré ba?> ⁴⁵ Menba, na uwôli sara iyôŋ ba: <Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, are bay ka kêm ka ken li naŋ yênen ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené li naŋ en né hen.> ⁴⁶ Menba, bay lê habré bay ka hen a erê kirija kap gusiŋ ka yi naŋ kuniji hen, wô jé lêreji wo habiŋ bi wo hen men, kap bay lê anŋar derôre ba, bay a erê kini gelê wo yi naŋ kwini a hen men.>»

*Bay woge gwoşoy deré Jéşu**(Mk 14: 1-2, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)*

¹ Kirija Jéşu dô kwôlê wori bi wo hen kô nîj menba, ôbi kôlîj bay tôri iyôn ba:

² «Ken hôn wo geserê *Pak ré ba na wulê wôô mera. Sa hende to hen na, bay a beren nôbi *Kema Gawra bé aŋ bay a erê béren sa gurô tagelê.»

³ Menba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surŋê ka *Israyêl daŋji iyé *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe Kayib a. ⁴ Bay woge gwoşore toŋ berîj Jéşu jegê aŋ ciré diri. ⁵ Nîjba, bay kôl bi ciré biri bôb naŋ sa geserê Pak ré, wô wo ðîpê ma ré lîj kwôlê naŋ ci.

*Iyore to pôni bi ider sa Jéşu a**(Mk 14: 3-9, Lk 7: 36-50, Ja 12: 1-8)*

⁶ Jéşu mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen na, ⁷ iyore to pôni eraŋ naŋ ider wo garari mê hô murda wo bay li naŋ *albatre hen kôbre a. Hende uson ligi Jéşu a aŋ sa wuseri sari a kirija bay mô tôn kibi emê a hen. ⁸ Kirija bay tôri gel hen iyôn menba, bôrji tarji aŋ bay kôl iyôn ba: «Wô mi a hende ré mène ider bi wo garari mê hen, hen iyôn ba? ⁹ Ré nana kelêj ba nana upé lari mê aŋ cêj bay nîmré ré ba?»

¹⁰ Jéşu hôn erné woji bi wo hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené dôyré iyore hende to hen iyôn ba? Anŋa hende lèn hen na, na anŋa dôri. ¹¹ Bay nîmré ba, a merê naŋ ken sa pôn pôn, nîjba, nôbi ba, na merê naŋ ken naŋ wulê wulê ré. ¹² Ider wo hende bêŋ san a hen na, na wo bi bay ré sa emen.» ¹³ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêjge hen, naŋ kirîj kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli anŋa iyore hende to hen li hen ernîj sara.»

*Judas ay sa Jéşu**(Mk 14: 10-11, Lk 22: 3-6)*

¹⁴ Ôbi tô Jéşu wo pôni perê ka môj kibi wôô hen hini na Judas Iskariyôt, ôbi ô upé damné kaŋ bay bê kwôbe ¹⁵ aŋ kôlji iyôn ba: «Hena ené ay sa Jéşu béŋge ba, na mi a kené ben ba?» Menba, bay biri selé tôre subu. ¹⁶ Ayîj tôri wulê bi wo hen na, Judas woge gerê wo ðîrê ayîj sa Jéşu bîj damné kaŋ bay bê kwôbe.

*Jéşu ôm geserê Pak naŋ bay tôri**(Mk 14: 12-31, Lk 22: 7-14,21-23, Ja 13: 21-30)*

¹⁷ Wulê woŋ ayê tô lê geserê mapa wo wubere naŋ bô hen na, bay tô Jéşu era sa enŋeriri iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô berem sa tê lê geserê Pak ya ba?» ¹⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Erêŋge derô ira iyé kini a aŋ ken kôli iyôn ba:

<*Rabi, kôl iyôn ba: «Wulê wupê ba ða nîj, aŋ nôbi naŋ bay tôn nîja lê geserê Pak iyére tom a.» > » ¹⁹ Bay tô Jéşu li na mega bi wo ôbi ré kelaji hen iyôn menba, bay bu sa tê Pak ya. ²⁰ Kirija tare kurîj nîj menba, Jéşu mô tôn kibi emê naŋ bay tôri ka môj kibi wôô hen. ²¹ Kirija bay ôm emê môriŋ hen iyôn menba, Jéşu kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêjge hen, kwôni wo pôni perêŋge a hen a sa ayê san.» ²² Bay kêm bôrji mène damaŋ menba, i i ba enŋeriri iyôn ba: «Kelma, na nôbi ba? Kelma, na nôbi ða?» ²³ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kwo ré dôbe kôbri naŋ en bô gwore a hen, ôbi a ayê san. ²⁴ Na tiri, nôbi Kema Gawra na erê, na mega wo na lîj bô magtubu to Emen a gengîj san hen iyôn. Nîjba, bô emê a kurîj sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henaŋ ré yêri ré kôba ré dô sôn.» ²⁵ Judas wo a sa ayê sa Jéşu enŋeriri iyôn ba: «Rabi, na nôbi ré ré?» Menba, Jéşu uwôli sara iyôn ba: «Na tiri na jôbi.»

*Emê wo Kelma**(Mk 14: 22-26, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntîjê 11: 23-26)*

²⁶ Kirija bay mô ômji emê menba, Jéşu ay mapa aŋ tô kibri sara menba, ðiilê aŋ bîj bay tôri aŋ kôlji iyôn ba: «Enŋêŋge ken ôm ôbi yi mega kurôŋgi yen iyôn.» ²⁷ Men, ôbi hô ay gwoy care toŋ yê tînaðor aŋ lîj Emen dosé, aŋ ôbi bîji aŋ kôl iyôn ba: «Enŋêŋge ken yi pôn pôn kêm.» ²⁸ Aŋ ôbi kôlji iyôn ba: «Kwo na ná, yi môj kwôbren woŋ bîjare wo bîj tôn wô kibi ðîpê kwône aŋ bi tîriŋ toji ré dôriŋ sarji a. ²⁹ En kelêjge, na hô yê care toŋ yê tînaðor hende to hen ré nîj, kwôy wulê wo na sa yîj to kôrbi naŋ ken bô emê iyére to Iban a.» ³⁰ Kirija bay kebe kurôŋ menba, Jéşu naŋ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jéşu kôl Piyêr ré sa uwôserê ðîrê hôni ré

(Mk 14: 27-31, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

³¹ Menba, Jéşu kôlji iyôn ba: «Bô yoyre to kemnêŋ hen na, kenbay kêm ka ðén aŋ wôsa lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na derê ôbi abê gamgê menba, bay a userîj kêm.» ³² Nîjba, cêgê menba, kirija na jê sé kampê na, na erê tumôŋge a Galilé a.» ³³ Menba, Piyêr kôlîj Jéşu iyôn ba: «Kirija megên kêm a ðém aŋ ba, nôbi na ðém aŋ né.» ³⁴ Menba, Jéşu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, bô yoyre to kemnêŋ hende to hen na, pa dema kura ré yelê tô ba, já uwôserê têê subu jerê hônen né.» ³⁵ Nîjba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma naŋ ju kôba,

na kelé ené hônem né ré.» Menba, bay tîri kêm kôl mega wo Piyêr kôlîj hen iyôn men.

Bô yağé wo Gêtsémané

(Mk 14: 31-42, Lk 22: 39-46, Ja 18: 1)

³⁶ Menba, Jésu ôrij nap ci kirij ka bay uwôgeji *Gêtsémané hen, aŋ kôlji iyôn ba: «Merênge tòn na, aŋ nôbi na derê tòn wolé erê uwôlê Emen.» ³⁷ Jésu ôrij nap si Piyêr nap kam Jébédé ka wôô hen nap dî. Menba, tiri li na men, ôbi aŋge daman. ³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li na môj teré dun iyôn, merênge na, aŋ ken yi kum né.» ³⁹ Jésu dô tîri dé wolé menba, jubu gubari dij kwini tòn aŋ uwôl Emen iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyeŋ ba, ju dî gusiŋ hende to hen lén né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom, dîba bô geyé wupê nôbi ré.» ⁴⁰ Ôbi bulo hera ligi bay tîri a, menba, uwonji tó kum a. Menba, Jésu kôlîj Piyêr ba: «Ken mô tu geŋ nap en sem iyôn né ba? ⁴¹ Merênge tu geŋ aŋ ken uwôl Emen bi kené heriŋ bô aŋaŋ lamé ré. Ken gey meré tu geŋ haŋge niŋba, na néerŋge a nê mê ré dî.» ⁴² Jésu hô dô tîri wolé dé aŋ jôgiŋ têê wôô wori aŋ uwôl Emen kôl iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyeŋ ba, ju dî gusiŋ hende to hen lén né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom dîba, bô geyé wupê nôbi ré.» ⁴³ Ôbi hô bulo hera menba, uwonji tó kum a wôsa bay nê meré geŋ né. ⁴⁴ Ôbi hô dô tó wolé aŋ uwôl Emen wo jôgiŋ têê subu aŋ na kwôlo ôbi ré kôl tumô hen a ôbi ré hô kôl sôn. ⁴⁵ Ôbi hera ligi bay tîri a aŋ kôlji iyôn ba: «Yênge kum aŋ ken dô bul haŋge niŋ. Kô niŋ. Tayriri sa wo bay a uwôlen nôbi Kema Gawra kôbi bay tîriŋ a niŋ. ⁴⁶ Henanŋe ta, na erênge gel, ôbi ayé san biŋ biŋé bi, sa niŋ.»

Bay bu Jésu

(Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴⁷ Kirija Jésu iyêl ba ya tó hen iyôn menba, Judas ôbi tó Jésu wo pôn peré ka môj kibi wôô hen so nap kwônê biŋé ka ôrij nap yebere toŋ kaskar men, ka nap kwore a men. Na damné kap bay bê kwôbe nap bay sa Jubnê a joji. ⁴⁸ Judas woŋ ôbi ayé sa Jésu hen, ré kelaŋ kwônê biŋé bay ka hen iyôn ba: «Kwôni wo na ibé tó mari liri dosé hen na, na ôbi a kené diri.» ⁴⁹ Kirija bay sa niŋ menba, Judas era ligi Jésu aŋ kôl iyôn ba: «Dosé tom Rabi.» Menba, ôbi ibe tó maa Jésu. ⁵⁰ Menba, Jésu kôlîj iyôn ba: «Melaŋnen, aŋga ju era wô lê hen na, ju li mera.» Menba, kwônê biŋé bay ka hen selam Jésu bu. ⁵¹ Menba, ôbi tó Jésu wo pôn peré ka dèbu nap dî hen, dô yebere toŋ kaskar tori aŋ dij maa mana wo *dami wo damné kap bay bê kwôbe

jô. ⁵² Menba, Jésu kôlîj iyôn ba: «Dôbe yebere tom toŋ kaskar hôriŋ bô iyêrere a wôsa biŋé ka pô yibiŋé kap kaskar ba, na temay yebere toŋ kaskar a bay ré ma men, ⁵³ ju hôn wo henaŋ ené engeriŋ Iban ba, ôbi henaŋ ré ben asgarŋé nê mê sak tôte jurgem kibi wôô kirij bay ka nana dîbiŋ hen né ba? ⁵⁴ Hena henaŋ ré na hen iyôn ba, kwôlo yi bô magtubu to Emen a to kôl iyôn ba: Ré na hen iyôn, a ré liŋ hen ba, ariri henaŋ ré liŋ na iyeŋ iyeŋ ba?» ⁵⁵ Jésu kôlîj kwônê biŋé bay ka hen iyôn ba: «Ken eraŋ nap si yebere toŋ kaskar men, kwore men kôberŋge a wô berenare mega wo kené kena beré na gems a iyôn. En mô perêrŋge a na sa pôn pôn giŋiŋ biŋé are derô haba wo *iyéy Emen a hen ba, na ken era sa beren ré wô mi ba? ⁵⁶ Niŋba, yi hen iyôn bi kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu to Emen a hen na, bi ariri ré liŋ.»

Menba, bay tîri kêm gerji diri aŋ.

Jésu dèbu kini jeré kwôlê wo Jubnê iyé dami wo damné kap bay bê kwôbe Kayib

(Mk 14: 53-65, Lk 22: 54-55, 63-71, Ja 18: 13-14, 19-24)

⁵⁷ Bay beré Jésu bay ka hen ôrij nap dî tumô Kayib a wo na dami wo damné kap bay bê kwôbe hen. Kirij bay ka hen na, *bay deré tó tóô to Emen nap surŋé ka Jubnê kôba, danji ya men. ⁵⁸ Piyêr ô tó Jésu a tòn tòn kwôy ôrij karaŋ derô haba wo dami wo damné kap bay bê kwôbe a, aŋ ô meré nap bay gemé kibi iyé dami wo damné kap bay bê kwôbe bi wo hen aŋ diré gelé aŋga bay ré lê. ⁵⁹ Damné kap bay bê kwôbe nap *Sanédren kêm woge geré wo ciré diri kwôlo dami sari a aŋ ciré deriŋni. ⁶⁰ Biŋé kwône era sa pôy kwôlê diri sari a, niŋba, bay uwôn kwo nê meré deréri ré. Ka pônî wôô era cêgê aŋ ⁶¹ kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen kôl iyôn ba: Diré té iyéy Emen hen aŋ diré hô dé hôriŋ sa subu dèj.» ⁶² Menba, dami wo damné kap bay bê kwôbe hena ta, aŋ kôlîj Jésu iyôn ba: «Ju uwôl kwôlê sa kwo gawré bay ka hen kôl gengiŋ sam hen né ba?» ⁶³ Niŋba, Jésu uwôli kwôlê wôni sara ré. Menba, dami wo damné kap bay bê kwôbe bi wo hen kôlîj Jésu iyôn ba: «En uwôlem nap hini Emen woŋ ôbi meré tu geŋ hen, bi jeré kelêni na ba, ju na *Krist, kwo Emen dôri hen wo na Kemari bi ba?» ⁶⁴ Menba, Jésu kôlîj iyôn ba: «Ôbi a jeré kôl kem a hen. En kelênge ka sa gelen nôbi *Kema Gawra na meré sa kôbi gusurô wo Emen woŋ ôbi néé a a men, na bulo hera peré kirij ka geri ka derômaran a men.» ⁶⁵ Menba, dami wo damné kap bay bê kwôbe yégeré bargay yiri a aŋ kôl iyôn ba: «Ôbi tiiré Emen ôm hen iyôn niŋ menba,

ken kôl nana hô gem na i ré kelêna kwôli sônj ba? Mega ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôm hen nij na, ⁶⁶ Kwôli mi a kené erem nij ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ôbi na kwôj deré.» ⁶⁷ Kirij bay ka hen na, bay tibriri kalé tiri a men, ka pôni esuge kôbrîji cibîjni men, ka pôni sê tô mari a men. ⁶⁸ Añ bay kôli iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen li yem môj *ôbi kibi Emen iyôn añ ju kelêni na i a dêm hen ba?»

Piyêr uwôser têe subu diré hôn Jésus ré (Mk 14: 66-72, Lk 22: 55-62, Ja 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Kirij bay ka hen na, Piyêr mô nô derô haba menba, hende jé to dami wo damné kaj bay bê kwôbe to pôni uso ða ligiri a añ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, na ju ô nañ Jésus wo Galilé bi wo hen ré ba?» ⁷⁰ Nijba, ôbi uwôser tu bîjé a kêm kôl iyôn ba: «Kwôlo mu kôl hen na, en hôn né.» ⁷¹ Ôbi hena ô si kibi geré iyôn menba, hende jé to ðañgi gili añ kôlij bîjé ka ðebe ya hen iyôn ba: «Gawra wo na, kôba na ô nañ Jésus wo Najarét bi wo hen men.» ⁷² Menba, Piyêr hô uwôser desij yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né.» ⁷³ Sem cêgê menba, bîjé ka ré mô ya hen usoji ligi Piyêr a añ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, ju na kwo bîjé bay ka hen men, wôsa kwôli kelêrem gel wo jeré na kwoji.» ⁷⁴ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né. A hena ené kôl benare ba, bi Emen deren.» Kirij bay ka hen menba, kura yel men. ⁷⁵ Menba, hô Piyêr jibri sa kwôlo Jésus na kôli kôl iyôn ba: «Já uwôseré jeré hónen né têe subu dema kura ré yilé tô hen.» Menba, ôbi si nô añ sôm bugerôg bugerôg.

27

Bay ôrij nañ Jésus tumô ôbi emé iyére Pilat a

(Mk 15: 1, Lk 23: 1-2, Ja 18: 28-32)

¹ Tô kirij cud menba, damné kaj bay bê kwôbe kêm nañ surjé dajji añ gengiji kwôli deré Jésus. ² Bay bi bay harêri añ ôrij nañ ði ô bîj *Pilat ôbi emé sa iyére wôj Rômé.

Judas duu yiri

(Jé lé bay jé 1: 11-20)

³ Kirijna Judas wo ay sa Jésus hen gel wo bay uwôl kwôlê sa Jésus a hen iyôn menba, bôri tari sa aña ðiré li hen menba, ôbi herañ nañ selé to tôre subu hen bîj damné kaj bay bê kwôbe nañ surjé hôrij, ⁴ añ kôlji iyôn ba: «Ayê wo en ay sa kwo li ani ré hen na, en li na têrij hen.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Na kwôlê wom jôbi ðiba kwo hen dôlêni niabay ré.» ⁵ Judas bîj selé

hende to tôre subu hen hô *iyéy Emen a añ si ô ulê ganje dirij yiri. ⁶ Damné kaj bay bê kwôbe pô selé hende to hen, añ kôlji iyôn ba: «Selé to na na, dé wo nana bi hô magela wo yi nañ jengêri hen né, wôsa na lari kwôbe.» ⁷ Kirijna bay narij kwôlê sara menba, bay genge ciré kelij kirij ka gawra wôj ôbi jibé hen, añ bi ré yi sa kampê kergê. ⁸ Ôbi a bay ré uwôge kirij bay ka hen, kirij kaj kwôbe kwôy kemnêj kemnêj hen. ⁹ Na ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen Jérêmi na kôl hen, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay pô lari tôre subu añ lari bi wo hen, na kwo kam *Israyél bîj sara wô kilijni. ¹⁰ Añ bay kelij kirij ka gawra wôj ôbi jibé hen, mega wo Kelma na ayij tôô hen hen iyôn.»

Pilat engerij Jésus kwôlê

(Mk 15: 2-20, Lk 23: 1-4,13-25, Ja 18: 18 - 19: 6)

¹¹ Kirijna bay ôrij nañ Jésus tumô ôbi emé sa iyére Pilat a, menba, ôbi engerij kôl iyôn ba: «Ju na kelma ôbi emé sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Jôbi a kelé hen.» ¹² Kirijna damné kaj bay bê kwôbe nañ surjé pôy kwôlê ðiri Jésus sari a hen iyôn na, ôbi uwôlji kwôlê wôni sara ré. ¹³ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay pôy kêm bêm sam a hen né ba?» ¹⁴ Nijba, Jésus uwôli kwôlê wôni pôn nêj iyôn sa kwo bay pôy ðiri sari a hen né. Menba, tini kelma ge kay damanj.

Bay uwôl kwôli temare sa Jésus a

¹⁵ Elé élé nañ sa geseré *Pak ba, ôbi emé iyére ôrij nañ hara wôj ulê ðangay wo gawré gey hen pôn ta ta. ¹⁶ Wulê bi wo hen na, Barabas na ðangay wo hini ôm gan. ¹⁷ Menba, Pilat engerij bîjé iyôn ba: «Na i a kené gey bi ené uwôli ta bêngge ba? Barabas laba Jésus wo bay uwôgeri *Krist hen ði ba?» ¹⁸ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbêre a ré lijî aña bay ré berij Jésus bi hen. ¹⁹ Kirijna Pilat ba kini jeré kwôlê a tô menba, tamni jé kwôli iyôn ba: «Jôbi ju jô kwôlê sa gawra wôj derôre bi wo hen na ré, wôsa yoire hen na, wônê gelen gusij gan gengij sari.» ²⁰ Damné kaj bay bê kwôbe nañ surjé gwôsiji bîjé bi ré engere bi ôbi emé sa iyére ré uwôl Barabas ta, añ Jésus a ré ðiri ði. ²¹ Ôbi emé sa iyére kôlji iyôn ba: «Ðangaynê ka wôô na na, na kwo yôn a kené gey bi ené uwôli ta bêngge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Uwôl Barabas ta ði.» ²² Ôbi emé sa iyére Pilat hô engereji iyôn ba: «Jésu wo bay uwôgeri Krist hen ba, en liri iyej ba?» Menba, bay kêm uwôli sara iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê béni.» ²³ Ôbi emé sa iyére hô engereji iyôn ba: «Na mi ka

habij a ôbi ré li ba?» Menba, bay kêm kôl kan ta iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê, béeri sa gurô tagelê.»²⁴ Pilat bô wo diré nê m lè ani ré nij men, heragê kôba òm gap a men na, ôbi ay kam pilij kôbri tu bijnê kêm ap kôl iyôn ba: «En nap tó bê kwôbri gawra wop derôre bi wo hen a, na kwôlê wongge kenbay hanje nij.»²⁵ Menba, bay kêm uwôli sara iyôn ba: «Bi kwôbrii fu sarni nap sa kwôngêrni.»²⁶ Menba, Pilat uwôl Barabas ta, menba, ôbi bi bay yêmnê Jêsu nap tinêre ap nôgiri bijn asgarjê bi ré ô béeri haji nij.

Asgarjê ayrê Jêsu

²⁷ Asgarjê ka ôbi emê sa iyêre ôrij nap Jêsu kini merê ôbi emê iyêre a, ap asgarjê kêm ka bô ira hen na, méérji Jêsu ta kumôj. ²⁸ Ap, bay tó bargay kari yiri a ap, ap dôbri bargay ka dami ka sêy ka bijnê ka damné hen yiri a. ²⁹ Men, bay gaa jabga wop kenare nap gesem dôbri sari a men, bay dôbri celanj wop kenare kôbri wop gusurô ap cibiji gubarji tón tumôri a ap bay ayrêri kôl iyôn ba: «Nini lêm dosé, kelma wo jubnê.»³⁰ Men, bay tibri kalé tiri a men, bay dô celanj wop kenare bi wo kôbri a hen, sêp sari a men. ³¹ Kirija bay sili hen iyôn nij, menba, bay dô bargay ka bay ré dôbri yiri a hen ap ap hô tôbri kari hôrij ap ôrij nap dí ciré erê béeri sa gurô tagelê haji nij.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê

(Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

³² Kirija bay so nô nap derô iyêre menba, bay uwôn Simô wo na gawra wo Sirên hen, bay biri erenj biri ay gurô tagelê wo Jêsu. ³³ Kirija bay ô bijn kirij ka bay uwôgeji Gwôlgwota hen, hôri na ibé sa gawra hen. ³⁴ Kirij bay ka hen na, bay bijn Jêsu care to polij nap anga ðap bi ré yi, kirija ôbi yi gel menba, ôbi kap*. ³⁵ Ap bay béeri sa gurô tagelê. Kirija bay béeri sa gurô tagelê kô nij menba, bay pô bargay kari cênji nap geré wo jalaw terê. ³⁶ Menba, bay mô gemni haji nij. ³⁷ Bi bijné ré hôn wô mi a bay ré diri ba na, bay li are di sa gurô ta sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, na Jêsu kelma wo jubnê.»³⁸ Men, bay bère bay bô habré ka póni wô nap Jêsu, kwo póni sa kôbri maa men, kwo póni sa kôbri gusurô men. ³⁹ Bijné ka ô tó geré hen na, bay tiiré Jêsu men, bay li sarji ômij ya ya⁴⁰ ap kôl iyôn ba: «Jôbi wo na ju kôl jeré téé iyéy Emen ap jeré hô dé hôrij sa subu déj hen na, gôlij nap yem ta. Hena

jeré na kema Emen ba, ju herbo tón sa gurô tagelê nija gelé.»⁴¹ Damné kap bay bê kwôbe nap *bay deré tó tó to Emen nap surjê kôba sili kôl iyôn ba: ⁴² «Ôbi gôlij nap bijnê menba, nê m gôlij nap yiri ré, hena ôbi ré na Kelma wo Israyêl ba, bi dera yiri tón sa gurô tagelê pa dema niné bê bôrni sari a. ⁴³ Ôbi bi hôri sa Emen, ap kôl diré na kema Emen. A hena Emen ré geyri ba, bi sa dôri uwôl ta hari nij.»⁴⁴ Bay bô habré ka bay béérji sa gurô tagelê kwari hen kôba tiréri hen iyôn men.

Kwôli temare to Jêsu

(Mk 15: 33-41, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

⁴⁵ Ayij tóri tu tare kwôy tare to yébé ayij sa tónne ta hen na, kirij hendu sa terare a na kêm. ⁴⁶ Nap tare hende to yébé ayij sa tónne ta hen, menba, Jêsu jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Eli, Eli lema sabaktani.» Bôri na: «Emen wupê, Emen wupê wô mi a jeré dé n ap hen iyôn ba?»⁴⁷ Bijné ka póni ka ðebe ya hen na, kirija bay toy tóri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi uwôge *Eli.»⁴⁸ Kwo póni ô lew ô ayé kibi bargay dôbê bô kam tinador ka bay uwôgeji binêger hen, ap dôbe kibi gurô ap erap sa dôbri kibri a, bi ré yi. ⁴⁹ Menba, ka póni kôl iyôn ba: «Di jan, naa gelé na ba, Eli a sa gôlij nap dí ba?»⁵⁰ Menba, Jêsu hô dô gura wo dami menba, kibri wôm hari nij.

⁵¹ Kirij bay ka hen, menba, bargay ka bay ha jôrij bô *iyéy Emen hen na, yêgij derôre a wôo ayij tóri ta kwôy uwôl tón men, sa terare yebagij men, keram wayrij a men. ⁵² Kamjê wayrij ap bijnê kap bay lê angap derôre tu Emen a ka na ma hen na, ji si kamjê. ⁵³ Kirija bay so bô kamjê hen iyôn menba, cêgi jê sé wo Jêsu a ná, bay ô derô iyêre to yi nap jengêre to na Jérusalêm hen, ap bijnê kwône gilji hôn.

⁵⁴ Dami wo asgarjê nap asgarjê ka ré ðebe wô gemé Jêsu hen, gel sa terare to yebagij hen men, are kêm ka li are hen a men na, haré liji damanj ap bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»⁵⁵ Kirij bay ka hen na, yébé ka póni kwône ka na ô nap Jêsu hen kôba, ðebe ya sêd wolé gel are bay ka hen men. Na bay a na lêrê jê biri hen kirija ôbi na ayij tó jê wori Galilé a kwôy sap na hen. ⁵⁶ Peré yébé bay ka hen na, na si Mari to Magdala nap tonj yoo si *Jak nap Josêp men, yoo kam Jébéde a men.

27:24 27: 24 Déterônôm 24: 6,7 * 27:34 27: 34 Ca ba na, na hana wo bay bijn kwôni bi kirija bay ré ca béreri ba bi yiri ré liri gap né. 27:35 27: 35 Kurôn kibé 22: 19 27:38 27: 38 Esay 53: 12 27:39 27: 39 Kurôn kibé 22: 8 27:40 27: 40 Matiyé 26: 61 27:43 27: 43 Kurôn kibé 22: 9 27:46 27: 46 Kurôn kibé 22: 2

Bay em Jésus

(Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

⁵⁷ Pa dema tare ré ta kurij na, gawra wopn ôbi uné wo bay uwôgeri Josêp, ôbi na gawra wo Arimaté. Ôbi na na ôbi tô Jésus men. ⁵⁸ Ôbi ô uné Pilat an engeriri temay Jésus, menba, Pilat ay tóô bi bay ré dîri ré ay. ⁵⁹ Josêp ay temay Jésus an lègere nap kibi bargay ka bôri ka kôrbi a. ⁶⁰ An ôrij emé bô kamnê kari kap yiri ka ôbi bi bay kerge haw bô keram a an ôbi gereŋge kulman keram wo dami dé kibi a an ô hari nij. ⁶¹ Mari to Magdala nap to póni hen môrji wor kwiniji si sa kamnê iyôn.

Bay gem sa kamnê

⁶² Cêgi ñeré sa tée sa meré ta a hen, menba, damné kap bay bê kwôbe nap Parisinêjê ôrji ô uné Pilat. ⁶³ An kôli iyôn ba: «Kelma, bôrni jibéni sa kwôlo ôbi benare bi wo hen na kôl kirijna ôbi na nap ta tô hen, ôbi na kôl iyôn ba: «Sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamnê.» ⁶⁴ Iyôn ba, ay tóô bi bay gem sa kamnê kwôy wulê subu, wô wo bay tôri maa sa deréri ôrij, an a kelé ôbi a ré jê sé kamnê hen, menba, kwôlê wopn benare bi wo hen, a emé dé kwo tumô hen an sôn.» ⁶⁵ Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Gelêŋge, en béŋge asgarñé hen, erêŋge ken ô gemé mega wo ken geyij hen iyôn.» ⁶⁶ Menba, bay ô serijé kibi kamnê bay ka hen ta, an dî asgarñé mô gem haji nij.

28*Jésu ji si kamnê*

(Mk 16: 1-11, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-18, Jé lé bay jé 2: 24-38)

¹ Cêgi *sa meré ta a nap sa demas nap tô kirij kirijna kirij ba hendu ñurum ñurum tô menba, Mari to Magdala nap to póni hen eraji sa kamnê ciré sa gelé. ² Kirij bay ka hen menba, terare yebagij dej dej wôsa mana wo Kelma hena derômaran a herbo era sa gerŋge kulman keram wolé an ñay mô sara. ³ Yiri jerajñé mega wulané emen iyôn men, bargay kari kôba, bôré môp wôbgé iyôn a men. ⁴ Kemnare li asgarñé kap bay gemé sa kamnê hen, an bay wuderé jag jag an bay yi mega temay ñinê iyôn. ⁵ Mana wo Emen kôlij yébé bay ka hen iyôn ba: «Kemnanje ré, en hôn wo kené woge na Jésus wo bay na bééri sa gurô tagelê hen. ⁶ Ôbi nap na, ôbi ji si kamnê mega wo ôbi na kôlij hen iyôn. Eranje ken sa gel kirijna bay na uwôlijni ya hen. ⁷ An ken ô lew ô kôlij bay tôri wo ôbi ré ji si kamnê, an ré ô tumôŋge a Galilé yan nij an na yan a kené eré geléri. Ôbi a, ené kelêŋge hen.» ⁸ Yébé bay ka hen henaji

sa kamnê gerji nap kemnare men, nap yi deré men, ô kôlij bay tô Jésus kwôlê bi wo hen. ⁹ Menba, Jésus jô kwiniji an kôlij iyôn ba: «En lèŋge dosé.» Menba, bay uso ña ligiri a bu téri an heramiri. ¹⁰ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Harêŋge ré, erêŋge ken ô kôlij yênen ré ôrji Galilé wôsa na yan a bay ré sa gelen.»

Kwôlo asgarñé kap bay gemé kamnê hen kôl

¹¹ Kirijna yébé bay ka hen, baa tô geré tô menba, asgarñé ka ré gem sa kamnê hen, ka póni heraji peré ira sa ô kôlij damné kap bay bê kwôbe kwôli are bay ka ciré gelo hen. ¹² Damné kap bay bê kwôbe uwôge surñé an ñanji an gengeji bi ciré bij asgarñé bay ka hen lari mê. ¹³ An bay kôl iyôn ba: «Kelêŋge iyôn ba, bay tôri ré era yoyre sa gômse temayri ôrij kirijna nini ba tô kum a tô hen. ¹⁴ A hena ôbi emé sa iyére ré toy ba, nijna henê kwôlo nijna kôli an nijna derêŋge kibi kwôlê a senge.» ¹⁵ Asgarñé bay ka hen, enge lari bi wo hen, an kôlji na mega bi wo bay ré kelaji hen iyôn. An kwôlê bi wo hen ôm nap kirij kirij peré Jubñé kwôy kemnêŋ kemnêŋ.

Jésu si sa bay tôri a

(Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-27, 21: 1-23, Jé lé bay jé 1: 6-8)

¹⁶ Bay tô Jésus ka môj kibi pôn hen, ôrji Galilé sa keram wo Jésus gelji hen. ¹⁷ Kirijna bay gel Jésus menba, bay heramiri, nijna, ka póni meremné bôrji a. ¹⁸ Menba, Jésus uso ña ligiriji a an kôlji iyôn ba: «Emen ben néé wopn gôlij sa anja sa terare men, sa ka derômaran a a men. ¹⁹ Erêŋge yi tô yé ñinê ka sa terare a na kêm an ken belêŋgeji bi bay yi bay tón an ken liji batem nap hini Iba ñinê men, hini Kemari men, hini Tunu toj hendi bô bôré a men. ²⁰ An ken gelji bê kwôlê sa are kêm ka na en ayij tóô béŋge a hen. An ken hôn wo ené baa nap ken nap wulê wulê kwôy wo tô terare a keré.»

Kwôlo Dôri wo Emen wo Mark kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Mark li hen

Kwôlo Dôri wo Mark na, gengin na sa bijné ka na Jubnê ré hen. Magtubu to Mark hende to hen na, na magtubu to mena dêj senge men, kwôlo Jésus wôni wo yêngi iyôn kôba nap bôô a a men. Nipba, magtubu hende to hen kôl na kwôli bijné ka Jésus men, kwôli beraré wo ôbi berare bijné men, kwôli naripare kwôlê wo ôbi narip nap bijné a men. Kwôlo pôni wo yi bô magtubu to Mark a hen na, nap bô magtubu to Matiyé a men, nap bô to Ja a men, nap bô to Luk a a men. Magtubu to Mark hende to hen kôl kwôli bô emê, wôsa tumô ba, hende kôl na kwôli Jésus mega ré na Kema Emen (1: 1) men, deré kibi ba kôl na kwôli Kema Emen bi wo hen réé ma ap bay réé hééri sa gurô tagelê (15: 39).

Sapitre 1 - 8: 26 a na, Jésus gey wo kwôni ré hôn jog diré na i ba ré tó. Ôbi berare bay ômpare men, dage tunu to habij sa bijné men, iyêl nap ibiyare a men, menba, bijné engere iyôn ba: «Gawra bi wo hen na I ba?» Nipba, Jésus kôlij bijné ka kôl cirê hôn hen iyôn ba: «Kôlijnge kwôni ené i ba ré pa pa.»

Sapitre 8: 26 - sapitre 16 a na, gey gelij bijné ré hôn wô mi a Jésus ré na Kema Emen ba.

Bijné kap bay bê bôrji sa Emen a ka bô emê wo Rômê na, gey gawré ka yi môj emen iyôn hen. Gawré bay ka hen lêré anja dêré sa kirij men, anja bay li ba kurij dô biji men, bay gôlij sa anjan bô emê kêm a men.

Nipba, Jésus wo na Kema Emen hen na, bul yiri gawra ap bijn Emen kwôlê kwôy wo uwônij bô emê men, uwônij temare a men. Bay tô Jésus kôba are bay ka ôbi li hen na, bay hôn bôrji peranj né. Ap li wo bay jibri dêj kirija bay ôrij wo uwônij kwôlê sari a ap derijni hen. Na dami wo asgarjê wøj Rômê a gelé temare to Jésus na hen, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gawra wo na na, na Kema Emen bi tiri.»

Kirija Jésus da kelê kwôlê wôni gengin sari ba ôbi uwôge yiri Kema Emen. Uwôgê bi wo hen na, gel na wo gawra bi wo hen, Emen né biri damjare kêm men, néé wøj dé bô jalê sa gawré men, kwøj uwônij kwôlê sarji a a men. Men, gel wo Jésus ré na gawra tiri a men. Men, ginjê wo yi gengin sa Jésus nap jé lêri hen.

Kwôni wo dêjse magtubu to Mark hende to hen na, a henê wo engéré kwôlê wo kôl iyôn ba: «I a na Jésus ba?» hen bô a. Ap kwôlo jeré hôn ulê sara lew ba nap. Já dêjse magtubu to Mark kap kerê dema jeré henê geré wo Jésus ay men, i a ré na Jésus ba a men tó.

*Derê kwôlê wo Ja ôbi lij bijné batêm
(Mt 3: 1-12, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)*

¹ Kwôlê wo Dôri wo gengin sa Jésus Krist Kema Emen ayj tôri mega hen iyôn. ² Mega *ôbi kibi Emen *Esay na li bô magtubu to Emen a tumô kôl iyôn ba:

«Toy, nôbi Emen en jé mana wujê tumôm a
bi ré ô janê geré wom.

³ Na tôô ôbi ulê béré wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanêjge geré wo Kelma men,
janêjge kam geré kari bi ô derôre a men.»

⁴ Na hen iyôn a Ja ré so ap ôbi lij bijné batêm derô gwôlê men, uwônij béré kôl iyôn ba: «Belêjge cêgerjge bijn têrij ap ken li batêm ap bi Emen né djij bôri jalê sa têrij tonje a.»

⁵ Bijné ka bô emê wo Judé kêm nap ka Jérusalêm ôrji sa pôn pôn ligiri a. Bijné bay ka hen tô tô têrij toji ta ap ôbi liji batêm bô cér wo Jurde bi wo hen a.

⁶ Ja tôbe bargay ka bay li nap gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri nap arij a men. Ari emêri na cérê men, timne a men. ⁷ Ôbi uwôl béré kôl iyôn ba: «Kwo a era cêgen a hen na, néé wori gôlij kujê men, en nêmen dengé terê gangi garbê kap têri ré a men. ⁸ Nôbi, en lêjge batêm na nap kam nipba, ôbi ba a lêjge batêm nap Tunu toj hendi bô bôre.»

*Batêm to Jésus
(Mt 3: 13-17, Lk 3: 21-22)*

⁹ Na iyôn a, Jésus ré hena Najarêt bô emê wo Galilé ap bijn Ja liri batêm bô cér wo Jurde. ¹⁰ Kirija Jésus so bô kam a na, ôbi gel derômaranj bôlij ap Tunu toj hendi bô bôre yi mega derare iyôn herbo sari a. ¹¹ Ap tô kwôni ôm derômaranj a kôl iyôn ba: «Ju na Kema Emen, en purem damanj men, en li yi deré wô sam damanj a men.»

*Sidan sêl Jésus
(Mt 4: 1-11, Lk 4: 1-13)*

¹² Kirij bay ka hen na, Tunu toj hendi bô bôre dô tumô Jésus ôrij nap dj derô gwôlê. ¹³ Ôbi li wulê tôre pôrbu derô gwôlê menba, Sidan era sa séli. Jésus mô perê tanare to noni nipba, *manê ka derômaranj a sa li nap dj.

*Jésu uwôge bay tôri ka tumô pôrbu
(Mt 4: 12-22, Lk 4: 14-15, 5: 1-11)*

¹⁴ Kirija bay fu Ja uwôl dangay a na, Jésus ô bô emê wo Galilé. Ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri wo hena ligi Emen a. ¹⁵ Añ ôbi kôl iyôn ba: «Kirij kô nin a *emê iyére to Emen era da nin. Dénge je lérenge wo habij hen ba, añ ken bènge bórñge sa Kwôlo Dôri a.»

¹⁶ Kirija Jésus ô kibi cér wo Galilé na, ôbi gel Simô nañ yêni André ka na bay uré hen urji kuyê nañ bera. ¹⁷ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Eranje tón a añ na bènge ka yé bay uré bijné ben.»

¹⁸ Kirij bay ka hen na, bay déñ bera toji añ, añ ôrji tôri a.

¹⁹ Kirija Jésus ô kelan dé menba, ôbi gel si *Jak nañ yêni Ja kañ kami gawra wo bay uwôgeri Jébédé môrji bô bato nanji bera toji. ²⁰ Kirij bay ka hen na, ôbi uwôgeji menba, bay déñ ibarji Jébédé hen nañ bay je kari bô bato a añ ôrji tô Jésus a.

*Jésu dage tunu to habij
(Lk 4: 31-37)*

²¹ Bay ôrji a sa iyé Kapêrnayôm. Añ nañ sa *sa merê ta a menba, Jésus ô bô *iyéy dapare a ô gelij bijné are. ²² Tiniji ge kay sa deré kwôlé wo Jésus dô hen wôsa ôbi iyél mega kelma díba yi mega *bay deré tô tóo to Emen hen né.

²³ Kirij bay ka hen na, bô iyéy dapare hende to hen na, gawra wo pôni wo tunu to habij yi bôri a hen soo ira. ²⁴ Añ hende kôl iyôn ba: «Wuge! ju gey na mi yirni a ba? Jésus wo Najarêt. Ju era na wô ménêni. En hôn ju na i ba, ju na kwôni wo yi nañ jengêri gay wo Emen a jori.»

²⁵ Jésus ône kôl iyôn ba: «Wôm tón añ mu séñ bô gawra bi wo hen.»

²⁶ Menba, tunu to habij hende to hen séñ bôri a añ liri ôbi ka kula men, gwôrêri men. ²⁷ Bijné kêm hare gañ, añ bay engerij yirji na ba ré na mi a ré yé hen iyôn ba. Deré kwôlé wo kôrbi wo na ba, ré na kwo nañ néé. Wôsa gawra bi wo hen ay tôo bijn tunu to habij menba, hende biri kwôlé.

²⁸ Añ hini emê wo Jésus ôm gôrij kirij kêm bô emê wo Galilé.

*Jésu berare bay ômpare kwône
(Mt 8: 14-17, Lk 4: 38-41)*

²⁹ Kirija Jésus men, Simô men, André men, soji bô iyéy dapare a na, bay ôrji iyé si Simô nañ André añ si Jak nañ Ja kôba nañ ci men. ³⁰ Wulê bi wo hen na, mari Simô kal dere añ yi ira menba, bay kôlij Jésus kwôlé. ³¹ Jésus ô kirij ka hende yij ya hen, añ fu kôbre buru hena ta, menba, hende berare añ hende li angan emê biji.

³² Kirija tare kurij nij menba, bijné ka sa iyére hende to hen erañji nañ bay ômpare kêm men bijné ka tunu to habij yi

bôrji a hen a men bijn Jésus. ³³ Añ bijné kêm ka sa iyére hende to hen dapji tumô iyére to Jésus môrij ya hen. ³⁴ Jésus berare bijné kêm ka nañ ômpare to gay gay to gelij tirji gusij hen men, ôbi dage tunu to habij bô bijné ka pôni a a men. Nijba, Jésus jôrij tunu to habij iyélê wôsa hende hôni dô.

*Jésu uwôl béré nañ kirij kirij bô emê
wo Galilé*

(Lk 4: 42-44)

³⁵ Kirija kirij ba hende d'urum d'urum tô na, Jésus hena si nô ô wolé derô gwôlé ô uwôbé añ uwôl Emen. ³⁶ Simô nañ bijné ka mô nañ dî hen siji ô wogeri, ³⁷ añ uwopni. Bay kôli iyôn ba: «Bijné kêm wogem.»

³⁸ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Na erênge nañ sa iyére iyére bi na erê ulé béré nañ men. Na wô bi wo hen a ené soñ nô wolé hen.»

³⁹ Añ Jésus ô gôr bô emê wo Galilé uwôlij béré bô iyéy dapare a men, dagij tunu to habij a men.

Jésu berare ôbi terbare

(Mt 8: 1-4, Lk 5: 12-16)

⁴⁰ Gawra wo pôni wo *terbare liri era ligi Jésus a añ kurij tón di tijare tumôri a añ uwôli ré bô tu na tori añ kôli iyôn ba: «Hena jeré gey ba já beraren.»

⁴¹ Jésus je kôbri hebijni añ kôl iyôn ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôrij sam a.»

⁴² Kirija Jésus kôli hen iyôn na, terbare dôrij sa gawra bi wo hen, lew, menba, ôbi berare. ⁴³ Jésus dageri añ nayri añ kôli kwôlé wo iyére kôli iyôn ba: ⁴⁴ «Kôlij kwôni kwôlé wôni ré, nijba, ju ô gelij ôbi bê kwôbe yem añ ju li sarga nañ tôo to *Moyis na ay hen añ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

⁴⁵ Nijba, kirija ôbi terbare ô na, ôbi ay tô kôlij bijné kêm, añ li wo Jésus nêmen erê sa iyére tóni a ba wo bijné ré hôn né ba nañ. Jésus d'ubu sêd nono añ bijné sooro gay gay era ligiri a.

2

Jésu berare ôbi merayé

(Mt 9: 1-8, Lk 5: 17-26)

¹ Wulê sem cêgê menba, Jésus bulo her a Kapêrnayôm. Bijné toy mega wo ôbi ré ira hen ya. ² Menba, kwônê bijné dapji añ li wo kirij dé iyôn kôba nañ men, já uné kibi iyére to ôbi môrij ya hen né a men. Menba, Jésus ay tô deré tô kwôlo Emen biji.

³ Bay erañ nañ gawra wo meray bijn Jésus, bijné pôrbu a ayari erap. ⁴ Nijba, bay nêmen sañ nañ dî ligi Jésus a ré, sa kibi kwônê bijné. Menba, bay surge sa iyére déñ a kirij ka Jésus d'ibij ya hen añ herbijni ôbi merayé nañ jaare to ôbi yi sara hen.

⁵ Kirija Jésu gel ayê bôô woji hen iyôn menba, ôbi kôlijî ôbi merayê bi wo hen iyôn ba: «Melajnen, têrijî tom dôrijî sam a.»

⁶ Kirijî bay ka hen na, *bay derê tô tôô to Emen kôba môrji ya men. Bay erem kwôlê bôrji a ⁷ iyôn ba: «Wô mi a gawra wo hen ré iyêl hen iyôn ba? Ôbi tiiré na Emen. I a na ôbi dé bôri jalé sa têrijî a ba? Emen pôn nêj a na ôbi dé bôri jalé sa têrijî lê gawra.»

⁸ Kirija bay erem hen iyôn na, Jésu hôn kwôlo yi bôrji a nijî aji kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo hen iyôn bôrnge a ba? ⁹ Kôlijî ôbi merayê <Têrijî tom dôrijî sam a> a derê kelé lew, laba kôli <Hena ta ay jaare tom aji ju ô> a derê kelé lew dî ba? ¹⁰ Haw hen, ka henê wo nôbi *Kema Gawra ené ôrijî nap nêé sa terare a nà, wô dôrijî têrijî sa bijné.» Menba, ôbi kôlijî ôbi merayê na iyôn ba: ¹¹ «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrijî ijî.»

¹² Menba, kirijî bay ka hen, ôbi hena ta aji ay jaare tori lew sijî nô. Kirijî bay ka hen tu bijné kêm na sari a. Tiniji ge kay aji bay ay kibi Emen kôl iyôn ba: «Sa pôn nini gel anja gelijî hen iyôn né kwôy.»

Jésu uwôge Lébi

(Mt 9: 9-13, Lk 5: 27-32)

¹³ Jésu si nô si kwa cér wo dami a. Bijné kêm era yiri a aji ôbi halji. ¹⁴ Kirija Jésu ô tô geré menba, ôbi gel Lébi, wôj kema Alpé, mô kini enyé wôgé sa gasugo a menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era tón a.» Menba, ôbi hena ô tôri a.

¹⁵ Jésu nap bay tôri ômji are iyé Lébi a menba, *bay enyé wôgé kwône nap bay lê têrijî môrji ya nap ci men. Sa hende to hen na, bay kwône kôbji tôri. ¹⁶ Bay derê tô tôô to Emen kap bay tô Parisijnêné gelji wo Jésu ôm are nap bay enyé wôgé men, nap bay lê têrijî a men, menba, bay kôlijî bay tôri iyôn ba: «Wô mi a Jésu ré ôm are nap bijné bay ka iyôngji hen ba?»

¹⁷ Kirija Jésu toy kwôlê wo bay kôl hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na bijné ka ômijî a geyé dôktôr dîba na ka berari a geyé dôktôr ré. En era sa terare a nà, na wô uwôgé bijné ka dôrné ré, nijba, en era na wô uwôgé bay lê têrijî dî.»

Kwôlo gengijî sa beré yi sa emé a

(Mt 9: 14-17, Lk 5: 33-39)

¹⁸ Kirijî bay ka hen na, bay tô Ja ôbi lê batêm nap bay tô Parisijnêné jôrijî bôrji kurôn wôsa ayê bôô woji. Bijné ka póni era sa engerijî Jésu iyôn ba: «Wô mi a bay tô Ja ôbi lê batêm nap bay tô Parisijnêné ré jôrijî bôrji kurôn wô sa ayê bôô woji menba, bay tom jôbi ba, li hen iyôn né wô mi ba?»

¹⁹ Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ba ka dé bi bay ré jôrijî bôrji kurôn kirija ôbi iyéy kurô ba ya nap ci tô hen ba? Hena ôbi ré mô nap ci ba ya tô na, bay a nêmé kapê emé ré. ²⁰ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a aji hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrijî bôrji kurôn.»

²¹ «Kwôni ayre bargay ka kôrbi uwôlijî tu ka ôli sa pôn ba? Hena kwôni ré ay bargay ka kôrbi uwôlijî tu ka ôli na, bargay ka ôli hen na, a yêgijî a tumô tumô. ²² Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé wôj arijî wo ôli a ba? Hena ré na iyôn na, care hende to hen a ané gwolé bi wo hen. Aji care men gwolé a men na, na anja a mênijî kêm. Dô wo care to a wubé tô hen na, bi bijné bô gwolé wo kôrbi a.»

Kwôlo gengijî sa sa meré ta

(Mt 12: 1-8, Lk 6: 1-5)

²³ Sa to póni a na sa *sa meré ta menba, Jésu nap bay tôri ôrji si bô yagê kaw ka bay uwôgeji blé hen, menba, bay tôri pôy sa kaw bay ka hen kôbriji a ôrijî ta. ²⁴ Menba, Parisijnêné kôlijî Jésu iyôn ba: «Wô mi a, bay tòm ré li anja tôô to *Moyis jô lê nap sa meré ta hen ba?»

²⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na ken dênje kwôli anja kelma Dabid na li kirija bay ôrijî nap anjan emé ré aji kurôn na liji nap bijné kari hen né ba? ²⁶ Ôbi na si bô *iyéy Emen a wulê wo Abiyatar na na ôbi bê kwôbe wo dami hen, aji kelma Dabid nap bijné kari ômji mapa bi wo bay tibijî Emen hen. Mapa bi wo hen, na yi gengijî sa bay bê kwôbe mera hen ba, na li iyen ba?»

²⁷ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na Emen a bijné gawra sa sa meré ta dîba, Emen na dî gawra bi ré uwôl hini emé sa sa meré ta a ré. ²⁸ Hen iyôn na, nôbi Kema Gawra ena Kelma sa sa meré ta men.»

3

Gawra wo kôbri ma

(Mt 12: 9-14, Lk 6: 6-11)

¹ Jésu hô bô *iyéy dapare. Gawra wo póni wo kôbri ma mô ya. ² Bijné ka mô ya hen bô Jésu ciré gelé sé ôbi ré beraré gawra bi wo hen nap sa *sa meré ta wô uwôlijî kwôlê sari a. ³ Menba, Jésu kôlijî gawra wo kôbri ma bi wo hen iyôn ba: «Hena ta ju era sa debe derôre a na.»

⁴ Menba, Jésu engerijî bijné ka debe nap dî hen iyôn ba: «Lê deré men, lê habré men nap sa sa meré ta a ba, na kwo yôn a deré ba? Beraré kwôni laba deréri dî ba?»

Menba, bay mô wôm sidijî. ⁵ Jésu bôrji pôn pôn nap bô taré men, nap tu ja a men, wô kibi bô dengelé woji. Menba, Jésu kôlijî ôbi kôbi ma bi wo hen iyôn ba:

«Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta menba, kôbri bi wo hay hen hô dô hôriņ kini a. ⁶ Kamaņ Parisiņêpê siji nô hô iyéy dapare a aņ wogéji geré aņ bijné ka kelma *Hérôd wô deré Jésu.

Kwônê bijné era ligi Jésu a

⁷ Jésu aņ bay tôri dôriņ yirji wolé kibi cér wo Galilé. Bijné kwône ka hena sa iyére to Galilé men, ka hena sa iyére to Judé biri ôriņ. ⁸ Ka hena Jérusalém men, ka hena sa iyé Idumé men, ka hena si cêgi cér wo bay uwôgeri Jurdê hen aņ ka hena sa iyé Tir a aņ sa iyé Sidôn. Bijné kwône era ligiri a wôsa bay toy kwôli are kêm ka ôbi li. ⁹ Jésu kôliņ bay tôri bay ré bu sa tê bato biri wô wo kwônê bijné ma ré dirêri. ¹⁰ Jésu li hen iyôn wôsa ôbi berare bijné gaņ niņ, aņ ka ôriņ aņ ômpare yirji a hen nôgeriņ yirji si ligiri wô hebé yiri aņ ciré uwôriņ gelé. ¹¹ Kirija tunu to habiņ gel Jésu, menba, cibji gubarji tumôri a aņ kôl kaņ a ta kôl iyôn ba: «Ju na Kema Emen na tiri.» ¹² Menba, Jésu ãaņji dô bi bay ré li bi bijné ré hôn wo diré na i ba ré pa pa.

Jésu tô bay tôri ka môj kibi wôd hen
(Mt 10: 1-4, Lk 6: 12-16)

¹³ Jésu hena ô si sa keram a. Ôbi uwôge bijné ka ôbi tôri aņ bay eraji ligiri a. ¹⁴ Aņ tô môj kibi wôd perêri a aņ uwôgeji bay jé men, bay ré ba aņ dî aņ ôbi jéji ô ulé béré. ¹⁵ Men, bi bay ré uwôj nêé wô dagiņ tunu to habiņ.

¹⁶ Imņê ka môj kibi wôd ka Jésu tôri hen na, heniji a na: Simô, Jésu biri hini wo ãaņgi ré na Piyêr. ¹⁷ Si *Jak aņ yêni Ja kaņ kam Jébéde Jésu biji hini ré na Bowanêrjês, iyayriri na «enê emen». ¹⁸ Jésu uwôge André, Pilip, Bartélémi, Matiyé, Tomas, Jak woņ kema Alpé, Tadé, Simô woņ kema iyére hen ¹⁹ aņ Judas Iskariyôt wo a sa deré tumô bay bayi Jésu aņ bi bay ré sa biri hen.

Balê Jésu dôri ôriņ wolé

²⁰ Menba, Jésu bulo hera ô ira menba, kwônê bijné hô ãaņji sôn aņ li wo Jésu aņ bay tôri uwôriņ kini emê ani ré kwôy. ²¹ Kirija bay gel yi hen iyôn na, balê Jésu sa dôri ôriņ wôsa bay kôl iyôn ba: «Ôbi gal.»

Jésu uwôl kwôlê sa kwôlo bay uwôli sari a hen

²² Menba, bay deré tôd to Emen ka hena Jérusalém kôlji iyôn ba: «*Béyêljébul mô bôri a, na kelma wo tunu to habiņ hende to hen a biri néeri aņ ôbi ré dagiņ tunu to habiņ.»

²³ Jésu uwôge bijné ligiri a aņ kôlji kwôlê aņ gwosore kôl iyôn ba: «Sidan sa pôn dagerê yiri sôn ba? ²⁴ Hena bijné ka bô emê iyére tôni a ré kariņji aņ sêji ba, emê

iyére hende to hen a yé sem né. ²⁵ Hena bijné ka pôn bô ira kariņji aņ sêji ba, bô iyére hende to hen a yé sem né. ²⁶ Hena Sidan né sêj aņ yiri gaņ na, néé wori a nariņ.»

²⁷ «I a nêmé wô piyê kibi geré wo ôbi nêé aņ sijn ira ô pôriņ angari ba? Hena kwôni ré gey lê hen iyôn na, ôbi a harêri tumô pa dem aņ ré ãiņ yiri pôriņ angari tô.»

²⁸ «Na tu kwôlê a ené ena kelêņge hen, têriņ to bijné kêm men kirija bay a kelé kwôlo habiņ gengiņ sa Emen a men na, têriņ toji hende to hen a dôriņ sarji a. ²⁹ Niņba, i i wo kôl kwôlo habiņ gengiņ sa Tunu toj hende bô bôre na, têriņ tori hende to hen a dôriņ né yôd. Wôsa na têriņ to yi aņ kunu a ôbi ré li hen.» ³⁰ Jésu kôl hen iyôn, wôsa bay kôl tunu to habiņ ré yi bôri a.

Yoo Jésu aņ yêneri

(Mt 12: 46-50, Lk 8: 19-21)

³¹ Yoo Jésu aņ yêneri saji aņ ãibiņi nô, bay jé uwôge Jésu. ³² Kwônê bijné mô méeri ta menba, bay kôli: «Ju toy, yom aņ yênem ãibiņi nô hen ya. Bay geyem.»

³³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Bijné ka yôn a na yon men, yênen men ba?»

³⁴ Menba, Jésu bô kwônê bijné ka mô tôj kwari a hen aņ kôbji, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Berêņge nà, ken gel kwônê bijné ka yi hen na, bay a yé mega yon men, yênen men iyôn. ³⁵ Kwôni wo li anġa Emen gey hen na, ôbi a na yênen men, yêren men, yon men.»

4

Gwosoy kwôlo gengiņ sa ôbi cé

(Mt 13: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Jésu hô ay tô geliņ bijné are kibi cér wo Galilé. Kwônê bijné era sa ãaņ ligiri a, aņ li wo ôbi ãay mô bô bato wo yi bô cér a hen, aņ tô kwônê bijné ka ba hen ãibiņi terare a ãa kwa cér a. ² Jésu geliņ kwônê bijné are ãé ãé naņ gwosoy kwôlê gay gay. Ôbi kôlji iyôn ba:

³ «Toyêņge, sa to pôni gawra wo pôni si ô wô wusé kaw bô yagê wori a. ⁴ Kirija ôbi wuse kaw bay ka hen iyôn na, kwa ka pôni heriņ bêņgê geré aņ ciré sa gôl ôm. ⁵ Kwa ka pôni heriņ kirij kaņ jerew a niņba, terare to wurôbi to hanêre ré ôriņ tôj ba aņ. Menba, bay si lew haji, ⁶ niņba, kirija tare jôriņ, menba, jubu gaņ aņ kaw bay ka ré heriņ kirij kaņ jerew a hen na, ma wôsa hanêri ô kelaj né. ⁷ Kwa ka pôni heriņ peré gesem a. Kirija bay si, menba, gesem bi wo hen yêri aņ sarji si ré. ⁸ Kwa ka pôni heriņ terare to dôri a aņ si dô men, ãebe dô men, yê dô a men. Sa ka pôni gusiņji ô tôre subu, ka pôni tôre jii men, ka pôni ô arew men.»

⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kwôni wo mari ya wô toyin kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

Wô mi a Jésu ré kôl kwôlê nañ gwsore ba?

(Mt 13: 10-17, Lk 8: 9-10)

¹⁰ Kirîna kwônê bîné ôrji ta niñ menba, bay tô Jésu ka môj kibi wôd hen nañ ka ðangi ka méeri hen, engeriri kwôlê gengin sa gwsore to ôbi ré iyêlji hen. ¹¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwongge kenbay ba, Emen bêngge ken hôn anğa gengin sa emé iyére tori ka yi kini uwôbêrji a hen. Niñba, bîné ka ba nô hen ba, toy na bô gwsore a. ¹² Are bay ka hen yi hen iyôn añ bi <kirîna bay ré bô kirin ba, bay ré gel ani ré men, kirîna bay ré toy kwôlê ba, bay ré hôn bôri ré men. Yi hen iyôn wô wo bay ma ré ayé bôrji añ bi têrjin toji ré dôrin iyôn né.»

Jésu dô bô gwsore to ôbi cé kaw hen

(Mt 13: 18-23, Lk 8: 11-15)

¹³ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn bô gwsoy kwôlê wo hen né ba? Ka lê iyeñ a kené henê tô gwsore to ðangi to ba hen ba? ¹⁴ Ôbi wusé kaw, wuse kwôlo Emen. ¹⁵ Bîné ka yi mega bênggê geré ka kaw herin ya hen na, na bîné ka toy kwôlê bi wo hen menba, Sidan era lew sa mène kwôlê wo bay ré toy hen bôrji a añ. ¹⁶ Bîné ka yi mega kirin kañ jerew ka kaw herin ya hen na, na bîné ka toy kwôlê bi wo hen, menba, enge nañ yi deré. ¹⁷ Niñba, bîné bay ka hen na, hanêrji nañ men, bay ðebe sa têrji a sem né a men. Añ kirîna anğan bô emé kurin sarji a ley, bay gilji gusin ley, wô kibi kwôlê bi wo hen na, bay herin. ¹⁸ Bîné ka yi mega kirin kañ gesem ka kaw herin ya hen na, na bîné ka toy kwôlê bi wo hen, ¹⁹ niñba, ermé kwôlo sa terare a na men, kwôli anğan upé men, ermé sa doy anğa gay gay a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu añ li ani ré. ²⁰ Bîné ka yi mega kirin ka dôri ka kaw herin ya hen na, na bîné ka toy kwôlê bi wo hen añ ay lij jé sara, bay yi mega kaw ka uwon kirin ka dôri iyôn. Bay toy kwôlê bi wo hen men, bay enge añ lij ariri a men. Añ ka pôni gusinjiji ô tôre subu men, ka pôni tôre jii men, ka pôni ô arew men.»

Gwsoy kwôlo gengin sa lampa

(Lk 8: 16-18)

²¹ Jésu hô engeriji iyôn ba: «Kwôni ði tare bô lampa añ emné gwore sara réba ðéré tô kalañ a sa pôn ken gel ba? Hena ôbi ré ði tare a bô lampa ba, na wô teré ta gurô pal a ré ba? ²² Wôsa anğa yi kini uwôbêrji a ba, a sa yé tu wolé men, ka kwôni hôn né tô ba, a sa yé tu tare a nô

men. ²³ Hena kwôni ré nañ mari wô toyin kwôlê wo en kôl hen na, bi toy.»

²⁴ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Dênge tu melênê sa yernge a wôsa kwôlê wo ken toy a. Gway wo ken ay gengin are bi hen a Emen né hô gengin bêngge hôrin, dô réba a ðê kwo na ken lij megêrna hen sôn. ²⁵ Wôsa kwôni wo nañ upé ba, bay a hô biri a sara. Niñba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a añ sôn.»

Gwsoy kwôlo gengin sa kay cé ka si sa kibriji

²⁶ Jésu hô kôlji iyôn ba: «*Emé iyére to Emen na, yi mega gawra wo ô wusé kay cé bô yagê iyôn. ²⁷ Kirîna ôbi yi kum yoire men, hena ta tô kirin men na, ôbi hôn na ba kaw ka ðiré wusu hen ré si iyeñ ba men, ré ðubu iyeñ ba a men ba, ôbi hôn né. ²⁸ Terare bi kay cé gwôbe añ ðubu cégeri wori ba, kaw si sa, cégeri wori sôn sa kaw bay ka hen yi gusin. ²⁹ Añ kirîna sa kaw né niñ na, bay jé bay walêrji sa wal wôsa na tay walêrji niñ.»

Gwsoy kwôlo gengin sa gusin ilew

(Mt 13: 31-32, Lk 13: 18-19)

³⁰ Jésu hô kôl iyôn ba: «Emé iyére to Emen na, na gengére nañ mi pôn ba? Na mi a nana ayé gengin ba? ³¹ Emé sa iyére to Emen na, yi mega gusin iluw iyôn. Kirîna kwôni ciji na, bay ðê gôlin gusin anğa kêm ka terare a na. ³² Niñba, kirîna kwôni ciji na, bay si añ ðubu añ yi gurô wo dami gôlin sa gurô ka bîné ban hen, añ kôbri gané añ li wo ciré ka derômaran a kêm sa li gwoné woji ya.»

³³ Na nañ gwsoy kwôlo gay gay bi wo hen a Jésu uwôlin béré. Ôbi kôl hen iyôn añ bi ka ðebe toy hen, ré hôn dô. ³⁴ Jésu kôlji kwôlê wôni ba ulê gwsore bô ré. Niñba, kirîna ôbi na pini nañ bay tôri na, ôbi dôrji tô gwsore hende to gay gay hen.

Jésu jôrin kal geré

(Mt 8: 23-27, Lk 8: 22-25)

³⁵ Wulê bi wo hen na, Jésu kôlin bay tôri iyôn ba: «Na ðayênge tera cér wo dami hen.»

³⁶ Bay ðéñ kwônê bîné menba, bay tôri ôrin nañ ði bô bato a wo ôbi môrin hen, bato ka ðangi kwône kirin bay ka hen. ³⁷ Kirin bay ka hen na, kal wo dami ge añ ði kam bi a bô bato añ li wo kam wôn bôri. ³⁸ Menba, kirin bay ka hen Jésu gesel sari yin kum si tô bato yañ. Bay tôri enni añ kôli iyôn ba: «*Rabi, ju gel wo naa mênjin hen né ba?»

³⁹ Jésu engin tô kum a añ ône kal nañ néeri men, kôlin cér iyôn ba: «Cér wôm tôn.» Menba, kal ði geré ba men, kirin iyer

iyêêr a men. ⁴⁰ Menba, Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Wô mi a kené hare hen iyôn ba? Wô mi a kené bi bôrnge sa Emen a ré ba?»

⁴¹ Kirij bay ka hen na, harê wo dami liji men, tiniyi ge kay a men a bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo nâ, nâ kwo iyeŋgi a kal naŋ cér kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

5

Jêsu berare gawra wo tunu to habij yi bôri a

(Mt 8: 28-34, Lk 8: 26-39)

¹ Bay era sa bij cêgi cér wo bô emê wo Gérasénijê. ² Menba, Jêsu herbe tôn menba, gawra wo pônî so si sa kampê iyôn, aŋ era ligiri a. Na gawra wo tunu to habij mô bôri a. ³ Gawra bi wo hen na, kini merêri na sa kampê aŋ kwôni nê m berêri harêri naŋ gaŋgi musure ré. ⁴ Wôsa bay ulêri gaŋgi musure têri a men kôbri a men. Nijba, ôbi ka gaŋgi musure hende to hen aŋ. Aŋ kwôni nê m wo a berêri bij né. ⁵ Sa pôn pôn ôbi mô sa kampê men, sa kerampê men, karê kula men, walê yiri naŋ jerew a men.

⁶ Kirija ôbi gel Jêsu kelaj menba, guro aŋ sa cubu gubari tumôri a. ⁷ Menba, ka kula naŋ néri kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jêsu Kema Emen wo ta, en uwôlem naŋ hini Emen, gelen gusij né.»

⁸ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jêsu kôl iyôn ba: «Tunu to habij si aŋ bô gawra bi wo hen.»

⁹ Menba, Jêsu engeriri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôl iyôn ba: «Henen na kwônê ðiné, wôsa nini kwône.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlij Jêsu iyôn ba: «En uwôlem dage tunu to habij hende to hen aŋ bô emê woni a.»

¹¹ Kirij bay ka hen na, dâ kwa keram a na, kwônê gwôsijê ka ôm are ðebiji ya. ¹² Tunu to habij hende to hen uwôlij Jêsu kôl iyôn ba: «Nini uwôlem dagêni bê bô gwôsijê ka ðubu hen.»

¹³ Jêsu gey naŋ ci sara. Aŋ tunu to habij hende to hen siji ôrji bô gwôsijê bay ka hen, aŋ li wo gwôsijê bay ka sak wôê hen yêseraji ta sa keram a herinjji bô kam a, aŋ yiji kam maji kêm.

¹⁴ Bay gemê gwôsijê bay ka hen ge ô kôlij ðiné derô ira men, kôlij ðiné nono men, kwôli are bay ka hen, aŋ ðiné kêm ôrji gelê. ¹⁵ Bay era ligi Jêsu a aŋ gel gawra wo na ôrij naŋ tunu to habij bôri a hen. Ôbi mô tôn men, tôbe bargay men, tiri iyer dô a men. Kirija bay gel hen iyôn, menba, harê liji. ¹⁶ ðiné ka ré gel aŋga sa sa gawra bi wo tunu to habij na bôri a hen men, aŋga sa sa gwôsijê hen a men hen na, bay ô dôrij ðiné. ¹⁷ Menba, ðiné kêm ay tô engerê Jêsu ré si erêj bô emê wôji a.

¹⁸ Kirija Jêsu day bô bato a menba, gawra wo tunu to habij na bôri a hen, engeriri ðirê erê naŋ dî. ¹⁹ Jêsu jôri aŋ kôli iyôn ba: «Ô ij tom ligi balêm a aŋ ju kôlij kwôli aŋga Kelma li naŋ ju hen men, na iyeŋ a ôbi ré bô tu ða tom ba men.»

²⁰ Ôbi ô aŋ kôlij ðiné naŋ sa iyêre iyêre to tôre môj hen kwôli aŋga Jêsu ré li naŋ dî hen aŋ ðiné kêm tiniyi ge kay.

Môni Jayrus naŋ iyore toŋ hende ômpare

(Mt 9: 18-26, Lk 8: 40-56)

²¹ Jêsu day naŋ bato ô si cêgi cér menba, kwônê ðiné hô dajji ligiri a. Jêsu mô na kibi cér a. ²² Kirij bay ka hen menba, gawra wo pônî kwo bay uwôgeri Jayrus. Ôbi na kelma wôj sa *iyéy dapare to pônî. Kirija ôbi gel Jêsu menba, ôbi cubu gubari tumôri a, ²³ aŋ uwôli kôl iyôn ba: «Môjnen to dê ta ma, era ju sa uwôl kôm sara bi hende gôl ben, aŋ bi hende wôl sum sa terare a na.»

²⁴ Jêsu hena ô naŋ dî menba, kwônê ðiné ô tôri a aŋ nôgerij yirji.

²⁵ Kirij bay ka hen na, iyore to pônî kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôê. ²⁶ Hende li tu ða gaŋ kirija ðiné gay gay woge gerê cirê berarêre men, hende mênê kôbre gaŋ a men, nijba, hende berare ré. Yere hô lere ôrij tumô tumô. ²⁷ Iyore hende to hen toy kwôli Jêsu naŋ aŋga ôbi li hen menba, hende era perê kwônê ðiné si cêgeri aŋ hende hebe bargay kari. ²⁸ Wôsa hende kôl bôre a iyôn ba: «Hena enê hebe bargay kari mera kôba, na berarê senge.» ²⁹ Kirij bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, naŋ aŋ yere gware aŋ hende berare. ³⁰ Jêsu bô mega kwa néeri ré dôri menba, ôbi bul hô perê kwônê ðiné aŋ kôl iyôn ba: «Na i a hebê bargay kapê ba?»

³¹ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Ju gel kwônê ðiné ka nôgerem hen né aŋ jerê kôl: «Na i heben ba?» »

³² Menba, Jêsu bô kwari ðirê gelê i a ré heberi hen ba. ³³ Iyore hende to hen na, hare aŋ wurê wôsa hende hôn aŋga sa sara hen. Menba, hende era sa cubu gubare tumô Jêsu a aŋ kôli aŋga ré li are hen. ³⁴ Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Yêren, ayê bôê worê gôlij naŋ mu, ô naŋ bô jalê aŋ bi ômpare torê hende to hen dôrij sarê yôd.»

³⁵ Kirija Jêsu iyêl ba ya tô menba, ðiné ka bô iyê kelma wôj ôbi sa iyéy dapare hen saŋ sa kôlij kelma bi wo hen iyôn ba: «Môjnen na ma nij, menba, ju dôyрэ *Rabi wô mi sôj ba?»

³⁶ Nijba, Jêsu toy kwôlê bi wo bay kôl hen menba, ôbi kôlij kelma wôj sa iyéy dapare hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a.»

³⁷ Jésu jô wo kwôni ré biri nîba, bîné ka ô nap dî a na Piyêr men, *Jak nap yêni Ja men. ³⁸ Bay saji iyé kelma woŋ ôbi sa iyéy dapare a. Kirîŋ bay ka hen Jésu gel wo bîné herage men, ka pôni sôm men, karêji kula a men. ³⁹ Ôbi si bô ira aŋ kôlji iyôŋ ba: «Wô mi a kené herage gaŋ men, sômne a men iyôŋ ba? Mône to nâ ná, ma ré, hende yi na kum.»

⁴⁰ Menba, bay ayrêri. Kirîŋ bay ka hen na, Jésu dageji kêm nô aŋ ay iba mône nap yore men, bîné ka ré biri hen men, ôriŋ nap ci bô iyére to mône hende to hen yîŋ ya hen. ⁴¹ Jésu bu kôbi mône aŋ kôl iyôŋ ba: «Talita kum.» (Iyayriri na: «Mône hena ta, en kôlê.»)

⁴² Kirîŋ bay ka hen na, hende hena aŋ ô ta. Mône hende to hen na elère na môj kibi wôô. Bîné ka d'ubu ya hen na, tiniŋ ge kay damaŋ. ⁴³ Jésu kôlji iyôŋ ba, kwôlé wo hen na, bay ré kôlîŋ kwôni ré pa pa. Menba, ôbi kôlji bay ré bure aŋgaŋ emê.

6

Bîné ka Najarêt kaŋ bê bôriŋ sa Jésu a
(Mt 13: 53-58, Lk 4: 16-30)

¹ Jésu erêŋ kirîŋ bay ka hen aŋ hô sa iyére tori a aŋ bay tôri ôriŋ nap dî. ² Kirîŋa sa *sa merê ta nêmenba, Jésu ay tô gelîŋ bîné are bô *iyéy dapare a. Kwônê bîné ka mô ya hen na, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, tiniŋ ge kay aŋ bay kôl iyôŋ ba: «Gelê aŋga na ba, hena na yôŋ sôŋ ba? Tu melêné wo na ba, i a biri ba? Iyên a ôbi ré li gîné wo yi iyôŋ ba? ³ Jésu na ôbi albê gurô ré ba? Mari a na yori ré ba? *Jak men, Josês men, Jud men, Simô a men a na yêneri ré ba? Yêneri kaŋ yébé môrji perêrna nâ ya ré ba?» Kirîŋ bay ka hen na, ermé woji liji kwôy aŋ bay kaŋni. ⁴ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «*Ôbi kibi Emen na, kirîŋ ka daŋgi a ba bay a biri kwôlé haji, nîba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlé ré.»

⁵ Kirîŋ bay ka hen na, Jésu li aŋgaŋ gîné kani pôn né kwôy, nîba, ôbi berare bay ômpare ka pôni uwôlîŋ kôbri sarji a. ⁶ Bê wo bay bi bôriŋ sari a ré hen na, dê sari.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen
(Mt 10: 5-15, Lk 9: 1-6)

Jésu ô nap sa iyére da da hen wô gelîŋ bîné are. ⁷ Na hen iyôŋ a, ôbi ré uwôge bay tôri ka môj kibi wôô aŋ jéji wôô wôô aŋ biji néé bi bay ré daŋgi tunu to habîŋ. ⁸ Jésu kôlji iyôŋ bay ré ay ani kani pôn kôbriji a ré. Bay ré ay saade wôni ré men, magela wôni ré men, selé tôni ré men, nîba bay ré ay na kwoore kôbriji a mera. ⁹ Bay ré dôbe garbê têrji a, nîba, bay ré tôbe bargay wôô wôô ré.

¹⁰ Jésu hô kôlji iyôŋ ba: «Kirîŋa ken si bô iyére tôni a na, ken mô ya kwôy jêŋ kirîŋa ken ôriŋ ta. ¹¹ Kirîŋ ka yôŋ yôŋ ka ken ô ya aŋa bay ré berêŋge yirji a ré men, bay toy kwôlé kebrenge a ré a men na, ken gage beni têrŋge. Ôbi a na aŋgaŋ gelé ka a lê kwôlé sarji a.»

¹² Bay tô Jésu ôriŋ aŋ uwôlji béré bîŋ bîné aŋ bi bay ré bul cêgeriji bîŋ têriŋ toji. ¹³ Bay dage tunu to habîŋ kwône men, bay fu sa bay ômpare kwône nap weŋ aŋ bay berare.

Temay Ja ôbi liŋ bîné batêm
(Mt 14: 1-12, Lk 9: 7-9)

¹⁴ Kelma *Hérôd toy kwôlé wo bîné kôl hen wôsa wulê bi wo hen na, hini Jésu ôm gôriŋ kirîŋ. Aŋ bay kôl ôbi ré na Ja ôbi lê batêm a ré so hera perê bîné ka ma a na wô bi wo hen a ôbi ré ôriŋ nap néé woŋ liŋ aŋgaŋ genê kêm hen. ¹⁵ Men, ka pôni kôl iyôŋ ba: «Na *Eli», ka daŋgi kôl iyôŋ ba: «Na ôbi kibi Emen mega ka ca tumô hen.»

¹⁶ Kirîŋa Hérôd toy kwôli anga Jésu li hen menba, ôbi kôl iyôŋ ba: «Na Ja ôbi lê batêm wo na en bi bay naa, jô sari hen a hô hera sôŋ hen.»

¹⁷ Wôsa Hérôd nap yiri a na bé bay na fu Ja ôbi lê batêm aŋ bay harêri nap ganji musure aŋ bay uwôli dangay a. Ôbi li hen iyôŋ wô kibi *Hérodîyad toŋ tami yêni Pilip to ôbi ayre liŋ tamni hen. ¹⁸ Ja ôbi lê batêm na kôlîŋ Hérôd iyôŋ ba: «Dé wo jeré ayê tam yênem liŋ tamnem ré.» ¹⁹ Hérodîyad bôre tare gaŋ sa kwôlo Ja ôbi lê batêm kôl hen aŋ hende gey terê derêri, nîba, hende nêmenê. ²⁰ Hérôd kemaŋ Ja ôbi lê batêm gaŋ. Wôsa ôbi ré na kwôni wo ré li are nap gerêri men, ôbi ré na ôbi bô bôre a men. Menba, Hérôd jô sari. Kirîŋa Ja ôbi lê batêm kôlîŋ Hérôd kwôlé hen iyôŋ na, Hérôd dôbe mari dô toyîŋ men, kwôlé wori bi wo hen dôyrêri damaŋ a men, nîba, ôbi toyri nap yi derê.

²¹ Sa to pôni a na Hérodîyad uwôŋ gerê. Sa hende to hen na, na sa lê yi derê gengîŋ geserê sa yê Hérôd. Hérôd li aŋgaŋ emê uwôgerîŋ bîné ka li jé nap dî hen men, dami ka asgarjê men, bay upé ka damnê damnê ka bô emê wo Galilé a men. ²² Kirîŋ bay ka hen na, môni Hérodîyad soo bô ira nap wôrê. Menba, wôrê wore bi wo hen dôriŋ Hérôd gaŋ men, dôriŋ kergê kari gaŋ a men. Menba, kelma Hérôd kôlîŋ môni temale hende to hen iyôŋ ba: «Engeren aŋga mu gey mera aŋ na béré.» ²³ Hérôd dusu yiri buru kôl iyôŋ ba: «Aŋga yôŋ yôŋ ka mu gey na, na béré, hena ré na soré kwa emê iyére tîŋê bi merê emê kôba na béré.»

²⁴ Hende si kirîŋ ka hende ré wôriŋ hen aŋ, aŋ ô engerê yore iyôŋ ba: «Na mi a

ené engere ba?» Menba, yore uwôle sara iyôn ba: «Engere sa Ja ôbi lê batêm.»

²⁵ Hende hô bul hô lew hô iyére to kelma Hérôd môrijn ya hen. Hende ô ligiri a an kôli iyôn ba: «En gey bi jeré ben sa Ja ôbi lê batêm lew hô subra.»

²⁶ Menba, tiri mène daman. Nijnba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergê kari a men na, ôbi gey jôrijn mône hende to hen anga hende engere hen né.

²⁷ Kelma Hérôd bi asgar pôn era lew an kôli ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm dangay a erap. Asgar bi wo hen ô jeré sa Ja ôbi lê batêm dangay a, ²⁸ an ula hô subra erap an bijn môni temale hende to hen an hende ôrijn bijn yore. ²⁹ Kirijn bay tô Ja toy hen iyôn na, bay era sa ay temayri ô emé.

Jésu gôse impê dubu

(Mt 14: 13-21, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

³⁰ Bay jé dapji ligi Jésus a an bay kôli kwôli anga ciré la hen men, kwôli gelé wo ciré geloñ bijné are hen a men. ³¹ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Eranje nap en na erênge wolé sêd ap derô gwôlé ap ken dô bul dê.» Ôbi kôlji hen iyôn wôsa bijné kwône era ligirji a men, hôrijn an bay uwon kirijn kap emé ani ré kwôy.

³² Jésus nap bay tôri dayji hô bato wô eré wolé derô gwôlé kelañ nap iyére. ³³ Bijné kwône gelji wo bay ô hen menba, bijné kwône hônji an bijné nap sa iyére iyére gerji nap têrji saji tumô kirijn ka Jésus nap bay tôri ca eré ya hen.

³⁴ Kirijn Jésus herbo tônj hô bato a menba, ôbi gel kwônê bijné menba, tirji liri na wôsa bay yi môp gamgê ka ôbi abêrji nap iyôn. Menba, ôbi ay tô halêji gengijn sa are kwône. ³⁵ Kirijn kirijn kô gap nij, menba, bay tô Jésus era ligiri a an kôli iyôn ba: «Kirijn ka nâ ná, kelañ men, kirijn kôba kô a men, ³⁶ dô wo ju kôlijn bijné bi bay ô sa kam iyére ka da da na ô wogé ani kelé emé.» ³⁷ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Kenbay ken biji angap emé.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Hen ba, nijna eré kelé mapa na tu *déniyé arew wôô dema niné biji a bay ré emé ba?»

³⁸ Menba, Jésus engeriji iyôn ba: «Ken nap mapa iyer ba? Erênge ken ô gelé.» Menba, bay ô gelé an kôli iyôn ba: «Mapa na bay nap kuyé wôô.»

³⁹ Kirijn bay ka hen Jésus kôlijn bay tôri iyôn ba: «Bijnge bijné ré mô tônj nap gwogelérji gwogelérji sa kalmê ka gep a hen.» ⁴⁰ Menba, bijné mô nap gwogelérji, gwogelérji hen iyôn. Ka póni na arew men ka póni tôre bay men. ⁴¹ Jésus pô mapa wo bay hen nap kuyé ka wôô hen kôbri a an ôbi hô kirijn si derômaran an lip Emen dosé an biilê mapa kôbri a an bijn bay tôri ré cêp bijné. Ôbi hô ka kuyé ka wôô hen an

biji bi bay ré cêp bijné kêm a sara. ⁴² Bijné bay ka hen ôm uyiré. ⁴³ Anj tô mapa wo ba nap tô kuyé ka ba hen na, bay pô wiinê gwapê môj kibi wôô. ⁴⁴ Perê bijné ka ôm mapa bi wo hen na, impê na dubu bay.

Jésu ô sa kam a

(Mt 14: 22-33, Ja 6: 15-21)

⁴⁵ Kirijn bijné ôm mapa kô hen iyôn nij na, Jésus bi bay tôri day bato a ré ôrji tera tumô si kwa wo Bêtsayda an dôbi diré ba cêgê wô kôlijn bijné ré iré in nij, dema diré eré tôrji a tô. ⁴⁶ Kirijn Jésus kôlijn bijné ré iré in nij, menba, liji dosé an dîjn yiri ô sa keram a wô uwôlé Emen. ⁴⁷ Kirijn tare kurijn na, bato wo bay tô Jésus dubu derô cér a bôb menba, Jésus dubu terare a pini. ⁴⁸ Jésus hô wo bay tôri gelijn gusijn sa jibé bato hô cér a wôsa kal ge si tumôrji menba, kirijn kwôré ka tumô yel nij hen menba, ôbi era sa kam a si ligirji menba, ô mega diré dêji jeré iyôn. ⁴⁹ Kirijn bay tôri gili wo ôbi era sa kam a hen iyôn menba, bay erem yan ba ré na, kamnê menba, harê liji an bay bi gura. ⁵⁰ Wôsa bay geli kêm an harê liji gap. Kirijn bay ka hen, menba, Jésus iyêlji kwôlé kôl iyôn ba: «Harênge ré, na nôbi Jésus dênge bôrnge jal.»

⁵¹ Menba, ôbi day nap ci hô bato a menba, kal iyer men. Menba, tiniji ge kay daman. ⁵² Wôsa bay na hôn hô gepê wo gengijn sa mapa wo na tumô hen né wô kibi hô dengolê woji.

Jésu berare bay ômpare hô emé wo Génésarêt a

(Mt 14: 34-36)

⁵³ Kirijn bay di cér jô menba, bay saji hô emé wo Génésarêt menba, bay wuro bato sa ha kwonggé cér a. ⁵⁴ Kirijn bay herbe tônj hô bato a menba, bijné hô Jésus hô. ⁵⁵ Menba, bay guroji nap sa iyére iyére peraji bay ômpare nap jaare ôrijni kirijn ka yôn yôn ka bay toy wo Jésus ré ô ya hen. ⁵⁶ Kirijn ka yôn yôn ka Jésus ô ya na, ré na sa iyére to dê, ré na to dami a kôba bijné erap nap bay ômpare hô gégêre a an bay uwôli bi ré dîji ciré hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen. Kirijn bay hen na, bijné kêm ka hebiri menba, berare.

7

Angap tô môp na balê ka cay

(Mt 15: 1-9)

¹ Si Parisijnêp nap *bay deré tô tôô to Emen ka póni henaji Jérusalêm sa dapji ligi Jésus a. ² Bay gel wo bay tô Jésus ka póni ômji emé nap kôbriji wo *kagemi wôsa bay pul ré.

³ Parisijnêp nap tô Jubnê ka ba hen kêm a men na, bay ôm emé ba pelé kôbriji deré ré ré, wôsa bay bi kwôlé sa hara wo balêrji

a. ⁴ Hena bay ré hena bô gégêr a hera ba, bay pul kôbriji dema bay ré òm are. Bay bi kwôlê sa hara wo ðanji a mega kwoj pelé karbé toj yê are men, pelé téwre men, nap pelé karbé to bay iyege hen a men.

⁵ Menba, Parisipêné nap bay deré tô tôô to Emen engeriji Jésu iyôñ ba: «Wô mi a bay tôm ré liji hara wo môpêrna né men, biji kwôlê sa hara wo balêrji a ré men ba? Bay òm mapa nap kôbriji wo kagemi.»

⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «*Ôbi kibi Emen *Esay na kôl ca tumô gengij sarngge kenbay kap bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, kôl iyôñ ba:

«Gawré bay ka hen na, bay ay keben na nap kibriji na mera

ðiba bôrji ba kelaj nap en men.

⁷ Bay teben hen na ðéñ iyôñ men, anja bay gelij ðijé hen kôba na tôô to gawré a men.»

⁸ Ken ði tôô to Emen aj ken gem na hara wo gawré hen ði.»

⁹ Jésu hô kôl iyôñ ba: «Ken li dô gap sa jibê tôô to Emen ðéñ wô gemij hara wonge. ¹⁰ Wôsa *Moyis na kôl iyôñ ba: «Bij ibam nap yom kwôlê men, kwôni wo kôlij ibari nap yori kwôlo habij ba bi bay diri.» ¹¹ Nijba, kenbay ken kôl iyôñ ba: «Hena kwôni ré kôlij ibari nap yori iyôñ ba: «Anja ré ené béngge hen na, na bay a ené bij Emen hen», ¹² iyôñ na, ôbi ôrij doy bij ibari nap yori ani ré nij.» ¹³ Na hen iyôñ a, kené mène kwôlo Emen wo kôl hen nap hara wo balêrngge wo na ði cégeriji a béngge hen. Aj ken li anja ðanji ka gelij hen iyôñ a sôj.»

*Anja li aj gawra kagemij
(Mt 15: 10-20)*

¹⁴ Jésu hô uwôga kwônê ðijé sôj aj kôlji iyôñ ba: «Toyéngge dô aj ken hôn kwôlê wo na keléngge hen. ¹⁵ Anja hena nô ô bô gawra na, na anja li bi bôri *kagemij hen né, nijba, anja soo bô gawra a lê a ôbi ré kagemij hen ði. [¹⁶ Hena kwôni wo ré nap mari wô toyij kwôlê bi wo en kôl hen na, bi toyj]»

¹⁷ Kirija Jésu ô bô ira menba, kirija kwônê ðijé napji nij menba, bay tôri engeri gengij sa bô kwôlê wo ôbi ré kôl hen. ¹⁸ Jésu kôlji iyôñ ba: «Kenbay kôba ken hôn bô kwôlê bi wo hen né men ba? Ken hôn wo anja hena nô ô si kibi gawra na, na anja liri ôbi *kagem né. ¹⁹ Wôsa anja emê na, ô na sa tèmre gawra ré nijba, ô na bôri a. Menba, hô so aj.» Jésu kôl hen iyôñ wô wo anja emê kêm ré dô emê.

²⁰ Jésu kôl iyôñ ba: «Anja soo bô gawra na, na anja liri ôbi kagem. ²¹ Wôsa na

anja hena bô gawra a biri ermé kwôlê wo habij mega yinare toj iyôñ tón hen men, gemsare men, deré temare a men. ²² Na ôbi á, bay ré yi bay yij nap yébé ðijé men, bay ré yij bay geyére gursu men, bay bô hendé men, bay lamère ðijé men, bay lê anja bôrji gey men, bay tu bôriyare men, bay kelê kwôlê wo habij gengij sa megêrji men, bay lère gej men, bay kelère kwôlê iyôñ a tón ba henê tô geréri a men hen. ²³ Anja lê bay ka hen na, hena na bô gawra aja gawra ré li aja ôbi ré kagemij hen.»

Iyore toj grêk bi bôre sa Jésu

(Mt 15: 21-28)

²⁴ Jésu ô aj kirij bay ka hen aj ô kirij ka sa iyé Tir yij ya hen. Jésu si bô iyére to ôbi gey meré ya hen. Ôbi gey wo kwôni ré hôn né, nijba, ôbi a meré kirij kani a ba wo ðijé ré hôn né ré. ²⁵ Kirij bay ka hen na, iyore to pôni to tunu to habij yi bô môjne a toy kwôli Jésu menba, era sa cubu gubare tumôri a. ²⁶ Iyore hende to hen na, na môni sa iyére hende to Jésu môrij ya hen, hende iyêl kibi grêk. Hende uwôlij Jésu ré dage tunu to habij hende to hen bô môjne a aj. ²⁷ Jésu kôle iyôñ ba: «Di kamrê bi òm are dem wôsa dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlij garê ré.»

²⁸ Menba, iyore hende to hen uwôli sara iyôñ ba: «Na tiri, Kelma, nijba, kam garê òm habelê kwô wo herij tô kibi kamrê ré ba?»

²⁹ Menba, Jésu kôle iyôñ ba: «Sa kibi kwôlê woré wo me kôlen hen na, ô ij haré nij, wôsa tunu to habij hende to hen dôrij bô môjne nij.»

³⁰ Kirija hende ô ij, menba, hende uwoj môjne yi sa kalañ a aj hende hôn wo tunu to habij na ré dôrij bô môjne a nij.

Jésu berare gawra woñ menj

³¹ Jésu hena sa iyé Tir a aj so si Sidôn si kwa cér wo Galilé aj sê sa iyére to tôre môj hen kara. ³² Bay erañ nap gawra woñ menj men, iyêlê kwôlê kôba gôli a men, aj bay uwôlij Jésu ré uwôl kôbri a sari a aj bi ôbi ré berare. ³³ Jésu ðiri ôrij wolé kelaj nap kwônê ðijé. Jésu tôbe kôbri bô mari a men, tebe kalê aj hebij kôli gawra bi wo hen. ³⁴ Menba, Jésu ay tiri ta aj bô kirij si derômaraj aj dô bul wo dami aj kôl iyôñ ba: «Epata» iyayriri na: «Maa bôlînge.»

³⁵ Kirij bay ka hen na, bô maa gawra na bôlij men kôli kôba beserij aj ôbi iyêl kwôlê dô yarara. ³⁶ Jésu kôlji bay ré kôlij kwôni ré pa pa. Nijba, kirija ôbi kôlji bay ré kôlij kwôni ré na, kirij bay ka hen dema bay ré kôlij ðijé kwôli anja Jésu li

hen tumô tumô. ³⁷ Tini bijné ge kay sa anja Jésu li hen an bay kôl iyôn ba: «Anja kêm ka ôbi li hen na, ôbi li dô, ôbi li bi menjé toy kwôlê men, bijné ka iyêl kwôlê dô ré, kôba iyêl men.»

8

Jésu abe bijné dubu pôrbu
(Mt 15: 32-39)

¹ Kirijn bay ka hen na, kirijna kwônê bijné hô danji a sôn menba, kirijn bay ka hen na bay ôrijn nan anjan emê kani ré kwôy menba, Jésu uwôge bay tôri an kôlji iyôn ba: ² «Tu bijné ka na lén na daman wôsa na sa subu nij wo bay li nan en na, an anja bay ré om ba nan. ³ Hena ené kôlji bay ré ô in nan kurôn bôri na, ka pôni a herijn tô geré wôsa ka pôni henaji kelan.»

⁴ Bay tô Jésu kôlji iyôn ba: «Na lé na iyej a nana bijn bijné emê uyê bôri kirijna na dibijn derô gwôlê na ba?»

⁵ Jésu engeriji iyôn ba: «Ken ôrijn nan mapa iyej ba?» Bay uwôli sara iyôn ba: «Nini ôrijn nan mapa jurgem.»

⁶ Menba, ôbi kôljin kwônê bijné ré mô tón terare a. Ôbi pô mapa wo jurgem hen an kirijna ôbi lij Emen dosé menba, ôbi biilê tón an bijn bay tôri bi bay ré cé. Menba, bay cén kwônê bijné bay ka hen. ⁷ Bay tô Jésu ôrji nan kam kuyê dê. Jésu lij Emen dosé wô kuyê bay ka hen an bijn bay tôri bi bay ré cé a men. ⁸ Kwônê bijné bay ka hen na, om mapa uyirê dô an bay pô tôri wo ba gwajé jurgem. ⁹ Kwônê bijné bay ka hen na nêmen bijné dubu pôrbu. Menba, Jésu diji ôrji haji nij. ¹⁰ Kirijn bay ka hen menba, Jésu day hô bato nan bay tôri an ôrji emê wo Dalmanuta a.

Parisijnêné engerijn Jésu ré li anjan ginê biji

(Mt 16: 1-4)

¹¹ *Parisijnêné soji an narijni kwôlê nan Jésu wô sélip bôri na, bay kôli ré li anjan gelé ka ré gel wo nêe wori ré hena na derômaran a. ¹² Jésu dô bul wo dami an kôl iyôn ba: «Wô mi a kenbay bijné na kemnêhen hen kené engere anjan ginê ba? Na tu kwôlê a ené ana kelênge hen, anjan gelé kani pôn iyôn kôba a lij bêngge ka gelé haw hen né.»

¹³ Menba, ôbi erêj kibi Parisijnêné an hô day hô bato ô si cêgi cêr iyôn.

Wubure to Parisijnêné nan to Hêrôd
(Mt 16: 5-12)

¹⁴ Bay tôri gerban pera mapa an mapa na pôn nêj kôbriji a hô bato. ¹⁵ Jésu yêge marji kôl iyôn ba: «Berênge dô wôsa wubure to Parisijnêné nan to *Hêrôd.»

¹⁶ Bay tô Jésu narijn kwôlê perêrji a kôl iyôn ba: «Na wô wo nana ôrijn nan mapa ré hen ana ôbi ré kôl hen iyôn ba?»

¹⁷ Jésu toy kwôlê wo bay kôl an ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôrijn né hen ba? Kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Bô denggelé wongge ba ya ba? ¹⁸ Ken nan turngge nijba, ken gel kirijn né, ken nan marngge nijba, ken toy kwôlê wôni ré ba? Bôrngge ôlin sa sa to ¹⁹ kirijna na en biilê mapa wo na bay an bijn bijné ka dubu hen né ba? Tôri wo ba ba, na pôrin gway iyej ba?» Bay tôri kôlji iyôn ba ré na gway môj kibi wô. ²⁰ «Men, kirijna na en biilê mapa wo jurgem bijn bijné ka dubu pôrbu hen né ba? Hen ba, na ken pô tôri wo ba na gway iyej ba?» Bay kôli sara iyôn ba ré gway jurgem.

²¹ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn né tô ba?»

Jésu berare ôbi tu tij wo Bêtsayda

²² Jésu nan bay tôri ôrji Bêtsayda. Bay eran nan gawra wo tiri tij bijn Jésu. Bay uwôli bi ôbi ré uwôl kôbri a sari a. ²³ Jésu bu kôbi ôbi tu tij bi wo hen an ôrijn nan di kelan nan iyêre. Menba, Jésu liri kalé tiri a an ôbi uwôl kôbri a sari a menba, ôbi engeri iyôn ba: «Ju gel ani ba?»

²⁴ Ôbi tu tij bi wo hen bôl tiri an kôl iyôn ba: «En gel bijné nijba, bay yi mega gurônê ka ô ta iyôn.»

²⁵ Menba, Jésu hô di kôbri a tiri a menba, kirijna ôbi tu tij bi wo hen bô kirijn déén menba, tiri bôlin ôbi gel are kêm dô. ²⁶ Menba, Jésu kôli ré ô in nijba, ré hô si bô iyêre ré.

Piyêr kôl Jésu ré na Krist

(Mt 16: 13-20, Lk 9: 18-21)

²⁷ Jésu ô nan bay tôri ôrji sa kam iyêre to da nan hô emê wo Sésaré Pilip a menba, tô geré na, ôbi engeriji iyôn ba: «Bijné kôl ené na i ba?» ²⁸ Menba, bay kôlji iyôn ba: «Ka pôni kôl jeré na Ja ôbi lé batêm, ka pôni kôl jeré na *Eli, ka dangi kôl jeré na *ôbi kibi Emen wo pôni.» ²⁹ Nijba, Jésu engeriji iyôn ba: «A kenbay ken kôl ené na i ba?» Menba, Piyêr kôlji iyôn ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

³⁰ Menba, Jésu kôlji nan tôri to man bi bay ré kôljin kwôni diré na Krist, kwo Emen dôri hen, ré pa pa.

Jésu kôl kwôli anja ré sa sari a

(Mt 16: 21-28, Lk 9: 22-27)

³¹ Jésu ay tô gelji are kôl iyôn ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené gelijn gusijn daman an, surjê men, damné kan bay bê kwôbe nan *bay deré tô tôô to Emen, bay a kapen men, bay a deren a men, an sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

³² Jésu kôl kwôlê bi wo hen dad a ta. Menba, Piyêr bîri ôrijn wolé aṅ nayri. ³³ Menba, Jésu hô bul bô bay tôri ka ba hen aṅ kôlijn Piyêr iyôn ba: «Ô kelanṅ naṅ en, Sidan, wôsa ermé wom némijn naṅ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

³⁴ Menba, Jésu uwôge kwônê bijné naṅ bay tôri aṅ kôljn iyôn ba: «Hena kwôni ré gey yé ôbi tón ba, bi uwôl yiri aṅ men, bi ay gurô tagelê wori woṅ temare sari a aṅ era tón a. ³⁵ Kwôni wo gey gemé yiri ba a mênêri, nijnba, kwôni wo uwôl yiri aṅ wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na, a gôlijn naṅ dî. ³⁶ Hena kwôni ré uwoṅ anṅa sa terare a na kêm aṅa ré mênê merê tu geṅ wori ba, derêri yôn ba? ³⁷ Na mi a kwôni ré bé aṅa ré keranṅijn merê tu geṅ wori bi wo hen ba? ³⁸ Na wô bi wo hen a hena kwôni ré dîi tayre san a men, sa kwôlê wupnê men, perê bijné sa terare a na ka yi mega bay wogé yébé megêrjin hen men, bay têrijn a men hen na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari a kirinja na buloṅ hera naṅ *manê ka derômaranṅ a ka yi naṅ jeṅgêrjin hen naṅ hini emé wo Iban.»

9

¹ Jésu hô kôljn sôṅ iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, perê bijné ka na na, ka pôni a gelé dampay *emé iyére to Emen naṅ tirji dema ré maji tô.»

*Yi Jésu bilijn yi gay sa keram a
(Mt 17: 1-13, Lk 9: 28-36)*

² Wulê jii cêgé menba, Jésu tô si Piyêr naṅ *Jak naṅ Ja aṅ ôrijn naṅ ci sêd wolé naṅ bijné ta sa keram wo yêṅgi a. Kirijn bay ka hen na, tu Jésu bilijn yi gay tirji a men, ³ bargay kari bilijn bôri terij aṅ jeranpê wo ôbi pelé bargay wôni wo a pelé selé hen iyôn na naṅ. ⁴ Si *Eli naṅ Moyis soji aṅ iyêljin naṅ Jésu. ⁵ Menba, Piyêr kôlijn Jésu iyôn ba: «*Rabi, dô wo na merêṅge na, nijnba lê iyéy gergé subu pôn tom men, pôn to Eli men, pôn to *Moyis a men.»

⁶ Piyêr hôn kwôlê wo da kelê ré wôsa harê liji. ⁷ Kirijn bay ka hen na, kirijn ka geri so sa têlji ta, menba, tôd gawra ôm bô a kôl iyôn ba: «Kwo d̄ebe hen na, na Keman, en piri damanṅ, toyêṅge kwôlê kibri a.»

⁸ Menba, kirijn bay ka hen na, bay tô Jésu bô kwarjin nijnba, gel kwôni ré, nijnba, Jésu a debé pini naṅ ci.

⁹ Kirinja bay herbo tôn sa keram a menba, Jésu kôljn bay ré kôlijn kwôni kwôli anṅa bay gel hen né kwôy wo dôbi *Kema Gawra d̄iré jijn sijn kampnê.

¹⁰ Si Piyêr naṅ Jak naṅ Ja gem kwôlê bi wo hen bôrijn a menba, bay narijn kwôlê perêrjin a kôl iyôn ba: «Kwôlê wo Jésu kôl

wô jê sé perê bijné ka ma a hen na, bôri na iyenṅ pôn ba?»

¹¹ Menba, bay enṅeriri iyôn ba: «Wô mi a *bay derê tô tôo to Emen ré kôl iyôn ba ré na Eli a ré hera tumô *Krist, kwo Emen dôri hen ba?»

¹² Menba, Jésu uwôljin sara iyôn ba: «Na Eli a hera tumô wô janê are kêm naṅ kiniji kiniji ba? A hen iyôn ba, wô mi a ré lijn bô magtubu to Emen a wo nôbi Kema Gawra ené gelijn gusijn men, bay ré tôrjn a men ba? ¹³ Nijnba, en kelêṅge, Eli na sa aṅ bay na liri anṅa bôrijn gey mega wo bay na li bô magtubu to Emen a gengijn sari.»

Jésu berare kema wo tunu to habijn yi bôri a

(Mt 17: 14-21, Lk 9: 37-43a)

¹⁴ Kirinja Jésu naṅ Piyêr naṅ Jak naṅ Ja heraji da ligi tô bay tôri ka ba hen menba, bay gel kwarjin a kwônê bijné naṅ bay derê tô tôo to Emen wo narijn kwôlê. ¹⁵ Kirinja kwônê bijné gelji Jésu menba, tiniji ge kay aṅ bay guro wô liri dosé. ¹⁶ Jésu enṅeriji iyôn ba: «Na kwôli mi a kené narijn na ba?»

¹⁷ Menba, gawra wo pôni perê kwônê bijné uwôli sara iyôn ba: «Rabi, en eraṅ naṅ kemaṅ bem wôsa tunu to habijn jôri iyêlê kwôlê. ¹⁸ Men, kirijn ka yôn yôn ka ôbi d̄ibijn ya na, tunu to habijn hende to hen dôri ku men, wôbre si kibri a men, ôbi gederê kapni men, yiri kêm senṅal a men. En uwôlijn bay tôm ré dage tunu hende to hen, nijnba, bay nêm né.»

¹⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Ken-bay ka ayê bôd wonṅe naṅ hen na, na merê na wô lê naṅ ken yôd ba? Men, na têtê iyenṅ a ené ulé bôn jalê sarṅge a ba? Eraṅge naṅ kema bi ben na.»

²⁰ Bay eraṅ naṅ kema bi wo hen biri. Menba, kirinja tunu to habijn hende to hen gel Jésu menba, ay kema ku aṅ ôbi gerṅge men, wôbre si kibri a a men. ²¹ Jésu enṅere iba kema iyôn ba: «Sa iyenṅ a are bay ka hen né liri iyôn ba?» Menba, iba kema kôli ré na ca naṅ kampnêri yen. ²² «Têê kwône tunu to habijn hende to hen dôri uwôl tare a, réba bô kam a bijn terê diri. Nijnba, hena jerê nêm lê ani ba, ju li naṅ ni men, ju bô tu pa toni men.»

²³ Jésu kôli iyôn ba: «Wô mi a jerê kôl: <Hena jerê nêm ba?> Ani a gôlijn kwôni wo bi bôri sa Emen a ré.»

²⁴ Kirijn bay ka hen menba, iba kema na kôl naṅ tôri to dami kôl iyôn ba: «En bi bôn sa Emen a, li naṅ en aṅ bi ayê bôd wupnê ré ô tumô men.»

²⁵ Jésu bô wo kwônê bijné daṅ menba, ôbi ône tunu to habijn hende to hen aṅ kôle iyôn ba: «Tunu to jôrijn bijné iyêlê kwôlê men to bijn bijné yi meṅnê a men hen, en

ay tóô béré séjñ bô kema wo hen, aṅ mu hô hô ré nij.»

²⁶ Menba, tunu hende to hen séjñ aṅ li kema kaarê kula men, yèsirê naṅ nééri a men. Aṅ ôbi yi mega ré ma iyôṅ, aṅ ðijné ka póni kôba kól ôbi ré ma. ²⁷ Menba, Jésu fu kôbi kema aṅ jôgeri hena ta aṅ ôbi ðubu ta.

²⁸ Kirijna Jésu ô iṅ nij menba, bay tóri engeriri pini iyôṅ ba: «Wô mi a, na niné nêṁ dagê tunu to habijñ hende to hen né ba?»

²⁹ Menba, ôbi uwólji sara iyôṅ ba: «Tunu to habijñ to hen iyôṅ na, séere nô na naṅ uwólê Emen.»

Jésu hô kól kwôli aṅga ré sa sari a
(Mt 17: 22-23, Lk 9: 43b-45)

³⁰ Jésu naṅ bay tóri ôri aṅ kirijñ bay ka hen aṅ siji si bô emê wo Galilé a aṅ bay ðibiji tón né wôsa Jésu gey bi kwôni ré hôn né. ³¹ Wôsa ôbi hal bay tóri kól iyôṅ ba: «Bay a ðeren nôbi Kema Gawra bijñ ðijné aṅ bay a deren aṅ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

³² Nijba, bay hôn bô kwôlo ôbi kól hen né. Men né bay hare engeréri men.

I a na kwo dami ba?

(Mt 18: 1-5, Lk 9: 46-48)

³³ Jésu naṅ bay tóri saji bijñ Kapèrnayôm, menba, kirijna bay sa bijñ iyére nij menba, Jésu engeriji iyôṅ ba: «Kené naraṅ na kwôli mi kirijna nana eraṅ tó geré hen ba?»

³⁴ Menba, bay tóri wômji sidijñ wôsa tó geré bay narijñ kwólê sa i a ré na kwo dami perêrji a ba. ³⁵ Menba, Jésu mô tón, aṅ uwôga bay tóri ka môj kibi wôô hen aṅ kólji iyôṅ ba: «Hena kwôni ré gey yé kelma ba, bi yi ôbi cêgi megêri kêm men, bi yi ôbi lê jê bijñ a men.»

³⁶ Menba, Jésu ay kema wo dê sa ðiri derôrji a aṅ ôbi ayri kabèrêri a aṅ kólji iyôṅ ba: ³⁷ «I, i wo fu kema wo dê mega kwo na yiri a naṅ henen na, ôbi ðeren na nôbi yiri a hen. Men, kwôni wo ðeren a yiri a na, ðeren na nôbi mera yiri a hen ré nijba, na Iban wo joon hen a, ôbi ré ðiri a yiri a hen men.»

Kwôni wo jebéna sêd aṅ ré ba, na kwona

(Lk 9: 49-50)

³⁸ Ja kôli iyôṅ ba: «Rabi, nini gel gawra wo póni dage tunu to habijñ naṅ henem menba, nini jôri sara wôsa ôbi era tórna ré.»

³⁹ Menba, Jésu kól iyôṅ ba: «Jôreṅgiri ré, wôsa kwôni li are naṅ henen na, a kelê kwôlen habijñ ré nij. ⁴⁰ Na ôbi á, kwôni

wo na ôbi barena ré ba, na kwona. ⁴¹ Hena kwôni wo ré béṅge kam kaṅ yê bô môni gwore a wô wo kené ay hini *Krist, kwo Emen ðôri hen na, na tu kwólê a ené ena kelêṅge hen, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

Têrijñ na aṅga dami

(Mt 18: 6-9, Lk 17: 1-2)

⁴² «Hena kwôni ré li aṅa kwo iya tó ayê bôô wori a hen ré kurijñ na, hena bay ré hari keram wo dami a tóri a aṅ bay ré uwôli a bô cér a kôba na aṅga dê góljñ gusijñ to Emen a gili hen. ⁴³ Hena ré na kôm a lê aṅa jeré li têtijñ na, dô wo ju jôri aṅ. Dô wo ju mô tu geṅ naṅ kunum naṅ kôm pôn dô dê, erê bô géhên to na tare to enge barijñ né hen naṅ kôm wôô. [⁴⁴ Na kirijñ ka wôṅne kôba ma ré men, tare kôba barijñ né men.] ⁴⁵ Hena têm né lêm wo ju li têtijñ na, dô wo ju jôre aṅ. Dô wo ju meray aṅ môrijñ tu geṅ naṅ kunum dô dê wo ju ôrijñ naṅ têm wôô aṅ ju ôrijñ bô géhên a. [⁴⁶ Na kirijñ ka wôṅne kôba ma ré men, tare kôba barijñ né men.] ⁴⁷ A hena ré na tum a lê aṅa jeré li têtijñ na, dôre aṅ, dô wo ju si bô *emê iyére to Emen a naṅ tum pôn dô dê wo jeré ô bô géhên a naṅ tum wôô. ⁴⁸ Na kirijñ ka wôṅne kôba ma ré men tare kôba barijñ né men. ⁴⁹ Wôsa kwôni wo yôṅ yôṅ kôba tare a bijñ sari a mega wo bay bijñ ðôre sa kilijñ a iyôṅ.»

⁵⁰ «Dôre na aṅga ðôri, nijba, hena hende ré geraṅ né ba, bay a lere iyeṅ a ré herê geraṅgê hôrijñ ba? Yéṅge mega ðôre iyôṅ aṅ ken mô naṅ bô jalê perêrṅge a.»

10

Kwôlo gengijñ sa karijñare to iyore naṅ iba

(Mt 19: 1-12, Lk 16: 18)

¹ Jésu ay geré ô bô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdé a. Bijñ kwône hô ðanjñ ligiri a. Ôbi gelji are gaṅ gaṅ, menba, tê pôn a sôṅ ôbi gelji are.

² Parisijñêṅ na póni ay tó iyêlê naṅ Jésu wô sélijñ bôri, bay engeriri iyôṅ ba: «Tôô tona kól wo iba ré dagê tamni hari ba?»

³ Menba, Jésu uwólji sara iyôṅ ba: «Na kwôli mi a *Moyis na ré kelêṅge kené li ba?»

⁴ Bay kôli iyôṅ ba: «Moyis na kelêni iyôṅ ba: <Kwôni wo ré dage tamni ba, ré buru magtubu top bê tôre kôbre a. > »

⁵ Menba, Jésu kólji iyôṅ ba: «Na wô bô dengelé wonge apa Moyis na ré ayijñ tóô hende to hen béṅge hen. ⁶ Nijba, kirijna Emen na ay tó ðé tó terare na, ôbi ði gawré iba naṅ iyore. ⁷ Na wô bi wo hen aṅa iba ré ðé ibari naṅ yori aṅ, aṅ ðé yiri naṅ tamni

⁸ aṅ bay wôô hen a yiji na gawra wo pôn. Mega hen iyôn na, bay na bîné wôô ré nîj, nîjba, bay yi mega gawra pôn. ⁹ Na tôri bi wo hen aṅa kwôni ré nêmé bisiré aṅga Emen day lijn kurôggi yi wo pôn hen né.»

¹⁰ Kirija bay ré baṅ iṅ tó na, bay tó Jésu hô engereri gengijn sa kwôlé woṅ dagé iyore wo ôbi ré kôl hen. ¹¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwôni wo dage tamni aṅ engijn to đanṅi na, ôbi li têrijn naṅ tamni to tumô hen. ¹² A hena iyore ré dage kurôre aṅ engijn iba wo đanṅi na, hende li têrijn.»

Jésu tó kibri sa kamrê

(Mt 19: 13-15, Lk 18: 15-17)

¹³ Bîné eraṅ naṅ kamrê ka dè bîj Jésu bi ôbi ré uwôl kôbri sarji a, nîjba, bay tôri nayji. ¹⁴ Jésu gel wo bay tôri li hen iyôn menba, bôri tari, aṅ ôbi kôlji iyôn ba: «Đéṅge kamrê bi era legen a điba ken jôrengeji ré. Wôsa *emê iyére to Emen yi gengijn sa bîné ka yi mega kamrê ka dè dè bay ka hen iyôn. ¹⁵ Na tu kwôlé a ené keléṅge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dè lijn hen iyôn ré na, ôbi a ulé téri bô emê iyére tori a ré kwôy.»

¹⁶ Menba, Jésu fu kamrê a kabrêri a aṅ tó kibri a sarji a aṅ uwôl kôbri a sarji a a men.

Ôbi uné wo pôni

(Mt 19: 16-30, Lk 18: 18-30)

¹⁷ Kirija Jésu ô tó geré na, gawra wo pôni guro aṅ sa cubu gubari tumôri a aṅ engereri iyôn ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê aṅa ené môrijn tu geṅ naṅ kunun ba?»

¹⁸ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Wô mi a jeré uwôgen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri naṅ, Emen pôn nêṅ a na kwo dôri. ¹⁹ Ju hôn tóô to Emen na ay kôl iyôn ba: «Duu temare ré men, yij yijare toṅ têrijn ré men, gômse ré men, kôl kwôlé woṅ benare đi sa bîné ré men, lijn kwôni aṅga habijn né men, bîj ibam naṅ yom kwôlé a men.» »

²⁰ Ôbi hô kôljin Jésu iyôn ba: «Rabi, tóô hende to hen en li kêm naṅ kampên yeṅ.»

²¹ Jésu piri aṅ bôri aṅ, kôli iyôn ba: «Aṅga pôni bam ya. Ô perê ari uné kam kêm ju kelêṅ aṅ laririj na, ju céj bay nimré. Aṅ ari uné ka kwôni yi derômaranṅ a gemem ligi Emen a ya. Menba, jôbi ju era tón a.»

²² Nîjba, kirija ôbi toy kwôlé bi wo hen iyôn na, tiri mène aṅ ôbi kurijn ô ta naṅ tu ja wôsa angaṅ uné kari mē gaṅ.

²³ Jésu bô kwari aṅ kôljin bay tôri iyôn ba: «Bi bîné kaṅ bay uné ré si bô emê iyére to Emen a na, iyére gaṅ.»

²⁴ Kwôli kelé Jésu lijn bay tôri haré. Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Milpén, sé bô emê iyére to Emen a na, iyére gaṅ. ²⁵ Jambal a sé lew si tu iyom libra gôlin ôbi uné ré si bô emê iyére to Emen a.»

²⁶ Bay tó Jésu hen denṅôri tiji damaṅ a aṅ bay kôl perêrji a iyôn ba: «Nîjba, i a uné gelé ba?»

²⁷ Jésu bôrji aṅ kôl iyôn ba: «Uné gelé na, gawra nêṅ né, nîjba, Emen nêṅ. Wôsa Emen nêṅ lê are kêm.»

²⁸ Piyêr kôli iyôn ba: «Gel, nini đéj are kêm aṅ nini era tóm a.»

²⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tiri, en keléṅge, hena kwôni ré đéj iyére tori, yêñêri, yori, ibari, kamni naṅ yagé wori wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na, ³⁰ ôbi a uné haw hen kirijn bay ka hen têê arew iyére men, yêñê men, yori men, kamrê naṅ yagé a men, aṅ are bay ka hen kêm a era naṅ bô emê, aṅ tôre to cégi na, ôbi a merê tu geṅ naṅ kwini. ³¹ Bîné kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen na bay a yé bay céḡê men, bay céḡê ka haw hen a heré yé bay tumô men.»

Jésu hô kôl kwôli aṅga ré sa sari a a sôn

(Mt 20: 17-19, Lk 18: 31-34)

³² Jésu naṅ bay tôri ôrji geré wô erê Jérusalêm, menba, Jésu ô tumôrji a. Bay tôri denṅôrji tiji men, tó bîné ka ô tôrji a hen na, haré liji men. Têê pôn a sôn Jésu uwôge bay tôri ka môj kibi wôô hen ligiri a aṅ ay tó keléji kwôli aṅga ré sa sari a hen kôl iyôn ba: ³³ «Ken toy, nana eréṅge na Jérusalêm a hen, aṅ bay a beren nôbi *Kema Gawra bîj damné kaṅ bay bê kwôbe men, bay derê tó tóô to Emen a men, aṅ bay a đén kwôlé woṅ temare san a men, bay a nôgen bîj bîné ka na Jubné ré hen a men. ³⁴ Aṅ bay a ayren men, bay a teben kalé san a men, bay a sên men, aṅ bay a deren aṅ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

Si Jak naṅ Ja uwôlin Jésu era

(Mt 20: 20-28)

³⁵ Kam Jébéde ka wôô Jak naṅ Ja eraji ligi Jésu aṅ kôli iyôn ba: «Rabi, nini gey bi jeré li aṅga nini engerem hen béni.» ³⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li bēṅge ba?»

³⁷ Bay uwôli sara iyôn ba: «Béni bi niné sa ô merê kwo pôn sa kôm woṅ gusurô a men, kwo pôn sa kôm woṅ maa a men bô emê iyére tom a.»

³⁸ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Aṅga ken engerem hen ba, ken hôn dô bi ba? Ka nêmé yé kam kaṅ bô emê ka na yé

hen ba? Men batêm to bay a lèn hen na, ka nèmê lê ba?»

³⁹ Bay hô kôlij Jésu iyôn ba: «Nijna nèmê yê senge.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ka yê kam kap bô emê ka na yê hen men, batêm to bay ka lèn hen kôba ka lê a men hanje, ⁴⁰ nijba, kwon merê sa kôbi won gusrô a men, kwon maa a men na, na nôbi a gengé ré, nijba, na Iban a gengé kirij wô ðiné kari ka ôbi na ðu sa têrji nij hen.»

⁴¹ Menba, bay tô Jésu ka ba môj hen, kirija toy hen iyôn na, bôrji tarji sa si Jak nap Ja. ⁴² Jésu uwôgeji kém ap kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa tarare a na ôm sa ðiné kaji men, ðiné ka damné kôba gôlij sarji a men. ⁴³ Nijba, kenbay ba bi yi hen iyôn perênge a ré. Perênge a hen ana kwôni ré gey yê kwo dami ba, bi yi mana wonje men, ⁴⁴ kwo gey yê kwo tumô ba, bi yi lema wonje men. ⁴⁵ Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa tarare a na na wo ðiné ré yi manê kapê ré, nijba, na wô yê mana wôji men, ayê yen bij temare têtij sa ðiné kwône a men.»

Jésu berare Bartimé ôbi tu tij

(Mt 20: 29-34, Lk 18: 35-43)

⁴⁶ Jésu nap bay tôri men nap kwônê ðiné a men saji sa iyé Jériko. Kirija bay ca sé ap Jériko na, ôbi tu tij kwo pônî hini ôm Bartimé kema Timé mô bêngê geré wô uwôlê are. ⁴⁷ Ôbi toy wo ré na Jésu wo Najarêt menba, ôbi uwôgiri kan a ta: «Jésu, *kunga kelma Dabid, bô tu na tij.»

⁴⁸ Menba, ðiné kwône nayri bi ôbi ré wôm tòn, nijba, ôbi hô ôm nap néeri a: «Kunga kelma Dabid, bô tu na tij.»

⁴⁹ Menba, Jésu ðebu tòn ap kôl iyôn ba: «Uwôgangiri na.» Bay uwôga ôbi tu tij bi wo hen ap kôli iyôn ba: «Uwôl bôm pô, ap ju hena ta era upéri wôsa ôbi uwôgem.»

⁵⁰ Ôbi tu tij bi wo hen uwôl bargay kari kan kelanê ap, ap hena kerêd sa téri a era ligi Jésu a. ⁵¹ Jésu ay kwôlê ap engeriri iyôn ba: «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Ôbi tu tij bi wo hen kôli iyôn ba: «*Raboni, en gey gelé kirij.»

⁵² Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ô, ayê bôd wom gôlij nap ju.» Menba, kirij bay ka hen na, ôbi gel kirij hôrij ap ôbi ay geré ô tô Jésu a.

11

Jésu sa bij Jérusalêm

(Mt 21: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

¹ Kirija bay eraji da nap Jérusalêm na, bay siji si kwa Bêtpajé men, Bétani men, kwa Keram wo Olibiyé a, menba, Jésu je

bay tôri wôd, ² ap kôlji iyôn ba: «Erênge iyére to tumônge hen, kirija ka bij na, ka upé kema kura harij tòn wo kwôni dayri ré tô, bisirénge ken erap. ³ Ap hena kwôni ré engerénge iyôn ba: «Wô mi a kené busereri ba?» ba, ken kôli: «Na Kelma a geyé.» Ap kirij bay ka hen ôbi a ðénge ka erap.»

⁴ Bay ôrji menba, bay uwôn kema kura harij nô bêngê geré da kibi ira. Ap bay dôri. ⁵ Bijé ka pônî ka ðibiji ya hen engereji: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?» ⁶ Menba, bay tô Jésu uwôlji sara mega ôbi ré kôlji iyôn, menba, bay ðiji ô.

⁷ Bay erap nap kema kura na bij Jésu ap bay bi bargay kaji cêgi kura ap Jésu ðay mô sara. ⁸ Bijé kwônê bi bargay kaji tô geré, ka pônî pôy germé nono sa biji tô geré a men. ⁹ Ka pônî ô tumôri a men, ka pônî ba cêgeri a men ap bay ka gura ôm: «Hosana, terê kibi yi gengij sa kwôni wo era nap hini Kelma.

¹⁰ Bi terê kibi yi gengij sa emê iyére to era hen,

na emê iyére to môyrena kelma Dabid. Hosana yi derômaran a ta.»

¹¹ Jésu sa Jérusalêm, ap ôbi ô bô *iyéy Emen a. Kirija ôbi kôbe kirij gel kém na, ôbi ô Bétani nap bay tôri ka môj kibi wôd hen wôsa tare pôd gap nij.

Tôgôre to yéere nap

(Mt 21: 18-19)

¹² Sa pôn cêgê kirija Jésu nap bay tôri henaji Bétani hen na, kurôn li Jésu. ¹³ Ôbi bô kirij kelañ dé menba, gel tôgôre to mare lebé ôbi ô gelé yan ba ðiré upé yère, nijba, kirija ôbi era da menba, uwôn na mare mera wôsa na geserêre ré tô. ¹⁴ Menba, Jésu kôlij tôgôre hende to hen iyôn ba: «Kwôni a emê yêrê cêgê ré nij.» Bay tôri toy kwôlê wo ôbi kôl hen.

Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a

(Mt 21: 12-17, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹⁵ Bay sa bij Jérusalêm, menba, Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a menba, ôbi dage ðiné kém ka erap nap angap gara men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay keranjé gursu nap to bay ðére derare gara hen hee a men. ¹⁶ Ôbi ði kwôni ay ani kani pôn iyôn sij si bô iyéy Emen ré. ¹⁷ Menba, Jésu halji kôl iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tijé a yé na iyére to tô môj wo ðiné a era wô uwôlê Emen ya ré ba?» Menba, kenbay ken ay lij kini merê bandi.»

¹⁸ Damné kan bay bê kwôbe men, *bay deré tô tôd to Emen men na, toy kwôlê bi

wo hen iyôn menba, wogéji geré wô deré Jésus. Bay hareri wôsa gelé are kari dè sa kwônê ñiné men, dôrji a men.

¹⁹ Kirija tare kuriñ menba, Jésus nañ bay tôri siji sa iyére hende to hen ôrji a men.

Jésu nañ tógôre to hay
(Mt 21: 20-22)

²⁰ Tô kirij, kirija bay ré ôrji tô geré na, bay tô Jésus gelji tógôre hay kwôy dî hanêre a. ²¹ Piyêr erem sa kwôlê wo Jésus na kôlij tógôre tumô hen menba, ôbi kôlij Jésus iyôn ba: «*Rabi, gel tógôre to na ju tômne hen hay.»

²² Jésus ay kwôlê kôlji iyôn ba: «Bêñge bônge sa Emen a. ²³ Na tu kwôlê a ené kelêñge hen, hena kwôni ré kôlij keram wo hen iyôn ba: «Dô yem wolé añ ju ô kuriñ a bô cér a» aña ôbi ré bi bôri sara na, are bay ka a lij ôbi a gelé nañ tiri, wôsa ôbi gaanê ré, ñinba, bi bôri sa kwôlê wo ôbi kôl hen. ²⁴ Na bi wo hen aña ené kelêñge, anja yôn yôn ka ken uwôlij Emen na, dô wo ken bi bônge sara mega wo kené uwoñ ñij, menba, are bay ka hen a lij bêñge. ²⁵ Men, sa pôn pôn kirija ken hena wô uwôlê Emen aña kené ôrij nañ kwôlê wôni nañ kwôni na, dênge bônge jal sara añ bi Ibareñge Emen wo mô derômarañ a kôba bi dî bôri jal sa têrij lêreñge a men. [²⁶ Ñinba, hena kené dî bônge jal ré na, Ibareñge Emen wo mô derômarañ a kôba a dé bôri jalê sa têrij lêreñge a ré men.]»

Tôô to Jésus hena na yôn ba?
(Mt 21: 23-27, Lk 20: 1-8)

²⁷ Jésus nañ bay tôri hô heraji Jérusalêm menba, kirija Jésus ô derô haba wo iyéy Emen a menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ bay deré tô tôô to Emen nañ surpê eraji ligiri a. ²⁸ Añ bay engeriri iyôn ba: «Na nañ tôô to yôn a jeré lij are bay ka kêm hen ba? I a bem tôô hende to hen a jeré lij are bay ka hen ba?»

²⁹ Menba, Jésus hô uwôlji sara iyôn ba: «En gey engerêñge kwôlê tôn añ ken uwôlen sara. Añ na kelêñge nañ tôô to yôn a ené lij are bay ka kêm hen. ³⁰ Batêm to Ja na lij ñiné hen na, hena na derômarañ a laba na ligi gawré ba? Uwôlence sara.»

³¹ Ñinba, bay kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré na batêm to ré hena na derômarañ a na, ôbi a kelê wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba? ³² Hena nana kôl batêm to Ja lij ñiné hen ré hena na ligi gawré na, ñiné a lén kwôlê.» (Bay hare wôsa kwônê ñiné bô Ja mega *ôbi kibi Emen na tiri.)

³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Hen

iyôn na, nôbi kôba na kelêñge na nañ tôô to yôn ené lij are bay ka hen né men.»

12

Gwosoy kwôlo gengij sa bay yagê tñador

(Mt 21: 33-46, Lk 20: 9-19)

¹ Jésus kôlji gwosoy kwôlo ðanji kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni yage tñador. Ôbi ay haba woñ gerem a sara. Ôbi pi iyom wô uwôrij yère ya. Añ ôbi li iyére to dami toñ gemé yagê bi wo hen sara. Menba, ôbi bij bay yagê tñador yagê wori bi wo hen añ bay têbri nañ geserê geserê añ ðij yiri ôrij kergare. ² Kirija geserê né tñador sa ñij na, ôbi je mana wori ô upé bay gemé tñador hende to hen bi ôbi ré ô engé kwa yère wori erañ biri. ³ Bay gemé tñador hende to hen na, ñerji mana bi wo sê añ dageri hô kôbri señge. ⁴ Ôbi iyé tñador na hô je mana wori kwo ðanji menba, bay gemé tñador bay ka hen hô sêri biri iyare sari a men, tiréri a men. ⁵ Ôbi iyé tñador na hô je mana wo ðanji sôn menba, bay gemé tñador na diri. Menba, ôbi hô je ka ðanji kwône menba, bay lij na mega bi wo bay na lij ka tumô hen iyôn. Bay sê ka pôni men, bay duu ka pôni men. ⁶ Ñinba, kemari wo ôbi piri hen a ba. Ôbi jéri ligirji a mega gerpé je añ kôl iyôn ba: «Ôbi ba, bay a kemnañ tini tô.» ⁷ Ñinba, bay gemé tñador na kôlij yirji iyôn ba: «Na ôbi emé cibré ibari bi a na, erañge, na derêñgeri añ anja cibré ibari a kêm na na bange.» ⁸ Menba, bay ñiri diiri añ uwôl temayri kelañ wolé nañ yagê tñador.»

⁹ «Ôbi iyéy tñador a lê iyeñ ñij ba? Ôbi a sa deré bay gemé tñador añ a bij ka ðanji gemé. ¹⁰ Ken dênse kwôlê bi wo hen bô magtubu a ré ba?

«Keram bi wo bay dé iyére na kañni hen na,

ôbi a hô yé keram woñ dé tô iyére.

¹¹ Na Kelma a lê hen iyôn añ na anja dami gaj.» »

¹² Bay sa Jubnê woge geré ciré beré Jésus ñinba, bay hariñ kwônê ñiné, wôsa bay hôn dô wo gwosore to ôbi ré kôl hen na, ré gengij na sarji. Menba, bay ôrji wolé añ ligiri a.

Têbê wôgê wo Sésar

(Mt 22: 15-22, Lk 20: 20-26)

¹³ Bay je *Parisipêñê ka pôni nañ ñiné ka *Hérôd ligi Jésus a wô ñeréri sa kwôli kelêri a. ¹⁴ Bay sa kôli iyôn ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôli kelêrem kêm na, na kwôlê woñ tiri men, kwôlê bi wo pôn hen a jeré kôlij ñiné kêm a men. Wôsa ju dô tu kwôni

ré men, ju gelji naŋ geré wo Emen naŋ tu kwôlé a men. Hen iyôŋ na, têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar na, na anŋaŋ lê laba, na anŋaŋ lê ré ba? Niné têbri laba, niné têbri ré dî ba?»

¹⁵ Jésu hôn gwsore toji hende to hen dô aŋ kôlji iyôŋ ba: «Wô mi a kené sél bôn iyôŋ ba? Ayêŋge selé pôn ben na na gelé.»

¹⁶ Bay aya selé hende to hen biri. Menba, Jésu eŋgereji iyôŋ ba: «Sa kwôni wo yi yé na naŋ anŋa bay dî yé na ba, gengiŋ na sa i ba?» Menba, bay uwôli sara ré na to kelma wo dami Sésar.

¹⁷ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «Anŋa na ka Sésar ba, ken biŋ Sésar, anŋa na ka Emen ba, ken biŋ Emen.»

Menba, tiniŋi ge kay sa kwôlé wo Jésu kôl hen.

Kwôlo gengiŋ sa jê sé kamŋé wo biŋé ka ma

(Mt 22: 23-33, Lk 20: 27-40)

¹⁸ *Sadusiŋêné ka kôl iyôŋ ba biŋé ka ma ré jê sé kamŋé ré kwôy hen, eraŋi ligi Jésu aŋ eŋgeriri kwôlé kôl iyôŋ ba: ¹⁹ «Rabi, tóo to *Moyis na kelêna iyôŋ ba: «Hena kwôni ré ma aŋa ré dî tamni mamare aŋa hende ré yé ré tó na, yêni kwôni wo ma hen na ré eŋge turgôri aŋ ré yêŋ kamrê biŋ yêni wo ma hen.» ²⁰ Niŋ na biŋé ka pôni na jurgem tó yêniŋare a. Kwo iyêri eŋge iyore menba, ma baa yê kema. ²¹ Ôbi cêgeri eŋge turgôri menba, ôbi ma baa yê kema. Are bay ka hen sa sa kwo subi a a men. ²² Are bay ka hen sa sa biŋé bay ka jurgem hen kêm ba wo bay ré yê kamrê. Menba, cêgeriji a kêm na, iyore hende to hen ma a men. ²³ Kirija biŋé ka ma a jê sé kamŋé hen na, na i peré yêné ka jurgem hen a na kurô iyore na ba? Wôsa bay kêm na na kwôŋêre.»

²⁴ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «Kwôli kelêŋge sanŋiŋ naŋ ken nono, wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêré wo Emen né a men. ²⁵ Kirija biŋé ka ma a jê sé kamŋé na, imŋé a eŋgé yêbé ré niŋ men, yêbé kôba a eŋgeji imŋé ré a men. Niŋba, bay a yé mega *mané ka derômaran a iyôŋ. ²⁶ Kwôlé wo gengiŋ sa biŋé ka ma na sé bay ré jê sé laba, ré jê sé ré ba ba, na ken dêŋse bô magtubu to *Moyis a kirija Emen siŋ sari a kwa kam gurôŋê hen né ba? Emen na kôli iyôŋ ba: «Nôbi ena Emen wo *Abraham, kwo Isak naŋ kwo Jakwôb.» ²⁷ Emen na Emen wo biŋé ka mô tu geŋ dîba ôbi na Emen wo ka ma hen né. Ermé kwôlé woŋge gerij naŋ ken kay damaŋ.»

Tôo to dami gôliŋ megêre

(Mt 22: 34-40, Lk 10: 25-28)

²⁸ Ôbi deré tó tóo to Emen wo pôni toyji wo bay nariŋ menba, ôbi hôn wo Jésu ré uwôli sara dô. Ôbi uso da aŋ eŋgere Jésu iyôŋ ba: «Tôo to yôŋ a na to dami dê megêre ba?»

²⁹ Jésu uwôli sara iyôŋ ba: «Gel, tóo to tumô a na: «Toy *Israyêl, Kelma Emen wona na Kelma pôn nêŋ. ³⁰ Aŋ já peré Kelma wom Emen naŋ bôn pôn men, naŋ tunum kêm men, naŋ ermé wom kêm men, naŋ néém kêm a men.» ³¹ Gel kwo jôgij wôo wori a na: «Gey megam mega ju geyij yem hen iyôŋ. Tôo to đanŋi to dami dê ka wôo hen ba naŋ.» »

³² Ôbi deré tó tóo to Emen kôliŋ Jésu iyôŋ ba: «Rabi wo dôri, ju kôl na tiri kirija ju kôl Emen ré na pôn nêŋ hari aŋ Emen wôni wo đanŋi ré naŋ. ³³ Aŋ bi jeré piri naŋ ermé wom men, naŋ néé wom men, jeré gey megam mega yem iyôŋ a men, na anŋa dô dê sargaŋê ka gay gay kêm hen.»

³⁴ Jésu gel wo ôbi ré uwôli sara dô hen iyôŋ naŋ tu melêné menba, ôbi kôli iyôŋ ba: «Ju kelan naŋ *emé iyêre to Emen né.» Menba, kwôni wo đanŋi erem wôsa eŋgeriri kwôlé ré niŋ.

Krist, na kwo kelma Dabid

(Mt 22: 41-46, Lk 20: 41-44)

³⁵ Jésu ay tó geliŋ biŋé are bô *iyéy Emen a kôl iyôŋ ba: «Wô mi a bay deré tó tóo to Emen ré kôl *Krist, kwo Emen dôri hen, ré na *kuŋga kelma Dabid ba? ³⁶ Kelma Dabid naŋ yiri kôba Tunu toŋ hendi bô bôre wôn bôri aŋ biri kôl iyôŋ ba: «Kelma Emen na kôliŋ Kelma wupé iyôŋ ba:

«Sa mô sa kôben woŋ gusurô, kwôy wo na biŋ bay barem a yé anŋaŋ selé têm.» »

³⁷ Kelma Dabid naŋ yiri kôba uwôge gawra bi wo hen Kelma menba, iyeŋ a ôbi ré yé kuŋgari sôŋ ba?»

Jésu geliŋ biŋé are gengiŋ sa bay deré tó tóo to Emen

(Mt 23: 1-36, Lk 20: 45-47)

Aŋ kwôné biŋé toy kwôlé wori bi wo hen naŋ yi deré. ³⁸ Kirija Jésu gelji menba ôbi kôl iyôŋ ba: «Berêŋge dô wô bay deré tó tóo to Emen ka gey palé naŋ bargay ka yêŋê wo ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi bay ré liji dosé yôd yôd tu wolé men, ³⁹ ka gey kirij ka tumô bô *iyéy đanŋare a men, kini emé are a hen a men. ⁴⁰ Men, bay na bay mênêre are bô iyé yêbé kaŋ mamé, aŋ wôsa lamij tu biŋé na, bay uwôl Emen dé dé dé, na đéŋ iyôŋ. Biŋé

bay ka hen na, kwôlê wo Emen a ulêji sarji a hen na, na kwôlê wo dami.»

Anɔaŋ baliyare ka iyore toŋ mamne
(Lk 21: 1-4)

⁴¹ Jêsu mô bul kwini si kirij ka bay ðij sunugu lari ya hen aŋ ôbi bô kwônê ðijé iyeŋ a bay ré bi lari ba. Bijné ka ôrij mé na, bay bi mê. ⁴² Iyore to póni toŋ hende tu na kôba era men, aŋ bi kam sélé wôô to nêmu gursu pôn né hen. ⁴³ Menba, Jêsu uwôge bay tôri aŋ kôlji iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, mamne toŋ hendi nimré hende to hen na, bi ðé ðijé kêm ka ré sa bi hen. ⁴⁴ Wôsa ðijé bay ka hen kêm hen bi na gursu to bay ôrij doyre ré nij hen, nijba, hende na, bi na lari kêm wo hende ôrij doyre wô kelij aŋaŋ emêre hen.»

13

Jêsu kôl kwôli mênê iyéy Emen
(Mt 24: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Kirija Jêsu so bô *iyéy Emen a na, ôbi tôri wo póni kôli iyôŋ ba: «Ca! *Rabi, gel keram naŋ iyére ka hen.»

² Menba, Jêsu kôl iyôŋ ba: «Ju gel iyére hende to damné hen ba? Keram wôni wo a ba ta sa megari a ba naŋ, bay kêm a mênij.»

Anɔaŋ tu na
(Mt 24: 3-14, Lk 21: 7-19)

³ Jêsu mô sa Keram wo Olibiyé aŋ bilij kwini si sa iyé iyéy Emen. Menba, Piyér, *Jak, Ja naŋ André engeriri kwôlê kirija bay ré môrij piniji naŋ ði hen. ⁴ Bay kôli iyôŋ ba: «Kelêni, kirija yôŋ a are bay ka kêm hen ré sa ba? Men na mi a gelé mega are bay ka hen ré ca keré nij ba?»

⁵ Menba, Jêsu kôlji iyôŋ ba: «Dêŋge tu melênê sa yerŋge a bi kwôni lamêŋge naŋ kwôlê woŋ benare ré. ⁶ Wôsa ðijé kwône a ayéji henen aŋ a kelêji: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Aŋ bay a lamij ðijé kwônê. ⁷ Kirija ka toyé kwôli kumbul ôm ða réba kelan naŋ ken na, ðêŋge bôrŋge hare ré wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, nijba, na gerŋé wulê bi wo hen né tô. ⁸ Tô yé pôn a lê kumbul naŋ tô yé wo ðaŋgi men, emé iyére pôn a séŋ naŋ to ðaŋgi men, terare a yebaŋ naŋ sa iyére gay gay men, kurôŋ a lê kirija a men, nijba, are bay ka kêm hen na, yi mega yé wo ay tô lê iyore iyôŋ.»

⁹ «Dêŋge tu melênê sa yerŋge a wôsa bay a ôrij naŋ ken tumô bay jeré kwôlê men, bay a sêŋge naŋ tinêre bô *iyéy ðaŋare a men, bay a ôrij naŋ ken tumô kilmé men, tumô bay emé iyére a men, wô san, aŋ bi kené uwôlij béré Kwôlo

Dôri. ¹⁰ Na mi mi kôba béré Kwôlo Dôri wo Emen a uwôlij naŋ kirij kirij bi tô yé ðijé kêm toy dema are bay ka hen ré sa tô. ¹¹ Kirija bay ôrij naŋ ken tumô bay jeré kwôlê a na, ken sun tumô wô kwôlê wo kené erê kelê hen né, nijba, ken kôl kwo Emen a bêŋge kirij bay ka hen. Wôsa na kenbay a iyêlê ré, nijba, na Tunu toŋ hendi bô bôre a bêŋge kwôlê kebrenge a. ¹² Gawra a desé sa yêni aŋ bi bay ré ðiri men, iba kema a lij kemari hen iyôŋ hende to hen men, kamré kôba a peré sa balêrji bi bay ré derji a men. ¹³ Bijné kêm a tôrŋge wô kibi henen, nijba, kwôni wo fu bôri iyére kwôy derij kibi ba, ôbi a gelé.»

Anɔaŋ bô emé ka a lê ðijé ka Jérusalêm

(Mt 24: 15-28, Lk 21: 20-24)

¹⁴ «Kirija ken gel aŋga habij ka mênê kirij, ði yirji kirij ka bay ré meré ya ré hen, kwôni wo ðêŋse na bi hôn dô. Kirij bay ka hen na, bi ðijé ka Judé ba, ge sa keram a men, ¹⁵ kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô eré ayé ani bô iyére tori a ré nij men, ¹⁶ kwôni wo ðebe bô yagê ba, bi hera uwo wô ayé bargay kari ré a men. ¹⁷ Wulê bi wo hen na, bô emé wo dami a lê yébé kaŋ bay kwo men, ka kamniji yi kuba ba ya tô hen a men. ¹⁸ Uwôlêŋge Emen bi are bay ka kêm hen bi sa terbére a ré. ¹⁹ Wôsa wulê bi wo hen na, bô emé wo ðijé a lê hen na, na bô emé wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayij tôri wo Emen na ðij tô terare kwôy kemnêŋ hen men, kwôni a heré gelé bô emé bi wo iyôŋgi hen ré nij a men. ²⁰ Aŋ hena Emen né jô kibi sa hende to hen ta ré na, kwôni pôn nêŋ iyôŋ kôba a upé gelé ré. Nijba, ôbi fu kibi kirij ðé wôsa ðijé kari ka ôbi tôrji hen. ²¹ Hena kwôni ré kelêŋge iyôŋ ba: «*Krist, kwo Emen dôri hen ré ná nà» ley, «ré ná yaŋ» ley na, ken bi bôrŋge sa kwôlê wori a ré. ²² Wôsa Kristné kaŋ bay benare hen naŋ bay kibi Emen kaŋ bay benare kwône a lê aŋaŋ gelé naŋ kaŋ giŋé wô lamij ðijé men, ðijé ka Emen kôba bay a masé wo ciré laméji a men. ²³ Kenbay kôba ken berêŋge dô wôsa en kelêŋge kêm kô tumô nij.»

Sa hera wupê nôbi Kema Gawra
(Mt 24: 29-31, Lk 21: 25-28)

²⁴ «Menba, kirij bay ka hen na, cêgi bô emé bi wo a lê ðijé hen na, tare to tay a beraré ré nij men, geseré a ené ré nij men, ²⁵ têbêŋne a herij ta men, aŋaŋ nêé ka derômaran a a yebaŋ mênij a men. ²⁶ Menba, bay a gelen nôbi *Kema Gawra hera peré kirij ka geri a naŋ nêé

wo dami men, naɗ damɗare to dami a men. ²⁷ Kirij bay ka hen na, na jé mané kaɗé ka derômaranɗ a dayré sa ðijé ka na en tórji hen sa terare a na kêm a men.»

Kwôlo gengij sa tógôre to libé
(Mt 24: 32-35, Lk 21: 29-33)

²⁸ «Ayênge tógôre ken gengij kirij, kirija tógôre jubu aɗ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba ða nij. ²⁹ Kenbay kôba kirija ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené ða kibi geré nij. ³⁰ Na tu kwôlé a ené ena kelênge hen, gawré ka haw hen na, ka pôni a ba geɗ kirija are bay ka hen a saɗ. ³¹ Derômaranɗ naɗ sa terare a naɗé nijba, kwôlé wupé na, a naɗé ré kwôy.»

Emen pôn nêɗ a hené sa to sa terare a kôrij

(Mt 24: 36-44)

³² «Kwôlo gengij sa wulêri naɗ tayriri na, kwôni pôn nêɗ iyôn hôn né men, *mané ka derômaranɗ a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, nijba, na Ibari pôn nêɗ hari a hené mera. ³³ Berênge dô, yéngge kum né wôsa ken hôn kirija yôn a are bay ka hen ré saɗ né. ³⁴ Yi mega gawra wo ða eré kergare iyôn. Ôbi ðéɗ iyére tori aɗ bij mané kari jé a kôbriji a. I ba naɗ lê jéri. Ôbi ay tôô bij ôbi gemé kibi iyére ré yi kum né. ³⁵ Merênge tu geɗ wôsa ken hôn kirija yôn a kelma ôbi iyé iyére ré saɗ né. Na perare, na sa kirij ka jali, na yelé kwôré, na tô kirij ba, kwôni hôn né. ³⁶ Merênge tu geɗ bi kirija ôbi sa dus ba, upéngge tô kum a ré. ³⁷ Kwôlé wo en kelênge hen na, en kôlij na ðijé kêm: merênge sa têrɗe a.»

14

Damné kaɗ bay bê kwôbe naɗ bay deré tô tôô to Emen gey deré Jésu

(Mt 26: 1-5, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

¹ Ba sa wôô wo bay a lê geseré wo bay uwôgeri *Pak hen men, wô lij geseré wo mapa wo wubere naɗ bô a hen a men menba, damné kaɗ bay bê kwôbe naɗ *bay deré tô tôô to Emen woge geré gwosore wô ðerij Jésu aɗ diiri. ² Nijba, bay kôl bi ciré biri bôb naɗ sa geseré ré, wô wo ðijé ma ré lij kwôlé naɗ ci.

Iyore to pôni bij Jésu weɗ sari a
(Mt 26: 6-13, Ja 12: 1-8)

³ Kirija Jésu mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen, menba, iyore to pôni eraɗ naɗ ider wo ðijé dô wo bay li naɗ kalmé ka bay uwôgeji nar wo garari mé hen, bô murda wo bay li naɗ *albatre hen kôbre a. Hende uson ligi Jésu a aɗ hende

ti kibi murda bi wo hen aɗ wuseri sari a kirija bay mô tôɗ kibi emé a hen. ⁴ Bijé ka pôni bôrji tarji sara aɗ bay naɗné kwôlé kôl iyôn ba: «Wô mi a hende ré mène ider wo ðijé dô hen iyôn ba? ⁵ Hena bay ré keléɗ na keléɗare kôba, bay ré upé *déniiyé arew subu lay aɗ céɗ bay nimré ré ba?» Menba, bay nay iyore hende to hen damaɗ. ⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Dêngere dô iyôn. Wô mi a kené dôyrêre hen iyôn ba? Anɗa hende lén hen na, na anɗa dôri. ⁷ Wôsa bay nimré a meré perêrɗe a naɗ wulé wulé aɗ ka lê deré naɗ ci kirija ken gey, nijba, nôbi ba na meré naɗ ken naɗ wulé wulé ré. ⁸ Hende li anɗa hende nêɗ lê. En ma ré tô, nijba, hende sa bèn ider san a gemij temayren.» ⁹ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené kelênge hen, naɗ kirij kêm sa terare a na ka bay a ulé béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a deré kwôli anɗa iyore hende to hen li hen ermij sara.»

Judas gey ayé sa Jésu bij damné kaɗ bay bê kwôbe

(Mt 26: 14-16, Lk 22: 3-6)

¹⁰ Judas Iskariyôt ôbi tô Jésu wo pôni peré ka môj kibi wôô hen ô upé damné kaɗ bay bê kwôbe wô geléji geré ðeré Jésu. ¹¹ Yi damné kaɗ bay bê kwôbe dôrji gaɗ kirija bay toy kwôlé wo ôbi kôlji hen aɗ bay genge ciré biri gursu. Menba, Judas woge geré wo diré ayij sa Jésu bij damné kaɗ bay bê kwôbe.

Jésu ôm Pak naɗ bay tôri

(Mt 26: 17-25, Lk 22: 7-14, 21-23, Ja 13: 21-30)

¹² Wulé woɗ ayé tô lê geseré mapa wo wubere naɗ bô hen na, na sa to bay dirij gangé wô lij geseré Pak, bay tô Jésu kôli iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi nire ô ðerem sa tê lê geseré Pak ya ba?»

¹³ Jésu jé bay tôri wôô aɗ kôlji iyôn ba: «Erênge bô iyére to dami a hen. Ka upé gawra wo pôni ay kam naɗ téwre sari a eraɗ si tumôrɗe. Erênge tôri a. ¹⁴ Aɗ bô iyére to ôbi a sé bô hen na, ken kôlij ôbi iyé iyére iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a diré ômij emé woɗ Pak naɗ bay tôri ya ba?» ¹⁵ Menba, ôbi a gelênge bô iyére to dami ta to bay naɗ bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené ðeré sa tê Pak ya.»

¹⁶ Bay tô Jésu ka wôô hen ôrji aɗ sa bijji derô ira menba, uwoɗji are bay kêm hen mega wo Jésu ré kôlji hen iyôn, menba, bay bu sa tê Pak ya.

¹⁷ Kirija tare kurij menba, Jésu naɗ bay tôri ka môj kibi wôô hen saji. ¹⁸ Kirija bay mô kibi anɗaɗ emé menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na tiri, en kelênge, kwôni pôn

perêrnge a wo ôm naɲ en hen a sa ayê san.»

¹⁹ Tu bay tô Jêsu ay tô lê ɲa, aɲ i ba engerip Jêsu iyôn ba: «Na nôbi ré rê?»

²⁰ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôni pôn perêrnge kenbay bay ka môj kibi wôo kwo dôbe kôbri naɲ en bô gwore a hen. ²¹ Nôbi *Kema Gawra na erê na mega wo na liɲ bô magtubu to Emen a gengin san hen iyôn. Nijba, bô emê a kurip sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henaɲ ré yêri ré kôba ré dô sôn.»

Jêsu dî tô emê wo Kelma

(Mt 26: 26-30, Lk 22: 15-20, 1 Kworêtipê 11: 23-25)

²² Kirija bay mô ômji emê menba, Jêsu ay mapa aɲ tô kibri sara menba, biilê aɲ biɲ bay tôri aɲ kôlji iyôn ba: «Engeɲge, ôbi yi mega kurôngi yen iyôn.»

²³ Menba, ôbi hô ay gwoy care toɲ yê tɲador aɲ ôbi liɲ Emen dosé, menba, ôbi biji aɲ bay yi kêm. ²⁴ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kwo nà ná, yi môj kwôbren woɲ biɲare naɲ Emen wo biɲ tón wô kibi biɲé kwône. ²⁵ Na tiri, en kelênge, na hô yê care toɲ yê tɲador ré niɲ, kwôy wulê wo na sa yɲi to kôbri naɲ ken bô *emê iyére to Emen a.»

²⁶ Kirija bay kebe kurôn menba, Jêsu naɲ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jêsu kôlji Piyêr kwo ré tôrnêri

(Mt 26: 31-35, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

²⁷ Jêsu kôlji iyôn ba: «Ka juben dɛɲ kêm wôsa liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na derê ôbi abê gangê menba, bay a userip kêm.» ²⁸ Nijba, cêgê menba, kirija na jê sé kamɲê na, na erê tumôrnge a Galilé a.»

²⁹ Menba, Piyêr kôlji Jêsu iyôn ba: «Kirija megên a dêm aɲ na, nôbi na dêm aɲ né.»

³⁰ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, kemnêɲ bô yoyre hende to hen kura a yelê têê wôo ré aɲ já kelê jeré hōnen né têê subu.»

³¹ Nijba, Piyêr hô kôli iyêre kôl iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma ré ju kôba, na kelê ené hōnem né ré.» Menba, bay kêm kôl mega wo Piyêr kôlji hen iyôn.

Jêsu uwôl Emen Gêtsémané a

(Mt 26: 36-46, Lk 22: 39-46)

³² Menba, Jêsu naɲ bay tôri ôrji kirip ka bay uwôgeji *Gêtsémané, aɲ Jêsu kôlji bay tôri iyôn ba: «Merênge tón na, aɲ nôbi na erê uwôlê Emen.»

³³ Jêsu ôrip naɲ Piyêr, *Jak naɲ Ja naɲ dî. Ôbi sun men, ôbi aɲge damaɲ a men.

³⁴ Ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li ɲa môj terê dun iyôn, merênge na, aɲ ken yi kum né.»

³⁵ Menba, Jêsu usu dê tumô, aɲ cubu gubari diɲ kwini tón aɲ uwôl Emen mega wo hena ré né. ³⁶ Ôbi kôl iyôn ba: «Aba, Iban, ju nêlê lê are kêm. Li bi en yi gwoy kam toɲ gusip hende to hen né. Iyôn hari kôba, li aɲga bôm gey hen dîba ka bôn nôbi a geyê hen né.»

³⁷ Ôbi bulo hera ligi bay tôri a, menba, ôbi uwonji tô kum a. Menba, Jêsu kôlji Piyêr ba: «Simô, ju yi kum! Ju nêlê merê tu geɲ sem né ba? ³⁸ Merênge tu geɲ aɲ ken uwôl Emen bi kenê herip bô angan lamê ré. Ken gey merê tu geɲ hanje nijba, na néernge a nêlê ré dî.»

³⁹ Jêsu hô dô tôri aɲ ligi bay tôri ka subu hen aɲ uwôl Emen mega wo tumô iyôn sôn. ⁴⁰ Jêsu hô bulo hera menba, uwonji tô kum a wôsa bay nêlê merê geɲ né. Menba, bay hōn kwôlê woɲ kelêri ré.

⁴¹ Jêsu hô bulo hera jôgip têê subu wori menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Yênge kum aɲ ken dô bul hanje niɲ. Kô niɲ. Gel, tayriri sa wo nôbi Kema Gawra na uwôlji kôbi bay tɛriɲ a. ⁴² Henaɲge ta, na erênge, gel ôbi ayê san biɲ biɲé bi, sa niɲ.»

Bay bu Jêsu

(Mt 26: 47-56, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴³ Jêsu iyêl ba ya tô menba, Judas ôbi tô Jêsu perê ka môj kibi wôo hen so naɲ kwônê biɲé ka naɲ yebere toɲ kaskar men, ka naɲ kwore a men. Damné kaɲ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôo to Emen naɲ surɲê a joji. ⁴⁴ Judas woɲ ôbi ayê sa Jêsu hen na, na kôlji kwônê biɲé bay ka hen iyôn ba: «Kwôni wo na ibê tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kenê biri, aɲ ken ôrip naɲ dî men, ken bôri dô a men.» ⁴⁵ Kirija bay sa menba, Judas era ligi Jêsu a aɲ uwôgeri «Rabi» aɲ ibe tô mari.

⁴⁶ Menba, kwônê biɲé bay ka hen selam Jêsu bu. ⁴⁷ Kwôni wo pōni perê biɲé ka debe ya hen na, dô yebere toɲ kaskar tori aɲ diɲ maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe jô. ⁴⁸ Menba, Jêsu ay kwôlê kôlji iyôn ba: «Ken eraɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, kwore men kôbernge a wô berenare mega wo kenê kena berê na gema iyôn. ⁴⁹ En mô perêrnge a sa pôn pôn gelip biɲé are bô *iyéy Emen a menba, ken era sa beren né wô mi ba? Nijba, yi hen iyôn bi kwôlo na liɲ bô magtubu to Emen a hen na, ariri ré liɲ.»

⁵⁰ Menba, bay tô Jêsu kêm gerji dîri aɲ.

⁵¹ Kema mana wo pōni bi Jêsu. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka lebari a yiri a. Asgarɲê ka bu Jêsu hen na, sa herip

sa mana bi wo hen aṅ biriri. ⁵² Niṅba, ôbi ju bargay kari aṅ, aṅ ge yiri senje.

Jésu d'ebu tumô bay jeré kwôlé a
(Mt 26: 57-68, Lk 22: 54-55, 63-71, Ja 18: 13-14, 19-24)

⁵³ Bay ôriṅ naṅ Jésus iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe menba, damné kaṅ bay bê kwôbe ka ðanṅi men, surjê men, bay derê tô tôô tô Emen a men, saji wô ðanare. ⁵⁴ Piyêr ô tô Jésus a dôriṅ tôri baṅ cêgê dê dê kwôy ôriṅ karanṅ derô haba wo dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe a. Ôbi mô iyêbe tare naṅ bay gemé kibi iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe bi wo hen.

⁵⁵ Damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ *Sanédren kém woge geré wo ciré ðiri kwôlo dami sari a aṅ ciré deriṅni, niṅba, bay uwôṅ geréri ré. ⁵⁶ Wôsa ka pôni kôl kwôlé woṅ benare gengiṅ sari. Niṅba, kwôlé woji bi wo hen biṅ pôn né. ⁵⁷ Ka pôni hena aṅ kôl kwôlé woṅ benare gengiṅ sari kôl iyôṅ ba: ⁵⁸ «Nini toy wo ôbi kôl iyôṅ ba: <Na té iyé Emen to gawré a dé naṅ kôbriji hen aṅ sa subu na herê dé to ðanṅi hôriṅ aṅ na to gawré a dé naṅ kôbriji ré.> »

⁵⁹ Gengiṅ sa kwôlé wo iyére bi wo hen kôba, kwôlé woji biṅ pôn né.

⁶⁰ Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hena ta peré kwônê biṅ aṅ engere Jésus iyôṅ ba: «Ju uwôl kwôlé sa kwo gawré bay ka hen kôl gengiṅ sam hen né ba?»

⁶¹ Jésus wôm tôṅ. Ôbi uwôl kwôlé wôni sara ré. Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hô engeri kôl iyôṅ ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo nêṁ ayé kibi hen ba?»

⁶² Menba, Jésus uwôli sara iyôṅ ba: «Ena ôbi bi a meré hen. Aṅ ka gelen nôbi Kema Gawra na meré sa kôbi gusurô wo Emen woṅ ôbi néé hen men, ka gelen na hera peré kirij ka geri a derômaranṅ a.»

⁶³ Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe yêgerê bargay ka yiri a hen aṅ aṅ kôl iyôṅ ba: «Nana hô gem na i dema ré kelena kwôli sôṅ ba? ⁶⁴ Ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôṁ hen niṅ na, kwôli mi a kené erem niṅ ba?»

Menba, bay kém uwôli kwôlé sari a kôl iyôṅ ba: «Ôbi na kwôṅ deré.»

⁶⁵ Menba, biṅ aṅ ka pôni ay tô tibéri kalé a sari a men, bay ha tiri ta aṅ bay esuge kôbriji cibijni aṅ bay kôli iyôṅ ba: «Li yem môṅ jeré na *ôbi kibi Emen iyôṅ aṅ ju kelêni i a dêṁ hen ba?»

Menba, bay gemé kibi iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hen kôba, sêri tô mari a a men.

Piyêr tôriṅ Jésus
(Mt 26: 69-75, Lk 22: 56-62, Ja 18: 15-18, 25-27)

⁶⁶ Kirija Piyêr ré môriṅ tôriṅ a tôṅ derô haba hen na, hende lê jé iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe to pôni a sa. ⁶⁷ Hende gel Piyêr wo iyêbe tare môriṅ hen menba, hende bôri dééṅ aṅ kôli iyôṅ ba: «Jôbi kôba na ju ô naṅ Jésus wo Najarêṁ men ré ba?»

⁶⁸ Menba, Piyêr uwôser kôl iyôṅ ba: «En hôn né. En hôn hô kwôlé wo me kôl hen né.» Menba, ôbi si ô si kibi geré nô. ⁶⁹ Hende gli menba, hô kôliṅ biṅ aṅ ka ðebe ya hen iyôṅ ba: «Ôbi na kwo gawré bay ka hen men.»

⁷⁰ Piyêr hô uwôser têê pôn a sôṅ. Sem cêgê menba, biṅ aṅ ka ðebe ya hen na, kôliṅ Piyêr iyôṅ ba: «Na tiri wo jôbi kôba ju na kwo biṅ aṅ bay ka hen wôsa ju na kwo Galilé men.»

⁷¹ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôṅ ba: «Hena ené kôl ya ré ba, bi Emen deren. Gawra wo ken kôl kwôli hen na, en hônî ré.»

⁷² Kirij bay ka hen têê wôṅ wori menba, kura yel. Menba, hô Piyêr jibri sa kwôlo Jésus na kôli kôl iyôṅ ba: «Já uwôserê jeré hônên né têê subu dema kura ré yilé têê wôṅ.» Menba, ôbi si nô aṅ sôm.

15

Jésu d'ebu tumô Pilat a
(Mt 27: 1-2, 11-14, Lk 23: 1-5, Ja 18: 28-38)

¹ Tô kirij cud menba, damné kaṅ bay bê kwôbe ðanṅi naṅ surjê men, *bay derê tô tôô to Emen naṅ *Sanédren kém ka ba hen a men. Kirija bay haré Jésus menba, bay ôriṅ naṅ ði ô biṅ Pilat. ² Pilat engeri iyôṅ ba: «Ju na kelma ôbi emé sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jésus uwôli sara iyôṅ ba: «Jôbi a kelé hen.»

³ Damné kaṅ bay bê kwôbe karé kwôlé wo kwôni ðiṅ Jésus a sari a. ⁴ Menba, Pilat hô engeri iyôṅ ba: «Ju uwôli kwôlé wôni sa kwôlé wo bay kôl kém hen né ba? Toy kwôlé wo bay pôy dêṁ kem a hen.»

⁵ Menba, Jésus uwôli kwôlé wôni sara ré aṅ li wo tini Pilat ge kay.

Bay uwôl kwôli temare sa Jésus a
(Mt 27: 15-26, Lk 23: 13-25, Ja 18: 39 - 19: 16)

⁶ Elé elé naṅ sa gesserê *Pak ba, Pilat uwôl kwôni pôn ta hô ðanṅay a. Na kwôni wo biṅ aṅ gey bi bay ré uwôli ta. ⁷ Gawra wo pôni bay uwôgeri Barabas yi ðanṅay a naṅ bandiṅ wôsa bay na gey bi kelma ré ôṁji ré, menba, bay na duu gawra pôn. ⁸ Kwônê biṅ aṅ eraji si iyé Pilat aṅ bay kôliṅ Pilat ré li anṅa kwo ré lêrê ganṅ ganṅ hen

biji. ⁹ Menba, Pilat uwólji sara iyôn ba: «Ken gey bi ené uléngge kelma wo Jubné ta ba?»

¹⁰ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré liji aja damné kap bay bê kwôbe ré berip Jésu bi hen. ¹¹ Menba, damné kap bay bê kwôbe gwôsiji bijné ré kôlin Pilat ré uwól Barabas ta dí. ¹² Pilat hô engereji iyôn ba: «Na mi a ené lê nap kwo bay uwôgeri kelma wo Jubné hen ba?»

¹³ Menba, bay kêm kôli kibriji pôn iyôn ba: «Diri an ju bééri sa gurô tagelê.»

¹⁴ Pilat engereji iyôn ba: «Na mi ka habin a ôbi ré li ba?» Menba, bay hô kôli kêm iyôn ba: «Bééri sa gurô tagelê.»

¹⁵ Pilat gey lê anga bôrji gey hen an ôbi uwól Barabas ta men, ôbi bi bay yêmné Jésu nap tinère an nógiri bijn asgarjnë bi ré ô bééri haji nij.

Asgarjnë ayré Jésu

(Mt 27: 27-31, Ja 19: 2-3)

¹⁶ Asgarjnë ôrij nap Jésu kini meré Pilat a menba, bay uwôge tô kwôné bijné kaji ka ba hen. ¹⁷ Bay dôbijn Jésu bargay ka hendi silim silim men, bay gaa jabga wop kenare nap gesem dôbri sari a a men. ¹⁸ Menba, bay liri dosé kôl iyôn ba: «Dosé tom, kelma wo Jubné.»

¹⁹ Menba, bay sêri sari a nap gusera men, bay tibiri kalé a sari a men, bay cubu gubarji tumôri a mega wo ciré biri kwôlé iyôn a men. ²⁰ Kirina bay sili hen iyôn nij na, bay dô bargay ka hendi silim silim ka bay ré dôbri yiri a hen men, bay hô tôbri bargay kari hôrij an bay sip nap dí nô wô eré bééri sa gurô tagelê.

Bay bér Jésu sa gurô tagelê

(Mt 27: 32-44, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

²¹ Simô wo na gawra wo Sirên uwo tô nonore a ô eré wori. Ôbi na iba si Alêksander nap Rupus. Menba, asgarjnë biri eren biri ay gurô tagelê wo Jésu. ²² Menba, asgarjnë ôrij nap Jésu kirin ka bay uwôgeji Gwôlgwota. Gwôlgwota na, iyayriri na ibé sa gawra. ²³ Bay gey ciré bijn Jésu care top kam tinador nap kalmé ka bay uwôgeji *miir hen bô bi ôbi ré yi, nijba, Jésu kap. ²⁴ Asgarjnë bér Jésu sa gurô tagelê an pôrji bargay kari cénji nap geré wo jalaw teré. ²⁵ Kirina bay bééri sa gurô tagelê hen iyôn na, tare na dengêse top tô kirin. ²⁶ Sa gurô wo bay bééri ya hen na, bay li magtubu di ya uwôlin kwôlé sari a kôl iyôn ba: «Kelma wo Jubné.» ²⁷ Bay bér bay gemsare ka póni wôô nap Jésu, kwo póni sa kôbri maa men, kwo póni sa kôbri gusurô men. [²⁸ Na hen iyôn a kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Bay dayri pôn nap bay gemsare» hen ré ô nap geréri téré téré.]

²⁹ Bijné ka ô tô geré hen kôba, tiiré Jésu an lijn sarji ômijn ya ya an bay kôl iyôn ba: «Jôbi ju kôl jeré té *iyéy Emen an jeré hô dé hôrij sa subu dêj hen na, ³⁰ gôlin nap yem an ju herbo tôj sa gurô tagelê nija gelé.»

³¹ Damné kap bay bê kwôbe nap bay deré tô tôô to Emen ayré Jésu kôlinji perêrji a iyôn ba: «Ôbi gôlin nap bijné menba, ôbi nêrn gôlin nap yiri ré. ³² Ôbi wo na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kelma wo *Israyêl bi herbo sa gurô tagelê tôj bi nija gelé an nija bê bôrni sari a.»

Bijné ka bay béérji kwari a hen kôba, tiréri a men.

Temay Jésu

(Mt 27: 45-56, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

³³ Kirina tare dũbu dijnne na, kirin hendu sa terare a nâ kêm kwôy tare tô yébé ayin sa tôjne ta hen. ³⁴ Kirina tare to yébé ayin sa tôjne ta hen nêrn menba, Jésu jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Elwa, Elwa lema sabaktani?» (Bôri na: «Emen wupé, Emen wupé wô mi a jeré dén an hen iyôn ba?»)

³⁵ Bijné ka póni ka dèbe ya hen na, kirina bay toy tôri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Toyéngge, ôbi uwôge *Eli.»

³⁶ Menba, kwo póni ge ô dôbê kibi bargay bô kam tinador ka bay uwôgeji binéger hen an dôbe kibi gurô bijn Jésu bi ôbi ré yi, an kôl iyôn ba: «Di jan, naa gelé sé Eli a so sa herberi sa gurô tagelê ba?»

³⁷ Menba, Jésu jô gura nap tôri to dami menba, kibri wôrn men.

³⁸ Bargay ka bay ha jôrij bô iyéy Emen a hen na, yêgin derôre a wôô ayin tôri ta kwôy uwól tôj. ³⁹ Dami wo asgar wo dèbe si tumô gel temayri hen na, kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

⁴⁰ Kirin bay ka hen na, yébé ka póni dèbe ya sêd wolé gel. Perêrji a na Mari to Magdala men, Mari top yo si *Jak wo dé nap Josès men, Salomé men. ⁴¹ Yébé bay ka hen na ôrji tô Jésu a men, na li angan emé biri a men, kirina ôbi na ban Galilé. Men, yébé ka dangi kwône ka na ôrji nap Jésu Jérusalêm a hen ya men.

Emé Jésu

(Mt 27: 57-61, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

⁴² Kirina tare kurin nij na, mega wo na sa béré sa tê sa *sa meré ta menba, ⁴³ Josêp wo Arimaté sa, ôbi na Sanédren wo dami wo bay biri kwôlé peré megéri a

men, ôbi mô gem *emê iyére to Emen ta a era hen. Ôbi ay harê uwôl an ô iyé *Pilat a ô engêreri temay Jésus. ⁴⁴ Tini Pilat ge kay wo Jésus ré ma nij. Menba, ôbi jé uwôga dami wo asgarñé an engeri séé Jésus ré ma na ca yej ba? ⁴⁵ Kirijna dami wo asgarñé kôli mega wo Jésus ré ma na tiri na, Pilat ay tôô bi bay ré dî Josêp ré ayê temayri. ⁴⁶ Josêp kelo kibi bargay ka bôri an, dô temay Jésus tòn sa gurô tagelê an lêgeriri naj bargay ka bôri an ô eméri bô iyom wo bay kerge bô keram a, menba, gerjge kulman keram legin kibi kamñé ta. ⁴⁷ Mari to Magdala naj Mari toj wo Jak gelji kirij ka bay emij Jésus ya hen.

16

Jésu ji si kamñé

(Mt 28: 1-8, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-10)

¹ Kirijna sa *sa merê ta di jô nij menba, Mari to Magdala men, Mari yo *Jak men, Salomé men, kelji ider wo dîné dô bi ciré erê wusé sa temay Jésus a. ² Sa pôn cêgi sa sa merê ta a naj sa demas menba, yébé bay ka hen ôrji tô kirij pulôl sa kamñé kirijna tare aya gubej hen. ³ Bay kôlij yirji iyôn ba: «I a gerjgé kulman keram wo yi kibi kamñé hen béna ba?»

⁴ Bay ay tirji menba, gelji kulman keram wo dami bi wo hen kwôni gerjgeri wolé. ⁵ Bay si bô kamñé an gelji kema mana pôn mô si sa kôbi gusurô sa kamñé. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka bôri an yêjge. Menba, yébé bay ka hen harê liji. ⁶ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Harêjge né. Ken woge na Jésus wo Najarêt wo bay na bééri hen né ba? Ôbi ji si kamñé. Ôbi naj na. Gelêjge kirij ka bay emijni ya hen a ná. ⁷ Herêjge ken ô kôlij bay tôri men, Piyêr a men, mega wo Jésus ré ô tumôrnge a Galilé. Na yan a kenê erê geléri mega wo ôbi na kelêjge hen iyôn.»

⁸ Yébé bay ka hen soji bô kamñé gerji men, bay wuré men, harê liji a men. Bay kôlij kwôni kwôlé wôni ré wôsa harê liji gap.

Jésu si sa Mari toj Magdala

(Mt 28: 9-10, Ja 20: 11-18)

[⁹ Jésus ji si kamñé tô kirij cud sa pôn cêgi sa sa merê ta menba, ôbi si sa Mari to Magdala to ôbi na dage tunu to habij jurgem a yere a. ¹⁰ Mari to Magdala ô kôlij megêre ka na naj dî hen ka uwôbe an sôm hen mega wo teré unja Jésus. ¹¹ Kirijna bay toy wo Jésus ré ji si kamñé men, hende gelori a men na, bay nare sara.

Jésu si sa bay tôri ka wôô hen

(Lk 24: 13-35)

¹² Cêgeri wori menba, Jésus gel yiri gay bij bay tôri ka wôô perêrji a ka ôrji nono

hen. ¹³ Menba, bay heraji a Jérusalêm a sa kôlij tô megêrji ka ba hen, ciré unja Jésus menba, megêrji bay ka hen na naj ci.

Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen

(Mt 28: 16-20, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-23, Jê lé bay jé 1: 6-8)

¹⁴ Cêgé menba, Jésus si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen kirijna bay mô om emê menba, Jésus nayji wôsa bô dengelé woji men, wô wo bay bi bôrji sa kwôlé wo bijné ka uwôjni tô jé sé kamñé hen na ré a men. ¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Erêjge naj sa iyére iyére sa terare a ná an ken uwôl béré Kwôlo Dôri bij gawré kém. ¹⁶ Kwôni wo bi bôri sa Kwôlo Dôri bi wo hen a men, li batêm a men ná, a uné gelé. Nijba, kwôni bi bôri sara ré na kwôlé a beré sari. ¹⁷ Gelêjge anjan gijné ka a uné bijné ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri a a ná: naj henen ná, bay a dagé tunu to habij men, bay iyêlé kibi kwôlé wo dané a men. ¹⁸ Hena bay ré bu kalaw naj kôbriji ley, yihi hana wo man a men kôba, ani kani a liji ré. Hena bay ré uwôl kôbriji sa bay ômjare a ná, bay a beraré.»

Jésu hô derômaran a

(Lk 24: 50-53, Jê lé bay jé 1: 9-11)

¹⁹ Kelma Jésus kirijna ôbi kôlij bay tôri hen iyôn menba, Emen ayri ôrij ta derômaran a an ôbi ô merê sa kôbri won gusurô. ²⁰ Menba, bay tôri ôrji ulé béré naj kirij kém. Kelma li naj ci an ôbi bi bay li anjan gijné bij tô kwôlé wo bay kôl hen mega wo ré na tu kwôlé.]

DERÉ KIBI KWÔLÉ

[Menba, Mari to Magdala men, Mari toj wo Jak men, naj Salomé a men, ôrji lew ô kôlij Piyêr naj megêri kwôlé wo kema mana wo ré kelaji hen. Cêgeri wori menba, Jésus naj yiri jéji si tô emen men, si kini kirijna tare a men, ulé béré kwôlo yi naj jengêri hen men, kwo a mênij né hen men, kwo kwôni a uwôrij gelé wo naj kwini hen a men hen.]

Kwôlo Dôri wo Emen wo Luk kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Mega wo Matiyé lij Kwôlo Dôri wori hen iyôŋ na, Kwôlo Dôri wo Luk li bô magtubu tori a hen na, ôbi li môŋ Mark na lij kwori hen iyôŋ. Kwôlo ôbi li bô magtubu tori hende to hen a na:

1. Ôbi kôl na kwôli Ja ôbi lê batêm mega wo ré na ôbi kelé kwôli sa wo Jésus (3: 1-20) men, batêm to Jésus li men, lamê wo ôbi bare lamni a men (3: 21 - 4: 13).
2. Ôbi kôl kwôli derê kwôlê wo Jésus dô Galilé men, berarê wo ôbi berare ðijné a men (4: 14 - 9: 50).
3. Ôbi kôl na kwôli kergare to Jésus hena Galilé ô Jérusalêm a hen (9: 51 - 19: 28). Nijba, Luk hô kôl kwôlo dŋangi gaŋ sa kwo Mark na kôl nij hen. Kwôlo ôbi kôl ôbi a na: Gawra wo Samari woŋ ôbi bô derê men, ôbi upé woŋ ôbi galé hen men, kema gawra wo ge kay aŋ bay hô uwôjni hen men, erê wo Jésus ô iyé si Mart naŋ Mari a a men.
4. Ôbi kôl na kwôlê yê wo bay yê Jésus Jérusalêm a (19: 29 - 21: 38).
5. Na kwôli gerpé gusiŋ to Jésus naŋ kwôli temayri (Sapitre 22-23).
6. Ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen naŋ kwôli wulê woŋ Pak (Sapitre 24) kirijna Jésus siŋ sa bay tôri ka wôô ka ô wô erê Emayus hen pa dema ré sa kôl kwôli ayê wo Emen ay Jésus hôriŋ derômaraj a tô.

Sapitre 1: 1-4 na, Luk kôl kwôli kwôni wo ôbi li magtubu hende to hen biri hen men, kwôli soderé wo ôbi soderé magtubu tôri hende to hen a men. Bô magtubu Kwôlo Dôri hende to ôbi li hen na, ôbi kôl kwôli tô môŋ wo Jésus naŋ kwo Ja ôbi lê batêm (Sapitre 1-2). Na ya hen a ôbi ré kôl kwôli sé wo *mana wo derômaraj a si sa Mari a men, kwôli yê Ja ôbi lê batêm men, yê Jésus naŋ ayê wo bay abê gamgé ay kibri hen naŋ kurôŋ wo Mari kebe hen men, kwôli Jakari men, kwôli Siméŋôn a men. Men, Luk kôl wo Jésus ré na Emen men, ré na tô môŋ wo *Israyêl men, kwôli aŋga saari li bij ðijné ka sa terare a na a men. Luk kôl kwôli geyé wo Emen gey ðijné ka bay bôrji môŋ ani ré hen men, ka bay tôrŋéji hen men, yébé men, bay nimré men, ðijné ka na Jubné ré hen a men. Men kwôli jé wo dami wo Tini Emen li men,

yi derê men, heramê men, uwôlê Emen a men wo Kwôlo Dôri bi wo hen bij ðijné hen.

Perê bay lê magtubu ka pôrbu ka gengiŋ sa Kwôlo Dôri hen na, na Luk a dé yiri yi ðijné ka na Jubné ré hen a damaŋ. Mega wo bay hôn hara wo Jubné ré hen iyôŋ na, ôbi mase wô derê tô aŋga bay hôn né hen sélé biji. Kwona nabay ka kemnêŋ na, na Kwôlo Dôri wo hônij dô. Men, hena nana dênŋe dô ba, naa sé sa ôbi gôliŋ naŋ gawré kém hen a men.

*Luk kôl kwôli aŋga ré liri aŋa diré ða
lij magtubu hende to hen*

¹ Dami wupé Téwpil, mega wo ðijné kwône na li magtubu kôliŋ kwôli aŋga li sa iyére toni a hen men, ² bay kôl kwôli are bay ka hen têt têt mega wo kamaŋ ka tumô ka na gel naŋ tirji aŋ bay yi bay ulé béré kwôlê bi wo hen iyôŋ men hen. ³ Na ôbi á, nôbi kôba, kirijna en kôbe tô are bay ka bay na kôl kwôliji hen ayiŋ tôri tô hanêrji a yeŋ hen na, dami wupé Téwpil, ⁴ en gey bi ené lê magtubu dôrem kwôliji bi jeré hôn mega wo kwôli are bay ka kém ka na ju toy hen na, ré na kwôlê woŋ tiri, ðiba benayri ré naŋ.

Béré kwôli yê Ja ôbi lij ðijné batêm

⁵ Kirijna *Hérôd a na ná kelma wo Judé hen na, ôbi bê kwôbe wo bay uwôgeri Jakari hen mô ya, ôbi na gwogelé jé wo ca ba na ná Abiya a na ná ôbi sari hen. Tamni Elijabêt na tô môŋ wo Arôn wo na *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe hen. ⁶ Bay wôô bem na ðijné kaŋ derêrem tumô Emen a men, bay li tôô to Kelma kém men, bay bi kwôlê sara a men naŋ tô geréri. ⁷ Nijba, bay ôriŋ naŋ kamré ré wôsa Elijabêt yê wore naŋ. Aŋ haw hen bay kôba haal nij men.

⁸ Sa to pôni a ná, Jakari ô wô lê jé wo bay bê kwôbe tumô Emen a wôsa na wulê woji. ⁹ Mega wo bay lêré gaŋ gaŋ hen iyôŋ na, bay dô Jakari naŋ jalatiré bi ré ô uwoyé gindiriw hô ira kirij ka yi naŋ jengêrji ka gengiŋ sa Kelma hen. ¹⁰ Kwônê ðijné uwôl Emen nô tay uwoyé gindiriw bi wo hen a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, mana wo Kelma si sa Jakari kini uwoyé gindiriw bi wo hen a aŋ cêbu si sa kôbi gusurô. ¹² Kirijna Jakari gel mana wo Kelma hen iyôŋ menba, tini ge kay men, harê kôba liri damaŋ a men. ¹³ Nijba, *mana wo Kelma bi wo hen kôli iyôŋ ba: «Hare ré, Jakari, wôsa Emen toy uwôlê wom. Tamnem Elijabêt a yêm kema iba aŋ já uwôgeri Ja. ¹⁴ Já upé yi derê damaŋ men, ðijné kwône a lê yi derê wô sa yéri a men. ¹⁵ Wôsa ôbi a yé gawra wo dami tumô Kelma men, ôbi a yé care to bay li naŋ yê tijadôr hen né men, aŋga

maap ka ďangji kani ré a men, ap Tunu top hendi bô bôre a wunê bôri ayin tóri kirijna ôbi baj bô yori a tô. ¹⁶ Ôbi a herap nap kam *Israyêl kwône bij Kelma Emen woji. ¹⁷ Men, ôbi a yé ôbi ulê béré wo Kelma nap Tini Emen to *Eli na ôrij hen men, nap néé wo ôbi na ôrij hen a men, wô lê bi balê kamrê kap impê ré gey kamniji men, derê tumô bay narê kwôlê bi bay ré erem kwôlê wop derôre ap ré yij gawrê ka ôbi fu sa têrji wô sa wo Kelma hen men.»

¹⁸ Jakari kôlij *mana wo derômaran ap iyôn ba: «Na ba na henê na iyej pôn mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri ba? Wôsa ena kwo iyêri nij men, tamnen kôba haal nij a men.» ¹⁹ Mana wo derômaran a uwôli sara iyôn ba: «Ena Gabriyêl wo debu tumô Emen. Ôbi a joon bi ené iyêlem men, ené kôlem kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen. ²⁰ Mega wo ju bi bôm sa kwôlê wo en kôlem a hen né bi wo wulêri nê m ba ariri a lij hen na, já iyêlê kwôlê ré kwôy jêp wulê are bay ka hen a lij.»

²¹ Kirijna Jakari ba bô ira tô menba, ðiné gemni nô ap bay sun wo ôbi ré yo gap kirij ka yi nap jengêrji a. ²² Kirijna ôbi so nô na, ôbi nê m iyêlêji kwôlê wôni ré menba, bay hôn mega wo pelal ré jerari kirij ka yi nap jengêrji a hen, ôbi liji kôbri mera ap mô monej.

²³ Kirijna wulê jê bé kwôbe wori kô nij na, ôbi hô ij hari nij. ²⁴ Cêgeri wori menba, Elijabêt yi kwo, menba, hende uwôbe kwôy li geserê bay, ap kôl iyôn ba: ²⁵ «Gelênge, anja Kelma li ben wulê wo ôbi uwôlij tiri san a ap anja na yén tayre tu ðiné hen na, ôbi dôren kibi a nij.»

Béré kwôli yê Jésus

²⁶ Geserê jii cêgi kwôli kwooy Ja ôbi lê batê m a menba, Emen jê mana wori wo bay uwôgeri Gabriyêl hen Najarêt a bô emê wo Galilé. ²⁷ Ligi môni temale to bay mônne bij Josêp wo na kunga kelma Dabid hen. Môni temale hende to hen hene na Mari. ²⁸ Mana wo derômaran a ô iyê Mari a ap kôle iyôn ba: «En lêrê dosé, mini to Emen li dô nap mu hen, Kelma baa nap mu.»

²⁹ Kirijna Mari toy hen iyôn menba, tunu ge kay ap hende erem iyôn ba dosé to na ba bôre ré na iyej ba? ³⁰ Menba, *mana wo derômaran a kôle iyôn ba: «Hare ré Mari, Emen genge lê derê nap mu. ³¹ Mu toy, ma yé kwo ap ma yé kema iba ap ma uwôgiri Jésus. ³² Ôbi a yé kwôni wo dami men, bay a uwôgiri Kema Emen wop ôbi gôlij sa are kêm hen men, Kelma Emen a biri merê sa gagay kenare to môyri Dabid a men. ³³ Ôbi a merê sa tô môn wo Jakwôb a yôd ap emê iyêre tori a kerê ré kwôy.» ³⁴ Mari kôlij mana wo derômaran ap iyôn

ba: «En yij nap iba wôni ré menba, na yé kwo na iyej ba?» ³⁵ Menba, mana wo derômaran a uwôle sara iyôn ba: «Tunu top hendi bô bôre a herbé sarê ap néé wo Emen wop ôbi gôlij sa are kêm hen a têlê sarê nap tunuru. Na ôbi á, kema wo ré yêj hen ré yij nap jengêri hen men, bay a uwôgiri Kema Emen a men. ³⁶ Elijabêt top gôbrerê hen kôba yi kwori kema iba nap halêre hen li geserê jii nij, hende to bay na kôl yé wore ré nap bi. ³⁷ Wôsa ani gôlij Emen né.»

³⁸ Menba, Mari kôl iyôn ba: «Ena hende jê to Kelma. Bi are bay ka hen yi mega wo ju kôlij hen iyôn.»

Menba, mana wo derômaran ap ðure ap ô.

Mari ô gelé Elijabêt

³⁹ Sem cêgê menba, Mari hena kerêd ô lew môni iyêre to bô emê wo Juda to keram yi ya gap hen. ⁴⁰ Hende si bô iyê Jakari a ap lij Elijabêt dosé. ⁴¹ Kirijna Elijabêt toy dosé to Mari lere hen menba, kema wo bôre a hen li yiri menba, Tunu top hendi bô bôre wôn bôre ta. ⁴² Hende jô gura wo dami ap kôl iyôn ba: «Terê kibi wo Emen yi sarê gôlij kwo yébé kêm men, terê kibi wo Emen yi sa kema wo yi bôre a hen a men. ⁴³ Yo Kelma wupê, eni to na a merê era kwôy sa gelen hen ba? ⁴⁴ Wôsa kirijna en toy dosé menba, kema wo yi bôn a hen li yiri lij yi derê. ⁴⁵ Yi derê yi wô sa to bi bôre sa kwôlo hende na toy a kibi mana wo Kelma ap hôn mega wo ariri a lij hen.»

Kurôn wo Mari kebe

⁴⁶ Menba, Mari kôl iyôn ba: «En kebe kurôn nap yi derê ayij kibi dampare to Kelma.

⁴⁷ En sê perê sa kibi Emen wop ôbi gôlij nap en.

⁴⁸ Bi wo ena hendi jê tori to ena ani ré hen kôba ôbi dî tiri san a.

Na tiri, tô yê ðiné kêm a kelê kwôy kwôy wo yi derê ré yi wô san.

⁴⁹ Wôsa kwo néeri gôlij sa are kêm hen li anja dami wô san.

Hini yi nap jengêri.

⁵⁰ Bô derê wori yi wô sa ka hareri a hen nap tô môn môn.

⁵¹ Ôbi erap nap néé wori ap userij ðiné ka ôrij nap ermê wop uwôyrê yi hen.

⁵² Ôbi dage bay néé ka tôn na sa gagay kenare toji a ap henap nap

ka bay bôrji môn ani ré hen ta.

⁵³ Ôbi bij ka kurôn liji hen ari unê kwôy nê mji men,

bay unê ba ôbi tô ari unê kaji bay ka hen ap

ap dageji kôbriji senge men.

54 Ôbi era sa li naŋ ßinè ka Israyèl ka na manè kari hen
wôsa ôbi gôrbijn sa bô derè wo ôbi na li naŋ *Abraham hen né men,
55 kwôy kemnèn kôba, ôbi li naŋ kwôngêri mega wo ôbi na ayin tôri bijn môpêrna hen iyôŋ.»
56 Mari mô iyé Elijabèt a kwôy geserè subu dema ré hô in tô.

Yé Ja ôbi lê batêm naŋ walè keŋ wori

57 Wulè wo Elijabèt a yêŋ nêm menba, hende yé kema iba. 58 Bay kware naŋ balère toy wo Kelma ré li dô naŋ tu hen iyôŋ na, bay kôba li yi derè naŋ tu men. 59 Wulè jurgem cêgi yé Ja ôbi lê batêm a menba, bay ôriŋ naŋ ði ciré erè walèri keŋ men, bay gey uwôgiri Jakari mega hini ibari iyôŋ men. 60 Nipba, yori kôl iyôŋ ba: «Eŋ eŋ, bay ré uwôgeri Ja ði.» 61 Menba, bay kôle iyôŋ ba kwôni woŋ gôbrerè wo hini ôm iyôŋ ba naŋ. 62 Bay liŋ Jakari kôbriji na ba ôbi ré gey uwôgiri iyeŋ ba? 63 Ôbi eŋgere are ðirè ðiŋ are aŋ ði iyôŋ ba: «Hini na Ja.» Menba, bay kêm tiniŋi ge kay. 64 Kirij bay ka hen menba, kibri naŋ kôli beseriŋ aŋ ôbi iyèl kwôlè uwôliŋ hini emè sa Emen a. 65 Kirij bay ka hen na, harè li ßinè kêm ka mô kwa kwa hen men, ka merè sa kam iyère to sa iyé Judé to keram yi ya gaŋ hen a men na, kôl kwôli are bay ka hen. 66 Bijnè kêm ka toy kwôli are bay ka hen na, bu bôrji a aŋ bay jamniŋ iyôŋ ba: «Kema bi wo hen a yé iyeŋ?»

Na tiri kôbi Kelma na sari a.

Kurôŋ wo Jakari kebe gengiŋ sa anŋa ré era hen

67 Tunu na wôn bô Jakari iba kema bi wo hen aŋ na kôliŋ ßinè kwôlo Emen na kôl hen kôl iyôŋ ba:
68 «Heramè yi gengiŋ sa Kelma wo na Emen wo Israyèl,
wôsa ôbi era sa li naŋ ßinè kari a men, ôbi dôrji kôbi bay bareŋi a a men,
69 ôbi soŋ naŋ ôbi néé woŋ ôbi gôliŋ naŋ na perè kwôngê mana wori kelma Dabid a.
70 Na hen iyôŋ a ôbi na ré kôl ca tumô naŋ bay kibri ka na yi jeŋgêri hen.
71 Mega wo ôbi ðirè derèna kôbi bay barena men,
kôbi ßinè kêm ka tôrjêna hen a men.
72 Ôbi gel bô derè wori wo sa môpêrna men,
hô erem sa tôô toŋ bijnare to yi naŋ jeŋgêre to ôbi na ay hen men,
73 sa tôri to ôbi na ay bijn *Abraham ibarna,
74 ðirè derèna kôbi bay barena aŋ nana tibri naŋ harè ré niŋ
75 men, bi nana yiŋ naŋ jeŋgêrna men,

nana yiŋ naŋ derôre a men kwôy wo nana baŋ sa terare a na tô hen.

76 Aŋ jôbi kema na,
bay a uwôgem *ôbi kibi Emen woŋ ôbi gôliŋ sa are kêm hen
wôsa já erè tumô Kelma a wô ãanè geré wori
77 men, bi ßinè kari ré hôn ðirè sa gôliŋ naŋ ci
aŋ ðirè ðiŋ bôri jal sa têriŋ toji a.

78 Emen wona na ôbi berè tu ãa wo dami men,
na ôbi bô derè wo dami a men.
Na hen iyôŋ aŋa, ôbi réé bé kirij ka perangi ka hena derômaran a geliŋ mega tare to aya hen iyôŋ perange kirij sarna.
79 Aŋ kirij ka perangi bay ka hen na, perange si sa ßinè ka mô dilemne a hen men,
ka mô tini tumare a hen a men hen wô derè tumôrji ôriŋ naŋ ci tô gerè bô jalé a.»

Manare to Ja ôbi lê batêm

80 Kema bi wo hen kwori ba, ôbi a ðebé men, suriyare uwôgeri a men. Aŋ kirijna tiri melèn niŋ menba, ôbi a erè merè derô gwôlè kwôy wulè wo ôbi a geliŋ yiri tumô *Israyèl a.

2

Yé Jésus

(Mt 1: 18-25)

1 Wulè bi wo hen na, kelma wo dami *Sésar Ogust ay tôô bay ré ðeŋse ßinè ka sa terare a na kêm ka bô emè wori a hen. 2 Tôô to tumô toŋ ðeŋsé ßinè hende to hen na, na bô elè wo Kirinus kelma wo Sésar Ogust na ðiri ôm sa iyé Siri hen. 3 Bijnè kêm ô ðé hiniji i ba tô môp wori a, wori a. 4 Na hen iyôŋ a Josèp kôba ré hena Najarèt bô emè wo Galilé aŋ hera Bételéhêm sa iyé kelma Dabid a bô emè wo Judé wôsa baléri naŋ tô môp wori na kwo kelma Dabid. 5 Ôbi ô wô ðé hini naŋ tamni Mari. Hende yi kwoo a men. 6 Sa hende to bay môriŋ Bételéhêm a wô ðiŋ hiniji hen na, sa yé wo Mari nêm a men. 7 Menba, hende yé kema woŋ kalmare bi wo hen aŋ lêgeriri naŋ bargay uwôli sa kirij ka bay bijn lari emè ya hen wôsa kirij ka bay ré yiŋ naŋ bô iyéy kergé.

Mana wo derômaran si sa bay gemé gamgê a

8 Bô nono sa iyère hende to hen a na, bay abé gamgê môrji nono gem gamgê kaji bô yoyre a. 9 Menba, mana wo Kelma si sarji a aŋ kirij ka perangi ka Kelma perange kirij sarji a menba, kirij bay ka hen na, harè liji daman. 10 Menba, *mana wo

Kelma bi wo hen kôlji iyôn ba: «Harênge né wôsa en era na wô kelênge Kwôlo Dôri wo a yé yi yé wo dami wo ðiné kêm hen. ¹¹ Kennên bay yénge sa iyé kelma Dabid a ôbi gôlîj nap hen ôbi a na *Krist wo Emen na dôri men, na Kelma a men hen. ¹² Anja a gelénge ré na kema bi wo hen a ré nà a nà: ka upé kema wo bay yêri haw ap lêgerîj nap bargay uwôlîj kirîj ka bay bîj lari emê ya hen.» ¹³ Kirîj bay ka hen na, kwônê *manê ka derômaran a soji ðebiji kwa kwo tumô hen ap kibji kurôn ayîj kibi Emen kôl iyôn ba: ¹⁴ «Hini emê yi derômaran a ta merég wô sa Emen men, bô jalê yi sa terare a nà, wô sa kibi ðiné ka ôbi li dô nap ci hen men.»

Bay gemé gamgê ôrji Bêteléhêm a

¹⁵ Kirîja manê ka derômaran a bay ka hen ðiji ap ap belji hô ta nîj menba, bay gemé gamgê kôl iyôn ba: «Na erênge kwôy Bêteléhêm a ô gelénge are bay ka li are ka Kelma kelêna kwôlîji hen.» ¹⁶ Bay iyêlbeji ô menba, uwôjji Mari nap Josêp men kema wo dê bi wo hen, yi a sa kirîj ka bay bîj lari emê ya hen. ¹⁷ Kirîj ka bay gili hen iyôn nîj menba, bay dô kwôlo ciré toya gengîj sa kema bi wo hen hen. ¹⁸ Menba, ðiné kêm ka toy kwôlo bay gemé gamgê dô hen na, tiniji ge kay kêm. ¹⁹ Kwo Mari ba hende gem kwôlê bi wo kêm hen bôre a ap woge wô henê bôri. ²⁰ Menba, bay abê gamgê belji hô îj nap kebê kurôn ayê kibi nap heramê Emen wô kwôli anja ciré toy men, ciré gel a men hen wô wo ré bîj nap kwôlo *mana wo derômaran a na ré kôlji hen.

Bay dî hini Jésus

²¹ Wulê jurgem cêgi yêri a menba, kirîja sa walîj kema bi wo hen keîj nêmen menba, bay uwôgeri Jésus mega wo mana wo derômaran a na uwôjîjni pa dema bay na ré yîj kwoyri tô hen iyôn.

Bay ôrîj nap Jésus iyéy Emen a

²² Kirîja wulê wo si Josêp nap Mari ré lôniîj yirîj nêmen mega wo tôô to *Moyis na kôlîj hen iyôn menba, bay ôrîj nap Jésus Jérusalêm a ciré erê gelîj Kelma*. ²³ Mega wo lîj bô magtubu tôô to Kelma kôl iyôn ba: «Kema iba wo yôj yôj wo na yé kalmare na, a yé gay bîj Kelma» ²⁴ men, wô bîj kwôbe mega wo tôô to Kelma kôlîj iyôn ba ré na «bîj jalo wôô réba kam derare ré na wôô men hen.»

Kwôlo Siméjôn kôl gengîj sa Jésus

²⁵ Kirîj bay ka hen na, gawra wo pônî mô Jérusalêm a ya hini na Siméjôn. Na kwônî woîj derôre men, li tôô Emen dô

a men. Ôbi mô gem bi ðiré gelé kwo ré gôlîj nap *Israyêl hen ap Tunu toîj hendi bô bôré ba nap dî. ²⁶ Tunu toîj hendi bô bôré kôli ôbi ré ma ré kwôy wo ôbi ré gelîj Krist wo Kelma Emen dôri ap jori hen. ²⁷ Tunu toîj hendi bô bôré jubu tô bôri menba, ôbi era bô *iyéy Emen a menba, kirîja balê Jésus erap nap dî ciré lîj gengîj sari anja tôô kôl ré lîj hen menba, ²⁸ ôbi ayri kabréri a ap ay kibi Emen kôl iyôn ba: ²⁹ «Haw hen Kelma dî mana wom ô nap bô jalê hari nîj wôsa ju li tôm to na ju ay hen nîj, ³⁰ wôsa en gel gelé wom bi nap tun nîj. ³¹ Gelê bi wo na ju ðu sa têeri tu ðiné a kêm hen.

³² Ôbi na kirîj ka perangi ka a lê ap ðiné ka sa terare a na kêm ka na Jubnê ré hen a hônem men, ôbi a yé hini emê wo Israyêl ðiné kari a men.»

³³ Kirîj bay ka hen na, balê kema na tiniji ge kay sa kwôlo Siméjôn kôl gengîj sari hen. ³⁴ Siméjôn tô kibri sarji a ap kôlîj Mari yo kema na iyôn ba: «Sa kibi kema bi wo Emen dôri hen na, ðiné kwône Israyêl a a herîj men, ka a hena ta. Ôbi a yé anjan gelé ka Emen ka ðiné a kapê. ³⁵ Na ôbi a lê bi ermé wo uwôbe bô ðiné hen réé hônîj. Kworé mini Mari ba, ma gelîj gusîj môj yebere a réé wayê kabrére iyôn.»

Kwôlo gengîj sa hendi kibi Emen to bay uwôgere Aan hen

³⁶ Kirîj bay ka hen na, hendi kibi Emen to pônî hene na Aan mô ya, hende na môni Panuwêl wo tô yé wo Asér. Hende na iyore to haal gan nîj. Hende na gô iyére elê jurgem nap kurôre woîj ôbi biyére. ³⁷ Menba, hende mô mamare ap elêre na, tôre marge kibi pôrbu. Hende ba erê bô iyéy Emen a sa pôn né kwôy yoire nap tu tare men, hende tebe Emen men, jôriîj bôre kurôn men, uwôli a men. ³⁸ Hende sa ya têj kirîja balê Jésus erap nap dî wô gelîj Emen hen menba, hende lîj Emen dosé ap dô kwôli kema bi wo hen bîj ðiné kêm ka mô gem wo Emen né dô Jérusalêm kôbi Rômêjê a hen.

Jésu nap balêri belji hô Najarêt a

³⁹ Kirîja Jésus nap balêri liji tôô to Kelma hende to hen kô nîj menba, bay belji hô sa iyérji a Najarêt a bô emê wo Galilé. ⁴⁰ Jésus ðebu men, ibéri gese men, tu melênê wôn bôri men, bô derê wo Emen baa nap dî a men.

Jésu ô bô iyéy Emen a kirîja elêri na môj kibi wôô

* 2:22 2: 22 Na lônê yi wô selîj tumô Emen a.

⁴¹ Naj elê elê ba balê Jêsu ô Jérusalêm a kwôy kwôy wô lê geserê *Pak. ⁴² Jêsu elêri na môj kibi wôo nij menba, bay ôrijn naj dî mega wo hara woji kôl hen iyôn. ⁴³ Kirîna bay li geserê bi wo hen kô nij menba, balê Jêsu bul hô Najarêt a menba, ôbi baa tôn Jérusalêm a menba, bay hôn né. ⁴⁴ Bay kôl yan ba ôbi ré ô apê perê bîné ka bay uwo bem hen ya ya, ap bay ô kwôy li wulê pôn gerê. Menba, bay ay tô wogéri perê milnérji a men, perê balérji a a men. ⁴⁵ Nijba, bay uwôjni ré. Menba, bay wogeri kwôy hôrijn Jérusalêm a. ⁴⁶ Bay wogeri hen iyôn kwôy sa subu dema bay ré ô unéri mô tôn bô iyéy Emen a perê bay gelinare bîné tôô to Emen a. Ôbi toy kwôlo bay kôl hen men, ôbi engeriji kwôlê sara men. ⁴⁷ Bîné kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen men, tu melênê wori men, kwôlo ôbi uwôlji sara hen a men na, tiniiji ge kay. ⁴⁸ Kirîna balêri gili kirîj bay ka hen a ná, tiniiji ge kay ap yori kôl iyôn ba: «Keman, wô mi a jerê lêni anga hen iyôn ba? Nibay naj ibam nini sun kwôlem gap ap nini wogem kebijn kirîj.» ⁴⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené wogen ba? Ken hôn mega wo enéé cibé tun tô anga Iban a iyôn né ba?» ⁵⁰ Nijba, bay hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né kwôy.

⁵¹ Ôbi bul hô naj ci Najarêt a. Men, ôbi biji kwôlê sa are kêm a a men. Yori gem are bay ka kêm hen bôre a dô. ⁵² Jêsu debu men, tu melênê wori kôba erê tumô tumô men, ôbi dé tu Emen men, tu gawrê a men.

3

Ja ôbi lij bîné batêm, ôbi derê kwôli Emen

¹ Bô elê môj kibi bay wo emê iyére to Tibêr *Sésar kelma wo dami wo Rômênê hen na, Pos *Pilato wo Sésar na dîri ôm iyére to Judé men, *Hérôd na na kelma sa terare to Galilé men, yêni Pilip na na kelma sa terare to Ituré men, to Trakwonitid a men, Lisaniya na na kelma sa terare to Abilên a a men. ² Si Aan naj Kayib ná damné ka damné kap bay bê kwôbe. Bô elê bi wo hen a ná, Emen bijn Ja kema Jakari kwôli a kibri a derô kwôlê. ³ Menba, Ja hena ô gôr sa iyére kêm to yi tèm tèm kibi cér wo Jurdé hen. Ap kôl iyôn ba: «Beléngge cêgernge bijn têrijn ap ken li batêm ap bi Emen né dîj bôri jalé sa têrijn tonje a.» ⁴ Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl bô magtubu tori a hen ré ô ya têt têt hen. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay toy tôô kwôni wo uwôl gura derô gwôlê kôl iyôn ba:

<Nanêngge geré wo Kelma men,

nanêngge kam geré kari bi ô derôre a men. ⁵ Tu dôgé kêm a ligin men, keram naj sa gôserew a hera némijn naj sa terare men,

geré wo kwônggi a yé derôre men, geré wo yi jerew ba panijn némijn a men.

⁶ Ap bîné kêm a gelé gelé wo Emen bijn bîné hen.» »

⁷ Ja kôljin kwônê bîné ka era bi ôbi ré liji batêm hen iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môj jênêre iyôn hen, na i a geléngge bi kené gerij uwongge wo Emen wo a era hen ba? ⁸ Bi jé lêrengge gel wo kené bul cêgernge bijn têrijn tonje, ap ken dî kelê <*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni> hen baa nij, wôsa en keléngge, jerew wo yi hen na, Emen a nêmé belé lij kamrê bijn Abraham. ⁹ Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn nij ap gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba, a dîj jôrijn ap uwôljin tare a.»

Jé lê wo gel hal wo kôrbi

¹⁰ Kwônê bîné engere Ja iyôn ba: «Na mi a niné lê ba?» ¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena kwôni ré naj bargay wô ba, bi bijn kwo ôrijn né hen pôn men, kwo ôrijn angap emê ba, bi bijn kwo najni hen men.» ¹² *Bay engé wôgé kôba era sa li batêm men, ap engerijnji Ja iyôn ba: «Rabi, na mi a niné lê ba?» ¹³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Wôgé bi wo bay genge hen a kené engé, dîba ken engé ani kani a sara ré.» ¹⁴ Asgarjê kôba era sa engeriri iyôn ba: «A nibay ba, niné li iyen ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Engéngge gursu kôbi kwôni a naj kabré iyêré ré men, piyêngge kwôlê dîj kwôni sari a wô uwôljin gursu toni ré a men. Nijba, ken cebe turngge a sa sa kôbrenge wo bay têtêngge hen mera.»

¹⁵ Bîné mô gem ap i ba erem bôri a kôl iyôn ba: «Ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen ba?» ¹⁶ Menba, Ja uwôlji sara kêm kôl iyôn ba: «Nôbi ba, en lèngge batêm na naj kam, nijba, ôbi wo era hen na, na kwo nééri dê kupé ap en nêb beseré gangi garbé kap téri ré. Ôbi a lèngge batêm naj Tunu tonj hendi bô bôré men, naj tare a men. ¹⁷ Ôbi bu gwore tonj péé kaw kôbri a wô labijn kirîj kap péé kaw kari ya, ap a pera kaw kari erap bê a bô béér a. Kurmérji ba, ôbi a uwoyé ap bô tare to engé barij né yôd hen.» ¹⁸ Na hen iyôn men, naj gelé kwôlo dangi a men, a Ja ré uwôljin béré Kwôlo Dôri bijn bîné. ¹⁹ Men, ôbi na nay kelma Hérôd wô *Hérodiyad tonj tami yêni to ôbi na engé hen men, wô anga habijn kêm ka ôbi li hen a men. ²⁰ Wôsa nôm a sa têrijn tori hende to kêm hen na, Hérôd bi bay bu Ja uwôli dangay a a sônj.

Batèm to bay lij Jésu

²¹ Kirija Ja na lij bijné kwône batèm hen na, Jésu kôba li batèm men. Ôbi uwól Emen menba, kirij bay ka hen, derômaraj bôlij, ²² aṅ Tunu top hendi bô bôre herbo mega derare iyôn sari a aṅ tó kwôni hena derômaraj a kôl iyôn ba: «Ju na Keman, en purem damaṅ men, en li yi deré wô sam damaṅ a men.»

Tô môṅ wo Jésu

²³ Kirija Jésu ayij tó lê jé wori hen na, elêri na tóre subu ley. Bijné kêm erem wo ôbi ré na kema Josêp wo tó môṅ wori a nà hen: Josêp woṅ kema Éli, ²⁴ kema Matat, kema Lébi, kema Mêlki, kema Iyanay, kema Josêp, ²⁵ kema Matatias, kema Amôs, kema Nayum, kema Êsli, kema Nagay, ²⁶ kema Maat, kema Matatias, kema Séméyin, kema Iyôsêk, kema Iyôda, ²⁷ kema Iyôwanan, kema Résa, kema Jorobabêl, kema Salatiyé, kema Néri, ²⁸ kema Mêlki, kema Adî, kema Kwosam, kema Êlmadam, kema Er, ²⁹ kema Jésu, kema Eliyêsêr, kema Iyôrim, kema Matat, kema Lébi, ³⁰ kema Siméjôn, kema Juda, kema Josêp, kema Iyônám, kema Eliyakim, ³¹ kema Méléya, kema Ména, kema Matata, kema Natan, kema Dabid, ³² kema Jesé, kema Obêd, kema Bohoj, kema Sala, kema Nasôn, ³³ kema Aminadab, kema Admin, kema Arni, kema Esrôm, kema Parês, kema Juda, ³⁴ kema Jakwôb, kema Isak, kema Abraham, kema Tara, kema Nakôr, ³⁵ kema Sérúk, kema Rago, kema Palêk, kema Ebêr, kema Sala, ³⁶ kema Kaynam, kema Arpasad, kema Sêm, kema Nowé, kema Lamêk, ³⁷ kema Matusala, kema Ênôk, kema Iyarêt, Maléléyé, kema Kaynam, ³⁸ kema Enôs, kema Sêt, kema Adam, kema Emen.

4

Jésu gôlij sa anṅaṅ sélé

¹ Tunu wôn bô Jésu menba, ôbi hena kibi cér wo jurdé a bulo hera. Hende ôrij naṅ di deró gwôlé. ² Sidan séli wulê tóre pôrbu, wulê bi wo hen na, ôbi ôm ani ré kwôy aṅ kirija wulê bi wo tóre pôrbu hen kô nij, menba, kurôn liri. ³ Kirij bay ka hen na, Sidan kôlij Jésu iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba, ju kôlij jerew wo yi hen ré belij kwô.» ⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emé gôlij né.» »

⁵ Menba, Sidan ôrij naṅ di sa keram a ta aṅ turna to nana kôlij na menba, ôbi gili emé iyére to sa terare a nà kêm.

⁶ Aṅ kôli iyôn ba: «Na bem néé woṅ emé iyére hende to hen naṅ hini emé wo yi ya hen wôsa bay na ben na nôbi aṅ na bijné kwôni wo bôn gey. ⁷ Iyôn ba, hena jeré jubu gubam tumôn a ba, na bem kêm.» ⁸ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma woṅ Emen wom pôn nêṅ hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

⁹ Menba, Sidan hô ôrij di Jérusalêm a aṅ ayri diri ta yeṅ sa *iyéy Emen a aṅ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju deraj kurij tón na gelé, ¹⁰ wôsa na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayé tóô bijné *manê ka derômaraj a gengij sam bi bay ré sa gemem.» ¹¹ men, «Bay a ayem kôbriji a bi tèm ré di keram wôni ré.» » ¹² Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma Emen wom na, já séleri ré.» » ¹³ Kirija gwosore to diré sélij Jésu naṅ nij menba, Sidan dô yiri yi Jésu a kwôy gemij wulê wo daṅji.

Jésu ay tó jé wori sa terare to Galilé a

¹⁴ Jésu bulo hera Galilé naṅ néé wo Tunu aṅ hini emé wori ôm gôrij kirij kêm sa ira. ¹⁵ Ôbi gelij bijné are bô *iyéy dapare a naṅ sa iyére iyére aṅ bay kêm ay kibri.

Bijné ka Najarêt kaṅ Jésu

¹⁶ Jésu hera Najarêt kirij ka ôbi na iyêrij ya hen, menba, mega wo ôbi lère gaṅ gaṅ hen iyôn na, ôbi ô bô iyéy dapare a naṅ sa *sa meré ta aṅ hena ta wô dênse magtubu tóô to Emen. ¹⁷ Bay biri magtubu to légerij to *Esay *ôbi kibi Emen, kirija ôbi bôl menba, woṅ kirij ka bay na li kôl iyôn ba: ¹⁸ «Tini Kelma yi san a wôsa ôbi a dôren bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri bijné bay nimré men, wô kôlij daṅgayné kwôli béréji ta men, kôlij bay tu tij ré geléji kirij hôrij men, ka bay gelij tirji gusij hen kôba kwôli deréji bô gusij men, ¹⁹ ulé béré kwôli elé woṅ bô deré wo Kelma bijné gawré hen a men.» ²⁰ Jésu légere magtubu hende to hen ta aṅ bijné ôbi jé wo póni aṅ mô tón bijné kêm ka bô iyéy dapare a hen na, tirji yi sari a. ²¹ Menba, ôbi kôlij iyôn ba: «Kemnêṅ na, kwôlé bi wo en dênse aṅ ken toy hen na, ariri lij bénge nij.» ²² Bijné kêm ka mô ya hen na, kôl kwôli dô men, tiniji ge kay sa kwôli bô deré wo ôbi kôlij hen aṅ bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp ré ba?» ²³ Menba, ôbi kôlij iyôn ba: «En hôn kena kôlen gwosoy kwôlo kôl iyôn ba: «Dôktôr berare yem pa dem.» Ka kelé iyôn ba: «Bay keléni kwôli anga ju li Kapêrnayôm a. A iyôn ba, ju li sa

iyére tom a hen iyôn men.» »²⁴ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, kwôni wo na ôbi kibi Emen na, sa iyére tori a na, bay a geyé kwôlê wori ré.²⁵ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, yébé ka mamê na kwône sa iyé *Israyêl bô wulê *Eli a. Bô elê bi wo hen a na, emen uwônge ré li elê subu na gesserê jii a kurôn wo dami li bîné sa ira kêm.²⁶ Hen iyôn hari kôba Emen jé Eli uné yébé bay ka hen né kwôy, nîbba, ôbi jéri ligi mamne to pôni to mô Sérepta, emé iyére to Sidôn a hen dî.²⁷ Menba, bîné ka bay bay *terbare na kwône sa Israyêl bô wulê wo ôbi kibi Emen Elijé a, nîbba, kwôni pôn perêrji a hen kôba berare ré, nîbba, na Nama wo Siri hen a Elijé ré berari dî.»

²⁸ Kirîna bay toy kwôlê bi wo hen iyôn na, bay kêm bô iyéy dapare bôrji tarji.²⁹ Menba, bay hena na bô tarê fu Jésus sijn na dî nô wolê sa ira a. Bay ôrij na dî kwôy ta sa keram wo bay ôrij tô sa iyére toji ya hen bi ciré nôgêri kuré a tón.³⁰ Nîbba, ôbi wuj perêrji a ô erê wori.

Jésu dage tunu to habij bô gawra wo pôni a Kapêrnayôm a

³¹ Jésus ô Kapêrnayôm a to na iyére to dajngi sa terare to Galilé. Ôbi gelij bîné are na sa sa merê ta.³² Bîné ka mô ya toy kwôlê kibri a hen na, tiniji ge kay sa derê kwôlê wori bi wo hen, wôsa ôbi iyêl mega kwôni wo ôrij na tóô iyôn men, na néé iyôn a men.³³ Bô iyéy dapare hende to hen na, gawra wo pôni wo tunu to habij yi bôri a hen mô ya. Ôbi kôl na tóri to dami ka a ta kôl iyôn ba:³⁴ «Wuge! ju gey na mi yiri a ba, Jésus wo Najarêt? Ju era na wô mênêni ba? En hôn ju na i ba, ju na kwôni wo yi na jengêri gay wo Emen a jori.»³⁵ Jésus ône kôl iyôn ba: «Wôm tón a mu sép bô gawra bi wo hen a.» Tunu to habij hende to hen dô gawra na ku tón perêrji a a sijn bôri a nîbba, liri ani ka habij né.³⁶ Tinî bîné kêm ge kay a bay kôlij perêrji a kôl iyôn ba: «Kwôlo na ba, na kwo yôn sôn ba? Ôbi ône tunu to habij na néé menba, hende sép a men.»³⁷ Menba, hini emé wori ôm na kirij kirij kêm görj sa iyére to méer Kapêrnayôm ta hen.

Jésu berare bay ômpare

³⁸ Jésus hena bô iyéy dapare a era iyé Simó a. Yi mari Simó uwoy dama a hende yi tón menba, bay uwôli ré bô tu na tore men.³⁹ Ôbi denge sara a ône yi uwoyé bi wo hen, menba, hende berare a hena kerêd li angaj emé biji.

⁴⁰ Kirîna tare kurij nîj menba, bîné kêm ka ôrij na bay ômpare to gay gay iyére

toji a hen na, bay era na ci biri. Ôbi uwôl kôbri sarji a a berareji.⁴¹ Tunu to habij sép bô bîné kwône a kirîna bay sép bô bîné hen iyôn menba, bay kôl ka a ta iyôn ba: «Ju na Kema Emen.» Nîbba, Jésus ôneji bi bay ré wôm tón, wôsa bay hôn wo ôbi ré na *Krist kwo Emen dôri hen.

⁴² Kirîna kirij wôl menba, Jésus si ô wolê derô gwôlê. Kwônê bîné wogeri a kirîna bay uwôjni nîj menba, bay gey bi ôbi ré dèbu na ci wô wo ôbi ma ré erê a nê sôn.⁴³ Nîbba, ôbi kôlij iyôn ba: «Yi gengij san bi ené ô ulê béré Kwôlo Dôri wo *emé iyére to Emen sa iyére to dajngi a wôsa na wô bi wo hen a, Emen né joon hen.»⁴⁴ A a ôbi ô ulê béré bô iyéy dapare a sa terare to Judé.

5

Jésu tô bay tóri ka tumô cog cog

(Mt 4: 18-22, Mk 1: 16-20, Ja 21: 1-11)

¹ Wulê wo pôni kirîna Jésus dîbij kibi cér wo dami wo Génésarêt a menba, bîné nôgerij yirji si ligiri wô toyij kwôlo Emen.

² Menba, ôbi gel bato wôô yi kibi cér wo dami bi wo hen na. Bay uré ka li jé bô a hen herbe tón wô janê bura toji.³ Bato bi wo wôô hen na, kwo pôni na kwo Simó. Jésus day mô bô a kôli ôbi ré ôrij na dî dè iyôn si bô cér. Menba, ôbi mô tón bô bato bi wo hen a a gelij kwônê bîné Kwôlo Dôri.

⁴ Kirîna ôbi dôrij kwônê bîné kwôlo Emen kô nîj na, ôbi kôlij Simó iyôn ba: «Ôrij na bato dè iyôn a bô dogé cér a a ken bi bura tonje bô kam a urij.»

⁵ Simó uwôli sara iyôn ba: «*Rabi, nini ur kwôy kirij wôl sarni a a nini fu ani ré nîbba, na jôbi a kelê hen na, na hô bê bura kam a gelê sôn.»

⁶ Kirîna bay bi bura kam a menba, bay pô kuyê wôn berêj a yégerê bura toji hende to hen.⁷ Bay lij megêrji ka bô bato wo pôni a hen kôbriji ré era sa li na ci men. Bay pô kuyê wôn bato bi wo wôô hen berêj berêj a li wo bato dî dermij.

⁸ Kirîna Simó Piyêr gel hen iyôn na, ôbi kurij tón cubu gubari tumô Jésus a a kôl iyôn ba: «Kelma, dô tôm a yen a wôsa ena ôbi têrij.»

⁹ Ôbi kôl hen iyôn wôsa bay na megêri tiniji ge kay a harê liji sa uré wo genê ka bay ur a hen.¹⁰ Si *Jak na ja kam Jébéde ka megêri bay uré hen kôba, tiniji ge kay a harê liji men. Menba, Jésus kôlij Simó iyôn ba: «Hare ré wôsa ayij tóri kemnêj na, na gawrê a jeré uré nîj.»

¹¹ Bay herap nap bato sa haarê tòn kibi cêr men, bay dî anğaji kêm an a men an ôriji tó Jêsu.

Jêsu berare ôbi terbare wo póni
(Mt 8: 1-14, Mk 1: 40-45)

¹² Wulê wo póni kirija Jêsu ô sa iyére to ðanği menba, gawra wo póni wo *terbare elemné yiri kêm so. Kirija ôbi gel gel Jêsu menba, bôy meremne tumôri a an uwôli kôl iyôn ba: «Kelma, hena jerê gey ba, já beraren.»

¹³ Jêsu jé kôbri hebijni an kôl iyôn ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriş sam a.» Kirij bay ka hen na, terbare nap yiri a. ¹⁴ Jêsu kôli iyôn ba: «Kôlij kwôni ré pa pa. Nijba, ô ju ô gelê yem tumô ôbi bê kwôbe a an ju li sarga nap tó to *Moyis na ay hen an bi bay ré gel wo jerê na kwo séli tumô Emen a.»

¹⁵ Bay kôl kwôli Jêsu nap kirij kirij men, bijné kwône era wô toyé kwólé wori men, ka era bi ôbi ré berareji men. ¹⁶ Nijba, ôbi ba, dô yiri wolé kwôy kwôy derô gwólé an uwól Emen.

Jêsu berare gawra wo meray
(Mt 1: 1-8, Mk 2: 1-12)

¹⁷ Wulê wo póni Jêsu mô wô gelij bijné are menba, *Parisijnêné nap *bay derê tó tó to Emen kôba mô ya men. Bay hena sa iyé Galilé a kêm men, sa iyé Judé a kêm nap sa iyé Jérusalém a kêm a men. An néé wo Kelma baa nap dî an ôbi berare bijné. ¹⁸ Bijné ka póni aya gawra sa jaare a soş, na gawra woş ôbi merayê, bay woge ciré şij nap dî kirij ka Jêsu môriş ya hen an uwôli tumôri a. ¹⁹ Nijba, bay uwon gerê ré sa kibi kwônê bijné. Bay ðayij nap dî ta sa ira an kerğeji sa iyére hende to hen an herbijnî nap jaare tori hende hen ðêş tumô Jêsu a kirij ka ôbi môriş ya hen. ²⁰ Kirija Jêsu gel wo bay bi bôrji sari a hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Melanpen, têriş tom dôriş sam a.»

²¹ Bay derê tó tó to Emen nap Parisijnêné erem bôrji a kôl iyôn ba: «Na i bi a tiiré Emen hen iyôn ba? Hena ré na Emen mera ré ba, i wo ðanği a na ôbi derê têriş sa gawra ba?»

²² Jêsu hôn ermê woji menba, uwólji sara iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlo hen iyôn bôrşge a ba? ²³ Kelê iyôn ba: «Têriş tom dôriş sam a» a derê kelê lew, laba kelê «Hena ta ju ô» a derê kelê lew dî ba? ²⁴ Haw hen ka henê wo nôbi *Kema Gawra enê ôriş nap néé sa terare a nà wô dôriş têriş sa bijné.» Menba, ôbi kôlij ôbi merayê na iyôn ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôriş ij.»

²⁵ Kirij bay ka hen na, ôbi hena tu bijné kêm an ay jaare tori ôriş ij an ayij kibi Emen. ²⁶ Bijné kêm tiniji ge kay.

Menba, bay heram Emen nap harê an bay jannij kôl iyôn ba: «Naa gel anğan gerê kemnêş.»

Jêsu uwôge Lébi bi ré yi ôbi tóri
(Mt 9: 9-13, Mk 2: 13-17)

²⁷ Cêgeri wori menba, Jêsu si ô menba, gel gawra wo póni wo bay uwôgeri Lébi ôbi engé wôgê hen mô kini engé wôgê wori a. Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Era tón a.»

²⁸ Menba, ôbi ðêş anğari kêm an hena ô tóri a.

²⁹ Ôbi li emê wo mêy uwôgij Jêsu iyére tori a men, *bay engé wôgê kêm men, bijné ka ðanği kôba sa ômji are nap ci a men.

³⁰ Menba, Parisijnêné nap bay derê tó tó to Emen kaji jannij an kôlij bay tó Jêsu iyôn ba: «Wô mi a kené ôm men, yi men nap bay engé wôgê men, bay têriş men ba?»

³¹ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Na bijné ka berari a geyé dôktôr ré, nijba, na bay ômpare dî. ³² En era na wô uwôgê bijné ka bô yirji môş bay lê anğan derô hen né, nijba, en era na wô bay têriş an bi bay ré dî tó lê têriş ba.»

Enğerê kwôlo gengij sa jerê bôş kurôn
(Mt 9: 14-15, Mk 2: 18-20)

³³ Parisijnêné nap bay derê tó tó to Emen kôlij Jêsu iyôn ba: «Bay tó ja nap kamaş kani jôriş bôrji kurôn men, uwólji Emen a men ta ta nijba, bay tôm jôbi ba ômji men yiji men.»

³⁴ Jêsu kôlji iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ba ka dé bi bay ré jôriş bôrji kurôn kirija ôbi iyéy kurô ba ya nap ci tó hen ba? ³⁵ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a an hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôriş bôrji kurôn.»

Kwôlo gengij sa anğâ ôli nap ka kôrbi
(Mt 9: 16-17, Mk 2: 21-22)

³⁶ Jêsu kôlji gwosoy kwôlo póni kôl iyôn ba: «Sa pôn kwôni yêge kibi bargay ka kôrbi wô uwóljiş tu ka ôli ba? Hena ré na iyôn na, bargay ka kôrbi hen yêgij men, kibriji wo kôrbi bi wo yêgij hen kôba a bijn nap ka ôli hen né a men. ³⁷ Men, sa pôn kwôni bêêrê care to kôrbi bô gwólé woş ariş wo ôli a ba? Hena ré na iyôn ba, care to kôrbi hende to hen a anê gwólé wo ôli bi wo hen an care a uwólşij men, gwólé bi kôba a mênij a men. ³⁸ Iyôn ba, bi care to kôrbi bijn bô gwólé wo kôrbi a men. ³⁹ Kwôni wo yi care to ôli hende to hen na, gey to kôrbi hen né nij, wôsa ôbi erem mega wo care to ôli hen a ré na to dôri dî.»

6

Jésu na Kelma sa sa merê ta a

(Mt 12: 1-8, Mk 2: 23-28)

¹ Sa to pôni a na, na sa *sa merê ta menba, Jésus ay gerê si bô kaw menba, bay tôri pôy sa kaw na aŋ wuray ôm. ² Menba, *Parisijnêné ka pôni kôl iyôŋ ba: «Wô mi a kené li aŋga tôô to *Moysis jô lê nap sa merê ta hen ba?»

³ Menba, Jésus uwôlji sara iyôŋ ba: «Ken dêŋse kwôli aŋga kelma Dabid na li kirijna kurôŋ na liji nap ðiné kari hen né ba? ⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a aŋ pô mapa wo bay tibij Emen hen, ôm men, bij ðiné kari ôm men. Mapa bi wo hen na, kwôni wo ðaŋgi wo a emê ba nap, na bay bê kwôbe a na bay emêri mera.»

⁵ Menba, Jésus kôlji iyôŋ ba: «Nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Jésu berare gawra wo kôbri ma nap sa merê ta

(Mt 12: 9-14, Mk 3: 1-6)

⁶ Sa sa merê ta wo ðaŋgi Jésus ô bô *iyéy dapare a aŋ gelij ðiné are, kirij bay ka hen na, gawra wo kôbri woŋ gusurô ma mô ya men. ⁷ *Bay derê tô tôô to Emen nap Parisijnêné bô ciré gelé na ba Jésus ré berarêri nap sa merê ta ba ciré ðerij tô kôbri aŋ uwôlij kwôlé sari a. ⁸ Nijba, Jésus hôn ermé woji menba, ôbi kôlij ôbi kôbi ma bi wo hen iyôŋ ba: «Hena ta ju era sa ðebe derôre a na.» Menba, ôbi hena ðebe ta. ⁹ Menba, Jésus kôlji iyôŋ ba: «Na engerêŋge kwôlé pôn: Tôô tona gey bi kwôni ré li derê laba li habré nap sa merê ta a ba? Men, ré gôlij nap gawra réba ré mêêni nap sa sa merê ta a ði ba?»

¹⁰ Ôbi bôrji mérinj menba, kôlij ôbi kôbi hayê bi wo hen iyôŋ ba: «Jê kôm.» Ôbi li mega bi wo Jésus kôli hen iyôŋ menba, kôbri hô dô hôrij. ¹¹ Menba, tu Parisijnêné nap bay derê tô tôô to Emen sêêre sari a aŋ bay janninj kwôli aŋga ciré lij Jésus.

Jésu tô bay jé kari ka môj kibi wôô

(Mt 10: 1-4, Mk 3: 13-19)

¹² Sa hende to hen na, Jésus ô wulê sa keram a wô uwôlé Emen kwôy kirij wôl sari a. ¹³ Kirijna kirij wôl menba, ôbi uwôge bay tôri aŋ tô môj kibi wôô perêrji a aŋ uwôgeji bay jé. ¹⁴ Simô ba ôbi uwôgeri Piyêr, nap yêni André, Jak, Ja, Filip, Bartélémi, ¹⁵ Matiyé, Tomas, *Jak kema Alpé, Simô woŋ kema iyére hen men, ¹⁶ Jud kema Jak men nap Judas Iskariyôt wo a sa ayê sa Jésus hen a men.

Jésu gelij kwôné ðiné are men, berare bay ômpare men

(Mt 4: 23-25, Mk 3: 7-11)

¹⁷ Jésus herbo nap bay tôri ka môj kibi wôô hen sa keram a tôŋ aŋ ðebij nap ci tôŋ kirij ka beray a nap kwôné bay tôri ka ba hen men, kwôné ðiné ka Judé men, ka Jérusalém a men, ka hena kibi cér wo Tir nap kwo Sidôn a a men. ¹⁸ Bay era wô toyé kwôlé wori men, bi ôbi ré berareji men, ðiné ka tunu to habij bôrji a kôba, ôbi berareji men. ¹⁹ Bijné kêm woge bi ciré heberi wôsa néé wo ôbi ôrij yiri a hen si aŋ berareji kêm.

Kwôlo gengij sa merê derê nap merê bô bô emê

(Mt 5: 1-12)

²⁰ Jésus ay tiri bôrij bay tôri aŋ kôl iyôŋ ba: «Kenbay kap bay nimiré, yi deré yi wô sarŋge, wôsa *emê iyére to Emen yi wô sarŋge ²¹ kenbay ka kurôŋ lêŋge haw hen, yi deré yi wô sarŋge, wôsa kena uyiré, kenbay ka ken sôm haw hen, yi deré yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô yi deré a.»

²² «Yi deré yi wô sarŋge, kirijna ðiné derêŋge men, kapêŋge men, tirêŋge men, uwôgerê heneŋge wo habij a men, wô san nôbi Kema Gawra. ²³ Lêŋge yi deré wulê bi wo hen men, ken nenrêré nap yi deré a men, wôsa sa kôbi wo dami yi derômaraj a ya, wôsa na hen iyôŋ a môpêrji na ré lij bay kibi Emen. ²⁴ Nijba, kenbay kap bay uné na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa haw hen ken uwôŋ bô jalê woŋge nij. ²⁵ Kenbay ka ken uyê haw hen na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa kurôŋ a lêŋge tôre to cêgê, kenbay ka ken ayré haw hen, bô emê yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô tu ja a men, ka sômnê men.»

²⁶ «Kenbay ka ðiné kêm dô kwôleŋge wo dôri hen na, tu ja yi wô sarŋge, wôsa na hen iyôŋ a môpêrji na ré li nap ðiné ka na li yirji môj ciré bay kibi Emen men hen.»

Kwôlo gengij sa peré bay bare

(Mt 5: 38-48, 7: 12)

²⁷ «Kenbay ka ken mô toy kwôlé keben a hen na, en kelêŋge perêŋge bay bareŋge men, lêŋge derê nap ka derêŋge hen a men. ²⁸ Terêŋge kebrenge sa ka tômêŋge hen men, uwôleŋge Emen wô sa ka lêŋge habij hen a men. ²⁹ Kwo di tô mam ba, ju hô bul kwo si hen biri a men, kwo ay bargay kam kap kabrêm ba, ju jôri kap kelanê né men, ³⁰ kwo uwôlem are ba, ju biri men, kwo pô aŋgam erêj ba, ju hô engereri ré nij. ³¹ Aŋga ken gey bi megêrŋge ré li bêŋge hen na, kenbay kôba, ken li hen iyôŋ nap ci men.»

³² «Hena kené pur na ka perêŋge ba, ðiné a kelê kené li deré na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têrij kôba, pur na ka pirji men. ³³ Hena kené li deré nap ka li dô nap

ken ba, ñiné a kelé kené li deré na iyeñ ba? Wôsa bay lê têtirj kôba, li na hen iyôñ men. ³⁴ Hena kené gwôyij na ka ken hôn wo bay ré heré têtêñge hôrij ta ba, ñiné a kelé kené li deré na iyeñ ba? Wôsa bay lê têtirj kôba, gwôyij na bay lê têtirj ka a heré têtêji hôrij hen iyôñ men. ³⁵ Nijba, kenbay ba, ken pur bay bareñge men, lêñge deré nañ ci men, gwôyijñge añ bi bôñge wo kené upé hôrij né. Hen iyôñ na, añañ têtê sa kôbrenge a mé men, ka yij kam Emen wo ta men. Wôsa ôbi li deré nañ bay bô hendé men, nañ bay bô habré a men. ³⁶ Berêñge tu ja to ñiné mega Ibarenge Emen bôrij hen iyôñ men.»

Jerêñge kwôlê sa megêrñge a ré
(Mt 7: 1-5, 15: 14, 10: 24-25)

³⁷ «Jerêñge kwôlê sa megêrñge a ré menba, Emen kôba, a jeré kwôlê sarñge a ré men, ken dô kwôlê sa kwôni a ba, Emen a deré kwôlê sarñge a men, ken ði bôrñge jal sa megêrñge a ba, Emen kôba, a ðé bôri jalê sarñge a men. ³⁸ Ken bij ñiné are ba, bay a hô béñge men. Bay a tóngé men, tóbê dema a hô béñge wôsa gway wo ken ay gengij are bi hen a, Emen né gengij béñge hôrij.»

³⁹ Jêsu hô kôlji nañ gwsore kôl iyôñ ba: «Ôbi tu tij a beré jemna bij megari ôbi tu tij ba? Hena ré na iyôñ ba, bay wôô kém a herijji bô iyom a ré ba? ⁴⁰ Ôbi tô kwôni na, a gôlij dami wori ré nijba, hena ôbi ré ði tiri dô tô anga ôbi geli hen na, ôbi a yé môñ ôbi sari iyôñ men.»

⁴¹ «Wô mi a jeré ô wô beré kalmê ka ðé ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum jôbi a hen ba, ju gel ré ba? ⁴² Wô mi a jeré kôlij yênem: «Yênen, ði jan na deré kalmê ka ðé ka yi tum a hen aña», añ jôbi ba, ju gel yibré wo dami wo yi tum a hen né ba? Jôbi woñ ôbi kelé kwôlê kem wôô wôô hen, dô yibré wo dami wo yi tum hen aña dema jeré gelê kirij sélé wô dôrij ka yi tu yênem a hen tô.»

Ôbi tô Jêsu woñ tiri
(Mt 7: 16-20, 12: 33-37)

⁴³ «Gurô wo dôri na, yêri wo habij ba nañ men, kwo habij wo yêri dô ba nañ men. ⁴⁴ Gurô wo yôñ yôñ ba, nañ yêri yêri ðiba kwôni a karé tógôre sa cébrij a ré men, kwôni a karé yé tinador sa gariyan a ré men. ⁴⁵ Gawra woñ ôbi lê deré na, lê deré wori bi wo hen hena na bôri a men, ôbi habré kôba, habré wori bi wo hen hena na bôri a men. Wôsa na anga wôn bô gawra dema ré si kibri a tô.»

⁴⁶ «Wô mi a kené uwôgen «Kelma, Kelma» menba, ken li anga en kelêñge kené li hen né ba? ⁴⁷ Kwôni wo era legen a añ toy kwôlê wupé men, lij ariri a men na,

na gelêñge séé ôbi gelij na nañ i ba? ⁴⁸ Ôbi yi mega gawra woñ ôbi ðé iyére iyôñ: Ôbi pi iyom doge aña ði tôre sa keram a kam kañ biyé ka ge nañ néerji hen kôba, lere ani ré wôsa tôre ðij dô. ⁴⁹ Nijba, kwo toy aña lij ariri ré na, gelij nañ gawra wo ði iyére tori dô ré aña ði na sa hal a iyôñ. Kam kañ biyé ge nañ néerji menba, tere aña, aña ani kare kani pôn iyôñ kôba, ba ta ré.»

7

Jêsu berare mana wo dami wo asgarñé woñ Rômê

(Mt 8: 5-13, Ja 4: 46-54)

¹ Kirija Jêsu dôrij ñiné kwôlê kô nij menba, ôbi ô Kapêrnayôm a. ² Ya hende to hen na, dami wo asgar kañ Rômêñé ka arew hen, mana wori ômij na temare a men, na lema wo ôbi geyri gañ a men.

³ Ôbi toy kwôli Jêsu menba, jé surñé kañ Jubnê yiri a ré ô uwôli bi ré era sa berare mana wori bi wo hen biri men. ⁴ Kirija bay sa ligi Jêsu a menba, bay maseri aña kôli iyôñ ba: «Ôbi ðé wo jeré li anga ôbi gey hen biri. ⁵ Wôsa ôbi geyéna nabay kañ Jubnê men, ôbi a ðé *iyéy ðanare hen a men.»

⁶ Jêsu hena ô nañ ci. Kirija bay ba ða nañ iyére menba, dami wo asgarñé bi wo hen jé milñéri ô kôlij Jêsu iyôñ ba: «Kelma, merên yem iyôñ né, wôsa en nêmen wo jeré uwôl tême kibi iyére tijñ ré. ⁷ Na ôbi á, ené nêmen eré nañ yen ô upem né hen. Ay tom menba, mana wupé a beraré mera. ⁸ Nôbi bay san ya men, ena ôbi sa asgarñé ka ba hen men. Añ hena ené kôlij kwo pôni iyôñ ba: «Ô» ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôlij mana wupé «Li anga na» ba, ôbi li men, «Li ka hen» ba, ôbi li a men.»

⁹ Kirija Jêsu toy kwôlo ôbi kôl hen menba, yiri dôri sari a aña ôbi bul upé kwônê ñiné ka ô tôri a hen aña kôl iyôñ ba: «En kelêñge sa iyé *Israyêl kôba, en uwôñ kwôni wo ayé bôô wori yi môñ kwo gawra wo na ba, nañ.»

¹⁰ Kirija bay jé heraji uwo menba, bay uwôñ mana wori na berare nij.

Jêsu béer kema mana wo ma a Nên a

¹¹ Menba, Jêsu hena Kapêrnayôm ô sa iyére to bay uwôgere Nên hen. Bay tôri nañ kwônê ñiné ôrij nañ ði. ¹² Kirija bay ba ða nañ iyére menba, bay uwôñ ñiné ka ay temare ôrij ciré eré emé. Kema mana bi wo ma hen na, na pôn nêñ hari kôbi yori a. Hende na mamne. Ñiné kwônê bure ôrij sa kampê. ¹³ Kirija Kelma bôre menba, ture liri ja menba, ôbi kôle iyôñ ba: «Sôm né.»

¹⁴ Ôbi uso ða aṅ hebe jaare to bay ayin temare hen, ðinê bay ka ay temare hen ðebe tōṅ menba, ôbi kôl iyōṅ ba: «Kema mana, en kôlem hena ta.»

¹⁵ Menba, ôbi temare bi wo hen hena mō ta aṅ iyêl kwôlê. Menba, Jêsu ðiri bijn yori. ¹⁶ Bijnê kêm tiniji ge kay men, harê liji a men aṅ bay ay kibi Emen kôl iyōṅ ba: «*Ôbi kibi Emen wo dami hena perêrna men, Emen uwôl tiri sa gawrê kari a men.»

¹⁷ Kwôlo bay kôl gengin sa Jêsu hen na, ôm naṅ kirin kirin sa iyê Judé men, sa iyêre to kwa kwa hen a men.

Bay jê ka Ja ôbi lê batêm

(Mt 11: 2-19)

¹⁸ Bay tô Ja ô dôrin ôbi iyêre toji kwôli are bay ka kêm hen menba, ôbi uwôge bay tôri wôô. ¹⁹ Aṅ jêji ligi Kelma engeriri iyōṅ ba: «Jôbi a na kwo a era hen bi, laba kwo nini mō gemni hen ba ya tô ði ba?» ²⁰ Bay jê bay ka hen sa bijn ligi Jêsu aṅ kôli iyōṅ ba: «Ja ôbi lê batêm a joni yem a bi niné engerem iyōṅ ba, jeré na kwo ré era hen bi, laba kwo niné mō gemni hen ré ba ya tô ði ba?»

²¹ Kirin bay ka hen na, Jêsu berare bay ômpare kwône men, ðinê ka ômpare to gay gay liji hen men, ka tunu to habin bôrji a hen men, bay tu tin kwône gel kirin dô a men. ²² Menba, ôbi uwôlin bay jê bay ka hen sara iyōṅ ba: «Herêṅge ken ô kôlin Ja kwôli aṅga ken toy men, ka ken gel men hen, bay tu tin gel kirin men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, menpê toy kwôlê men, ðinê ka ma béer men, béré Kwôlo Dôri uwôlin bijn bay nimiré a men. ²³ Yi deré yi wô sa kwôni wo ði ayê bôô wori aṅ né wô san.»

²⁴ Kirina bay jê ka Ja hôrji nin menba, Jêsu kôlin ðinê kwôli iyōṅ ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen laba, ²⁵ ken ô gelé na mi ba? Gawra wo tôbe bargay ka dôri laba? Bijnê ka tôbe bargay ka dôri aṅ mō bô deré na, bay mō na iyê kilmé a ði. ²⁶ Nijnba, na mi a kené ô gelé na mi ði ba? Ken ô gelé na ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, na ôbi kibi Emen bi, aṅ ôbi gôlin ôbi kibi Emen aṅ sôṅ. ²⁷ Na wô sari ôbi a, na ré lin bô magtubu to Emen a kôl iyōṅ ba: «Toy, en jê mana wupê tumôm a bi ré panê geré wom.» ²⁸ En kelêṅge peré gawrê ka yébé a yêji hen na, en gel kwôni wo a dampê môṅ Ja iyōṅ ba naṅ, njnba, kwo bay bôri môṅ ani ré iyōṅ bô *emê iyêre to Emen a hen na, na kwo dami ðêri.»

²⁹ Kirina ðinê kêm naṅ *bay enṅé wôṅé toy kwôlo Jêsu kôl hen menba, bay hôn

wo Emen ré na kwôni woṅ derôre aṅ bay bijn Ja liji batêm. ³⁰ Nijnba, *Parisijnê naṅ *bay deré tô tôô to Emen kaṅji aṅga Emen genge wô sarji hen aṅ kaṅin bi Ja ré liji batêm.

³¹ Jêsu hô kôlin iyōṅ ba: «Bijnê bay ka haw hen, na ayêji gengin na naṅ i ba, en hôn né. Bay gelin naṅ i ba, en hôn né. ³² Bay yi mega kamrê ka li wôré tô geré aṅ kôlin yirji iyōṅ ba: «Nini ibêṅge têṅé menba, ken wôô sara ré men, nini kebe kurôṅ temare menba, ken sôm sara ré a men.» ³³ Wôsa kirina Ja ôbi lê batêm saṅ na, ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, ken kôl iyōṅ ba: «Tunu to habin yi bôri a.» ³⁴ Nôbi *Kema Gawra en sa aṅ ôm men, yi men, menba, ken kôl iyōṅ ba: «Gelêṅge ôbi lamê naṅ ôbi kwoyê wo na, ôbi na melan bay enṅé wôṅé naṅ bay têrin a men.» ³⁵ Nijnba, ðinê ka bi bôrji sa tu melênê wo Emen hen na, bay hôn wo tu melênê bi wo hen ré na kwôṅ derôre.»

Jêsu ô iyê Simô woṅ Parisijnê hen

³⁶ *Parisijnê wo pôni uwôge Jêsu ré ô emê are naṅ ði menba, Jêsu gey aṅ ô meré kibi emê a naṅ ði. ³⁷ Kirin bay ka hen na, iyore to pôni to sa iyêre hende to hen to bay hône gaṅ wô jê lêre wo habin hen so. Hende toy wo Jêsu ré mō ôm are iyê Parisijnê hen ya. Hende aya ider bô murda wo bay li naṅ *albatre hen. ³⁸ Hende debu si cêgi Jêsu si têri*. Hende sôm aṅ nôm têri naṅ cémne aṅ mō aṅ naṅ gusiri sare men, ibe aṅ wusu ider bi wo hen a. ³⁹ Kirina Parisijnê bi wo uwôga Jêsu hen gel hen iyōṅ menba, ôbi kôl bôri a iyōṅ ba: «Hena gawra wo hen henaṅ ré na ôbi kibi Emen ba, ôbi réé henê wo ré na iyore to yôṅ a ré hebiri hen ba men, ôbi réé henê wo hende ré na hendi têrin men.» ⁴⁰ Menba, Jêsu kôli iyōṅ ba: «Simô, na kôlem kwôlê pôn.» Menba, Simô kôli iyōṅ ba: «Kelma kôlen.»

⁴¹ Menba, Jêsu kôli iyōṅ ba: «Gawra wo pôni ôrin naṅ telare tori sa ðinê wôô, kwo pôni naṅ dubu arew men, kwo pôni naṅ dubu môj men. ⁴² Ôbi gel wo bay ôrin naṅ ani kaṅ têbêri ré menba, ôbi ðiji telare hende to hen mera. Peré ðinê bay ka wôô hen na, kwo yôṅ a geyé gawra bi wo hen ba?»

⁴³ Simô uwôli sara iyōṅ ba: «Na kwo telare tori mê gaṅ hen a geyéri damaṅ.» Menba, Jêsu kôli iyōṅ ba: «Ju kôl na tiri.»

⁴⁴ Ôbi bul si ligi iyore hende to hen aṅ kôlin Simô iyōṅ ba: «Ju gel, iyore hende to hen ba? En era iyêre tom a menba, ju bèn kam sa tèn a ré, njnba, hende pulen tèn naṅ cémne men, mō naṅ gusiri sare a

men. ⁴⁵ Ju ibe tō man ré hen na, gel wo jeré heren yem a ré, nɪnba, kirɪna hende saɲ yeŋ a ré ibe tēn baɲ hen. ⁴⁶ Ju bēn weŋ san a ré, nɪnba, hende bēn ider sa tēn a. ⁴⁷ En kōlem, tēriɲ tore to kwōni hende to hen dōriɲ sara nɪn, na ôbi a, hende ré puren damaɲ hen. Kwōni wo bay dī bōrji jal sa tēriɲ tori to dē hen na, ôbi pur dē iyōŋ men.»

⁴⁸ Jēsu kōliɲ iyore hende to hen iyōŋ ba: «Tēriɲ toré dōriɲ saré.»

⁴⁹ Bɪné ka mô ôm are naɲ ci hen ɲamɲip kōl iyōŋ ba: «Gawra wo yōŋ a eré kwōy dē bōri jalé sa tēriɲ to bɪné hen ba?» ⁵⁰ Jēsu kōliɲ iyore hende to hen iyōŋ ba: «Ayé bōô woré gōliɲ naɲ mu, ô naɲ bō jalé.»

8

Yébé kaɲ bay bé Jésu

¹ Sem cégé menba, Jēsu ô naɲ sa iyére to dami men, to dē men, wō ulé béré Kwōlo Dōri wo gengɪɲ sa *emé iyére to Emen, aɲ bay tōri ka mōj kibi wōô hen ô naɲ dī. ² Yébé ka ôbi dage tunu to habɪɲ bōrji a hen men, ka ômpare to gay gay na liji aɲ ôbi na berareji hen kōba ôrji tōri a men. Peré yébé bay ka hen na, Mari to Magdala to ôbi na dage tunu to habɪɲ jurgem bōre a hen kōba, ya men, ³ Jan tami Suja ôbi beré sa anɲa kelma *Hérôd men, Sujanaɲ naɲ yébé ka dāŋgi kwōne li naɲ Jēsu naɲ bay tōri sa anɲa naɲji a hen.

Gwosoy kwōlo gengɪɲ sa kay cé
(Mt 13: 1-23, Mk 4: 1-20)

⁴ Bɪné kwōnē hena naɲ sa iyére iyére era sa dāɲji ligi Jēsu a menba, ôbi kōl kwōlē naɲ gwosore kōl iyōŋ ba:

⁵ «Sa to pōni gawra wo pōni ô wusé kay cé. Kirɪna ôbi wuse hen iyōŋ na, ka pōni heriɲ bēŋgē geré menba, tē bɪné dīiré men, ciré gōl ôm men. ⁶ Ka pōni heriɲ peré jerew a, bay si menba, ma lew wōsa bay uwōŋ kirɪɲ ka jōbi ré. ⁷ Ka pōni heriɲ peré gesem a, bay dēbu naɲ gesem na bēm haji nɪnba, gesem na yērji duu. ⁸ Nɪnba, ka pōni heriɲ terare to dōri aɲ sarji si dó. Sa ka pōni gusɲɲiji ô arew.» Menba, Jēsu kōl iyōŋ ba: «Kwōni wo mari ya wō toyiɲ kwōlê bi wo hen ba, bi toy.»

⁹ Menba, bay tōri eŋgeriri iyōŋ ba gwosore hende to hen bōre na iyeɲ ba? ¹⁰ Menba, ôbi kōlji iyōŋ ba: «Kwoŋge ken-bay ba Emen bēŋge ken hōn anɲa gengɪɲ sa emé iyére tori ka yi kini uwōbērji a hen, nɪnba, ka dāŋgi ba, a kōliɲji na naɲ gwosore. Na hen iyōŋ a, bay ré bō kirɪɲ nɪnba, bay gel ani ré men, bay ré toy kwōlê nɪnba, ré hōn bōri ré a men hen. ¹¹ Bō gwosoy kwōlê bi wo hen a na: kaw ba, na kwōlo Emen. ¹² Kaw bay ka hen na, ka heriɲ tō geré hen na, na bɪné ka toy

kwōlê bi wo hen menba, Sidan era sa mēne kwōlê bi wo hen aɲ bōrji a wōsa bay ma ré bē bōrji sara aɲ ma ré gōliɲ. ¹³ Ka heriɲ peré jerew a hen na, na bɪné ka toy kwōlê bi wo hen menba, bi bōrji sara naɲ yi deré nɪnba, hanērji naɲ, bay bi bōrji sara sem iyōŋ nɪnba, kirɪna anɲaɲ lamé uwōŋji menba, bay dēɲ mera. ¹⁴ Ka heriɲ peré gesem a hen na, na bɪné ka toy kwōlê bi wo hen nɪnba, ermé kwōlê men, kwōli ari upé men, yi deré wo tōŋ sa terare a nà liji aɲ bay gese tō ayé bōô woji a ré. ¹⁵ Nɪnba, ka heriɲ kirɪɲ ka dōri hen na, na bɪné ka toy kwōlê bi wo hen naɲ bōô wo dōri aɲ bēriɲ bōrji iyére liɲ anɲa dōri.»

Gwosoy kwōlê wo gengɪɲ sa lampa
(Mk 4: 21-25)

¹⁶ Jēsu hō eŋgeriji iyōŋ ba: «Kwōni dī tare bō lampa aɲ emné baɲa sara réba d'éré tō kalaɲ a sa pōn ken gel ba? Hena ôbi ré dī tare a bō lampa ba, na wō teré ta gurô pal a aɲ bi bɪné ka era ira ba, ré gel perāŋgére ré ba? ¹⁷ Wōsa ani ka yi naɲ kini uwōbērji a ka a ba gelé yirji nō ba, naɲ men, kwōlo ken kōl tō gwōsɲpare a hen na, a hōniɲ men, a yé tu wolé dēɲ a men. ¹⁸ Dēŋge tu melêné sa yerŋge a sa kwōlê wo ken toy a hen. Kwōni wo hōn are ba, Emen a heré biri bi ré hōn ka dāŋgi a sara a nɪnba, kwo hōn né hen na, ka dē bay ka ôbi hōn aɲ bō mega ré na anɲa dīré hōn hen na, Emen a lē aɲ ôbi a hené bay ka ôbi hōn hen ré nɪn.»

Yo Jésu naɲ yēnēri
(Mt 12: 46-50, Mk 3: 31-35)

¹⁹ Yoo Jēsu naɲ yēnēri eraji ciré eré ligiri a nɪnba, bay nēm eré dā yiri a ré wōsa kwōne bɪné. ²⁰ Bay ô kōli iyōŋ ba: «Yom naɲ yēnēm dībiji nō hen ya, bay gey gelem.»

²¹ Nɪnba, ôbi kōliɲ bɪné iyōŋ ba: «Bɪné ka toy kwōlo Emen aɲ liɲ ariri na, bay a na yon men, yēnēn men.»

Jésu jōriɲ kal geré
(Mt 8: 18,23-27, Mk 4: 35-41)

²² Wulê wo pōni Jēsu day bō bato a naɲ bay tōri menba, ôbi kōlji iyōŋ ba: «Na dāyēŋge tera céɲ wo dami hen.» Menba, bay day ô. ²³ Kirɪna bay tōri ô wō jibé bato hen iyōŋ menba, Jēsu ba yi kum men. Kirɪɲ bay ka hen na, kal wo dami ay tō geré aɲ di kam bē a bō bato a. Aɲ bay mó kibi temare a wōsa bato toji hende to hen ta dermiɲ. ²⁴ Bay era sa eɲni aɲ kōli iyōŋ ba: «*Rabi, Rabi, naa mēniɲ.» Ôbi eŋɲi tō kum a, menba, ône kal naɲ mēw, menba, kirɪɲ iyer iyēēr mera. ²⁵ Menba, ôbi kōlji iyōŋ ba: «Ayé bōô woŋge na yōŋ nɪn ba?» Kirɪɲ bay ka hen na, haré liji men, tini ge kay a men aɲ bay kōl perērji a kōl iyōŋ ba:

«Ôbi na i aña kal nañ mêw kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare gawra wo tunu to habij bôri a

(Mt 8: 28-34, Mk 5: 1-20)

²⁶ Bay era sa bij kibi cér wo bô emê wo Gérasénijê si tera nañ sa terare to Galilé. ²⁷ Kirija ôbi herbe tónj bô bato a menba, gawra wo póni wo iyére hende to bay herbij ya era ligiri a, na gawra wo tunu to habij bôri a. Añ ca yeñ na, ôbi tôte bargay ré men, yi bô ira ré a men. Kini yéri na sa kamjê dî. ²⁸ Kirija ôbi gel Jésu menba, era sa kurij sa téri a kôl kañ a ta kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jésu Kema Emen wo ta, en uwôlem gelen gusij né.»

²⁹ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jésu ône tunu hende to hen ré si añ bô gawra bi wo hen a. Wôsa têê kwône wo tunu hende to hen gelij tiri gusij. Bay harêri nañ ganji musure men, bay uwôli musure téri a men, wô geméri nijba, ôbi ka musure hende to hen añ, añ tunu to habij hende to hen tôri ôrij derô gwôlê. ³⁰ Jésu engeri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Henen na kwônê bijné.» Wôsa tunu to habij kwône mô bôri a. ³¹ Menba, tunu to habij hende to hen uwôlij Jésu ré dageji bê a bô iyom wo ðogi a ré.

³² Kirij bay ka hen na, gwôsijnô kwône ômji are ðibij sa keram a menba, tunu to habij hende to hen uwôlij Jésu ré ðiji ciré sééré bô gwôsijnô bay ka hen menba, ôbi gey nañ ci sara. ³³ Tunu hende to hen si bô gawra bi wo hen a añ añ ôrji bô gwôsijnô bay ka hen, añ li wo bay yêseraji ta sa keram a herinjji bô cér a añ yiji kam maji kêm.

³⁴ Kirija bay gemê gwôsijnô gel hen iyôn na, bay ge ô kôlij bijné derô ira men, kôlij bijné nono men, kwôli are bay ka hen. ³⁵ Bijné guro wô gelê are bay ka hen. Bay sa ligi Jésu a menba, bay gel gawra wo tunu to habij na bôri a hen mô tónj tê Jésu a. Ôbi tôte bargay men, tiri iyer dô a men, menba, harê liji. ³⁶ Bijné ka ré ðebu ya gel wo tunu hende to hen sép bôri a hen na, dôrji kwôli gawra bi wo hen bij ka era cêgê hen. ³⁷ Kirij bay ka hen na, bijné ka bô emê wo Gêrgésénijê uwôlij Jésu ré ô añ sa iyére toji a wôsa harê liji daman menba, ôbi ðay bô bato a bul hó Galilé. ³⁸ Gawra wo Jésu ré dage tunu to habij bôri a hen si ô engeré Jésu ðiré erê nañ dî, nijba, Jésu dageri añ kôli iyôn ba: ³⁹ «Hó ij añ ju ô kôlij bijné kwôli anga Emen li nañ ju.» Menba, ôbi ô añ kôlij bijné kêm kwôli anga Jésu ré li nañ dî.

Jésu béer môni Jayrus men, berare iyore to kwôbe ô yere a

(Mt 9: 18-26, Mk 5: 21-43)

⁴⁰ Kirija Jésu hera Galilé menba, bijné kêm jô kwini wôsa bay mô gemni. ⁴¹ Kirij bay ka hen na, Jayrus kelma sa *iyéy ðanare sa. Ôbi cubu gubari tumôri a añ uwôli ré era iyére tori a, ⁴² wôsa môjni to pôn nêñ to elére môj kibi wôô hen ômij ta ma.

Kirija Jésu ô nañ dî menba, bijné kwône nôgerij yirji ligiri. ⁴³ Kirij bay ka hen na, iyore to póni mô ya, kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôô. Hende mène ari unére kêm iyé bay kerbê a, nijba, kwo pôn wo berare ba nañ. ⁴⁴ Hende era si cêgê añ hebe kibi bargay kari, menba, kirij bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, nañ añ hende berare. ⁴⁵ Jésu engere iyôn ba: «Na i a heben na ba?» Bay kêm uwôser menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, na bijné ka nôgerij hen.»

⁴⁶ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kwôni heben wôsa néé wo en ôrij hen kwari dôrij.»

⁴⁷ Iyore hende to hen bô wo Jésu ré hôn hen iyôn na, harê lere añ wuré añ era sa cubu gubare tumô Jésu a añ kôli tu bijné wô mi a teré heberi ba, men, kwôli beraré wo teré berare perañ hen a men. ⁴⁸ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Yêren, ayê bôô woré gôlij nañ mu, ô nañ bô jalê.»

⁴⁹ Kirija Jésu iyêl ba ya tô menba, gawra wo iyé kelma sa iyéy ðanare hen era sa kôli iyôn ba: «Môjnm ma nij ðiba ju dôyré Rabi ré.»

⁵⁰ Kirija Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôlij kelma ôbi sa iyéy ðanare hende to hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a mera añ môjnen a béré.»

⁵¹ Kirija ôbi sa bij iyé kelma ôbi sa iyéy ðanare hende to hen na, ôbi jôrij bijné erê ira nañ dî nijba dî si Piyêr Ja nañ Jak men, yo mône nañ ibare a men a erê nañ dî. ⁵² Bijné kêm sôm men, bar men sare a. Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Sômênge ré hende ma ré, nijba, yi na kum.»

⁵³ Bay ayrêri wôsa bay hôn wo hende ré ma. ⁵⁴ Nijba Jésu bu kôbre añ uwôgere «Môjnen enjin ta.»

⁵⁵ Kirij bay ka hen na, tune uwo yere a añ hende hena ta. Añ Jésu kôlij bay ré buru angañ emê. ⁵⁶ Balê mône tiniji ge kay, menba, Jésu kôlji bay ré kôlij kwôni ré pa pa.

9

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen ô ulê béré Kwôlo Dôri

(Mt 10: 1-9,11-14, Mk 6: 6-13)

¹ Jésu day bay tôri ka môj kibi wôd hen an biji néé nap dampare bi bay ré dagin tunu to habin kêm men, ôbi biji bi bay ré berare bay ômpare a men. ² Ôbi jéji ulé béré *emê iyére to Emen men, bi bay ré berare ðiné a men. ³ An ôbi kôlji iyôn ba: «Ayênge ani kani kôbrenge a ré: kwoore ré men, magela ré men, kwô ré men, gursu ré a men. Perênge bargay wôd wôd ré men. ⁴ Iyére to yôn yôn to ken ô ya aña bay ré berênge yirji a na, ken mô kirin bay ka hen kwôy ken ôrij ta. ⁵ Kirin ka yôn yôn ka ken ô ya aña ðiné ré berênge yirji a ré na, kirina ken ô ta ba, ken gage beni têrênge an. Ôbi a na anğar gelé ka a ulé kwôlé sarji a.»

⁶ Menba, bay tô Jésu ô nap sa iyére iyére uwôlin béré Kwôlo Dôri men, berarij ðiné nap kirin kirin a men.

Yi Hérôd dôri ré wô hini emê wo Jésu (Mt 14: 1-2, Mk 6: 14-16)

⁷ *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli are bay ka li are hen kêm ninba, ôbi hôn anğar lê ré. Wôsa ka pôni kôl ré na Ja ré a so perê ðiné ka ma bulo hera hen.

⁸ Ka pôni kôl ré na *Eli a ré hera hen men, ka pôni kôl ré na *ôbi kibi Emen wo cay a ré jê sé hen men.

⁹ Hérôd kôl iyôn ba: «Ja na, nôbi a na bé bi bay na jô sari na, menba, kwôni wo en toy kwôli jê lêri na ba, na i ba?» Menba, ôbi woge ðirê geléri.

Jésu bin imnê dubu bay emê

(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Ja 6: 1-14)

¹⁰ Kirina bay jé ka Jésu bulo hera menba, bay dôrin Jésu kwôli anğa ciré la hen. Ôbi ôrij nap ci wolé piniji si kwa iyére to bay uwôgere Bêtsayda. ¹¹ Kirina kwônê ðiné hôn wo bay ré ô si Bêtsayda menba, bay ô tôrji a. Jésu berji a yiri a an dôrji kwôli emê iyére to Emen men, ôbi berare ka ômijn a men.

¹² Kirin kô nin menba, bay tô Jésu ka môj kibi wôd hen eraji ligiri a sa kôli iyôn ba: «Kôlin ðiné bi bay ré erê sa kam iyére to dê dê hen ô wogé kirin kap yé men, wogeré anğar emê a men, wôsa kirin ka nà ná, na derô gwôlé.»

¹³ Ninba Jésu kôlji iyôn ba: «Kenbay ken biji anğar emê.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Nini ôrij nap mapa bay men, kuyé wôd a men mera. Hena ré na hen iyôn ba, ninba erê kelé a dema ré nême kwônê ðiné bay ka hen dê?»

¹⁴ Bijné bay ka hen na, na imnê dubu bay. Jésu kôlin bay tôri iyôn ba: «Bijnéji bi bay mô tôj nap gwogelérji gwogelérji tôre bay bay.»

¹⁵ Bay li mega bi wo ôbi kôlji hen iyôn an biji mô tôj kêm. ¹⁶ Jésu pô mapa wo

bay nap kuyé ka wôd hen an bô kirin si derômaran, lip Emen dosé wô sa mapa nap kuyé bay ka hen an ðiilê mapa bi wo hen an bin bay tôri ré cén ðiné. ¹⁷ Bijné bay ka hen ôm uyirê an tôri wo baa na, bay tô Jésu pô gwajê môj kibi wôd.

Piyêr hôn wo Jésu ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mt 16: 13-21, Mk 8: 27-31)

¹⁸ Wulé pôni Jésu ô uwôlé Emen wolé an bay tôri ô nap ði menba, ôbi enğeriji iyôn ba: «Bijné kôl ené na i ba?»

¹⁹ Bay uwôli sara iyôn ba: «Ka pôni kôl jeré Ja ôbi lê batêm men, ka pôni jeré na *Eli men, ka pôni jeré ôbi kibi Emen wo cay a jê sé hen men.» ²⁰ Ôbi kôlji iyôn ba a kenbay ba, ken kôl ené na i ba? Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

²¹ Ôbi ay tôd biji bay ré kôlin kwôni ré pa pa, ²² an kôlji iyôn ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené gelin gusijn damañ men, surjê men, damné kap bay bê kwôbe nap *bay derê tô tôd to Emen a kapen men, bay a deren a men, an sa wôd, subu tori menba, na jê sé kamnê.»

Kwôni a erê tô Jésu a na iyerj ba?

(Mt 16: 24-28, Mk 8: 34 - 9: 1)

²³ Menba, Jésu uwôge bay tôri kêm an kôlji iyôn ba: «Hena kwôni ré gey yé ôbi tôn ba, bi tôrnê yiri men, bi ay gurô tagelé wori wôj temare sari a nap wulé wulé an era tôn a. ²⁴ Kwôni wo gey gemé yiri ba, a ménêri, ninba, kwôni wo uwôl yiri an wô san na, a gôlin nap ði. ²⁵ Hena kwôni ré uwôj anğa sa terare a na kêm, aña ré mène merê tu geñ wori ba, derêri yôn ba? ²⁶ Wôsa hena kwôni ré dii tayre san a men, sa kwôlé wujê a men na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari kirina na bulon hera nap hini emê wujê men, kwo Iban men, nap kwo *manê ka derômaran a ka yi nap jengêrji hen. ²⁷ Na tu kwôlé a ené ena kelênge hen perê ðiné ka nà ná, ka pôni a gelé emê iyére to Emen nap tirji dema ré maji tô.»

Dampare to Kema Emen

(Mt 17: 1-8, Mk 9: 2-8)

²⁸ Wulé marge cêgê menba, Jésu uwôge Piyêr, *Jak nap Ja an ôrij sa keram wô uwôlé Emen. ²⁹ Kirina ôbi uwôl Emen hen iyôn menba, tiri bilin yi gay men, bargay kari kôba, belin bôrê terij men, jerajné a men. ³⁰ Menba, gawré wôd so sa ðebu iyél nap ði. Na si *Moyis nap Eli, ³¹ a soji bô perangé wo derômaran a an iyêlji nap ði kwôli jê wori wo ôbi ré deré kibri nap temare Jérusalêm a hen. ³² Piyêr nap megêri hen na, kum layrêji an kirina bay enğeriji tô kum a menba, bay gel perangé

wo Jésu napj impné ka wôô ka débu napj dî hen. ³³ Kirijna ðipné bay ka hen ô ta nij menba, Piyêr kôlij Jésu iyôn ba: «*Rabi dô wo na merênge na, na lêngge iyéy gergé subu pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» Wôsa ôbi hôn kwôlo ôbi kôl hen né.

³⁴ Kirijna Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirij ka geri so sa têlji ta ap kirijna bay gel wo kirij ka geri bay ka hen têlji ta hen iyôn menba, harê liji. ³⁵ Menba, tô kwôni ôm bô kirij ka geri bay ka hen kôl iyôn ba: «Kwo na ná, na Keman. En dôôri, toyênge kwôlê kibri a.»

³⁶ Kirijna tô kwôni bi wo hen wôm nij menba, bay gel na Jésu a débé pini. Menba, bay wôm cêgêgê ap bô wulê bi wo hen na, bay kôlij kwôni kwôli anjga bay gelo hen né.

Jésu berare kema wo tunu to habij bôri a

(Mt 17: 14-18, Mk 9: 14-27)

³⁷ Kirij wôn pôn cêgê menba, bay herboji tòn sa keram a menba, kwônê ðipné era liji Jésu a. ³⁸ Menba, gawra wo póni perê kwônê ðipné bay ka hen kôl iyôn ba: «Rabi, en uwôlem gel kema wo na ná ôbi a pôn nêj hen hari. ³⁹ Kirij ka póni a na, tunu to habij henap nap dî ap liri ôbi tô gura men, seŋgalêeri men, wôbre era kibri a men, hende séj yiri a lew ré a men. Ap kirijna hende séj menba, ôbi merên tulôg tulôg. ⁴⁰ En uwôlij bay tòm ré dage tunu to habij hende to hen, nijba, bay nê m né.»

⁴¹ Jésu kôlij iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonje nap ap ken mô wô lê habré hen na, na merê na wô lê nap ken yôd ba? Men, na têê iyen a enê ulê bôn jalê sarjge a ba? Erap nap kemam bi ben na.»

⁴² Kirijna bay erap nap kema bi wo hen biri menba, tunu to habij hende to hen ayri ku terare a ap seŋgaliri. Nijba Jésu ône tunu hende to hen ap berare kema bi wo hen ap ayri bij ibari. ⁴³ Menba, ðipné kêm tiniiji ge kay sa dampare to Emen a.

Jésu hô uwôl béré temayri
(Mt 17: 22-23, Mk 9: 30-32)

Mega wo ðipné kêm tiniiji ge kay sa are kêm ka Jésu li a hen menba, ôbi kôlij bay tôri iyôn ba: ⁴⁴ «Dôbênge marjge dô ken toyij kwôlo na kelênge hen: «Bay a ðeren nôbi Kema Gawra bij ðipné.» »

⁴⁵ Nijba bay hôn bô kwôlo ôbi kôl hen né, wôsa ôbi bi kwôlê bi wo hen yi kini uwôbêri a hen iyôn bi bay ré hôn bôri ré. Men, né bay hare engerêri men.

I a na kwo dami ba?

(Mt 18: 1-5, Mk 9: 33-37)

⁴⁶ Bay tô Jésu narij na ba, i a ré kwo dami perêri a ba? ⁴⁷ Jésu hôn ermê wôji

menba, bu kema wo dê sa dî kwari a ⁴⁸ ap kôlij iyôn ba: «Kwôni wo bu kema wo dê mega kwo na yiri a nap henen na, ôbi ðeren na nôbi yiri a hen men, kwo ðeren yiri a ba, bu na kwo joon hen yiri a hen men. Nijba henênge mega wo kwôni wo na kwo dê perêrjge a kêm hen na, ôbi a na kwo dami.»

Kwôni wo na ôbi barejge ré ba na kwonje
(Mk 9: 38-41)

⁴⁹ Menba, Ja kôli iyôn ba: «Rabi, nini gel gawra wo póni dage tunu to habij nap henem menba, nini jôri sara, wôsa ôbi na ôbi tòm mega nibay iyôn né.»

⁵⁰ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Jôrengiri ré, wôsa kwôni wo na ôbi barejge ré ba, na kwonje.»

Þipné ka Samari bu Jésu yirji a ré

⁵¹ Kirijna wulê wo ôbi a déj sa terare ba dîa menba, Jésu ay geré ré na mi mi kôba dîre erê Jérusalêm a. ⁵² Ôbi jé ðipné tumôri a. Bay ô menba, bij môni iyére to Samari a wô ðeré sa tê saari. ⁵³ Nijba ðipné ka Samari ðiri yirji a ré, wôsa ôbi ô na wô erê Jérusalêm a. ⁵⁴ Kirijna si *Jak nap Ja bay tô Jésu gel hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Kelma, ju gey bi niné kôlij tare ré hena derômaraj a sa uwoyréji ap ba?»

⁵⁵ Menba, Jésu bul upéji ap nayji daman. [Ap kôl iyôn ba: «Ken hôn tunu to yi bôrjge a ap lêngge ken kôl kwôlê bi wo hen né. Wôsa nôbi Kema Gawra en era sa terare a na, ná wô ménê gawré ré nijba, ná wô gôlij nap ci dî.»] ⁵⁶ Kirij bay ka hen na, bay ô sa iyére to ðanjgi a.

Ayé yi bé wô yij ôbi tô Jésu
(Mt 8: 19-22)

⁵⁷ Kirijna bay baj geré tô menba, gawra wo póni era sa kôlij Jésu iyôn ba: «Kirij ka yôn yôn ka já erê ya hen na, na erê tòm a.»

⁵⁸ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Henjné nap iyomniji men, ciré nap gwonérji a men, nijba, nôbi Kema Gawra ba kirij ka na dôbij san ya ba, nap.»

⁵⁹ Men, Jésu hô kôlij kwo ðanjgi «Era tòn a.» Menba, gawra bi wo hen kôli iyôn ba: «Kelma, dî jan, dén na erê emé iban dem.»

⁶⁰ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Di ðipné ka yi môj temare iyôn hen bi em megare temare ap jôbi ju ô ulê béré *emé iyére to Emen.»

⁶¹ Gawra wo ðanjgi kôlij Jésu iyôn ba: «Nôbi en gey erê tòm a Kelma nijba, dén na erê lij kamaŋ ka iyére tijê dosé dem.»

⁶² Jésu kôli iyôn ba: «Kwôni wo bu tô mire to kelbé yagij ana ré bare cêgeri ba,

na kwôni wo dô wô jé wo emê iyére to Emen né.»

10

Jésu jé bay tôri tôre jurgem kibi wôô
(Mt 9: 37-38, 10: 7-16, Mk 6: 8-11, Lk 9:

3-5)

¹ Cêgeri wori menba, Kelma tô bay tôri ka ðanji tôre jurgem kibi wôô an jéji wôô wôô tumôri a sa iyére to kêm men, kirin kêm ka ôbi ða sé si ya hen. ² An ôbi kôlji iyôn ba: «Kaw kap walê mê gan nijba, bay walêri dè. Uwôlinje ôbi iyéy kaw na bi jép nap ðiné bô kaw kari a. ³ Erênge, en jéngge môn kam gamgê iyôn perê henê. ⁴ Ayênge magela gursu tôni ré men, sarne ton bê bargay ré men, garbê ka ðanji a ré men, ðebéngge tông geré wô lîp ðiné dosé ré a men. ⁵ Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, ken kôlîp ðiné ka mô bô iyére hende to hen iyôn ba: «Bô jalê baa nap ken.» ⁶ Hena kwôni wôj ôbi geyé bôô jalê wôni ré bô iyére hende to hen a ya na, terê kibi wongge bi wo hen a baa nap ði, a hena ôbi bôô jalê wôni ré nap ba terê kibi wongge bi wo hen a hera sarngge a. ⁷ Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, merêngge ya hende to hen. Emêngge men, ken yi men angan kergare ka bay lêngge hen wôsa kwôni wo li jé ba, nêmu uné sa kôbri. Diba ken ô nap kibi iyére iyére ré. ⁸ Sa iyére to yôn yôn to ken ô ya ana bay ré berêngge yirji a na, emêngge anga bay bêngge hen. ⁹ Berarêngge bay ômpare kirin bay ka ya hen men, ken kôlji iyôn ba: «*Emê iyére to Emen era kwôy unéngge.» ¹⁰ Nijba sa iyére to yôn yôn to ken ô ya ana bay ré berêngge yirji a ré na, séngge tu wolé tô geré wo dami a an ken iyôn ba: ¹¹ «Bunu to sa iyére tonje a to bu têrni hen kôba, nijna gagêre hôrin bêngge. Nijba, ken hôn wo emê iyére to Emen ré ða nij.» ¹² Na tu kwôlé a ené ena kelêngge hen Wulê wôj jerê kwôlé a na, ðiné ka *Sodôm a bay a jerê kwôlé sarji a lôg gôlîp ðiné ka sa iyére hende to hen sôn.»

Sa iyére to kap bê bôrji sa Jésus a
(Mt 11: 20,24)

¹³ «Ayi! ðiné ka Kworajin, bô emê yi wô sarê. Ayi! ðiné ka Bêtsayda bô emê yi wô sarê. Hena angan ginê ka lîp sa iyére tonje a hen na, hena nê lîp na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yen a bay hena nê haarê bargay ka yêgerin men, loberé bunu yirji a a men, bi ciré gelé wo ciré bul cêgerji bip têrin toji nij. ¹⁴ Na ôbi á, wulê wo bay a jôrin kwôlé sa ðiné a hen na, si Tir nap Sidôn kwôlé a jôrin sarji a lôg gôlîp kwongge. ¹⁵ A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêré kwôy ôrin ta derômaran

a ba? Ma herbé kwôy dogé iyom temare a ka na kirin ka habin hen.»

¹⁶ Jésus kôlîp bay tôri iyôn ba: «Kwo toy kwôlé wongge ba, toy na kupé nôbi hen men, kwo kapêngge ba, kapen na nôbi hen men, kap na kwo joon hen a men.»

Bay tô Jésus ka tôre jurgem kibi wôô hen buloji hera tô ulê béré wôji a

¹⁷ Bay tô Jésus ka tôre jurgem kibi wô hen heraji nap yi derê an kôl iyôn ba: «Kelma, tunu to habin kôba, kirina nini ay tôô buru nap henem na, hende bôni kwôlé.»

¹⁸ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «En gel Sidan hena derômaran a kurin môn wulanê emen iyôn. ¹⁹ Na en bêngge néé bi kené dôdirin kalaw men, dôdirin tiigre men, dôdirin néé wo ôbi bare kêm men, ani ka a lêngge ba, nap a men. ²⁰ Lêngge yi derê wô wo tunu to habin kôba, ré dôbe sare bêngge hen mera ré, nijba, ken li yi derê wô wo hene ngge ðin derômaran a ya.»

Jésu gelin ðiné ka bay bôrji mega ani ré hen Ibari

(Mt 11: 25-27, Mt 13: 16-17)

²¹ Kirin bay ka hen na, Tunu ton hendi bô bôré ay Jésus nap yi derê an ôbi kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômaran a nap kwo sa terare a na, wôsa ju uwôbin bay tu melênê nap bay tu jôrinpare are bay ka hen an ju yêge sarji gelin ðiné ka bay bôrji mega ani ré hen ði. Na iyôn a, Iban na jerê genge nap bô derê wom.»

²² «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba, nap, na Ibari pôn dô men, kwôni wo hôn Iban ba, nap nijba, na nôbi Kemari pôn nêh hapê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera.»

²³ Menba ôbi bul si ligi bay tôri kôlji piniji iyôn ba: «Yi derê yi wô sarngge kenbay ka ken gel are bay ka hen nap turnje hen. ²⁴ Wôsa en kelêngge bay kibi Emen kwône nap kilmé kwône na gey bi ciré gelé anga ken gel hen men, nijba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy hen nijba, bay toy ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengin sa gawra wo Samari wôj ôbi bô baliyare

(Mt 22: 34-40, Mk 12: 28-31)

²⁵ Ôbi derê tô tôô to Emen wo pôni hena ta an kôlîp Jésus wô sêlîp bôri kôl iyôn ba: «*Rabi, na mi a ené lê ana ené uwôrin gelé wo nap kwini ba?»

²⁶ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Lîp bô magtubu tôô tona kôl iyen ba? Ju dêngse ba, kôl iyen ba?»

²⁷ Ôbi uwôli sara iyôn ba: «Já peré Kelma wom Emen nap bôô pôn men, nap tunum kêm men, nap néém kêm men, nap ermé wom kêm men, gey megam mega wo ju geyin yem hen iyôn men.»

²⁸ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ju kôl na tiri. Li are bay ka hen kêm menba, já uné gelé.»

²⁹ Nipba, ôbi gey gelé mega wo engeré kwôlé wori bi wo hen ré na ya menba, ôbi hô kôlin Jésu iyôn ba: «I a na megan ba?»

³⁰ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Sa to pôni gawra wo pôni hena Jérusalêm wô eré Jériko, kirijna ôbi si sa bay bô habré na, bay biri tûrîj anjari kêm men, sêri tu temare anj dîj yirji ô. ³¹ Ôbi bê kwôbe ay geré bi wo hen men, kirijna ôbi gel gawra bi wo hen iyôn menba, sanje ta ô eré wori. ³² *Lébit wo pôni kôba sa bij kirij bay ka hen men, ôbi gel gawra bi wo hen a men, menba, sanje ta ô eré wori. ³³ Nijba gawra wo Samari wo pôni wo ô kergare tori menba, sa bij dâ kwa gawra bi wo hen a, ôbi gili menba, tiri liri ja. ³⁴ Ôbi uso dâ ligiri a anj liri wenj tu iyare a men, biri care toj kam tinador a a men, anj ha ta nanj kibi bargay anj ayri dé sa kura tori toj yiri a anj ôrij nanj dî iyéy kergare a anj kôrbiri. ³⁵ Kirij wôl menba, ôbi tô selé wôd bij ôbi iyéy iyére hende to hen anj kôli iyôn ba: «Gemni dô ben anj hena jeré mène gursu tóni a ba kirijna en hera ba na sa tébem.» »

³⁶ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Peré bijé bay ka subu hen na, i a na mega gawra bi wo bay bô habré ré sari hen ba?»

³⁷ Menba, ôbi deré tô tôd to Emen bi wo hen kôli iyôn ba: «Na kwo li dô nanj dî hen a na magari.» Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ô anj jôbi kôba ju li hen iyôn men.»

Jésu ô iyé si Mart nanj Mari a

³⁸ Kirijna bay bu geré ô menba, Jésu sanje sa iyére to dé to pôni a menba, iyore to pôni bay uwôgere Mart berji kergare iyére tore a. ³⁹ Hende ôrij nanj yéere to dé to bay uwôgere Mari mô kwa Jésu a tónj terare a wô toyé kwôlé wori. ⁴⁰ Mart giiré si na si na wô lé anjan emé. Hende era ligi Jésu a anj kôli iyôn ba: «Kelma, yeren to dé déen en li jé punen hen ba ju gel ré ba? Kôle ré sa jôgen lé men.»

⁴¹ Menba, Kelma uwôle sara iyôn ba: «Mart, Mart, mu sun men, mu geré si na si na wô sa are kwône. ⁴² Nijba, are pôn nêj a na ka dôri. Na bay a Mari ré ay hen, kwôni a deré anj kôbre a ré.»

11

Jésu gelij bay tôri uwôlé Emen (Mt 6: 9-13)

¹ Wulé wo pôni Jésu uwôl Emen kirij ka pôni a. Kirijna ôbi uwôl Emen kô menba, ôbi tôri pôn kôli iyôn ba: «Kelma, geléni uwôlé Emen môj kwo Ja ôbi lij bijé batêm na gelij bay tôri hen iyôn men.»

² Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kirijna ken uwôl Emen ba, ken kôl iyôn ba:

«Ibarni, bi bijé kêm hôn wo jeré yi nanj jengêrem men,

bi bi emé iyére tom era men.

³ Béni anjan emé ka nini ôrij doyriji kemnéj hen.

⁴ Di bôm jal sa têrij lêreni a men

wôsa nibay kôba nini dî bôrni jal sa ka lêni habré a men.

Geméni anj ju bi bi niné herij bô anja séléni hen né a men.» »

⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Hena kwôni pôn perérnge a hen ré nanj melapni ana melapni bi wo hen ré ô upéri yoyre anj kôli iyôn ba: «Melapnen gwôyey mapa subu ⁶ wôsa melapnen wo pôni sa anj ani ka ené biri ré ôm nanj.» ⁷ Anj hena melapni wo bô ira hen ré kôli iyôn ba: «Dén dé! Kermij ligij nij men, nibay nanj kamnen nini yi tónj nij a men, dîba na hena ta wô bem mapa ré.» ⁸ En keléngge hena ôbi ré hena biri mapa bi wo hen kôba, na wô wo ôbi ré na melapni ré nijba, na wô wo ôbi dôyrêri anj ôbi a hena biri mapa bi wo ôbi gey hen. ⁹ Nijba, nôbi en keléngge: Engeréngge menba, bay a bégge, wogéngge menba, ka uné, déngge kibi iyére menba, bay a belé bégge. ¹⁰ Wôsa kwôni wo engere ba, bay a biri, men, kwo woge ba, a uné men, kwo di kibi kermij ba, bay a belé biri men. ¹¹ I a na iba kema perérnge a hen ana hena kirijna kemari ré engereri kuyé ba, ôbi a biri kalaw ré na kuyé ba?

¹² Réba hena ôbi ré engereri cera ba, ôbi a biri tiigre ba? ¹³ Hena kenbay nanj bay bô habré hen kôba, ken hôn bij kamnéngge anja dôri ana Ibarengge wo derômaranj a dema hena kené engereri Tunu toj hendi bô bôré a ôbi ré bij ka uwôli hen né ba?»

Jésu dage tunu to habij to jôrij gawra iyêlé

(Mt 9: 32-34, 12: 22-30, Mk 3: 22-27)

¹⁴ Sa to pôni Jésu dage tunu to habij to jôrij gawra wo pôni iyêlé hen. Kirijna tunu hende to hen sêj nij na, gawra bi wo tunu hende to hen ré jôri iyêlé hen na, iyêl dô hari nij, menba, kwône bijé ka débu ya hen na, tiniji ge kay kêm. ¹⁵ Nijba, ka pôni perérji a hen kôl iyôn ba: «Na nanj néé wo *Béyêljébul kelma wo tunu to habij ana ôbi ré dagij tunu to habij hen.»

¹⁶ Ka pôni ka gey sélé bô Jésu menba, kôli ré li anjan gelé ka hena derômaranj a ciré gelé. ¹⁷ Nijba, ôbi hôn ermé wôji menba, kôlji iyôn ba: «Hena kumbul ré kurij peré bijé ka sa terare to pôn na ba, sa terare hende to hen a mênij, iyére a tiirij kerôm kerôm a men. ¹⁸ Ken kôl ré na nanj néé wo Béyêljébul ana ené dagij tunu to habij hen. Iyôn ba, hena Sidan ré

li kumbul nañ Sidan ba emê iyére tori a erê derê sôn ba? ¹⁹ A hena ré na nañ néé wo Bényêljébul a ené dagijn tunu to habijn ba, bay tórngge kenbay ba, dage na nañ néé wo i men ba? Iyôn ba, bay a yé bay jerê kwôlé sarngge a. ²⁰ A hena ré na nañ néé wo Emen a ené dagijn tunu to habijn hende to hen na, iyôn ba, emê iyére to Emen era upéngge nij.»

²¹ «Kirija gawra woñ ôbi néé gem kini merêri nañ anğar mapê kari na, ari upéri kêm yi nañ kiniji. ²² Nijba, hena kwo néri ré gôlijn kwori sa biri tórjn anğar mapê kari bay ka ôbi na bi bôri sara hen menba, kwo gôlijn sari bi wo hen pô anğari kêm cé aj.»

²³ «Kwôni wo nañ en ré ba, na ôbi baren men, kwo day bijné nañ en ré ba, usuréji na usuré dî men.»

Tunu to habijn hera
(Mt 12: 43-45)

²⁴ Jêsu hô kôl iyôn ba: «Kirija tunu to habijn séjn bô kwôni a na, hende kayré derô gwôlé woge kirijn kañ derê bul, hena hende ré uwôjn ré na, hende erem kôl iyôn ba: <Na herê kirijn ka na en sojn ya hen gelé sôn.> ²⁵ Kirija tunu hende to hen hera aja ré uwôjn kirijn na sêl dô men, are kêm yi nañ kiniji a men na, ²⁶ hende hô ô pera tunu to habijn to đangi jurgem to habijn dê aj sa jôgijn nañ tu. Bay siji bô kirijn bay ka hen aj môrji ya aj gawra bi wo hen na, yiri habijn dê kwo tumô aj tô.»

Yi derê woñ tiri

²⁷ Kirija ôbi iyêl hen iyôn menba, iyore to pôni perê kwônê bijné kôli iyôn ba: «Yi derê baa nañ iyore to yêm aj ju yi kubare hen.»

²⁸ Nijba, ôbi kôl iyôn ba: «Yi derê baa nañ kwôni wo toy kwôlo Emen aj li ariri hen dî.»

Anğar gelé kañê nôbi Kema Gawra
(Mt 12: 38-42)

²⁹ Kirija kwônê bijné dayrijn ligi Jêsu a hen iyôn menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Bijné ka haw hen na, na bijné ka habijn, bay gey na anğar gelé mera nijba, bay a baj na nañ anğar gelé ka Jonas bi wo hen mera, điba bay a gelé ka đangj kani ré kwôy. ³⁰ Mega wo Jonas na yi anğar gelé bijn bijné ka Ninibé a hen iyôn na, nôbi *Kema Gawra na yé anğar gelé bijn bijné ka haw hen men. ³¹ Wulê woñ jerê kwôlé a na, tólômne to Séba a hena aj a ulê kwôlé sa impê ka haw hen, wôsa hende hena na kelañ aj era na wô toyé gwosoy kwôlé woñ tu melênê wo Salomôn. Nijba na ná, kwôni wo gôlijn Salomôn aj hen kôba na ya. ³² Wulê woñ jerê kwôlé a na, bijné

ka Ninibé a henaji tumô bijné ka haw hen aj ulê kwôlé sarji a, wôsa derê kwôlo wo Jonas li aj bay bul hal woji. Nijba na ná, kwôni wo gôlijn Jonas aj hen kôba na ya.»

Kirijn ka peranggih ka yi gawra
(Mt 5: 15, Mk 4: 21, Lk 8: 16)

³³ «Kwôni dî tare bô lampa ba na wô uwôbê ré men, na wô emé gwore sara ré a men, nijba, hena ôbi ré dî tare a bô lampa ba, na wô dé ta gurô pal a aj bi bijné ka ré era ira hen ré gel peranggihê. ³⁴ Tum na lampa to yem. Hena tum né dô ba, tô yem wo baa kêm hen mô na bô kirijn ka peranggih a men, nijba, kirija tum ômijn ley na, tô yem wo baa kêm hen kôba, mô na bô dilemne a men. ³⁵ Bô dô ré ba, kirijn ka peranggih ka yi yem a hen ma yé kirijn kañ dilemne. ³⁶ Hena yem kêm ré na kirijn ka peranggih a, điba kwari wo pôni baa bô dilemne a ré na, ôbi a merê bô kirijn ka peranggih a mega lampa peranggihem nañ berarê wore hen iyôn.»

Jêsu uwôl kwôlé sa Parisijnêné nañ bay derê tô tôo to Emen

(Mt 23: 4-36, Mk 12: 38-40)

³⁷ Jêsu iyêl ba ya tô menba, *Parisijnêné wo pôni uwôgeri ré ô emé are iyére tori a. Menba, ôbi ô emé are bay ka hen nañ dî. ³⁸ Parisijnê bi wo hen tini ge kay djanaj wôsa Jêsu ôm are ba pelé kôbri mega wo tôo toji kôl hen iyôn. ³⁹ Jêsu bô ti Parisijnê bi wo hen iyôn menba, kôli iyôn ba: «Kenbay Parisijnêné na, na cêgi karbé toj yé are men, cêgi dasa men, a kené pul nijba, bôrngge wo bôo na, na ermé kwôlé woñ gemsare men, habré men. ⁴⁰ Bay galé, ken hôn wo kwôni wo li cêgi are hen a lé bôrji a men né ba? ⁴¹ Beréngge baliyare nañ bay nimré nañ anğa yi bô karbé tojge a hen men, nañ ka yi bô dasa woñge a hen a men aj ka yé ka sêli yôd.»

⁴² «Gusijn yi wô sarngge, kenbay Parisijnêné, ken ay kibi anğar ja kilijn kange ka môj kêm ka na tamla men, uu men, têrêre a men hen bijn Emen nijba lê anğar derôre nañ perê Emen ka ken dî aj hen na, bay a na anğarj dami ka kené lê sa ka ken li hen a.»

⁴³ «Gusijn yi wô sarngge kenbay Parisijnêné, wôsa ken gey kini merê ka tumô bô *iyéy đanjare a men, ken gey bi bijné ré lèngge dosé tu wolé nañ bê kwôlé a men hen. ⁴⁴ Gusijn yi wô sarngge, wôsa ken yi môj kampe ka kwôni li ani sara ré ka kwôni ô sara ba hené iyôn hen.»

⁴⁵ Menba, ôbi derê tô tôo to Emen wo pôni kôlijn Jêsu iyôn ba: «Kelma, mega wo ju kôlijn hen na, na nibay a jerê tiréni hen men.»

⁴⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôŋ ba: «Ken-bay kap bay derê tô tôô to Emen kôba, gusijŋ yi wô sarŋge, wôsa ken pô anŋa néy néy dééré sa bijné menba, kenbay ba, kema kôbrenŋe iyôŋ kôba, hebe ani ré. ⁴⁷ Gusijŋ yi wô sarŋge, kenbay ka ken pan kampê bay kibi Emen dô hen menba, nà ná balérŋge a na diréji. ⁴⁸ Ôbi a, kené gel mega wo kené dege sa jé lê balérŋge a, wôsa bay na duu bay kibi Emen men, kenbay ken pan sa kampêrji dô men. ⁴⁹ Na ôbi á, Emen naŋ tu melênê wori hen na ré kôl iyôŋ ba: «Na jêŋ naŋ bay kibi Emen men, bay jé a men, niŋba, bay a deré ka pôni men, bay a gelijŋ tu ka pôni gusijŋ men.» ⁵⁰ Ôbi a, gawré ka haw hen, kwôlé réé beré sarji wô kibi bay kibi Emen ka bay na derji ca kirijŋa tô terare na dîŋ yey. ⁵¹ Ayijŋ tô sa kwôbri Abêl a kwôy saŋ sa kwo Jakari a wo bay diri derê to kini bê kwôbe a naŋ *iyéy Emen hen. Na tu kwôlé a ené ena keléŋge hen, kwôlé a beré sa gawré ka hawi hen, wô sa temayrijji.»

⁵² «Gusijŋ yi wô sarŋge, kenbay bay derê tô tôô to Emen ka ken ay lakêêlé henê are kôbrenŋe a*. Aŋ kenbay ken kap henê Emen men, ken jôrijŋ ka đanŋi ka gey henêri hen ré hôni ré a men.»

⁵³ Kirijŋa Jésu đa sé erê ta menba, Parisijêpê naŋ bay derê tô tôô to Emen engereri kwôlé si na si na naŋ bô tarê ⁵⁴ sébijŋ kibri ciré gelé aŋ hena kwôlé wôni ré si kibri habijŋ ba, ciré uwôlijŋ kwôlé sari a.

12

Jésu yêge maa bay tôri gengijŋ sa bijné kap bay kelé kwôlé kibrijŋ wôô wôô hen (Mt 10: 26-33, Mt 10: 19-20)

¹ Kirijŋ bay ka hen na, bijné dayrijŋ naŋ kwônêrji aŋ li wo bay đôrijŋ sa têrji. Menba, Jésu kôlijŋ bay tôri iyôŋ ba: «Đéŋge tu melênê sa yerŋge a điba ken yi bay kelé kwôlé kibrijŋ wôô wôô môŋ kwo *Parisijêpê iyôŋ né. Wôsa lamê tu kirijŋ kaji bay ka hen na, yi môŋ wubere iyôŋ. ² Ani ka uwôbe ka baa gelijŋ ba, naŋ men, ka bô kwôni a ka a baa hônijŋ ba, naŋ a men. ³ Wôsa kwôlo kêm wo ken kôl bô dilemne a hen na, a toyijŋ tu tare đêŋ đêŋ men, kwo ken gwôsijŋ marŋge a bô ira hen kôba bay a dayê ta sa ira dema ré kelé kap a ta a men.»

⁴ «En keléŋge milpên, hariŋge ka a deré kurôŋgi yerŋge aŋ cêgeri wori ba, a lê ani ré nijŋ hen né. ⁵ Na geléŋge kwôni wo ken hareri. Hariŋge kwo a deré kurôŋgi yi aŋ

nêm uléŋge bô tare toŋ *gêhên a hen a men. Na tiri, ôbi a kené hareri đl.»

⁶ «Bay dap diya bay dema ré na tu selé wôô tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, Emen ba, hônji pôn pôn kêm. ⁷ Gusuri sarŋge kôba Emen dênŋe. Nijba, ken hare ré, wôsa ken dami tu Emen gôlijŋ diya bi wo kwône hen né ba?»

⁸ «En keléŋge kwôni wo kôl tu bijné kêm điré na kupê na, nôbi *Kema Gawra na kelé tumô manê ka Emen a ôbi ré na kupê men. ⁹ Nijba, kwôni wo uwôser điré hônen né tu bijné na, nôbi Kema Gawra na kelé ené hôni ré tumô manê ka Emen a men.»

¹⁰ «Men, kwôni wo kôl kwôlo habijŋ gengijŋ san nôbi Kema Gawra na, Emen a dé bôri jalé sari a, niŋba, kwo tiiré Tunu toŋ hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalé sari a ré kwôy yôd.»

¹¹ «Kirijŋa bay ôrijŋ naŋ ken bô *iyéy dapare a ley, tumô bay sa kirijŋ a ley, tumô kilmé ley na, ken sun wô kwôlo kênê erê kelé wô jôrijŋ sarŋge ré. ¹² Wôsa Tunu toŋ hendi bô bôre a geléŋge kirijŋ bay ka hen, kwôlo kené kôl.»

Gwosoy kwôlo gengijŋ sa gawra worj ôbi upé worj ôbi galé

¹³ Menba, kwôni pôn perê bijné kôlijŋ Jésu iyôŋ ba: «Kelma, kôlijŋ yênen bi niné cêŋ ari cibré kani.»

¹⁴ Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «I a đên bi ené yi ôbi jerê sarŋge a men, ôbi cé are kanŋe men ba?»

¹⁵ Menba, Jésu hô kôli iyôŋ ba: «Đéŋge tu melênê sa yerŋge a, điba ken yi limé ka anŋaŋ upé ré. Na wô wo kwôni uwôŋ are gaŋ aŋa ré môrijŋ tu geŋ né.»

¹⁶ Menba, Jésu hô kôli gwosoy kwôlo đanŋi kôl iyôŋ ba: «Gawra wo pôni na ôbi upé wo uwôŋ are gaŋ bô yagé wori a. ¹⁷ Menba, gawra bi wo hen kôl iyôŋ ba: «Na lê iyeŋ a, kirijŋ ka ené bijn kaw kapê ré naŋ nijŋ na ba?» ¹⁸ Menba, ôbi hô kôl iyôŋ ba: «Anŋa na lê a na: Na téé béer wo cay hen aŋ, aŋ na hô dé kwo damné damné aŋ na dayê kaw naŋ ari upé kapê kêm bô. ¹⁹ Aŋ na kelé iyôŋ ba: «Bô ari upé kaam kêm ka yi hen, na ka a lê elé kwônê, dô bul aŋ ju ôm men, yi men, lijŋ yi deré.» >

²⁰ Nijba, Emen kôli iyôŋ ba: «Ôbi galé, bô yoyre hende to hen, na derê bul wom aŋ aŋ anŋa ju dayrê kêm hen ba i a baŋ nijŋ ba?» > »

²¹ Menba, Jésu kôl iyôŋ ba: «Na anŋa sa sa bijné ka dayrê ari upé kaji điba bijn kwôni men ré hen aŋ kanji wogé ari upé ka ligi Emen a.»

*Môrij Emen a tôj
(Mt 6: 25-33)*

²² Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Gelênge, na ôbi a, ené kelênge kené sun wô anja kené emê gôlij ré men, wô anja kené tôbê yerŋge a ré men hen. ²³ Wôsa merê tu geŋ na, gôlij anjaŋ emê men, yi gôlij bargay a men ré ba? ²⁴ Berênge haŋga ken gel, bay ci ani ré men, wal ani ré men, kini bê anjaŋi naŋ men, béer woji naŋ a men, niŋba, Emen abeji hen ba, kenbay ba, ken gôlij ciré ré ba? ²⁵ Perêrŋge a hen i a nême ulê wulê pôn a sa megari a wô wo diré sun gaŋ ba? ²⁶ Hena nêrŋge ré naŋ wô lij anja dê, dê bay ka hen iyôn ba, wô mi a kené sun wô sa tô ka baa hen ba? ²⁷ Berênge béé gesela ken gel, bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men, niŋba en kelênge kelma Salomôn naŋ hini emê wori hen kôba, tôbe bargay dê kwo pôni wôni perêrji a hen né. ²⁸ Hena kalmê ka nono ka kemnêŋ yi hen aŋ kiya bay a uwoyê aŋ hen, Emen tôbiji bargay aŋ kenbay dema ôbi ré lê are béŋge ré ba? Ayi! gawrê ka ayê bôd woji naŋ hen. ²⁹ Sunênge wô ari emêrŋge ré men, wô anjaŋ yêrŋge a ré a men. ³⁰ Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen, dîba kenbay ba, Ibareŋge hôn anja ken ôrij doyriji hen. ³¹ Wogéŋge emê iyére tori tumô dî aŋ are bay ka kêm hen ôbi a béŋge a sara a.»

*Ari upé ka a naŋê ré
(Mt 6: 19-21)*

³² «Kenbay ka ken yi môj gamgê kaŋê iyôn ka lôg tumôn a hen, harênge ré wôsa Ibareŋge genge wo diré béŋge emê iyére tori. ³³ Kelênge aŋ ari upé kange kêm aŋ ken birij baliyare naŋ larirji. Nanênge magela gemé lari woŋge wo a mênj né hen men, anjaŋ upé ka derômaran a ka a naŋê ré hen men, wôsa kirij bay ka hen na, ôbi gemsare a erê biŋ ya ré men, a beré kar ré a men. ³⁴ Wôsa kirij ka cirarem yij ya na, ermê wom kôba, na kirij bay ka hen men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa merê sa têê a

³⁵ «Tôbênge bargay kaŋ jé men, ken dî lampa tonje enge yôd a men. ³⁶ Yêŋge mega manê ka mô gem hera wo ôbi iyére toji kirijna ôbi a uwo tô kurô aŋa ré di kibi geré menba, bay bôl lew biri iyôn. ³⁷ Yi derê yi wô sa manê bay ka ôbi iyére toji sa aŋ uwoŋji geŋ. Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen ôbi a tôbê bargay kaŋ jé aŋ biji bay merê tôŋ aŋ ôbi biji anjaŋ emê pôn pôn kêm. ³⁸ Hena ôbi ré sa na sa kirij ka jali, kibi kirij ka wôli a aŋa ré uwoŋji tu geŋ sa têrji a na, yi derê yi wô sarji. ³⁹ Ken hôn wo hena ôbi iyéy iyére henaŋ né hôn wulê wo gemsare ré era wô gemséri na, ôbi

henaŋ ré déri sé bô ira ré. ⁴⁰ Kenbay kôba, ken mô sa têrŋge a wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa naŋ wulê wo ken bi bôrŋge sara hen né.»

Mana woŋ ôbi bôd pôn naŋ kwo bôri wôd wôd

(Mt 24: 45-51)

⁴¹ Menba, Piyêr kôl iyôn ba: «Kelma, ju kôl gwosoy kwôlê bi wo hen iyôn na wô sarni laba, na wô sa ãipé kêm dî ba?»

⁴² Menba, Kelma kôli iyôn ba: «I a na ôbi gemé are woŋ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men wo ôbi iyéyri a dîri ré bô sa ari upéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm naŋ wulêri men, tayriri men ba? ⁴³ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéyri sa aŋ uwoŋni li jé wori bi wo hen iyôn. ⁴⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ôbi a dîri berê sa ari upéri kêm. ⁴⁵ Niŋba, hena mana bi wo hen ré kôl iyôn ba: «Gel, ôbi iyéyren baa aŋê tô» aŋ sé manê naŋ kalmê kaŋ bay jé men, ôm men, yi men aŋ kwoyij a men na, ⁴⁶ ôbi iyéyri a sa naŋ wulê wo ôbi bi sa têri ré hen aŋ ôbi a liri ãisijne men, ôbi a gili gusij a men, mega bay giŋij bay lê are naŋ bôd pôn né gusij hen iyôn.»

⁴⁷ «Mana wo hôn bô geyé wo ôbi iyéyri aŋa ré bu sa têri ré men, li are biŋ naŋ bô geyé wo ôbi iyéyri bi wo hen né men na, a upé séê damaŋ. ⁴⁸ Niŋba, kwo hôn né aŋa ré li anja nême séê na, bay a séri lôg. Kwôni wo bay biri are gaŋ ba bay a hô engereri damaŋ a men, kwo bay biri are gemé damaŋ ba, bay a hô engeré damaŋ a men.»

Wô mi a Jêsu ré era sa terare a na ba?

⁴⁹ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «En era sa terare a na, na naŋ tare. Aŋ en denja damaŋ bi hende ré enge niŋ. ⁵⁰ Na batêm to bay a lén, batêm hende to hen na gusij to lén. Aŋ en anje kwôy wo bay a lén batêm hende to hen. ⁵¹ Ken erem yaŋ ba, ré na bô jalé a ené eraŋ sa terare a na? Eŋ eŋ, na bô jalé a ené eraŋ sa terare a na ré, niŋba na kariŋare. ⁵² Wôsa ayij tôri haw hen, hena ãipé ré bay bô ira ba, bay a kariŋ ka subu hen a biŋ tôrji men, ka wôd hen kôba a biŋ tôrji. ⁵³ Iba kema a kariŋ naŋ kemari men, kema a kariŋ naŋ ibari men, yo mône a kariŋ naŋ môjne men, môni iyore a kariŋ naŋ yore men, kariŋare a yé perê iyore a naŋ maare a a men, perê maare a naŋ tu a men.»

⁵⁴ Jêsu hô kôlij kwônê ãipé iyôn ba: «Kirijna ken gel emen yé si kini kariŋare tare ba, ken kôl iyôn ba: «Emen a uwôŋgê» menba, yi hen tiri a men. ⁵⁵ Men, kirijna ken gel kal guro si tô emen menba, ken kôl iyôn ba: «Kirij né uwoyê» menba, kirij bay ka hen uwoy tiri a men. ⁵⁶ Kenbay

bay kelé kwólé kibriji wôô wôô hen, ken hôn gengé anga sa terare a nà nap ka derômaran a hen iyôn menba, wô mi a kené hôn wulê wo ken mô ya hen né ba?»

⁵⁷ «Men, wô mi a kené hôn derê tu anğan derôre ré ba? ⁵⁸ Hena jerê ôrij nap ôbi barem kibi bay jerê kwólé a na, li bi kwólé wonge bij pa dema kené bij ligi bay jerê kwólé a tô. Réba ôbi a ôrij nap ju kibi ôbi jerê kwólé wo dami a men, ôbi jerê kwólé wo dami bi wo hen a ôrij nap ju bij asgarne ap bay a uwôlem dangay a. ⁵⁹ En kôlem, hena ré na selé a baa kôba, já têbê kerê iyôn iyôn dema bay réé uwôlam ta tô.»

13

Dô wo ken dî jê lereŋge wo habij hen baa ré ba, ka ma

¹ Wulê bi wo hen na, ðiné ka pôni era sa kôlij Jêsu kwôli ðiné ka Galilé ka pôni ka *Pilata na bi bay na dirji sa wulê wo bay lij sarga woji hen. ² Menba, Jêsu kôlij iyôn ba: «Ken erem mega wo ðiné ka Galilé bay ka hen ré li têrij dê ka baa kêm hen, aŋa bay ré liji hen iyôn ba? ³ En en, na iyôn né, nijba, en kelêŋge hena kené bul hal wonge ré ba, ka mênê hen iyôn men. ⁴ Men, ðiné ka môj kibi marge ka iyére to dami to Silowé tij ap dirji kêm hen ba, bay li têrij dê tô ðiné ka Jérusalêm a kêm ka baa hen ba? ⁵ En en, na iyôn né, en kelêŋge hena kené bul hal wonge ré ba kenbay kôba, ka mênê kêm gelij hen iyôn men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa tôgôre to yêere nap

⁶ Menba, Jêsu kôlji gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni ôrij nap gurô tôgôre bô yagê tijnador tori a, ôbi era ðiré sa karê yêere menba, ôbi uwôn né. ⁷ Menba, ôbi kôlij ôbi gemé yagê tijnador na iyôn ba: «Elê subu nij wo en era wô karê yê tôgôre hende to hen nijba, en uwôn né. Dere jô ap. Wô mi a hende ré mênê néé terare ap ba?» ⁸ Nijba, ôbi gemé yagê tijnador na kôli iyôn ba: «Kelma, ðere hen iyôn elê wo na a, aŋa na berê tôre men, na bé kaŋ lari a a men. ⁹ Dô ré ba, elê wo era hen hende a yê tô. A hena hende ré yê ré nij ba, ju dere jô ham nij.» »

Jêsu berare iyore toj hende merayê nap sa merê ta

¹⁰ Wulê wo pôni a na, na sa merê ta a, menba, Jêsu gelij ðiné are bô *iyéy dapare to pôni a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, iyore to pôni to tunu to habij lere meray li elê môj kibi marge denge tôŋ kwôy ðiba nêmerê sare ta ré. ¹² Kirija Jêsu gele menba, uwôgere ap kôle iyôn ba: «Iyore merayê woré dôrij saré.»

¹³ Ôbi uwôl kôbri sara menba, kirij bay ka hen na, hende dô sare ta ap heram Emen. ¹⁴ Kelma ôbi sa iyéy dapare hende to hen, bôri tari sa anga Jêsu li a nap sa merê ta a hen, menba, ôbi kôlij kwônê ðiné iyôn ba: «Wulê woŋ lij jé na, na jii, na bô wulê bi wo hen a kené era bi bay ré berarêŋge ðiba na nap sa merê ta a ré.»

¹⁵ Menba, Kelma uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kaŋ bay kelé kwólé kebrenge wôô wôô hen, kwôni pôn perêŋge a hen, nap sa merê ta a dô kelba wori réba kura wori tô gwogel a ôrij biri kam né ba?

¹⁶ Iyore hende to hen kôba, na kuŋga *Abraham to Sidan gele gusij kwôy elê môj kibi marge hen ba, ken gey bi ené dôre bô lemnare to Sidan a ré wôsa ré na merê ta a ba?»

¹⁷ Kwólé bi wo Jêsu kôl hen na, bay bayriri kêm tayre diji menba, tô kwônê ðiné ka baa hen, li yi derê wô sa anga dô dê kirij ka ôbi li kêm hen.

Gwosoy kwôlo gengij sa gusij siwre (Mt 13: 31-33, Mk 4: 30-32)

¹⁸ Jêsu kôl iyôn ba: «*Emê iyére to Emen ba, na gengere nap mi pôn ba? Na ba, na ayê na mi gelij ba? ¹⁹ Emê sa iyére to Emen na yi mega gusij iluw iyôn. Kirija kwôni ci bô yagê wori a na, ôbi si men, ðubu ap yi gurô ap ciré ka derômaran a kêm sa li gwoné woji ya.»

Gwosoy kwôlo gengij sa wubere

²⁰ Jêsu kôl iyôn ba: «Emê iyére to Emen ba, na gengere nap mi pôn ba? ²¹ Emê iyére to Emen hende to hen yi môj wubere to dê to iyore ay polij nap kurman kurê kwôro subu menba, liji sôr iyôn.»

I a sé bô emê iyére to Emen ba?

²² Jêsu ô nap sa iyére men, sa kam iyére men, gelij ðiné are ap bu geré na wô erê Jérusalêm a. ²³ Kwôni wo pôni kôli iyôn ba: «Kelma, hen ba, ðiné còb iyôn a upé gelé dê?» Menba, ôbi kôlij iyôn ba: ²⁴ «Masêŋge ken si ira si kibi geré wo yêeri, wôsa en kelêŋge ðiné kwônê a wogé ciré sé ira nijba, bay a nêmé ré.»

²⁵ «Kirija ôbi iyéy iyére a hena legé kermij na, hena kené baa nô ba, ken hôn wo ka dê kermij dô dô ap ka uwôleri kelé iyôn ba: «Kelma, Kelma bôl béni men.» Menba, ôbi ulêŋge sara iyôn ba: «En hôn kirij ka ken henap ya hen né.» ²⁶ Menba, ka kelé iyôn ba: «Na nini ôm men, yii a men nap ju ré ba? Na ju gelij ðiné are perê iyére toni a ré ba?» ²⁷ Menba, ôbi a ulêŋge sara iyôn ba: «En kelêŋge ené hôn kirij ka kené henap ya hen né. Erêŋge yeŋ kenbay bay lé habré.» ²⁸ Ka sômê men, emné kaŋneŋge mêêré, mêêré a men, kirija ka gelé Abraham, Isak, nap

Jakwób nap bay kibi Emen kêm bô emê iyére to Emen a menba, kenbay bay a bêngge an nô. ²⁹ An gawrê a hena si tô emen men, kini kurinay tare a men, sa kôbi maa nap sa kôbi gusurô an a dapji kibi gwoy emê a bô emê iyére to Emen a. ³⁰ Men, ken hôn wo bijnê ka póni ka dèbe tumô haw hen na, a yé ka cêgi men, ka dèbe cêgê haw hen a yé ka tumô men.»

*Jésu bar wô Jérusalêm
(Mt 23: 37-39)*

³¹ Kirin bay ka hen na, *Parisijnêné ka póni era ligi Jésu a kôli iyôn ba: «Erêp kirin ka na, wôsa *Hérôd gey díré derem.»

³² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ô ken ô kôljin mungôre bi wo hen iyôn ba: <Kemnêñ en dage tunu to habijn bô bijnê men, en berare bay ômpare men, kiya na lê hen iyôn a menba, dap to hen, na deré kibi jé wupné.> ³³ Nijnba, kemnêñ en bu na geré wupné men, kiya men, dap to hen a men, wôsa bi *ôbi kibi Emen na, dé wo bay ré diri wolé ré nijba, Jérusalêm a dí.»

³⁴ «Bijnê ka Jérusalêm, bijnê ka Jérusalêm, kenbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legerjge a hen duu nap jerew a men, têê kwône en woge ené dayênge môp tóore dap sa kamne tô mesérère a iyôn nijba, ken gey ré. ³⁵ Dô, haw hen na, Emen a deré kôbri an déngge sa iyére tonge kôbrenge a. Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ka gelen ré nin kwôy wo wulêri a nêmé an ka kelê: <Teré kibi yi sa kwo era nap hini Kelma.>»

14

Jésu berare ôbi ômpare nap sa merê ta a

¹ Wulê wo póni a na *sa merê ta a menba, bay uwôge Jésu ré ô emê are iyé ôbi sa Parisijnêné wo póni a. Ka mô kibi gwore a nap dí hen na, bôri jê jê.

² Kirin bay ka hen na, gawra wo póni mô ya, na kwôni wo yiri uwôyrê. ³ Menba, Jésu engere *bay deré tô tóo to Emen nap *Parisijnêné iyôn ba: «Tôô kôl kwôni ré berare kwôni sa merê ta a, laba iyen ba?»

⁴ Menba, bay uwôli kwôlê wôni sara ré. Menba, Jésu ay ôbi ômpare bi wo hen berarer an kôli ré ô in. ⁵ Menba, ôbi bul si ligi bijnê an engereji iyôn ba: «I a nap kemari réba kelba wori kirin a kelma an ré erê ayêri lew ré, wôsa ré na sa merê ta ba?»

⁶ Menba, bay nê m ulêri kwôlê wôni sara ré.

Gwosoy kwôlo gengin sa kini merê tumô kini gerê a

⁷ Jésu kôljin megêri kergê bay ka hen gwosoy kwôlo póni, wôsa ôbi gel wo kwôni wo era ba, say na kirin ka tumô a dema ré môrin menba, ôbi kôlji iyôn ba: ⁸ «Kirina kwôni uwôgem kini gerê na, say kini merê ka tumô dema herê môrin a ré, wôsa bay ma uwôgê kwôni wo dami wo dêm tô. ⁹ An ôbi wo uwôgênge hen a kôlem iyôn ba: <Diri kirin.> Menba, já hena nap tayre hen erê merê gerjé. ¹⁰ Nijnba, hena kwôni ré uwôgem kini gerê ley na, ô ju ô merê gerjé kelôg an bi kwo uwôgem hen era sa kôlem iyôn ba: <Melapnen, hena ju era tumô a na dí.> Hen iyôn na, a yé yi yéé wom tu bijnê kêm ka ôbi uwôgaraji hen. ¹¹ Wôsa kwôni wo dô sari ta ba, bay deréri tôñ nijba, kwo dôbe sari ba, bay a biri deré sari ta men.»

¹² Menba, Jésu kôljin gawra wo uwôgaji hen iyôn ba: «Kirina ju uwôge bijnê wo emê na, uwôge mîlnê m ré men, yênê m ré men, balê m ré men, bay upé kap bay kwam hen né a men, wôsa bay kôba, a herê uwôgem gôrin tu uwôgê wo ju uwôgeji hen, an hô têbem merênê wom ta. ¹³ Nijnba, kirina ju uwôge bijnê wô emê nap sa geserê na, uwôge bay nirmé men, bay merayê men, bay moré men, bay tu tin a men. ¹⁴ An já upé yi deré wôsa bay nê m uwôgemare gôrin tu ré, an Emen a sa têbem sa kôm wulê wo bijnê ka li are derôre a jin kirin sé kamjê hen.»

*Gwosoy kwôlo bay nirmé ka gase hôlmê bijnê ka bay uwôgeji hen
(Mt 22: 1-10)*

¹⁵ Kirina Jésu kôl hen menba, gawra wo póni perê bijnê ka ôbi uwôgeji hen kôli iyôn ba: «Yi deré yi wô sa kwôni wo ô m emê bi wo hen bô *emê iyére to Emen a.»

¹⁶ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Gawra wo póni da lê anjan emê menba, ôbi ré uwôgerê bijnê kwône. ¹⁷ Kirina tay emê nê m menba, ôbi jé mana wori ré ô kôljin bijnê ka ôbi uwôgeji hen iyôn ba: <Erangge hanje nin, wôsa emê na kô nin.>

¹⁸ Menba, bijnê bay ka hen, kanji pôn pôn kêm. Kwo tumô kôli iyôn ba: <En kel yagé wo kerbay an na erê ô gelé díba na bijn né, dí bôm jal.> ¹⁹ Kwo dangi kôl iyôn ba: <En kelo kelbê môj an na erê séléji gelé díba, na bijn né, dí bôm jal.> ²⁰ Kwo dangi kôl iyôn ba: <En gô iyére haw díba, na erê ré.> ²¹ Mana bi wo hen bulo hera sa kôljin ôbi iyéyri kwôlo bay kelari hen. Menba, bôri tari menba, ôbi kôljin mana wori iyôn ba: <Ô haw hen gêgêr a men, tô gerê a a men ju ô uwôgera bay nirmé men, bay merayê men, bay tu tin men, bay moré a men.> ²² Mana bi wo hen ô an hera sa kôli iyôn ba: <Kelma, nini uwôgeraji mega wo ju kelêni hen iyôn, nijba, kirin hô baa ya

sôn.» ²³ Ôbi kôli iyôn ba: «Hô hô geré wô ô si nono hen men, ô si bô yagê hen uwôla ðipné bi ré era an bi bô iyére tipné ré wôn dô. ²⁴ Wôsa en kelênge kwôni pôn perê ka na en uwôgeji tumô hen, a hebé emê wupné bi wo hen kibri a ré.» »

Dép ari uné kêm an wô eré tô Jésus a

²⁵ Kwônê ðipné ðu geré nap Jésus a, ôbi bul kôlji iyôn ba: ²⁶ «Hena kwôni ré gey era legen a ana ré gey ibari dên men, gey yori dên men, gey tamni dên men, gey kamni dên men, gey yênéri dên men, gey yiri gan dên a men na, a nê mê yé ôbi tón bijn né. ²⁷ Kwôni wo ay gurô tagelê wori an ôriñ tón a ré na, a nê mê yé ôbi tón bijn né. ²⁸ Na i a perêrnge a hen, hena ré gey dé iyére to dami ba, a merê tón gengé ari lêère kêm gelé hena ré nê mê lê keré dema ré ay tôre tô ré ba? ²⁹ Hen iyôn né ba, tôre a ðip mera menba, dére a gelé taa an ðipné gel hen iyôn menba, bay a ayréri. ³⁰ An bay a kelé iyôn ba: «Gel, gawra ay tô dé iyére menba, nê mê dé keré ré yi hen!» ³¹ Réba kelma wo yôn a kirijna ða lê kumbul nap kwo ðangi ba, a gelé na ba, nap gawré dubu môj ba, ré nê mê lê kumbul nap gawré dubu tôte ré wô ða, ré ba? ³² A hena ôbi ré bô mega ðiré nê mê ré na, kirijna kwoñ ôbi bayri hen ba, kelanj tô ba, ôbi jé gawré kari ô engeré bi ciré bijn tón né ba? ³³ Iyôn na, hena kwôni perêrnge a hen, né dép ari unéri kêm né ba, a nê mê yé ôbi tón né.»

Dôre to geran né

³⁴ «Dôre na anja dôri, nijba, hena hende to hen ré geran né ba, bay a lere iyeñ a ré heré geranjê hôriñ ba? ³⁵ Kwôni a lijn ani ré nij, dô wô terare ré men, wô bê a sa kap lari a ré a men, bay a bêñ na bêñare dô mera. Kwo mari ya, ana ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

15

Jésu nap bay têriñ

¹ *Bay engé wôgê nap ðipné kap bay lê têriñ eraji ligi Jésus a kêm wô toyé kwôlê wori. ² Menba *Parisipnéñe nap bay deré tô tôô to Emen ðamnijn kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, ðu bay têriñ yiri a men, ôm are nap ci a men!»

Gwosoy kwôlo gengijn gemga wo ge kay an bay hô uwôñni

(Mt 18: 12-14)

³ Menba Jésus kôlji gwosoy kwôlê kôl iyôn ba: ⁴ «I a perêrnge a hen ana ré nap gamgê arew ana kwo pôni ré ge kay ana ôbi ré dé ka tôre dengêse kibi dengêse hen nono an eré wogé kwo pôn bi wo ge kay hen kwôy wo ôbi a uwôñniñi ré ba? ⁵ Kirijna ôbi uwôñni na, ôbi ayari da a tôri

a nap yi deré. ⁶ An kirijna ôbi erañ uwôñ ba, dayré milpéri men, bay kwari a men, an kôlji iyôn ba: «Lênge yi deré nap en, wôsa en uwôñ gemga wupné wo na ge kay hen nij.» ⁷ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «En kelênge, na hen iyôn a yi deré ré yé derômaranj a wô kibi ôbi têriñ pôn nêñ wo bul cégeri bijn têriñ tori, dé ka tôre dengêse kibi dengêse kap bay lê anjan derôre ka ôriñ doy belé cégereji bijn têriñ toji ré hen.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa selé to kurijn kay an hô uwôñniñ

⁸ «Iyore to yôn a nap selé môj ana ré to pôni ré kurijn kay ana hende ré dé tare bô lampa a men, labê dô iyére men, kibê kirijn kwôy wo hende uwôñniñ selé tore hende to hen né ba? ⁹ Kirijna hende uwôñ menba, dayré milpéri nap bay kware an kôlji iyôn ba: «Lênge yi deré nap en wôsa en uwôñ selé tipné to na kurijn kay hen nij.» ¹⁰ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «En kelênge, na hen iyôn a manê ka Emen ré lê yi deré wô kibi ôbi têriñ pôn nêñ wo bul cégeri bijn têriñ tori.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa kema mana wo ge kay an bay hô uwôñni

¹¹ Jésus hô kôl gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni nap kamni kap impê wôô. ¹² Kwo dé kôljin ibari iyôn ba: «Iban, hen anjan cibré ka ju genge lê jeré ben kirijna tum né nap hen.» Menba, ibarji céji are bay ka hen. ¹³ Sem cégi are bay ka ôbi uwôñ hen menba, ôbi kelêñ anjari bay ka hen an henar nap larirji ôriñ kelanj sa iyére to ðangi a ô mênê are bay ka hen kap an sa anjan iyôn tón a. ¹⁴ Kirijna ôbi mênê are bay ka hen kap kô nij na, kurôñ wo dami kurijn sa terare hende to ôbi ô ya hen, menba, nimrére kurijn unéri hare nij. ¹⁵ Ôbi ô engeré jé, iyé gawra wo pôni wo sa terare hende to hen a menba, gawra bi wo hen jéri ô gemé gwôsipnô nono. ¹⁶ Bôri gey emê anja gwôsipnô ôm hen nijba, kwôni biri ré. ¹⁷ Ôbi erem dé dé an kôl iyôn ba: «Bay lê jé na yere iyeñ iyé iban a ôm emé gôljin tón ana nôbi kurôñ ré deren na men ba? ¹⁸ Na eré ligi iban a, an na kôli iyôn ba: «Iban, en li têriñ nap Emen men, nap ju a men. ¹⁹ En nê mê wo jeré uwôgen kemam ré nij. Nijba, ju bôren mega ôbi lê jé wom iyôn ði.» ²⁰ Ôbi hena ô ligi ibari a.»

«Kirijna ôbi baa kelanj tô menba, ibari gili menba, bô tu pa tori an ge jô kwini an biri pêb a kabrêri a. ²¹ Menba, kemari kôli iyôn ba: «Iban, en li têriñ nap Emen men, nap ju a men. En nê mê wo jeré uwôgen kemam ré nij.» ²² Nijba, ibari kôljin manê kari iyôn ba: «Eranje nap bargay ka dôri lew ken tôbri men, dôbêñgeri gamanj kôbri a men,

garbê téri a a men. ²³ Buronje kema kelba wo uwor dô hen, ken duu na emênge lip yi derê, ²⁴ wôsa kema na wà ná, yi mega na ré ma iyôn aja ré hô gól hen men, ôbi na ge kay nijba, en uwonni. Menba, bay ay tô lê yi derê.»

²⁵ «Kemari wo iyêri ré baa nono. Kirijna ôbi uwo da nap iyére menba, toy né deré men, wôrê men. ²⁶ Ôbi uwôge mana wo póni engereri mi a ré lê are ba? ²⁷ Menba, mana bi wo hen kôli iyôn ba: «Na yênem a uwo aja ibam né duu kema kelba wo uwori hen, wôsa ôbi ré uwo nap derêri.» ²⁸ Menba, bôri tari ap ôbi gey erê ira ré. Nijba, ibari so sa uwólêri. ²⁹ Menba, ôbi kôlij ibari iyôn ba: «En li jé nap ju elê kwône, nijba, sa pôn iyôn kôba, en na kwólê kem a ré. Men, kema kwa wóni iyôn kôba, ju ben en duu lip yi derê nap miljên né a men. ³⁰ Nijba, kirijna kemam wo hen wo na pô angam ô mênê ap sa yébê hera menba, ju duu kema kelba wo uwori hen biri.» ³¹ Menba, ibari kôli iyôn ba: «Kema, jôbi ju mô nap en kwôy kwôy men, angapê kém na kam a men. ³² Nijba, dô bi na emênge men, na lénge yi derê wôsa yênem wo ná ná, na ma aja ré hô gól hen men, ôbi na ge kay ap en hô uwonni.»

16

Gwosoy kwôlo gengij sa ôbi gemé are wop ôbi gwosore

¹ Menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Gawra wop ôbi upé wo póni ôrij nap ôbi gemé upé wori bi wo hen. Bay ô kôli ôbi gemé upé wori bi wo hen ré mênê angari. ² Menba, ôbi jé uwôgari ap kôli iyôn ba: «En toy kwólê gap gengij sam. Gelen tô angapê na gelé wôsa já yé ôbi gemé angapê ré nij.» ³ Menba, ôbi gemé angari bi wo hen, kôl bôri a iyôn ba: «Na lê iyen a ôbi iyéren ré dagen kini jé na ba? Yagê ré néen nêmen. Erê dôsê ré dii tayre. ⁴ En hôn anga na lê, ap kirijna ôbi dagen bô jé ba, bi bijnê ka póni beren a yirji a.» ⁵ Ôbi jé uwôgerê bijnê ka telare sarji a hen pôn pôn ap ôbi engerij kwo tumô hen iyôn ba: «Telare to gawra wupê na iyen sam a ba?» ⁶ Ôbi uwólê sara iyôn ba: «Na todelej wej olibiyê arew.» Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn ba: «Gel, magtubu tom a ná, mô tón lew ap ju mène kwo cay hen ap ju dí ré na tôre bay.» ⁷ Ôbi hô engeri kwo dangi iyôn ba: «A jôbi tom na iyen ba?» Ôbi uwólê sara iyôn ba: «Na sewal kaw arew.» Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn ba: «Gel, magtubu tom a ná, mô tón lew ju mène kwo cay hen ap ju dí ré na tôre marge.» ⁸ Menba, ôbi iyé are na, den

ôbi gemé are wop ôbi benare bi wo hen, wôsa ôbi li are nap gwosore. Ôbi a, bijnê ka sa terare a ná ré melên nap megêrji dê ka mô kirij ka perangi a hen.»

⁹ «Hena kenê ôrij nap ari upé ka sa terare a ná ná, ken berij baliyare nap bijnê ap kirijna ari upé bay ka hen nap nij ná, bay a berénge yirji a kirij ka yi nap kwiniji hen. ¹⁰ Kwóni wo cube tiri sa anga dê ka yi kôbri a hen na, ka méeý kôba, ôbi a cibé tiri tôre a hen iyôn men. Nijba, kwo cube tiri tô ka dê dê a nap geréri ré na, ka méeý kôba, ôbi a lê nap tô geréri ré iyôn a. ¹¹ Hena angap upé ka sa terare a na kôba, ken li nap gerêrji ré hen ba, i a bégge gemé angap upé kap tiri hen ba? ¹² Hena kenê gem anga kwóni wo dangi dô ré hen ba, i a bénge kanje kap yerenge ba?»

¹³ «Mana pôn nêj a lê jé bijn bay iyéyri wôo ré: dô ré ba, ôbi a tôrjê kwo pôn ap perij kwo póni, réba a dé yiri yi kwo póni a ap kapê kwo póni. Ka nêmê lê jé bijn Emen men, gursu a men né.»

Kwôlo gay gay wo Jésu kôl

(Mt 11: 12-13, 5: 31-32, Mk 10: 11-12)

¹⁴ *Parisijnêjê ka gey gursu gap hen toy kwólê bi wo kém hen iyôn menba, ayrêji Jésu. ¹⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kenbay ken li yerenge môj bijnê kap derôre iyôn tu gawré nijba, Emen hôn bônje, anga gawra bô mega anga dami hen na, tu Emen a ba, na angap inamê.»

¹⁶ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Tôô to *Moyis nap kwôlo bay kibi Emen na, na anga bijnê na lip jé mera kwôy sap sa Ja ôbi lê batê a. Ap ayij tôri kirij bay ka hen na, béré kwólê *emê iyére to Emen uwólj ap gawra wo yôn yôn ba, woge sé bôô nap néri. ¹⁷ Derômaraj nap sa terare a dêji jerê lew, nijba ani ka tôô ka dê iyôn ley, kam anga cibij dê dê sara hen ley, ka a dôrij ap ba nap kwôy.»

¹⁸ «Kwóni wo dage tamni ap engij to dangi na, ôbi yij na yijare ton têrij hen men, kwóni wo enge iyore to kurôre dagere hen kôba, ôbi yij na yijare ton têrij hen a men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa ôbi upé nap Lajar

¹⁹ «Sa pôn gawra wo póni na ôbi upé. Ôbi tôbe bargay ka gararji mê mê men, sônrij dô a men. Sa pôn pôn bô iyére tori a na, na emê nap yi derê. ²⁰ Lajar na ôbi nimiré wo yiri kém yi iyare men, kini merêri na kibi iyé ôbi upé bi wo hen a. ²¹ Ôbi gey emê habelê kwô wo herij tô kibi ôbi upé hen, nijba, ôbi uwôn né. Garê kôba era sa lê tu iyare tori hende to hen men. ²² Ôbi nimiré bi wo hen ma ap bay emni menba, manê ka derômaraj

sa ay tini ôrijn ligi *Abraham a. Ôbi upé kôba ma men an bay emni. ²³ Kini meré bay temare a, kirijna ôbi mô bô gusij a menba, ay tiri menba, gel Abraham naj Lajar kwari a. ²⁴ Menba, ôbi jô gura kôl iyôn ba: «Iban Abraham, bô tu na tipé an jé Lajar ô dôbê kema kôbri bô kam a an era sa jalij tón wôsa en gelij gusij bô tare a na.» ²⁵ Menba, Abraham kôli iyôn ba: «Keman, erem mega wo na jeré mô bô ari upé a, kirijna na ju ban sa terare a na, menba, Lajar ba, na môrij bô nimiré a an haw hen, bay jal bôri ná, menba, jôbi ju mô bô gusij a men. ²⁶ Men, perênge kenbay a naj nibay na, iyom wo dami yi ya an kwôni wo gey hena si ligirni wô eré upénge ba, a nêmé ré men, kwo hena si legerénge wô era si ligirni kôba, a nêmé ré a men.» ²⁷ Ôbi upé na, kôli iyôn ba: «En uwôlem iban, jé Lajar iyé iban a ²⁸ wôsa yênên baa bay ya, bi ré ô kôlji bi bay ré era kirij naj gusij ka en môrij ya ná ré.» ²⁹ Menba, Abraham kôli iyôn ba: «Magtubu to Moyis naj to bay kibi Emen yan ya, bi bay bi kwôlé sara.» ³⁰ Ôbi hô kôli iyôn ba: «En en, nêmé né to iban Abraham, hena kwôni wo ma ré hô ligirji a ba, bay a uwôlé bô jalé sa têrij lêreji a.» ³¹ Menba, Abraham kôli iyôn ba: «Hena bay ré toy kwôlé kibi Moyis a naj kibi bay kibi Emen ré ná, hena kwôni wo may ré ji si kampé kôba, bay a toyé kwôlé kibri a ré.» »

17

Jésu yêge ma bay tôri gengij sa are kwône

(Mt 18: 6-9, 21-22, Mk 9: 42, Mk 11: 22-26)

¹ Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Are kwône ka a lê an gawra a lij têrij môj môj. Nijba, gusij yi wô kwôni wo li ana megari ré kurij hen. ² Hena bay ré hari keram wo dami a tôri a, an bay ré uwôli a bô cér a, kôba, na anga dê gôlij gusij to Emen a sa gili hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurij. ³ Debénge sa têrnge a.»

«Hena yênem ré li têrij naj ju ba, ju kôli, hena ôbi ré uwôlem bô jalé ba, ju di bôm jal sari a. ⁴ Men, hena tu tare pôn a ôbi ré li têrij naj ju têé jurgem ana têé jurgem iyôn a ôbi ré uwôlem bô jalé na, ju di bôm jal sari a.»

⁵ Bay jé kôlij Kelma iyôn ba: «Bi bi ayé bô wôni ô tumô.» ⁶ Kelma kôl iyôn ba: «Hena hena ayé bô wônge ré dé mega gusij siwre iyôn ana hena kené kôlij gurô wo hen iyôn ba: «Dôrij naj hanêm ju ô debé bô cér a» na, ôbi a bê kwôlé sara.»

Jé wo mana a lé

⁷ «I a perênge hen a, ré ôrij naj mana wo uwo tô yagé ley, tô gemé lari a ley ba, a kôli iyôn ba: «Era lew ju sa ôm are ba?»

⁸ Ôbi a kôli na iyôn ba: «Ô ju ô lê emé ben, tôbe bargay naj cé emé an kirijna na emé men, yé men, nij na, jôbi ju ô emé men, yé men, ham nij ré ba?» ⁹ Hen ba, bay diini wô jé bi wo bay kôli ré li hen ba? ¹⁰ Kenbay kôba, kirijna ken li anga kêm ka Emen kelénge kené li hen na, kelénge iyôn ba: «Nina bay jé dêrij iyôn nini li anga Emen kelêni niné li mera.» »

Jésu berare bay terbare môj

¹¹ Jésu ay si jengé Samari naj Galilé wô eré Jérusalêm. ¹² Kirijna ôbi bij sa iyére to póni na menba, bay *terbare môj jôrij kwini. Bay debu séd wolé. ¹³ Bay kôli naj a ta kôl iyôn ba: «Rabi, Jésu, bô tu na toni men.»

¹⁴ Menba, Jésu gelji menba, kôlji iyôn ba: «Ô ken ô gelij bay bê kwôbe yerenge bi ôbi hôn wo kené berare.» Kirijna bay ô menba, bay berare. ¹⁵ Kirijna kwo póni gel wo diré berare hen iyôn menba, bulo hera heram Emen naj tôri to dami. ¹⁶ Ôbi jubu gubari dij kwini tón tumô Jésu a liri dosé, gawra bi wo hen na, na kwo Samari. ¹⁷ Menba, Jésu enggereri iyôn ba: «Ken berare môj kêm né ba? Menba, ka denngése hen yôn ba? ¹⁸ Kwôni pôn iyôn peré ka denngése a hen erem wô heramé Emen né: an na kerga wo ná, a hera mera!»

¹⁹ Menba Jésu kôli iyôn ba: «Hena ta ju ô. Ayé bô wô berarem.»

Sa wo emé iyére to Emen
(Mt 24: 3-42)

²⁰ Menba, *Parisipênê enggererij Jésu iyôn ba: «Wulê wo yôn a emé iyére to Emen hendé to hen ré sañ ba?» Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Emé iyére to Emen a sa mega anga ken gel naj turnge hen né. ²¹ Kwôni a kelé: «Gel, ôbi a ná», «ôbi a yan» hen iyôn né. Henénge wo emé iyére to Emen ré perênge a ná nij.»

²² Menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Wulê wo era hen na, ka ôrij doyi gelen nôbi *Kema Gawra sa pôn nêj iyôn hanje kôba, ka gelen ré. ²³ Menba, bay a kelénge iyôn ba: «Ôbi ná ná», «ôbi ná yan.» Erénge ré men, ken jaar ré a men. ²⁴ Wôsa kirijna emen wulan ba, berare derômaran kêm an ñijé kêm gel hen iyôn na, wulê wupé nôbi Kema Gawra kôba, a gelij na hen iyôn men. ²⁵ Nijba, pa dema wulê bi wo hen ré sa tô ná, na gelij gusij daman men, ñijé ka haw hen a kapan a men. ²⁶ Wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen na, are a yé mega na yij bô wulê wo Nowé a iyôn. ²⁷ Bijé na ôm men, yi men, engij yirji men, di kamniji naj yébé enge imné

a men, kwôy wulê wo Nowé sijn bô bato tori a menba, kam bélem sa ay kirijn aṅ bijné kêm ma. ²⁸ Men, mega wulê wo Lôt iyôn na, bijné na ôm men, na yi men, ka na kel men, ka na dî gara men, ka na ban men, ka na dî iyére men. ²⁹ Nijba, wulê wo Lôt sijn aṅ *Sodôm a menba, Emen bi tare naṅ pudur mega to bunu a iyôn hena derômaranṅ a uwôṅge aṅ derji kêm aṅ. ³⁰ A yé gelijn hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na gelé yen nô.»

³¹ «Wulê bi wo hen na, kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nij men, kwôni wo ðebe bô yagê ba bi hera uwo ré nij. ³² Erméṅge sa anṅa na sa sa tami Lôt a hen. ³³ Kwôni wo gey gemé yiri ba, a mênêri men, kwo mênêri ba, a gôlijn naṅ dî men. ³⁴ En keléṅge bô yoyre hende to hen na, bijné wôô yi sa kalaṅ a ðem ba, kwo pôn a ayijn menba, kwo pôni a baa tón men. ³⁵ Yébé wôô a ðebé uwoyé kura ðem menba, to pôn a ayijn menba, to pôni a baa tón. [³⁶ Imnê wôô a ðebé yagê ðem menba, kwo pôn a ayijn menba, kwo pôni a baa tón.]»

³⁷ Menba, bay tôri enṅereri iyôn ba: «Na yôn a are bay ka hen ré yé ya ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kirijn ka temay are yi ya a, dunu ré ðaṅ ya men.»

18

Gwosoy kwôlo gengijn sa iyore toṅ mamne naṅ ôbi jerê kwôlé

(Mk 7: 24-30, Lk 11: 5-10, Esay 62: 6-7)

¹ Menba, Jêsu hô kôlji gwosoy kwôlo ðaṅgi wô geléji bi bay ré uwôl Emen ta ta dîba, bi bay ré dî bôrji mênê ré. ² Ôbi kôlji iyôn ba: «Sa iyére to pôni a na, ôbi jerê kwôlé wo pôni mô ya, ôbi hariṅ Emen né men, erem sa kwôni a ré a men. ³ Mamne to pôni mô sa iyére hende to hen men, hende era sa pôn pôn sa kôli iyôn ba: «Jerêni kwôlé woni ni bay naṅ ôbi baren wo na.» ⁴ Têê kwône ôbi kaṅ menba, ôbi kôl iyôn ba: «Hena ené hariṅ Emen né men, erem sa kwôni a ré a men, kôba, ⁵ wô dôyrê wo mamne hende to hen dôyren hen na, naa jerê kwôlé bi wo hen bijn aṅ bi hende hera sa dôyren ré nij.» »

⁶ Kelma hô kôlji iyôn ba: «Toyéṅge dô kwôlo ôbi jerê kwôlé bi wo habijn hen kôl hen. ⁷ Hen ba, Emen dem a ré jerê kwôlé bijn bijné ka ôbi tôrji ka sôm uwôgeri yoyre naṅ tu tare hen bi ôbi ré lê naṅ ci hen ré ba? ⁸ En keléṅge, ôbi a hena lew jerê kwôlé bi wo bijn bijn. Nijba, kirijn nôbi *Kema Gawra na bulo hera ba, na upé ayé bôô wôni sa terare a nà pa pa ba?»

Gwosoy kwôlo gengijn sa Parisijnê nê naṅ bay enṅé wôgê

⁹ Jêsu hô kôl gwosore to ðaṅgi wô sa bijné ka bô yirji môṅ ciré na kaṅ derôre tu Emen a aṅ bô megêrji môṅ ani ré hen. ¹⁰ Ôbi kôl iyôn ba: «Bijné wôô ôrji bô *iyéy Emen a wô uwôlé Emen, kwo pôni na *Parisijnê men, kwo pôni na *ôbi enṅé wôgê men. ¹¹ Kwoṅ Parisijnê hen, ðebu ta aṅ uwôl Emen kôl iyôn ba: «Emen, en lem dosé wôsa en yi mega tô gawré ka baa hen ka na bay gemsare men, bay bô habré men, bay wônijn wônijnare toṅ iyôn a tón hen né men, en yi môṅ ôbi enṅé wôgê wo hen né a men. ¹² En jôrij bôn kurôn têê wôô bô demas a men, en bi kibi anṅa môj kaṅé kêm ka en uwôṅ hen a men.» ¹³ Menba, ôbi enṅé wôgê dô tôri sêd aṅ, aṅ beré kirijn si derômaranṅ kôba, ôbi gey ré, nijba, sê dengôri ðera ðera kôl iyôn ba: «Emen, bô tu ja tijné wôsa ena ôbi têrij.» ¹⁴ En keléṅge, ôbi hô in sari senṅe wôsa têrij tori dôrij sari a, nijba, kwoṅ Parisijnê hen na, tori dôrij sari a ré, wôsa kwôni wo dô sari ta ba, bay a derêri tón men, kwo dôbe sari ba, bay a biri deré sari ta men.»

Jêsu tô kibri sa kamrê

(Mt 19: 13-15, Mk 10: 13-16)

¹⁵ Bijné eraṅ naṅ kamrê ka dé dè bi Jêsu ré uwôl kôbri sarji a. Kirijn bay tôri gel hen iyôn menba, bay nay bijné bay ka hen. ¹⁶ Nijba, Jêsu bijn bay eraṅ naṅ ci aṅ kôl iyôn ba: «Déṅge kamrê era yen a, dîba, ken jôrenṅeji ré, wôsa *emé iyére to Emen yi gengijn sa bijné ka yi mega kamrê bay ka hen iyôn. ¹⁷ Na tu kwôlé a ené keléṅge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dè lij hen iyôn ré na, ôbi a ulé têri bô emé iyére tori a ré kwôy.»

Kema mana woṅ ôbi upé

(Mt 19: 16-30, Mk 10: 17-31)

¹⁸ Menba, kelma wo Jubnê wo pôni enṅerijn Jêsu iyôn ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê aṅa ené môrij tu geṅ naṅ kunun ba?»

¹⁹ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Wô mi a jeré uwôṅen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri naṅ Emen pôn nêṅ a na kwo dôri. ²⁰ Ju hôn tôô to Emen na ay kôl iyôn ba: «Yijn yijnare toṅ têrij ré men, duu temare ré men, gômse ré men, kôl kwôlé woṅ benare dî sa bijné ré men, bijn ibam naṅ yom kwôlé a men.» »

²¹ Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «En li tôô hende to kêm hen naṅ kamjên yen.»

²² Kirijn Jêsu toy hen iyôn menba, kôli iyôn ba: «Anṅa pôni bam ya, kel are upé kam aṅ, aṅ larirji ba, ju cêṅ bay nimré aṅ

já upé ari upé derômaranj a menba, jôbi ju era tòn a.»

²³ Kirija ôbi toy hen iyôn menba, tiri mène damanj, wôsa ari upé kari mē gap.
²⁴ Jésu bôri ari kôl iyôn ba: «Sé bô emé iyére to Emen a na, iyère naj bay upé.
²⁵ Jambal a sé lew si tu iyom libra, gôlij ôbi upé bi ré si bô emé iyére to Emen a.»

²⁶ Bijné ka mô ya toy hen, kôl iyôn ba: «Iyôn nij ba, i a upé gelé ba?»

²⁷ Jésu kôl iyôn ba: «Anja gawra nēm lē ré ba, Emen nēm lē.»

²⁸ Piyêr kôl iyôn ba: «A nibay ka nini dēp ari upérni kēm ari eraj tòm a hen ba, kwoni ba, a yé iyen ba?»

²⁹ Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, hena kwôni ré dēp iyére tori, tamni, yênèri, balèri, naj kamni wô sa emé iyére to Emen na, ³⁰ a upé dē ka hen haw hen kirij bay ka hen, ari wulê wo ðanjji a ba, ôbi a merê tu gej naj kwini a men.»

Jésu hô kôl tē subu wori kwôli temayri naj kwôli jê sé wori kampê

(Mt 20: 17-19, Mk 10: 32-34)

³¹ Jésu ôrij naj bay tóri ka môj kibi wôd hen wulê ari kôlji iyôn ba: «Nana erênge na Jérusalêm a hen ari kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu a gengij san nôbi Kema Gawra hen na, ariri a lij. ³² Wôsa bay a nôgen bij bijné ka na Jubné ré hen ari bay a ayren men, teren men, teben kalé tun a a men. ³³ Kirija bay a sên menba, bay a deren ari sa wôd, subu tori menba, na jê sé kampê.»

³⁴ Menba, bay tôri hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né, wôsa bô kwôlê hen iyère naj ci ari bay hôn kwôlo Jésu ða kelê hen né.

Jésu berare ôbi tu tij wo pôni Jériko

(Mt 20: 29-34, Mk 10: 46-52)

³⁵ Jésu era ba ða naj Jériko menba, ôbi tu tij pôni mô bēnggê geré wô uwôlê are.

³⁶ Ôbi toy né kwônê bijné ka ô hen menba, ôbi engere ré na mi ba? ³⁷ Menba, bay kôli iyôn ba: «Na Jésu wo Najarêta a erê hen.»

³⁸ Menba, ôbi uwôgiri karj a ta kôl iyôn ba: «Jésu, kunjga *kelma Dabid, bô tu ja tijê.»

³⁹ Bijné ka ô tumô hen ôni bi ôbi ré wôm tòn, nijba, ôbi hô ðm naj néri a, kôl iyôn ba: «Kunja kelma Dabid, bô tu ja tijê.»

⁴⁰ Jésu ðebu tòn ari kôl bay ré eraj naj ði. Kirija ôbi era ða menba, Jésu engererij iyôn ba: ⁴¹ «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Kelma, en gey gelé kirij.»

⁴² Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Gel kirij. Ayê bôd wom gôlij naj ju.»

⁴³ Menba, kirij bay ka hen na, ôbi gel kirij ari ô tô Jésu a heramij Emen. Bijné kēm ka gel hen iyôn menba, bay heram Emen men.

19

Jésu ô iyé Jasé

¹ Jésu sa bij Jériko menba, way perê iyére ôrij hen iyôn menba, ² kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Jasé ôbi na ôbi sa *bay engé wôgê men, na ôbi upé a men. ³ Ôbi woge ðiré gelé i a ré na Jésu ba, nijba, ôbi nēm né, wô kwônê bijné wôsa ôbi na menay. ⁴ Ôbi ge tumô ô ðayê bô bôlij a wô gelé Jésu, wôsa ôbi a ayé na si kirij bay ka hen. ⁵ Kirija Jésu sa kirij bay ka hen menba, ay tiri gili menba, kôli iyôn ba: «Jasé, herbo tòn lew, na erê wulê iyére tom a kemnêj.»

⁶ Jasé herbo tòn lew ari ðu Jésu yiri a naj yi derê. ⁷ Kirija bijné gel hen iyôn, menba, bay pamnij kôl iyôn ba: «Na iyé ôbi tērij a, ôbi ré ô yé ya.»

⁸ Menba, Jasé hena ðebu ta kôlij Kelma iyôn ba: «Na bij bay nimré kwa ari upéren men, hena na ené ðm anja kwôni wugem ba, na hô tēbri hôrij tē pôrbu.»

⁹ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Kemnêj bijné ka bô iyére to na uwôn gelé wo Emen, wôsa ôbi kôba, na kunjga *Abraham men. ¹⁰ Na iyôn a, nôbi *Kema Gawra ené era na wô wogé ka ge kay hen wô gôlij naj ci.»

Gwosoy kwôlo gengij sa lôr

(Mt 25: 14-30)

¹¹ Mega wo bijné toy kwôlê bi wo hen iyôn na, Jésu kôlji gwosoy kwôlo ðanjji. Ôbi baa ða naj Jérusalêm menba, bay kôl naj ba *emé iyére to Emen ré gelé yere tirji a haw hen a men. ¹² Ôbi kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni balèri na kilmé ô sa iyére to kelanjji bay ré ô dôbri kenare sari a dema ðiré hera tô. ¹³ Pa dema ôbi ré ô tô na, ôbi uwôga manê kari môj ari cēji lari waj lôr pôn pôn ari kôlji iyôn ba: «Lijge jengga kwôy wo na uwôn.» Menba, ôbi ô hari nij. ¹⁴ Nijba, kelma bi wo hen na, bijné geyri ré, menba, bay jé bijné tóri a kôl iyôn ba: «Nini gey bi ôbi ré emèni ré nij.»

¹⁵ «Menba, kirija ôbi bulo hera tô engé kenare tori hende to hen na, ôbi jé uwôga manê ka ôbi na bijji lari hen, ðiré gelé mi a bay ré lij naj gursu hende to hen ba. ¹⁶ Kwo tumô era ari kôli iyôn ba: «Kelma, lôr wom bi wo pôn hen na, en hô uwôn megari môj a sara.» ¹⁷ Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Dô ju na mana wo dôri. Mega wo ju cubu tum dô sa anja dē a dô hen iyôn na, na bem iyére môj ju ðm.» ¹⁸ Kwo jôgij wô era ari kôli iyôn ba: «Kelma lôr wom bi wo na ju ben hen na, en hô uwôn kamni bay a sara.» ¹⁹ Menba, ôbi kôli mega wo ré kôlij kwo tumô hen kôl iyôn ba: «Jôbi ju ðm iyére bay.» ²⁰ Kwo ðanjji era ari kôli iyôn ba: «Kelma gel lôr wom bi a na, en

uwôbere wolé bô kibi bargay a. ²¹ Wôsa en hare wôsa ju na kwôni wo mañi: lôr wo ju bi gem né kôba, ju uwôn men, ju ci ré kôba, ju wal a men.» ²² Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Na kwôlo si kem a, a ené jôrij kwôlé sam a, jôbi wo habij bi wo hen. Ju hôn wo ené na gawra wo mañi men, lôr wo ené bi gemé ré kôba, ené uwôn men, ené ci ré kôba, ené wal a men.» ²³ Hen iyôn ba, wô mi a jeré ô bê lari wupé iyéy geméri a ré ba? Añ heraren na ba, ené enggé nañ kamne a sara a ré ba?» ²⁴ Menba, ôbi kôlij bijné ka ðube kirij bay ka hen iyôn ba: «Engéngge lôr bi wo hen kôbri a añ, ken bijn kwo ôrij mój hen a.» ²⁵ Bay kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi ôrij mój nij.» ²⁶ Kelma na kôlij iyôn ba: «En keléngge kwôni wo nañ upé bay a hô biri a sara. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a añ sôn.» ²⁷ Kwo bay baren ka na gey bi ené ômji ré hen na, erange nañ ci na, ken derji tun a na.» »

Anga bijné li wô sa wo Jésus Jérusalém a

(Mt 21: 1-11,15-17, Mk 11: 1-10, Ja 12: 12-16)

²⁸ Kirija Jésus kôl kwôlé bi hen iyôn nij menba, ôbi dô tumô bijné na wô eré Jérusalém a. ²⁹ Kirija ôbi ba ða nañ Bêtpajé nañ Bétani a men ka yi si kwa Keram wo Olibiyé a hen menba, Jésus jé bay tôri wô, ³⁰ añ kôlij iyôn ba: «Eréngge iyére to tumôngge hen, kirija ken bijn na, ka upé kema kura harij tón wo kwôni dayri sa pôn né tô, bisirénggeri ken eraj.» ³¹ Añ hena kwôni ré keléngge iyôn ba: «Wô mi a kené busereri ba?» Ba ken kôl iyôn ba: «Na Kelma a geyé.» »

³² Bay jé bay ka hen ôrji menba, uwonji are kêm mega bi wo Jésus ré kôlij hen iyôn. ³³ Kirija bay ca buseré kema kura bi wo hen menba, bay iyéri engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?»

³⁴ Menba, bay uwólji sara iyôn ba: «Na Kelma a geyé.»

³⁵ Menba, bay eraj nañ kema kura bi wo hen bijn Jésus añ bay bi bargay kaji cégeri a añ Jésus ðay sara. ³⁶ Añ geré wo ôbi ay hen na, bijné bi bargay kaji tón tô geré tumôri a. ³⁷ Ôbi ba ða nañ Jérusalém kirija ôbi herbo sa Keram wo Olibiyé a menba, bay tôri kêm nañ kwônérji ayji kibi Emen kan a ta nañ yi deré wô angaj gijné kêm ka bay gel hen. ³⁸ Menba, bay kôl iyôn ba: «Bi teré kibi yi wô sa Kelma wo era nañ hini Kelma Emen hen.

Bi bô jalé yi derômaraj a men, bi ayé kibi yi wô sa Emen men.»

³⁹ *Parisijnépé ka póni peré kwôné bijné hen kôlij Jésus iyôn ba: «Kelma nay bay tòm bi bay ré wôm karé gura tón.»

⁴⁰ Ôbi uwólji sara iyôn ba: «En keléngge, hena bay ré wôm tón ba, na jerew a karé gura.»

Jésu sôm wô sa Jérusalém

⁴¹ Kirija ôbi ay tiri gele menba, ôbi sôm wô sare. ⁴² Añ ôbi kôl iyôn ba: «Mini kôba, henañ meré hôn wo wulé bi wo hen anga ré béré bô jalé hen, nijba Emen bi teré tij sara haw hen. ⁴³ Kworé mini ba, wô wo era hen na, bay bare karé a méré saré men, bay a gasereré si na si na a men. ⁴⁴ Bay a ménéngge yôd añ mini nañ bijné ka bôré a men, bay a dé keram wôni baa ta sa megari a sa iyére toré ré, wôsa me hôn wulé wo Emen eraj wô saré hen né.»

Jésu dage bay dé gara bô iyéy Emen a
(Mt 21: 10-16, Mk 11: 15-19, Ja 2: 13-22)

⁴⁵ Menba, Jésus ô derô haba wo *iyéy Emen a añ dage bijné ka ði gara hen. ⁴⁶ Ôbi kôlij iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tijé a yé iyéy uwôlé Emen» menba, kenbay ken ay lij kini meré bandi.»

⁴⁷ Ôbi gelij bijné are sa pôn pôn iyéy Emen a. Damné kan bay bé kwôbe nañ *bay deré tô tó to Emen wogeji geré bi ciré diiri, men kilmé kan bay sa bijné kôba, na hen iyôn men, ⁴⁸ nijba, bay uwôn kwôlé wôni wôñ ðiri sari a ré, wôsa bijné kêm dôbe marji toyij kwôlé wori.

20

I a bijn Jésus tôô ba?

(Mt 21: 23-27, Mk 11: 27-33)

¹ Wulé wo póni a na, Jésus gelij bijné are derô haba wo *iyéy Emen a añ uwóljij béré Kwôlo Dôri menba, damné kan bay bé kwôbe men, *bay deré tô tó to Emen nañ bay sa bijné saji. ² Añ bay kôli iyôn ba: «Keléni na nañ tó to yôn a jeré lij are bay ka hen men, i a bem tó hende to hen a men, ba?»

³ Menba, ôbi kôlij iyôn ba: «Nôbi kôba na engeréngge kwôlé pôn men. Kólengge: ⁴ batém to Ja na lij bijné hen na, hena na derômaraj a laba hena na ligi gawré ði ba?»

⁵ Bay kôlij perérji a iyôn ba: «Hena nana kôl: «Hena na derômaraj a» ba, ôbi a kelé: «Wô mi a na kené bi bôngge sari a ré ba?» ⁶ A hena nana kôl na to gawré ba, bijné a gôbena deré wôsa bay hôn wo Ja ré na *ôbi kibi Emen.»

⁷ Menba, bay kôli ciré hôñ kirij ka tôô tori hende to hen ré henaj ya hen né.
⁸ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Nôbi kôba, na kelêngge na naj tôô to yôn a ené lijn are bay ka hen né men.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa bay yagê tijnador kap bay bô habré

(Mt 21: 33-46, Mk 12: 1-12)

⁹ Menba, Jésus kôlijn bijné gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni yage tijnador, ôbi bijn bay yagê tijnador yagê wori bi wo hen aj bay têbri naj geseré geseré aj dijn yiri ôrijn kergare to kelangi aj wula gap. ¹⁰ Kirijna wulê néere nêñ nij menba, ôbi jé mana wori ô upé bay yagê tijnador hende to hen bi bay ré biri kwa yêre tori men. Nijnba bay sé mana bi wo hen aj dageri hô kôbri senge. ¹¹ Ôbi hô jé mana wo danji menba, ôbi kôba, bay séri men, tiréri a men aj bay dageri hô kôbri senge. ¹² Ôbi hô jé mana wo danji wo jôgijn têê subu sôñ menba, ôbi kôba, bay séri iyare aj dageri. ¹³ Ôbi iyéy tijnador na kôl iyôn ba: «Na ba, na lê iyen ba? Na jé keman wo en geyri hen. Dô ré ba, ôbi ba, bay a kemnaj tini tô.» ¹⁴ Nijnba, kirijna bay gili hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Na ôbi emé cibré ibari ôbi a na. Na derêngeri aj na bange naj angap cibré bay ka hen.» ¹⁵ Bay biri bô yagê ôrijn wolé aj bay diiri.»
 «Hen ba, ôbi iyéy tijnador hende to hen a liji iyen nij ba? ¹⁶ Ôbi a era naj yiri sa deré bay yagê bay ka hen aj bijn ka danji yagê bi wo hen.»

Kirijna kwônê bijné toy hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Enj en, a yé hen iyôn né kwôy.»

¹⁷ Jésus bôrji tirji a aj kôlji iyôn ba: «Kwôlo kôl iyôn ba:

«Keram bi wo bay dé iyére na kapni hen na,

ôbi a hô yé keram wôñ dé tô iyére» hen ba, bôri na iyen ba? ¹⁸ Kwôni wo yôn yôn wo kurij sa keram bi wo hen a na, gerpéri a tij men, kwo keram bi wo hen kurij sari a ba, a hederéri men.»

Bay sél Jésus wô sa têbê wôgê wo kelma wo dami Sésar

(Mt 22: 15-22, Mk 12: 13-17)

¹⁹ Bay deré tô tôô to Emen naj damné kap bay bê kwôbe woge bi ciré beré Jésus kirij bay ka hen, nijba, bay harij bijné. Bay hôñ dô wo gwosore to ôbi ré kôl hen na, ré gengijn na sarji. ²⁰ Ayijn tôri wulê bi wo hen na, bay bôri jô jô menba, bay jé bijné ka li yirji môñ ciré na kap bay lé are naj gerérji hen ligi Jésus a wô beréri sa kwôli keléri a ô bijn bay emé sa

iyére. ²¹ Bay engereri kwôlê kôl iyôn ba: «*Rabi, nini hôñ wo kwôli kelêrem men, gelé angam men na, na kwôlê wôñ tiri men, ju dô tu kwôni ré men, ju gelijn bijné are naj geré kwôlo Emen wôñ tiri a men.

²² A têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar ba, tôô kôl niné têbe laba, niné têbe ré dîba?»

²³ Jésus hôñ gwosore toji hende to hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: ²⁴ «Benge selé pôñ nà na gelé. Sa kwôni wo yi hen men, anga bay dî yéé hen a men ba, na ka i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na to kelma wo dami Sésar.»

²⁵ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Dô, anga na ka Sésar ba, ken bijn Sésar, anga na ka Emen ba, ken bijn Emen.»

²⁶ Bay nêñ beréri to bijné sa kwôlo ôbi kôl a hen né men, tiniji ge kay aj bay wôm tôn mera.

Sadusiñêñ engere kwôlê gengijn sa jê sé wo bijné ka ma

(Mt 22: 23-33, Mk 12: 18-27)

²⁷ Bijné ka pôni bay uwôgeji *Sadusiñêñ. Bay na bijné ka bi bôrji sa jê sé wo bijné ka ma a ré. Menba, ka pôni eraji ligi Jésus a engereri kwôlê kôl iyôn ba: ²⁸ «Rabi, *Moyis na kelêna iyôn ba: «Hena kwôni wo yêni ré ma apa ré dî tamni mamare aja hende ré yê ré tô na, ôbi enje yêñ kamrê bijn yêni wo ma hen.» ²⁹ Nijn na, bijné ka pôni na jurgem tô yêñjare a. Kwo iyêri enje iyore yé ré tô menba, ma. ³⁰ Kwo têê wôô men, ³¹ kwo subi enji turgôrji hende to hen iyôn kwôy jurgem toji hende to hen nijba bay yêñ ré tô menba, maji kêm. ³² Cêgerji kelôg menba, iyore hende to hen ma a men. ³³ Iyore hende to hen na, kirijna bijné ka ma a jê sé ba hende yé tami i pôñ ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen na na kwôñjêre.»

³⁴ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Gawrê ka sa terare a na, enjijn yirji. ³⁵ Nijnba, ka Emen bôrji mega bijné ka diré biji gelé wo a era hen na, kirijna bijné ka ma a jê sé kamrê hen na, bay a enjijn yirji ré. ³⁶ Bay a ma ré nijn a men, wôsa bay yi mega *mané ka derômaraj a iyôn. Bay na kam Emen wôsa Emen biji ji si kamrê nijn. ³⁷ Wô jê sé wo bijné ka ma na, Moyis kôba, na gel wo bay ré sa jê sé. Kwôlo ôbi na li bô magtubu a gengijn sa kwôli germé ka i môñ tare iyôn hen, aj ôbi uwôge Kelma Emen na kwo *Abraham, kwo Isak naj kwo Jakwôb. ³⁸ Hena Emen ré na Emen wo kwôni na, gel wo kwôni bi wo hen ré mô tu gep, dîba, ôbi na Emen wo ka ma hen né. Wôsa tiri a na bijné kêm mô tu gep.»

³⁹ Bay derê tô tôô to Emen ka pôni kôli iyôn ba: «Kelma ju kôl dô.»

⁴⁰ An bay hare engeréri kwôlê sa ani kani a nij.

Krist na Kelma wo Dabid men, kuŋgari a men

(Mt 22: 41-46, Mk 12: 35-37)

⁴¹ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Bijné li iyeŋ apa kené kôl Krist, kwo Emen dôri hen ré na kuŋga *kelma Dabid ba?

⁴² Wôsa Dabid naŋ yiri kôba kôl bô mag-tubu toŋ kurôŋ to cay a kôl iyôn ba:

«Kelma Emen na kôljin Kelma wupê iyôn ba:

«Sa mô sa kôben woŋ gusurô a,

⁴³ kwôy wo na bijn bay barem a yé anŋaŋ sêlê têm.» >

⁴⁴ A hena Dabid ré uwôgeri Kelma, ba a lê iyeŋ a ôbi ré yé kuŋgari sôn ba?»

Jêsu yêge maa bay tôri wôsa bay derê tô tôô to Emen

(Mt 23: 1-36, Mk 12: 37-40)

⁴⁵ Jêsu kôljin bay tôri tu bijné ka mô toy kwôlê hen iyôn ba: ⁴⁶ «Berêŋge dô wô *bay derê tô tôô to Emen ka gey palê naŋ bargay ka yêŋné ka ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi bijné ré liji dosé yôd yôd tu wolé men, kirijn ka tumô bô *iyéy daŋare a men, kini emê are a a men hen. ⁴⁷ Men, bay gey emê yébé kaŋ mamé men, uwôlji Emen jô kibi ré hen a men na, Emen a ulê kwôlo dami sarji a.»

21

Ari bé ka mamne toŋ hendi nimiré bi
(Mk 12: 41-44)

¹ Jêsu bô kirijn kwari a menba, ay tiri gelijn bijné ka eraŋ naŋ anŋaŋ baliyare kaji sa bi kirijn ka bay bijn lari a hen. Bijné bay ka hen na, na bay upé kêm. ² Ôbi gel iyore to pôni to na mamne toŋ hende nimiré kôba, era sa bi kam selé tore wôô to nêni ani ré hen men. ³ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, mamne toŋ hende nimiré hende to hen na, bi dê bijné bay ka hen kêm. ⁴ Wôsa bijné bay ka hen kêm hen, bi na gursu to bay ôriŋ doyre ré nij hen, nijba, hende ba, bi na lari kêm wo hende ôriŋ doyri wô kelijn anŋaŋ emêre hen.»

Jêsu uwôl béré kwôli mêné iyéy Emen
(Mt 24: 1-2, Mk 13: 1-2)

⁵ Kirija bijné ka pôni kôl kwôli *iyéy Emen naŋ keram wo dôri wo bay dijn hen men, are kêm ka bay bi wô ŋanijn bôre hen a men ré dô menba, Jêsu kôlji iyôn ba: ⁶ «Are bay ka ken gel hen na, wulê wo era

hen na, keram wôni wo a ba, ta sa megari a ba, naŋ, bay kêm a mênijn.»

Ari bô emê naŋ gelinare gusijn
(Mt 24: 3-14, Mk 13: 3-8)

⁷ Bay engereri iyôn ba: «Kelma, kelêni kirijn ka yôŋ a are bay ka kêm hen ré sa ba? Men, na mi a gelé mega wo are bay ka hen ré ca sa nij ba men.»

⁸ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Berêŋge dô, bi kwôni lamêŋge ken ge kay ré, wôsa bijné kwône a ayé henen aŋ a kelê: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen» men, «Wulêri sa nij» a men na, ken ô tôrji a ré.

⁹ Kirija ken toy kwôli kumbul naŋ kwôli bijné ka kaŋ Kelma woji ôm na, dêŋge bôŋge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem nijba, na gerŋé wulê bi wo hen né tô.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tô yé pôn a lê kumbul naŋ kwo dŋangi men, emê iyére to pôn a sêŋ naŋ to dŋangi men,

¹¹ yebaginare terare to dami dami a yé men, kurôŋ naŋ ômpare a yé naŋ sa iyére iyére men, anŋa li harê harê naŋ anŋaŋ gijnê ka li harê harê a yé derômaran a men.»

Anŋa a sa sa bay tô Jêsu a
(Mt 10: 17-22, Mk 13: 9-13)

¹² «Nijba, pa dema are bay ka hen ré sa tô na, bay a perêŋge men, bay a gelêŋge gusijn men, bay a ôriŋ naŋ ken tumô bay jerê kwôlê ka bô *iyéy daŋare a men, bay a ôriŋ naŋ ken dangay a men, tumô kilmé ka damné a men, tumô bay emê sa iyére a men, wô kibi henen. ¹³ Are bay ka kêm hen a béŋge na gerê ulê béré Kwôlo Dôri. ¹⁴ Kirija bay ôriŋ naŋ ken tumô bay jerê kwôlê na, ken erem wô kwôlo kené erê kelê wô jôriŋ sarŋge ré. ¹⁵ Wôsa nôbi, na béŋge kwôlê woŋ kelê naŋ tu melêné wo kwôni perêrji a hen a nêni narê naŋ ken né. ¹⁶ Balêŋge kaŋ bay yêreŋge naŋ yênerŋge men, balê ka kwôni naŋ milnêŋge a ayé sarŋge men, bay a lê aŋ ka pôni kwône perêreŋge a hen bay a derji. ¹⁷ Bijné kêm a tôrêŋge wô kibi henen, ¹⁸ nijba, gusiri sarŋge pôn iyôn kôba, a kayé ré. ¹⁹ Na wô lêŋné wo ken lêŋné hen aŋa kené ôriŋ bijn kini gelé woŋ tiri hen.»

Jêsu kôl kwôli mêné Jérusalêm
(Mt 24: 15-21, Mk 13: 14-19)

²⁰ «Kirija ken gel wo asgarŋé mér Jérusalêm ta nij na, ken hôn wo tay mênêre na ré sa nij. ²¹ Iyôn ba, bi bijné ka Judé ba, ge sa keram a men, ka mô Jérusalêm a ba, bi siji nô men, ka bô nono ba, bi heraji uwo ré nij men. ²² Na hen iyôn hende to hen a, Emen réé gelijn bijné gusijn wô kibi têriŋ mega wo na kôljin bô

magtubu tori a hen iyôn. ²³ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kap bay kwoo men, ka kamniji yi kuba baa ya tô hen a men, wôsa gusij to dami a lê bijnê men, bô Emen a tari sarji a a men. ²⁴ Bijnê ka na Jubnê ré hen, a deréji nap yeberere men, bay a pôrji ôrij perê tô yê bijnê ka sa terare a nâ kêm men, bay a herédé Jérusalêm têrji a kwôy wo wulê wo Emen na biji hen a kôrij.»

*Hera wupé nôbi Kema Gawra
(Mt 24: 29-31, Mk 13: 24-27)*

²⁵ «Anğan gijnê a yé sa tare a men, sa geserê a men, sa têtêngne a a men, an sa terare a nâ ná, harê a deré bijnê wô néé mêw wo dami wo cér men, ²⁶ harê a deré bijnê wô anğan gusij ka a era sa terare a nâ hen, wôsa anğan néé ka derômaran a a yebagin tij. ²⁷ Menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirij ka geri a, nap néé wo dami men, dampare to dami a men. ²⁸ Kirija ken gel are bay ka hen sa nij na, nanêngge yerngge an ken dô sarnge ta hanje nij, wôsa merê sa senge wongge ba da nij.»

Anğa gel wo emê iyére to Emen ré ba da

(Mt 24: 32-35, Mk 13: 28-31)

²⁹ Menba, Jêsu ay anğan gelê geli kôl iyôn ba: «Gelêngge tógôre nap gurô wo danganj kêm. ³⁰ Kirija bay ay tô jebê menba, ken hôn wo kami emen ré baa da nij. ³¹ Kenbay kôba, kirija ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo emê iyére to Emen ré da nij. ³² Na tu kwôlê a ené ena kelêngge hen, gawré ka haw hen na, ka pôni a ba geñ kirija are bay ka hen a sañ hen. ³³ Derômaran nap sa terare a napê, nijba, kwôlê wupé na, a napê ré kwôy.»

Dê tu melênê sa yi a

³⁴ «Dêngge tu melênê sa yerngge a bi emê nap anğan yê nap suné anğa sa terare a nâ, ma lê an bôrngge a gôrbij sa wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen, réba na sé sarnge a dus. ³⁵ Wôsa wulê bi wo hen, a sa mega bera iyôn sa bijnê ka sa terare a nâ kêm. ³⁶ Merêngge geñ sa uwôlê Emen a yôd yôd bi Emen bêngge néé bi ken gôlij sa anğa kêm ka a sa sarnge a hen an bi ken dîbij na tumôn nôbi Kema Gawra.»

³⁷ Tu tare ba, Jêsu geliñ bijnê are derô haba wo iyéy Emen a, an perare ba, ôbi si ô wulê sa Keram wo Olibiyé a kwôy kwôy. ³⁸ Menba, bijnê kêm era ligiri a nap tô kirij cud wô toyé kwôlê wori bô iyéy Emen a.

22

Kilmé woge wô deré Jêsu

(Mt 26: 1-5,14-16, Mk 14: 1-2,10-11, Ja 11: 45-53)

¹ Geserê wo bay li nap mapa wo wubere nap bô wo na *Pak hen ba da. ² Menba, damné kap bay bê kwôbe nap *bay deré tô tô to Emen woge geré wô deré Jêsu, nijba, bay hariñ bijnê.

³ Menba, Sidan ô bô Judas wo bay uwôgeri Iskariyôt wo na ôbi tô Jêsu wo pôni perê ka môj kibi wôo hen. ⁴ Ôbi ô iyêlê nap damné kap bay bê kwôbe men, bay gemé *iyéy Emen men, wô woge geré woñ beré Jêsu. ⁵ Bay li yi deré daman an bay genge ciré biri gursu. ⁶ Ôbi gey nap ci an woge geré wo dîré beré Jêsu biji wolé dîba tu bijnê a ré.

Jêsu bi bay bu sa tê Pak

(Mt 26: 17-25, Mk 14: 12-16, Ja 13: 21-30)

⁷ Nap sa geserê wo bay li nap mapa wo wubere nap bô hen baa ya tô menba, sa nê m kêmngge wo bay ré duu kam gamgê wô lij geserê Pak bi wo hen. ⁸ Jêsu jé Piyêr nap Ja an kôlji iyôn ba: «Erêngge ken ô beré sa tê Pak wo naa emêngge hen.»

⁹ Bay kôli iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô beré sa tê Pak na ya ba?»

¹⁰ Ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kirija ka erê bij perê ira na, ka upé gawra wo pôni ay téwre sari a eran si tumôrngge. Erêngge tôri a kwôy derô haba wo ôbi a sijn ya. ¹¹ An ken kôlij ôbi iyéy iyére bi wo hen iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a dîré ômjn emê woñ Pak nap bay tôri ya ba?» ¹² Menba, ôbi a gelêngge bô iyére to dami ta to bay nan bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené beré sa tê Pak ya.»

¹³ Bay ô menba, uwonji are kêm mega wo Jêsu ré kelaji hen iyôn menba, bay bu sa tê Pak ya.

Jêsu ôm geserê Pak nap bay tôri

(Mt 26: 26-30, Mk 14: 22-25, 1 Kworêntijnê 11: 23-26)

¹⁴ Kirija tayreri nê m menba, Jêsu mô ô m emê nap bay tôri. ¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En ôrij doy bi ené emê Pak bi wo hen môj môj nap ken dema ené geliñ gusij tô. ¹⁶ Wôsa en kelêngge, na emê kwo danganj ré nij kwôy wo merê sa senge wo geserê woñ Pak bi wo hen kôl kwôli hen na, kibri a derij bô *emê iyére to Emen a.»

¹⁷ Menba, ôbi ay gwoy care toñ yê tijador an lij Emen dosé sara menba, kôl iyôn ba: «Êngéngge ken cêp. ¹⁸ Wôsa en kelêngge na hô yê care toñ yê tijador hende to hen ré nij kwôy wo emê iyére to Emen a sañ.»

¹⁹ Men, ôbi hô ay mapa an kirija lij Emen dosé sara menba, biilê bij bay tôri an kôl iyôn ba: «Kwo nâ ná, yi mega

kurôŋgi yen wo na ayê bé wô sarŋge, lêngge hen iyôn iyôn ken ermip san a.»

²⁰ Men, ôbi biji care toŋ yê tɔnaɔfor mega wo ôbi ré biji mapa hen iyôn cêgi emê a aŋ ôbi kôl iyôn ba: «Gwoy care toŋ yê tɔnaɔfor to nâ nâ, na gwore to gel biŋare to kôrbi to Emen naŋ ðiŋné naŋ geré wo kwôbren wo a biŋ tɔŋ wô sarŋge hen.»

Jésu kôl kwôli kwôni wo ré ayê sari
(Mt 26: 20-25, Mk 14: 17-21)

²¹ «Gel, kwo a ayê san hen ôm emê naŋ en. ²² Nôbi *Kema Gawra, na erê naŋ geré wo Emen na genge. Niŋba, bô emê a kurip sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen.»

²³ Menba, bay ɔamniŋ kôl iyôn ba: «I a lê hen iyôn perêrna nâ ba?»

Bay tô Jésus woge bi ciré henê perêrji a hen i a ré yé kwo dami ba?

(Mt 18: 1-4, 20: 25-28, Mk 9: 34, 10: 42-45, Ja 13: 2-17)

²⁴ Bay tô Jésus nariŋ naŋ néerji wô sa i a ré yé kwo dami perêrji a hen ba? ²⁵ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Kilmé ka sa terare a nâ nâ, ôm sa ðiŋné kaji men, ka naŋ kenare tôni ba, li bay uwôgeji bay lê derê men. ²⁶ Dô wo kenbay ken li hen iyôn né. Niŋba, bi kwo dami perêrŋge a ba, bi yi kwo dé men, kwo ôm sa kirip ba, bi yi mega mana iyôn men. ²⁷ Turŋge kenbay a ba, i a na kwo dami ba? Kwo mô tɔŋ wô emê hen laba, kwo li jé hen dî ba? Na kwo mô tɔŋ wô emê hen né ba? Niŋba, nôbi en mô perêrŋge a môŋ mana iyôn. ²⁸ Kenbay kena ðiŋné ka lêngné naŋ en perê gusiŋ a. ²⁹ Ôbi a, mega wo Iban né ben emê iyére tori hen iyôn na, nôbi kôba, en béŋge hen iyôn men. ³⁰ Ka emê men, yê men, naŋ en bô emê iyére tɔŋ a men, ka meré sa gagay kenare a wô emê tɔ môŋ wo *Israyêl wo môj kibi wôo hen a men.»

Jésu kôliŋ Piyêr kwo ré kelê kwo ré hôni ré

(Mt 26: 31-35, Mk 14: 27-31, Ja 13: 36-38)

³¹ Kelma kôl iyôn ba: «Simô, Simô, bô dô réba Sidan enŋgere diré yéŋge mega wo bay yêŋ kaw ciré dôriŋ kalmé ka habiŋ aŋ hen iyôn. ³² Niŋba, nôbi en uwôl Emen wô sam, bi ayê bôo wom ré mênip né. Aŋ wulê wo já buloŋ herap yen a hen na, já yé ôbi dôbiŋ yênem ibiyare bôrji a.»

³³ Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, nôbi naŋ jôbi na, ré na danŋay, ré na temare kôba, na ba cêgê ré.»

³⁴ Jésus kôli iyôn ba: «En kôlem, Piyêr, kura a yilé ré tô menba, já kelê têê subu jerê hônen né.»

Gusiŋ to a lê bay tô Jésus hen ba d'a

³⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kiripa na en jéŋge aŋ na ken ay gursu ré men, magela woŋ bê bargay wôni ré men, garbê ré a men, hen ba, mi a naŋéŋge ba?» Bay uwôli sara iyôn ba: «Ani na naŋéni ré.»

³⁶ Ôbi kôlji iyôn ba: «Haw hen na, kwôni wo naŋ gursu ba, bi ay men, kwo naŋ magela woŋ bê bargay ya ba, bi ay men, kwo yebere tori toŋ kaskar naŋ ba, bi ay bargay kari kelêŋ aŋ kelip yebere toŋ kaskar men. ³⁷ Wôsa en keléŋge, na lip bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bay dôŋseri naŋ bay ðagê sa tóo.» Aŋ kwo gengip san ba, ariri a lip.»

³⁸ Bay kôl iyôn ba: «Kelma, gel yebere toŋ kaskar wôo yi na.» Ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Nêem iyôn.»

Jésu uwôl Emen sa Keram wo Olibiyé

(Mt 26: 36-46, Mk 14: 32-42, Ja 18: 1-2)

³⁹ Menba, Jésus si aŋ ô sa Keram wo Olibiyé mega wo ôbi lêré gaŋ gaŋ hen iyôn menba, bay tôri ô naŋ dî. ⁴⁰ Kiripa bay ô biŋ menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Uwôlêŋge Emen bi ken kurip bô anŋap lamé ré.»

⁴¹ Menba, Jésus dô tori wolé kelan dé naŋ ci aŋ cubu gubari tɔŋ aŋ uwôl Emen kôl iyôn ba: ⁴² «Iban, hena jeré gey ba, ju nôgê gwoy kam toŋ gusiŋ hende to hen wolé. Iyôn hari kôba, bi bô geyé wupé nôbi a lip ré, niŋba, kwom jôbi dî.»

[⁴³ Menba, *mana wo derômaran a si sari a aŋ dôbri ibiyare bôri a. ⁴⁴ Anŋé liri menba, ôbi uwôl Emen yôd yôd naŋ néri aŋ enjelêri bilip yi môŋ kumi kwôbe iyôn herip tɔŋ terare a.]

⁴⁵ Kiripa ôbi uwôl Emen hen niŋ, menba, ôbi hena hera ligi bay tôri a menba, uwonji tô kum a wôsa tu ɔa dê sarji. ⁴⁶ Ôbi kôlji iyôn ba: «Kamanj! wô mi a kené yi kum ba? Henanŋe ta ken uwôl Emen bi ken herip bô anŋap lamé ré.»

Bay bu Jésus

(Mt 26: 47-56, 69-75, Mk 14: 43-54, 66-72, Ja 18: 3-12, 25-27)

⁴⁷ Jésus iyêl baa ya tô menba, kwônê ðiŋné soji. Judas ôbi tô Jésus perê ka môj kibi wôo hen dera tumôrji, menba, ôbi era ligi Jésus a wô ibé tô mari wô liri dosé. ⁴⁸ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Judas, na naŋ ibé tô maa lip dosé apa jeré ayiŋ san nôbi Kema Gawra hen ba?»

⁴⁹ Kiripa bay tôri ka mééri hen gel hen iyôn menba, kôlji iyôn ba: «Kelma niné séji naŋ yebere toŋ kaskar ba?»

⁵⁰ Menba, kwo pôni di maa mana wo *dami wo damné kap bay bê kwôbe woŋ gusurô jô. ⁵¹ Menba, Jésus jôrji aŋ kôl iyôn ba: «Dêŋgeji bay li.»

Menba, ôbi hebe maa mana bi wo aɲ ji. ⁵² Jésu kôlinj damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay sa bay gemé *iyéy Emen naɲ bay sa ðijé ka era wô ðeréri hen iyôɲ ba: «Ken ayen lijn gema laba, wô mi a kené eraɲ naɲ nebere top kaskar men, kwore men, ba?» ⁵³ Kirijna na en mô naɲ ken sa pôn pôn bô iyéy Emen hen ba, na ken ðuren né wô mi ba? Nijba, haw hen na tare tonje men, kirij ka hendi a gelé néé woji nô men hen.»

Piyèr uwôsur ðiré hôn Jésu ré

(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Ja 18: 12-18,25-27)

⁵⁴ Bay ðiri ôrijn sijn iyé *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a. Piyèr ô tôri dôrijn tôri cêgê. ⁵⁵ Bay lam tare dami derô haba a aɲ môrijn iyêbe aɲ Piyèr kôba mô perêrji a men. ⁵⁶ Hende jé to pôn gel Piyèr mô iyêbe tare menba, hende bôri déɲ aɲ kôl iyôɲ ba: «Gawra wo nâ kôba, na ô naɲ ði men ré ba?»

⁵⁷ Menba, ôbi uwôsur kôl iyôɲ ba: «Iyore, en hôni ré.»

⁵⁸ Sem cêgê menba, kwo ðaɲgi gili aɲ kôli iyôɲ ba: «Jôbi kôba, ju na kwoji men ré ba?» Menba, ôbi uwôsur kôl iyôɲ ba: «Ena kwoji ré.»

⁵⁹ Tare pôn cêgê menba, kwo ðaɲgi kôl iyôɲ ba: «Na tiri yôd, gawra bi wo hen, na ô naɲ ði men, wôsa ôbi na kwo Galilé.»

⁶⁰ Menba, Piyèr uwôli sara iyôɲ ba: «En hôn bô kwôlo ju kôl hen né.» Kirijna ôbi iyêl baa ya tô menba, kura yel men. ⁶¹ Kirij bay ka hen na, Kelma bul bô Piyèr déɲ menba, Piyèr erem sa kwôlo Kelma na kôli hen: «Pa dema kura ré yel tô ba, já uwôseré têê subu jeré hōnen né.» ⁶² Ôbi si nô aɲ sôm ðugerôg ðugerôg.

Bay tiré Jésu men, bay sêri men

(Mt 26: 67-68, Mk 14: 65)

⁶³ Gawrê ka gem Jésu hen ayrêri men, sêri men. ⁶⁴ Bay ha tiri ta aɲ engereri iyôɲ ba: «Li yem môɲ *ôbi kibi Emen iyôɲ, aɲ ju kelêni i a dem hen ba?»

⁶⁵ Menba, bay tiréri damaɲ.

Bay ôrijn naɲ Jésu Jésu tumô bay jeré kwôlê sa Jubné

(Mt 26: 59-65, Mk 14: 55-64, Ja 18: 19-24)

⁶⁶ Kirijna kirij wôl menba, dapare to surpê men, damné kaɲ bay bê kwôbe men, *bay deré tô tôo to Emen a men daɲji. Aɲ bay ôrijn naɲ Jésu tumô bay jeré kwôlê sa Jubné. ⁶⁷ Aɲ bay kôl iyôɲ ba: «Hena jeré na *Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni.» Menba, ôbi uwôli sara iyôɲ ba: «Hena ené kelênge kôba, ka bê bôrnge sara ré, ⁶⁸ men, hena ené engerênge kwôlê kôba, ka uwôlen sara ré a men. ⁶⁹ Nijba,

ayij tôri haw hen na, nôbi Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen woɲ ôbi néé a.»

⁷⁰ Bay kêm kôli iyôɲ ba: «Iyôɲ ba, ju na Kema Emen ta!» Menba, ôbi uwôli sara iyôɲ ba: «Ôbi a kené kôl hen, ena Kema Emen.» ⁷¹ Menba, bay kôl iyôɲ ba: «Nana gey bi kwôni wo ðaɲgi ré derêna kwôli sôɲ ba? Nana toy naɲ marna kibri a nij.»

23

Bay ôrijn naɲ Jésu tumô Pilat a

(Mt 27: 1-2,11-14, Mk 15: 1-5, Ja 18: 28-38, Jé lê bay jé 4: 25-28)

¹ Menba, bay jeré kwôlê sa Jubné hena kêm ôrijn naɲ ði tumô ôbi emé iyére *Pilat a. ² Bay ðiri kwôlê sari a kôl iyôɲ ba: «Gawra wo nâ nâ, nini uwôɲni sa mênê ðijé kani a men, jôrji bi bay ré têbe wôgê wo kelma wo dami *Sésar men, kôl ðiré na *Krist, kwo Emen dôri hen wo na kelma ôbi emé sa iyére hen.»

³ Menba, Pilat engeriri iyôɲ ba: «Ju na kelma ôbi emé sa iyé Jubné bi ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôɲ ba: «Jôbi a kelê hen.»

⁴ Menba, Pilat kôlinj damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ kwônê ðijé iyôɲ ba: «En uwôɲ kwôlê wôni woɲ ðeréri ré.»

⁵ Nijba, bay kôl môj kôl iyôɲ ba: «Ôbi sôge tô ðijé men, gelji are ayij tôri Galilé, sa iyé Judé kêm aɲ kwôy saɲ tōɲ na.»

Bay ôrijn naɲ Jésu tumô ôbi emé iyére Hérôd a

⁶ Kirijna bay kôl hen iyôɲ menba, Pilat engerere na ba, ôbi ré na kwo Galilé ba?

⁷ Menba, kirijna ôbi hōn wo Jésu ré na bô emé wo *Hérôd a menba, ôbi jéɲ naɲ ði bij Hérôd wôsa wulê bi wo hen na, ôbi na Jérusalêm a ya men. ⁸ Kirijna Hérôd gel Jésu menba, yiri dôri gaɲ wôsa ôbi ôrijn doy geléri na ca yeɲ wô kwôlo ôbi toy gengij sari hen men, ôbi gey gelé angaɲ gijê ka ôbi li hen a men. ⁹ Ôbi engereri kwôlê kwône nijba, Jésu uwôli kwôlê wôni sara ré. ¹⁰ Damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay deré tô tôo to Emen ðibij kirij bay ka hen ya men, aɲ ðiri kwôlo dami dami sari a naɲ bô tarê. ¹¹ Hérôd naɲ asgarpê kari bôri mega ani ré iyôɲ men, ayrêri men, bay dôbri bargay ka enné aɲ dageri hôrijn bij Pilat. ¹² Sa hende to hen na, si Hérôd naɲ Pilat ðirji miljare hôrijn wôsa bay na na janê tumô.

Bay ði kwôli temare sa Jésu a

(Mt 27: 15-30, Mk 15: 6-19, Ja 18: 39-19: 16)

¹³ Pilat jé uwôga damné kaɲ bay bê kwôbe men, kilmé men, kwônê ðijé a men. ¹⁴ Aɲ kôlji iyôɲ ba: «Ken eraɲ naɲ gawra wo na ben aɲ ken kôl iyôɲ ba, ôbi

kwôni wo dôri men, kwoŋ derôre a men.
⁵¹ Ôbi na biŋ naŋ megêri sa ermé woji a ré men, sa jé lêreji a ré a men, wo bay na li naŋ Jésu hen. Ôbi na gawra wo sa iyé Arimaté bô emê wo Judé. Ôbi na mô gem *emê iyére to Emen. ⁵² Ôbi ô upé Pilat aŋ engereri temay Jésu. ⁵³ Ôbi dô temay Jésu tòn sa gurô tagelê aŋ lêgeriri naŋ kibi bargay aŋ ô emé kampê ka bay kerge bô keram a ka kwôni emiŋ ya tumô ré tô hen. ⁵⁴ Na wulê wo bay berij sa têrji, wôsa *sa merê ta ba da.

⁵⁵ Yébé ka ré era tôri ca Galilé weŋ hen na, ôrji tô Josép a, bay gel sa kampê men, ulé wo bay uwôliŋ temay Jésu hen a men. ⁵⁶ Menba, bay belji hô ô janê sa tê weŋ wo dîné hen men, ider a men hen wô bé sa temay Jésu a.

Menba, dôrji bul naŋ sa merê ta mega tôô kôl hen iyôn.

24

Jésu ji si kampê

(Mt 28: 1-10, Mk 16: 1-9, Ja 20: 1-10)

¹ Aŋ naŋ sa demas tô kirij cud menba, yébé ka henaŋ dôrji bul naŋ *sa merê ta hen heraji sa kampê naŋ weŋ men, ider wo dîné dô hen men wo bay henaŋ fu sa têri hen. ² Bay gel kulmaŋ keram wo luge kibi kampê hen gerŋiŋ yi wolé. ³ Menba, bay si bô kampê, menba, bay gel temay Kelma Jésu ré. ⁴ Kirija bay ŋamnij na ba, mi a ré yé hen iyôn ba tô menba, gawré wôô ka bargay kaji bôderê terij terij siji dibiji tumôrji a. ⁵ Menba, haré li yébé bay ka hen aŋ bay di kuniji tòn, gawré bay ka hen kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené woge kwôni wo mô geŋ perê ka ma a ba? ⁶ Ôbi ji si dîba ôbi naŋ na. Erméŋge sa kwôlo ôbi na keléŋge kirija ôbi na baŋ Galilé tô hen. ⁷ Ôbi na kôl iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra na uwôliŋ kôbi bay lê têriŋ a, bay a béren sa gurô tagelê aŋ sa wôô, subu tori menba, na jé sé kampê.» »

⁸ Kirij bay ka hen menba, bay hô erem sa kwôlo Jésu bi wo hen a. ⁹ Bay heraji sa dôriŋ bay tô Jésu ka môj kibi pôn hen kwôlé bi wo hen men, bay kôliŋ ka daŋgi kêm a men. ¹⁰ Yébé bay ka hen na, na Mari to Magdala men, Jan men, Mari toŋ yoo *Jak naŋ megêrji ka na ô naŋ ci hen kôba, kôliŋji bay tô Jésu men. ¹¹ Nijba, bay bô kwôlé bi wo hen yi mega dilemne iyôn tirji a, dîba, bay bi bôrji sa kwôlo yébé bi wo hen a ré. ¹² Nijba, Piyêr ge ô sa kampê, ôbi donge nijba, gel na bargay ka bay na lêgeriŋ Jésu hen mera, menba, ôbi bul hô aŋ tini ge kay sa are bay ka li are hen.

Jésu si sa bay tôri ka wôô ka ô ca eré iyére to bay uwôgere Emayus hen

¹³ Wulê bi wo hen na, bay tôri wôô perêrji a hen ôrji ca eré Emayus a. Emayus na, na kilométer môj kibi wôô naŋ Jérusalêm. ¹⁴ Bay dô kwôli are bay ka kêm ka ré li are hen. ¹⁵ Kirija bay iyêl hen iyôn menba, Jésu si sarji a aŋ ô naŋ ci. ¹⁶ Nijba, ani jôrji bi bay ré hôni. ¹⁷ Ôbi kôlji iyôn ba: «Na kwôli mi a, kené iyêl ôriŋ hen ba?»

Menba, bay débu tòn, menba, tirji mène. ¹⁸ Kwo pôni perêrji a hen bay uwôgeri Kléyopas uwôli sara iyôn ba: «Jôbi pôn nêŋ ham Jérusalêm a hen a hené aŋga li are bô wulê bi wo hen a ré!» ¹⁹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na mi a lê are ba?»

Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kwôlo gengiŋ sa Jésu wo Najarêt wo na *ôbi kibi Emen weŋ ôbi néé men, ôbi kôl kwôlé men, li are a men, naŋ néé tumô Emen a men, tumô gawré a men. ²⁰ Damnê kaŋ bay bê kwôbe kana naŋ kilmé biri diri kwôli temare sari a aŋ bay bééri sa gurô tagelê. ²¹ Nibay ba, nini kôl yaŋ ba ôbi a ré derê *Israyêl bô lemnae a. Nijba, sa are bay ka kêm hen na, li sa subu nij wo are bay ka kêm li are. ²² Nijba, yébé kani ka pôni li tinini ge kay wôsa bay ô sa kampê naŋ tô kirij cud menba, ²³ bay uwôn temayri ré menba, bay hera sa kôl iyôn ba *manê ka derômaran a ré jôrji aŋ ré kôlji ôbi ré mô geŋ. ²⁴ Megêrni ka pôni ô sa kampê menba, uwôji are bay ka hen mega yébé ré kôliŋ iyôn nijba, ôbi ba, bay gili ré.»

²⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Ayi! gawré ka hené aŋgaji naŋ hen, ken jal sa bê bôrŋge sa kwôlo bay kibi Emen na kôl, kôl iyôn ba: ²⁶ *Krist, kwo Emen dôri hen ré geliŋ gusiŋ dema ré merê bô derê a tô ré ba?»

²⁷ Ôbi dôrji bô magtubu to Emen to kôl gengiŋ sari. Aŋ ayiŋ tôri sa magtubu to *Moyis a kwôy saŋ sa magtubu to bay kibi Emen a.

²⁸ Kirija bay ba da naŋ iyére to bay ca eré ya hen menba, ôbi li môp diré eré kelangê iyôn. ²⁹ Menba, bay jôri môj môj kôl iyôn ba: «Mô naŋ ni wôsa tare kuriŋ nij men, kirij kô nij a men.» Menba, ôbi ô ira naŋ ci. ³⁰ Kirija ôbi mô emé naŋ ci menba, ôbi ay mapa aŋ liŋ Emen dosé menba, bôl aŋ bijl. ³¹ Kirij bay ka hen menba, tirji yéŋiŋ aŋ bay hôni menba, bay gili ré nij. ³² Menba, bay kôl iyôn ba: «Ani ré uwoy bôrna môŋ tare iyôn kirija ôbi ré derêna bô magtubu tô geré hen né ba?»

³³ Kirij bay ka hen na, bay bul hô Jérusalêm a, bay uwôn bay tôri ka môj kibi pôn hen naŋ ka daŋgi daŋji. ³⁴ Aŋ ka daŋji hen, kôliŋ ka uwo Emayus a hen iyôn ba: «Kelma ji si kampê na tiri, aŋ ôbi si sa Simô a.»

³⁵ Menba, bay dô kwôli anɣa ré li are tô geré hen men, jôriɣare to tirji ré jôriɣ sari a kirijna ôbi ré hôl mapa biji hen men.

Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn a hen
(Mt 28: 16-20, Ja 20: 19-29, Mk 16: 14-18, Jé lé bay jé 1: 1-8)

³⁶ Bay iyél hen iyôɣ baa ya tô menba, Jésu si débu derôrji a aɣ kôlji iyôɣ ba: «Bi bô jalé wo Emen ba, naɣ ken.»

³⁷ Harê duu bay tô Jésu aɣ bay kôl yaɣ ba ciré gel na kampê kani. ³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôɣ ba: «Ken hare wô mi ba? Wô mi a kené meremnê ba? ³⁹ Geléɣge kôben naɣ têên, na nôbi naɣ yen. Hebenge ken gel, tunu ôriɣ naɣ kurôɣgi ré men, ibé ré men, mega wo ken gel yen a hen iyôɣ.»

⁴⁰ Ôbi kôl hen iyôɣ menba, gelji kôbri naɣ têêri. ⁴¹ Yirji dôrji deré wo bay nê̄m bê dôrji sara ré men, tiniji ge kay baa ya a men, aɣ ôbi kôlji iyôɣ ba: «Ken ôriɣ naɣ ani kaɣ emê ré ba?»

⁴² Menba, bay biri kuyê kaɣ payê. ⁴³ Ôbi eɣge aɣ ô̄m tirji a. ⁴⁴ Menba, ôbi kôlji iyôɣ ba: «Na kwôlo na en keléɣge kirijna na en baɣ naɣ ken ôbi a hen: kwôlo na kôliɣ gengiɣ san bô magtubu tôô to Moyis a men, bay kibi Emen naɣ kurôɣ kibé a men, hen a ariri ré liɣ hen.»

⁴⁵ Kirijɣ bay ka hen menba, ôbi bi tirji jôriɣ bi bay ré hôn bô magtubu to Emen.

⁴⁶ Aɣ kôlji iyôɣ ba: «Na mega wo na liɣ kôl iyôɣ ba: Krist, kwô Emen dôri hen, a gelijɣ gusiɣ aɣ sa wôô, subu tori menba, ôbi a jê sé kampê. ⁴⁷ Men, bay a ulê béré bijɣ tô yê biɣné ré dî tô têriɣ lêreji baa aɣ bi Emen ré dîɣ bôri jal sarji a kêm, ayijɣ tôri Jérusalêm a tumô. ⁴⁸ Na ken gel are bay ka hen naɣ turɣge aɣ kenbay a yé bay dôriɣ biɣné kwôliji. ⁴⁹ Nôbi na joɣ naɣ anɣa Iban na ayijɣ tôô ben hen. Kenbay ba, ken mô na hende to hen kwôy wo ka uwôɣijɣ néé wo hena derômaraj a.»

Jésu d'ay ô derômaraj a
(Mk 16: 19-20, Jé lé bay jé 1: 9-11)

⁵⁰ Menba, ôbi ôriɣ naɣ ci si Bétani iyôɣ aɣ pô kôbri ta tôriɣ kibri a sarji a. ⁵¹ Kirijna ôbi tô kibri sarji a baa ya tô menba, Emen ayri ôriɣ ta derômaraj a. ⁵² Kwoji bay ba, kirijna bay di kwiniji tôɣ aɣ heramiri menba, bay bul hô Jérusalêm a naɣ yi deré wo dami. ⁵³ Aɣ sa pôn pôn bay mô derô haba wo *iyéy Emen a ayijɣ kibi Emen.

Kwôlo Dôri wo Emen wo Ja kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Ja li hen

Kwôlo Dôri wo Ja na, na magtubu to ôbi li bijn bay ayê bôô ka Siri. Magtubu hende to hen, bay soderêre tòn naja kini kwôlo bay kôl kôl men, gwsore to bay lij hen, kôba, yi gay dê naja gwsore to bay lij magtubu to Matiyé men, Mark men, Luk a a men hen. Ja débu gaja na sa iyay kwôlo Jésus wo yi kini uwôbêri a hen men, ari lêri a a men.

Ayij tóri sa sapitre 1-12 a na, kôl na kwôli ari lê Jésus ka jurgem ka dê kirij hen. Bay a na ginê wo gel wo Jésus ré na Kema Emen. Sapitre bi wo hen kôba, kôl kwôli unê wo si Jésus uwônrij naja ôbi sa Jubné wo póni (Sapitre 3) hen men, naja iyore to Samari (Sapitre 4) hen men, naja bay ômpare hen a men (Sapitre 5 naja 9). Perê kwôlé bi wo ôbi gelij ðijé hen na, Jésus gel wo ðiré yi môp kwô wo kwôni ré ôm ba, ré gôlij iyôn men, ðiré yi môp ôbi abê gamgé wo dô tumô gawré ôrij ligi Ibari Emen a iyôn men, ðiré yi môp tare top hendi peranjé kirij sa terare a na a men. Na hen iyôn a, Jésus ré yêge sa yiri gelij ðijé hen.

Sapitre 13-21 a na, kôl na kwôli dé wo Jésus a dé sa terare na aja belé herê ligi Ibari a hen. Ôbi dôrij bay tóri kwôlé men, ðanji wô wulê wo ðiré nanê perêrji a (13-16) hen men, uwôl Ibari wô sarji (Sapitre 17) men, kwôli anja yi sa temay Jésus a (Sapitre 18-19).

Kwôli are bay ka yi gengin sa temay Jésus hen na, gelij naja kwo si Matiyé naja Mark naja Luk kôl hen iyôn têt têt. Sapitre 20-21 a na, naja sa Pak, Jésus gel yiri gaja na iyôn gelij bay tóri. Ôbi lê magtubu to Ja hende to hen kôl iyôn ba: «Ôbi li magtubu hende to hen iyôn bi ðijé ka na gel Jésus ré hen na, bi bay kôba, ré bijn bôrji sari a men.» (Sapitre 20: 29-31.)

Kwôlo Dôri wo Ja bi wo hen na, kôl kwôli Jubné kwôy kwôy mega ðijé ka yi gay iyôn. Hena Jésus ré kôl kwôli Jubné ba, na Jubné kêm né. Nijba, na ka kaja kwôlé wori hen ði. Perê bay ka kapêri bay ka hen na, kwônêrji ba, na bay sa Jubné. Jésus yiri na Jub men, bay tóri ka ôbi tôrji tumô hen kôba, na Jubné a men. Kirija Ja kôl kwôlé aja ôm Jub, Jub ba, na wô sa ðijé kaja Jub hen kêm mera ré nijba, na wô sa ðijé kêm ka kaja Jésus Krist hen.

Kwôlo Dôri wo Ja li bô magtubu tori a hen na, kôl kwôli yê Jésus ré men, kwôli ayê tô jé wori ré a men. Nijba, ayê tô gelé wo Jésus ré na kwôlo Emen men, ôbi na ré mô naja Emen ka tumô yaja kwôy kemnên. (Sapitre 1: 1-18.)

Jésu wo na kwôlo Emen hen na, era sa terare a na sa mô naja gawré. Ôbi a, bay ré nêmé yija kam Emen hen. Wulê wo Jésus na naja sa terare a na tô hen na, ôbi na bijn naja Ibari dô men, ôbi na ôbi jé wori a men.

Bijé kêm ka woge Emen naja bôô pôn hen na, bay a henêri naja geré wo Kemari.

Jésu Krist na Kwôlo men, kirij ka perangi men, merê tu gaja a men
(1 Ja 1: 1-3,5-10)

¹ Pa dema, Emen ré ayija tô dé are tô na, Gawra wo bay uwôgeri Kwôlé hen, na ya nij, ôbi na mô naja Emen ka yaja men, Kwôlé bi wo hen na na Emen a men.

² Kwôlé bi wo hen, na mô naja Emen pa dema, ôbi na ré ayija tô dé are. ³ Aja are kêm ka na ðija hen na, na na naja geré wo Kwôlé bi wo hen men, are bay ka kêm hen, ka ôbi ré baa lêreji ba, naja. ⁴ Na Kwôlé bi a, merê tu gaja ré yi bôri a men, merê tu gaja bi wo hen, a na kirij ka perangi ka ðijé ka sa terare a na a men. ⁵ Kirij ka perangi bay ka hen, perange bô dilemne a, nijba, dilemne kaja kirij ka perangi bay ka hen.

⁶ Menba, Emen jé gawra wo bay uwôgeri Ja. ⁷ Ôbi era na wô derê kwôli Kirij ka Perangi bay ka hen, aja bi ðijé ré bi bôrji sarji a, sa kibi kwôlé wo ðiré dô hen a men. ⁸ Ôbi na Kirij ka Perangi bay ka hen né, nijba, ôbi era na wô kelé kwôliji ði. ⁹ Kirij ka Perangi bay ka hen na, na kaja tiri, ka era sa terare a na, aja perange kirij aja ðijé kêm gel kirij.

¹⁰ Gawra bi wo na Kwôlé hen na, sa mô sa terare a na ya, aja na sa kibri aja Emen na ré ðija terare naja are kêm ka yi sara hen, menba, gawré bay ka sa terare a na, tirji jôrij sari a ré. ¹¹ Ôbi era sa iyére tori a nijba, kari kaja ðéj ðéj bay ka hen kapni. ¹² Nijba, ka póni perê ka geyri aja bi bôrji sari a hen na, ôbi biji geré bi bay ré bilij yi kam Emen. ¹³ Bijé bay ka hen yi kam Emen na, mega wo gawra yêj kamni hen iyôn né men, na naja bô geyé wo gawra wôni ré a men, nijba, na Emen a beléji a, bay ré yija kamni hen.

¹⁴ Men, Kwôlé bi wo hen bilij yi gawra aja sa mô perêrna na, aja bô derê naja tu kwôlé yi yiri damaja men, nana gel dampare tori a men, dampare tori hende to hen, na to Iba Kema a bijn Kemari wo pôn nêj nêj hen. ¹⁵ Ja na kôl kwôli kaja a ta kôl iyôn ba: «Na wô sari ôbi aja na ené

kelênge iyôn ba: «Ôbi ré era cêgen a hen ya men, dampare tori ré gôlij tijê a men hen», wôsa ôbi na mô ca tumôn yeŋ.»

¹⁶ Sa kibi bô derê wori aña nana uwôn terê kibi wo gay gay hen. ¹⁷ Ca ba, Emen na bi *Moyis a na geléna tôô, nijba, bô derê naŋ tu kwôlê na, na Jésus Krist a saŋ béna. ¹⁸ Wôsa kwôni wo gel Emen ba, naŋ tô, nijba, na Kemari wo pôn nêŋ nêŋ wo na Emen wo mô naŋ Ibari hen, a gelénari aña nana hôni hen.

Kwôlo Ja ôbi lê batêm dô

(Mt 3: 1-12, Mk 1: 1-8, Lk 3: 15-18, Ja 5: 33-36)

¹⁹ Bay sa Jubnê ka Jérusalêm jéji bay bê kwôbe naŋ kam *Lébi ligi Ja a engeri iyôn ba: «Jôbi ju na i ba?»

²⁰ Menba, ôbi uwôsiriŋ ré, aŋ kôlji waŋ ta kôl iyôn ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen, bi ré tô.»

²¹ Menba, bay engeriri iyôn ba: «Nijba, ju na i dî ba? Ju na *Eli *ôbi kibi Emen laba?» Menba, Ja uwôlji sara iyôn ba: «Ena ôbi ré.» Menba, bay hô engeriri iyôn ba: «Nijba, ju na ôbi kibi Emen wo bay na kôl kwôli hen dê?» Menba, Ja kôlji iyôn ba: «Ena ôbi ré tô a men.»

²² Menba, bay hô engeriri iyôn ba: «A na nijba, ju na i dî a jeré keléni kwôlo gengij sam ba, niŋa herê ô kôlij ka joni hen ré ba?»

²³ Menba, Ja uwôlji sara iyôn ba: «Ena tôô kwo ôm derô gwôlê aŋ kôl iyôn ba: «Nanênge geré wo Kelma bi ô derôre.» Na mega wo ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen iyôn.»

²⁴ Perê ðipé ka bay jéji yi Ja a hen na, Parisijnêné kôba ya men. ²⁵ Aŋ bay engeriri iyôn ba: «Ju na Krist, kwo Emen dôri hen ré men, *Eli ré men, ôbi kibi Emen ré a men menba, wô mi a jeré lip ðipé batêm dî ba?»

²⁶ Menba, Ja hô uwôlji sara iyôn ba: «Nôbi ba, en lênge batêm na naŋ kam, nijba, gawra wo pôni mô perêrrege a hen ya, wo ken hôni ré. ²⁷ Ôbi era cêgena hen ya aŋ ena ani wo na beseré ganji garbé kari ré.»

²⁸ Are bay ka kêmen hen lip na sa iyé Bétani a, cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja lip ðipé batêm ya hen.

Jésu Kema Kwormo wo Emen

²⁹ Wulê pôn cêgé menba, Ja gel Jésus era ligiri a, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen wo dô têrij sa ðipé ka sa terare a na bi a na. ³⁰ Na ôbi á, na ené kôl kwôli kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni era cêgena hen na, dampare tori gôlij tijê wôsa ôbi na mô ya ca tumôn

yeŋ a men.» ³¹ Na en hôn mega ôbi a ré na Kema Kwormo wo Emen né. Aŋ en lip ðipé batêm naŋ kam aŋ bi kam *Israyêl ré hônijni.»

³² Ja dô kwôli kôl iyôn ba: «En gel Tini Emen herbo ta derômaran a mega derare iyôn sari a. ³³ Na en hôn wo ôbi ré na i ba, ré nijba, na Emen wo na joon bi ené lip ðipé batêm naŋ kam hen na, na ôbi a kôlen iyôn ba: «Kwôni wo já gelé Tunu herbe aŋ ðebe sari a hen na, na ôbi a lip ðipé batêm naŋ Tunu toŋ hendi bô bôré.»

³⁴ Ôbi a, kirija ené gel hen iyôn menba, en kôl ôbi ré na Kema Emen bi hen.»

Bay tô Jésus ka tumô

(Mt 4: 18-22)

³⁵ Wulê pôn cêgé menba, Ja naŋ bay tôri ka wôô hen hô heraji kirij bay ka hen. ³⁶ Aŋ kirija ôbi gel Jésus wo ô hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen bi a na.»

³⁷ Kirija bay tô Ja bay ka wôô hen, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay ô tô Jésus a. ³⁸ Kirija Jésus bare cêgeri gelji wo bay era tôri a menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken woge na mi ba?» Menba, bay engeriri iyôn ba: «*Rabi, (hini bi wo hen bôri ôbi gelij ðipé are) iyére tom na yôn ba?»

³⁹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Eranje ka sa gelé» menba, bay ô, ô gelé kirij ka ôbi môrij ya hen, menba, bay mô naŋ dî sem. Kirija tare pôô nij menba, bay ô ta.

⁴⁰ André woŋ yêni Simô Piyêr na kwo pôni perê bay tô Ja bay ka wôô ka na toy kwôlo Ja aŋ na ô tô Jésus a hen. ⁴¹ Na André bi a erê uné yêni Simô tumô aŋ kôli iyôn ba: «Nini uná *Mési» (hini bi wo hen bôri na Krist, kwo Emen dôri hen).

⁴² Menba, ôbi ôrij naŋ Simô ligi Jésus a, Jésus bô Simô aŋ kôli iyôn ba: «Ju na Simô kema Jonas, nijba, haw hen bay uwôgem Képas.» (Bôri na «keram.»)

Jésu uwôge Pilip men, Nataniyêl men

⁴³ Wulê pôn cêgé menba, Jésus genge diré erê Galilé. Ôbi uwôn Pilip aŋ kôli iyôn ba: «Era tón a.»

⁴⁴ Pilip na kwôni wo Bêtsayda mega si André naŋ yêni Piyêr hen iyôn men. ⁴⁵ Pilip uwôn Nataniyêl aŋ kôli iyôn ba: «Nini uwôn kwo Moyis na kôl kwôli bô magtubu tôô a hen men, bay kibi Emen kôba, na kôl kwôli bô magtubu toji a hen men. Na Jésus wo Najarêt woŋ kema Josêp.»

⁴⁶ Menba, Nataniyêl kôli iyôn ba: «Sa iyé Najarêt a ba, ani ka dôri a hena ya pa pa ba?» Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Era já sa erê gelé hen tô.»

⁴⁷ Kirija Jésu gel Nataniyé era ligiri a menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gel, na Israyél wojn déj wo ermé wôni wo habij nâj bôri a.»

⁴⁸ Menba, Nataniyé enggereri iyôn ba: «Ju hōnen na yōn ba?» Menba, Jésu uwōli sara iyōn ba: «Pa dema, Pilip ré uwōgem tō na, en gelem kirija ju môrij tō tōgōre a hen.»

⁴⁹ Menba, Nataniyé uwōli sara iyōn ba: «Rabi, ju na Kema Emen, ju na Kelma wo Israyél.»

⁵⁰ Jésu kôli iyōn ba: «Wô wo en kōlem ené gelem tō tōgōre a bi a, jeré bi bôm sara hen ba? Já gelé anga dami ka dē ka hen an tō.»

⁵¹ Menba, Jésu kôlji iyōn ba: «Na tu kwôlê a ené kelēnge hen, haw hen ka gelé derōmaran a bôlij an manê ka Emen a herbê men, dayê herê men, san nôbi *Kema Gawra a.»

2

Gijnê wo tumô cog cog wo Jésu li

¹ Wulê wôd cêgê menba, gerê iyére yi Kana emê wo Galilé a. Menba, yoo Jésu ô ya men. ² Jésu kôba, bay uwōgeri kini gerê iyére hende to hen a nâj bay tōri. ³ Care toj kam tjador yê bijnê menba, yoo Jésu kôli iyōn ba: «Care toj kam tjador to bijnê ré yi nâj nij.»

⁴ Menba, Jésu kôle iyōn ba: «Yoon, mini a kôlen kwôli anga ené li ré. Tare tijnê nêmeré tō.»

⁵ Menba, yori kôlij bay cé emê hen iyōn ba: «Anga ôbi a kelēnge kené li ba, ken li mera.»

⁶ Kirij bay ka ya hen, téwnê ka bay li nâj keram jii yi ya, na téwnê ka Jubnê lônnij yirji wô sélij tumô Emen a. Téwnê bay ka hen na, pôn ba, ay tawa subu subu. ⁷ Menba, Jésu kôlji iyōn ba: «Kebēnge kam ken bi wiinê téwnê bay ka hen ta.»

Menba, bay kebe kam bi wiinê téwnê bay ka hen teléj teléj ta. ⁸ Menba, Jésu kôlji iyōn ba: «Kebēnge ken bijn ôbi sa bay cé emê na hanje nij.»

Menba, bay kebe ôrij biri. ⁹ Kirija ôbi sa bay cé emê bi wo hen yi gel menba, kam bay ka ré belij care toj kam tjador hen, nijba, ôbi hōn kirij ka care toj kam tjador hende to hen henañ ya ré, nijba, bay jé ka ré kebe kam hen na, bay hōn dô menba, ôbi uwōge ôbi kurô bi wo hen ¹⁰ an kôli iyōn ba: «Dôd ba, bijnê cêré na care toj kam tjador to dôri tumô an kirija bijnê ka bay uwōgeriji hen kwoyre nij dema bay ré cé to melanj cêgê tō menba, jôbi ba, ju gem care toj kam tjador tom

to dôri na yōn anja jeré soj nâj tu nâ tō ba?»

¹¹ Na sa iyé Kana bô emê wo Galilé a Jésu ré li gijnê wori wo tumô cog cog, an gelij dampare tori an bay tōri bijn bôrji sari a.

¹² Cêgi gerê iyére hende to hen menba, bay ôrji Kapêrnayôm nâj yori men, yênêri men, bay tōri a men, nijba, bay wôl ya gan né.

Jésu dage bay lê jengga bô iyé Emen a

¹³ Sa lê geserê *Pak wo Jubnê baa da menba, Jésu ô Jérusalêm a. ¹⁴ Ôbi uwōn derô haba wo *iyé Emen a, kelbê ka bay erañ gara men, gamgê men, derare nâj bay kerangê lari ka môrji tōn hen. ¹⁵ Menba, Jésu gwōje ganje lij sera an ôbi dageji kêm bô iyé Emen a nâj gamgê men, kelbê kaji men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê lari wo gay gan hen hee an useré lari wôji bi wo hen a men, ¹⁶ an ôbi kôlij bay erañ nâj derare gara na iyōn ba: «Ôrijge nâj derare tonje hen ken sij nô, ka ayê iyé Iban lij kini lê gara wonje né.»

¹⁷ Menba, bay tōri erem sa kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyōn ba: «En gey iyére tom gan. Geyé bi wo en gey iyére hende to hen, hen na, payren môj tare to uwoy gawra iyōn.»

¹⁸ Menba, Jubnê kôli iyōn ba: «Na mi kan gijnê a jeré lê geléni an bi niné hōnij wo jeré nêmeré lê mega wo ju lij hen iyōn ba?»

¹⁹ Menba, Jésu uwōlji sara iyōn ba: «Tēnge iyé Emen hende to hen an, an na hō dé hōrij sa subu déj.» ²⁰ Jubnê kôl iyōn ba: «Iyé Emen to yi hen na, li elê tōre pôrbu kibi jii dema niné li kô tō menba, jôbi ju kôl sa subu déj menba, jeré dé kerê ba?»

²¹ Nijba, Jésu kôl na kwôli iyé Emen to na kurōngi yiri hen. ²² Na ôbi á, kirija Jésu ré ji si kamnê menba, bay tōri erem sa kwôlê bi wo ôbi na kôl hen, an bay bi bôrji sa kwôlo Emen a men, sa kwôlo Jésu na kôl a hen a men.

²³ Kirija Jésu ban Jérusalêm a tō lê geserê Pak a na, bijnê kwône bi bôrji sari a wô gijnê wo gay gan wo ôbi li. ²⁴ Nijba, ôbi bi bôri sarji a ré wôsa ôbi hōnji pôn pôn kêm. ²⁵ Ôbi ôrij doy bi bay ré dôri kwôli kwôni ré a men, wôsa ôbi hōn bô gawré kêm.

3

Nikwodêm ô iyêlê nâj Jésu

¹ Perê *Parisijnêlê a na, gawra wo pōni bay uwōgeri Nikwodêm. Ôbi na kelma perê kilmé ka Jubnê. ² Ôbi era ligi Jésu a yoyre an kôli iyōn ba: «*Rabi, nini hōn

wo jeré na dami woŋ ôbi giljpare bîné tôte to Emen wo hena ligi Emen a. Wôsa hena Emen né baa naŋ kwôni ré ba, ôbi a nêmé lê anŋaŋ giŋé mega wo ju liŋ hen iyôŋ né.»

³ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Na tu kwôlé a ené kôlem hen, hena gawra ré hô yêŋ đañ ré ba, ôbi a gelé *emé iyére to Emen né.»

⁴ Nikwodêm uwôli sara iyôŋ ba: «Hena gawra ré na kwo iyéri niŋ ba, a hô yêŋ đañ na iyeŋ ba? Ôbi a hô heré hô yori a dema bay ré yêri hôriŋ ba?»

⁵ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Na tu kwôlé a ené kôlem hen, hena gawra ré yêŋ naŋ geré wo kam men, kwo Tunu a men ré na, ôbi a gelé emé iyére to Emen né. ⁶ Anŋa kurôŋgi yi a yê ba, na kurôŋgi yi men, ka Tunu a yê ba, na Tunu men. ⁷ Bi denŋôm tém wô kelê wo en kôlem jeré hô yêŋ đañ hen né. ⁸ Kal ge na kirij ka bôri gey a men, ju toy na néri mera, điba, ju hôn na ba, ôbi hena na yôŋ ba, ré men, ôbi ô na yôŋ ba, ré a men. Gawra wo Tunu a yêri kôba, a yé na mega bi wo hen iyôŋ men. Wôsa já gelé Tunu ré, niŋba, na jé wo hende li yi gawra a jeré gelé.»

⁹ Menba, Nikwodêm kôli iyôŋ ba: «Hen ba, a liŋ na iyeŋ iyeŋ pôn ba?»

¹⁰ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Ju na dami ôbi gelijpare kam *Israyêl are menba, ju hôn are bay ka hen, ré wô mi ba? ¹¹ Na tu kwôlé a ené kôlem hen, nini kôl kwôli anŋa nini hôn men, nini dô kwôli anŋa nini gel naŋ tirni a men, menba, ken kaŋ bê bôŋŋe sa kwôli are bay ka nini derêŋge hen. ¹² Hen aŋa kené bi bôŋŋe sa kwôli anŋa sa terare a nà, ka en derêŋge hen ré ba, ka lê iyeŋ a kené bê bôŋŋe sa ka derômaran a ka na derêŋge kwôliŋi hen ba? ¹³ Aŋ kwôni wo đay ô derômaran a ba, naŋ, niŋba, na kwo na hena derômaran a bi pôn hari. Ôbi a na nôbi *Kema Gawra. ¹⁴ Mega wo *Moys na iyege lari liŋ kalaw aŋ dôbe kibi gurô a ta hen iyôŋ na, gel wo nôbi Kema Gawra kôba, bay a ayen dé ta hen iyôŋ men. ¹⁵ Aŋ bi i i wo ré bi bôri san a ba, ré mô tu geŋ naŋ kwini. ¹⁶ Wôsa Emen gey bîné ka sa terare a nà, damaŋ aŋa ré joŋ naŋ Kemari wo pôn nêŋ nêŋ hari hen sa terare a nà, bi i i wo ré bi bôri sari a ba, ré mène ré, niŋba, ré mô naŋ kwini. ¹⁷ Wôsa Emen joŋ naŋ Kemari sa terare a nà na wô jeré kwôlé sa bîné ré, niŋba, bi bay ré uwôŋiŋ gelé sa kibri đí. ¹⁸ Na ôbi á, kwôni wo ré bi bôri sari ba, bay a jeré kwôlé sari a ré niŋ. Niŋba, kwo kaŋ bê bôri sari a ba, bay jô kwôlé sari a niŋ, wôsa ôbi bi bôri sa hini Kema Emen wo pôn nêŋ nêŋ hari hen ré. ¹⁹ Jeré kwôlé bi wo hen na, na wo kirij ka peranŋi era

sa terare a nà, niŋba, gawré kaŋi aŋ wô kirij ka hendi đí, wôsa jé lêreji na kwo habiŋ. ²⁰ Ôbi a, i i wo ré li habré ba, kaŋ na kirij ka peranŋi aŋ, ôbi era tu kirij ka peranŋi bay ka hen a ré, wô wo jé lêri wo habiŋ hen ma ré yé tu wolé. ²¹ Niŋba, ôbi lêre anŋaŋ tiri na, ôbi era kirij ka peranŋi a, aŋ ari lêri ka dôri hen na, bîné gel wôsa bay bîŋ naŋ tôte to Emen.»

Ja ôbi lê batêm dô kwôli Jêsu

²² Cêgeri wori menba, Jêsu naŋ bay tôri ôrji bô emé wo Judé aŋ môrji ya. Aŋ liŋ bîné batêm. ²³ Ja kôba liŋ bîné batêm kirij ka kam ya, ka bay uwôgeji Enôn ka đa naŋ Salim hen. Wôsa kirij bay ka hen na, kam yi ya damaŋ aŋ bîné era bi ôbi ré liji batêm. ²⁴ Wôsa wulê bi wo hen na, bay uwôl Ja danggay a ré tôte.

²⁵ Kirij bay ka hen na, bay tô Ja narij kwôlé naŋ Jub wo pôni gengij sa lôŋé yi wô sêlij tumô Emen a wo na hara wo Jubné hen. ²⁶ Bay era sa uwôŋiŋ Ja aŋ kôli iyôŋ ba: «Rabi, gawra wo na đebe naŋ ju cêgi Jurdé, aŋ na ju dô kwôli hen na, gel ôbi liŋ bîné batêm aŋ bîné kêm ô ligiri a.»

²⁷ Menba, Ja uwôli sara iyôŋ ba: «Hena Emen ré bîŋ kwôni are ré ba, ôbi a nêmé upé ani sa kibri ré. ²⁸ Kenbay, na ken toy kwôlo na en kôl kôl iyôŋ ba: «Ena *Krist, kwo Emen dôri hen ré, niŋba, bay joon tumôri a đí.» ²⁹ Yi mega kwôni wo enge iyore na, hende na tori niŋba, ôbi tô kibri ba, đebu na đa kwari a. Ôbi toy tôri to ôbi dôriŋ kwôlé hen menba, yiri dôri. Ôbi a, yen ré dôren damaŋ hen. ³⁰ Bi damaŋe tori ô tumô tumô aŋ bi tiŋé nôbi hera cêgé men.»

³¹ Kwôni wo hena derômaran a era ba, ôbi gôliŋ sa are kêm, niŋba, kwo na kwo sa terare a nà ba, na kwo sa terare a men. Ôbi kôl na kwôli anŋa sa terare a nà a men, niŋba, kwo hena derômaran a ba, gôliŋ sa are kêm. ³² Kwo hena derômaran a bi wo hen, dô na kwôli anŋa ôbi na gel men, na toy a men, niŋba, kwôni bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen né. ³³ Kwôni wo bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen na, ôbi gel na wo Emen ré kôl na tu kwôlé. ³⁴ Wôsa kwo Emen jori hen na, kôl na kwôli anŋa Emen kôl wôsa Emen biri Tini damaŋ. ³⁵ Baba Emen gey Kemari aŋ ôbi biri are kêm kôbri a. ³⁶ Ôbi a, kwôni wo bi bôri sa Kema ba, a meré naŋ kwini, niŋba, kwo kaŋ bê bôri sari a kwôy ba, a meré naŋ kwini ré, niŋba, bô taré wo Emen baa sari a.

4

Jêsu iyêl naŋ iyore toŋ Samari

¹ *Parisipnêpê toy wo ðipné kwône ré bi bôrji sa Jésu a damañ men, ôbi ré liji batêm a men dê ka Ja. ² Tiri wori ba, Jésu nañ yiri lip kwôni batêm ré, niþba, na bay tôri a lip ðipné batêm dî. ³ Kirijna Jésu toy kwôlo bay kôl hen iyôn, menba, ôbi hena bô emê wo Judé bulo hera kwo Galilé a. ⁴ Mega wo ôbi a sé si Samari môj môj hen iyôn, menba, ⁵ ôbi sa bipn môni iyére to Samari to bay uwôgere Sikar ða nañ yagê wo Jakwôb na bipn kemari Josêp ca yeñ hen. ⁶ Kirij bay ka hen, ôbi uwôn kelmá wo Jakwôb. Tare ðebe ðiñne niþ, menba, ôbi merên tô kergare tori hende to hen, aþ mô dô bul kibi kelmá bi wo hen a.

⁷ Menba, iyore to Samari era wô gebé kam menba, Jésu kôle iyôn ba: «Ben kam na yê men.»

⁸ Wôsa bay tôri nañ nañ dî, wôsa bay ô derô ira wô kelé angaþ emê. ⁹ Menba, iyore to Samari hende to hen kôli iyôn ba: «Wô mi a jôbi woþ Jub jeré engeren eni toþ Samari kam kaþ yê ba?» Wôsa Jubnê bipji nañ Samari ré. ¹⁰ Menba, Jésu uwôle sara iyôn ba: «Hena ré meré hôn angaþ bé senje ka Emen men, ré meré hôn kwo engereré kam kaþ yê hen a men na, ré na mini a ré engereré kam kaþ yê dî, aþ ôbi a ré béré kam ka kwôni yi ba, a gôlij hen.»

¹¹ Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, kelmá ðoge men, ju ôriþ nañ gangji jelañgé ré a men, menba, já lê iyeþ a jeré upé kam kaþ gelé bay ka hen ba?» ¹² Jôbi ju gôlij môyirini Jakwôb wo na béni kelmá bi wo hen wo ôbi na yi kamni men, kamni nañ ari abé kari kôba, na yi a men hen ba?»

¹³ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «I i wo yi kami kelmá bi wo hen na, kam a hô diri hôrj. ¹⁴ Niþba, kwôni wo yi kam ka na biri hen na, kam a diri cêgê ré niþ, aþ kam bay ka na biri hen na, a yé tu kam ka sederiþ ka a yé yiri a kwôy, aþ ôbi a meré nañ kwini.»

¹⁵ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ben kam bay ka hen na yê aþ bi kam ðen cêgê ré niþ men, bi en hera sa gebe kam na ré niþ a men.»

¹⁶ Jésu kôle iyôn ba: «Ô mu ô uwôga kurôrê ken hera na.»

¹⁷ Menba, iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Eni na, kurôn naþ.» Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Kwôlo mu kôl kurôrê ré nañ hen na, na tiri. ¹⁸ Wôsa kwôrþrêrê ka tumô na bay, aþ kwo mu mô tumôri a haw hen na, na kurôrê ré. Kwo hen ba, mu kôl na tiri.»

¹⁹ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ju na *ôbi kibi Emen bi tiri. ²⁰ Môþêrni na tebe Emen sa keram wo na. Menba, kenbay kaþ Jubnê ken kôl kini tibé Emen ré na Jérusalém a mera.»

²¹ Jésu kôlij iyore hende to hen iyôn ba: «Bi bôrê sa kwôlo na kelé hen. Era baa tumô a hen na, kirij ka ðipné a tibij Emen Iba ðipné hen na, na sa keram a na ré men, na Jérusalém a ré a men. ²² Kenbay kaþ Samaritên ken tebe Emen niþba, ken hôni ré, niþba, niþbay kaþ Jub na, nini tibri men, nini hôni a men. Wôsa tô gelé hena na yi Jubnê. ²³ Wulêri nêþ niþ wo ðipné ka tebe Emen Iba ðipné hen na, bay a tibéri na tibé woþ tiri hen men, nañ tunu a men. Wôsa na bay tibé Emen bay ka hen iyônji hen a Emen né wogeji. ²⁴ Emen na Tunu aþ ka tibri hen na, bi tibri nañ tunu men, naþ bôþ pôn a men.»

²⁵ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «En hôn wo *Mési (wo na *Krist, kwo Emen dôri hen) ré sa sa, aþ kirijna ôbi ré sa na, ôbi ré sa derêni tô are kêm.»

²⁶ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Na nôbi Krist, kwo Emen dôri hen bi a iyélé nañ mu hen.»

²⁷ Kirij bay ka hen, menba, bay tôri heraji men, aþ tiniþi ge kay wô iyélé wo ôbi iyêl nañ iyore hen. Niþba, kwôni pôn iyôn perêrji a hen engereré na ba, ju engere ani ba, ré men, na kwôli mi a, jeré iyêl nañ tu ba, ré a men.

²⁸ Aþ iyore hende to hen dî téwre tore aþ kibi kelmá aþ ge hô derô ira ô kôlij ðipné iyôn ba: ²⁹ «Erange ken sa gel gawra wo kôlen kwôli are kêm ka na en lêrê hen. Ôbi a yé na Krist, kwo Emen dôri hen bi ré ba?»

³⁰ Menba, ðipné sooro derô ira aþ eraji uwôjñi.

³¹ Menba, bay tôri kôli ré ôm are aþ bay kôl iyôn ba: «*Rabi, ôm are dem.»

³² Niþba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Angaþ emêren ya a men niþba, na kenbay a henê ré hen.»

³³ Bay tôri kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Na ba, kwôni eraþ nañ angaþ emê sa biri ba?»

³⁴ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Lê anga kwo jooþ hen men, deré kibi jê wori a men na, ôbi a na emê wujnê. ³⁵ Kwonje kenbay ba, ken kôl ré baa geserê pôrbu a dema kaw ré yé walé tô. Niþba, nôbi en kelêñge, ayêñge turñge ta ken gelij kaw ka né yi walé niþ hen. ³⁶ Kwôni wo wal kaw ba, uwôn sa kôbri niþ aþ dayré na kaw ka dôri wô meré tu geþ wo nañ kwini. Iyôn ba, ôbi cé men, ôbi walé kaw a men na, bi ré liji yi deré ðem. ³⁷ Gwosoy kwôlo bay na kôl kôl iyôn ba: «Kwo pônî ré ci men, kwo pônî ré wal men» hen na, na tu kwôlê. ³⁸ En jêñge ken ô walé kaw ka, ka ðangi a na lê jêrjji, aþ ken ô na dilmirji.»

³⁹ Menba, kamañ ka Samari ka sa iyére hende to hen kwône bi bôrji sa Jésu, sa kibi kwôlo iyore hende to hen. Hende kôl iyôn ba: «Ôbi dôren tô anga kêm ka na

en lèrê hen.»⁴⁰ Menba, kirija kamaŋ ka Samari sa uwopni menba, bay uwôli bi ôbi ré wôl naŋ ci sem, menba, ôbi wôl naŋ ci wulê wôô.⁴¹ Bijné kwône damaŋ bi bôrji sari a, sa kibi kwôlo ôbi kôl hen.⁴² Menba, bay kôliŋ iyore hende to hen iyôŋ ba: «Nini bi bôrni sari a na wô kibi kwôlo mu kelêni hen mera ré, niŋba, na wôsa nini toy kwôlo ôbi kôl hen naŋ marni, aŋa niné hôn wo ôbi ré na ôbi gôliŋ naŋ ðinjé ka sa terare a nà, tiri a men.»

Jésu berare kema gawra wo dami wo kelma

⁴³ Kirija wulê wo wôô bi wo hen kô niŋ, menba, Jésus ô bô emê wo Galilé a.⁴⁴ Wôsa ôbi na kôl tumô kôl iyôŋ ba: «*Ôbi kibi Emen na, baléri a biri kwôlê ré.»⁴⁵ Kirija ôbi sa biŋ Galilé na, ðinjé ka Galilé ðiri yirji a wôsa ka pôni ka na ô lê geserê Jérusalêm a hen na, bay na gelo are kêm ka ôbi na la hen.

⁴⁶ Jésus hô bul hô Kana bô emê wo Galilé a, kirij ka ôbi na li kam biliŋ care toŋ kam tiŋador hen. Sa iyé Kapêrnayôm a na, gawra wo dami wo kelma kemari ômiŋ.⁴⁷ Aŋ kirija ôbi toy wo Jésus ré hena Judé sa biŋ Galilé na, ôbi ô ligiri a ô uwôli bi ré era iyére tori a sa berare kemari wo ômiŋ ða ma hen biri men.⁴⁸ Menba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Hena kené gel aŋgaŋ giŋê ré men, aŋgaŋ gelé ré a men na, ka bê bôrŋge san a ré.»

⁴⁹ Menba, dami wo kelma bi wo hen, kôli iyôŋ ba: «Kelma era lew wô wo keman maa ma.»

⁵⁰ Jésus kôli iyôŋ ba: «Ô ham niŋ, wôsa kemam berare niŋ.» Ôbi bi bôri sa kwôlo Jésus kôli hen, aŋ kurij ô hari niŋ.⁵¹ Kirija ôbi baa tô gerê tô menba, manê kari jô kwini aŋ kôli iyôŋ ba: «Kemam berare niŋ.»

⁵² Menba, ôbi eŋgeriji iyôŋ ba, ré na naŋ tare iyeŋ a ôbi ré berare ba? Menba, bay kôli iyôŋ ba: «Henaŋ naŋ tare to sugi aŋa yiri ré jal.»

⁵³ Menba, ôbi hôn wo henaŋ ré na naŋ tare hende to hen, aŋa Jésus henaŋ né kôli iyôŋ ba: «Kemam berare niŋ» hen, menba, ôbi naŋ ðinjé ka bô iyére tori a kêm biji bôrji sa Jésus a.

⁵⁴ Jésus li giŋê wo tée wôôy bi wo hen, na kirija ôbi henaŋ bô emê wo Judé herap kwo Galilé a hen.

5

Jésu berare gawra wo kwa yiri ma

¹ Cêgê giŋê bi wo hen, menba, wulê lê geserê wo Jubné wo pôni nêmen menba, Jésus ô Jérusalêm a.² Jérusalêm a na, ða naŋ

kibi gerê wo bay uwôgeri ré na kibi gerê wo gamgê hen na, iyom wo dami wo bay pi biŋ kam bô liŋ tagare toŋ pelé to bay uwôgere Bêtjata naŋ kibi hébre hen. Kibi tagare hende to hen na, bay li pal bay ya.³ Tô pal bi wo pôn pôn hen na, bay ômpare men, bay tu tiŋ men, bay merayê ka gay gay hen môrji ya. [Bay gem bi kam né pelasij.⁴ Wôsa *mana wo derômaraŋ a wo pôni herbo bô tagare hende to hen a ta aŋ pelase kam. Aŋ kwôni wo herbe bô a tumô kirija kam pelasij hen na, ômpare tori hende to hen, na toŋ mi mi kôba, dôriŋ yiri a.]

⁵ Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni wo ômpare liri li elê tôre subu kibi marge yi ya men.⁶ Jésus gili wo ôbi yi tôŋ hen iyôŋ men, ôbi hôn wo gawra bi wo hen ré ômiŋ elê kwône a men na, Jésus kôli iyôŋ ba: «Ju gey berarê ba?»

⁷ Ôbi ômpare bi wo hen uwôli sara iyôŋ ba: «Kelma, kirija kam pelasij na, kwôni wo ré ayen uwôl bô tagare a naŋ, aŋ kirija en masa bi ené kurij bô a, menba, ôbi ômpare wo ðaŋgi kurij bô a tumôn niŋ.»

⁸ Menba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Hena ta ay jaare tom ôriŋ.»

⁹ Kirij bay ka hen na, ôbi berare aŋ ay jaare tori ôriŋ. Na naŋ sa *sa merê ta,¹⁰ menba, bay sa Jubné kôli iyôŋ ba: «Na sa sa merê ta, ðiba ré jeré ayé kwoy wom né.»

¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Kwo beraren hen kôlen iyôŋ ba: <Ay kwoy wom ju ôriŋ.> »

¹² Menba, bay eŋgereri iyôŋ ba: «Na i bi a kôlem: <Ay kwoy wom ju ôriŋ hen ba?> »

¹³ Niŋba, ôbi hôn kwôni wo kôli kwôlê bi wo hen né, wôsa Jésus kay perê ðinjé ka kwôni ka ðebe ya hen.

¹⁴ Cêgê menba, Jésus uwopni derô haba wo *iyé Emen a, menba, kôli iyôŋ ba: «Ju berare niŋ niŋba, ju hô li têriŋ ré niŋ wô wo aŋga ðé ka hen, maa hô lêm sôŋ.»

¹⁵ Menba, gawra bi wo hen, ô kôliŋ bay sa Jubné iyôŋ ba, ré na Jésus a na ré berarêri hen.¹⁶ Na ôbi á, Jubné ré woge Jésus wôsa ôbi ré berare gawra naŋ sa merê ta.¹⁷ Niŋba, Jésus kôli iyôŋ ba: «Iban na li jé aŋ ôbi li na hen iyôŋ yôôd. Aŋ nôbi kôba, en li hen iyôŋ men.»

¹⁸ Na wô ôbi wo hen, aŋa bay sa Jubné ré woge damaŋ a ciré deréri wô wo ôbi ré ðage sa tôô to gengij sa sa merê ta hen mera ré niŋba, wô wo ôbi ré uwôge Emen Ibari men, ôbi ré li yiri ðiré na Emen iyôŋ a men.

Emen biŋ Kemari Jésus tôô sa are kêm a

¹⁹ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlê: Kema na nê mê lê ani kani sa kibri ré, nijba, ôbi li na anja ôbi gel yi Ibari a men, na anja Ibari li kêm hen, na bay a, ôbi ré li hen men. ²⁰ Wôsa Baba Emen gey Kemari aña ré gili anja ôbi li hen kêm men, ôbi a hô gili ka dami dê ka ken gel hen a men, aña bi tununge ré ge kay daman a. ²¹ Mega Baba Emen béér bijné ka ma aña bijné bay mô tu gey hen na, Kemari kôba, a bijné i i wo bôri gey na, ôbi a biri meré tu gey men. ²² Ôbi a, Baba Emen ba, ré jô kwôlê sa kwôni a ré, nijba, ôbi day tó toj jeré kwôlê kêm bijné Kemari kôbri a. ²³ Aña bi bijné ré ay kibi Kema môj kwo bay ayin kibi Ibari hen iyôn men. Wôsa kwôni wo ay kibi Kema ré ba, Ibari wo jori hen kôba ôbi ay kibri ré a men.»

²⁴ «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: kwôni wo toy kwôlê wupé, aña bi bôri sa kwo joon a hen na, ôbi a meré nañ kwini men, ôbi a eré kini jeré kwôlê a ré nij a men, nijba, ôbi yi mega kwôni wo na ma iyôn, aña haw hen ôbi mô tu gey. ²⁵ Na tu kwôlê a ené kelênge hen: wulê nê m nij wo bijné ka ma a toyé tó Kema Emen aña ka toy tóri hen na, bay a meré tu gey. ²⁶ Mega wo Iba Kema na hané meré tu gey hen iyôn na, Kemari kôba, ôbi biri yi hané meré tu gey men. ²⁷ Men, ôbi biri tóô bi ré jôrin kwôlê sa bijné a men, wôsa ôbi na *Kema Gawra. ²⁸ Bi kwôlê wo en kelênge hen li tununge ge kay ré, wôsa kirija wulêri nê m na, bijné ka ma ma hen a toyé tóri. ²⁹ Menba, bay a jê sé kamjê. Aña kañ bay lê deré hen na, bay a jê sé kamjê wô meré tu gey men, kañ bay lê habré ba, bay a jê sé kamjê bi bay ré jô kwôlê sarji a men.»

Bijné ka dô kwôli Jésu

³⁰ «Ani ka en nê mê lê sa keben ba, nañ. En jô kwôlê sa bijné a na nañ kwôlo Emen kôlen hen. Aña jeré kwôlê wupé bi wo hen, na nañ geréri wôsa en woge na bô geyé wupé ré, nijba, bô geyé wo kwo joon hen dî. ³¹ Hena ré na nôbi a deré kwôlen nañ keben wupé ba, ka bê bôrnge san a ré. ³² Nijba, kwôni wo danji wo dô kwôlen hen ya, aña en hôn wo kwôlen wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri. ³³ Ken jé yi Ja a aña kwôlo ôbi dô gengin san hen na, na kwôlê wop tiri. ³⁴ Kujê nôbi ba, na gawra a deré kwôlen ré, nijba, en kôl kwôli Ja hen iyôn bi kené uwônjin gelé. ³⁵ Ja na yi môj tare toj tó depere to berare kirin, aña na ken li yi deré sem wô kirin ka perangi bay ka hen. ³⁶ Nijba, nôbi ba, ôbi deré kwôlen ya, aña kwôlen bi wo ôbi dô hen na, daman gôlin kwo Ja aña, wôsa anja en li hen na, na Iban a ben a ené li hen, aña na bay a deré kwôlen men, gel wo Iban a ré joon hen a

men. ³⁷ Men, Iban bi wo joon hen na, ôbi nañ yiri dô kwôlen, nijba, ken toy tóri ré men, ken gili ré a men. ³⁸ Kwôlê wori yi bôrnge a ré, wôsa ken bi bôrnge sa kwo ôbi jori hen né. ³⁹ Men, ken dêjnse men, kôbe tó magtubu to Emen a men, wôsa ken erem mega ré na sa kebre aña kené môrin nañ kununge hen. Aña na magtubu hende to hen, a na hende deré kwôlen. ⁴⁰ Bi wo hen, kôba, ken kañ era yen a bi kené mô nañ kununge.»

⁴¹ «Hini emé wupé na, hena na ligi gawré a ré. ⁴² Nijba, en henênge men, en hôn wo geyé Emen na, ré nañ bôrnge a a men. ⁴³ En era nañ hini Iban menba, ken kapen, nijba, kwo era sa kibri wori menba, na ôbi a kené geyri dî men. ⁴⁴ Kenba ka ken gey ayin kibi yerenge dîba, ken woge ayé kibi wo hena ligi Emen a mera ré hen, menba, ka lê iyen a kené bê bôrnge san a ba? ⁴⁵ Ma ka ermé yan ba, ené ulênge kwôlê sarjê a tumô Iban a. Nijba, ôbi ulênge kwôlê sarjê a ba, na *Moyis wo ken dî bôrnge sari a hen dî. ⁴⁶ Wôsa hena, na kené bi bôrnge sa Moyis a ba, ré kené bê bôrnge san a men, wôsa ôbi na li magtubu to kôl kwôlen. ⁴⁷ Nijba, hena kené bi bôrnge sa magtubu to Moyis a ré ba, ka lê iyen a kené bê bôrnge sa kwôlê wupé a ba?»

6

Jésu bijné bijné ka kwôni emé

(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17)

¹ Cêgi kwôlo Jésu kôl hen menba, ôbi ô si cêgi cér wo Galilé wo bay uwôgere Tibériyad hen. ² Bijné kwône kôbe tóri wôsa bay gel giné wo ôbi li sa bijné kañ bay ômpare a hen. ³ Menba, Jésu nañ bay tóri dajji ô meré sa keram a. ⁴ Wulê bi wo hen na, sa lê geseré *Pak wo Jubjê hen kôba, baa dfa men.

⁵ Menba, kirija Jésu ay tiri ta menba, gel kwônê bijné ka era ligiri a hen, menba, ôbi engerin Pilip iyôn ba: «Naa eré kelé mapa na yôn a nana bijné bijné bay ka hen ré om ba?» ⁶ Ôbi kôl hen iyôn, bi diré hônjin kwôlo bô Pilip a. Wôsa Jésu hôn anja dfa lê nij. ⁷ Menba, Pilip uwôli sara iyôn ba: «Bi i i ba ré uwônjê dê dê om na, hena nana kel mapa na tu *déniyé arew wôô kôba, a yéji ba ya.»

⁸ Menba, ôbi tó Jésu wo pôni wo bay uwôgeri André wop yéni Simô Piyêr hen kôli iyôn ba: ⁹ «Kema wo pôni ôrin nañ mapa bay wo bay li nañ ôrj* men kuyé wôô nâ ya a men, nijba, kwônê bijné ka hen ba, mapa wo bay nañ kuyé ka wôô hen, a liji mi ba?»

* 6:9 6: 9 Ôrj ná, na kaw ka yi mega gêmê iyôn.

¹⁰ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Binggeji bi bay mô tôñ.» Kalmê yi gañ kirij bay ka hen.

Bay mô tôñ añ bay kêrn na impné dubu bay. ¹¹ Menba, Jésu pô mapa bi wo hen, añ kirija lij Emen dosé menba, céñ bijné bay ka hen men, ôbi pô kuyê lij mega ôbi wo hen iyôn añ céji a sara mega wo bôrji gey. ¹² Kirija bijné bay ka hen uyirêji nij, menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Perêñge tô mapa wo baa hen dîba, ken dî mène añ né.»

¹³ Menba, bay tôri dayrê tô mapa wo bay hen gwanê môj kibi wôô.

¹⁴ Kirija bijné gel giné wo Jésu li hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, *ôbi kibi Emen wo Emen kôl ré sa sa terare a nà, bi na tiri.»

¹⁵ Jésu hôn wo bay ré sa dôri ereñ wo biri kenare hen iyôn menba, ôbi dô yiri pini hô sa keram a.

Jésu ô sa kam a

(Mt 14: 22-33, Mk 6: 45-52)

¹⁶ Kirija kirij yi burgem menba, bay tôri ôrji kibi cér a. ¹⁷ Bay day bô bato a ciré erê tera Kapêrnayôm a. Kirij yoy nij menba, Jésu sa uwonji ré tô tô. ¹⁸ Menba, kal wo dami ge añ mêw tôrij damañ. ¹⁹ Kirija bay tô Jésu jubu bato nêrn kilométer jii ley menba, bay gel Jésu era sa kam a añ sa da kwarji a menba, harê liji damañ. ²⁰ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Harêñge ré, na nôbi.»

²¹ Bay gey ciré ayêri bô bato a nijba, bay bijn kirij ka bay ca eré ya hen, jigê mera.

Jésu na kwô woñ merê tu geñ

²² Wulê pôn cêgê menba, kirija kwônê bijné ka baa cêgi cér a hen, gel wo bato ré baa pôn añ bay tô Jésu ré ay ôrij na piniji añ Jésu ré day nañ ci ré. ²³ Bay gel kwônê bato to dañji wo hena si Tibériyad sa dubu da nañ kirij ka Jésu henañ pôrij mapa añ lij Emen dosé pa dema ré biji ôrn tô hen. ²⁴ Kirija bay gel wo Jésu nañ bay tôri nañji menba, bay dayji bô kwônê bato bi wo hen a añ ôrji Kapêrnayôm ciré ô wogé Jésu.

²⁵ Kirija bay uwonni cêgi cér a menba, bay kôli iyôn ba: «*Rabi, ju sa nà ná kirij ka yôn ba?»

²⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na kelêñge na tu kwôlé, ken wogen na wô giné wo ken gel en li hen né nijba, na wô mapa wo na ken ôrn uyirê hen dî. ²⁷ Lêñge jé na wô angañ emê ka kiya a uyê hen né nijba, ken li jé wô ka a yé yôd añ a lê añ ka merê nañ kununje a men hen dî. Angañ emê bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra

a bêñge. Wôsa na Ibarna Emen a ben tôô hende to hen bi ené lij hen iyôn.»

²⁸ Menba, bijné bay ka hen engerij Jésu iyôn ba: «Na ba, nijba lê iyeñ a niné lê anga Emen gey niné li hen ba?»

²⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Jé wo Emen gey bi wo hen na, na wo kené bi bôrñge sa kwo ôbi jori a hen.»

³⁰ Menba, bay kôli iyôn ba: «Angañ giné kañ gelé ka yôn a jeré lê bényi bi niné gel añ bi niné bijn bôrnî sam a ba? ³¹ Môñêrni na ôrn angañ emê ka bay uwôgeri *man ka na hena derômarañ a derô gwôlé hen, mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi na biji emê wo hena derômarañ a bay na ôrn.» »

³² Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené kelêñge hen: *Mois a na bêñge emê bi wo na hena derômarañ a hen né, nijba, nà ná Iban a na bêñge emê woñ tiri bi wo hena derômarañ a hen dî.» ³³ Wôsa emê wo Emen na, na kwo hena derômarañ a añ ôbi a lê a bijné ré mô tu geñ hen.

³⁴ Menba, bijné bay ka hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, bényi emê bi wo hen kwôy kwôy.»

³⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na nôbi, a na emê woñ merê tu geñ bi wo hen, añ kwôni wo era yen a ba, kurôn a liri ré nij men, kwo bi bôri san a ba, kam a diri ré nij a men. ³⁶ Nijba, ré ené kelêñge ken gelen nañ turñge hen nij, kôba, ken kañ bê bôrñge san a a men. ³⁷ Bijné kêrn ka Iban ben hen na, a era legen a men, kwôni wo era legen a ba, na dagêri nô ré a men. ³⁸ Wôsa en hena derômarañ a era sa terare a, na wô lê bô geyé wupé ré, nijba, bô geyé wo kwo joon hen dî. ³⁹ Bô geyé wo kwo joon bi wo hen na, na bi ené gem ka ôbi ben hen dô, dîba, ené dî pôn iyôn kôba, ré kay ré men, bi ené biji ré ji si kampné Wulê woñ jeré kwôlé a a men. ⁴⁰ Bô geyé wo Iban na, na wo i i wo ré gel Kemari añ bi bôri sari a na, ré mô nañ kwini men, bi ené sa biri ré ji si kampné Wulê woñ jeré kwôlé a a men.»

⁴¹ Sa kwôlo Jésu na kôl hen Jubné kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Ena emê wo hena derômarañ a hen.» ⁴² Menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi a na Jésu woñ kema Josép na ré ba? Men, nana hôn ibari nañ yori a men ré ba? Menba, ôbi uwôn na yôn a ré kôl iyôn ba: «Ena emê woñ merê tu geñ wo hena derômarañ a hen ba?» »

⁴³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Namninge perêrñge a ré. ⁴⁴ Hena Iban wo joon hen, ré wuro kwôni ben ré na, ôbi nêrn wo a era upen sa kibiri ré, añ nôbi, na sa biri jé sé kampné Wulê woñ jeré kwôlé

a. ⁴⁵ Bay kibi Emen na li bô magtubu a kôl iyôn ba: «Bijné kêm na, Emen a sa geléji kwôlé.» Añ kwo sa toy kwôlo Iban añ bi bôri sara hen na, a era upen. ⁴⁶ Kwôni wo sa terare a nà wo gel Emen nañ tiri ba, nañ tò, nijnba, na kwo hena ligi Emen a hen a gelé Ibarna Emen dî. ⁴⁷ Na kelênge na tu kwôlé: kwôni wo bi bôri san a na, a merê nañ kwini. ⁴⁸ Nôbi a na emê woñ merê tu geñ. ⁴⁹ Mòjnêrge na òm man derò gwôlé kôba, bay na ma. ⁵⁰ Nijnba, emê wo hena derômarañ a hen bi a nà, añ i i wo òm ba, a ma ré. ⁵¹ Ena emê woñ merê tu geñ wo hena derômarañ a, añ hena kwôni ré òm emê bi wo hen na, ôbi a merê nañ kwini. Emê wo na bé hen na, na kurônggi yen wo na bé wô merê tu geñ wo ñijné sa terare a nà.»

⁵² Kwôlo Jésu kôl hen na, bay sa Jubné kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi a lê iyen a ré béna kurônggi yiri nana emê ba?»

⁵³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlé: hena kên òm kurônggi yen nôbi Kema Gawra ré men, ken yi kwôbreren ré a men na, ka merê tu geñ woñ tiri hen né. ⁵⁴ Kwôni wo òm kurônggi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi a merê nañ kwini, añ na sa biri jê sé kamjê Wulê woñ jerê kwôlé a. ⁵⁵ Wôsa kurônggi yen a na emê woñ tiri woñ emê men, kwôbreren na anjari yê kañ tiri kañ yê a men. ⁵⁶ Kwôni wo òm kurônggi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi bijn nañ en men, nôbi kôba, na bijn nañ dî men. ⁵⁷ Mega Iban woñ ôbi jonaré mô geñ hen iyôn na, nôbi kôba, na sa kibri aja ené môrij geñ men hen. Ôbi a, kwôni wo ré òm kurônggi yen ba, a merê tu geñ wô keben men hen. ⁵⁸ Na emê wo hena derômarañ a bi a nà, ôbi na mega kwo mòjnêrge na òm kôba, na nañ hen né. Nijnba, kwôni wo òm emê bi wo hen na, ôbi a merê nañ kwini.»

⁵⁹ Jésu gelij ñijné kwôlé bi wo hen na *iyéy dapare a Kapêrnayôm a.

Bay tó Jésu ka póni d'iri añ

⁶⁰ Bay tóri toy kwôlé bi wo hen menba, ka póni kwône kôl iyôn ba: «Kwôlo òm hen na, iyêre gap hen ba, i a geyé ba?»

⁶¹ Jésu hôn wo bay tóri ré kôl kwôlé sa kwôlé bi wo hen a menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kwôlé bi wo hen mène bôrnge ba?»

⁶² A hen ba, hena kené sa gelen nôbi Kema Gawra hena hô kirij ka en na henap ya hen ba, ka sa kelê iyen nij ba? ⁶³ Na Tunu toñ hendi bô bôré a na hendi bé merê tu geñ dîba, kurônggi yi nêni ani ré. Kwôlo ené kôl hen na, na kwôlé woñ Tunu men, hende a bé merê tu geñ a men. ⁶⁴ Nijnba, ñijné ka póni perêrge a hen na, bi bôrji san a ré.» Jésu na kôl hen iyôn wôsa ôbi

na hôn ka ré bê bôrji sari a ré hen men, kwo ré sa ayé sari hen a men nij.

⁶⁵ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na ôbi á, na ené kelênge iyôn ba: Hena Emen né bijn kwôni geré ré ba, ôbi nañ yiri a era bê bôri san a ré.»

⁶⁶ Kirij bay ka hen na, bay tóri ka póni dô yirji yiri a añ. ⁶⁷ Menba, Jésu kôljin bay tóri ka môj kibi wôd hen iyôn ba: «A kenbay, kôba ka derê yernge yen a añ men ba?»

⁶⁸ Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Kelma, nijra erê upé na i men ba? Wôsa na jôbi pôn nêj a nañ kwôlo a bijn ñijné merê wo nañ kwini. ⁶⁹ Nini bi bôrni sam a men, nini hôn wo jeré na Kwo yi nañ jengêri wo Emen jori hen men.»

⁷⁰ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na nôbi a terênge kenbay ka môj kibi wôd hen ré ba? Nijnba, kwo póni perêrge a hen na Sidan.»

⁷¹ Ôbi kôl hen iyôn na wô Judas Iskariyôt kema Simô, wôsa ôbi a na kwo perê bay tó Jésu ka môj kibi wôd hen wo a sa ayé sari.

7

Yêné Jésu kañ bê bôrji sari a

¹ Kirijna Jésu iyêlin bay tóri kwôlé kô nij hen iyôn menba, ôbi ô gôr emê wo Galilé wôsa ôbi gey erê emê wo Judé a ré, wôsa bay sa Jubné woge wo ciré deréri. ² Wulê bi wo hen na, sa lê geserê wo Jubné wo bay uwôgeri kwon iyéy gergé hen baa da. ³ Menba, yêneri kôli iyôn ba: «Hena ta, ju ô Judé añ bi bay tòm ô gelé are kêm ka ju li hen men. ⁴ Hena kwôni ré gey bi ñijné ré hóni ba, a lê ani nañ jalé ré, mega wo ju li anja gelij hen iyôn na, liji añ bi tu ñijné gel.»

⁵ Yêneri kañ dên dên bay kôba, kañ bê bôrji sari a men. ⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Wulê wupê nôbi nêni ré tó, nijba, kenbay ba, wulê kêm na kwo dôri. ⁷ Kenbay ba, ñijné a derênge ré, nijba, nôbi ba, bay a dôren, wôsa en dô kwôli jé lêreji wo habij hen ta. ⁸ Kenbay ken ô lê geserê bi wo hen hanje, nijba, nôbi ba, na erê ré, wôsa wulê wupê nêni ré tó.»

⁹ Kirijna Jésu kôlji hen iyôn menba, ôbi ba, tón Galilé.

Jésu ô kini lê geserê wo bay uwôgeri kwon iyéy gergé hen

¹⁰ Kirijna yêneri ôrji lê geserê bi wo hen nij, menba, Jésu ô men, nijba, ôbi ô nañ jalé dîba, kwôni hôn né. ¹¹ Bay sa Jubné wogeri kini lê geserê bi wo hen a, añ engereji iyôn ba: «Ôbi yôn ba?»

¹² Bijné kôl kwôlé damañ gengij sari añ ka póni kôl iyôn ba: «Ôbi na gawra wo dôri» men, ka póni kôl iyôn ba: «Ôbi na

gawra wo habijñ wôsa ôbi bi ðijné kay daman.»¹³ Nijba, kwôni wo ré kôl kwôli Jêsu kanj ta ba, najñ wôsa bay hariñ bay sa Jubnê.

¹⁴ Kirijna bay li geserê kwôy sa bôb derôre a nijñ menba, Jêsu ô derô haba wo *iyéy Emen a ô gelijñ ðijné are. ¹⁵ Derê kwôlê wori bi wo dê kirijñ menba, bay sa Jubnê kôl iyôn ba: «Ôbi dôyrê magtubu to Emen né menba, li iyeñ a ôbi ré hôn tóo to Emen hen iyôn ba?»

¹⁶ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Anja en gelijñ ðijné hen na, na kapê ré, nijba, na ka kwo joon hen dî. ¹⁷ Hena kwôni wo ré gey lê bô geyé wo Emen dema ré henê na ba, gelé angapê bay ka hen, ré na ka Emen laba, ené iyêl na sa keben dî ba tó. ¹⁸ Kwôni wo kôl kwôlê sa kibri na, ôbi woge na hini emê wo gengijñ sari nijba, kwo woge hini emê wo kwo jori hen na, na ôbi a kelé kwôlê wopj tiri. Kwôni bi wo iyôñgi hen na, na ôbi lê angapj lamê tu kirijñ né. ¹⁹ *Moyis na béngge tóo nijba, kwôni na bi kwôlê sa tóo hende to hen a ré, menba, wô mi a kené gey kené deren ba?»

²⁰ Menba, kwônê ðijné uwôli sara iyôn ba: «Ba, ju yé? I a geyé ðiré derem ba?»

²¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «En li gijñ na pôn tó najñ *sa merê ta menba, tununje ge kay mera ba?»²² Moyis na béngge tóo top walê keñ. Ôbi a, hena ré na najñ sa merê ta, a wulê wopj walijñ gawra keñ ré nêmba, ken wali keñ hen. (Tiri wori ba, tóo hende to hen, hena na yi Moyis a ré, nijba, hena na yi môjêrñge a dî.)²³ Hena kené walijñ kema wo dê keñ najñ sa merê ta bi tóo to Moyis ré ðagijñ ré ba, wô mi a kené dî bôrñge tarêngge san a, kirijna en berare yi gawra yôd sa merê ta a ba?»²⁴ Jerêngge kwôlê najñ kini dîba, ken jô kwôlê wopj bôd a tónj hen né.»

Jêsu na Krist, kwo Emen dôri hen bi ba?

²⁵ Bijné ka póni ka Jérusalêm kôl iyôn ba: «Na gawra wo bay wogeri ciré deréri bi a na ré ba?»²⁶ Ôbi iyêl ðibijñ tu wolé hen iyôn menba, bay kôl kwôlê wôni ré, wô mi ba? Na ba, kilmérna hôn wo ôbi ré na *Krist, kwo Emen dôri hen nijñ ba?»²⁷ Wôsa gawra wo hen na, nana hôn kirijñ ka ôbi henajñ ya hen, nijba, kirijna Krist, kwo Emen dôri hen a sa na, kwôni a henê kirijñ ka ôbi henajñ ya hen né.»

²⁸ Menba, Jêsu gelijñ ðijné kwôlê derô haba wo iyéy Emen a ajñ iyêl kanj ta kôl iyôn ba: «Ken hôn kirijñ ka en henajñ ya hen dô men, ken hônen a men, en era na sa keben né, nijba, kwo joon hen na, na gawra wopj ôbi bôd pôn nijba, ken hôni ré.»²⁹ Nijba, nôbi ba, en hôni wôsa en hena na ligiri a, ajñ na ôbi a joon hen.»

³⁰ Bay woge ciré ðeréri nijba, bay nêmba ðeréri ré, wôsa wulê wopj ðeréri nêmba ré tó. ³¹ Bijné kwônê bi bôrji sari a ajñ bay kôl iyôn ba: «Kirijna Krist, kwo Emen dôri hen a sa sa ba, ôbi a lê gijñ dê kwo gawra hen ba?»

³² Kirijna *Parisijnêñé toy kwôlo ðijné kôl gengijñ sa Jêsu hen, menba, damné kanj bay bê kwôbe najñ Parisijnêñé jé bay gemé iyéy merê ré ô ðerori erapj. ³³ Jêsu kôl iyôn ba: «Na merê najñ ken sem a, dema ené herê ligi kwo joon a hen tó. ³⁴ Ajñ ka sa wogen nijba, ka upen né, wôsa ka nêmbê bijñ kirijñ ka na môrijñ ya hen né.»

³⁵ Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Jubnê kôl kôl iyôn ba: «Kirijñ ka yôn a ôbi ré eré ya a nana uwopjñi ré ba? Ôbi a eré upé na Jubnê ka userijñ sa iyé Grêkñé hen ajñ a eré gelijñ Grêkñé are dê. ³⁶ Bô kwôlo ôbi kôl iyôn ba: «Ka sa wogen nijba, ka upen né, wôsa ka nêmbê bijñ kirijñ ka na môrijñ ya hen né hen ba, na iyeñ ba?» »

Hanê kam ka bijñ ðijné gelé

³⁷ Gerjé wulê lê geserê wo na wulê wo dami hen na, Jêsu hena ðebu ta ajñ iyêl kanj a ta kôl iyôn ba: «Hena kwôni wo kam ré ðiri ba, bi era upen ajñ sa yi kam ka na biri hen. ³⁸ Kwôni wo bi bôri san a ba, hanê kam kap gelé a geré bôri a, mega wo magtubu to Emen kôlijñ hen iyôn.»

³⁹ Jêsu kôl hen iyôn gengijñ na sa Tunu to ka bi bôrji sari a hen ré sa upé, wôsa Tunu hende to hen na bijñ ré tó, wôsa Jêsu uwôjñ dampare tori ré tó.

Karijnare yi peré ðijné wô sa Jêsu

⁴⁰ Bijné toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, na *ôbi kibi Emen wo nana mô gemni bi tiri.»

⁴¹ Men, ka póni kôl iyôn ba: «Na Krist, kwo Emen dôri hen» men, ka póni kôl iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen bi a hena na Galilé men ba? Ejñ ejñ. ⁴² Magtubu to Emen kôl ôbi rée hena na tó môjñ wo kelma Dabid a men, sa iyé kelma Dabid to bay uwôgere Bêteléhêm hen a men ré ba?»

⁴³ Menba, ðijné karijñ sa kibi Jêsu. ⁴⁴ Ka póni peré gey ciré ðeréri nijba, kwôni ðiri ré tó.

Bô denjelé wo damné ka Jubnê

⁴⁵ Kirijna bay gemé iyéy Emen hen bulo hera menba, damné kanj bay bê kwôbe najñ Parisijnêñé engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené ðurori ré ba?»

⁴⁶ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini gel gawra wo iyêl môjñ kwo hen sa pôn né.»

⁴⁷ Parisijnêñé kôlijñ iyôn ba: «Kenbay kôba, ken dfo bay lamanje men ba?»⁴⁸ Ken gelo dami wona wôni ley, *Parisijné ley ba bôrji sari a men ba?»⁴⁹ Kwônê ðijné bay ka hen

na, bay hôn tôô to Moyis dô ré, aŋ tòmê bu sarji.»

⁵⁰ Parisipnê wo pòni wo bay uwôgeri Nikwodêm wo na era sa uwôn Jêsu yoyre hen kôlin megêri iyôn ba: ⁵¹ «Tôô tona jôô wo nana bu gawra naŋ kwôlê pa dema ôbi ré dô kwôli anŋa ôbi li hen tô.»

⁵² Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Jôbi ju na kwo Galilé men ba? Kôbe bô magtubu to Emen a aŋ já gelê wo ôbi kibi Emen wôni ré hena Galilé ré kwôy.» [

⁵³ Menba, i i kôba hô in ij.

8

Iyore to bay bure sa wônipare toŋ têriŋ

a

¹ Kirija i i kôba, ô in niŋ menba, Jêsu ô sa Keram wo Olibiyé. ² Tô kirij cud menba, ôbi bul hô derô haba wo *iyéy Emen a menba, ðipné kêm uso ða ligiri a. Ôbi mô tôŋ aŋ dôriŋ kwôlê. ³ Menba, *bay derê tô tôô to Emen naŋ *Parisipnê eraŋ naŋ iyore to bay jerare sa wônipare toŋ têriŋ hen. Aŋ bay ðere ðebe tumô ðipné kêm.

⁴ Menba, bay kôlin Jêsu iyôn ba: «*Rabi, iyore to nà ná, nini jerare sa wônipare toŋ têriŋ a. ⁵ Tôô to *Moyis na kelêni mega wo yébé bay ka iyôŋgi hen na, bi niné gôbiji deréŋ naŋ jerew. Niŋba, kwom jôbi ba, ju kôl iyeŋ ba?»

⁶ Bay engereri hen iyôn bi ciré sélipni bi ciré ðipŋ kwôlê sari a. Niŋba, Jêsu he sari tôŋ aŋ ði ani terare naŋ kema kôbri. ⁷ Mega wo bay engereri têê kwône hen iyôn menba, Jêsu dô sari ta, aŋ kôlji iyôn ba: «Bi kwôni wo perêŋŋe a hen wo li têriŋ ré ba, ay jerew uwôlin iyore hende to hen tumô na gelé.»

⁸ Menba, ôbi hô he sari tôŋ aŋ ði ani terare a. ⁹ Kirija bay toy hen iyôn menba, bôriŋ dôyrêji aŋ bay nal pôn pôn ô, ayip tôri sa surpê a kwôy sa sa kaŋ kamrê. Menba, Jêsu naŋ iyore hende to ré ðebu derôriŋ a hen a baij mera. ¹⁰ Kirija Jêsu dô sari ta aŋ gel na iyore hende to hen a ðebé baa hen mera menba, ôbi kôle iyôn ba: «Bay ô yôn ba? Kwôni jô kwôlê wôni saré ré ba?» ¹¹ Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kelma, kwôni jô kwôlê wôni san a ré.» Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Nôbi kôba, en ðiré naŋ kwôlê ré men, ô harê niŋ, niŋba, mu hô li têriŋ ré niŋ.»]

Jêsu na kirij ka perangi ka sa terare a na

¹² Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Ena kirij ka perangi ka sa terare a na. Kwôni wo era tón a ba, a erê kirij ka hendi a ré niŋ,

niŋba, ôbi a upé kirij ka perangi ka a biri ôbi a merê tu geŋ hen.»

¹³ Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Parisipnê kôli iyôn ba: «Ju dô kwôlem naŋ kem hen na, kwôlê wom bi wo hen na tiri ré.»

¹⁴ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Hena ené dô kwôlê wupé naŋ keben kôba, na tu kwôlê wôsa en hôn kirij ka en henap ya men, ka na ôriŋ ya hen a men, niŋba, kenbay ken hôn kirij ka en henap ya hen né men, ka na ôriŋ ya hen né a men. ¹⁵ Kenbay ba, jerê kwôlê wonŋe na mega gawré jôriŋ hen iyôn niŋba, nôbi en jô kwôlê sa kwôni a ré. ¹⁶ A hena ené jô kwôlê sa kwôni a ba, jerê kwôlê wupé bi wo hen na, biŋ naŋ tu kwôlê wôsa ena penen ré, niŋba, Iban wo joon hen na naŋ en. ¹⁷ Men lip bô magtubu tôô tonŋe a kôl iyôn ba: «Hena ðipné wôô ré dô kwôli kwôni na, na tu kwôlê a bay ré kôl hen.» ¹⁸ En dô kwôlen naŋ keben men, Iban wo joon hen kôba, dô kwôlen a men.»

¹⁹ Menba, bay kôli iyôn ba: «A Iban bi yôn ba?» Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Ken hônen ré men, ken hôn Iban ré a men. Hena kené hônen ba, ka henê Iban men.»

²⁰ Jêsu kôlji kwôlê bi wo hen, na kirija ôbi gelip ðipné are bô iyéy Emen a kwa kirij ka kini bê gursu yin ya hen niŋba, kwôni pôn iyôn kôba, ðiri ré wôsa wulê wori nêŋ ré tô.

Ka nêmé erê kirij ka na erê ya hen né

²¹ Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Na erê aŋ ka wogen aŋ ka maŋ tô têriŋ tonŋe a. Ka nêmé erê kirij ka na erê ya hen né.»

²² Sa kwôlê bi wo hen a na, damné ka Jubnê kôl iyôn ba: «Ôbi a deré yiri naŋ kôbri a ré kôl iyôn ba: ka nêmé erê kirij ka na erê ya ré hen ba?»

²³ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kena ka tôŋ nà, niŋba, nôbi ena kwo ta. Ken ô tô anŋa sa terare a nà, niŋba, nôbi ba, en ô tô anŋa sa terare nà ré. ²⁴ Na ôbi á, ré ené kelêŋŋe kené ma tô têriŋ tonŋe a hen, wôsa hena kené bi bôriŋŋe sa kwo en kôl ena na ôbi hen ré ba, ka ma tô têriŋ tonŋe a.»

²⁵ Bay engereri iyôn ba: «Ju na i ba?» Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi a ré ené kelêŋŋe tumô niŋ. ²⁶ Kwôlo ré ené kelê men, jerê men genŋin sarŋŋe na, yi damaŋ niŋba, kwo joon hen na, kôl na tu kwôlê aŋ na kwôlo en toya kibri a a ené kôlin ðipné ka sa terare a nà hen.»

²⁷ Niŋba, bay hôn wo ré genŋin na sa Ibari a ôbi ré kôlji hen né. ²⁸ Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Wulê wo ka sa ðén nôbi *Kema

Gawra ta sa gurô tagelê hen dema kené henê kwo en kôl ené na ôbi hen, ené li ani kani sa keben ré nijba, ré na anja Iban na ré gelen hen a ené kôl kwôlîji hen dî. ²⁹ Ôbi wo na joon hen, na nap en dîba, ôbi dén aṅ né, wôsa en li na anja bôri ôbi gey hen.»

³⁰ Jésu iyêl hen iyôṅ menba, ðinjé kwône bi bôrji sari a.

Kwôṅgê Abraham kaṅ tiri

³¹ Menba, ôbi kôlij Jubnê ka bi bôrji sari a hen iyôṅ ba: «Hena kené gem kwôlê wupê bôrnge a na, kena bay tón tiri. ³² Men, ka henê tu kwôlê men, tu kwôlê bi wo hen a derêṅge bô lemnare a a men.»

³³ Menba, bay uwôli sara iyôṅ ba: «Nibay nina kwôṅgê *Abraham men, kwôni na lêni lemnare ré a men, menba, wô mi a jeré kôl iyôṅ ba: «Ka merê sarṅge senge ba?» »

³⁴ Menba, Jésu hô uwôli sara iyôṅ ba: «Na kelêṅge na tu kwôlê, hena kwôni ré ay yiri bijn têrij na, ôbi na lema wore. ³⁵ Lema a merê bô ira kwôy ré, nijba, kema iyére a merê ya kwôy dî. ³⁶ Hena nôbi Kema Gawra ené derêṅge bô lemnare to têrij a ba, ka merê sarṅge senge tiri a men. ³⁷ En hôn wo kené na kwôṅgê Abraham a men, nijba, ken gey bi kené deren wôsa ken gey kwôlê wupê ré. ³⁸ Nôbi en kôl na kwôli anga en gel yi Iban a, nijba, kenbay ken li na anja na toy kwôlîji kibi ibarenge a.»

³⁹ Menba, bay uwôli sara iyôṅ ba: «Nibay ibarni na Abraham.» Nijba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Hena henaṅ kené na kam Abraham ba, henaṅ kené lê anja Abraham na li hen dî. ⁴⁰ Haw hen ken gey kené deren nôbi woṅ ôbi kelêṅge tu kwôlê wo en toy kibi Emen a hen, nijba, Abraham wo na ibarenge bi hen na, na li hen iyôṅ né. ⁴¹ Kenbay ken li na anja ibarenge na li.» Menba, bay kôli iyôṅ ba: «Nibay nijna lamnapê ré, wôsa Emen pôn nêṅ hari a na Ibarni.»

⁴² Menba, Jésu kôlji iyôṅ ba: «Hena Emen henaṅ a ré na Ibarenge na, henaṅ kené geyen, wôsa en hena na ligi Emen a a ené sa hen men, en era na sa keben ré, nijba, na ôbi a joon hen a men. ⁴³ Menba, wô mi a kené hôn bô kwôlê wupê ré ba? Wôsa ken nêṅ toyé kwôlê wupê ré. ⁴⁴ Ibarenge na Sidan aṅ ken gey lê na anja bô ibarenge gey hen. Ôbi na na ôbi deré temare ca tumô yeṅ men, na ôbi benare a men dîba kwôlê woṅ tiri nap yiri a. Kirijna ôbi gey lê benare na, ôbi kôl kwôlê nap sa yiri, wôsa ôbi na ôbi lê benare men, ôbi na iba benare a men. ⁴⁵ Nijba, na wô wo en kôl tu kwôlê hen aṅa kené kaṅ bê bôrnge sara hen. ⁴⁶ I a perêrnge a hen a gelê wo

ené li têrij ba? A hena ené kôl na tu kwôlê ba, wô mi a kené kaṅ bê bôrnge san a ba? ⁴⁷ Kwôni wo na kwo Emen na, toy kwôlo Emen kôl hen, nijba, kenbay ken toy ré, wôsa kena ka Emen né.»

⁴⁸ Menba, Jubnê kôli iyôṅ ba: «Kwôlo na nini kôl jeré na gawra wo Samari men, tunu to habij ré yi bôm a a men hen na, na na benare ré.» ⁴⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Tunu to habij yi bôn a ré, nijba, en ay na kibi Iban menba, ken ay keben né. ⁵⁰ En woge na hini emê wupê ré, nijba, ôbi a wogé hini emê wo gengij san men, ôbi jeré kwôlê a men na, hen ya. ⁵¹ Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: kwôni wo gem kwôlê wupê bôri a na, temare a deréri ré nij.»

⁵² Menba, Jubnê kôli iyôṅ ba: «Haw hen nini hôn wo tunu to habij ré yi bôm a nij. Wôsa *Abraham ma men, bay kibi Emen kôba maji a men, menba, jôbi ju kôl iyôṅ ba: «Hena kwôni ré gem kwôlê wupê ba, temare a deréri ré nij.» ⁵³ Jôbi ju na kwo dami dê Abraham wo na ma hen ba? Bay kibi Emen kôba, maji menba, jôbi ju li yem mōj i iyôṅ ba?»

⁵⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Hena ené ay kibi yen ba, ayê kibi yi wupê bi wo hen na ani ré. Na Iban wo ken kôl ré na Emen wonge hen a ayê keben. ⁵⁵ Ken hôni ré, nijba, nôbi ba, en hôni. Hena ené kôl ené hôni ré na, réé ené yé ôbi benare mōj kenbay iyôṅ men, nijba, en hôni men, en gem kwôlê wori a men. ⁵⁶ Ibarenge Abraham na sê peré wo ðiré gelê wulê wupê bi wo hen. Ôbi na gel aṅ na li yi deré.»

⁵⁷ Menba, Jubnê kôli iyôṅ ba: «Elêrem nêṅ tōre bay ré tō menba, na ju gel Abraham nij ba?»

⁵⁸ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: pa dema Abraham na ré yêṅ tō na, na en ya nij.»

⁵⁹ Kirijna bay toy hen iyôṅ menba, bay pô jerew ciré gôbijnî menba, Jésu uwôbe aṅ séj derô haba wo *iyéy Emen a aṅ ô.

9

Jésu berare gawra wo tiri na toṅ bô yori a

¹ Wulê wo pōni Jésu ô tō geré menba, ôbi gel gawra wo pōni wo tiri na toṅ bô yori a. ² Menba, bay tōri engeneri iyôṅ ba: «*Rabi, gawra wo na ba, na wô kibi têrij tori laba to balêri a lê aṅa tiri ré tij bô yori a hen ba?»

³ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Na wô sa têrij tori ré men, to balêri ré a men, nijba, tiri tij bi néé wo Emen ré gel yiri nô sari a. ⁴ Mega wo kirij ka perañgi baa na tō hen na, bi na lêṅge jé wo kwo joon hen.

Wôsa yoyre baa dâ nîj aŋ kwôni a nêmlê lê jé ré nîj. ⁵ Mega wo en baa sa terare a nâ tô hen na, ena kirîj ka perañgi ka ðîjné ka sa terare a nâ.»

⁶ Kirîja ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôn kô nîj menba, ôbi tebe kalê tôj aŋ bulôjîj terare. Ôbi ay terare hende to ôbi bulôjîj hen aŋ li tu ôbi tu tîj bi wo hen a. ⁷ Aŋ Jêsu kôli iyôn ba: «Ô ju ô pelé tum bô kam tagare ka bay uwôgeji Silowé hen.» (Silowé bôri na ôbi jé.) Ôbi ô pelé tiri bô kam tagare hende to hen menba, ôbi gel kirîj dô aŋ bulo hera.

⁸ Bay kwari men, ðîjné ka na hôni tumô tumô môjî ôbi uwôlê are hen na, bay kôl iyôn ba: «Kaman, na gawra wo na miirê uwôl are na hen né ba?»

⁹ Menba, ka pôni kôl ré na ôbi men, ka pôni kôl ré na kwôni wo gelîj naŋ dî dî men. Menba, ôbi naŋ kibri kôlji iyôn ba: «Na nôbi.»

¹⁰ Menba, bay kôli iyôn ba: «Ju li iyeŋ a jeré gel kirîj hen iyôn ba?»

¹¹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Gawra wo bay uwôgeri Jêsu hen a bulôjîj terare aŋ lén tun a, aŋ kôlen iyôn ba: «Ô ju ô pelé tum bô kam tagare to Silowé.» Menba, en ô pelé tum menba, en gel kirîj mera.»

¹² Menba, bay hô engereri iyôn ba: «Gawra bi wo hen na yôn ba?» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En hôn né.»

Parisîjîjê engerîj ôbi tu tîj bi wo hen kwôlê

¹³ Menba, bay ôriŋ naŋ gawra bi wo tiri na tîj ligi *Parisîjîjê. ¹⁴ Na na naŋ *sa merê ta a aŋa Jêsu na ré bulôjîj terare li a tu gawra bi wo hen aŋ biri gel kirîj hen. ¹⁵ Menba, Parisîjîjê kôba hô engereri men, ôbi ré li na iyeŋ a ré gel kirîj hen ba? Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi bulôjîj terare lén tun a aŋ en ô pelé menba, en gel kirîj mera.»

¹⁶ Sa kwôlê bi wo hen a na, Parisîjîjê ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, hena na ligi Emen a ré, wôsa ôbi bi kwôlê sa sa merê ta a ré.» Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra woŋ ôbi têriŋ ba, a lê iyeŋ a ré lêrê giŋê wo hen iyôn ba?» Menba, kariŋare yi perêrji a.

¹⁷ Menba, bay hô engere ôbi tu tîj na iyôn ba: «Kirîja ôbi li aŋ ju gel kirîj hen iyôn na, jôbi ba, na kwôli mi a jeré kôl gengîj sari ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi na *ôbi kibi Emen.»

¹⁸ Bay sa Jubnê na wo ôbi na ré na ôbi tu tîj aŋa ré gel kirîj hen iyôn né kwôy wo bay ô eraŋ naŋ balêri. ¹⁹ Menba, bay engereri iyôn ba: «Na kemarŋge wo ken kôl tiri ré tîj bô yori a bi a nâ ba? Menba, li iyeŋ a ôbi ré gel kirîj haw hen ba?»

²⁰ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini hôn wo ré na kemarni men, nini hôn wo tiri na ré tîj na bô yori a a men. ²¹ Nîjba, ôbi li iyeŋ a ré gel kirîj ba, ba nini hôn né. Men, i a lê a ôbi ré gel kirîj hen ba, ba a men ba, nini hôn ré nîj. Engerêgeri, tiri sur nîj hen na, ôbi a kelê kwôlo gengîj sari.»

²² Na ôbi á, balêri ré kôl hen iyôn wôsa bay hariŋ bay sa Jubnê wôsa bay na genge mega wo hena kwôni wo ré hôn Jêsu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen na, bay réé dagêri bô *iyéy ðañare a. ²³ Na ôbi á, balêri ré kôl iyôn ba: «Tiri sur nîj hen na, engerêgeri ôbi hen.»

²⁴ Parisîjîjê hô uwôgeji gawra bi wo tiri na tîj hen aŋ kôli iyôn ba: «Kôl kwôlê woŋ tiri tumô Emen a wôsa nini hôn wo gawra bi wo ju kôl ré berarem hen na, na ôbi têriŋ.»

²⁵ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena ôbi ré na ôbi têriŋ ba, en hôn né, nîjba, aŋga pôn ka en hôn na, tumô ba, tun na tîj nîjba, haw hen en gel kirîj.»

²⁶ Menba, Parisîjîjê hô engereri iyôn ba: «Ôbi lém na mi ba? Ôbi li na iyeŋ a ré bôl tum hen ba?» ²⁷ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ré ené kelêjge nîj menba, kené toy ré wô mi ba? Wô mi a kené hô gey toyé a sôn ba? Kenbay kôba, ken gey yé bay tôri men ba?»

²⁸ Bay tiréri aŋ kôl iyôn ba: «Jôbi a na ôbi tôri dî terô, nibay nîja bay tô *Moyis. ²⁹ Nini hôn mega wo Emen na ré iyêl naŋ Moyis. Nîjba, gawra wo nâ ná, nini hôn kirîj ka ôbi henaj ya hen ré.»

³⁰ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôlo hen na, en hôn né, ôbi li aŋ en gel kirîj hen na, ré kené henê kirîj ka gawra bi wo hen henaj ya hen. Menba, ken hôn kirîj ka ôbi henaj ya hen né. ³¹ Nana hôn wo Emen ré toy uwôlê wo bay têriŋ ré hari nîjba, hena kwôni ré biri kwôlê men, li aŋga ôbi gey hen a men na, na kwôni bi wo hen a ôbi ré toy uwôlê wori. ³² Wôsa nini toy tumô mega wo kwôni na ré bôl tu kwôni wo tîj bô yori a iyôn sa pôn né. ³³ Hena gawra bi wo hen ré hena na ligi Emen a ré na, ôbi ré nêmlê lê ani ré kwôy.»

³⁴ Menba, Parisîjîjê kôli iyôn ba: «Ju yêj bô têriŋ a menba, ju gey geléni are ba?» Menba, bay dageri bô iyéy ðañare a.

Bîjé ka hôn ciré na bay tu tîj né

³⁵ Kirîja Jêsu toy wo bay ré dage gawra bi wo hen menba, ôbi ô upéri aŋ kôli iyôn ba: «Ju bi bôm sa *Kema Gawra ba?»

³⁶ Menba, gawra bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, ôbi na i a ené bê bôn sari a ba?»

³⁷ Jésu kôli iyôn ba: «Ju gili. Kwôni wo iyêl nañ ju hen na, na ôbi.» ³⁸ Menba, ôbi kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, en bi bôn sam a.» Añ ôbi cubu gubari tumôri a.

³⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «En era sa terare a nà ná wô jeré kwôlê añ bi bay tu tñj ré gel kirij men, ka gel kirij hen ré hô gase yi bay tu tñj men.»

⁴⁰ Parisinêñê ka póni ka ðebu nañ ði hen toy kwôlê bi wo hen, añ kôli iyôn ba: «Nibay kôba, niña bay tu tñj men ba?»

⁴¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Hena henañ tunrje ré tñj na, henañ kwôlê têrij henañ né beré sarñje ré. Niñba, haw hen wo ken kôl iyôn ba nini gel kirij, na ôbi a, kwôli têrij tonje ré fu sarñje a baa ya hen.»

10

Gwosoy kwôlo gengij sa ôbi abê gamgê nañ gamgê kari

¹ «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen: kwôni wo si si kibi geré wo iyéy gamgê ré, niñba, si si tu telare aña ré ô bô a na, na ôbi gemsare men, na bandi a men. ² Niñba, kwôni wo si si kibi geré ba, ôbi a na ôbi abê gamgê hen ði. ³ Ôbi gemé kibi iyé gamgê hen bôl kibi iyére biri añ gamgê toy tôri hôn men, ôbi uwôge ka na kari hen, nañ heniji heniji añ ôbi sijn nañ ci nô.

⁴ Kirijna ôbi sijn nañ gamgê kari bay ka hen kêm nô nij na, ôbi a deré tumôrji men, bay a eré tôri a a men, wôsa bay hôn tôri. ⁵ Gamgê bay ka hen ô tô kwôni wo ðañji a ré, niñba, bay a geréri ði wôsa bay hôn tôri ré.»

⁶ Jésu kôlji gwosoy kwôlê bi wo hen niñba, bay hôn kwôlo ôbi kôlji hen ré kwôy.

Jésu na ôbi abê gamgê wo dôri

⁷ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen: en yi mega kibi geré wo iyéy gamgê iyôn. ⁸ Bijné kêm ka na era tumôn hen na, na bay gemsare men, na bandi a men añ gamgê na toy tôrji ré. ⁹ Ena kibi geré. Hena kwôni ré si legen na, ôbi a upé gelê men, ôbi a era ira men, a sé men, ôbi a upé kalmé kañ emê ka lebé dô a men. ¹⁰ Ôbi gemsare ba era na wô gemsare men, deré temare men, mênê kirij a men. Niñba, nôbi en era bi ðijné ré mô tu geñ men, ré uwôn teré kibi wo gay gay wo hó a hen a men.»

¹¹ «Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Ôbi abê gamgê wo dôri na, ay yiri ulêñ wô gamgê kari. ¹² Niñba, kwôni wo abe gamgê wô uwônijn gursu mera ðiba na ôbi abêrji ré men, gamgê kôba na kari ré a men hen na, kirijna ôbi gel heñ era menba, ôbi ge ðiji añ, añ heñjê waserêji. ¹³ Ôbi li hen iyôn

wôsa ôbi li jé na wô uwônijn gursu mera, ðiba, erem sa gamgê a ré. ¹⁴⁻¹⁵ Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Mega wo Iban hônên men, nôbi kôba, en hôni men hen iyôn na, en hôn gamgê kañê men, bay kôba hônên men. En ay yen ulêñ wô sa gamgê kañê. ¹⁶ En ôrij nañ gamgê ka póni ka nañ bô ira nà tô. Gamgê bay ka hen na, na eré erañ nañ ci, añ bay a toyé tôn añ bay kêm a sa ðañ kiniji pôn men, ôbi gemérji kôba, a pôn a men.»

¹⁷ «Iban geyen na wôsa en ay yen ulêñ dema ené sa upé hôrij tô hen. ¹⁸ Añ yen bi wo en ay ulêñ hen na, na kwôni a beren eren né, niñba, na nôbi a ayê bé nañ bô geyé wupê. En nêñ dé yen bij temare men, en nêñ deré yen kebre a a men. Na tôô Iban to kelan a ené li hen.»

¹⁹ Sa kwôlê bi wo ôbi kôl hen na, karijare hô yi peré Jubnê. ²⁰ Ka póni peré kwône kôl iyôn ba: «Tunu to habij bôri a men, na kubra a men, menba, wô mi a kené toy kwôlê kibri a ba?»

²¹ Men né, ka póni kôl iyôn ba: «Kwôni wo tunu to habij bôri ba, a kelé kwôlê hen iyôn né men, tunu to habij ba, a belé tu ôbi tu tñj ba men».

Jubnê kañ Jésu

²² Bay li geseré wôñ belé kibi *iyéy Emen Jérusalêm a kibi kelanê a. ²³ Menba, Jésu ô palé derô habi wo iyéy Emen a si tô pal wo uwôgeri ré na kwo Salomôn hen.

²⁴ Menba, Jubnê sa mééri ta añ kôli iyôn ba: «Kirijna yôn a jeré bé bôrni kurij tón ba? Hena jeré na Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni wañ ta niña toyé.»

²⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na en kelêñge niñba, na ken kañ bê bôrnge sara. Wôsa anja en li nañ hini Iban hen na, na bay a deré kwôlen. ²⁶ Niñba, ken bi bôrnge sara ré, wôsa kena gamgê kañê ré.

²⁷ Gamgê kañê na, toy tôn men, en hôñji men, bay era tôn a a men. ²⁸ Men, nôbi en biji bay mô tu geñ nañ kwiniñji men, bay a mênê ré yôd men, kwôni a dôrji kôben a ré a men. ²⁹ Iban bi wo na ben ðijné bay ka hen na, gôlij sa are kêm añ kwôni nêñ derêji kôbri a ré a men. ³⁰ Nibay nañ Iban niña gawré ka pôn.»

³¹ Menba, Jubnê hô pô jerew ciré gôbijn Jésu deré. ³² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En li anja dôri ka hena yi Iban a kwône gelêñge niñba, na wô ka yôn pôn aña kené kena gôben deré kwôlji hen ba?»

³³ Menba, Jubnê uwôli sara iyôn ba: «Na wô lê anja dôri a niné gôben deré hen mera ré, niñba, wô tiié wo ju tiié Emen men, wô wo jôbi ju na gawra menba, ju li yem môñ Emen iyôn a men hen.»

³⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Lij bô magtubu tôô tonje a kôl Emen na ré

kôl iyôn ba: «Kena emen men.»³⁵ Nini hôn kwôlo magtubu to Emen ré kôl hen na, kwôni a mênê ré wôsa na ðijné bay ka bay na uwôl béré kwôlê wori biji hen a, Emen ré uwôgeji emen men hen.³⁶ Wôsa kupê nôbi ba, na Iban a dôren aj joon sa terare a menba, ken kôl ené tiiré na Emen wô kelê wo en kôl ené na Kema Emen hen.³⁷ Hena ené li anġa Iban li hen men né, ken bi bôrnġe san a ré men.³⁸ Nijba, hena ené li anġa Iban li hen aja kené gey bê bôrnġe san a ré na, ken bi bôrnġe sa anġa Iban li bay ka en li hen. Hen iyôn hari kôba, ken bi bôrnġe sa are bay ka hen a bi ken hôn dô mega wo Iban ré bij nap en men, nôbi kôba, ené bij nap dî men.»

³⁹ Sa kwôlê bi wo hen a na, Jubnê hô woge ciré ðeréri, nijba, ôbi si selay ô.

⁴⁰ Menba, Jêsu hô ô cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja ôbi lê batêm na lij ðijné batêm ya hen, aj ô meré ya.⁴¹ Bijné kwône era ligiri a aj kôl iyôn ba: «Ja ôbi lê batêm na li ġinê wôni pôn nêj iyôn né, nijba, kwôlo ôbi na kôl kém gengij sa gawra bi wo hen na, na kwôlê woġn tiri.»

⁴² Menba, kirij bay ka hen na, ðijné kwône bi bôrij sari a.

11

Jêsu bi Lajar ji si kampê

¹ Gawra wo pônî bay uwôgeri Lajar mô Bétani a, ôbi ômij. Sa iyére hende to hen na, si Mari nap yère Mart môrji ya.² (Mari hende to hen na na, na to na wusij Kelma ider sa têri a men, na mô nap guseri sare men hen. Aj Lajar bi wo ômij hen na yêene.)³ Si Mari nap Mart jé kôlij Jêsu iyôn ba: «Kelma, gel kwo ju geyri ġaj hen ômij.»

⁴ Kirija Jêsu toy hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ômġare to hen na, na to a diri ré, nijba, na to a gelê hini emê wo Emen men, na to bay ayij kibi Kema Emen a men.»

⁵ Jêsu gey Mari nap yère Mart men, yêneji Lajar a men damaġ. ⁶ Wulê bi wo ôbi toy wo Lajar ré ômij hen na, ôbi hô wôl sa wôo cêgê a, kirij ka ôbi môrij ya hen.⁷ Menba, ôbi kôlij bay tôri iyôn ba: «Na herêġe Judé.»

⁸ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «*Rabi, Jubnê na gey ciré ġôbem deré nap keram haw hen menba, já hô heré Judé sôġ ba?»

⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Wulê pôn ba, na tare môj kibi wôo ré ba? Hena kwôni ré ô kirij tu tare ba, a hebirij né, wôsa ôbi gel kirij ka peranġi ka sa terare a na.¹⁰ Nijba, hena kwôni ré ô kirij yoyre na, ôbi a hebirij wôsa kirij ka peranġi ka ôbi ré gelij kirij nap.»

¹¹ Cêgi kwôlê bi wo hen na, ôbi kôlij iyôn ba: «Melaġnena Lajar yi kum, aj na eré engġeri.»

¹² Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Kelma, hena ôbi ré yi na kum ba, ôbi a beraré senġe.»

¹³ Jêsu kôlji na kwôli temay Lajar nijba, bay kôl nap ba ôbi ré kôlji na kwôli kum.

¹⁴ Menba, Jêsu kôlji waġ a ta iyôn ba: «Lajar ma.¹⁵ Yen dôren ġaj wô sarġe wô napê wo en nap kirij bay ka hen, wôsa ôbi wo hen a lê dema kené bê bôrnġe san a. Na erêġe unéri.»

¹⁶ Sa kwôlê bi wo hen a na, Tomas wo bay uwôgeri Kerma hen kôlij megêri bay tô Jêsu ka baa hen iyôn ba: «Nabay kôba, na erêġe men. Hena ré temare hende kôba, na manġe nap dî.»

¹⁷ Kirija Jêsu sa menba, toy wo Lajar ré emij li wulê pôrbu kampê nij. ¹⁸ Bétani nap Jérusalêm na, perêrji dâ senġe, na kilomêter subu mera.¹⁹ Na hen iyôn a, Jubnê kwône ré eraji temare ligi si Mari nap Mart a wô jalê bôrji wô yêniji wo ma hen.

²⁰ Kirija Mart toy wo Jêsu era hen ya, menba, hende hena jô kwini aj Mari ba, mô baa ira.²¹ Mart kôlij Jêsu iyôn ba: «Kelma, hena henaġ jeré ná na ba, yênini henaġ ré ma ré tô.²² Nijba, haw hen kôba, en hôn wo anġa yôn yôn ka jeré engġerij Emen ba, ôbi ré bem.»

²³ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Yênê a jé sé kampê.»

²⁴ Mart uwôli sara iyôn ba: «En hôn wo ôbi ré jé sé kampê kirija ðijné ka ma ré jé sé Wulê woġn jeré kwôlê a hen.»

²⁵ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Nôbi, ena ôbi bij ðijné jé sé kampê men, ena ôbi biji meré tu ġej a men. Hena kwôni ré bi bôri san a ba, ré ma na ma kôba, a meré tu ġej.²⁶ Men, i i wo mô tu ġej aj bi bôri san a ba, a ma ré kwôy. Mu bi bôre sara ba?»²⁷ Mart kôli iyôn ba: «En bi bôn sam a Kelma, wo jeré na *Krist kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo ré era sa terare a na bi.»

²⁸ Kirija hende kôl hen iyôn menba, kirij ô ta. Aj uwôge yère Mari jigêd aj kôle iyôn ba: «Rabi ðebu hen ya uwôgerê.»

²⁹ Kirija Mari toy hen iyôn menba, hende hena kerê jô kwini.³⁰ Wôsa Jêsu sa bij sa iyére hende to hen ré tô nijba, ôbi baa na kirij ka Mart ré uwôġni ya hen.³¹ Menba, Jubnê ka ré mô bô ira nap Mari wô jalê bôre hen, kirija bay gel wo hende hena kerêd si nô hen iyôn na, bay hena ô tôre a aj kôlji iyôn ba: «Yaġ ba, hende ô na sa kampê ta eré sômê.»

³² Kirijna Mari sa bijn kirij ka Jésu d'ebin ya hen na, kirijna hende gili menba, hende kurij tòn t'eri a an kôli iyôn ba: «Kelma, hena henañ jeré ná ná ba, y'enen henañ ré ma ré.»

³³ Jésu gel wo hende sôm men, Jubné ka ré bare hen kôba, sôm a men na, bôri erem kwôlê gap an cémni uwôsij. ³⁴ Menba, Jésu engere Mari iyôn ba: «Ken emni yôn ba?» Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, era ju sa gel.»

³⁵ Menba, Jésu sôm. ³⁶ Kirijna Jubné gel wo Jésu sôm hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gelênge geyé wo ôbi geyri kêm hen.»

³⁷ An ka pôni perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi wo na bôl tu ôbi tu tij hen, henañ ré nêmé lê an bi Lajar ré ma ré ré ba?»

³⁸ Menba, bôri erem kwôlê damañ a sôn an ôbi ô sa kampê. Kampê bay ka hen, na uwormo keram a an kulmañ keram d'ij kibé. ³⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Nôgênge kulmañ keram hen an.» Menba, Mart y'eri ôbi temare bi wo hen, kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi emij li wulê pôrbu an d'ijé nij.»

⁴⁰ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Na en kôlê hena meré bi bôrê san a ba, meré gelé néé wo Emen ré ba?»

⁴¹ Menba, bay nôge kulmañ keram wo yi kibi kampê a hen an, an Jésu ay tiri bôrij kirij si ta an kôl iyôn ba: «Iban, en lêm dosé wô kwôlo ju toy keben a nij hen.

⁴² Kupê nôbi ba, en hôn wo jeré toy kwôlê keben a kwôy kwôy hapê, nijba, en kôl na wô kwônê b'ijé ka debu m'eren ta hen d'í, bi bay ré bi bôrji san a mega wo ré na jôbi a ré joon hen.»

⁴³ Kirijna ôbi kôl hen iyôn menba, kôl nañ t'eri to dami kôl iyôn ba: «Lajar, so nô.»

⁴⁴ Menba, ôbi temare bi wo hen nungero so. T'eri nañ kôbri lêgerij ta nañ kibi bargay men, tiri hariñ nañ kibi bargay a men, menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Beserêngerri an ken d'iri ô.»

Jubné way kwôli deré Jésu

⁴⁵ Jubné ka kwôni ka era temare uné Mari hen gel anga Jésu li hen, menba, bay bi bôrji sari a. ⁴⁶ Nijba, ka pôni perêrji a ôrji uné *Parisijêné an kôlji kwôli anga Jésu ré la hen. ⁴⁷ Menba, damné kan bay bê kwôbe nañ Parisijêné uwôgeji dapare to *Sanédrên an kôl iyôn ba: «Na lêngge na iyeñ ba? Wôsa gawra wo hen na, li giné kwône. ⁴⁸ Hena nana d'êngerri li hen iyôn na, b'ijé kêm a bê bôrji sari a, menba, Rômêné a eraji sa mêné *iyéy Emen tona men, tô yé wona a men.»

⁴⁹ Menba, kwo pôni perêrji a bay uwôgeri Kayib na *dami wo damné kan bay bê kwôbe elé bi wo hen a, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hôn ani ré kwôy. ⁵⁰ Bi gawra

pôn nêñ ré ma wô sa b'ijé kêm a deré laba, bi sa iyére ré mênij deré d'í ba?» ⁵¹ Ôbi kôl hen iyôn na sa kibri ré, wôsa elé bi wo hen na, ôbi na dami wo damné kan bay bê kwôbe an ôbi kôlji ta mega wo Jésu ré sa ma wô sa iyére. ⁵² Na wô sa iyére pôn mera ré, nijba, na wô hô dayé b'ijé ka Emen ka userij hen lij kurôngi yi wo pôn.

⁵³ Ayij t'ori wulê bi wo hen na, bay way kwôli ciré deréri. ⁵⁴ Na ôbi apa Jésu ré gel yiri wan wan tu Jubné ré hen, an ô sa iyére to kwa derô kwôlê to bay uwôgere Eperém hen ô meré ya nañ bay t'ori.

⁵⁵ Mega wo geserê lê *Pak wo Jubné baa da menba, b'ijé ka nañ sa iyére iyére kwône ôrji Jérusalêm a tumô Pak a d'ê ciré eré lôpê yirji wô s'elijn tumô Emen. ⁵⁶ Bay woge Jésu an bay engerij perêrji a derô haba wo iyéy Emen a iyôn ba: «Ken erem mega wo ôbi ré era kini geserê na ré ba?»

⁵⁷ Wulê bi wo hen na, damné kan bay bê kwôbe nañ Parisijêné na kôljin b'ijé iyôn ba: «Hena kwôni wo ré hôn kirij ka Jésu môrij ya ba, ré kôl ta an bi ciré eré b'eréri.»

12

Mari bi ider sa tê Jésu a

¹ Baa wulê jii dema geserê *Pak ré lij tô menba, Jésu hera Bétani sa iyé Lajar wo ôbi na biri ji si kampê a hen. ² Kirij bay ka hen na, Mart li angan emé b'ijé Jésu menba, peré kwônê b'ijé bay ka mô ôm are hen na, Lajar kôba, ya men. ³ Menba, Mari ay kwa gaasa wôj ider wo d'ijé dô wo garari mé wo bay li nañ kalmé ka bay uwôgeji nar hen, erañ sa wuse sa tê Jésu a an mô nañ gusiri sare an bô iyére kêm d'ijé ider. ⁴ Judas Iskariyôt ôbi tô Jésu wo pôni wo a ayé sa Jésu hen, kôl iyôn ba: ⁵ «Wô mi a nana kan ayé ider bi wo hen engerij *déniyé arew subu an c'ej bay nimré ré ba?»

⁶ Ôbi kôl hen iyôn na wô geyé wo ôbi gey bay nimré ré, nijba, wôsa ôbi na ôbi gemsare men, ôbi a na ôbi gemé lari a men, an lari wo bay biri gemé hen na, ôbi gômse kwari d'ê d'ijé. ⁷ Nijba, Jésu kôl iyôn ba: «D'êngere d'ê iyôn, wôsa hende li hen iyôn tumô ermij sa emé wo bay a sa emen a hen. ⁸ Bay nimré a meré nañ ken nañ wulê wulê tô, nijba, nôbi ba, na meré nañ ken nañ wulê wulê ré.»

⁹ Menba, Jubné kwône toy wo Jésu ré na Bétani a na, bay era na wô geléri ôbi mera ré, nijba, na wô gelé Lajar wo ôbi na biri ji si kampê hen a men. ¹⁰ Menba, damné kan bay bê kwôbe genge wo Lajar kôba, ciré diréri men. ¹¹ Wô sé wo Lajar ji si kampê hen na, Jubné kwône kanji damné kan bay bê kwôbe an bi bôrji na sa Jésu a d'í.

Anga bijné li wô sa wo Jésus Jérusalém a

¹² Wulê pôn cêgê menba, bijné kwône ka era wô lê geserê hen toy wo Jésus ré ða era Jérusalém a hen ya men, menba, ¹³ pôrji demañ gare kôbriji a aņ gerji jôriņ kwini naņ gura kôl iyôn ba: «Hosana, heramê yi wô sa Emen. Bi terê kibi yi wô sa kwo era naņ hini Kelma Emen hen. Kwo era hen bi a na kelma wo *Israyêl hen a men.»

¹⁴ Jésus uwôn kema kura ðay mega wo na liņ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

¹⁵ «Kenbay bijné ka Sijnô, * harêņge ré, gelêņge Kelma woņge ðaya mera sa kema kura a era hen ya.»

¹⁶ Kirij bay ka hen na, bay tô Jésus hôn ani bô are bay ka hen a ré. Niņba, kirijna Emen gel dampare to Jésus niņ, dema bay ré erem mega wo na ré liņ bô magtubu to Emen a wô sari aņa bijné ré li ariri hen.

¹⁷ Bijné kêm ka na ðebe naņ Jésus kirijna ôbi na uwôgij Lajar aņ na biri ji si kamņê hen na, bay dô kwôli are bay ka ôbi na li hen. ¹⁸ Na ôbi á, bijné ré jô kwini Jésus naņ gere wôsa bay na toy kwôli giņê bi wo ôbi na li hen. ¹⁹ Menba, *Parisijnêņê kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Gelêņge, ka nême ré niņ, wôsa bijné kêm ô tôri a.»

Bijné ka pôni ka na Jubņé ré hen, gey erê gelé Jésus men

²⁰ Grêkņê ka pôni perê ka ô wô tibê Emen sa geserê bi wo hen a na, ²¹ bay kôlij Pilip wo Bêtsayda bô emê wo Galilé a hen iyôn ba: «Kamaņ, nini gey gelé Jésus.»

²² Menba, Pilip ô kôlij André menba, bay wôð bem ô kôlij Jésus. ²³ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Wulê wo Emen a gelij bijné dampare tiņê nôbi *Kema Gawra hen nêmen niņ. ²⁴ Na kelêņge na tu kwôlê: hena gusij kaw ka bay ci hen, ré ma ré na, bay yi na kiniji a hen mera, niņba, hena bay ré ma dema ré sé aņ a yé gusij mê. ²⁵ Ôbi a, kwôni wo ré ôm dô sa terare a na, aņ erem san a ré ba, kay na yiri, niņba, kwo geyen gôlij emê wo sa terare a na ba, gem na yiri wô merê tu geņ wo naņ kwini men. ²⁶ Men, hena kwôni wo ré gey yé mana wupê ba, a era tôn a aņ kirij ka na sa merê ya hen na, ôbi kôba, a sa merê ya men. Hena kwôni ré na mana wupê ba, Iban a ayê kibri.»

Jésu kôl kwôli temayri

²⁷ «Haw hen na, bôn erem kwôlê gaņ. Ré ené kelé iyôn ba: Iban, dôren kibi aņga ca sa san a hen, niņba, na wô bi wo iyôņgi hen aņa ené eraņ kwôy sa terare a na, bi

ené sa gelij gusij hen. ²⁸ Iban, ay kibi henem.»

Menba, tôð gawra ôm derômarañ a kôl iyôn ba: «En heramiri niņ, aņ na hô heramiri a sôn.»

²⁹ Menba, kwônê bijné ka ðebe ya aņ toy hen na, bay kôl yaņ ré na emen a ré ené hen men, ka pôni kôl iyôn ba ré na *mana wo derômarañ a ré iyêlê kwôlê naņ ði hen men.

³⁰ Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na wô san nôbi a kené toy tôð hende to hen né, niņba, na wô sarņge kenbay ði. ³¹ Haw hen, na wulê wo Emen a jôriņ sa kwôlê sa bijné ka sa terare a na men, na wulê wo bay a dagij Sidan kelma wo sa terare a na men. ³² Niņba, nôbi na, kirijna bay a sa ðén sa gurô tagelê na, na wuro gawré kêm yen a.»

³³ Jésus kôl hen iyôn gelij gerê wo ðiré sa maņ hen. ³⁴ Menba, kwônê bijné uwôli sara iyôn ba: «Na liņ bô magtubu tôð tona kôl iyôn ba: «*Krist, kwo Emen dôri hen ré merê naņ kwini yôð» menba, wô mi a jeré kôl iyôn ba: «Bay ré sa dé Kema Gawra sa gurô tagelê ba?» Men, i na Kema Gawra bi men ba?»

³⁵ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Mega wo kirij ka perañgi baa perêņge a sem tô hen na, erêņge kirij ka perañgi a wô wo dilemne maa gwôsêņge. Wôsa kwôni wo ô dilemne a na, hôn kirij ka ôbi ôriņ ya hen né. ³⁶ Mega wo kirij ka perañgi bay ka hen baa perêņge a tô hen na, ken bi bôrņge sarji a aņ bi ken bilij yi kami kirij ka perañgi.»

Kirijna Jésus kôl kwôli are bay ka hen niņ, menba, ôbi ðiji aņ ô uwôbê kelañ naņ ci. ³⁷ Bi wo Jésus li aņgaņ giņê kwône tirji a bay gel hen a men, hen kôba, bay bi bôrji sari a ré. ³⁸ Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen a ariri ré liņ hen. Ôbi na kôl iyôn ba:

«Kelma, i a bê bôri sa kwôlo nini dô hen ba?»

Men, na i a Emen né yêge sa néé wori biri ba?»

³⁹ Bay nêmen bê bôrji sara ré, wôsa Esay na hô kôl a kôl iyôn ba:

⁴⁰ «Emen bi tirji gel kirij né men, bi bôrji denggel aņ bi tirji ré gel kirij né, aņ bi bay ré hôn ani ré.

Emen kôl iyôn ba:

En li hen iyôn bi bay ré bulo hera uņen né, wô wo hena bay ré hera uņen ba, ma ené berarêji.»

⁴¹ Esay kôl kwôli are bay ka hen iyôn wôsa ôbi gel damñare to Jêsu apa ôbi ré kôlin kwôli hen.

⁴² Bi wo hen kôba, perê damné ka Jubnê hen na, ka póni kwône bi bôrji sari a, nîjba, bay gel yirji nô ré wô Parisijnêné, wôsa bay hare wô wo bay maa ré dagêji bô *iyéy dañare a. ⁴³ Wôsa bay gey dené wo gawré gôlin kwo Emen.

Kwôlé a jôriñ nañ kwôlo Jêsu

⁴⁴ Menba, Jêsu iyêl kañ a ta kôl iyôn ba: «Kwôni wo bi bôri san a ba, bi na san nôbi a mera ré nîjba, bi na sa kwo joon a hen men. ⁴⁵ Men, kwôni wo gelen nôbi ba, gel na kwo joon hen men. ⁴⁶ Wôsa en era sa terare a nà ná môn kirij ka perangi iyôn, aji bi i wo ré bi bôri san a ba, ré mô kirij ka hendi a ré nîj. ⁴⁷ Hena kwôni wo ré toy kwôlé wupê apa ré gem ré na, na nôbi a jerê kwôlé sari a ré, wôsa en era sa terare a nà, ná wô jerê kwôlé sa ñiné a ré, nîjba, na wô gôlin nañ ci dî. ⁴⁸ Kwôni wo kañen men, gey kwôlé wupê a ré a men na, ôbi jerê kwôlé sari a ya, wôsa na kwôlé bi wo en uwól béreri hen a sa jerê kwôlé sari a, Wulê woñ jerê kwôlé a. ⁴⁹ Nôbi na, en iyêl na kwôlé wôni sa keben ré, nîjba, lban wo joon hen ôbi kôlen nañ kibri wori kwôlo ené sa kôl men, ené uwóljin béreri a men. ⁵⁰ Añ en hôn, tôô tori na, na merê wo nañ kwini. Na ôbi á, kwôlo kém wo ené kôl hen na, en kôl na mega bi wo lban na kelan hen iyôn.»

13

Jêsu pul tê bay tôri

¹ Wulê pôn tumô sa lê gesserê *Pak a na, Jêsu hôn wo wulê wo ñiré henañ sa terare a nà herê ligi lbari a ré baa ña nîj. Ôbi na pur ñiné kari ka sa terare a nà. Ôbi pirji hen kwôy wo ôbi derij kibi wulê wori sa terare a nà.

² Kirija Jêsu nañ bay tôri môrji kibi emê a perare menba, Sidan na dôbe ermé wo habij bô Judas Iskariyôt woñ kema Simô a bi ré sa dese Jêsu. ³ Jêsu hôn wo Emen ré biri néé sa are kém men, ôbi hôn wo ñiré hena na ligiri a men, ñiré hô na ligiri a a men. ⁴ Menba, ôbi hena kibi emê bi wo hen a dô bargay ka sa megêrji a hen yiri a aji, menba, ay kibi ka ôbi ré harij tô bôri hen. ⁵ Menba, ôbi bi kam bô dasa a pilij tê bay tôri aji mô nañ kibi bargay bay ka ôbi ré harij tô bôri hen. ⁶ Kirija Jêsu sa sa Simô Piyêr a menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, jôbi a hô pelen nôbi tèn dî ba?»

⁷ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Anja en li hen na, ju hôn bôrji haw hen né,

nîjba, era tumô hen na, já sa henê bôrji tô.»

⁸ Menba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Já pelé tèn nôbi ré kwôy.» Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Hena ené pelem tèm né ba, já yé ôbi tòn ré kwôy.»

⁹ Menba, Simô Piyêr hô kôli iyôn ba: «Kelma, hena ré na hen iyôn ba, pul tèn mera ré, nîjba, ju pul kôben nañ san kém a men.»

¹⁰ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Kwôni wo pul yiri ba, sél nîj aji na têri a ré pelé mera. Kenbay kena ñiné ka séli, nîjba, ken sél kém né.»

¹¹ Wôsa Jêsu hôn kwo a ayé sari hen, apa ré kôl iyôn ba: «Ken séli, nîjba, ken séli kém né hen.»

¹² Kirija ôbi pilji têrji kô nîj men, tôbe bargay kari hôriñ a men nîj na, ôbi hô mô kibi emê aji kôlin iyôn ba: «Anja en li hen ba, ken hôn bôrji ba? ¹³ Ken uwôgen *Rabi men, Kelma men. Ken uwôgen na ya wôsa ena ôbi sarñge men, Kelma woñge a men, na tiri. ¹⁴ A hena nôbi woñ Rabi woñge men, Kelma woñge a men hen, a peléngge têrñge hen na, kenbay kôba, ken pilij têrñge hen iyôn men. ¹⁵ Wôsa en li hen iyôn geléngge na gelé aji bi kené lij perêrñge a hen iyôn men, mega wo nôbi en lij hen iyôn men. ¹⁶ Na tu kwôlé a ené keléngge hen: mana a gôlin sa dami wori ré men, ôbi jé a gôlin sa kwo jori hen né men. ¹⁷ Haw hen wo ken hôn are bay ka kém hen nîj na, hena kené li arirji ba, yerñge a sa deréngge.»

¹⁸ «En kôl hen iyôn, na wô sarñge kenbay kém né, wôsa en hôn ñiné ka en tôrji hen. Nîjba, kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen na, arirji a lij. Kwôlé bi wo hen na, kôl iyôn ba: «Kwo ôm kwô nañ en hen na, ôbi a hô yé ôbi bareren.» ¹⁹ En keléngge haw hen pa dema are bay ka hen ré sa tô, aji kirija bay sa nîj ba, kené hôn mega wo «Ena kwo en kôl ené na ôbi hen.» ²⁰ Na tu kwôlé a ené keléngge hen: kwôni wo ñu kwo en jêri hen yiri a na, na nôbi a, ôbi ré ñeren yiri a hen men, kwo ñeren nôbi yiri a ba, ñu na kwo joon hen yiri a hen men.»

Jêsu kôl kwôli gawra wo ré sa deséri

²¹ Jêsu kôl hen iyôn menba, ermé kwôlé liri damañ aji ôbi kôl iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené keléngge hen: kwôni pôn perêrñge a hen a sa ayé san.»

²² Menba, bay tôri bôrjin tirji aji bay hôn na ba, ôbi ré kôl na kwôli i ba ré. ²³ Ôbi tôri wo póni kwo ôbi geyri gañ hen, mô kwari a aji yi ley kabrêri a. ²⁴ Simô Piyêr liri kôbri ré engerij Jêsu na ba, ré na i a ôbi ré kôlin kwôli hen ba? ²⁵ Ôbi tôri wo

ôbi geyri gap bi wo hen yi kabrêri a ap kôli iyôn ba: «Kelma, na i bi ba?»

²⁶ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Na kwo na berê mapa jibij kilij biri hen.» Ôbi fu mapa jibij kilij ap bij Judas woj kema Simô Iskariyôt. ²⁷ Kirija Judas enge mapa bi wo hen kôbi Jêsu a menba, Sidan ô bôri a menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Anga ju gey lê hen na, ju li lew ham nij.»

²⁸ Nijba, tô bay tôri ka môrji kibi emê nap ci hen hôn na ba, wô mi a Jêsu ré kôl hen ba, ré kwôy. ²⁹ Ap ka pôni kôl yan ba, mega wo Judas ré na ôbi gemê lari hen na, Jêsu ré gey kelêri na iyôn ba: «Ô kelê anga na lij geseê Pak réba ré kôli ré li nap bay nimiré men.» ³⁰ Judas enge mapa bi wo hen menba, hena si nô men. Kirij hendu nij a men.

Periŋge yerŋge, na tôô to kôrbi

³¹ Kirija Judas si nô nij menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Haw hen bay a gelé dampare tijê nôbi *Kema Gawra men, bay a gelé dampare to Emen sa keben a men. ³² Hena bay ré gel dampare to Emen wô sa kibi keben na, ba da wo Emen nap yiri kôba, a gelé dampare to Kemari men. ³³ Yênen kapê, na merê nap ken gap ré nij. Ka wogen nijba, mega wo na en kôlij Jubjê hen iyôn na, ka nê mê erê kirij ka na erê ya hen né. ³⁴ Na dêŋge tôô to kôrbi tôŋ: Periŋge yerŋge. Mega wo en periŋge hen iyôn na, kenbay kôba, ken periŋ yerŋge hen iyôn men. ³⁵ Kirija ken periŋ yerŋge hen iyôn dema bijê kêm ré henê wo kenê na bay tôn tô.»

Jêsu kôl kwôli uwôserê wo Piyêr ré sa uwôserê dirê hônî ré hen

³⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, já erê na yôn ba?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Kirij ka na erê ya hen na, já nê mê erê ya haw hen né, nijba, dê iyôn a dema, jeré sa erê tôn a tô.»

³⁷ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, wô mi a enê erê tôm a haw hen né ba? Na temare hende kôba, na ma wô sam.»

³⁸ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Na tiri wo já geyé ma wô san ba? Na tu kwôlé a enê kôlem hen: kura a yelê ré tô menba, já uwôserê têê subu jerê hônên né.»

14

Jêsu na gerê woj erê ligi Ibari a

¹ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Ermêŋge kwôlé wôni ré, nijba, ken bi bôrŋge sa Emen a men, ken bi bôrŋge san a a men. ² Wôsa kini merê yi gap bô iyê Iban a. Hena henaŋ ré na hen iyôn réba, henaŋ enê kelêŋge wan a ta. En ô wô panê kirij ka gengij sariŋge. ³ Ap kirija na erê ap kirija en panaŋge kirij kera nij na, na

bulo hera sa periŋge nap en, ap bi kirij ka en sa ô merê ya ba, kenbay kôba ka merê ya men. ⁴ Kirij ka na erê ya hen na, ken hôn gerê wo ô kirij bay ka hen a men.»

⁵ Menba, Tomas kôli iyôn ba: «Kelma, nini hôn kirij ka já ôriŋ ya hen né, menba, nijba lê iyen a ninê henê gerê wo ô ya hen ba?»

⁶ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Nôbi ena gerê men, tu kwôlé men, merê tu geŋ a men. Kwôni a erê ligi Iban a ba, sé si legen né. ⁷ Hena kenê hônên ba, ken hôn na Iban men. Ap haw hen ba, ken hônî men, na ken gili a men nij.»

⁸ Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Kelma, gelêni Ibam ap yerni a derêni mera.»

⁹ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Pilip, en mô nap ken na ca yeŋ apa jerê kôl jerê hônên ré tô ba? Kwôni wo gelen nôbi ba, gel na Iban men, menba, li iyen a jerê kôl iyôn ba: «Gelêni Ibam sôn ba?» ¹⁰ Ju bi bôm sara mega wo enê na yi Iban a men, Iban ré na yen a men ré ba? Kwôlo en kelêŋge hen na, en kelêŋge na sa keben né ap Iban wo yi yen a hen na, ôbi a lê angari. ¹¹ Iyôn ba, ken bi bôrŋge sa kwôlé wo en kôl iyôn ba: En bij nap Iban a men, Iban kôba, bij nap en men hen. Men, hena ré na iyôn né kôba, ken bi bôrŋge san a, wô kibi anga en li hen. ¹² Na tu kwôlé enê kelêŋge hen: kwôni wo bi bôri san a na, ôbi a lê anga en li hen men, a hô lê ka dê ka en li hen ap sôn, wôsa en ô na ligi Iban a tô. ¹³ Ap are kêm ka ka engerê nap henen hen na, na lê bêŋge ap bay ré gelij dampare to Iba Kema sa kibi Kemari. ¹⁴ Hena kenê engere ani nap henen na, na lê bêŋge.»

Jêsu ay tôri dirê jêp nap Tunu toŋ hendi bô bôrê bij bay tôri

¹⁵ «Hena kenê geyen ba, ka bê kwôlé sa tôô tijê a men. ¹⁶ Ap nôbi na uwôlé Iban ap ôbi a bêŋge hende lê nap ken to dangi bi ré sa mô nap ken yôd nap kuune. ¹⁷ Hende a na Tunu toŋ tu kwôlé to bijê ka sa terare a na. Bay a geyêre ré, wôsa bay gele ré men, bay hône ré a men. Nijba, kenbay ba, ken hône, wôsa hende mô nap ken men, mô bôrŋge a a men.»

¹⁸ «Na dêŋge kam tijanê ré, nijba, na hera upêŋge hen ya. ¹⁹ Dê iyôn a menba, bijê ka sa terare a na, a gelen ré nij, nijba, kenbay ba, ka gelen. Mega wo en mô tu geŋ hen iyôn na, kenbay kôba ka merê tu geŋ a men. ²⁰ Wulê bi wo hen na, ka henê wo nibay nap Iban ninê yi mega gawra wo pôn iyôn men, kenbay nap en kôba, nana yi mega gawra wo pôn iyôn men.»

²¹ «Kwôni wo hôn tôô tijê ap bi kwôlé sara dô ba, ôbi a puren men, Iban a perêri

men, nôbi kôba, na peréri men, na lê apan ôbi a henê wo ené na i ba, a men.»

²² Menba, Judas wo na kwoɲ Iskariyôt ré hen kôli iyôɲ ba: «Kelma, na iyeɲ a jeré gelé yem béni nibay díba bɲ bɲé ka sa terare a nà, ré hen ba?»

²³ Menba, Jésu uwôli sara iyôɲ ba: «Hena kwôni ré geyen ba, a bê kwôlé sa kwôlé wupé men, Iban a geyéri men, nibay naɲ Iban nɲa era upéri aɲ sa bɲ naɲ dí a men. ²⁴ Nɲba, kwôni wo geyen ré, ba, a bê kwôlé sa kwôlé wupé ré men. Aɲ kwôlo ken toy keben a hen na, na kwôlé wupé ré, nɲba, na kwo Iban wo joon hen dí.»

²⁵ «Na en keléɲge kwôli are bay ka hen kirɲa na en baɲ naɲ ken hen. ²⁶ Hende lê naɲ ken to na Tunu toɲ hendi bô bôré to Iban a joɲ naɲ henen béɲge hen na, hende a geléɲge are kém men, a jebé tó bôɲge sa kwôlo kém wo na en keléɲge a hen a men.»

²⁷ «En déɲge naɲ bô jalé wupé, en béɲge bô jalé wupé, en béɲge na môɲ kwo bɲé ka sa terare a nà, bɲ hen iyôɲ né. Iyôɲ ba, ken dí bôɲge bôɲ kam ré men, ken sun ré a men. ²⁸ Na ken toy, na en keléɲge iyôɲ ba: «Na erê aɲ na bulo hera upéɲge.» Hena kené geyen ba, ka sa lê yi derê wô wo en hô ligi Iban a wôsa ôbi dami dên. ²⁹ Na en keléɲge kwôli are bay ka hen ca tumô nɲ dema bay ré sa tó, aɲ bi kirɲa are bay ka hen ré sa ba, kené bɲ bôɲge sara. ³⁰ Na iyêlé naɲ ken gap céɲé ré nɲ, wôsa kelma wo sa terare a nà wo na Sidan hen era hen ya. ³¹ Ôbi ôriɲ naɲ néé san a ré. Nɲba, na bé bɲé ka sa terare a nà, ré hôn wo ené gey Iban aɲ ené li na aɲga ôbi ré gey ené li hen. Henange ta, na eréɲge aɲ kirɲ ka nà.»

15

Jésu a na tó gurô tɲaɔɔr

¹ «Ena yi tɲaɔɔr toɲ tiri hen men, Iban a na ôbi gemére men. ² Kam kôbi tɲaɔɔr to yê ré ba, ôbi dere jô aɲ, nɲba, to yê ba, ôbi pane bi ré hô yê damaɲ a. ³ Haw hen kena bɲé ka sédelé sa kibi kwôlo na en uléɲge béréri hen. ⁴ Hena kené bɲ naɲ en ba, nôbi ba, kôba na bɲ naɲ ken men. Hena kôbi tɲaɔɔr ré baa yi gurôre a ré ba, a nêmé yê sa kibri bɲ né, hen iyôɲ na, kenbay kôba, hena kené bɲ naɲ en ré ba, ka nêmé lê ani kani ka dôri sa kebrenge ré kwôy hen iyôɲ men.»

⁵ «Nôbi ena yi tɲaɔɔr aɲ kenbay kena kami kôbre. A hena kwôni ré bɲ naɲ en aɲa nôbi ené bɲ naɲ dí a men na, ôbi a lê aɲga dôri damaɲ bɲ Emen, wôsa hena nôbi ené naɲ ken ré ba, ka lê ani kani sa kebrenge ré. ⁶ Hena kwôni ré bɲ naɲ en ré ba, bay a uwôli aɲ, môɲ kam kôbi

tɲaɔɔr to bay na soor aɲ hay menba, bay pô bi bô tare a aɲ uwoyéɲ hen iyôɲ. ⁷ Hena kené bɲ naɲ en men, hena kwôlé wupé yi bôɲge a a men na, engeréɲge aɲga yôɲ yôɲ ka ken gey aɲ ka upé. ⁸ Hena kené li aɲga damaɲ bɲ Emen na, bay a ayê kibi Iban men, ôbi a, kené yɲ bay tón a men tó. ⁹ Mega wo Iban geyen hen iyôɲ na, nôbi kôba, en geyéɲge hen iyôɲ men. Bɲge naɲ en, aɲ bi na peréɲge. ¹⁰ Hena kené bi kwôlé sa tó tɲé ba, na peréɲge mega wo nôbi en bɲ kwôlé sa tó to Iban a, aɲ ôbi puren hen iyôɲ men.»

¹¹ «En keléɲge kwôli are bay ka hen, aɲ bi yi derê wo yi yena hen na, ré yi yerɲge a iyôɲ men, aɲ bi yi derê wouge bi wo hen ré dô dô ceré. ¹² Na tó tɲé nôbi a na: «Perɲge yerɲge mega nôbi kôba, en peréɲge hen iyôɲ men.» ¹³ Ayê yem bɲ temare wô sa milɲem na, peré wo dê kwo hen ba, naɲ. ¹⁴ Hena kené li aɲga en ay tó bô béɲge hen na, kena milɲem. ¹⁵ Na uwôgêɲge manê céɲé ré nɲ yôd, wôsa kwôni wo na mana na, hôn aɲga ôbi iyéyri li hen né. Nôbi en uwôgêɲge milɲem wôsa en geléɲge aɲga Iban na gelon hen kém. ¹⁶ Na kenbay a dôren né, nɲba, na nôbi a teréɲge aɲ jéɲge aɲ bi jé lêreɲge ré yi kwo dôri kwôy kwôy men, ré yi naɲ kiniji a men. Aɲ bi kirɲa kené engerɲ Iban aɲga yôɲ yôɲ naɲ henen ba, ôbi ré béɲge a men. ¹⁷ Tó to en ay béɲge a na: «Perɲ yerɲge.»

»

Bɲé ka sa terare a nà kaɲ Jésu naɲ bɲé kari

¹⁸ «Hena bɲé ka sa terare a nà ré deréɲge yôd na, ken hôn wo bay na ré kaɲen yôd na hen iyôɲ men. ¹⁹ Hena henaɲ kené na ka sa terare a nà ná, sa terare henaɲ ré geyé aɲga. Nɲba, kena ka sa terare a nà ré men, en teréɲge na peré bɲé ka sa terare a nà na wô bi wo hen aɲa bay ré deréɲge yôd hen. ²⁰ Erméɲge sa kwôlo na keléɲge hen: «Mana a gôliɲ sa dami wori ré.» Hena bay na ré gelen gusiɲ ba, kenbay kôba, bay a geléɲge gusiɲ hen iyôɲ men, hena bay na ré bi kwôlé sa kwôlé wupé a ba, bay a bê sa kwonge a hen iyôɲ men. ²¹ Nɲba, bay a léɲge are bay ka kém hen wô kibi henen, wôsa bay hôn kwo joon hen né. ²² Hena na ené sa ré men, na en kôli kwôlé wo Emen ré a men na, tériɲ henaɲ ré naɲé yirji a. Nɲba, haw hen, bay a deré kibriji wô sa tériɲ toji bɲ né. ²³ Kwôni wo kaɲen ba, kaɲ na Iban hen men. ²⁴ Hena na ené li peréri a aɲga kwôni na li tumô sa pôn ré hen na, tériɲ henaɲ né naɲé yirji a, nɲba, haw hen wo bay gel are bay ka en li hen kôba, bay kaɲeni nibay naɲ Iban. ²⁵ Nɲba, yi hen iyôɲ bi kwôlo na liɲ bô magtubu tó

toji a kól iyôn ba: «Bay kapen yôd na dên iyôn» hen na, bi ariri ré lij.»

²⁶ Menba, Jésu hô kólji iyôn ba: «Kirija hende lê nap ken to na Tunu top hendi yêgê sa kwôlê wop tiri bij ðiné hen to hena ligi Iban a sa na, hende a sa derênge kwôlen. ²⁷ Men, kenbay kôba, ka sa derê kwôlen, wôsa na kena nap en kirija na en ayin tô jé wupê kwôy kemnêj.»

16

¹ «Na en kelênge kwôli are bay ka hen, ap bi kené dî tô ayê bôd wonge ap né. ² Bay a dagênge bô *iyéy dapare a men, era baa tumô hen na, kwôni a derênge menba, a ermé môp diré tebe na Emen hen. ³ Bay a lê hen iyôn, wôsa bay hôn Iban ré men, bay hônen nôbi ré a men. ⁴ En kelênge kwôli are bay ka hen, ap kirija bay ré sa ba, kené erem mega wo na ené kelênge kwôliji tumô nij. Na en kelênge ca tumô ré, na wô wo na en baa nap ken tô.»

Jé wo Tunu top hendi bô bôré a lê

⁵ «Haw hen, na herê ligi kwo na joon a hen. Menba, kwôni pôn nêj iyôn perênge a hen engeren iyôn ba: «Ju ô na yôn ba», ré kwôy. ⁶ Na wô wo en kelênge kwôli are bay ka hen, apa turnge ré na hen ba? ⁷ Nij na, na kelênge na tu kwôlê: hena ené ô ba, a derê wô sarnge, wôsa hena ené ô ré ba, hende lê nap ken a era upênge ré. Nijba, hena ené ô na, na jor nap tu béngge. ⁸ Ap kirija hende a sa na, hende a gelij ðiné ka sa terare a na, mega wo ermé woji wo gengij sa têrij men, sa lê angap derôre a men, sa jerê kwôlê a a men hen na, ré habij. ⁹ Wôsa kwo gengij sa têrij ba, na wô wo bay bi bôrji san a ré. ¹⁰ Men, kwop lê angap derôre ba, na wô wo na erê ligi Iban a, ap ka gelen cêgê ré nij yôd hen. ¹¹ Men, kwo gengij sa jerê kwôlê a ba, na wô wo kelma wo sa terare a na, bay jô kwôlê sari a nij a men.»

¹² «Kwôlê baa gap wo ré ené kelênge tô, nijba, haw hen en hôn wo ré dê sarnge. ¹³ Kirija Tunu top hende yêgê sa kwôlê wop tiri bij ðiné hen, a sa na, hende a gelênge tu kwôlê kêm, wôsa hende a kelê kwôlê wôni sa kebre ré, nijba, na kwôlo hende toya men, hende a kelênge kwôli anga a era hen a men. ¹⁴ Hende a gelij ðiné dampare tijê wôsa na kwôlo hende toyo keben a ré kelênge hen. ¹⁵ Are kêm ka Iban ôrij hen na, na kapê nôbi men. Na ôbi á, ené kól hende ré sa kelênge na kwôlo hende toyo keben a hen.»

Bô emê a sa bilij yé yi derê

¹⁶ «Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen.»

¹⁷ Sa kwôlê bi wo hen a na, bay tôri ka pôni engerij yirji kól iyôn ba: « «Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen wôsa en ô na ligi Iban a», hen ba, bôri na iyen ba?» ¹⁸ Menba, bay hô kól iyôn ba: «Ba kwôlo ôbi kól iyôn ba: «Dê a» hen ba, bôri na iyen ba? Wôsa nana hôn bô kwôlê wori bi wo hen né.»

¹⁹ Jésu hôn wo bay ré gey engereri kwôlê menba, ôbi kól iyôn ba: «Ken engeren na kwôlê na sa kwo ené kól iyôn ba: «Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen hen ba?» ²⁰ Na tu kwôlê ené kelênge hen: ka sômnê men, ka barê men, menba, ðiné ka sa terare a na ba, a merê nap yi derê. Kenbay ka gelij gusij nijba, gusij tonge hende to hen a sa belij yi derê. ²¹ Kirija iyore ta yê na, hende gelij gusij wôsa wulê wore nêj, nijba, kirija hende yê kema uwól tón nij na, yi derê wo gawra ré yêj sa terare a na hen lere ap hende gôrbij sa gusij to na lere hen. ²² Kenbay kôba, haw hen ken gelij gusij nijba, na hô gelênge ka lê yi derê ap kwôni wo a derê yi derê wonge bi wo hen ba, nap nij.»

²³ «Wulê bi wo hen a na, ka engeren kwôlê wôni ré kwôy. Na tu kwôlê ené kelênge hen, anga yôn yôn ka ken engerij Iban nap henen na, ôbi a béngge. ²⁴ Kwôy kemnêj kemnêj kôba, ken enger ani nap henen ré tô. Engerênge ap ka upê ap bi yerenge ré derênge cerêd.»

Jésu gôlij sa néé wo sa terare a na

²⁵ «En kelênge kwôli are bay ka kêm hen nap gwsore nij. Nijba, wulêri a nêmé na, na kelênge na nap gwsore ré nij. Nijba, na kelênge kwôli Iban waj ta. ²⁶ Wulê bi wo hen na, ka engeré are nap henen dîba, na uwôlij Iban are wô sarnge ré nij. ²⁷ Wôsa Iban bi nap yiri geyênge, wôsa ken geyen men, ken bi bôrnge san a mega wo ené hena na ligiri a a men. ²⁸ En hena na ligi Iban a a ené era sa terare a na. Haw hen, na hena sa terare a na, herê ligi Iban a.»

²⁹ Bay tôri kôli iyôn ba: «Gel, haw hen ju kól kwôli Iban waj a ta men, ju kól gwsore tôni ré men. ³⁰ Haw hen, nini hôn wo jerê hôn are kêm ap kwôlê wo kwôni dâ engerem tô kôba, ju hôn nij. Na ôbi á, niné bi bôrni sam a wo jerê hena na ligi Iban a hen.»

³¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ken hôn nij ba? ³² Wulêri nêj nij wo ka userij ap i ba a wayê kwini erê erê ap ka dên penen. Nijba, ena penen ré, wôsa Iban na nap en. ³³ Na en kelênge kwôli are

bay ka hen, bi kené uwôn bô jalé legen a. Ka gelij gusij sa terare a nà, nijba, ken bu bônge iyêre wôsa en gôlij sa néé wo sa terare a nà nij.»

17

Jésu uwôl Ibari wô sa bay tôri

¹ Kirija Jésu kôl hen iyôn kô nij menba, ay tiri bôrij kirij si derômaraj aj kôl iyôn ba: «Iban, wuléri nêmen nij. Ay kibi Kemam aj bi Kemam kôba, ay kem men. ² Wôsa ju biri tôd sa ðiné ka sa terare a nà kêm bi ré bij ka ju biri hen meré wo naj kwini. ³ Aj meré wo naj kwini bi wo hen na, na bi bay ré hônem jôbi Emen wôj tiri pôn nêj ham hen men, bay ré hôn Jésu *Krist wo ju jori hen a men. ⁴ En gel dampare tom sa terare a nà men, en li jé wo na ju bèn kôben a hen kô nij a men. ⁵ Iyôn ba, Iban, haw hen wo ju môrij hen na, ju hô ben dampare tipé to na en baj legem a tumô pa dema tô terare na ré ðij tô hen.»

⁶ «Bijé ka sa terare a nà, ka na ju teraji ben hen na, en li kwôy aj bay hôn dampare tom. Bay na kam aja jéré ben hen, ôbi a, bay ré bi kwôlé sa kwôlé wom a hen. ⁷ Aj haw hen, bay hôn mega wo are kêm ka jéré ben hen na, ré hena na legem a. ⁸ Wôsa na kwôlo na ju kelan a ené kôlji men, bay enge bij bôrji sara aj bay hôn dô wo ené hena na legem a tiri men, bay bi bôrji sam a mega wo jôbi a na ré joon a men.»

⁹ «Na wô sarji bay a ené uwôlem hen. En uwôlem na wô sa ðiné ka sa terare a nà ré, nijba, wô sa ka ju ben hen, wôsa bay na kam. ¹⁰ Wôsa anja na kapé ba, na kam men, ka na kam ba, na kapé men. Aj bay ré gelij dampare tipé yirji a. ¹¹ Nôbi ena kwo sa terare a nà ré nij, nijba, bay ba, baj sa terare a nà tô, wôsa na heré legem a. Iban wo yi naj jengêri, ðiné ka na ju ben hen na, ju gemji naj henem, aj bi bay yi mega gawra wo pôn, mega wo nabay kôba, nana pôn hen iyôn men. ¹² Kirija na en baj naj ci sa terare a nà tô na, na en gemji naj henem. Na en gem ka na ju ben hen ðiba, kwôni pôn nêj iyôn kôba, na kay ré. Nijba, na kema wôj ôbi mêné pôn hari a kayé, aj bi kwôlo na yi bô magtubu to Emen a hen ré ô naj geréri. ¹³ Aj haw hen wo na heré legem a hen na, en kôl kwôli are bay ka hen wo en baa sa terare a nà tô, bi bay ré uwônij yi deré wupé mega wo yen nôbi kôba, dôren hen iyôn men. ¹⁴ En kôlji kwôlé wom menba, ðiné ka sa terare a nà kajji yôd, wôsa bay li anja ðiné ka sa terare a nà li hen né, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men. ¹⁵ En uwôlen na wo jéré pôrji sa terare a nà ôrij legem a ré tô,

nijba, jéré gemji wô wo Sidan woge wô bëji kayé hen ði. ¹⁶ Bay na ka sa terare a nà ré, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men. ¹⁷ Bi tu kwôlé wom liji bi bay yi ðiné ka yi naj jengêrji, wôsa kwôlé wom na, na tu kwôlé. ¹⁸ Mega wo na ju joon peré ðiné ka sa terare a nà hen iyôn na, nôbi kôba, en jéji peré ðiné ka sa terare a nà hen iyôn men. ¹⁹ En ay yen lij jé bem wô sarji aj bi bay kôba, ré ayij yirji lij jé bem tiri hen iyôn men.»

²⁰ «Na wô sarji bay piniji a ené uwôlem hen né, nijba, wô sa ka a bē bôrji san a wô kwôlo bay ka ju ben hen a dôrji hen a men. ²¹ En uwôlem na wo bay kêm ré yi mega gawra wo pôn. Iban, bi bay bij pôn naj na, mega wo nabay kôba, nana yi môj gawra wo pôn hen iyôn men, bi bay yi mega gawra wo pôn iyôn men. Aj bi ðiné ka sa terare a nà ré bi bôrji san a wo jôbi a ré joon hen. ²² Hini emé wo na ju ben hen na, nôbi kôba, en bij men, aj bi bay ré bij pôn mega wo nabay nana bij pôn hen iyôn men. ²³ Aj nôbi naj ci nijna gawra wo pôn mega wo jôbi naj en nana gawra wo pôn hen iyôn men, aj bi bay ré bij pôn dô. Ôbi a, ðiné ka sa terare a nà ré hené wo jôbi a na ré joon men, jéré geyji môj kwo jéré geyen hen iyôn men hen.»

²⁴ «Iban, en gey bi kirij ka ené meré ya hen na, ðiné ka na ju ben hen ré mô ya men, aj bi bay ré gel dampare to na ju ben hen, wôsa ju geyen ca tumô dema tô terare na ré ðij tô. ²⁵ Iban wôj ôbi lê anjan derôre, ðiné ka sa terare a nà na hônem ré, nijba, nôbi en hônem, aj ka na ju ben hen hôn wo jôbi a na ré joon. ²⁶ En li aj bay hônem men, na hô lê aj bi bay hônem daman a. Aj bi geyé wo ju geyen hen na, bi bay kôba, geyij megêrji hen iyôn men, bi nôbi ené bij pôn naj ci a men.»

18

Kwôli beré wo bay bu Jésu

(Mt 26: 47-56, Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-50)

¹ Kirija Jésu uwôl Emen hen iyôn kô nij menba, ôbi naj bay tôri ðayji si cêgi tu kam ka bay uwôgeri Sédrôn aj bay ô bô yagé wo póni wo bay banij gurô ya wo yi kirij bay ka hen a. ² Menba, Judas wo a sa ayé sari hen hôn kirij bay ka hen dô, wôsa Jésu naj bay tôri ôrji ya gan gan. ³ Menba, Judas dera asgarné naj bay gemé *iyéy Emen ka damné kaj bay bē kwôbe naj *Parisipêné a jôji hen eraj kirij bay ka hen naj tare toj tô depere men, lampa men, anjan mapé a men. ⁴ Jésu hôn anja ré sa liri hen, menba, ôbi jera kwini aj kôlji iyôn ba: «Ken woge na i ba?»

⁵ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.» Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Na nôbi bi a na.»

Judas wop ôbi ayê sari hen kôba, nap ci ya men. ⁶ Kirija Jésus kôli iyôn ba: «Na nôbi bi a na», menba, bay hô nap cégeriji ap herinjji. ⁷ Jésus hô engeriji iyôn ba: «Ken woge na i ba?» Menba, bay kôl iyôn ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.»

⁸ Menba, Jésus hô uwôli sara iyôn ba: «Ré ené kelênge tumô ré na nôbi bi a ré na ré ba? A hena ré na nôbi a kené wogen ba, kamanj ka hen ba, ken diji ô angaji.»

⁹ Ôbi kôl hen iyôn bi kwôlo na ré lip bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ka na ju ben hen na, kwôni pôn nêñ iyôn kôba, kay ré hen na, ariri ré lip.» ¹⁰ Simô Piyêr wo ôriñ nap yebere top kaskar to kôbri a hen, dô dip maa mana wo pôni wo *dami wo damné kap bay bê kwôbe wop gusurô jô. Mana bi wo bay di mari jô hen na, hini na Malkus. ¹¹ Menba, Jésus kôlin Piyêr iyôn ba: «Dôbe yebere tom hôriñ bô sabare a. Ju gey bi ené gelij gusij to lban na di gengij san hen né ba?»

Bay ôriñ nap Jésus bij Aan dami wo damné kap bay bê kwôbe

(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Lk 22: 54)

¹² Menba, asgarjê nap dami woji men, bay gemé iyéy Emen a men beroji Jésus ap harêri nap ganje. ¹³ Menba, tumô ba, bay ôriñ nap di iyé Aan a wo na môy Kayib wop dami wo damné kap bay bê kwôbe bô elê bi wo hen a hen. ¹⁴ Men, na Kayib bi a na kôlin damné ka Jubjê iyôn ba: «Hena gawra pôn ré ma wô sa ðinjê ka sa ira ba, dô hen.»

Piyêr uwôser ðiré hôn Jésus ré

(Mt 26: 69-70, Mk 14: 66-68, Lk 22: 53-57)

¹⁵ Simô Piyêr nap ôbi tô Jésus wo pôni kôbiji tô Jésus. Ôbi tô Jésus wo pôni bi wo hen na, dami wo damné kap bay bê kwôbe hôni dô. Na ôbi á, bay ré ðiri ô nap Jésus ira derô haba wo dami wo damné kap bay bê kwôbe bi wo hen a hen. ¹⁶ Nijba, Piyêr ba, ðebo baa nô kibi geré. Menba, ôbi tô Jésus bi wo hen so sa iyêl nap iyore to gem kibi geré hen menba, hende di Piyêr ô ira men. ¹⁷ Hende gemé kibi geré hende to hen engerij Piyêr iyôn ba: «Jôbi ju na ôbi tô gawra bi wo hen men, ré ba?» Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Enj en, ena ôbi tôri ré.»

¹⁸ Kelanê dii menba, bay jé nap bay gemé iyéy Emen hen lamji tare iyêbe. Menba, Piyêr kôba, era sa iyêbe nap ci men.

Kwôlo dami wo damné kap bay bê kwôbe engerij Jésus

(Mt 26: 59-66, Mk 14: 55-64, Lk 22: 66-71)

¹⁹ Dami wo damné kap bay bê kwôbe engerij Jésus kwôlê gengij sa bay tôri men, sa ari gelé kari a men. ²⁰ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «En kôl kwôlê wupê tu wolé men, en gelij ðinjê are bô *iyéy dapare a men, bô iyéy Emen a men, kirij ka Jubjê kêm dap ya hen a men ðiba, en li ani kani nap uwôbê ré. ²¹ Wô mi a jeré engeren ba? Engerij ðinjê ka na toy kwôlo na en dô hen. Wôsa bay hôn kwôlê bi wo na en dôri hen.»

²² Kirija Jésus kôl hen iyôn menba, ôbi gemé iyéy Emen wo pôni kwo ré ðebe kwa hen di Jésus tô mari a ap kôli iyôn ba: «Na hen iyôn a jeré uwôlin dami wo damné kap bay bê kwôbe kwôlê sara hen ba?»

²³ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Hena ené iyêl habij ba, ju gelen kwôlê bi wo en iyêl habij hen. A hena kwôlo ené iyêl hen na tiri ba, wô mi a jeré ðên ba?»

²⁴ Menba, Aan jén nap Jésus nap kôbri wo ré hariñ bij dami wo damné kap bay bê kwôbe Kayib.

Piyêr hô kôl ðiré hôn Jésus ré

(Mt 26: 71-75, Mk 14: 69-72, Lk 22: 58-62)

²⁵ Kirij bay ka hen na, Piyêr ðebe iyêbe tare tori hende to hen baa ya menba, kwôni wo pôni engereri iyôn ba: «Jôbi kôba ju na perê bay tô gawra bi wo hen men ré ba?» Menba, Piyêr uwôser kôl iyôn ba: «Enj en, ena ôbi tôri ré.»

²⁶ Mana wo dami wo damné kap bay bê kwôbe wo pôni na gôbri kwo Piyêr na di mari jô hen kôli iyôn ba: «Kamanj, na gelem bô yagê a nap di ré ba?»

²⁷ Nijba, Piyêr hô uwôser a menba, kirij bay ka hen na, kura yel.

*Bay ôriñ nap Jésus bij kelma *Pilat*

(Mt 27: 1-2, 11-14, Mk 15: 1-5, Lk 23: 1-5)

²⁸ Tô kirij cud menba, bay henañ nap Jésus iyé Kayib a ôriñ iyé ôbi emé sa iyére wop Rômê wo bay uwôgeri Pilat hen. Nijba, damné ka Jubjê ôriji ira ré wôsa Pilat na Jub ré, wôsa eré iyé kwôni na Jub ré na, a lê ap bay a kagemê. Bay gey bi yirji ré *kagemé né, bi ciré ômij geserê *Pak. ²⁹ Na ôbi á, ôbi emé sa iyére Pilat ré so nô dema ré sa uwonji hen. Kirija ôbi sa menba, engeriji iyôn ba: «Na kwôli mi a kené uwôl sa gawra bi wo hen a ba?»

³⁰ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Hena gawra bi wo hen henañ ré li habré wôni ré ba, henañ niné erañ nap di tumôm a ba?»

³¹ Menba, Pilat uwôli sara iyôn ba: «Berénggeri ken ôriñ ap kenbay ken ô jeré kwôlê sari a nap tôô tonje.» Menba, bay hô uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kap Rômê ken kelêni niné uwôlin kwôni kwôlê wop temare sari a ré.»

³² Na hen iyôn aña kwôlo Jésu na kôl gengiñ sa geré temayri to diré ma hen, ariri ré lijn hen. ³³ Menba, Pilat bul hô ira ô uwôgê Jésu aņ engereri iyôn ba: «Ju na kelma wo Jubnê bi ba?»

³⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kwôlo ju engeren hen, na kwo jôbi a ermê hen iyôn laba, na kwôni a kôlen hen iyôn gengiñ san dî ba?»

³⁵ Menba, Pilat uwôli sara iyôn ba: «Nôbi ena Jub ba? Na yênem kam naņ damnê kaņ bay bê kwôbe a eraņ naņ ju ben. Nijba, ju la na mi ba?»

³⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Emê iyére tijnê na to sa terare a nà ré. Hen aña emê iyére tijnê henaņ ré na to sa terare a nà ná, henaņ manê kaņ henaņ ré karê maņê wô san aņ bi bay ré buren bijn damnê ka Jubnê ré. Nijba, na hen iyôn né, wôsa emê iyére tijnê na to sa terare a nà ré.»

³⁷ Menba, Pilat hô engereri iyôn ba: «Iyôn ba, ju na kelma dî?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na ôbi, a jeré kôl hen, ena Kelma. Nôbi en yêņ aņ en era sa terare a nà wô derê kwôli tu kwôlê aņ bijnê kêm ka na ka tu kwôlê hen na, bay toy kwôlê wupnê bi wo hen.» ³⁸ Menba, Pilat hô engereri Jésu iyôn ba: «Tu kwôlê ba, na mi ba?»

Bay uwôl kwôli temare sa Jésu a
(Mt 27: 15-31, Mk 15: 6-20, Lk 23: 13-25)

Cêgi kwôlê bi wo hen menba, ôbi hena hô si nô ô unê Jubnê aņ kôlji iyôn ba: «Ken toy, nôbi en uwôn kwôlê wôni wo na berij gawra bi wo hen né. ³⁹ Nijba, naĵ hara wonĵe na, en uwôl danggay pôn pôn ta bêngge kwôy kwôy naņ geserê Pak hen ba, ken gey bi enê uwôl kelma wo Jubnê ta bêngge ba?»

⁴⁰ Menba, bay ka gura naņ kwônêrji iyôn ba: «Nini gey ré, ulêni Barabas ta dî.» Men né, Barabas bi wo hen na, na bandi men.

19

¹ Menba, *Pilat ay tôô bi bay ré yêmnê Jésu naņ tinêre. ² Asgarņê gaa jabga wōņ kenare naņ gesem aņ dôbri sari a men, bay dôbri bargay kaņ kenare ka sêyi yiri a a men. ³ Menba, bay uso dā ligiri a aņ kôli iyôn ba: «Dosé tom kelma wo Jubnê» men, bay sêri tô mari a men.

⁴ Menba, Pilat hô so nô aņ kôlijn Jubnê iyôn ba: «Gelêņge, en saņ naņ dî nô bêngge bi kenê hōn mega wo enê uwôn kwôlê wôni wo habij yiri a ré.»

⁵ Jésu so naņ jabga wōņ kenare wōņ gesem naņ bargay ka sêyi kaņ kenare ka bay ré tôbri yiri a hen. Menba, Pilat kôl iyôn ba: «Gelêņge, gawra bi a hen.»

⁶ Kirijna damnê kaņ bay bê kwôbe naņ bay gemêrji gili hen iyôn menba, bay bi gura kôl iyôn ba: «Bêringeri sa gurô tagelê, Bêringeri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Kenbay ken biri aņ ken ô bééri sa gurô tagelê dîba, nôbi en uwôn ani kani ka ôbi li ka habij né.»

⁷ Menba, Jubnê uwôli sara iyôn ba: «Nibay nini ôrijn naņ tôô toni ya aņ naņ tôô toni hende to hen na, niņa deréri, wôsa ôbi kôl diré na Kema Emen.»

⁸ Kirijna Pilat toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, harê hô liri damaņ a. ⁹ Ôbi hô kini merêri a aņ engereri Jésu iyôn ba: «Jôbi ju na gawra wo yōn ba?»

Nijba, Jésu uwôli kwôlê wôni sara ré. ¹⁰ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Na nôbi a jeré wômen tōņ hen ba? Ju hōn mega wo enê ôrijn naņ néé wōņ bēremare sa gurô tagelê men, kwoņ uwôlemare ta a men iyôn né ba?»

¹¹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Hen aña Emen henaņ ré bem néé bi wo hen ré ba, henaņ jeré ôrijn naņ néé wôni san a ré kwôy. Na ôbi á, kirijna kwo ré beren bem hen na, ôbi li na têrijn to dami dêm.»

¹² Kirij bay ka hen na, Pilat woge geré diré ulêri ta. Nijba, Jubnê ka gura kôl iyôn ba: «Hena jeré uwôli ta ba, ju na melaņ kelma wo dami *Sésar ré kwôy. Kwôni wo li yiri mōņ kelma iyôn na, ôbi na ôbi bayi Sésar.»

¹³ Kirijna Pilat toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi soņ naņ Jésu nô aņ ô merê kirij jeré kwôlê ka bay uwôl darņe ya ka bay uwôgeji naņ hébre «Gabata» hen. ¹⁴ Na wulê wōņ beré sa têê geserê *Pak. Tare dēbu dīņne nij menba, Pilat kôlijn Jubnê iyôn ba: «Gelêņge, kelma wonĵe bi.»

¹⁵ Nijba, Jubnê bi gura kôl kibriji pôn hōm iyôn ba: «Diri, diri, bééri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlji iyôn ba:

«Kelma wonĵe bi a kené gey bi nôbi enê bééri sa gurô tagelê hen ba?» Menba, damnê kaņ bay bê kwôbe kôl iyôn ba: «Kelma woni na Sésar pōn nēņ hari.»

¹⁶ Menba, ôbi nôge Jésu biji bi bay ré ô bééri sa gurô tagelê.

Bay bér Jésu sa gurô tagelê
(Mt 27: 32-44, Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43)

Menba, bay biri ôrijn. ¹⁷ Jésu ay gurô tagelê wori aņ saņ kirij ka bay uwôgeji ibé sa gawra ka naņ kibi hébre ba bay uwôgeji Gwôlgwota hen. ¹⁸ Na kirij bay ka hen a aña bay ré bééri sa gurô tagelê ya naņ bijnê ka pōni wôô. Kwo pōni sa kôbri gusurô men, kwo pōni sa kôbri maa men aņ Jésu derôrji a.

¹⁹ Pilat dī are yi gurô aṅ di ta sa gurô tagelê wo Jêsu a aṅ kôl iyôṅ ba: «Jêsu wo Najarêt, kelma wo Jubnê.» ²⁰ Jubnê kwône dênse kwôlê bi wo hen wôsa kirij̄n ka bay bér̄ij̄n Jêsu ya hen na, ḍa naṅ iyêre. Aṅ are bay ka bay li di ta hen na, na naṅ kibi hébre men, kibi latên men, kibi grêk a men. ²¹ Damné ka bay bê kwôbe ka Jubnê kôlij̄n Pilat iyôṅ ba: «Di <Na kelma wo Jubnê> ré nij̄ba, ju dī <Ôbi ré kôl iyôṅ ba: «Ena kelma wo Jubnê.» > »

²² Menba, Pilat uwôlji sara iyôṅ ba: «Anḡa en dī tôṅ da nij̄n na, yi na yériji.»

²³ Kirij̄na asgar̄nê bér̄ Jêsu kôl nij̄n menba, bay pô bargay kari soderé kirij̄n pôrbu aṅ cén̄ji. Bay ay bargay kari kaṅ kabrêri ka yêṅgi ka tu senrêr̄ji naṅ aṅ na kibi bargay pôn nêṅ hena ta kwôy era tôṅ. ²⁴ Menba, bay kôl iyôṅ ba: «Na yêgerêṅge ré nij̄ba, na jibij̄n jala terê gelê na i a berê ba?» Aṅ bi kwôlo na lij̄n bô magtubu to Emen a hen, ariri ré lij̄n. Magtubu hende to hen kôl iyôṅ ba: «Bay cén̄ bargay kaṅ men, kaṅ kabrên bay jibij̄n jala terê a men.» Na hen iyôṅ a asgar̄nê ré li hen.

²⁵ Da kwa gurô tagelê wo Jêsu a na, yori naṅ yêre debiji ya, Mari toṅ tam Klopas men, Mari to Magdala a men. ²⁶ Kirij̄na Jêsu gel yori men, gel ôbi tôri wo ôbi geyri gaṅ hen ḍebu kware a men na, ôbi kôle iyôṅ ba: «Yon, gel, kemarê a hen nij̄n.»

²⁷ Men, ôbi kôlij̄n ôbi tôri bi wo hen iyôṅ ba: «Gel, na yom a hen.» Ayij̄n tôri wulê bi wo hen na, ôbi ôrij̄n naṅ tu iyêre tori.

Temay Jêsu

(Mt 27: 45-56, Mk 15: 33-41, Lk 23: 43-49)

²⁸ Cêgeri wori menba, Jêsu hôn wo are kêm ré kô nij̄n menba, kôl iyôṅ ba: «Kam dêên.» Aṅ bi kwôlo lij̄n bô magtubu to Emen hen na, ré bij̄n.

²⁹ Kirij̄n bay ka hen na, bapa gerêṅgê wo pôn̄i yi naṅ kam tinad̄or ka bay uwôgeji binêger hen bô. Asgar̄nê dôbe jaa bô a aṅ dôbe kibi gurô wo bay uwôgeri *hisôp hen aṅ usop sa dôbri kibiri a. ³⁰ Kirij̄na Jêsu yi kam ka geran̄gi bay ka hen menba, ôbi kôl iyôṅ ba: «Kibi are kêm derij̄n nij̄n.»

Menba, ôbi di sari tôṅ menba, kibiri wôm hari nij̄n.

³¹ Kirij̄n bay ka hen na, na wulê woṅ nanê sa tê kwô woṅ emê *sa merê ta a menba, Jubnê hare wô wo temay Jêsu naṅ gawrê ka wôḍ hen maa ré yé kwôy sé sa merê ta, wôsa na merê ta na, na sa to dami. Menba, bay ô engeré Pilat ré pôy têr̄ji aṅ bi bay ré ma lew aṅ ré tō temayriji bi tōṅ. ³² Bij̄né ka bay bér̄ji naṅ Jêsu hen

na, asgar̄nê sa pôy têr̄ji wôḍ kêm. ³³ Kirij̄na bay sa sa Jêsu a menba, bay gel wo ôbi ré ma nij̄n menba, bay dī piyê têri ba, mera. ³⁴ Asgar̄ wo pôn̄i jebu kabrê Jêsu naṅ yêre menba, kirij̄n bay ka hen na, kwôbe naṅ kam so. ³⁵ Kwo gel are bay ka hen na, dô kwôl̄iji aṅ kwôlê wori bi wo hen na tiri men, ôbi hôn wo ḍirê kôl na tu kwôlê men, ḍirê kôl hen iyôṅ bi kenbay kôba, kené bij̄n bôrn̄ge sara men. ³⁶ Are bay ka hen yi hen iyôṅ bi magtubu to Emen ré ô naṅ gerêre magtubu hende to hen na kôl iyôṅ ba: «Ibéri wôn̄i pôn̄n nêṅ iyôṅ kôba, a bôn̄ né.» ³⁷ Men, magtubu hende to hen hō kôl iyôṅ ba: «Bay a sa gelê kwo bay na cibri hen a men.»

Si Josêp naṅ Nikwodêm em Jêsu

(Mt 27: 57-61, Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56)

³⁸ Cêgê menba, Josêp wo Arimatê woṅ ôbi ayê bôḍ hen era sa engerê Pilat ḍirê erê ayê temay Jêsu, wôsa ôbi na ôbi tō Jêsu nij̄ba, na naṅ nalê, wôsa ôbi harij̄n Jubnê. Pilat dege naṅ dī sara dema ôbi ré ô ayê temay Jêsu ôrij̄n tō. ³⁹ Nikwodêm wo na ô naṅ yoire ô upé Jêsu hen eraṅ naṅ ider wo ḍinê dô wo bay li naṅ *miir men, alowê a men hen comlê tóre subu. ⁴⁰ Si Josêp naṅ Nikwodêm ayji temay Jêsu lêgere naṅ kibi bargay ka bay yêgerê men wuse ider sari a men mega wo Jubnê liirij̄n hen iyôṅ. ⁴¹ Kirij̄na bay na bér̄ij̄n Jêsu ya hen na, na ḍa kwa kini banê gurô aṅ kirij̄n bay ka hen na, kampê ka kôrbi ka bay kerge bô keram a ka bay emij̄n kwôni ya sa pôn̄ né hen yi ya. ⁴² Na bô kampê bay ka hen a bay ré emij̄n Jêsu ya, wôsa na kampê ka yi ḍa naṅ kirij̄n ka bay na bér̄i ya hen. Wôsa Jubnê ḍu sa têê anḡa gengij̄n sa sa merê ta.

20

Jêsu ji si kampê

(Mt 28: 1-8, Mk 16: 1-8, Lk 24: 1-12)

¹ Naṅ sa demas tō kirij̄n cud wo kirij̄n baa hendu ḍurum ḍurum tō menba, Mari to Magdala ô sa kampê. Menba, hende gel kulman̄ keram wo bay na ligij̄n kibi kampê hen ger̄ṅij̄n yi wolê. ² Hende ge ô upé Simô Piyêr naṅ ôbi tō Jêsu wo pôn̄i wo Jêsu geyri gaṅ hen aṅ kôlji iyôṅ ba: «Bay dô Kelma kampê ôrij̄n aṅ aṅ nini hôn kirij̄n ka bay uwôli ya hen né.»

³ Piyêr naṅ ôbi tō Jêsu wo pôn̄i bi wo hen siji gerji ô sa kampê. ⁴ Menba, bay gerji wô bem nij̄ba, ôbi tôri wo pôn̄i bi wo hen ge gôlij̄n Piyêr aṅ bij̄n sa kampê tumô. ⁵ Ôbi den̄ge tōṅ kôbe bô kampê menba, gel na kibi bargay ka bay na lêgerij̄n Jêsu hen, a

yé tòn mera. Nijba, ôbi si bô kamñê ré. ⁶ Simô Piyêr wo guro cêgeri a tòn tòn hen sa menba, si bô kamñê menba, gel na kibi bargay a yé tòn mera. ⁷ Men, bargay ka bay na lêgerij sa Jêsu hen, lêgerij yi wolé piniji dîba, yi nap ka bay na lêgerij yiri hen né. ⁸ Menba, ôbi tó Jêsu wo ré guro sa tumô hen si bô kamñê ap gel menba, ôbi bi bôri sara. ⁹ Wôsa kwôlo na lij bô magtubu to Emen a wo Jêsu ré jê sé kamñê hen na, kwôy sañ wulé bi wo hen na, bay tôri na hôn ré tó tó. ¹⁰ Menba, bay tó Jêsu bay ka wôd hen bilji hô ij.

Jêsu si sa Mari to Magdala
(Mt 28: 9-10, Mk 16: 9-11)

¹¹ Nijba, Mari dèbe nô kibi kamñê sôm. Kirija hende sôm dîbij iyôn menba, denge tòn jêl bô kamñê. ¹² Menba, hende gel *manê ka derômaraj a wôd ka tóbe bargay ka bôri môrji kirij ka bay na uwôlij Jêsu ya hen, kwo pôn si sari men, kwo pôn si cêbêri men. ¹³ Menba, bay kôle iyôn ba: «Iyore, wô mi a meré sôm ba?» Menba, hende uwôlji sara iyôn ba: «Wôsa bay dô temay Kelma wupê ap en hôn kirij ka bay uwôli ya hen né.»

¹⁴ Kirija hende kôl hen iyôn menba, bare cêgere menba, gel Jêsu dèbe hen nijba, hende hôn wo ré na Jêsu ré. ¹⁵ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Iyore wô mi a meré sôm ba? Mu woge na i ba?» Menba, hende kôl yan ba, ré na ôbi gemé kini bané gurô bi wo hen menba, hende kôli iyôn ba: «Gawra, hena ré na jôbi a ré ayêri ôrij wolé ba, ju kôlen na eré ô ayêri.»

¹⁶ Menba, Jêsu uwôgere: «Mari», menba, hende bul ap uwôgeri: «*Raboni», nap kibi hébre bôri na ôbi gelij ôjné are.

¹⁷ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Heben né wôsa en ô ta ligi Iban a ré tó. Nijba, ô mu ô upé yênen ap mu kôlji iyôn ba, ené eré ta ligi Iban a wo na Ibarenge kenbay men, ligi Emen wupê a wo na Emen wonge kenbay men hen.»

¹⁸ Menba, Mari to Magdala ô kôlij bay tó Jêsu wo teré gelo Kelma ap hende kôlji kwôlo ôbi ré kelare hen.

Jêsu si sa bay tôri a
(Mt 28: 16-20, Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49)

¹⁹ Perare to demas hende to hen na, bay tôri dapji mô bô ira ap legeji kermij dô sarji a, wôsa bay harij Jubné. Menba, Jêsu so dèbe derôrji a ap kôlji iyôn ba: «Bi bô jalé wo Emen baa nap ken.»

²⁰ Kirija ôbi kôl hen iyôn menba, ôbi gelji hôlmê iyare to kôbri men, kwa bôri a men. Kirija bay tôri gili hen iyôn menba, yirji dôrji daman. ²¹ Menba, Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Bi bô jalé baa ré ken. Mega wo

Iban na joon hen na, nôbi kôba, en jéngge men.»

²² Kirija ôbi kôl hen iyôn kô nij menba, ôbi dô bul wo dami sarji a ap kôlji iyôn ba: «Engéngge Tunu toj hendi bô bôré. ²³ Bijnê ka ka dé bôrnge jalé sa têrij toji a hen na, Emen kôba, a dé bôri jalé sa têrij toji a men, ka ken di bôrnge jal têrij toji a ré hen na, Emen kôba, a dé bôri jalé sa têrij toji a ré men.»

Kwôlo Jêsu kôlij Tomas

²⁴ Tomas ôbi tôri wo pôni peré ka môj kibi wôd wo bay uwôgeri Kerma hen ré nap kirija Jêsu ré sijn sa megêri a hen. ²⁵ Tô megêri ka baa hen kôli iyôn ba: «Nini gel Kelma.» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Hena ené gel kôbri wo bay na di nap pôndé hen né men, hena ené dôbe kôben hôlmê iyare to kôbri a hen ré men, hena ené dôbe kôben kwa kabrêri ka bay na cubu nap dargaw hen né a men na, na bê bôn sara ré kwôy.»

²⁶ Wulé marge cêgé menba, bay tó Jêsu hô dapji bô ira menba, Tomas nap ci nij. Kermij ligirij ta menba, Jêsu so dèbe derôrji a ap kôl iyôn ba: «Bi bô jalé baa ré ken.»

²⁷ Menba, ôbi kôlij Tomas iyôn ba: «Eran nap kôbem nà ap ju hamij hôlmê iyare to kôben a men, usoj nap kôm nà ap ju hamij hôlmê iyare to kwa kabrêri a hen a men, ap ju di naré kwôlé wom baa ap ju bi bôm sara.»

²⁸ Menba, Tomas uwôli sara iyôn ba: «Kelma wupê, Emen wupê.»

²⁹ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Na wô gelé wo ju gelen hen apa jeré bi bôm sara hen. Nijba, Bijnê ka gelen né ap bi bôrji san a hen na, yirji a dôrji.»

³⁰ Jêsu hô li angap giné ka gay gay kwône a tu bay tôri a nijba, kwôlji kôlij bô magtubu a na ré. ³¹ Nijba, are bay ka hen lij bô magtubu a hen iyôn, bi kené bi bôrnge sara mega wo Jêsu ré na *Krist Kema Emen ap hena kené bi bôrnge sari a ba, kené môrij tu geñ sa kibri.

21

Jêsu si sa bay tôri ka jurgem a hen kibi cér wo bay uwôgeri Tibériyad hen

¹ Cêgé menba, Jêsu hô si sa bay tôri a kibi cér wo Tibériyad a. Geré sé wo ôbi sijn sarji a bi a na.

² Wulé wo pôni na, Simô Piyêr men, Tomas wop Kerma hen men, Nataniyêl wo Kana bô emê wo Galilé a nap kam Jébédé men, bay tó Jêsu ka pôni wôd a men bay kêd dapji kirij pôn. ³ Simô Piyêr kôlji iyôn ba: «Na eré uré.»

Menba, bay kôli iyôn ba: «Nibay kôba, nipa eré nap ju men.»

Menba, bay si ô aɗ ɗayji bô bato a ôrji uré. Yoyre hende to hen na, bay ɓu kuyé kani pôn nêɗ iyôɗ né kwôy. ⁴Tô kirijɗ pulôl menba, Jésu ɗebu kibi cér a nijba, bay tôri hôn wo ré na ôbi ré. ⁵Menba, Jésu kôlji iyôɗ ba: «Kam manê, ken ɓu kuyé kani ré ba?» Menba, bay uwôli sara iyôɗ ba: «Nini ɓu ani ré kwôy.»

⁶Menba, ôbi kôlji iyôɗ ba: «Bêɗge bera si sa kôbi gusurô hen iyôɗ aɗ ka upé kuyé.»

Bay uwôl bera menba, bay nêɗ wurére ta bijɗ ré nijɗ, wô kuyé ka méy ka bay pera hen. ⁷Menba, ôbi tô Jésu wo Jésu geyri gaɗ hen kôljin Piyêr iyôɗ ba: «Na Kelma.» Menba, kirijɗa Simô Piyêr toy wo ré na Kelma hen iyôɗ menba, ôbi hô ɗôbe bargay ka ôbi ré hariɗ tô bôri urijɗ hen aɗ, neɗgere kurijɗ kam a. ⁸Tô bay tô Jésu ka baa hen jubo bato wurôɗ kuyé ka wôn bera hen eraɗ guba cér a, wôsa bay ré na mêter arew naɗ guba cér. ⁹Kirijɗa bay sa bijɗ guba menba, bay gel deseri tare to kuyé jêɗ sara naɗ mapa yé kwa a menba, Jésu kôlji iyôɗ ba: ¹⁰«Eraɗge naɗ kuyé ka ken pera hen dè iyôɗ.»

¹¹Simô Piyêr ɗay bô bato a aɗ wurô bera to kuyé ka damné arew naɗ tôre bay kibi subu wôn bô ta hen tôɗ, bi wo kuyé wôn bera kêɗ hen kôba, hende yêgerijɗ ré kwôy. ¹²Menba, Jésu kôlji iyôɗ ba: «Eraɗge ken sa ôm.» Nijba, ôbi tôri wôni pôn iyôɗ kôba, nêɗ enɗeréri iyôɗ ba: «Ju na i ba ré.» Wôsa bay hôn wo ré na Kelma nijɗ. ¹³Menba, Jésu uso ɗa aɗ aɗ mapa aɗ bijji men, hô pô kuyé bijji a men.

¹⁴Hen a ba, na têê subu tori wo Jésu sijɗ sa bay tôri a kirijɗa ôbi jijn sijɗ kamɗê hen.

Jésu iyêl naɗ Piyêr

¹⁵Kirijɗa bay ôm are kô nijɗ menba, Jésu enɗerijɗ Simô Piyêr iyôɗ ba: «Simô kema Ja, ju geyen gôljin kamaɗ ka baa hen ba?» Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôɗ ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jésu kôli iyôɗ ba: «Iyôɗ ba, ju abe kam gangê kaɗê ben.»

¹⁶Jésu hô enɗereri wo têê wôô wori iyôɗ ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, Piyêr uwôli sara iyôɗ ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jésu kôli iyôɗ ba: «Iyôɗ ba, ju gem gangê kaɗê ben.»

¹⁷Jésu hô enɗereri wo têê subi iyôɗ ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, tu Piyêr li na wô enɗeré wo Jésu ré enɗereri têê subu iyôɗ ba: «Ju geyen ba?» hen. Menba, ôbi uwôli sara iyôɗ ba: «Kelma, ju hôn are kêɗ men, ju hôn wo ené geyem a men.» Menba, Jésu kôli iyôɗ ba: «Iyôɗ ba, ju abe gangê kaɗê ben. ¹⁸Na tu kwôlê a ené kôlem hen: Kirijɗa na ju baɗ mana tô na, jôbi a na harê tô bôm wom naɗ kôm

men, ju ô kirijɗ ka bôm jôbi a na geyé a men. Nijba, kirijɗa já halê na, já peré kôm ta aɗ na kwôni wo ɗaɗɗi a harem tô bôm aɗ a ayem ôrijɗ kirijɗ ka bôm gey ré a hen.»

¹⁹Ôbi kôl hen iyôɗ ɗiré gelijɗ temare to Piyêr ré sa ma hen aɗ ré na temare to ré sa ulê hini emê sa Emen. Kirijɗa Jésu kôl hen iyôɗ kô nijɗ menba, ôbi kôljin Piyêr iyôɗ ba: «Era tòn a.»

²⁰Kirijɗa Piyêr bare cêgeri menba, ôbi gel ôbi tô Jésu wo Jésu geyri gaɗ hen era tôrji a. Na ôbi a na yé kabré Jésu a kibi emê aɗ na enɗereri iyôɗ ba: «Kelma, na i bi a ayê sam hen ba?» ²¹Kirijɗa Piyêr gili menba, ôbi kôljin Jésu iyôɗ ba: «Kelma, a kwo na ba, na mi a sa sari a men ba?»

²²Menba, Jésu kôli iyôɗ ba: «Hena ené gey bi ôbi ré mô geɗ kwôy wo ené buloɗ herajɗ ba, ɗôlem jôbi iyen ba? Jôbi ju era tòn a.»

²³Sa kwôlê bi wo hen a na, bay ayê bôô kôl iyôɗ ba, ôbi tô Jésu bi wo hen ré ma ré. Nijba, Jésu na kôljin Piyêr mega wo ôbi tôri bi wo hen ré ma ré ré, nijba, Jésu na kôli na iyôɗ ba: «Hena ené gey bi ôbi ré ma ré kwôy wo na buloɗ herajɗ ba, ɗôlem jôbi iyen ba?»

²⁴Na ôbi tô Jésu wo Jésu geyri gaɗ bi a derê kwôli are bay ka hen men, na ôbi a lê bô magtubu hende to na hen a men. Aɗ nini hôn wo kwôlê bi wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri.

²⁵Jésu hô li anga ɗaɗɗi kwône a. Aɗ hena bay ré gey ciré derê kwôlijji pôn pôn kêɗ bô magtubu a ba, kirijɗ ka bay ré bijɗ magtubu hende to hen ba, ré naɗê sa terare na.

Magtubu to Jé lê bay jé to Luk li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Magtubu to Jé lê bay jé na, na magtubu to jôgîñ wôô to Luk li. Bô to tumô a to na Kwôlo Dôri hen na, ôbi na kôl na kwôli anğa Jé su na li kirîna ôbi na baj sa terare a na mera. Ayîñ tôri sa ayê wo Emen ayri hôriñ derômaran a (Sapitre 1: 11) men, merê wo ôbi mô perê bay tôri a hen ba, yi gay niñ. Wôsa bay gili nañ tirji na iyôn ré niñ.

Na hen iyôn a, magtubu Jé lê bay jé ré kôl wô dé tô dapare to bay ayê bôô hen. Jé su mô perêrji a nañ tini to li jé bô bay ayê bôô a hen. Ôbi kôl kwôli dapare to bay ayê bôô ka na Jubné hen (nañ *ôbi jé Piyêr) Jérusalêm a men, bîjné ka na Jubné ré ka Antiyôk a men, Kworênt a men, Pilip a a men. Kwôli kergare toj ulê béré to *ôbi jé Pol men, gusîñ to dapare hende to kôrbi hende to hen men, kwôli panê wo bay ayê bôô bay ka hen pan kwôlé woji bi wo hen nañ néé wo Tini Kelma men hen.

Luk dêñse magtubu kwône dema, ré liñ magtubu to Jé lê bay jé hen tô. Perê magtubu hende to ôbi dêñse hen na, tori toñ yiri to ôbi li sa pôn pôn hen. Kirîna ôbi kôl kwôli kergare toji to bay hena Trowas wô erê Pilip a hen na, ôbi òm nini nini gel wo ôbi ré ya men (Sapitre 16:10-40), kergare toji hende to hen ôriñ nañ ci kwôy bîñ Jérusalêm, a na ya hende to hen a, bay ré bu Pol (Sapitre 20: 5 - 21: 18) men, hena wo bay hena Sé saré wô erê Rôm a na Pol li elê wôô ya hen, dema bay ré jô kwôlé sari a tô (Sapitre 27-28).

Anğa tumô ba, Luk kôl kwôli soderé wo dirê soderé magtubu tori hende to hen tón (Sapitre 1:8) men, kwôli dé tô dapare to bay ayê bôô Jérusalêm a cêgi ayê wo Emen ayri Jé su hôriñ derômaran a hen (Sapitre 1:1 - 8: 3) men, kwôli béré Kwôlo Dôri wo òm gôriñ sa iyére (Sapitre 8: 4 - 12: 25) men, òm perê bîjné ka kibi cér Méditérané men, òm kwôy bîñ Rôm iyére to dami to bô emê wo sa terare a na (Sapitre 13 - 28: 31).

Béré Kwôlo Dôri bi wo hen, òm nañ kirîñ kirîñ sa terare a na ná sa kibi derê kwôlé wo bay jé men, kwôli kelêrji tumô bîjné a a men. Kwôli Jé su wo bay dô bîñ bîjné kêm hen na, (Jubné men, bîjné ka na Jubné ré hen men) na, Jé su bi wo na mô sa iyé Palistin a hen. Tunu toñ hendi bô bôré yêge sa Jé su bîñ tôri kwôy kwôy men, sa kwôli kelêri men, sa jé lêri a men.

Kwôli anğa kôliñ bô magtubu to Jé lê bay jé a na ná, na kwôli anğa églis to nañ elê bi wo kêm hen ré lê: Ulê béré Kwôlo Dôri wo Jé su Krist bîñ gawrê sa terare a na kêm.

Jé su kôl kwôli Tunu toñ hendi bô bôré to Ibari ré joñ

(Lk 1: 1-4)

¹ Dami wujê Téwpil, bô magtubu tiñê to tumô to na en li hen na, na en kôl kwôli anğa Jé su na li men, kwôlo ôbi na gelîñ bîjné a men. Kwôli are bay ka en kôlem kwôliji hen na, na kirîna ôbi na ayîñ tô jé wori hen. ²⁻³ Kwôy wulê wo Emen ayri hôriñ derômaran a. Pa dema Emen ré ayri hôriñ derômaran a tô na, cêgi temayri a na, na bay jé bay ka ôbi na tôrji hen a, ôbi ré si sarji a tumô téê kwône nañ yiri na iyôn kwôy wulê tôre pôrbu a na gelji wo ré na dôbi a ré jé sé kampê hen men, kôlji kwôli *emê iyére to Emen a men. Ôbi na gelîñ bay jé ka ôbi na tôrji hen, tôô tori hende to hen nañ néé wo Tunu toñ hendi bô bôré.

Jé su kôlji kwôli Tunu toñ hendi bô bôré to Emen ré joñ bîji

⁴ Wulê wo pônî ôbi mô òm emê nañ ci, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Merêñge Jérusalêm a na kwôy ken gem anğa Iban na genge dirê bêngge a na en kelêñge kwôliji hen, dîba, ken ô anê ré to. ⁵ Wôsa Ja ba, na liñ bîjné batêm na nañ kam niñba, era baa tumô a hen na, na nañ Tunu toñ hendi bô bôré a Emen ré lêñge kenbay batêm niñ.»

Jé su day ô derômaran a

⁶ Kirîna bay tô Jé su môrji nañ dî baa ya tô menba, bay engereri iyôn ba: «Kelma, na wulê bi wo hen a jerê hô bîñ kam *Israyêl kenare toji hôriñ hen ba?»

⁷ Menba, ôbi uwôlji sara kôl iyôn ba: «Kwôlo gengîñ sa wulê nañ tayi kwôlo ken engeren hen na, dôlêñge kenbay ré, niñba, na Iban a gengé nañ bô geyé wori. ⁸ Niñba, kenbay ba, ka sa upê néé kirîna Tunu toñ hendi bô bôré a hen ba sarñge a dema kené yé bay derê kwôlen Jérusalêm a men, Judé a men, Samari men, gôriñ kirîñ kêm sa terare a na a men tô.»

⁹ Kirîna ôbi kôlji hen iyôn kô niñ menba, Emen biri day tirji a hen bô kirîñ ka geri a ô derômaran a.

¹⁰ Kirîna bay débu bô derômaran déñ kirîñ ka Jé su ôriñ ya hen baa ya tô, menba, gawrê wôô ka tôbe bargay ka bôri soji dîbiji kwarji a. ¹¹ Añ kôlji iyôn ba: «Ken gawrê ka Galilé, wô mi a kené debe bô derômaran hen iyôn ba? Jé su bi wo Emen biri day ô derômaran a a na ken débu bô

hen na, herari kôba, a yé môjn ôbi wo ken gili ôrijn derômaran̄ a hen iyôn̄ tēj̄ tēj̄.»

Bay dô gawra pôn gasij̄n hôlmê Judas

¹² Bay tô Jêsu hena sa Keram wo Olibiyê heraji Jérusalêm a, hena ya erê Jérusalêm a na, na kilomêter pôn. ¹³ Kirij̄na bay hena sa keram heraji uwo menba, bay daȳ bô iyére to tayi to bay dayrij̄n ya gan̄ gan̄ hen. Kaman̄ ka daȳ ô bô iyére hende to hen a na: Piyêr, Ja, *Jak, André, Pilip, Tomas, Bartélémi, Matiyé, Jak kema Alpé, Simô won̄ kema iyére hen nan̄ Jud won̄ kema Jak hen. ¹⁴ Bay kôlij̄n kapnij̄i an̄ dan̄ji ta ta wô uwôlê Emen nan̄ bôô pôn an̄ yébé ka pôn̄i men, si Mari ton̄ yoo Jêsu men, yêneri a men nan̄ ci ya men.

¹⁵ Wulê sem cêgê menba, bay ayê bôô arew nan̄ tôre wôô dan̄ji menba, Piyêr hena dëbu ta perêrji a wô kelê kwôlê. ¹⁶ Ôbi kôl iyôn̄ ba: «Yênên, kwôlo magtubu to Emen na kôl an̄ Tini na yêge sari ca tumô yej̄ bij̄n Dabid an̄ ôbi na kôl kwôli Judas wo ré sa derê tumô bay berê Jêsu hen na, ariri ré lip̄ nij̄. ¹⁷ Judas Iskariyôt bi wo hen na, na na kwoni an̄ na uwojn̄ jé môjn̄ kwo nini li hen iyôn̄ men.»

¹⁸ (Na nan̄ lari kwôbe bi wo ôbi na uwôn̄ hen a ôbi na ré kelij̄n yagê menba, na sa kurij̄n an̄ bôri waj̄ an̄ kwoj̄péri begij̄n kêm an̄. ¹⁹ Bij̄né ka Jérusalêm kêm toy kwôli an̄ga sa sa Juda a hen. Na ôbi á, bay ré uwôge yagê bi wo Hakeldama hen, bôri na «yagê won̄ kwôbe.»)

²⁰ «Ôbi a, bay ré li bô magtubu ton̄ kurôn̄ kôl iyôn̄ ba:

«Bi bô iyére tori yi senge men, bi kwôni mô bô ré men.»

Men, hô lip̄ kôl iyôn̄ ba:

«Bi kwôni wo ðanj̄i ré gaseri kini jé wori a a men.»

²¹⁻²² Bi kwôni wo ðanj̄i era sa jôgij̄n nan̄ na sa derê kwôli jê sé wo Kelma Jêsu. Bi na kwôni wo na ô nan̄ na wulê kêm wo Kelma Jêsu na ô nan̄ na nan̄ kirij̄n kirij̄n hen, ayij̄n tôri sa batêm to Ja na liri a kwôy wulê wo Emen ayri perêrna ôrij̄n derômaran̄ a hen.»

²³ Menba, bay tô bij̄né wôô dî tumôrji a bay a na si Josêp wo bij̄né uwôgeri Barsabas men, Justus men hen men, Matiyas a men.

²⁴ Menba, bay ayê bôô kêm uwôl Emen kôl iyôn̄ ba: «Kelma, jôbi wo ju hôn bô gawré pôn pôn kêm hen na, geléni kwôni wo ju dôri perê kaman̄ bay ka wôô hen, ²⁵ bi ré yi *ôbi jé hôlmê Judas wo na ay jé wori dëj̄ an̄ ôrij̄n kirij̄n kap̄ mênê ka na yi gengij̄n sari hen.»

²⁶ Menba, bay pool hiniji ta an̄ bay ay pôn perê menba, na Matiyas a bay ré ayri jôgij̄n nan̄ bay jé ka môj kibi pôn hen.

2

Emen jôj̄n nan̄ Tunu ton̄ hendi bô bôré bij̄n bij̄né kari

¹ Kirij̄na sa lê geserê *Pantékwôt nêm menba, bay tô Jêsu dan̄ji kirij̄n pôn. ² Kirij̄n bay ka hen na, néé ani ema si ta môjn̄ kal wo dami iyôn̄, an̄ so wôn̄ bô iyére to bay môrij̄n ya hen berêj̄ ta. ³ Menba, ani gelij̄n môjn̄ kôli tare iyôn̄ an̄ userij̄n mô sarji a pôn pôn kêm. ⁴ Menba, kirij̄n bay ka hen na, Tunu ton̄ hendi bô bôré wôn̄ bôrij̄n an̄ li an̄ i i kôba iyêl kibi kwôlê wo ðanj̄i wo Tunu hende to hen a biri a ré iyêl.

⁵ Wulê bi wo hen na, Jubnê kap̄ bay lê tôô Emen ka hena sa iyére to gay gay to sa terare a nâ môrji Jérusalêm a ya men. ⁶ Kirij̄na bay toy tôô bay tô Jêsu ka iyêl hen iyôn̄ menba, bij̄né dayrij̄n nan̄ kwônêrji an̄ tiniji ge kay, wôsa i i kôba toy kwôlê wo bay ayê bôô kôl hen nan̄ kibi kwôlê wori, kwôlê wori. ⁷ Kirij̄na bay toy hen iyôn̄ menba, tiniji ge kay yôd an̄ bay kôl iyôn̄ ba: «Bij̄né bay ka kêm ka iyêl hen, na ka Galilé ré ba? ⁸ Menba, na iyejn̄ a i i ba, ré toy kibi kwôlê wori kwôlê wori kibrij̄i a hen iyôn̄ dî ba? ⁹ Wôsa nabay kêm ka nana dëbe nâ nâ, nana ka tôrna gay gay, ka hena Partiya a men, Médiya a men, Elam men, Mésopotami a men, Judé a men, Kapadôs a men, Pônt a men, Asi a men, ¹⁰ Priji a men, Pampili a men, Ejipt a men, bô emê wo Libi to ða nan̄ Sirên hen men, na ka Rômêjnê ka mô nâ a men. ¹¹ Kaman̄ ka Krêt a nan̄ Arabnê kôba, ya nan̄ naa men, perêrna hen kôba, Jubnê kap̄ dëj̄n dëj̄n ya men, ka ay bôrji kôba, ya men, menba, na iyejn̄ a nana toy kwôlo bay kôl gengij̄n sa an̄ga dôri ka Emen li hen nan̄ kibi kwôlê wona, kwôlê wona dî ba?»

¹² Bay kêm tiniji ge kay an̄ bay hôn kwôlê won̄ kelê ré, menba, bay namnij̄n perêrji a kôl iyôn̄ ba: «Na mi a gelij̄n hen iyôn̄ ba?»

¹³ Menba, ka pôn̄i ayreji kôl iyôn̄ ba: «Na care a kwoyêrji hen.»

Derê kwôlê wo Piyêr

¹⁴ Piyêr ôbi tô Jêsu perêr ka môj kibi pôn ka baa hen, hena dëbe ta an̄ uwôlji sara nan̄ tôri to dami kan̄ a ta kôl iyôn̄ ba: «Kenbay yênerni Jubnê nan̄ kenbay kêm ka ken mô Jérusalêm a hen, are bay ka yi hen na, dôbênge marj̄ge dô ken toyij̄n kwôlo na kelê hen an̄ bi ken hôn tôrji dô. ¹⁵ Mega wo bij̄né ka pôn̄i perêrj̄ge a kôl iyôn̄ ba: «Bij̄né bay ka hen ré kwoy na kwoyé hen na», bay kwoy na kwoyé ré,

wôsa tare baa jal tô. ¹⁶ Nijba, tiri wori ba, na kwôlo *ôbi kibi Emen Jowêl na kôl hen a ariri ré yi kemnêñ hen. Ôbi na kôl iyôñ ba:

¹⁷ «Nôbi Emen, en kelêñge kirijna sa terare baa ða wo ta kerê nij na,

gelêñge anja na lê a na:

Na bé Tunun erê sa gawrê kém.

Añ kamnerge kañ impê nañ kañ yébé a yé bay keben men,

kam manê kanje a henêji tu kwôlê wo Emen bô pelal wo a jôrji a hen men, Surpê kanje kôba, a henêji tu kwôlê wo Emen bô wônê woji a men.

¹⁸ Na tiri wulê bi wo hen na, na bê Tunun sa manê kañê

kañ impê nañ kañ yébé a, añ bay a yé bay keben.

¹⁹ Men, na lê anjañ giñê derômarañ a men, anja ðê kirij sa terare a na, kwôbe nañ tare nañ gusô tare a men a so yé ya.

²⁰ Tare a bilij hendé culum men, geserê kôba, a bilij kwôbe a men, cêgi are bay ka hen dema Wulê woñ hini emê nañ kwo dami wo Kelma wona ré sa tô.

²¹ Wulê bi wo hen na, i i wo bi bôri sa Kelma Emen a ba, a upé gelê.» »

²² Menba, Piyêr kôl iyôñ ba: «Kenbay ðiné ka *Israyêl, dôbêñge marñge dô ken toyij kwôlo na kelêñge hen. Jésu wo Najarêt na gawra wo Emen gelêñge néé wori nañ anjañ giñê nañ kañ gelê ka ðê sa kirij ka ôbi li perêrñge a mega bi wo ken gelij hen iyôñ. ²³ Gawra bi wo hen nañ bô geyé men, nañ gengé wo Emen na genge a men na, bay biri bêñge añ ken diri nañ geré wo bay henê Emen né, añ bay bééri sa gurô tagelê. ²⁴ Nijba, Emen biri ji si kamñê añ dôri kibi gusij to temare a, wôsa néé wo temare nêñ beréri tôñ né.

²⁵ Ôbi a, kelma Dabid na ré kôlij kwôli kôl iyôñ ba:

«En gel Kelma tumôn a kwôy kwôy, wôsa ôbi ðebe sa kôben woñ gusurô bi enê kurij né

²⁶ men, yen doren men, en kebe kurôñ nañ yi derê wôsa

kurôñgi yen a sa merê ta gengij sa anja Emen a sa lê ben.

²⁷ Wôsa já ðén añ perê temay ðiné a ré, men, já ðé mana wom wo yi nañ jengêri hen, uyê ré men,

²⁸ na ju gelen geré gelê men, já ben yi derê kirijna na ðebij tumôm a a men.» »

²⁹ Menba, Piyêr kôl iyôñ ba: «Yênên, ðéñge na kelêñge kwôlo gengij sa môyrena Dabid, ôbi ma, añ bay emni na

añ sa kamñêri yi kemnêñ iyére tona na. ³⁰ Nijba, ôbi na ná ôbi kibi Emen men,

ôbi na hôn anja Emen na genge ðíré biri hen a men. Emen na ay tôri biri mega wo kungari woñ bôri a ré sa merê sa gagay kenare a. ³¹ Ôbi na gel tumô anja Emen ré sa lê hen, na ôbi a, ôbi na ré kôl kwôli jé sé wo *Krist, kwo Emen dôri hen perê ðiné ka may a añ ôbi na kôl iyôñ ba: «Emen na ðiri añ perê temay ðiné ré men, kurôñgi yiri na uyê kamñê ré a men.» ³² Jésu bi wo hen na, Emen biri ji si kamñê, nibay kém nini gel nañ tirni men, nini dô kwôli a men.

³³ Men, Emen hôrij nañ ði derômarañ a añ mô sa kôbri woñ gusurô a. Haw hen mega wo Emen na ayij tôri hen iyôñ na, ôbi biri Tunu toñ hendi bô bôré añ ôbi wusérese sarni a mega wo ken toy men, gel men, hen iyôñ. ³⁴ Kelma Dabid wo na ðay derômarañ a ré hen, kôba, na kôl iyôñ ba:

«Kelma Emen na kôlij Kelmaren iyôñ ba: mô sa kôben woñ gusurô a,

³⁵ kwôy wo na bij bay barem a yé anjañ sêlê têt.»

³⁶ Añ bi ðiné ka sa iyé Israyêl a kém hôn dô mega wo Jésu bi wo ken bééri hen na, ré na ôbi a Emen ré biri yi Kelma men, Krist, kwo Emen dôri hen men hen.»

Bîné dubu subu bi bôrji sa Jésu a

³⁷ Kirijna ðiné toy kwôlê bi wo Piyêr kôl hen iyôñ menba, bay hôn anja ca lê ré nij, menba, bay engerij si Piyêr nañ bay jé ka ðangij iyôñ ba: «Nijna lê iyen nij ba, yênêrni?»

³⁸ Piyêr uwôlji sara iyôñ ba: «Déñge jé lêreñge wo cay hen baa añ ken li batêm nañ hini Jésu Krist añ bi Emen ðij bôri jal sa têrij tonje a men ôbi a bêñge Tunu toñ hendi bô bôré a men. ³⁹ Wôsa Tunu toñ hendi bô bôré to Emen na genge hen na, gengij na sarnje kenbay nañ kamnenge men, gengij sa ka sa terare to kelangij a ka kwôni ka Kelma wona Emen a uwôgaji hen a men.»

⁴⁰ Piyêr hô dôrji kwôlo ðangij gay gay wô bôyijñi men, dôbijñi ibiyare bôrji a añ kôlij iyôñ ba: «Bêñge bôrñge sa gelê wo Jésu a ðiba, ken uwôñ anja bay têrij ka haw hen a upé hen né.»

⁴¹ Bîné ka bi bôrji sa kwôlo Piyêr kôl hen na, bay liji batêm, añ wulê bi wo hen na, bay uwôñ ðiné dubu subu bi sarji a a.

Bijare to bay ayê bôô ka tumô

⁴² Bay ayê bôô ay yirji bij bay jé ré gelji are men, bay bij perêrji a men, ômji emê pôn men, uwôlji Emen pôn a men.

⁴³ Bijné kêm tiniji ge kay men, harê liji a men wôsa anɗaɗ gijnê ka gay gay ka Emen bijn bay jé li hen. ⁴⁴ Bijné kêm ka bi bôrji sa Jésu a hen na, bijnji perêrji a men, anɗaji kôba bay day kiniji pôn a men. ⁴⁵ Ta ta bay kelêɗ ari upérji aɗ dî larirji cêɗji naɗ doy anɗa kwôni ôriɗ ôriɗ.

⁴⁶ Bay daɗ sa pôn pôn derô haba wo *iyéy Emen a naɗ bôd pôn men, ômji emê iyé kwo hen a, kwo hen a men, ômji naɗ yi derê men, bay uwôyrê yirji ré a men. ⁴⁷ Bay heram Emen men, bijné kêm kôba, geyji a men. Aɗ sa pôn pôn Kelma bi bijné ka ôbi gôliɗ naɗ ci hen sarji a sarji a.

3

Bay berare ôbi merayê derô haba wo iyéy Emen a

¹ Sa to pônî a si Piyêr naɗ Ja ôrji *iyéy Emen a naɗ tare to yébé ayiɗ sa tɔpne hen, wô uwôlê Emen. ² Kibi geré wo bay uwôgeri <kibi geré wo li kalmare> hen na, gawra wo pônî wo meray bô yori a yeɗ bay ayari ca sa dé kibi geré bi wo hen a. Sa pôn pôn bay ayri sa dî kibi geré bi wo hen a wô uwôliɗ bijné ka ô men, hera men, derô haba wo iyéy Emen a hen gursu. ³ Kirijna ôbi gel si Piyêr naɗ Ja wo ca sé bô iyéy Emen a menba, ôbi masiji bi bay ré biri ani. ⁴ Menba, si Piyêr naɗ Ja bôri déɗ aɗ Piyêr kôli iyôɗ ba: «Berêni ju gell!»

⁵ Ôbi bôrji aɗ kôl yan ba, bay ré ca biri na ani. ⁶ Nijba, Piyêr kôli iyôɗ ba: «En ôriɗ naɗ gursu ré, nijba, anɗa en ôriɗ kôben a hen na, na ben: naɗ néé wo Jésu Krist wo Najarêt, hena ju ô ta!»

⁷ Menba, ôbi bu kôbri woɗ gusurô aɗ biri hena ta. Kirijɗ bay ka hen na, têri naɗ tó gworɗeri iyéderê hôriɗ. ⁸ Ôbi neɗgere deba ta naɗ têri aɗ ô ta. Aɗ ô naɗ ci derô haba wo iyéy Emen neɗréré men, heramiɗ Emen men. ⁹ Aɗ bijné kêm gili wo ô ta men, heram Emen men. ¹⁰ Bay gili hôn menba, bay kôl iyôɗ ba: «Ôbi a na miirê kibi geré wo bay uwôgeri <kibi geré wo li kalmare> hen uwôdelê are na ré ba?» Aɗ tiniji ge kay wôsa anɗa ré sa sari a hen.

Kwôlo Piyêr kôliɗ bijné derô haba wo iyéy Emen a

¹¹ Mega wo gawra bi wo hen dî tó si Piyêr naɗ Ja bul ré hen iyôɗ na, tini bijné kêm ge kay aɗ bay era sôm sôm si ligirji a tó pal wo bay uwôgeri kwo Salomôn hen. ¹² Kirijna Piyêr gel hen iyôɗ menba, ôbi kôliɗ iyôɗ ba: «Kam *Israyêl, wô mi a tunuɗge ré ge kay sa anɗa li are hen ba? Wô mi a kené berêni mega ré na néé woni ley, derê woni tu Emen ley, a niné berariɗ gawra bi wo hen ba? ¹³ Emen wo *Abraham wo

Isak naɗ kwo Jakwôb, Emen wo balêrna a ulê hini emê sa mana wori Jésu wo na ken ayri bi bay na diri aɗ kirijna *Pilata na gey ulêri ta menba, ¹⁴ na ken kaɗ kwo yi naɗ jengêri men, kwoɗ dôri men hen, aɗ na ôbi derê temare a na dére gey bi bay ré uwôli ta dî hen. ¹⁵ Aɗ Kelma ôbi tó gelê, a na kené bi bay diri dî. Nijba, Emen biri ji si kamɗê perê bijné ka ma a aɗ nini gel naɗ tirni. ¹⁶ Aɗ na wô wo nini bi bôrni sa Jésu a aɗa néé wo hini bi wo hen ré bijn gawra bi wo ken gili aɗ hôni hen néé a ré d'ebij ta hen. Na tiri na sa kibi bê bôd sa Jésu a woɗ tiri hen, aɗa gawra bi wo hen ré berariɗ yôd turnɗe a hen.»

¹⁷ «Iyôɗ ba, yênen, en hôn wo ré na henêri ré, aɗa kenbay naɗ kilmérɗe na kené liɗ are bay ka hen hen. ¹⁸ Emen ba, na kôl ca tumô naɗ tó bay kibri kêm wo *Mési wo ôbi na genge diré joɗ hen, ré geliɗ gusiɗ, aɗ na ôbi a yé hen. ¹⁹ Belêɗge hal woɗge aɗ ken hera upé Emen, aɗ bi ôbi mô têriɗ tonɗe aɗ. ²⁰ Menba, Kelma a béɗge wulê woɗ derê bul kirijna ôbi a joɗ naɗ *Krist Jésu wo ôbi na dôri ca tumô gengiɗ sarɗge hen. ²¹ Pa dema wulê bi wo hen ré sa tó na, Jésu Krist a merê derômaran a kwôy wo derômaran naɗ sa terare a hô nanɗi naɗ gerérji mega wo Emen na kôl kwôli ca tumô, naɗ tóo bay kibri ka yi naɗ jengêrji hen. ²² Ôbi a *Moyis na ré kôl iyôɗ ba: «Kelma woɗge Emen a derê gawra pôn perêrɗe a hen, liɗ ôbi kibri wo a yé môɗ nôbi iyôɗ. Ka toyé kwôlo kêm wo ôbi a kelêɗge hen. ²³ Kwôni wo kaɗ toyé kwôlê kibri a ba, bay a dagéri perê bijné ka Emen aɗ, bay a diri.» ²⁴ Bay kibi Emen kêm ayiɗ tôri sa Samiyêl a kwôy saɗ sa bay jebé tôri a na, kôliɗ kwôli wulê bi wo nana mô bô a haw hen. ²⁵ Anɗa Emen na genge naɗ tóo bay kibri hen na, na wô sarɗge kenbay. Iyôɗ ba, bijnare to Emen na bijn naɗ môɗerɗe hen na, na yi wô sarɗge men, ôbi na kôliɗ Abraham iyôɗ ba: «Na terê keben sa tó môɗ wo bijné kêm ka sa terare a na wô sa kibi kwôngêɗ.» ²⁶ Na wô sarɗge kenbay tumô, aɗa Emen né dô mana wori jéri wô terê kibri sarɗge a men, wô lê bi kené bul hal woɗge a men hen.»

4

Si Piyêr naɗ Ja tumô daɗnare to surɗe a

¹ Kirijna si Piyêr naɗ Ja dôriɗ bijné kwôlê baa ya tó menba, bay bê kwôbe naɗ dami wo bay gemé *iyéy Emen naɗ *Sadusijnêp soji. ² Bay li hen iyôɗ wôsa bôrji tarji wô gelê wo Piyêr naɗ Ja geliɗ bijné are men, kwôli jé sé wo Jésu ji si kamɗê perê bijné

ka ma a hen a men. An gel wo bijné kôba, ré jê sé kampné hen iyôn men. ³ Mega, kirij kô nij hen iyôn na, bay pôrji biji danggay a gemijn kirij ka wôli. ⁴ Perê bijné bay ka toy kwôlo si Piyêr nap Ja hen na, kwône ay bôrji an bay ayê bôô kém nêmen imnê dubu bay iyôn.

⁵ Kirija kirij wôl menba, bay sa Jubné nap surpnê nap *bay derê tô tôô to Emen dapji Jérusalém a. ⁶ Kirij bay ka hen na, Aan *dami wo damné kap bay bê kwôbe men, Kayib men, Ja men, Alêksander nap balé dami wo damné kap bay bê kwôbe kém kôba, môrji ya. ⁷ Bay bi bay erap nap si Piyêr nap Ja sa dibiji ta tumôrji a, an bay engeriji kwôlê iyôn ba: «Anja ken li hen na, ken li na iyen iyen pôn ba? Men, na nap néé wo i men, hini i men, ana kené lij are bay ka hen ba?»

⁸ Tunu toj hendi bô bôre wôn bô Piyêr an ôbi kôlji iyôn ba:

⁹ «Bay sa bijné nap surpnê, kemnên ken engeréni wô derê wo nini li nap ôbi merayê hen men, niné li iyen a ôbi ré berare hen ba men. ¹⁰ Kenbay men, bijné ka *Israyêl kém toyénge dô, na nap hini Jésus Kryst wo Najarêt wo ken bééri an Emen biri ji si kampné perê bijné ka ma a hen, na wô sari ana gawra wo débu tumôrnge a hen ré berarijn hen. ¹¹ Na ôbi, a magtubu to Emen ré kôl gengijn sari kôl iyôn ba:

«Keram wo kenbay bay dé iyére ken kap hen,

ôbi a hô yé kwop dé tô iyére hende to hen hen.»

¹² Na ligiri ôbi a pôn nêj a kené upé kini gelé dîba, kini gelé wo dangji nap, wôsa sa terare a nâ kém na, Emen na bi hini kwôni wo dangji wo ré gôlij nap bijné ba, nap.»

¹³ Kirija bay gel wo si Piyêr nap Ja iyêl nap ibiyare hen iyôn menba, tiniji ge kay wô wo bay ré na bijné ka beray mera ka ré dôyrê are gap né a men menba, bay hôn wo bay ré na bay erê nap Jésus. ¹⁴ Nijba, kirija bay gel gawra bi wo berare hen débu kwarji a menba, bay hôn kwôlê wop kelé ré nij. ¹⁵ Menba, bay biji bay sép kini dapare to *Sanédren a an bay iyêlijji perêrji a. ¹⁶ Bay kôl iyôn ba: «Na lij bijné bay ka hen na mi ba? Wôsa bay li giné wo dami tu bijné ka Jérusalém a gel kém dîba, na nêmé naré bij né. ¹⁷ Nijba, bi kwôli giné bi wo hen ré ôm erê tumô tumô ré na, na karêngeji gwom bi bay ré dôrij kwôni kwôlê wôni nap hini Jésus ré nij pa pa.»

¹⁸ Bay hô uwôgaji herap an kôlji iyôn ba: «Nini jô bi kené iyêl men, kené gelijn kwôni ani a men nap hini Jésus.» ¹⁹ Menba, si Piyêr nap Ja uwôlji sara iyôn ba: «Kenbay

ken erem ken gel, na ba, toyé kwôlê kebrenge a na lê angap derôre laba, bij Emen kwôlê a na lê angap derôre dî ba? ²⁰ Kwoni nibay ba, anja nini gel nap tirni men, nini toy nap marni a men hen na, nija wômê kwôlijji tøj né.»

²¹ Bay hô karêji gwom daman a, an biji ta wôsa bay uwôn kwôlê wôni wo nêmen perêji ré. Wôsa bijné kém ay kibi Emen wô anja li are hen. ²² Gawra bi wo berare nap giné hen na, elêri dê tôre pôrbu.

Uwôlê Emen wo bay ayê bôô

²³ Kirija bay biji ta menba, si Piyêr nap Ja hôrji upé megêrji bay ayê bôô an dôrji kwôlo kém wo damné kap bay bê kwôbe nap surpnê kelaji hen. ²⁴ Kirija bay toy kwôlo si Piyêr nap Ja dôrji hen iyôn menba, bay bi kibrijji pôn an uwôl Emen kôl iyôn ba:

«Kelma, na jôbi a dé derômaran nap sa terare men, sér nap anja kém ka yi ya hen, ²⁵ na jôbi a bé nap geré wo Tunu toj hendi bô bôre ana ré bi kwôlê bi wo hen kibi mana wom Dabid wo na môyrini hen, an ôbi na kôl iyôn ba:

«Wô mi a bijné ka sa terare a nâ ré karê manê hen iyôn ba?

Men, wô mi a bijné ré lêré angap déj iyôn bay ka hen ba?

²⁶ Kilmé ka sa terare a na jan yirji men, bijné kém ka ôrij nap néé bij tôrji wô lij kumbul nap Kelma Emen men,

nap kwo ôbi dôri hen a men.»

²⁷ Wôsa na hen iyôn a, si *Hérôd nap Pos *Pilât ré dapji sa iyére hende to nâ nap bijné ka sa terare a nâ a men, bijné ka Israyêl a a men wô lê kumbul nap Jésus mana wom wo ju dôri dîri yi gay hen. ²⁸ Na hen iyôn a, bay ré lij are kém ka na ju genge ca tumô nap néé wom hen men, nap bô geyé wom a men hen.»

²⁹ «Haw hen na, Kelma dôbe mam ju toyijn gwom to bay karêni hen, an ju bij manê kam ré kôl kwôlê wom nap ibiyare. ³⁰ Jé kôm an bi berarê bijné men, giné nap angap gelé ka gay lij nap hini mana wom Jésus wo yi nap jengêri hen.»

³¹ Kirija bay uwôl Emen hen iyôn kô nij menba, terare yebagin kirij bay ka bay môrij ya hen, an Tunu toj hendi bô bôre wiinê bôrji an bay dô kwôlo Emen nap ibiyare.

Bijnare to bay ayê bôô

³² Bijné kém ka ay bôrji hen na, bôrji nap ermê woji na pôn men, kwôni wo kôl ari upéri a ré nâ iyôn ba, nap men, bay kém day ari upérji na pôn. ³³ Bay jé dô kwôli jê sé wo Kelma Jésus kampné nap néé

wo dami aṅ terê kibi wo Emen baa naṅ ci kêm. ³⁴ Kwôni pôn iyôn perêrji a wo na ôbi nimré ba, naṅ, wôsa ka ôriṅ naṅ kirij men, iyére men ley na, bay keléṅ aṅ eraṅ naṅ lari are bay ka bay keléṅ hen. ³⁵ Aṅ sa bij bay jé. Aṅ i i ba, bay biri gengij sa doya aṅga ôbi ôriṅ.

³⁶ Menba, Josêp wo bay jé uwôgeri Barnabas (hini Barnabas bi wo hen na, bôri na «ôbi dôbê ibiyare bô kirij a») ôriṅ naṅ yagê wori ya. Ôbi na tô môn wo *Lébit wo yêṅ Sipre a. ³⁷ Ôbi keléṅ yagê wori bi wo hen, aṅ eraṅ naṅ lariri sa bij bay jé.

5

Kwôlo gengij sa si Ananiyas naṅ Sapira

¹ Niṅba, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas bay naṅ tamni Sapira. Bay keléṅ yagê woji. ² Menba, ôbi dera kwa lari na dê dô tón aṅ tamni hôn men aṅ eraṅ naṅ tôri wo baa hen sa bij bay jé. ³ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ananiyas, wô mi a Sidan ré ô bôm a aṅ ju kôlij Tunu toṅ hendi bô bôré kwôlê wôṅ benare hen iyôn ba? Wôsa ju dera kwa lari yagê bi wo hen dê dô tón. ⁴ Yagê bi na kwom ré ba? Hena na jeré gey kôba, na já dé keléri aṅ baa ré ba? A hena na jeré keléṅ kôba, lariri na na kwom ré ba? Wô mi a ermê kwôlo hen iyôn ré yi bôm a ba? Na gawré a jeré liji benare hen né, niṅba, na Emen.»

⁵ Kirijna Ananiyas toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi kurij aṅ ma. Bijé kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, tiniṅi ge kay. ⁶ Kam mané sa ay temayri ô haaré aṅ ôriṅ ô emé.

⁷ Tare subu cêgê menba, tamni Sapira ô ira tô si Piyêr a. Aṅga sa sa kurôre a hen na, hende hôn né kwôy tô. ⁸ Menba, Piyêr engerere iyôn ba: «Na lari yagê kêm wo ken keléṅ bi ré ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Ew, na lariri bi kêm.»

⁹ Piyêr hô kôle iyôn ba: «Ken li iyeṅ a kené bij kebrenge wô sébé Tini Kelma hen iyôn ba? Toy té ka uwo emo kurôré hen ema kibi geré hen ya, bay a ôriṅ naṅ mu men.»

¹⁰ Kirij bay ka hen menba, hende kurij aṅ ma tumô Piyêr a. Kirijna mané bay ka hen soji ira menba, bay uwôṅ temayre aṅ ay ôriṅ emé kwa kurôre a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, bay ayê bôô kêm naṅ bijé kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, haré wo dami liji.

Anṅaṅ giṅé ka gay gay ka bay jé li

¹² Bay jé li anṅaṅ gelé naṅ kaṅ giṅé kwône tu bijé a. Bay ayê bôô kêm kôlij kaṅniji aṅ daṅji tô pal wo Salomôn a. ¹³ Kwôni wo daṅgi wo gey dap naṅ ci ba, naṅ. Men né, bijé kêm dô kwôliji wo dôri ta men. ¹⁴ Aṅ bijé naṅ kwônêrji imjé

men, yébé men bi bôrji sa Kelma aṅ daṅji naṅ ci.

¹⁵ Bijé sooriṅ naṅ bay ômṅpare tô geré, ka pôni sa kwoy a men, ka pôni sa jaare a men, aṅ bi kirijna Piyêr ré sa ba, tini ré ô si sa kwo pôni gaṅ. ¹⁶ Kwônê bijé henaji sa kam iyére to kwa Jérusalêm a hen eraṅ bay ômṅpare men, ka tunu to habij dôyrêji men, aṅ bay kêm berare.

Bay pô bay jé pa dema bay ré biji ta

¹⁷ Kirijna *dami wo damnê kaṅ bay bê kwôbe naṅ bay tôri kaṅ *Sadusiṅné gel hen iyôn menba, terbére liji menba, bay genge wo ciré lê ani. ¹⁸ Bay pô bay jé ô biji dangay tô kwônê bijé a. ¹⁹ Niṅba, derô yoyre menba, mana wo Kelma sa bôl kibi iyéy dangay aṅ biji si nô aṅ kôlij iyôn ba: ²⁰ «Erêṅge ken ô débé *iyéy Emen a aṅ ken uwôlij bijé béré kwôlê kêm wôṅ gelé bi wo hen.»

²¹ Bay toy kwôlê kibri a aṅ kirijna kirij peraṅ soṅ soṅ menba, bay ô derô haba wo iyéy Emen a aṅ gelij bijé are. Dami wo damnê kaṅ bay bê kwôbe naṅ bay tôri uwôgeji dapare to surjê ka kam *Israyêl kêm menba, bay jé wogé bay jé bô dangay a. ²² Niṅba, kirijna asgarjé saji bijé iyéy dangay menba, bay uwôjji ré menba, bay buloṅji hera sa dôriṅ bay jêriji hen kôl iyôn ba: ²³ «Nini uwôṅ kibi geré ligij men, bay geméri hen kôba môrji ya a men, niṅba, kirijna nini bôl kermij menba, nini uwôṅ kwôni ira ré.»

²⁴ Kirijna dami wo bay gemé iyéy Emen naṅ damnê kaṅ bay bê kwôbe hen toy hen iyôn menba, bay hôn kwôlê wôṅ kelé sa aṅga sa sa bay jé a hen né aṅ bay engere mi a ré lê are hen iyôn ba. ²⁵ Menba, kirij bay ka hen na, kwôni era sa kôlij iyôn ba: «Gel, bijé ka ken biji dangay a hen debiji derô haba wo iyéy Emen a gelij bijé are yaṅ.»

²⁶ Menba, dami wo bay gemé iyéy Emen ô naṅ bijé kari ôrji peré bay jé heraj. Bay liji ani ré wôsa bay hare wô wo bijé ma ré gôbiji naṅ jerew. ²⁷ Bay eraṅ naṅ ci sa gelij dapare to surjê menba, dami wo damnê kaṅ bay bê kwôbe engeriji kwôlê.

²⁸ Ôbi kôlij iyôn ba: «Nini jerêṅge yôd bi kené gelij bijé are naṅ hini gawra bi wo hen, menba, ken li aṅ bijé ka Jérusalêm kêm toy kwôlê wôṅge bi wo hen men, ken gey lê bi kwôbri gawra bi wo hen ré hera sarni a men.»

²⁹ Menba, Piyêr naṅ bay jé uwôliji sara iyôn ba: «Bij Emen kwôlê dô dé bij gawré kwôlê. ³⁰ Jêsu bi wo na ken bi bay na bééri a sa gurô aṅ ma hen na, Emen wo môjêrna na biri ji si kamjê. ³¹ Na ôbi aṅa Emen né ayri diri mô sa kôbri wôṅ gusurô a mega Kelma men, ôbi gôlij naṅ

biñé men, an bi kam Israyêl ré uwôñin geré bilin hal woji an Emen né dñin bôri jal sa têrin toji a. ³² Nibay nini dô kwôli are bay ka hen, nibay nap Tunu top hendi bô bôré to Emen bin biñé ka biri kwôlê hen.»

³³ Kirina bay dapare toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, bôrji tarji an bay gey ciré deré bay jé. ³⁴ Nijnba, gawra wo póni bay uwôgeri Gamaliyêl, ôbi na *Parisijnê men, na ôbi gelé tôo wo dami wo biñé kêm biri kwôlê. Ôbi hena perêrji an kôl bay ré bin bay jé ré siji nô sem. ³⁵ Menba, ôbi kôlin surjê ka dap hen iyôn ba: «Kenbay kam Israyêl, erménge dô sa anga ken gey lê nap biñé ka hen. ³⁶ Wulê wo na di jó hen na, nana gel Tédas wo kôl diré na kwôni wo dami an li biñé arew pôrbu ô tôri a. Bay diri, menba, bay tôri bay ka hen kôba, usurijnji a men, an ani ka baa ba, nap. ³⁷ Cêgeri wori ba, nana gel Judas wo Galilé bô wulê woñ sajjima hen, ôbi kôba, day biñé tôri a an bay diri menba, bay tôri bay ka hen kêm usurijnji. ³⁸ Iyôn ba, en kelénge, déngge turngge tô biñé ka hen a ré nin, dênjiji ô. Hena ermé woji nap jé lêreji bi wo hen ré na kwo gawré na, ôbi a napê sa kibri mera. ³⁹ A hena ré na kwo Emen na, kena nê mê mê ré kwôy. Berénge dô ré ba, ka lê kumbul nap Emen!»

Menba, bay gey kwôlê wori bi wo hen, ⁴⁰ menba, bay hó uwôga bay jé heran an bay bi bay séji an bay karji gwom bi bay ré uwôge hini Jésus cêgé ré nin an bay biji ta. ⁴¹ Bay jé soji kini dapare to surjê a nap yi deré wôsa Emen ré bôrji môñ gawré ka nê, ana ré bi ciré gelin gusijn wô hini Jésus hen.

⁴² Nap wulê wulê derô haba wo iyéy Emen a men, bô iyé biñé a men a na, bay gelin biñé are men, bay uwôl béré Kwôlo Dôri mega wo Jésus ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

6

Bay tô biñé jurgem bi ré li nap bay jé

¹ Wulê bi wo hen na, bay tô Jésus kwône eré tumô tumô menba, kwôlê yi peré Jubnê ka iyêl kibi grêk hen nap ka yêñ sa terare toji a, wôsa ka iyêl kibi grêk hen kôl sa cé are ka nap wulê wulê hen na, bay ré lij mamê kaji dô ré. ² Bay jé ka môj kibi wôd hen uwôge dapare to dami to bay ayê bôd kêm an kôlji iyôn ba: «Dé wo nibay niné di ulê béré kwôlo Emen baa an ô wô cé emé ré. ³ Iyôn ba, yêñêni, wogéngge gawré jurgem perênge a hen ka bay kôl kwôljin dô men, ka Tunu top hendi bô bôré bôrji a men, kap bay tu melênê a men, an njina biji jé bi wo hen kôbri a. ⁴ An nibay

ba, njina eré wô uwôlê Emen men, gelin biñé are men.»

⁵ Biñé kêm gey kwôlê woji bi wo hen: bay dô Etiyên, na kwôni wo ayê bôd wori dô men, Tunu top hendi bô bôré kôba wôn bôri a men, Pilip men, Prokôr men, Nikanôr men, Timôn men, Parménas nap Nikwolas wo na kwôni wo Antiyôk wo na Jub ré njnba, na bi bôri sa tôo toji a hen a men. ⁶ Bay erap nap ci sa gelin bay jé, an bay uwôl Emen wô sarji men, bay uwôl kôbriji sarji a a men.

⁷ Kwôlo Emen ô tumô tumô men, biñé ka bi bôrji sara hen kôba kwône damañ a Jérusalêm a men, bay bê kwôbe kwône bi bôrji sa Jésus a men.

Bay bu Etiyên

⁸ Terê kibi nap néé wo Emen baa nap Etiyên an ôbi li anjan ginê men, kap gelé damnê damné a men tu biñé bay gel.

⁹ Kirina bay gel hen iyôn menba, biñé ka póni bô *iyéy dapare to bay uwôgere iyéy dapare to limé ka mô sarji senge to na Jubnê ka Sirên nap ka Alêksandri dap ya hen, nap ka Silisi a nap ka Asi a men an bay kêm narijn kwôlê nap dî. ¹⁰ Nijnba, bay nê debé gerañ tumôri a ré, wôsa ôbi iyêl nap tu melênê wo Tunu a biri hen. ¹¹ Menba, bay têbe biñé an ré kôl iyôn ba: «Nini toy wo ôbi kôl kwôlo habijn gengijn sa *Moyis men, sa Emen a men.» ¹² Bay sôge tô biñé men, surjê nap *bay deré tô tôo to Emen. Bay era sa bu Etiyên eren òrin nap dî tumô sanêdrên a.

¹³ Kirin bay ka hen na, bay erap nap gawré ka póni sa pôy kwôlê woñ benare diri sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, dî kelê kwôlo habijn gengijn sa *iyéy Emen tona to yi nap jengêre hen baa ré men, gengijn sa tôo to Moyis hen baa ré a men.

¹⁴ Men, nini toy ôbi kôl iyôn ba: «Jésu wo Najarêt bi wo hen ré mêñê iyéy Emen men, ré hó janê hara wo Moyis na ay béna hen a men.» »

¹⁵ Biñé kêm ka mô kini dapare to surjê hende to hen, hen na, tirji na sari a an bay gel tiri yi môñ to *mana wo derômaran a iyôn.

7

Deré kwôlê wo Etiyên

¹ *Dami wo damnê kap bay bê kwôbe engjereri iyôn ba: «Kwôlo bay kôl kêm hen na, na tiri ba?»

² Menba, Etiyên uwôli sara iyôn ba: «Balên nap yêñên, toyéngge, Emen ôbi hini emé si sa môyrena *Abraham a kirina ôbi na môrij Mésopotami a pa dema ré ô môrij Haran a tô. ³ An Emen na kôli iyôn ba: «Dép sa iyére tom men, balên men, an ju ô sa iyére to na gelem hen.»

4 Menba, Abraham dɛ́p sa iyé Kaldé, aɲ ɔ́rɪp mɔ́rɪp Haran a. Kirɪp bay ka hen cɛ́gi temare to ibari a menba, Emen biri era sa mô sa iyére to ken mɔ́rɪp ya haw hen. 5 Nɪɲba, sa iyére hende to hen na, kirɪp kani dɛ́ iyôɲ kôba, ôbi jô biri ré, kaɲ dɪɲ tɛ́ri ya kôba, naɲ nɪɲba, Emen ay tôri dɪré biri ôbi men, kwôɲgɛ́ri men, kirɪp bay ka hen, bi wo Abraham kemari na naɲ hen kôba. 6 Aɲ Emen kôli iyôɲ ba: <Kwôɲgɛ́m a meré sa iyére to ɗaɲgi a men, bay a liji lemnare men, bay a gelɪɲ tirji gusɪɲ kwôy elé arew pɔ́rbu. 7 Nɪɲba, ɓɪɲé ka sa iyére hende to gelji gusɪɲ hen na, nôbi Emen na jeré kwôlé sarji a, aɲ cɛ́geri wori menba, na bɪɲ ɓɪɲé kaɲé a sɛ́p sa iyére hende to hen a, aɲ bay a teben sa iyé Kanan hende to na.> 8 Menba, Emen kôliɲ Abraham iyôɲ ba: <Aɲga gel bɪɲare hende to hen na, ôbi a na walé keɲ.> Na ôbi á, kirɪɲa Abraham ré yê Isak li sa marge menba, wali keɲ. Isak liɲ Jakwôb hen iyôɲ men, Jakwôb kôba, liɲ kamni ka môj kibi wôô kaɲ môɲɛ́rna hen iyôɲ men.>

9 «Kam Jakwôb li terbére naɲ yêniɲi Josɛ́p aɲ bay ɓiri kelɛ́ɲ bi bay ré ɔ́rɪp naɲ dɪ lé lemnare Ejipt a. Nɪɲba, Emen ba, naɲ dɪ. 10 Men, Emen dôri kibi gusɪɲ to kɛ́m a aɲ biri tu melênê men, biri dé tu Parawôn kelma wo Ejipt a. Kelma wo Ejipt bi wo hen biri ôm Ejipt men, biri bô sa bô iyére tori a men. 11 Kirɪp bay ka hen na, kurôɲ wo dami kurɪɲ sa iyé Ejipt a kɛ́m men, sa iyé Kanan a men, gusɪɲ to dami li ɓɪɲé aɲ môɲɛ́rna uwôɲ ani kaɲ emé ré kwôy. 12 Kirɪɲa bay toy wo kaw ré yi Ejipt a ya na, Jakwôb jé kamni ka na môɲɛ́rna hen ɔ́rɪj têê pôn. 13 Têê wôô wori wo bay hera menba, Josɛ́p li aɲ yêniɲi gili hôn aɲ na wulê bi wo hen dema Parawôn ré hôn balé Josɛ́p tô. 14 Josɛ́p jé wogé ibari Jakwôb naɲ baléri kɛ́m aɲ bay kɛ́m na ɓɪɲé tôre jurgem kibi bay. 15 Jakwôb era sa mô Ejipt a, ôbi ma kirɪɲ bay ka hen, môɲɛ́rna kôba, môrɲi na ya men, maji na ya a men. 16 Bay pɔ́rɲi ɔ́rɪp Sisêm a ô emé bô kamɲé ka Abraham na kel kôbi kam Hemôr Sisêm a hen.>

17 «Kirɪɲa wulê wo aɲga Emen na ayɪɲ tôri bɪɲ Abraham hen baa ɗa wo a liɲ menba, ɓɪɲé yêɲ yirɲi Ejipt aɲ bay kwône tumô tumô. 18 Kwôy wulê wo kelma wo ɗaɲgi wo hôn Josɛ́p ré hen ayɪɲ kenare sa Ejipt a. 19 Kelma bi wo hen lam balêrna men, liji habré, aɲ ôbi bɪji bay dɛ́p kamɲiɲi ka bay yê haw hen bi ré ma aɲ. 20 Na wulê bi wo hen aɲa *Moyis ré yêɲ ya. Ôbi na kema wo li manare men, dé tu Emen a men. Bay aberi geseré subu bô iyé ibari a. 21 Menba, kirɪɲa bay dɪri aɲ menba, môni Parawôn ayri ô gemé mega kemare wɔɲ bôre iyôɲ. 22 Bay gelɪɲ Moyis tu melênê

wo Ejipt kɛ́m aɲ ôbi na kwôni wo dami sa kwôli keléri a men, sa jé lêri a a men.>

23 «Kirɪɲa ôbi li elé tôre pɔ́rbu menba, ôbi erem eré uné yêniɲi Israyêlɲê. 24 Ôbi gel yêni wo Ejiptɪɲê wo pôni geli gusɪɲ menba, ôbi ô jeré sari aɲ ôbi dɪ Ejiptɪɲê bi wo hen duu. 25 Ôbi kôl yaɲ ba, yêniɲi ré hené mega wo ré na Emen a ré ɗa gôliɲ naɲ ci naɲ geré wori hen, nɪɲba, bay hôn né. 26 Wulê wo ɗaɲgi ôbi hô gel yêniɲi wôô sɛ́ɲji menba, ôbi waji aɲ gey bi bay ré hô bɪɲ hɔ́rɪp aɲ ôbi kôliɲ iyôɲ ba: <Milɲén, kena yêné a menba, wô mi a kené liɲ yernge habɪɲ hen iyôɲ ba?> 27 Menba, kwo gelɪɲ tu yêni gusɪɲ hen nôgeri wolé aɲ kôli iyôɲ ba: <I a dɛ́m jeré na kelma woni men, ôbi jeré kwôlé sarni a a men ba?> 28 Ju gey deren mega wo henaɲ ju dirɪɲ Ejiptɪɲê wo pôni hen iyôɲ men ba?> 29 Kirɪɲa Moyis toy hen iyôɲ menba, ge ô uwôbê sa iyé Madɪɲa a, ôbi yê kam imɲê wôô kirɪɲ bay ka hen.>

30 «Kirɪɲa elé tôre pɔ́rbu nêɲ menba, *mana wo derômaran a si sari a derô gwôlé ɗa naɲ keram wo Sinay a peré germé kaɲ tare a. 31 Kirɪɲa Moyis gel hen iyôɲ menba, tini ge kay aɲ ôbi uso ɗa dɪré gelé, menba, ôbi toy tô Kelma ôm kôl iyôɲ ba: 32 <Ena Emen wo môɲɛ́m Abraham, Isak naɲ Jakwôb.> Moyis wuré aɲ gey ayé tiri gelɪɲ ré nɪɲ. 33 Menba, Kelma kôli iyôɲ ba: <Tô garbê tɛ́m a aɲ wôsa kirɪɲ ka ju dɪbɪɲ ya hen na, na terare to yi naɲ jengêre. 34 Na tiri, en gel gusɪɲ to bay gelɪɲ ɓɪɲé kaɲé Ejipt a hen men, en toy pɔ́ré woji a men, aɲ en herbo wô dôrɲi bô lemnare a. Era, haw hen, na jém Ejipt a.> »

35 «Moyis bi wo bay na kaɲni kôl iyôɲ ba: <I a dɛ́m kelma ôbi jeré kwôlé sarni a ba hen> na ôbi a, Emen né dɪri mega kelma men, ôbi derêji bô lemnare a naɲ néé wo mana wo derômaran a wo na sɪɲ sari a bô germé kaɲ tare a hen. 36 Na ôbi a sɪɲ naɲ ci Ejipt a liɲ aɲgaɲ gɪɲé naɲ kaɲ gelé sa iyé Ejipt a men, bô cér wo sêyi a men, derô gwôlé a men kwôy elé tôre pɔ́rbu. 37 Na Moyis bi a na kôliɲ Israyêlɲê iyôɲ ba: <Emen a deré ôbi kibri pôn peré yêniɲernge a hen, liɲ ôbi kibri mega nôbi iyôɲ.> 38 Kirɪɲa kam *Israyêl na ɗaɲ derô gwôlé hen na, na na ôbi a na deré tô kwôlé peré môɲɛ́rna naɲ mana wo derômaran a wo iyêli sa keram wo Sinay a. Na ôbi a enge kwôlé wɔɲ gelé bi wo hen heran bɛ́na hen.>

39 «Nɪɲba, môɲɛ́rna na gey biri kwôlé ré men, bay kaɲni aɲ ermé woji hô yi na si Ejipt a dɪ. 40 Bay kôliɲ Arôn iyôɲ ba: <Lêni kamrê ka ô tumôrni a nɪɲa gelé dɪba Moyis bi wo derani soɲ Ejipt a hen na, ôbi belɪɲ na mi kôba nini hôn né.> 41 Wulê bi wo hen na, bay iyege kema kelba mega kamrê

kaji iyôn an bay li sarga biji men, bay ay kibi ari lê kaji bay ka hen nan yi deré a men. ⁴² Emen ay tiri an sarji men, diji bay ay kibi tébêñne to derômaran a. Bay kibi Emen kôl kwôliji kôl iyôn ba:

«Kam Israyêl, kirina na ken duu lari lip sarga bô elê wo tôre pôrbu wo na ken li derô gwôlê a hen ba,

na ná nôbi a na kené li ben hen ba?

⁴³ Na nôbi a na kené li ben hen né, nijnba, ken ay iyéy gergé to emen woj Mólók

nan anja ken gengin emen wonje woj tébêñne wo ken uwôgeri Répan hen,

kamrê bay ka ken li an ken ay kibriji.

Na ôbi á, ené perêñge ôrij kelan nan Babilôn a sôn.» »

⁴⁴ «Derô gwôlê a na, môpêrna na ôrij nan iyéy gergé to magtubu ton binare yi bô. Iyéy gergé hende to hen, na dijan na mega to Emen na gelin Moyis ré dijan hen iyôn. Wôsa ôbi kôlij Moyis ré li giljan nan to kwo ré gel hen iyôn têt têt. ⁴⁵ Iyéy gergé hende to hen na, bay bin môpêrna kan bay jiberji an bay ay ôrij kôbriji a kirina Josuwé na dôrij tumôrji an bay na bôyij kumbul sa iyére to biné ka danji a ka Emen na dageji tumôrji a hen. Bay gem iyéy gergé hende to hen kwôy san sa emé kenare to kelma Dabid a. ⁴⁶ Na kelma Dabid bi a dé tu Emen an ôbi engereri tôô bi diré dé iyére bin Emen wo Jakwôb.

⁴⁷ Nijnba, na kemari Salomôn a lê *iyéy Emen hende to hen biri.»

⁴⁸ «Nijnba, Emen wo derômaran a mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré. Mega *ôbi kibi Emen kôl iyôn ba:

⁴⁹ «Kelma kôl iyôn ba: Derômaran na gagay kenare tiné men, sa terare na kini bê tén ya men.

Na iyére to iyengi a kené lê ben ba?

Men kirin ka yôn a ené eré meré ya wô dôrij bul ba?

⁵⁰ Men, are bay ka kêm hen na nôbi a lê ré ba?» »

⁵¹ «Ay! Kenbay gawré kan bay sa iyêré hen, bônge denggel môj bô biné ka bi bôrji sa Emen a ré iyôn men, ken lugu marñge ta sa kwôlo Emen kôl hen men, ken debin Tunu ton hendi bô bôré iyére kwôy kwôy men, ken gelin nan môpêrñge a men. ⁵² Ôbi kibi Emen wo yôn a môpêrñge na ré gili gusij ré ba? Tumô bay na duu ka na uwôl béré sa wo ôbi lê anjan derôre wo pôn nêñ hen, na ôbi a kené ay sari an diri. ⁵³ Kenbay ka Emen na béñge tôô nan geré wo *mané ka derômaran a nijnba, na ken bi kwôlê sa tôô hende to hen a ré.»

Bay gôbe Etiyên duu

⁵⁴ Kirina surñe ka mô kini dapare hen toy kwôlê bi wo Etiyên kôl hen menba, tirji séré sari a men, bay gederé kanñiji kan bô taré sari a a men.

⁵⁵ Nijnba, Tunu ton hendi bô bôré wôn bôri an ôbi bô kirin si derômaran menba, gel dapare to Emen men, ôbi gel Jésu débu sa kôbi Emen woj gusurô a men.

⁵⁶ Ôbi kôl iyôn ba: «Toyéñge, en gel derômaran bôlij an en gel *Kema Gawra débe sa kôbi Emen woj gusurô a.»

⁵⁷ Menba, bay karé gura wo dami ligin marji ta an bay bi kibriji pôn carin sari a, ⁵⁸ biri ôrij wolé kelan nan iyére an bay gôbri duu. Biné ka débu ya gel hen na, ôrij nan bargay kaji ô bé a tumô kema mana wo bay uwôgeri Sôl hen bi ré gem. ⁵⁹ Kirina bay gôbri ka deré hen iyôn menba, Etiyên uwôl Emen kôl iyôn ba: «Kelma Jésu, enge tunun.» ⁶⁰ Menba, ôbi jubu gubari tón an jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Kelma, di bôm jal sa têrij toji a.»

Kirina ôbi kôl hen iyôn menba, kibri wôm men.

8

¹ An Sôl dege nan biné ka duu Etiyên hen.

Sôl gelin tu bay ayê bôô gusij an bay userijn

Uwôl bi wo hen na, bay ay tô gelin bay ayê bôô gusij to habin hen Jérusalém a. Wulê bi wo hen na, bay ayê bôô kêm userinji ge si sa kam iyére men, si Judé men, Samari a men, an na bay jé a bajji Jérusalém a mera. ² Biné kan bay tibé Emen kan bay bôô pôn sôm Etiyên dô an emni. ³ Sôl ba, mase wô mêné bay ayê bôô. Ôbi ô nan bô iyére iyére pô impé nan yébé biji danjay a.

⁴ Bay ayê bôô ka userin hen na, ôrji nan kirin kirin wo uwôlê béré Kwôlo Dôri wo Emen.

Pilip uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen Samari a

⁵ Ôbi a, Pilip ré ô sa iyére to dami a bô emé wo Samari a ô ulé béré Kwôlo Dôri wo *Krist, kwo Emen dôri hen bin biné.

⁶ Biné kêm dôbe marji toyin kwôlo Pilip kôl hen. Bay toy kwôli bi wo hen men, bay gel anjan giné ka ôbi li hen a men.

⁷ Tunu to habin kwône séñ bô biné an karé gura wo dami men, bay merayé kwône kôba, berare a men. ⁸ Biné kêm sa ira li yi deré wo dami.

⁹ Sa iyére hende to hen na, gawra wo bay uwôgeri Simô mô ya, ôbi na beli, ôbi li anja tini biné ka Samari ge kay kwôy

kwôy. Ôbi li yiri môñ kwôni wo dami iyôn.
 10 Añ ðiné kêm kamrê ré, ka iyêrnê ré dôbe marji toyîñ kwôlê wori. Añ bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, na néé wo Emen wo bay kôl ré na néé wo dami hen.»

11 Menba, bay biri kwôlê daman wôsa ca yeñ ôbi li tiniji ge kay nañ anğan beli kari bay ka hen. 12 Nijba, kirijna bay bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo Pilip uwôlji gengij sa *emê iyére to Emen men, gengij sa hini Jésus Krist a men na, bay li batêm imjê ré nañ yébé ré. 13 Simô bi wo hen kôba, ay bôri añ li batêm añ dí tô Pilip bul ré kwôy. Kirijna ôbi gel anğan gijê men, kañ gelê ka lij hen menba, tini ge kay.

14 Kirijna bay jé ka baa Jérusalêm a hen toy wo ðiné ka Samari ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen iyôn menba, bay jé si Piyêr nañ Ja ô upéji.

15 Kirijna bay ô bijñ Samari menba, bay uwôl Emen wô bay ayê bôô bi ôbi ré biji Tunu toñ hendi bô bôré. 16 Wôsa kwôni iyôn perêrji a hen wo Tunu toñ hendi bô bôré herbe sari a baa nañ tô, bay li na batêm nañ hini Kelma Jésus mera. 17 Si Piyêr nañ Ja uwôlji kôbrijji a sa bay ayê bôô ka Samari a añ bay uwôn Tunu toñ hendi bô bôré.

18 Menba, kirijna Simô gel wo bay jé ré uwôl kôbrijji sa bay ayê bôô a dema ôbi ré uwôn Tunu toñ hendi bô bôré tô hen iyôn menba, ôbi kôl dirê bijñ si Piyêr nañ Ja gursu. 19 Añ ôbi kôlji iyôn ba: «Benge néé bi wo hen men, añ ðiné ka en uwôl kôben sarji a ba, bi uwôn Tunu toñ hendi bô bôré men.»

20 Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Kenbay nañ gursu tom hende to hen ken mène kêm, wôsa ju erem mega jerê kelé nañ gursu anğa Emen bi senge hen. 21 Angam kani nañ nañ ni bô jé woni a, wôsa bôm yi na pôn tumô Emen a ré. 22 Di tô bô habré wom bi wo hen baa añ ju engerij Kelma hena ré iyeñ ba, ré dí bôri jal sam a wô ermé wo habijñ bi wo sa sam a hen. 23 Wôsa en bôrem hen na, terbêre wôn bôm añ ju na lema wo têrijñ tom hende to hen.»

24 Menba, Simô kôljin si Piyêr nañ Ja iyôn ba: «Kenbay ken uwôl Kelma wô san añ bi are bay ka ken kôljin kwôliji hen na, ré sa san a ré.»

25 Kirijna si Piyêr nañ Ja dô kwôli hen iyôn men, bay uwôl béré kwôlo wo Kelma a men, menba, bay bilji hô Jérusalêm a. Tô geré a na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri nañ kirijñ kirijñ sa kam iyére to bô emê wo Samari a.

26 Mana wo Kelma kôljin Pilip iyôn ba: «Já erê si kini kuripare tare iyôn tô geré wo hena Jérusalêm ô Gaja hen. Geré bi wo hen na, na derô gwôlê a.» 27 Menba, Pilip hena lew ô. Kirijñ bay ka hen dami wo Etiyopi wo li jé gemé lari bô emê wo Kandásé tólômne to Etiyopi. Ôbi uwo tô tibé Emen Jérusalêm a. 28 Ôbi bul hô ijñ menba, mô bô pus a añ dôñse magtubu to ôbi kibi Emen *Esay. 29 Tunu kôljin Pilip iyôn ba: «Uso ða, ju ðebu kwa pus bi wo hen a.»

30 Menba, ôbi ge ô menba, toy dami wo Etiyopi bi wo hen wo ðeñse magtubu to *ôbi kibi Emen Esay, menba, ôbi kôli iyôn ba: «Ju hôn bô magtubu to ju ðeñse hen ham ba?»

31 Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Hena kwôni ré dô tôre hen ré ba, na lê iyeñ a ené henê ba?» Menba, ôbi kôljin Pilip ré ðay mô kwari a.

32 Kwôlo Emen wo ôbi ðeñse bi a na:

«Ôbi bôl kibri ré

mega demañne to bay ðu ôrijñ ca erê deré iyôn.

Mega kema gemga wo wôm kôbi ôbi karé gusuriri a hen iyôn.

33 Bay uwôli tayre sari a nijba, kwôni wo ré jô sari ba, nañ men,

na i a deré kwôli kwônggêri ba?

Wôsa bay mène gelê wori sa terare a na.»

34 Menba, dami wo Etiyopi bi wo hen engerijñ Pilip iyôn ba: «En uwôlem, kôlen na kwôli i a, ôbi kibi Emen ôbi bi wo hen ré kôl kwôli hen iyôn ba? Na kwôli ôbi gan laba, na kwôli kwôni wo ðanji ðiba?»

35 Nañ kwôlê bi wo magtubu to Emen kôl hen na, Pilip ðerijñ tô kôbri añ uwôljin béré Kwôlo Dôri wo Jésus. 36 Bay era era menba, bay saji kibi kam ka pôni a menba, dami wo Etiyopi bi wo hen kôljin Pilip iyôn ba: «Gel, kam a yé na, na mi a jerê bi ené li batêm ba?»

[37 Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Hena jeré bi bôm pôn sara ba, já lê batêm.» Menba, dami bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «En bi bôn sara mega wo Jésus Krist ré na Kema Emen.»]

38 Ôbi bi bay ðebijñ nañ pus tôñ, añ bay nañ Pilip herbiji ôrji bô kam a menba, Pilip liri batêm. 39 Kirijna bay so bô kam a menba, Tini Kelma ay Pilip ôrijñ añ dami wo Etiyopi bi wo hen gili ré nij yôd, menba, ôbi ðu geré wori nañ yi deré ô.

40 Tunu ôrijñ nañ Pilip ô uwôli Ajôt a añ ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri nañ sa iyére iyére to ôbi ôrijñ ya hen kwôy wo ôbi sa bijñ Sésaré.

9

*Sòl ay bòri**(Jé lê bay jé 22: 6-16, 26: 12-18)*

¹ Kirij bay ka hen na, ermé wo Sòl ba, yi na sa méné bay tó Kelma men, sa derérji a a men, ôbi ô upé *dami wo damné kap bay bê kwôbe, ² aṅ engereri bi ôbi ré biri magtuba to ré dô tumôri aṅ diré ôrij wô *iyéy dapare to Damas a. Hena diré uwôj bijné ka ay geré wo Kelma, impé ley yébé ley ba, diré peraji haré heraj Jérusalém a.

³ Ôbi bu geré ô menba, kirija ôbi baa ða naṅ Damas menba, kirij bay ka hen na, kirij ka peranjji hena derômaraj a sa teli naṅ peranjgêrji. ⁴ Kirija ôbi kurij tón menba, ôbi toy tó kwôni kôli iyôj ba: «Sòl, Sòl, wô mi a jeré gelen gusij iyôj ba?»

⁵ Ôbi engere iyôj ba: «Ju na i ba, Kelma.»

Menba, tó hende to hen uwôli sara iyôj ba: «Ena Jésus, na nôbi a jeré gelen gusij hen. ⁶ Nijba, hena ta, ju ô derô ira aṅ bay a gelem anja já lê.»

⁷ Bijné ka ô naṅ ði hen ðebiji tón, nijba, bay bôl kibrijji kôlij kwôlé wôni ré men, bay toy tó gawra, nijba, bay gel kwôni ré men.

⁸ Sòl hena terare a, bôl tiri hari, nijba, ôbi gel kirij né, aṅ bay bu na kôbri dema ré ôrij naṅ derô ira Damas a. ⁹ Aṅ sa subu ôbi ném gelé kirij né men, ôbi ôm ani ré men, yi ani ré a men.

¹⁰ Ôbi tó Jésus wo póni bay uwôgeri Ananias mô Damas a ya. Kelma si sari a bô pelal a aṅ uwôgeri «Ananias!» menba, ôbi yuge ôm iyôj ba: «En na Kelma!»

¹¹ Menba, Kelma kôli iyôj ba: «Hena ta, ju ô tó geré wo bay uwôgeri kwo ðebu <derôre> a hen aṅ ju engere gawra wo bay uwôgeri Sòl wo Tars iyé Judas a, ôbi mô uwôl Emen kirij bay ka hen ya. ¹² Sòl gel bô pelal a gawra wo bay uwôgeri Ananias wo so ira aṅ uwôl kôbri a sari a bi ôbi ré hô gel kirij hôrij.»

¹³ Ananias uwôli sara iyôj ba: «Kelma, en toy bijné kwône kôl kwôli gawra bi wo hen men, habré kêm wo ôbi lij bijné kam ka Jérusalém a hen a men. ¹⁴ Men, damné kap bay bê kwôbe biri tó bi ré eraṅ na, sa pôrij bijné kêm ka ré uwôge henem hen aṅ ré harêji a men.»

¹⁵ Menba, Kelma kôli iyôj ba: «Ô, wôsa gawra bi wo hen en dôri mega anṅaj ulé béré henen naṅ kirij kirij bijné ka iyére to danji a men, bijné kilmé kaj men, bijné kam *Israyél a men. ¹⁶ Nôbi naṅ yen na gili gusij to ôbi a gelij wô henen.»

¹⁷ Menba, Ananias hena ô. Ôbi bijné bô iyére hende to hen aṅ uwôl kôbri a sa Sòl

a, aṅ kôl iyôj ba: «Yénen Sòl, na Kelma Jésus bi wo so sam a tó geré bi wo jeré eraṅ hen, na ôbi a joon bi jeré hô gel kirij hôrij men, bi Tunu toṅ hendi bô bôré ré wôn bôm a men.»

¹⁸ Kirij bay ka hen menba, ani kani gelij môj palmé kuyé iyôj herij tiri a aṅ ôbi gel kirij men, hena ta, aṅ bay liri batêm a men. ¹⁹ Kirija bay biri anṅaj emé ôm menba, ôbi uwôj néri hôrij.

Sòl dô kwôlo Emen Damas a

Sòl wôl sem naṅ bay tó Jésus ka Damas a. ²⁰ Menba, kirij bay ka hen ôbi ô ulé béré bô iyéy dapare mega wo Jésus ré na Kema Emen. ²¹ Bijné kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen na, tiniji ge kay sari a aṅ bay engere iyôj ba: «Na gawra bi wo hen, a na lij bijné ka uwôge hini Jésus bi wo hen habré Jérusalém a na ré ba? Men, na ôbi na era ðôd na wô perêji haré ôrij bijné damné kap bay bê kwôbe hen ré ba?»

²² Nijba, ôbi uwôj néri tumô tumô sa deré kwôlé wôri aṅ Jubné ka Damas uwôj kwôlé wôj kelé ré, kirija ôbi gelij wo Jésus ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

²³ Wôl gaṅ cêgé menba, Jubné bay ka hen bijné bi ciré deréri. ²⁴ Nijba, Sòl toy kwôli deréri bi wo hen. Bay mô gem kibi iyére hende to hen yoyre naṅ tu tare bi ciré deréri. ²⁵ Nijba, bô yoyre a menba, bay tôri ayri bô gway a herbe nô si sa gwenj.

Sòl ô Jérusalém a

²⁶ Kirija ôbi sa bijné Jérusalém a menba, ôbi ô upé megêri bay tó Jésus nijba, bay kêm hare wôsa bay kôl iyôj ba: «Ôbi ré na ôbi tó Jésus bi pa pa hari ba.» ²⁷ Barnabas ôrij naṅ ði ligi bay jé aṅ dôrji kwôli gelé wo Sòl ré gelo Kelma tó geré men, kwôlo Kelma kôli a men. Ôbi dôrji kwôli deré kwôlo ôbi dô naṅ ibiyare naṅ hini Jésus a Damas a hen men. ²⁸ Wulé bi wo hen na, ôbi mô naṅ ci men, ô men hera naṅ ci a men bô Jérusalém a men, dô kwôlé naṅ ibiyare a men naṅ hini Kelma. ²⁹ Ôbi iyél naṅ Jubné ka iyél kibi grêk hen men, narij kwôlé naṅ ci a men, nijba, bay woge geré wô deréri. ³⁰ Kirija yêneri toy hen iyôj menba, bay ôrij naṅ ði Sésaré a aṅ biri ô Tars a.

³¹ Bay ayé bôô ka sa iyé Judé men, ka Galilé naṅ ka Samari a kêm môrji naṅ bô jalé men, halij yirji men, harijji Tini Kelma a men, bay kwône eré tumô tumô naṅ néé wo Tunu toṅ hendi bô bôré.

Ené ôbi merayé

³² Piyér ô gôr kirij sa ira menba, ôbi sa bijné upé bay ayé bôô ka Lida a. ³³ Kirij bay ka hen na, ôbi uwôj gawra wo bay uwôgeri Ené wo yi sa kalaṅ a. Ôbi meray li elé marge. ³⁴ Piyér kôli iyôj ba: «Ené,

Jésu Krist berarem. Hena ta, ju nan kalan kam nap kôm!» Kirij bay ka hen na, ôbi hena ta. ³⁵ Kirija bijné ka Lida nap ka tu wolé wo Sarôn a gili hen iyôn menba, bay kêm bi bôrji sa Kelma.

Tabita béér

³⁶ Sa iyé Jopé a na, hende ayê bôô to pônî bay uwôgere Tabita mô ya. Hene bi wo hen nap kibi grêk ba na Dôrkas ap bôri na: Cénire. Hende na hendi lê anga dôri kwôy kwôy men, hendi bu baliyare nap bay nimiré a men. ³⁷ Wulê bi wo hen na, hende ômij ap ma. Bay pule ap ô ulêre bô iyére to ta a. ³⁸ Bay tô Jésu ka Jopé toy wo Piyê ré na Lida a ya. Lida na da nap Jopé menba, bay jé bijné wôô ô kôli iyôn ba: «Era lew upéni dîba, ju mera sem né.» ³⁹ Piyê hena kerêd ô nap ci. Kirija ôbi sa bijn menba, bay ôrij nap dî bô iyére to ta hende to hen, kirij bay ka hen na, yébé kap mamé usoji ligiri a nap sômé men, bay gili bargay ka hende na sôpre kirija hende na nap nap ci tô hen a men.

⁴⁰ Piyê bi bay si nô kêm ap jubu gubari tôj ap uwôl Emen menba, bul si ligi temare ap kôl iyôn ba: «Tabita, hena ta.» Hende bôl ture ap kirija hende gel Piyê menba, hena mô ta. ⁴¹ Ôbi bu kôbre buru hena ta, ap uwôga bay ayê bôô nap mamé ap gelji hendi temare hende to hen. ⁴² Bijné ka Jopé kêm toy kwôli are bay ka hen, ap bay kwône ay bôrji bijn Kelma. ⁴³ Piyê wôl gap Jopé a iyé gawra wo bay uwôgeri Simô wôj ôbi uwônsé arij hen.

10

Pelal jô Kwôrney a Sésaré

¹ Sa iyé Sésaré a na, gawra wo bay uwôgeri Kwôrney mô ya, ôbi na dami wo asgarjê ka Rômêjê ka bay uwôgeji ré na Itali hen. ² Gawra bi wo hen, na ôbi lê tôô Emen ap, bay nap bijné ka bô iyére tori ayji kibi Emen kwôy kwôy men, ôbi li nap Jubjê kap bay nimiré daman men, ôbi uwôl Emen ta ta a men. ³ Wulê wo pônî nap tare to yébé ayij sa tôjne hen menba, ôbi gel ap hôn mana wo Emen na iyôn nap yiri bô pelal a wo so iyére tori a ap kôli iyôn ba: «Kwôrney.»

⁴ Ôbi bô mana wo Emen bi wo hen déj nap haré ap ôbi kôli iyôn ba: «Kelma, na mi ba?» Menba, mana wo Emen bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Uwôlê Emen wom nap lê wo ju li nap bay nimiré hen na, dôrij Emen ap ôbi gôrbijn sam né. ⁵ Jé bijné kam haw hen, ô Jopé ô kelap gawra wo bay uwôgeri Simô wo jelêri na Piyê hen ré era. ⁶ Ôbi yi iyé megari Simô wôj ôbi uwônsé arij wo iyére tori da nap kibi cér a hen.»

⁷ Kirija mana wo Emen bi wo ré iyêli hen ô nij menba, Kwôrney uwôga mané kari wôô nap asgar wo pônî wôj ôbi jé wori wôj ôbi lê tôô Emen hen. ⁸ Ôbi dôrji kwôli anga ré li are hen kêm menba, jéji Jopé.

Pelal jô Piyê a Jopé

⁹ Kirija kirij wôl ap bay ay geré ô ap baji da nap Jopé menba, Piyê day sa iyére top dur dur a wô uwôlê Emen nap tay dîjne. ¹⁰ Kurôn liri ap ôbi gey angan emé. Kirija bay la emé ciré biri menba, pelal jôri. ¹¹ Ôbi gel derômaran bôlij ap ani kani ka gelij nap kibi bargay ka dami ka bay bu jenlare wo pôrbu hen iyôn sa herbe kwôy sa terare a.

¹² Bô bargay ka dami bay ka hen a na, tanare to tère pôrbu kêm bô nap tu ka gay gay ka erge hen men, nap tu ciré ka gay gay kêm a men. ¹³ Menba, tôô kwôni kôli iyôn ba: «Piyê, hena ta, ju duu tanare hende to kêm ap ju ôm.»

¹⁴ Piyê uwôli sara iyôn ba: «En gey ré Kelma, en ôm ani kani ka jôrij nap ka *kagemi sa pôn né.»

¹⁵ Tôô kwôni bi wo hen hô kôli iyôn ba: «Anga Emen lij ka séli ba, jôbi já kelé ré na ka *kagemi ba?»

¹⁶ Are bay ka hen sa hen iyôn têê subu ap, cêgê menba, bargay ka dami bay ka hen hô ayij hôrij derômaran a.

¹⁷ Piyê erem na ba, pelal wo ré jôri na ba, bôri ré na iyen pôn ba? Menba, kirij bay ka hen na, bay jé ka Kwôrney ka ré wogéji iyé Simô hen, saji kibi geré men. ¹⁸ Bay uwôge bay iyére ap engeriji iyôn ba: «Na iyére to nà a Simô wôj Piyê ré yi ya hen ba?»

¹⁹ Piyê erem sa pelal wo ré jôri a hen baa ya tô, menba, Tunu kôli iyôn ba: «Gel, imjê subu wogem. ²⁰ Hena ta, ju ô nap ci dîba, ju erem sem né, wôsa na nôbi a jôji hen.»

²¹ Piyê herbo uwôn bijné bay ka hen ap kôlji iyôn ba: «Na nôbi wo ken wogé bi a nà. Ken era gelen wô mi ba?» ²² Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na Kwôrney dami wo asgarjê a jéni. Ôbi na kwôni wôj derôre men, ôbi ay kibi Emen men, Jubjê kêm kôba, geyri a men. *Mana wo derômaran a kôli ôbi ré uwôgam jeré era iyére tori a bi ôbi ré toy kwôlo jeré kelêri.»

²³ Piyê biji bay era ira ap wôl nap dî. Kirija kirij wôl menba, ôbi ô nap ci, yêneri bay ayê bôô ka pônî ka Jopé biri ôrij. ²⁴ Dan tô hen menba, bay bijn Sésaré. Kwôrney mô gemji nap balêri men, miljêri kap déj ka ôbi jé uwôgaji hen a men. ²⁵ Kirija Piyê da sé ira menba, Kwôrney jô kwini ap di kwini tôj tumôri a kwôy terare a nap bê kwôlê wo dami.

26 Nijba, Piyêr biri ta, aŋ kôli iyôn ba: «Hena ta! Wôsa nôbi kôba, ena gawra môn jôbi hen iyôn men.»

27 Ôbi iyêl naŋ dî aŋ ô ira, kirij ba bîné ka kwôni dap ya hen, 28 menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hôn mega wo kwôni wop Jub naŋ hara wori na, ré erê naŋ kwôni wo sa iyére to daŋgi a ré men, erê iyére tori a ré a men. Nijba, Emen gelen mega wo ené bô kwôni môn anŋa kagemi ré men, wo ré nêb bi kwôni ré ô naŋ dî ré iyôn né a men. 29 Na iyôn a, kirijna kené jé uwôgan menba, en kirij era mera dîba, en meremné ré hen. Iyôn ba, en gey henê tô uwôgê wo ken jé uwôgan hen.»

30 Menba, Kwôrney uwôli sara iyôn ba: «Kemnêŋ li sa subu nij naŋ tare to yébé ayiŋ sa tônne mega megare na iyôn hen na, en uwôl Emen iyére tijê. Menba, kirij bay ka hen na, gawra wo póni naŋ bargay ka eŋné so debu tumôn a. 31 Aŋ kôlen iyôn ba: «Kwôrney, Emen toy uwôlé wom men, bôri gôrbij sa lê wo ju li naŋ bay nimré hen né a men. 32 Jé bîné ô Jopé ô uwôga Simô wo jelêri na Piyêr wo yi iyé Simô ôbi uwôŋsé ariŋ wo mô kibi cér a hen ré era.» 33 Kirij bay ka hen menba, en jé bîné wogem aŋ naŋ bô derê wom a jeré eraŋ upéni hen. Haw hen nibay kêm nini mô na tumô Emen a wô toyé kwôlé kêm wo Kelma kelam jeré sa kelêni hen.»

Piyêr ô iyé Kwôrney a

34 Menba, Piyêr ay kwôlé kôl iyôn ba: «Haw hen en hôn dô bêp bêp nij wo Emen na, ré dô tu kwôni ré, 35 aŋ gawra wo yôn yôn wo sa iyére to yôn yôn wo biri kwôlé men, li anŋaŋ derêre a men hen na, ré dé tiri. 36 Ken hôn béré kwôlo ôbi na jêp bij kam *Israyêl hen. Béré bi wo hen gengij sa Kwôlo Dôri wop bô jalé naŋ geré wo Jésus Krist wo na Kelma wo bîné kêm hen. 37 Cêgi derê kwôlé wo Ja naŋ batêm to ôbi na lij bîné a men hen na, ken hôn kwôli are bay ka li are ayiŋ tôrji Galilé a kwôy sa iyé Judé a hen. 38 Ken hôn iyen a Emen ré dô Jésus wo Najarêt bi wo hen men, bé wo ôbi biri néé naŋ geré wo Tunu toŋ hendi bô bôre men. Men, ken hôn iyen a ôbi ré ô gôr sa iyére lij bîné derê men, berariŋ bîné kêm ka mô bô lemnare to Sidan a a men hen, wôsa Emen baa naŋ dî. 39 Aŋ nibay ka póni nini gel ari léri bay ka kêm hen naŋ tirni sa iyé Jubnê men, Jérusalêm a men. Ôbi bi wo bay na bééri sa gurô tagelê aŋ diri hen. 40 Li sa wôô, subu tori menba, Emen biri ji si kamnê men, biri gel yiri, 41 bij bîné kêm né nijba, ka ôbi na tôrji tumô mega bay derê kwôli are bay ka hen iyôn. Na nibay ka na nini ôm men, yi men, naŋ dî cêgi jé sé wo Emen biri ji si peré bîné ka ma a hen. 42 Aŋ ôbi kelêni

niné uwôl béré aŋ gelij bîné mega wo ré na Emen a ré dîri mega ôbi jerê kwôlé iyôn sa bîné ka mô geŋ men, ka ma a a men, 43 Na ôbi á, bay kibi Emen kêm na ré kôl kwôli kôl iyôn ba: «Emen dî bôri jal naŋ néé wo hini sa têriŋ to kwôni wo yôn yôn wo bi bôri sari a.» »

Bîné ka na Jubnê ré hen uwôn Tunu toŋ hendi bô bôre men

44 Piyêr kôl kwôli are bay ka hen baa ya tô menba, Tunu toŋ hendi bô bôre herbe sa bîné kêm ka mô toy kwôli bi wo hen. 45 Jubnê ka baa Piyêr eraŋ hen kirijna bay gel wo Tunu toŋ hendi bô bôre to Emen a bé herij sa bîné ka sa iyére to daŋgi a men hen iyôn menba, tiniŋi ge kay. 46 Bay toy bîné bay ka hen iyêl kibi yê wo daŋgi men, heramiŋi dampare to Emen men. Menba, Piyêr kôl iyôn ba: 47 «Naa jerê bi bîné bay ka hen ré li batêm naŋ kam haw hen wo bay uwôn Tunu toŋ hendi bô bôre môn nabay iyôn men hen ba?»

48 Menba, ôbi ay tôô bi bay ré liŋi batêm naŋ hini Jésus Krist menba, bay kôli ré wôl sem naŋ ci.

11

Piyêr dô kwôli anŋa ré li are iyé Kwôrney a hen bij bay ayê bôô ka Jérusalêm a

1 Bay jé naŋ bay ayê bôô ka Judé toy wo bîné ka na Jubnê ré hen ka póni kôba, ré toy kwôlo Emen men. 2 Kirijna Piyêr hera Jérusalêm a menba, yêneri Jub naŋ bay ayê bôô nayri kôl iyôn ba: 3 «Ju ô iyé bîné ka na Jubnê ré hen men, ju ôm are naŋ ci a men!»

4 Menba, ôbi dôrji tô kwôlé bi wo hen pôn pôn naŋ geréri geréri kôl iyôn ba: 5 «En mô Jopé a uwôl Emen menba, en gel bô pelal a ani kani gelij naŋ kibi bargay ka dami iyôn herbo derômaran a tôŋ naŋ kibriŋi pôrbu kwôy dâ kwan a. 6 En kôbe bôrji menba, en gel tanare to têre pôrbu men, to noni men, ka erge men, ciré men. 7 Menba, en toy tôô kwôni kôlen iyôn ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm hen ju ôm.» 8 En uwôli sara iyôn ba: «En gey ré kwôy Kelma. Wôsa kirij ka en yêr na, ani kani ka jôriŋ naŋ ka *kagemi si keban a ré.» 9 Tôô kwôni hô ôm derômaran a kôl iyôn ba: «Anŋa Emen kôl ré na ka seli ba, jôbi já kelê ré na ka kagemi ré.» »

10 «Are bay ka hen, sa hen iyôn têê subu menba, are bay ka kêm hen hô pôriŋ hôriŋ ta derômaran a. 11 Kirij bay ka hen menba, gawré subu saŋi kibi iyére to en môriŋ ya hen, bay joŋi na Sésaré. 12 Tunu kôlen ené hena ô naŋ ci dîba, ené gaanê ré. Yênerna bay ayê bôô ka jii ka en eraŋ naŋ ci na a bèn ôriŋ Sésaré a. Menba, nini ô

ira kêm iyé Kwôrneŷ a. ¹³ Ôbi derêni kwôli *mana wo derômaran a wo dîrê gili bô iyére tori a an ré kôli iyôn ba: «Jé gawrê ô Jopé ô uwôga Simô woŷ Piyêr. ¹⁴ An kwôli anŷa ôbi a dôrem hen na, a bem gelê nan bîpé kêm ka bô iyére tom a.» ¹⁵ Kirîna ena belê keben tô menba, Tunu toŷ hendi bô bôrê herîj sarji a mega wo na herîj sarna tumô hen iyôn men. ¹⁶ Menba, en erem sa kwôlo Kelma na kôl kôl iyôn ba: «Ja na liŷ bîpé batêm nan kam niŷba, kenbay ba, Emen a lêngge batêm nan Tunu toŷ hendi bô bôrê.» ¹⁷ Hena Emen né bu baliyare nan ci mega wo ôbi na bu nan na wôsa bê bôô wona sa Kelma Jêsu Krist a hen iyôn ba, ena i a ené jôriŷ Emen lê anŷari ba?»

¹⁸ Kirîna bay toy hen iyôn menba, bay hô dî bôrji jal an ayji kibi Emen kôl iyôn ba: «Emen bîj bîpé ka na Jubnê ré hen kôba, geré bi ré bul hal woji an ré uwônîj gelê woŷ tiri hen men.»

Dé tô églis ka Antiyôk

¹⁹ Bay tô Jêsu ka na userîj wô sa gusîj to bay gelji cêgi temare to Etiyên a hen na, ôrji kwôy bîj Pinisi, Sipre nan Antiyôk, bay uwôl béré bîj na Jubnê mera. ²⁰ Niŷba, ka perêrji a ka na ka Sipre a men, Sirên a men, hen kirîna sa bîj Antiyôk menba, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Kelma Jêsu bîj bîpé ka na Jubnê ré hen men. ²¹ Néé wo Kelma baa nan ci an bîpé ka ay bôrji bîj Kelma kwône erê tumô tumô.

²² Kwôlê bi wo hen era sa kurîj maa bay ayê bôô ka Jérusalêm a an bay jé Barnabas Antiyôk a. ²³ Kirîna ôbi sa an gel terê kibi wo Emen tô sa bîpé hen iyôn na, yiri dôri daman an ôbi kôlji bay ré dî bôrji pôn lêngîj tô Kelma.

²⁴ Barnabas bi wo hen, na kwôni wo li anŷan derôre men, Tunu toŷ hendi bô bôrê wôn bôri men, ayê bôô wori dô a men. An bîpé kwône bi bôrji sa Kelma.

²⁵ Menba, Barnabas ô Tars a wô wogé Sôl. ²⁶ Kirîna ôbi uwôjîni menba, heran nan dî Antiyôk a. Bay mô bem elê pôn nan bay ayê bôô ka Antiyôk a. Bay gelîj kwônê bîpé are. Na Antiyôk a a bay ré ay tô dé hîni woŷ Krêtîpê hen sa bay tô Jêsu a.

²⁷ Wulê bi wo hen na, bay kibi Emen hena Jérusalêm a era Antiyôk. ²⁸ Kwo pônî perêrji a bay uwôgeri Agabus Tunu gili mega kurôn wo dami ré lê sa terare a na. (An kurôn bi wo hen li sa terare a na tiri a men wulê wo Kulod na ômîj kenare hen.)

²⁹ Bay tô Jêsu gengîji ciré lê nan yênerji ka Judé nan ari uné ka Emen né bîji. ³⁰ Bay wôge are bay ka hen an jêj si Barnabas nan Sôl ôriŷ bîj surpê ka bay ayê bôô ka Judé.

12

Bay duu Jak men, bay bu Piyêr a men

¹ Wulê bi wo hen na, kelma *Hêrôd ay tô gelîj tu bay ayê bôô ka Jérusalêm a gusîj. ² Ôbi bi bay duu *Jak woŷ yêni Ja hen nan yebere. ³ An kirîna ôbi bô wo yi Jubnê ré dôrji hen iyôn menba, ôbi bi bay bu Piyêr. Wulê bi wo hen na, na sa lê geserê mapa wo wubere nan bô a hen.

⁴ Hêrôd bi bay bu Piyêr ô uwôli dangay a an bîj asgarpê pôrbu, pôrbu gwogelêrji pôrbu dëbu gemni. An cêgi *Pak a dema ciré jerê kwôlê sari a tumô bîpé tô.

⁵ Piyêr yi dangay a menba, bay ayê bôô uwôl Emen yôôd nan bôô pôn wô sari.

⁶ Bô yoyre hende to kiya Hêrôd dâ jôriŷ kwôlê sari a hen na, bay harêri nan musure an ôbi yi kum derô asgarpê wôô men, bay gemé kibi geré dëbu gem men.

⁷ Niŷba, kirîj bay ka hen na, mana wo Kelma so menba, iyéy dangay perange. Mana wo Kelma bi wo hen dî kwa bô Piyêr an erji an kôli iyôn ba: «Hena ta, lew.» Kirîj bay ka hen na, musure beserîj kôbri a. ⁸ An mana bi wo hen kôli iyôn ba: «Ha tô bôm men, ha ganŷi garbê kam a men.» Ôbi li hen iyôn hende to hen menba, mana bi wo hen hô kôli iyôn ba: «Dôbe bargay kam nan kelanê an ju era tôn a na.»

⁹ Piyêr so tôri a niŷba, ôbi bô môj ré na pelal a ré jôri hen dîba, ré na anŷan tiri ré. ¹⁰ Bay saa asgarpê ka gem kibi geré hen kini wôô kara, menba, saji kibi geré woŷ musure a wo si kini derô iyére hen, menba, kibi geré bi wo hen bôlîj sa kibri tumôrji a mera. Kirîna bay si nô niŷ menba, bay ô sem tô geré menba, mana wo Kelma bi wo hen dëj Piyêr.

¹¹ Tini uwo yiri a an ôbi kôl iyôn ba: «Haw hen, en hôn niŷ, na tiri, na Kelma a jo mana wori sa dôren kibi néé wo Hêrôd a men, kibi habré kêm wo Jubnê genge ré sa san a hen a men.»

¹² Kirîna ôbi hôn anŷa ré li are hen iyôn niŷ menba, ôbi ô iyé Mari toŷ yoo Ja wo bay uwôgeri Mark hen, bîpé kwône mô uwôl Emen ya. ¹³ Kirîna ôbi dî kibi geré menba, hende jé to pônî bay uwôgere Rodé so era wô belê kermîj. ¹⁴ Hende toy tôô Piyêr hôn an wo ré bôl kibi kermîj biri na, yi derê lere an hende ge ô kelê Piyêr ré dëbu kibi geré nan ya. ¹⁵ Bay kôle iyôn ba: «Mu gal.» Niŷba, hende kôlji wo ré na tiri. An bay kôl iyôn ba: «Na *mana wo derômaran a woŷ ôbi geméri.»

¹⁶ Piyêr hô dî kibi kermîj menba, bay sa bôl menba, na ôbi menba, tinîji ge kay. ¹⁷ Ôbi liji kôbri bay ré wôm tôj menba, ôbi dôrji kwôli deré wo Kelma ré dôri bô dangay a an ôbi kôlji iyôn ba: «Erêŷge

ken ô kôlîj Jak* naṅ bay ayê bôô kêm.» Menba, ôbi si ƒu gerê ô kirîj ka ɔaṅgi a.

¹⁸ Kirîja kirîj wôl menba, harê li asgarṅê damaṅ aṅ bay eṅgere aṅga ré sa sa Piyêr a hen. ¹⁹ Hérôd bi bay wogeri niṅba, bay uwogeri ré. Menba, ôbi bi bay eṅgeriṅ asgarṅê ka na gem kibi gerê hen kwôlê aṅ ôbi kôl bay ré derji. Menba, Hérôd hena Judé era Sésaré aṅ uwôl ya nêṁ kwôlê.

Temay kelma Hérôd

²⁰ Hérôd ôriṅ naṅ kwôlê naṅ ɔiṅé ka Tir a men, ka Sidôn a a men. Bay way ciré jé ɔiṅé yiri a, wôsa bay hôn wo tó kibri wo bay uwogeri Blastus hen ré gey bi ɔiré lê naṅ ci bi bay ré ɔan kwôlê woji bi wo hen naṅ bô jalé. Wôsa are kêm ka bay ôriṅ doyrîji hen na, hena na sa iyére tori a.

²¹ Menba, wulê wo bay genge hen na, Hérôd tóbe bargay kari kaṅ kenare aṅ mô sa gagay kenare a aṅ dôriṅ kwôlê tu wolé.

²² Menba, ɔiṅé kôl iyôṅ ba: «Na emen a kelé kwôlê hen ɔiba, na gawra ré.»

²³ Kirîj bay ka hen na, mana wo Kelma di Hérôd wôsa ôbi ay dampare to Emen liṅ tori, menba, wôṅne ôṁni aṅ aṅ ôbi ma.

²⁴ Niṅba, kwôlo Emen ba, ôṁ ôriṅ naṅ kwini tumô tumô.

²⁵ Kirîja si Barnabas naṅ Sôl liji jé wo bay joji Jérusalêm a hen kô niṅ na, bay bul hô Antiyôk a, bay heraj naṅ Ja woṅ Mark hen kôbriji a.

13

Bay tô si Barnabas naṅ Sôl aṅ jéji ô ulé béré kwôlo Emen

¹ Perê bay ayê bôô ka Antiyôk a na, bay kibi Emen ya men, bay gelé are kôba ya a men, hiniji a na: Barnabas, Siméjôn wo ba uwogeri gawra wo hendi hen men, Lusiyus wo Sirên men, Manayen wo na melaj *Hérôd woṅ kelma kirîja ôbi na baṅ kema hen men, Sôl men. ² Wulê wo póni kirîja bay tebe Kelma jôriṅ bôriṅ kurôṅ menba, Tunu toṅ hendi bô bôré kôl iyôṅ ba: «Terêṅge si Barnabas naṅ Sôl ken ɔiji gay ben wô jé wo en uwôgeji kwôli hen.»

³ Kirîja bay jôriṅ bôriṅ kurôṅ men, uwôl Emen a men kô niṅ menba, bay uwôl kôbriji sarji a aṅ ɔiji ô.

Si Barnabas naṅ Sôl ôriṅ sa iyé Sipre a

⁴ Kirîja si Barnabas naṅ Sôl bô wo Tunu toṅ hendi bô bôré a ré jéji ulé béré hen iyôṅ na, bay henaji Antiyôk eraji Sélesi a wô ayéji bato ôriṅ iyére to derô cér to bay uwôgere Sipre hen. ⁵ Kirîja bay sa biṅ Salmin Sipre a menba, bay uwôl béré kwôlo Emen bô *iyéy dapare to Jubnê. Bay ôriṅ naṅ Ja Mark kôbriji a bi ré li naṅ ci.

⁶ Kirîja bay ô naṅ kirîj kirîj sa iyére to derô cér a hen kwôy saṅ Papôs a menba, bay uwôṅ ôbi beli wo li yiri môṅ *ôbi kibi Emen iyôṅ, ôbi na Jub, hini ôṁ Bar-Jésu, aṅ naṅ kibi grêk ba na Elimas. ⁷ Ôbi na melaj Sérgiyus Pawlus ôbi emê sa iyére to derô cér a hen, Sérgiyus bi wo hen na, na ôbi tu melênê, ôbi jé uwôga si Barnabas naṅ Sôl wôsa ôbi ôriṅ doy toyé béré kwôlo Emen. ⁸ Niṅba, Elimas woṅ beli hen jibji séd aṅ woge wô jôriṅ kelma ré bi bôri sa Jésus a. ⁹ Menba, Tunu toṅ hendi bô bôré wôn bô Sôl wo na Pol hen aṅ ôbi bôri ¹⁰ aṅ kôli iyôṅ ba: «Jôbi na, gwosore naṅ habré wôn bôm, kema Sidan, ôbi bayi aṅga dôri, ɔi ménê gerê aṅga Kelma genge hen baa. ¹¹ Ju toy, haw hen Kelma a dem aṅ tum a dôbê hendé aṅ já gelé berarê tare ré sem.»

Kirîj bay ka hen na, tiri dôbe hendu aṅ ôbi mô bô dilemne a aṅ ôbi bul si na si na woge kwôni bi ré ƒu kôbri. ¹² Kirîja kelma gel are bay ka hen iyôṅ menba, ôbi ay bôri wôsa ari gelé ka gengiṅ sa Kelma dô tîni.

Si Pol naṅ Barnabas gey erê Antiyôk bô emê wo Pisidi a

¹³ Pol naṅ megêri ɔayji bato Papôs a wô erê Pêrgé bô emê wo Pampili a. Menba, Ja Mark ɔiji ya hen aṅ bul hô Jérusalêm a. ¹⁴ Bay hena Pêrgé ayji gerê kwôy saṅ biṅ Antiyôk bô emê wo Pisidi a. Naṅ *sa merê ta a menba, bay ô bô iyéy dapare a aṅ môriṅ tóṅ. ¹⁵ Kirîja bay ɔeṅse magtubu tóo naṅ to bay kibi Emen menba, bay sa iyéy dapare hende to hen, jé kôlji iyôṅ ba: «Yênêrni, hena kwôlê woṅ dôbê ibiyare wôni ya a kené gey kôlîj ɔiṅé ba, ken kôl.»

¹⁶ Menba, Pol hena li kôbri bi bay ré wôm tóṅ aṅ kôl iyôṅ ba: «Kam *Israyêl naṅ kenbay ka ba hen ka ken tebe Emen hen, toyéṅge. ¹⁷ Emen wo ɔiṅé ka Israyêl na tó môpêrna. Men, ôbi biṅ bay yêṅ kwône sa iyé Ejipt a, aṅ naṅ néé wori na, ôbi dôriṅ siṅ aṅ a men. ¹⁸ Ôbi uwôl bôri sarji a derô gwôlê li elé tôre pôrbu. ¹⁹ Ôbi bi bay mène tó yê ɔiṅé jurgem bô emê wo Kanan a na, ôbi biṅ ɔiṅé kari sa iyére toji bay liṅ toji. ²⁰ Are bay ka kêm hen li elé arew pôrbu naṅ tôre bay. Cêgeri wori menba, ôbi biṅ bay jerê kwôlê kwôy saṅ sa Samiyêl ôbi kibi Emen a. ²¹ Menba, bay gey ôbi ré biṅ kelma menba, Emen biṅ Sawul kema Kis môṅ wo Bêjamin ôbi ôṁ kenare li elé tôre pôrbu. ²² Kirîja Emen kaṅ Sawul na, ôbi biṅ Dabid mega Kelma woji. Na wô sari ôbi a na ré kôl kwôli kôl iyôṅ ba:

«Dabid kema Jésé na na kwôni wo en diini, ôbi a lê are kêm ka bôn gey hen.»

* 12:17 12: 17 Na Jak woṅ yêni Kelma. 13:22 13: 22 Kurôṅ kibé 89: 21

23 Kunja Dabid wo pôni na Jésu wo Emen dîri mega ôbi gôlîj na kam Israyêl wo ôbi na ay tôri dîrê hiji hen. 24 Pa dema Jésu ré sap tô na, Ja na uwôl béré bij kam Israyêl kêm ré dî tô têrij toji aŋ ré liji batêm. 25 Kirîja ôbi duu kibi jé wori nij menba, kôl iyôn ba: «Ken kôl ené na i ba? Ena kwo ken mô gemni hen ré tô. Nijba, gel ôbi era cêgena hen ya, en nêmbeseré ganji garbê kap têri ré.»

26 «Yênên, kenbay kap kwônggê *Abraham naŋ bîjné kêm ka sa iyére to dangi a ka mô tebe Emen hen kôba, kwôli gelê bi wo hen na, Emen gengij na sarna nabay tumô. 27 Bîjné ka Jérusalêm naŋ kilmérji hôn Jésu ré na i ba ré, aŋa bay ré dî kwôli temare fu sari hen. Bay dênse magtubu to bay kibi Emen naŋ sa merê ta a kwôy kwôy nijba, bay hôn bôre ré. Aŋ ulê wo bay uwôl kwôlê sa Jésu hen na, bay li na anga magtubu to bay kibi Emen na kôl hen. 28 Bay uwôp kwôlê wôni wo nêmbeseré ré, nijba, bay kôlîj *Pilât ré bi bay ré dîri. 29 Aŋ kirîja bay li are kêm ka magtubu to Emen na kôl gengij sari hen nij na, bay tôri derari sa gurô tagelê ô emé. 30 Nijba, Emen biri ji si kamjê. 31 Aŋ wulê kwône ôbi si sa ka na bari henap Galilé eraŋ Jérusalêm a hen, bay a na bay kelê kwôli haw hen bij kam Israyêl. 32 Nibay kôba, nini ulênge béré Kwôlo Dôri bi wo hen na kap tôô to Emen na ay bij môpêrna hen. 33 Ôbi li ariri béna nabay kwônggêri, kirîja ôbi bij Jésu ji si mega wo na lij bô kurôn wo jôgij wôô bô magtubu kurôn a kôl iyôn ba:

«Jôbi a na Keman

aŋ kennêj nôbi ena Ibam.»

34 Emen na kôl dîrê bij Jésu ré jê sé kamjê dîba, ré hô ma a ré nij. Na ôbi á, ôbi na ré kôl iyôn ba:

«Na bêngge anga yi naŋ jengêrji naŋ kap tiri ka nôbi

na en genge ené bij Dabid hen.»

35 Na ôbi á, ôbi ré kôl bô magtubu to dangi a kôl iyôn ba:

«Já dé mana wom wo yi naŋ jengêri hen uyê kamjê ré.»

36 Ken hôn, bô wulê bi wo hen na, Dabid na li bô geyé wo Emen. Aŋ kirîja, ôbi ma aŋ bay ayri ô emé kwa môpêri a aŋ ôbi uyê.

37 Nijba, kwo Emen biri ji si kamjê hen na, uyê ré. 38-39 Yênên, henênge mega wo ré na sa kibi Jésu aŋa béré dé bôô jalê sa têrij a ré uwôlîj hen. Men, na na sa kibri aŋa i i wo ré bi bôri sari a ba, têrij tori kêm to tôô to *Moyis na nêmbeseré sarngge a ré hen réé dôrij. 40 Berênge dô wô kwôlo bay kibi Emen na kôl hen na, bi arirji sa

sarngge a ré. Bay na kôl kwôlîji kôl iyôn ba:

41 «Toyênge kenbay kap bay uwôyrê yi kap bay kelê kwôlo habij gengij sa kwôlo Emen kôl hen.

Na lê are ka gelé, are bay ka na lê hen na, hena kwôni ré derênge kwôlîji kôba, ka bê bôrjge sara ré.

Kirîja ken ba geŋ tô hen na,

are bay ka hen a lê aŋ tununje geré kayê aŋ ka erê aŋ.»

42 Kirîja si Pol naŋ Barnabas soji nô bô *iyéy danare a menba, bay uwôlji bi bay ré hô dôrji kwôlê bi wo hen hôrij sa merê to cêgé. 43 Cêgi danare a menba, Jubné kwône naŋ bîjné ka bi bôrji sa tôô to Jubné hen ôrji tô si Pol naŋ Barnabas aŋ si Pol naŋ Barnabas iyêl naŋ ci men, bay dôbji ibiyare bôrji a men bi bay ré lêpnê tô bô deré wo Emen a men.

Jubné ka Antiyôk kanji béré Kwôlo Dôri wo Si Pol naŋ Barnabas uwôlji hen

44 Naŋ sa merê ta to dangi a menba, bîjné ka derô ira kêm era wô toyê Kwôlo Kelma. 45 Kirîja Jubné gel wo bîjné era kwône hen iyôn menba, terbére liji aŋ bay gage kwôlo si Pol aŋ bay tiréri. 46 Si Pol naŋ Barnabas kôlji naŋ ibiyare kôl iyôn ba: «Béré kwôlo Emen bi wo hen, ré uwôlîj bêngge na kenbay tumô. Nijba, mega wo ken kap kwôlê bi wo hen aŋ ken bô yerjge mega wo kené nêmbeseré upé gelê wo naŋ kwini ré hen iyôn nij na, nijna erê upé bîjné ka iyére to dangi a. 47 Wôsa Kelma ay tôô béni kôl iyôn ba:

«En dém môp kirij na perangi iyôn bij tô yê bîjné ka sa terare a na,

wô ulê béré kwôlê won gelê bij bîjné kêm gôrij kirij sa terare a na.»

48 Kirîja bîjné ka iyére to dangi hende to hen toy hen iyôn menba, bay li yi deré men, ay kibi kwôlo Kelma men, aŋ ka gelé wo naŋ kwini na yi wô sarji hen na, ayji bôrji kêm.

49 Béré kwôlo Kelma ôm naŋ kirij kirij sa ira kêm. 50 Menba, Jubné gwôse yébé ka tebe Emen ka balêrji na ka damné hen naŋ damné bi bay kôl bay ré lij si Pol naŋ Barnabas habrê men, bay ré dageji sa iyére toji a a men. 51 Si Pol naŋ Barnabas yebageji beni têrji sarji a aŋ dîj yirji ô Ikôniyôm a. 52 Bay tô Jésu ka Antiyôk a yirji dôrji men, Tunu toŋ hendi bô bôre wôn bôrji a men.

14

Si Pol naŋ Barnabas ôrji Ikwoniyôm a

¹ Ikônnyòm a kôba, si Pol nañ Barnabas ôrji *iyéy dapare to Jubné añ dôrji kwôlé añ li wo, Jubné nañ ñiné ka na Jubné ré hen a kwôné ay bôrji. ² Nijba, Jubné ka nañ kwôlé woji bi wo hen na, gwôseji ñiné ka na Jubné ré hen, ré lij bay ayé bôô habré. ³ Si Pol nañ Barnabas wôl gañ Ikônnyòm a men, bay uwôl béré kwôlo Emen nañ ibiyare men, wôsa bay bi bôrji sa Kelma menba, ôbi biji néé bay lij añañ gijé nañ kañ gelé. Añ gel wo béré kwôlé woñ bô deré bi wo bay ré uwôl hen na, ré na tiri. ⁴ Añ li wo ñiné ka Ikônnyòm a bay ka hen kariñ kirij wôô: ka póni ô tô Jubné men, ka póni ô tô bay jé men.

⁵ Jubné nañ ka na Jub ré hen nañ kilmérji genge ciré gelij si Pol nañ Barnabas gusij men, ciré gôbêji deré a men. ⁶ Kirija si Pol nañ Barnabas toy hen iyôñ menba, bay ge si sa iyé Listre a men, Dêrb a men ka bô emé wo Likaniya nañ sa iyére to mérji hen. ⁷ Añ bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen ya.

Si Pol nañ Barnabas ôrji Listre a men, Dêrb a a men

⁸ Listre a na, gawra wo póni na ôbi merayé mô ya, wôsa têri meray wôô ñem nañ kamñêri yeñ, añ nêem debé ta ré. ⁹ Wulê wo póni ôbi toy Pol dô kwôlé. Menba, Pol bôri déñ tiri a, añ bô wo ôbi bi bôri sa Emen a mega wo ré berarêri. ¹⁰ Menba, Pol kôli nañ tôri to dami kôl iyôñ ba: «Hena, ju debu ta nañ tèm!» Ôbi hena neñgere añ ô ta.

¹¹ Kirija kwôné ñiné gel aña Pol li hen iyôñ menba, bay kôl nañ kibi kwôlé woji Likawnijé kôl iyôñ ba: «Kamrê bul yirij gawré añ herbiji sarna.»

¹² Menba, bay uwôge Barnabas «Jês»* men, Pol «Hêrmês»† men, wôsa Pol a na ôbi kibriji. ¹³ Ôbi tibé kamrê Jês ka iyéyérerji dñj céd kibi kalmé hen, bi bay ôrij nañ kelbé ka bay elageji nañ béé gurô bi ré li manare hen, nô wolé nañ iyére, wôsa ôbi gey bi ñiné ré li sarga bij si Pol nañ Barnabas.

¹⁴ Kirija bay jé Barnabas nañ Pol toy hen iyôñ menba, bay yêgeré bargay kaji añ gerji ô ligi ñiné kariñ gura kôl iyôñ ba: ¹⁵ «Milñêrni, wô mi a kené li hen iyôñ ba? Nibay kôba niné gawré mega kenbay hen iyôñ men. Béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl béjge hen na, na wo kené dî tô kamrê kañ déñ iyôñ bay ka hen añ, añ kené bul upé Emen woñ ôbi meré tu geñ men, ôbi dé derômaraj nañ sa terare men, cér nañ aña kêm ka yi ya hen a men. ¹⁶ Wulê wo na tumô hen na, Emen na dî ñiné i i

ba, na ay geré wori geré wori, ¹⁷ nijba, ôbi na gelji yiri nañ bô deré wori kwôy kwôy wôsa ôbi bi emen uwôñge men, kaw nañ geserêri geserêri a men. Na tiri ôbi a béjge emé nañ kwônêri men, bi yi deré wôn bôrñge a men.»

¹⁸ Kwôlé bi wo Pol dôrji hen kôba, bay nañ Barnabas li kôbriji a kôbriji a dema bay ré jôrij ñiné bi ré li sarga biji tô.

¹⁹ Cégi are bay ka hen na, Jubné ka hena Antiyôk bô emé wo Pisidi a nañ Ikônnyòm eraji sa gwôse ñiné añ bay gôbe Pol nañ keram kuu añ wurêri ô ulé wolé nañ iyére añ bay kôl aña ba ôbi ré ma nij. ²⁰ Nijba, kirija bay ayé bôô dap sari a menba, ôbi hena ta, añ hô derô ira. Kirij wôl menba, bay ôrji nañ Barnabas Dêrb a.

Si Pol nañ Barnabas buloji hera Antiyôk a bô emé wo Siri a

²¹ Kirija si Pol nañ Barnabas uwôl béré Kwôlo Dôri Dêrb a añ ñiné kwôné bi bôrji sa Jêsu hen iyôñ menba, bay bulo hera si Listre, Ikônnyòm a nañ Antiyôk bô emé Pisidi a. ²² Añ kirij kêm ka bay ô ya hen na, bay dôbji ibiyare bô bay ayé bôô a bi bay ré lêñné tô ayé bôô woji a men, bay kôlji iyôñ ba: «Naa gelij gusij gañ dem aña nana sé bô *emé iyére to Emen a tô.»

²³ Bô églis a pôn pôn na, bay tô surñé biji men, uwôlji Emen men, jôrij bôrji kurôñ a men, añ bay biji kôbi Kelma wo bay bi bôrji sari a hen. ²⁴ Kirij bay ka hen na, bay so si bô emé wo Pisidi a añ saji bij Pampili. ²⁵ Bay uwôl béré kwôlo Emen Pêrgé a añ ôrji Ataliya a. ²⁶ Kirij bay ka hen na, bay ñay bô bato wô heré Antiyôk bô emé wo Siri a kirij ka bay na henay ya hen men, na kirij bay ka hen a a bay na ré ñiji nañ bô deré wo Emen wô jé wo bay la hen men hen.

²⁷ Kirija bay bij menba, bay day bay ayé bôô añ dôrji kwôli are kêm ka Emen ré li nañ geré woji hen men, wô belé wo ôbi ré bôl kibi geré bij ñiné ka na Jubné ré hen bi bay kôba ré bi bôrji sari a men hen. ²⁸ Menba, bay wôl gañ nañ bay ayé bôô.

15

Kwôlé yi Antiyôk a gengij sa walé keñ

¹ Bijné ka póni hena Judé era Antiyôk a. Bay gelij bay ayé bôô are añ kôlji iyôñ ba: «Hena kené wal keñ môñ wo tôô to *Moyis kôl hen iyôñ ré ba, ka upé gelé ré.» ² Si Pol nañ Barnabas nariñ nañ ci sa kwôlé woji bi wo hen a. Bay nariñ kwôlé damañ sara. Bay genge bi Pol, Barnabas nañ bay ayé bôô ka póni ka Antiyôk ré ôrji Jérusalêm a

* 14:12 14: 12 Na hini emen wo dami wo Grêkné. † 14:12 14: 12 Na hini emen wo Grêkné woñ ôbi jé wo emen wo kwôni wo Grêkné tebe hen.

ô uné bay jé nañ surñê wô sa kwôlê bi wo hen.

Danpare to dami to Jérusalêm

³ Bay ayê bôô ka Antiyôk a dji geré. Si Pol nañ megèri siji si Pinisi nañ Samari añ dôrji kwôli bilé wo ðiné ka sa iyére to ðangi a bul uwôn Emen hen menba, yi bay ayê bôô bay ka hen dôrji daman. ⁴ Kirîna bay bijñ Jérusalêm a menba, bay ayê bôô nañ bay jé nañ surñê ðerji a yirji a menba, si Pol nañ megèri dôrji kwôli anga Emen né li nañ geré woji hen.

⁵ Parisijnêna ka pôni ka ay bôrji hen na, kôlji iyôn ba: «Kôlinge ðiné ka na Jubnê ré hen ré wal ken men, ré bi kwôlê sa tóô to Moyis a men.»

⁶ Bay jé nañ surñê danji wô kebê kwôlê bi wo hen gelé. ⁷ Kirîna bay nariñ kwôlê uwoy gañ hen iyôn menba, Piyêr hena añ kôl iyôn ba:

«Yênên, ken hôn, Emen na dôren perêrñge a na ca yeñ bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bijñ ðiné ka na Jubnê ré hen bi bay ré toy añ ré bijñ bôrji gara. ⁸ Emen bi wo hôn bô gawrê hen na, ôbi gel wo ðiré geyji añ bijñ Tunu toñ hendi bô bôrê mega wo na béna nabay hen iyôn men. ⁹ Diba ôbi dô tirji dé iyôn gay nañ na ré, na nañ ayê bôô woji a ôbi ré bijñ yin bijñ ka séli hen. ¹⁰ Iyôn nij ba, wô mi a kené cubu tu Emen ayin anga néy bay ka môpêrna na nêmen ayê ré men, nabay kôba nana nêmen ayê ré men hen dé sa bay ayê bôô ba? ¹¹ Nana bi bôrna mega wo nana uné gelé nañ bô derê wo Kelma Jésu môñ wo bay kôba, uwônijn gelé hen iyôn men.»

¹² Kirîna Piyêr dô kwôlê bi wo hen iyôn menba, bay wôm sidin, menba, bay toy si Pol nañ Barnabas dôrji kwôli giné nañ anga gelé ka Emen né bijñ ciré li peré ðiné ka na Jubnê ré hen. ¹³ Kirîna bay iyêl kô nij menba, *Jak kôl kwôlê kôl iyôn ba: «Yênên, toyéngge kwôlo na kelê hen. ¹⁴ Simô kelêna haw, na wô teré wo Emen na ré tó ðiné kari tumô peré ðiné ka na Jubnê ré hen. ¹⁵ Kwôli are bay ka hen na, bijñ nañ kwôlo bay kibi Emen na kôl kôl iyôn ba:

¹⁶ «Cégi are bay ka hen menba, na hô hera dé iyé Dabid to tij hen ta.

Hôlmêre wo baa hen na, na heré dére hôrijñ men, na hô janêre ta deré a men.

¹⁷ Kirijñ bay ka hen na, tó ðiné ka sa terare a ka baa hen a wogéji Kelma.

Na tiri, tó yê ðiné kém ka na en uwôgeji ré yi kapê hen.

¹⁸ Gel, na kwôlo Kelma kôl bi a na, ôbi na bi are bay ka hen hônijn ca yeñ.»

¹⁹ Na ôbi á, ené gey bi nana dayrê anga néy dî sa ðiné ka na Jubnê ré ka bul uné Emen hen né. ²⁰ Na lénge magtubu bijñ mera kôlji bi bay ré ôm tanare to bay tibijn kamrê hen ré men, bay ré yin yipare toñ têrijñ ré men, tanare to kwôbe bijñ tón né hen né men, kwôbe ré a men. ²¹ Ca wo balé yeñ na, ðiné dênsêrê tóô to Moyis *sa merê ta a kwôy kwôy bô *iyéy danpare a, nañ sa iyére iyére.» Jak kôl kwôlê bi wo hen iyôn wôsa tóô to Moyis to jô are bay ka hen na, ðiné hôn ca yeñ.

Magtubu to bay bay jéñ bijñ bay ayê bôô ka na Jubnê ré hen

²² Menba, bay jé nañ surñê nañ bay ayê bôô kém bijñ bi ciré tó gawrê perêrji a hen, jéji Antiyôk a nañ si Pol nañ Barnabas. Bay tó si Jud woñ Barsabas nañ Silas bay na ðiné ka bay ayê bôô kém bijñ kwôlê men, geyji men.

²³ Bay bijñ magtubu hende to hen kôl iyôn ba:

«Bay jé nañ surñê nañ bay ayê bôô kém lijñ bay ayê bôô ka na Jubnê ré ka Antiyôk men, ka Siri a nañ ka Silisi a dosé.

²⁴ Nini toy mega wo yênerni ka pôni ré ô dôyréngge men, ré mênê ermé wonge a men, nañ kwôli kelêrji, nijba, na nijay a jéji ré. ²⁵ Na ôbi á, niné kôlijn kapnini wô teré ðiné añ jéji yerñge a nañ yênerni si Pol nañ Barnabas, ²⁶ ka ay yirji uwôl añ wô sa hini Kelma Jésu Krist hen. ²⁷ Nini jé si Jud nañ Silas bi ré ô keléngge nañ kibrijñ a, kwôlo nini li bô magtubu a hen. ²⁸ Wôsa Tunu toñ hendi bô bôrê men, nijay men, nini genge bi niné déngge ani kani ka néy sa ka ré lijñ hen a ré nijñ. ²⁹ Anga nini kôl kwôlji bô magtubu hende to hen a na: Emé tanare to bay tibijn kamrê ré men, emé kwôbe ré men, lari ka bay gwôse tôrji hen né men, yin yipare toñ têrijñ hen né a men. Hena kené pô yerñge añ yi are bay ka hen a na, ken li dô. Dosé toñ yênipare.»

³⁰ Bay dî bay jé kaji bay ka hen geré ôrji, añ bay sa bijñ Antiyôk a añ bay day bay ayê bôô kém añ bijñ magtubu hende to hen.

³¹ Kirîna bay dêñse na, yirji dôrji daman wô ibiyare to magtubu hende to hen dôbijn bôrji a hen.

³² Mega wo si Jud nañ Silas kôba, na bay kibi Emen men hen iyôn na, bay dôrji kwôlê damañ dôbijn ibiyare bôrji a men, gerijnji a men. ³³ Bay wôl nañ ci sem menba, bay dji geré hô uné ka na joji hen nañ derêri. [³⁴ Nijba, Silas genge ðiré baa tón añ na Jud pini a heré Jérusalêm a.]

³⁵ Menba, si Pol nañ Barnabas môrji Antiyôk a. Bay nañ ka ðangi kwône gelijn ðiné are men, uwôlijn béré Kwôlo Dôri wo Kelma a men.

Si Pol naŋ Barnabas kariŋji

³⁶ Sem cêgê menba, Pol kôlîŋ Barnabas iyôŋ ba: «Na hô ô gelé yêênêrna ka sa iyére to pôn pôn to na nana uwôlîŋ béré kwôlo Kelma ya hen. Aŋ na ô gelé na ba, bay yi iyên pôn ba?»

³⁷ Barnabas gey bi Ja woŋ Mark hen ré ô naŋ ci. ³⁸ Nîpba, Pol gey bi ôbi ré ô naŋ ci ré, wôsa ôbi na doji aŋ Pampili a tumô men, na ô naŋ ci kini jé woji a cêgê ré nîp a men. ³⁹ Kwôli Ja bi wo hen li, aŋ nariŋpare to dami yi perêrji a aŋ bay kariŋ aŋ i ba ô naŋ kwa wori kwa wori. Barnabas ay Mark naŋ dî ôriŋ Sipre a men, ⁴⁰ Pol ay Silas naŋ dî, aŋ kirîna bay ayé bôô uwôl Emen bi ré tô kibri sari a menba, bay ô haji nîp. ⁴¹ Bay ô bô emê wo Siri a men, Silisi a a men aŋ dôbîŋ ibiyare bô bay ayé bôô a tô ayé bôô woji a.

16*Pol gey bi Timoté ré biji bay naŋ Silas*

¹ Pol sa bîŋ Dêrb a men, Listre a a men. Kirîŋ bay ka hen na, ôbi ayé bôô wo pôni bay uwôgeri Timoté, yori na Jub to ay bôre men, ibari na Grêk men. ² Kwôli ôm dô perê bay ayé bôô ka Listre a men, ka Ikôniyôm a a men. ³ Pol gey ayêri bi ré ô naŋ dî. Ôbi wali keŋ wô Jubnê ka mô sa iyére hende to hen a, wôsa bay hôn kêŋ wo ibari ré na Grêk. ⁴ Sa iyére to si Pol naŋ Silas ô ya ya hen na, bay dôriŋ bîŋé tôô to bay jé naŋ surŋê na ay Jérusalêm a, aŋ bay kôlji bay ré bi kwôlê sara. ⁵ Bay ayé bôô uwôŋ nêrji tô bê bôô woji a men, kwônêrji erê tumô naŋ wulê wulê a men.

Emen uwôge Pol Maséduwan a

⁶ Tunu toŋ hendi bô bôrê jô bi si Pol naŋ Silas ré uwôl béré Kwôlo Dôri Asi a menba, bay soji si kirîŋ ka yi perê Priji a naŋ Galati a hen. ⁷ Kirîna bay baa dâ naŋ Misi a menba, bay woge ciré erê Bitini a, nîpba, Tini Jésu jôrji. ⁸ Bay so si Misi a wô erê Trowas a. ⁹ Pelal jô Pol yoire to pôni a menba, ôbi gel gawra wo Maséduwan wo pôni dëbu ta tumôri a aŋ uwôli kôl iyôŋ ba: «Era Maséduwan, ju sa li naŋ ni men.» ¹⁰ Peraŋ cêgi pelal bi wo hen menba, nini woge geré wô erê Maséduwan a, wôsa nini hôn wo ré na Emen a ré uwôgêni bi niné ulê béré Kwôlo Dôri bîŋ bîŋé ka Maséduwan a hen.

Iyore to pôni bay uwôgere Lidi ay bôre Pilip a

¹¹ Nini hena Trowas a ay bato ôriŋ sa iyére to derô cêr a to bay uwôgere Samotras hen. Kirîna kirîŋ wôl cêgê menba, nini sa bîŋ Néyapolis. ¹² Menba, nini ô Pilip a to na iyére to Rômêné ôm men, na kibi iyére to tumô bô emê wo Maséduwan

a men, aŋ nini wôl gaŋ ya. ¹³ Naŋ *sa merê ta a menba, nini sêŋ wolé ô kibi cêr a kirîŋ ka nini kôl yaŋ ba niné upê kirîŋ ka Jubnê ré uwôlîŋ Emen ya, nini mô tôŋ iyêl naŋ yébé ka daŋ kirîŋ bay ka hen. ¹⁴ Iyore to pôni perêrji a hen bay uwôgere Lidi, hende na iyore to Tiyatir men, na hendi dé gara bargay ka gararji mê mê hen men, na hendi tibé Emen a men. Kelma bôl bôre aŋ hende dôbe mare toyîŋ kwôlo Pol dô. ¹⁵ Bay lere batêm naŋ bîŋé ka bô iyére tore a kêŋ menba, hende uwôgêni iyôŋ ba: «Hena kené bôren mega wo ené bi bôn tiri sa Kelma na, eraŋge iyére tipê a.» Hende masêni aŋ nini gey naŋ tu sara.

Bay bu Pol uwôl dangay a Pilip a

¹⁶ Wulê wo pôni nini ô kini uwôlê Emen a menba, môni temale toŋ hendi jé to pôni era yerni a, tunu to habîŋ yi bôre a aŋ lere hende kôrbe aŋ uwôŋ are damaŋ bîŋ bay iyéyere naŋ kerbê kare bay ka hen. ¹⁷ Hende era tôrni a nîbay naŋ Pol pê pê karê gura kôl iyôŋ ba: «Bîŋé ka hen, na manê ka Emen wo derômaran a, bay ulêŋge na béré geré wo a ôriŋ naŋ ken kîni gelé.»

¹⁸ Hende ôm hen iyôŋ wulê kwône. Deré kibri menba, bô Pol tari menba, ôbi bare cêgeri aŋ kôlîŋ tunu hende to bôre a hen iyôŋ ba: «En kôlê naŋ hini Jésu Krist sêŋ bô iyore hende to hen a.»

Menba, tunu hende to hen sêŋ bôre a kirîŋ bay ka hen a men. ¹⁹ Kirîna bay iyérere bô wo tunu to saŋ naŋ lari biji hen ré si erêŋ hen iyôŋ na, bay pô si Pol naŋ Silas wurêji ôriŋ tu wolé tumô bay emê iyére a. ²⁰ Bay ôriŋ naŋ ci bîŋ bay jêré kwôlê kaŋ Rômêné aŋ kôl iyôŋ ba: «Bîŋé ka hen gusiré bîŋé derô iyére tona a men, bay na Jubnê a men. ²¹ Men, bay gelîŋ bîŋé hal wo jôriŋ, wo nabay kaŋ Rômêné nana bi bôrna sara ré hen men, nana ay lîŋ jé ré hen a men.»

²² Bô bîŋé ka daŋ hen tarji sarji a men, menba, bay jêré kwôlê bi bay tô bargay yi si Pol naŋ Silas a aŋ bi bay yêmnêji naŋ sera. ²³ Aŋ cêgi sé wo bay sêji a hen menba, bay bîŋi dangay a aŋ kôlîŋ gumŋa woŋ ôbi gemé iyéy dangay hen ré bôrji dô. ²⁴ Na kwôlo bay kôli wô sarji bi wo hen menba, ôbi ôriŋ naŋ ci ô bê a bô iyére to gerŋé aŋ harê têrji bô kwogelê gurô a.

²⁵ Da naŋ sa kirîŋ ka jali menba, si Pol naŋ Silas uwôlji Emen men, kibji kurôŋ heramiri a men, aŋ megêrji bay dangay toy tôrji. ²⁶ Menba, kirîŋ bay ka hen na, terare yebagîŋ naŋ nére aŋ tô iyéy dangay a yebagîŋ kêŋ. Kibi iyére kêŋ pôlîŋ, men, musure to bay hariŋ tê dangaypê hen kôba, beseriŋ kêŋ a men. ²⁷ Gumŋa woŋ ôbi gemé kibi iyére hen engîŋ tô kum

a menba, gel kibi geré kêm pôlîj hen iyôn menba, ôbi dô yebere tori diré derîj yiri. Wôsa ôbi kôl yan ba, danggaynê kêm ré si ge nij. ²⁸ Nijba, Pol jô gura kan a ta kôl iyôn ba: «Duu yem né nini baa na ya kêm.»

²⁹ Ôbi enggere tare ôrij lew bô ira, ôbi wuré nan haré an ô kurîj tê si Pol nan Silas a. ³⁰ Ôbi biji bay so nô an ôbi kôlji iyôn ba: «Gawré, na lê iyej a ené uwôrij gelé ba?»

³¹ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Bi bôm sa Kelma Jésus a, an já uné gelé jôbi nan ðiné ka bô iyére tom a.»

³² An bay uwôli béré kwôlo Kelma nan ðiné ka bô iyére tori a kêm. ³³ Derô yoyre hende to hen, ôbi ôrij nan ci ô pelé tu iyare to yirji a hen an, menba, kirîj bay ka hen, bay liri batêm nan ðiné ka bô iyére tori a kêm. ³⁴ Men, ôbi ôrij nan si Pol nan Silas ij tori ô biji emé an li yi deré nan ðiné ka iyére tori a wô bê wo diré bi bôri sa Emen a hen.

³⁵ Kirîja kirîj wôl menba, bay jeré kwôlê Rômênê jé bay tôrji ô kôlîj gumja na iyôn ba: «Bi gawré bay ka hen ta.»

³⁶ Menba, gumja na ô kôlîj Pol kôl iyôn ba: «Bay jeré kwôlê jé kôlen ené bêngge ta. Hen iyôn na, ken si ô nan bô jalé hange nij.»

³⁷ Nijba, Pol kôlîj bay jé na iyôn ba: «Kwôlê wôni bu sarni ré tô menba, bay bi bay sêni tu wolé nibay kan Rômênê, bay bēni danggay a an haw hen bay gey ciré bēni ta jegéd iyôn mera. Na iyôn né. Bi bay era nan yirji sa bēni ta.»

³⁸ Bay jé ka bay jeré kwôlê bay ka hen hô ô kôlji kwôlo Pol kelaji hen menba, haré li bay jeré kwôlê bay ka hen wôsa bay toy wo si Pol nan Silas ré na Rômênê men.

³⁹ Menba, bay era sa uwôlji bô jalé an biji ta an kôlji bay ré erêj sa ira. ⁴⁰ Kirîja si Pol nan Silas siji danggay a menba, bay ô uné Lidi. An kirîja bay gel bay ayé bôô men, dôbji ibiyare bôrji a a men, menba, ôrji ta.

17

Si Pol nan Silas ôrji Tésalonik a

¹ Si Pol nan Silas soji si Ampipolis nan Apoloni an sa bij Tésalonik, Jubnê ôrij nan *iyéy dapare kirîj bay ka hen. ² Mega wo Pol léré gan gan hen iyôn na, ôbi ô nan *sa meré ta a subu bô iyéy dapare a ô iyêlê nan ðiné ka mô ya hen gengîj sa kwôlo Emen. ³ Ôbi gelji mega wo kwôlo Emen ré kôl hen, mega kwo Emen né dôri hen ré ma an Emen ré biri hô gôl hôrij. Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Jésu bi wo en kelêjge kwôli

hen na, na ôbi a na *Mési kwo Emen dôri hen.»

⁴ Si Pol nan Silas bôy Jubnê ka pôni nan kwôlê bi wo hen, an bay ôrji tôrji a men, ðiné ka na Jubnê ré kan bay tibé Emen hen kôba, kwône ô tôrji a men, yébé ka damné damné hen kôba, ô tôrji a a men.

⁵ Nijba, Jubnê ka pôni terbére liji an bay pera bay galé ka bay uwôjji tô geré hen, an li bay gusuré ðiné derô ira. Bay ôrji iyé gawra wo bay uwôgeri Jasôn hen ciré eré wogé si Pol nan Silas ôrij nan ci tumô dapare to kwône ðiné a wô jêrê kwôlê sarji a. ⁶ Kirîja bay unaji ré nij menba, bay pera si Jasôn nan bay ayé bôô ka pôni eraj nan ci tumô bay emé sa iyére a, bay kôl iyôn ba: «Bijé bay ka hen gusuré ðiné ka sa terare an, haw hen bay ná na nij ⁷ an bay yi iyé Jasôn a. Bijé bay ka kêm hen li na anga bij nan tôô to kelma *Sésar hen né, wôsa bay kôl iyôn ba: «Ciré nan kelma wo danggi ya, bay ré uwôgeri Jésus.» »

⁸ Kwôlê woji bi wo hen gusuré kwône ðiné nan bay emé sa iyére. ⁹ An bay li Jasôn nan bay ayé bôô tēbiji pa dema bay ré biji ta tô.

Si Pol nan Silas ôrji Béré a

¹⁰ Bô yoyre hende to hen bay ayé bôô bij si Pol nan Silas ô Béré. Kirîja bay sa bij menba, bay ô iyéy dapare to Jubnê.

¹¹ Jubnê ka Béré a na, li dô dîba, bay yi mega ka Tésalonik ré, bay gey Kwôlo Dôri wo si Pol bi wo hen nan bô pôn, an nan wulê wulê bay dēngse magtubu to Emen ciré gelé na ba, kwôlê wo Pol ré dô hen na, ré na tiri hari bi ba. ¹² An ka pôni kwône perêrji a ay bôrji. Men, peré ðiné ka sa iyére to danggi a bay ka hen na, yébé ka damné damné hen nan imjê kwône a men ayji bôrji men. ¹³ Kirîja Jubnê ka Tésalonik toy wo si Pol ré uwôl béré kwôlo Emen a Béré a men na, bay saji wô gwôsê kwônê ðiné an sôge tôrji. ¹⁴ Kirîj bay ka hen na, bay ayé bôô bij Pol ô si kibi cér iyôn an na si Silas nan Timoté a bajî tōj. ¹⁵ Bijé ka bi Pol hen na, ôrij nan dī kwôy Atên a dema ré heraji Béré a tô, an Pol kôlji ré heraji sa kôlîj si Silas nan Timoté ré eraji upéri lew Atên a.

Pol na Atên a

¹⁶ Kirîja Pol mô gem si Silas nan Timoté Atên a menba, bôri tari wô kamrê ka ôbi gel nan kirîj kirîj peré ira hen.

¹⁷ Ôbi iyêl nan Jubnê men, ðiné ka sa iyére to danggi a ka mô tebe Emen hen men, bô iyéy dapare a men, sa pôn pôn ôbi iyêl tu wolé nan ðiné ka ôbi uwôjji tô geré hen a men. ¹⁸ Bay hené are ka bay uwôgeji

* 17:18 17: 18 Hini bi wo wôô hen na, na ðiné ka ô tô ermé wo Grêknê ka bay uwôgeji Epikurus nan Jéno hen.

épikuriñê nañ éstoysinê* hen kôba, era sa iyêl nañ dî. Ka pôni engere iyôn ba: «Ôbi heragê bi wo hen kôl na kwôli mi hen ba?» Kirîna ka pôni toy wo Pol dô kwôlo Jésus men, kwôli jé sé wo ñinê ka ma a men na, bay kôl iyôn ba: «Ôbi dô na kwôli kamrê ka sa iyére to ðanji a.»

¹⁹ Menba, bay biri ô nañ ci kini ðanpare to bay emê sa iyére a to bay uwôgeji *Ayéropaj hen añ kôli iyôn ba: «Derêni tô anjañ gelê ka kôrbi ka ju kôl kwôliji hen nîna henê. ²⁰ Wôsa ju derêni na kwôlo kôrbi kôrbi añ nini gey henê tô kwôlê bi wo hen.»

²¹ Bîné ka Atên a kêm, kergê ré bay iyére ré nañ wulê wulê môrji na wô toyé men, kelê men, kwôli anja si haw.

²² Menba, Pol hena ðebu ta tumôrji a, añ kôl iyôn ba:

«Bîné ka Atên, tun a ba, ermé wonje yi sa Emen a kêm. ²³ Wôsa kirîna en ô derô ira na, en gel iyéy kamrê kanje men, en gel kirîj uwoyé anjañ sarga bîj Emen kwône nîba, kwo pôni ka bay dî are sara kôl iyôn ba: «Kini uwoyé gindiriri wo emen wo nini hôni ré.» Iyôn ba, na Emen wo ken tibri añ ken wôni ré bi a enê era wô ulê béré kwôlê wori hen.»

²⁴ «Emen wôj ôbi dé sa terare nañ are kêm ka yi ya hen, ôbi wôj Kelma wo derômaraj nañ kwo sa terare a na, ôbi mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré men, ²⁵ ôbi ôriñ doy gawra ré li ani biri ré, wôsa na ôbi a bîj gawrê kêm gelê nañ bul nañ are kêm a men. ²⁶ Na nañ gawra pôn nêñ a ôbi ré lijn tô ñinê kêm hen, añ ðiji sa terare a na kêm men, ôbi genge wulê wo are kêm a lijn men, jengê kini merêrji biji a men.

²⁷ Ôbi li hen iyôn bi gawrê ré wogeri añ kirîna bay ré hamnêri wô unêri, añ iyen ba, bay ré uwôjni. Tiri wori ba, Emen ðebu kelañ nañ kwôni iyôn perêrna na ré.

²⁸ «Wôsa na yiri a a nana uwôniñ gelê hen men,

nana nêñ ôriñ si na si na hen men,

nana yîj gawrê hen a men.»

Mega wo bay piyé kurôn kanje ka pôni na kôl hen:

«Wôsa nana kwôñgêri.»

²⁹ Mega wo nana kwôñgêri hen iyôn na, na ermênge mega wo ôbi ré gelîj môj kamrê ka bay li nañ lôr men, nañ lari men, réba jerew wo jerapnê men, wo na ermê nañ kôbi gawra lê hen né nîj. ³⁰ Emen erem sa wulê wo gawrê kêm na na, bay tu tij hen ré nîj, nîba, haw hen ôbi uwôge gawrê kêm nañ kirîj kêm bi bay ré dî tô têriñ lêreji añ. ³¹ Ôbi genge wulê wo ôbi a jôriñ kwôlê sa ñinê a kêm nañ gerêri nañ kwo ôbi dôri hen. Ôbi biri ji si kampê perê ñinê

ka ma wô gelîj ñinê kêm mega wo ré na ôbi a ðiré dôri ré yi ôbi jerê kwôlê hen.»

³² Kirîna bay toy wo Pol kôl wô jé sé kampê wo ñinê ka ma menba, ka pôni ayrêri men, ka pôni kôl iyôn ba: «Cêgê já hô kelê nîna toyé a.»

³³ Kirîj bay hen menba, Pol ðiji añ ô ta. ³⁴ Menba, ka pôni dî yirji yiri a menba, ay bôrji, perêrji a na, gawra wo bay uwôgeri Dénis wo na dami perê ðanpare to bay berê sa iyére hende to hen men, iyore to bay uwôgere Damaris, nañ ñinê ka ðanji a men.

18

Dé tô églis to Kworênt

¹ Cêgê menba, Pol hena Atên a ô Kworênt a. ² Ya hende to hen na, ôbi uwôn Jub wo pôni bay uwôgeri Akilas na kwôni wo bay yêri sa iyé Pônt. Ôbi hena Itali a sa haw nañ tamni Prisl, wôsa kelma wo dami Kulod na ay tôri bi Jubnê kêm ré ôrji añ sa iyé Rôm a. Menba, Pol bu miñpare nañ ci.

³ Mega wo Pol kôba, na ôbi lê tanda môj bay iyôn men hen na, ôbi mô iyére toji a añ li jé nañ ci. ⁴ Nañ *sa merê ta a merê ta a kwôy kwôy na, ôbi dô kwôlê bô *iyéy ðanpare a añ woge bi Jubnê nañ Grêknê ré bi bôrji sa kwôlê wori bi wo hen a.

⁵ Nîba, kirîna si Silas nañ Timoté henaji Masêduwan a saji menba, ôbi dî jé lê tanda ba, añ li na jé derê kwôlê yôd kôliñ Jubnê mega wo Jésus ré na *Mési kwo Emen dôri hen. ⁶ Bay kañ kwôli men, bay tirêri a men menba, Pol gage bunu bargay kari añ kôliji iyôn ba: «Kwôbrenge a baa sarngê a, kwôlê wôni nañ san a, añ haw hen, na erê iyé ñinê ka na Jubnê ré hen.»

⁷ Ôbi hena kirîj bay ka hen ô iyé Titus Justus a wo na ôbi tibê Emen wo iyére tori jénin nañ iyé ðanpare hen. ⁸ Krispus ôbi sa iyéy ðanpare hende to hen bi bôri sa Kelma nañ ñinê ka bô iyére tori a kêm men, ñinê kwône ka Kworênt a ka toy kwôlo Pol hen na, ay bôrji añ bay liji batêm.

⁹ Bô yoyre to pôni a, Kelma kôliñ Pol bô pelal a iyôn ba: «Hare ré dô kwôlê yôd yôd ðiba ju wôm tôn né. ¹⁰ Ena nañ ju, kwôni wo a dé kôbri sam a wô gelem gusiñ ba, nañ, wôsa ñinê kañ kwône baa derô iyére hende to hen ya tô.»

¹¹ Pol mô Kworênt a li elê pôn nañ geserê jii dôriñ ñinê kwôlo Emen.

Bay ôriñ nañ Pol tumô Galîñô a

¹² Wulê wo Galîñô na na ôbi emê kirîj ka Akay a hen na, Jubnê bîj tôrji añ ðirji Pol ôriñ kini jerê kwôlê a. ¹³ Añ bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen woge bi ðiré biyé ñinê bi bay ré tebe Emen nañ geré wo bîj nañ tôô ré hen.»

¹⁴ Pol dfa kelê kwôlê tô menba, Galinô kôlin Jubné iyôn ba: «Hena henañ ré na d'agê sa tôô lay, ré na ança habij kani ka dami lay na, ré ené toyé kwôlê wonje bi wo hen tiri a men. ¹⁵ Nijba, mega wo na napare tonje to gengij sa kwôlê wonj kelê men, sa hini a men, sa tôô tonje a men hen na, na kwôlê wonje d'iba, nôbi na janê kwôlê hen iyôngi hen né.»

¹⁶ Menba, ôbi dageji kini jerê kwôlê a. ¹⁷ Bay kêm fu Sôstên ôbi sa iyéy dapare séri kini jerê kwôlê a nijba, dôlin Galinô ré kwôy.

Pol bulo hera Antiyôk a

¹⁸ Pol wôl gap Kworênt a menba, ôbi d'ên yênêri bay ayê bôô añ d'ay tera nap bato wô erê Siri nap si Prisil nap Akilas. Nijba, pa dema ôbi ré dfa erê tô na, ôbi bi bay dili sari a Sênkré a, wôsa ôbi na ay tôri tumô Emen a. ¹⁹ Bay sa bij Epês a menba, Pol d'î si Prisil nap Akilas añ, añ ô iyéy dapare a ô dôrij Jubné kwôlê. ²⁰ Bay kôli ôbi ré wôl sem nap ci, nijba, ôbi kap. ²¹ Pa dema ôbi ré ô ta, tô ná, ôbi kôlji iyôn ba: «Hena Emen né gey na, na hô hera.»

Menba, ôbi ay bato ô ta. ²² Kirijna ôbi sa bij Sésaré añ herbe tón menba, ôbi ô Jérusalém wô lij bay ayê bôô ka ya hen dosé pa dema ré ô Antiyôk a. ²³ Ôbi wôl ya hende to hen sem menba, bul hô ô gôr bô emê wo Galati a nap Prijji dôbij ibiyare bô bay ayê bôô ka ya hen a.

Apolôs ô Epês a men, Kworênt a men

²⁴ Jub wo pôni bay uwôgeri Apolôs ôbi yên na Alêksandri a, ôbi sa bij Epês a. Na kwôni wo kwôlê gwa kibri a men, hôn magtubu to Emen dô a men. ²⁵ Bay na hali nap geré wo Kelma, menba, ôbi uwôl béré men, gelij bijné nap geréri kwôlo Jésus nap yi derê nijba, na batêm to Ja a ôbi ré hôn mera. ²⁶ Ôbi dô kwôlê nap ibiyare bô *iyéy dapare a nijba, kirijna si Prisil nap Akilas toy kwôlo ôbi dô hen iyôn menba, bay biri ô nap ci añ gili geré wo Emen damañ a nap geréri. ²⁷ Menba, ôbi genge diré erê bô emê Akay a, bay ayê bôô dôbri ibiyare bôri a, añ bay li magtubu bij bay ayê bôô ka Kworênt a bi bay ré biri yirji a dô. Kirijna ôbi ô bij menba, nap bô deré wo Emen na, ôbi li nap bay ayê bôô damañ. ²⁸ Wôsa ôbi kôl kwôlê nap ibiyare tu wolé kapij kwôlo Jubné men, gelji nap magtubu to Emen mega wo Jésus ré na Mési kwo Emen dôri hen.

19

Pol sa bij Epês a

¹ Kirijna Apolôs baa Kworênt a tô na, Pol waya si bô emê wo Asi sa iyére to keram yi ya hen añ sa bij Epês a. Ôbi uwôj bay

ayê bôô ka pôni kirij bay ka hen. ² Añ ôbi engeriji iyôn ba: «Kirijna na kena bij bôrnge sa Jésus hen na, na ken uwôj Tunu toñ hendi bô bôré ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kwôli Tunu toñ hendi bô bôré kôba, nini toy ré.»

³ Pol engeriji iyôn ba: «Batêm to yôn a bay ré lénge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na batêm to Ja na uwôl bérére hen.»

⁴ Menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ja na lij bijné ka *Israyêl batêm to gel wo bay ré d'ên tô t'êrij toji añ, añ ôbi na kôlji bi bay ré bi bôrji sa kwo ré era cêgeri a hen, ôbi a na Jésus.»

⁵ Kirijna bay toy kwôlê wori bi wo hen iyôn menba, bay bi bay lij batêm nap hini Kelma Jésus. ⁶ Pol uwôl kôbri sarji a menba, bay uwôj Tunu toñ hendi bô bôré añ bay iyêl kibi yé wo d'angji men, bay uwôl béré kwôlo Emen biji hen a men. ⁷ Bijné bay ka hen kêm na môj kibi wôô.

Pol dô kwôlê a Epês a

⁸ Pol ô bô *iyéy dapare a añ dô kwôlê kwôy kwôy li geserê subu, ôbi dôrij bijné kwôli *emê iyére to Emen nap ibiyare bi diré biyéji. ⁹ Ka pôni bôrji denjel añ kap kwôli bi wo hen tu bijné añ kôlji kwôlo habij gengij sa geré wo Kelma hen, menba, Pol dô yiri yirji a añ dô bay ayê bôô ôrij wolé, añ nap wulê wulê ôbi dôrij kwôlê bô iyéy gelé are to Tiranôs a. ¹⁰ Ôbi gilji are bay ka hen iyôn kwôy li elê wôô añ li wo bijné ka sa iyé Asi a Jubné ré, Grêkné ré kêm toyji kwôlo Kelma.

¹¹ Añ Emen bij Pol li gijé wo d'ê kirij. ¹² Añ na hen iyôn a bijné ré pô kibi bargay ka hebe yiri hen ô hebij yi bay ômjare, menba, bay berare men, ka tunu to habij si añ bôrji a men. ¹³⁻¹⁴ Jubné ka pôni dagij tunu to habij bô bay ômjare a ôrij si na si na. Perê Jubné bay ka hen na, na kam *dami wo damné kap bay bô kwôbe wonj Jub wo bay uwôgeri Sébéba ka jurgem hen. Añ bay kôba, gey uwôgê hini Kelma Jésus sa bijné ka ôrij nap tunu to habij bôrji a hen añ bi hende ré séj, menba, bay kôlin tunu to habij hende to hen iyôn ba: «En ay tón béngé nap hini Jésus wo Pol uwôl béré kwôlê wori hen bi kené si añ.»

¹⁵ Menba, tunu to habij hende to hen uwôlji sara iyôn ba: «En hôn Jésus men, en toy kwôli Pol a men. Nijba, kenbay ba, kena si i men ba?» ¹⁶ Menba, gawra wo tunu to habij yi bôri a bi wo hen kurij sarji a añ basiréji gôlin, añ bay tôrij kôbri a añ bay séj iyére tori a ge tôrji senje men, nap iyare yirji a men. ¹⁷ Bijné ka Epês a kêm Jubné ré, Grêkné ré toy kwôlê bi wo hen, añ bay kêm haré lijji añ bay bi kwôlê damañ sa hini Kelma Jésus. ¹⁸ Añ kwônê

biñé ka ay bôrji hen era sa dô tô jé lêreji wo habijn bi wo hen ta tu wolé. ¹⁹ Bijné kwône ka na li anğan beli hen na, eraj nān magtubu toji tojn beli hende to hen, an uwoyrê an tu biñé. Magtubu toji hende to hen larirji kêm na, ré erê selé sak tóre bay.

²⁰ Na iyônj a, kwôlo Kelma ré ô tumô tumô nān néé wori men, gel néé wori bi wo hen a men.

Kwôlê yi Epês a an Pol ô ta

²¹ Cégi are bay ka kêm hen menba, Tunu tojn hendi bô bôré dô tumô Pol an ôbi genge dirê sé si Maséduwan nān Akay an erê Jérusalém a. Ôbi kôl iyônj ba: «Hena ené bijn yej na, na erê Rôm a men.»

²² Ôbi jé si Timoté nān Erast megêri bay jé Maséduwan a an ôbi ba, wôl sem bô emé wo Asi a.

²³ Wulê bi wo hen na, kwôlê wo dami yi Epês a wô sa geré wo Kelma. ²⁴ Sa hende to hen na, gawra wo pônî bay uwôgeri Démétriyus, na ôbi igé lari, ôbi ay lari an ige are gelijn nān iyéy kamrê kaj Artémis hen an bay kel, an ôbi nān bay jé kari uwôjijn are damañ kini jé woji bi wo hen a. ²⁵ Ôbi day bay jé kari nān megêri bay igé lari an kôlji iyônj ba: «Megên, ken hôn, na jé wona bi wo hen a béna deré hen. ²⁶ Ken gel men, toy a men, anğa gawra wo Pol bi wo hen li hen. Ôbi kôl mega wo emen wo kôbi gawra a ré lê hen na, ré na emen wojn tiri ré. An ôbi bôy biñé kwône, na Epês a pôn mera ré, niñba, bô emé wo Asi a kêm. ²⁷ An kwôlê wori bi wo hen a lê an jé wona a mênijn men, hini emé wo iyéy emen wo dami wojn Artémis hen kôba a mênijn a men. An emen bi wo biñé ka bô emé wo Asi a nān sa terare a na kêm tebe hen na, dampare tori a nānê sari a.»

²⁸ Kirijna bay toy hen iyônj menba, bôrji tarji an bay ka gura kôl iyônj ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

²⁹ Lê woji bi wo hen ay kirijn derô ira an bay pô si Gayus nān Aristark ka Maséduwan megê Pol kaj bay biri ôrijn kergare hen ôrijn nān ci tu wolé. ³⁰ Pol gey dirê erê uné kwônê biñé tu wolé niñba, bay ayê bôô jôri. ³¹ Milpéri ka damné ka Asi ka pônî kôba, kôli ôbi ré ô tu wolé ré.

³² Heragé wo dami om tu wolé an i i ba ka gura wori wori, li an kini dapare a hen na, kwônî hôn na ba, wô mi a bay ré dap ba, ré kwôy. ³³ Perê kwônê biñé bay ka hen na, ka pônî dôrijn Aléksander wojn Jub wo bay ayri dî tumô hen sa tê kwôlê bi wo hen, ôbi li kôbri bi bay ré wôm tōn an dirê dôrji kwôlê jôrijn sa si Gayus nān Aristark. ³⁴ Niñba, kirijna bay hôn wo ôbi ré na Jub hen iyônj menba, bay ka gura kibriji pôn kwôy li tare wôô kôl iyônj ba: «Artémis

emen wo Epês a na kwo dami, Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

³⁵ Menba, dami wo pônî wojn ôbi emé sa iyére biji bay wôm tōn an kôlji iyônj ba:

«Gawrê ka Epês, biñé kêm hôn wo sa iyé Epês ré na sa iyére to iyéy emen Artémis nān anğa gelijn nān ci ka kirijn ta hen. ³⁶ Kwônî wo a narê ba, nān, iyônj na, wômênge tōn dîba, ken li are mega kené erem kwôlê ré iyônj né. ³⁷ Gawrê ka ken eraj nān ci nā nā, bay li ani kani ka habijn iyéy kamrê a ré men, bay uwôge hini kamrê wo habijn wônî ré a men. ³⁸ Hena Démétriyus nān bay jé kari ré ôrijn nān kwôlê wônî nān kwônî na, wulê wojn jerê kwôlê ya men, kilmé nā ya men, bi bay uwôgijn yirji tumôrji a. ³⁹ Men, hena kwôlê wônî wo sa dapare tona to kemnêj, wôsa ani ka li aja nana dap na ba, nān, men, nān nêmé derê tô dapare hende to hen ré a men.»

Kirijna ôbi kôl hen iyônj menba, ôbi bijn biñé bur haji niñ.

20

Pol bul hô Maséduwan a men, Grês a men

¹ Kirijna tô kwôlê bi wo hen jôrijn niñ menba, Pol day bay ayê bôô an dôbji ibiyare bôrji a. Men liji dosé an bu geré wô erê Maséduwan a.

² Kirijna ôbi ô nān kirijn kirijn sa iyé Maséduwan a dôrijn bay ayê bôô kwôlê kwône dôbijn ibiyare bôrji a, menba, ôbi ô Grês a. ³ An ôbi li geseré subu ya. Kirijna ôbi da ayê bato wô erê Siri a menba, ôbi toy wo Jubnê ré way kwôli liri habré hen ya, menba, ôbi genge herê si Maséduwan. ⁴ Bijné ka biri tô kergare tori hende to hen a na: Sopatêr kema Pirus wo Béré a men, Aristark nān Sékôndus ka Tésalonik men, Gayus wo Dêrb nān Timoté men, Tikik nān Tropim ka bô emé wo Asi a men. ⁵ Bijné bay ka kêm hen na, ôrji tumô ô geméni Trowas a. ⁶ Nibay ba, nini hena Pilip cégi geseré wo mapa wo wubere dîj ya ré hen menba, nini li wulê bay geré dema niné bijn unéji Trowas a tô, an nini li wulê jurgem ya.

Gerpé kergare to Pol ô Trowas a

⁷ Nān sa demas perare menba, nini dap kibi emé wo Kelma an Pol kiya da erê ta niñ menba, ôbi iyêl nān bay ayê bôô kwôy sa kirijn jal. ⁸ Bô iyére to ta to nini dap ya hen na, lampa kwône berare kirijn ya. ⁹ Kema mana wo pônî bay uwôgeri Etik mô da nān tu pinêter menba, yi kum

kañ dôre wôsa Pol dô kwôlê cêgeri kelanj. Kum ayri añ ôbi kirij ta bô iyére to subi to ta* añ bay ca ayéri ta menba, ôbi ma.¹⁰ Pol herbo añ era lew sa denge gili añ sa ayri kôbri a añ kôl iyôn ba: «Sunénge ré! ôbi baa geñ baa ya.»

¹¹ Menba, Pol hô ðay hôriñ bô ira ta, añ ô merê kibi gwoy emê to Kelma menba, bay hô iyêl kwôy wo tare sijn menba, ôbi ô ta hari nij.

¹² Kema mana bi wo hen, gôl añ bay ayri ôriñ ijñ añ na yi derê wo dami.

Pol hena Trowas ô Milé

¹³ Nibay nini ðay bato ôriñ Asôs a tumô. Na ya hen a Pol ré sa ðayê nañ ni. Na hen iyôn a, ôbi ré genge, wôsa ôbi gey ðiré eré nañ téri.

¹⁴ Kirija ôbi sa bijñ upéni Asôs a menba, bay dañ nañ ni añ nini ô Mitîlên a.¹⁵ Kirij bay ka hen na, kirija kirij wôl menba, nini ô kwôy ða nañ Kiyo, añ ðañ to hen menba, nini sa bijñ Samôs a añ wulê pôn cêgê menba, nini sa bijñ Milé.¹⁶ Pol genge ðiré ðebé tón a Epês a ré, wôsa ma ðiré ðebé sem bô emê wo Asi. Rôsa ôbi mase hena ré iyeñ ba, ðiré bijñ Jérusalêm a tumô *Pantékwôt.

Pol lij surjê ka Epês a dosé Milé a

¹⁷ Pol jé uwôgê surjê ka bay ayê bôô ka Epês a Milé a.¹⁸ Kirija bay sa bijñ upéri menba, ôbi kôlji iyôn ba:

«Ken hôn hal wujê nañ ken wulê kêm wo na en môriñ perêrnge a kirija na en sap bô emê wo Asi a hen.¹⁹ En li jé bijñ Kelma nañ uwôyré yi ré men, nañ cémé tun a men, peré wayê wo Jubhê way kwôlen wô gelen gusij hen a men.²⁰ Ani kani ka dôri ka ré lê nañ ken ka en uwôbe sarji tón ba, nañ, en uwôl béré are kêm men, en gelénge are tu wolé men, bô iyére tonje a men.²¹ Angañ gelé kapê na, na wo Jubhê nañ bijné ka iyére to ðañgi a ré ré bul upé Emen men, ré bi bôrji sa Kelma wona Jésu a men.²² Haw hen, Tunu ðuren eren bi ené ô Jérusalêm a, anja a lén ya hen kôba, en hôn né tó.²³ Nijba, anja pôn ka en hôn na, nañ sa iyére iyére to en ôriñ hen na, Tunu toñ hendi bô bôré gelen wo ené yé ðañgay men, ené gelijñ gusij damañ a men.²⁴ Nijba, en bô yen mega ani ré iyôn, derêri ba, na wo ené bu iyére derijñ kibi jé wo Kelma Jésu bèn kôben a hen. Ôbi a na ulé béré Kwôlo Dôri wo gengijñ sa bô derê wo Emen hen.»

²⁵ «Na en mô perêrnge a na kêm uwôl béré kwôli *emê iyére to Emen añ haw hen, en hôn kwôni pôn iyôn perêrnge a hen a gelé tun né nij yôd.²⁶ Na ôbi á, ené kelénge kemnêñ waj a ta hen, hena kwôni

pôn perêrnge a ré ge kay ba, na kwôlê wujê nôbi ré nij.²⁷ Wôsa na en uwôlénge béré anja Emen na genge hen kêm ðiba, na en uwôbénge sarji tón né.²⁸ Geménge yernge dô men, ken gem gangê kêm ka Tunu toñ hendi bô bôré bénge ken yi bay gemérji hen men, berénge sa bay ayê bôô ka Emen uwonji nañ kwôbri kemari wori hen a men.²⁹ En hôn wo cêgen wo na ôriñ ta hen na, gawré ka gelijñ môñ henjê iyôn hen, a tóbê yirji perêrnge a añ gangê kôba, bay a ðiji ré.³⁰ Perêrnge a hen kôba, bijné ka póni a kelé kwôlê wôñ benare añ wô terê bay ayê bôô bê a tórji a.³¹ Dénge tu melêné sa yernge a. Ken hôn, elê subu wo na en li perêrnge a hen na, yoyre nañ tu tare en halénge pôn pôn, añ kirij ka póni a nañ cémé tun a.»

³² «Añ haw hen na, en bénge kôbi Emen a men, nañ kwôlê wori wôñ bô derê hen. Ôbi ôriñ nañ néé wo ka ðebijñ tó ayê bôô wonje a men, kwonj bénge anja dôri kêm ka ôbi gem wô bijñ bijné ka na kari hen men.³³ En li tu bôriyare sa gursu to kwôni a ré men, sa lôr wo kwôni a ré men, sa bargay ka kwôni a ré a men.³⁴ Kenbay ken hôn ené li jé nañ kôben wujê aña niné uwônijñ anja ré li nañ ni nibay nañ megên.³⁵ Kirija en li jé damañ hen iyôn na, en gelénge na gelé, wôsa na hen iyôn a, kené lê nañ bay nimiré men, ermijñ sa kwôlo Kelma Jésu nañ yiri na kôl kôl iyôn ba: «Kwôni wo bi na, li yi derê gôlijñ kwôni wo uwôn.»

³⁶ Kirija ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôn kô nij menba, ôbi cubu gubarji tón nañ ci kêm añ uwôl Emen.³⁷ Bay kêm herijñ tó Pol a nañ sômé men, biri a kabrêrji a a men wô liri dosé toñ eré ta.³⁸ Tirji li ja wô sa kwôlo ôbi kôl iyôn ba: «Bay ré gelé tiri ré nij hen.» Añ bay biri kwôy ôriñ kibi bato a.

21

Pol ô Jérusalêm a

¹ Kirija nini ðiji añ nij menba, nini ay bato añ hergijñ sarni si Kôs a, añ nini wôl ya. Kirija kirijñ wôl menba, nini ô Rôd a añ nini wôl ya. Añ nini hena Rôd a ô Patara.² Kirij bay ka hen na, nini uwôn bato to ta erê Pinisi a menba, nini ðay ô.

³ Kirija nini gel sa Sipre ba ða menba, nini ðere añ sa kôbi maa añ nini ô si Siri, añ nini herbe Tir a, wôsa bay ca terê anja bô bato hen tón.⁴ Nini li sa jurgem ya hende to hen, wôsa nini uwôn bay ayê bôô ya. Menba, Tunu kôlji bay ré kôlijñ Pol ré ô Jérusalêm a ré.⁵ Kirija wulê woni kô nij menba, nini ô wô ðayê bato wô erê kergare toni menba, bay kêm bèn nañ yéberji men

* 20:9 20: 9Na iyére to bay ði sa megare a megare a.

nañ kamniji dé kibi kalmê a nañ iyére. Kirij bay ka hen na, nini cubu gubarni tón kibi cér a añ nini uwól Emen. ⁶ Añ kirijna nini lip dosé kô nij menba, nini d'ay bô bato a menba, bay hô ij haji nij.

⁷ Kirijna nini hena Tir a sa bij Tolémé menba, nini ô beré kôbi bay ayê bôô ka ya hen añ nini wól nañ ci. ⁸ Kirij wól menba, nini hena ya hen ô Sésaré añ nini ô wulê iyé Pilip woñ ôbi ulê béré wo póni perê ka jurgem ka bay na tórji Jérusalém a hen. ⁹ Kamni kañ kalmê pôrbu na bay kôlij bijné kwôlo Emen yêge sari biji hen men. ¹⁰ Kirijna nini li wulê kwône hen iyôn menba, *ôbi kibi Emen wo bay uwôgeri Agabus hen hena Judé sa. ¹¹ Ôbi era sa upéni añ ay arij wo Pol hariñ tó bôri hen, hariñ kôbri wori nañ téri tori añ kól iyôn ba: «Kwôlo Tunu toñ hendi bô bôré kól iyôn ba: «Ôbi iyéy arij woñ harê tó bôô bi wo hen na, gel, na hen iyôn a, Jubné ré ñiri harê Jérusalém a añ bijn bijné ka sa iyére to ðangji a.» »

¹² Kirijna nini toy hen iyôn menba, nibay nañ bay ayê bôô ka Sésaré nini mase Pol ré ô Jérusalém a ré. ¹³ Nijba, ôbi uléni sara iyôn ba: «Wô mi a kené sómnê men, wô mi a kené woge wô té dengôn men, hen iyôn ba? Na yé ðangay a mera ré nijba, na temare hende kôba, na ma Jérusalém a wô sa hini Kelma Jésu.»

¹⁴ Mega wo nini nêni biyéni ré hen iyôn menba, nini uwôli dôrij dôrij ré nij, añ nini kól iyôn ba: «Bi Kelma li bô geyé wori.»

¹⁵ Kirijna wulê woni nêni hen iyôn menba, nini nan yerni añ nini ô wô erê Jérusalém a, ¹⁶ bay ayê bôô ka Sésaré bēni añ bay ôrij nañ ni iyé gawra wo bay uwôgeri Nasôn wo nijna erê yé iyére tori a hen, ôbi na kwôni wo Sipre hen, ôbi na ôbi ayê bôô ca yeñ.

Pol ô gelé surñê ka églis to Jérusalém

¹⁷ Kirijna nini sa bijn Jérusalém a na, bay ayê bôô beréni yirji a nañ yi deré. ¹⁸ Kirij wól menba, nini ô nañ Pol iyé *Jak a añ surñê ka églis kêm kôba ya men. ¹⁹ Pol liji dosé menba, dôrji kwôli are kêm ka Emen né li nañ geré wori sa iyé bijné ka na Jubné ré a hen. ²⁰ Si Jak nañ surñê toy kwôlo Pol dôrji hen iyôn menba, bay heram Emen añ kôli iyôn ba: «Yênini, ju gel Jubné kwône ay bôrji men bay kêm ði yirji daman baa yi tóô to *Moyis a baa ya tó. ²¹ Men, bay kôli kwôli anga gelé ka jeré gelij Jubné ka mô perê bijné ka sa iyére to ðangji a hen, bi bay ré ðéñ tóô to Moyis men, jeré kôli bay ré walij kamniji keñ ré men, bay ré li hara wo Jubné ré a men. ²² Na léjge iyeñ nij ba? Wôsa bay a toyé wo jeré sa hen ya. ²³ Li anga nijna kôlem hen. Perêrni a

na bijné pôrbu ka na ay tórji bijn Emen na ya. ²⁴ Pôrji nañ ju, ju ôrij lônij yem nañ ci mega wo hara wona gey hen iyôn men, ju tēbe are kêm ka bay lij sarga hen añ bi bay dilji sarji. Añ kirijna bijné gel hen iyôn menba, bay a kelé kwôlo bay na ré kôli gengij sam hen na, ré na kwôlé woñ benare ðéñ iyôn, wôsa jôbi kôba, jeré li tóô baa ya men. ²⁵ Bijné ka sa iyére to ðangji a ka ay bôrji hen na, nini li magtubu ayij tóô kôli iyôn ba: «Bay ré ôni tanare to bay tibij kamrê hen né men, kwôbe ré men, tanare to kwôbrere bijn tón né hen né men, bay ré yij yijare toñ tērij ré a men.» »

²⁶ Kirij wól menba, Pol pô bijné bay ka hen ôrij añ lônij yiri nañ ci men, ôbi ô *iyéy Emen a wô geré na to kirijna lônjé yi ré kô nij ba, ðiré bē kwôbe wô sarji pôn pôn.

Bay bu Pol derô haba wo iyéy Emen a

²⁷ Kirijna wulê wo jurgem hen ða keré nij menba, Jubné ka hena bô emé wo Asi sa hen, gelji Pol iyéy Emen a menba, gwôsiji bijné kêm añ bay ñiri. ²⁸ Añ bay ka gura kól iyôn ba:

«Kam *Israyêl, néninge men, gel gawra woñ ôbi erê nañ kirij kirij kôlij bijné kêm kwôlo habij gengij sa kam Israyêl men, sa tóô to Moyis men, sa iyéy Emen a men hen. Añ haw hen ôbi hô erañ nañ bijné ka na Jubné ré hen derô haba wo iyéy Emen a wô mēnij kirij ka yi nañ jengérji bay ka hen sôn.»

²⁹ Bay kól hen iyôn, wôsa bay gel Tropim wo Epés a derô ira nañ ði menba, bay erem yañ ba ôbi ré ôrij nañ ði derô haba wo iyéy Emen a.

³⁰ Añ lê woji bi wo hen ay bijné kêm derô ira añ bay dayrij nañ kwônérji. Bay bu Pol sijn nô derô haba wo iyéy Emen a añ bay legeré kibi geré ta lew lew. ³¹ Kirij bay ka hen na, bay gey ciré deréri menba, kwôli era sa kurij ma dami wo asgarñé mega are ré li are bô Jérusalém a kêm. ³² Menba, ôbi day asgarñé nañ bay sarji ôrij lew kwôli bijné bay ka hen, kirijna bay gel asgarñé nañ damné kaji bay ka hen iyôn menba, bay ði sé Pol ba. ³³ Dami wo asgarñé bay ka hen era sa bi bay ñiri añ kôli bay ré haré kôbri nañ gangi musure wôô, añ engere ôbi ré na i ba? Men, ré na mi a ôbi ré li ba a men. ³⁴ Nijba, bijné bay ka kêm hen na, ka póni kaa gura kól na iyôn men, ka póni kaa gura kól na iyôn men, añ dami wo asgarñé nêni toyé kwôlé wôni ðérêrê hené ré, menba, ôbi bi bay ôrij nañ Pol galay a. ³⁵ Kirijna bay erañ nañ ði ða kibi ira menba, asgarñé ayri ta wôsa bô bijné tarji daman. ³⁶ Bijné kêm era tóri a añ ka gura kól iyôn ba: «Diiri, diiri.»

Pol dô kwôlê jôrij sari

³⁷ Kirija bay ka sijn napj dî bô galay a menba, Pol kôlij dami wo asgarjê iyôj ba: «En gey kôlem kwôlê pôn.» Menba, dami wo asgarjê na engereri iyôj ba: «Ju hôn kelê kibi grêk men ba? ³⁸ Iyôj ba, jôbi a na Ejijpt, wo na gwôse bijnê aj na gerijn napj ka pônî dubu pôrbu derô gwôlê hen ba?»

³⁹ Menba, Pol kôli iyôj ba: «Ena ôbi ré. Nôbi ena Jub wo Tars bô emê wo Silisi a, ena kema iyêre to dami, en uwôlen dén na iyêlij bijnê kwôlê.»

⁴⁰ Ôbi ðiri aj Pol hena ðebu ta aj lij bijnê kôbri. Né kirij wôm sidij menba, ôbi kôlji kwôlê napj kibi yê Jubjê kôl iyôj ba:

22

¹ «Yênên napj balên, toyéjge kwôlo na deréjge wô jôrij san hen.»

² Né kirij hô wôm sidij a kirija bay toy wo Pol iyêlji napj kibi yê wo Jubjê hen.

³ Ôbi kôlji iyôj ba: «Ena Jub wo bay yên Tars a bô emê wo Silisi a. Nijba, en li manare na Jérusalêm a na men, ôbi gelenare are na Gamaliyêl men. Ôbi gelen are ka gengijn sa tóo to môjêrna kwôy yôd. Na en ay yen bijn Emen môj wo kenbay kêm kemnêj ken lij hen iyôj men, ⁴ en gelij tu bijnê ka ay gerê wo Kelma hen, gusijn men, ka pônî uwôj temare a men, en bi bay pô imjê ré yébé ré bay harê kôbriji napj musure aj biji dangay a men. ⁵ *Dami wo damnê kapj bay bê kwôbe napj surjê kêm a keléjge mega wo ené kôl na tiri, wôsa na bay a na lê magtubu ben wô yêjêrna Jubjê ka Damas a, na wô perê bay ayê bôd ka ya hen heraj napj ci Jérusalêm a wô gelji gusijn.»

Pol kôl kwôli ayê bôd wori

(Jé lê bay jé 9: 1-19, 26: 12-26)

⁶ «En ô ô, menba, kirija en baa ða napj Damas na, tarê ðebu ðijne nij menba, kirij ka peranjî ka dami hena derômaranj a sa peranjge kirij kwan a. ⁷ En kurijn tôj menba, en toy tóo kwôni kôlen iyôj ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jerê gelen gusijn hen iyôj ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jerê gelen gusijn hen.» ⁸ En engere iyôj ba: «Ju na i ba, Kelma?» Menba, kwôni bi wo hen kôlen iyôj ba: «Ena Jésus wo Najarê, na nôbi a jerê gelen gusijn hen.» »

⁹ «Bijnê ka ô napj en hen na, bay gel kirij ka peranjî bay ka hen, nijba, bay toy tóo kwôni bi wo iyêlen hen né. ¹⁰ En engere iyôj ba: «Kelma, na mi a ené lê nij ba?» Menba, Kelma uwôlen sara iyôj ba: «Hena ta, ju ô Damas a, bay a gelem are kêm ka Emen ay tôri bem bi jerê li hen.» ¹¹ Nijba, peranjê wo kirij ré peranjge hen na, jôren gelê kirij aj na bay bêren hen, a berê kôben ôrij napj en Damas a.

¹² Kirij bay ka hen na, gawra wo pônî bay uwôgeri Ananiyas na kwôni wo tebe Emen men, bi kwôlê sa tóo tona a a men, aj Jubjê ka Damas a kêm dô kwôli dô.

¹³ Ôbi era sa unen ðebu kwan a aj kôlen iyôj ba: «Yênên Sôl bi ju hô gel kirij hôrij.» Menba, kirij bay ka hen na, en hô gel kirij hôrij aj en gili. ¹⁴ Ôbi kôlen iyôj ba: «Emen wo môjêrna a dôrem bi jerê hôn bô geyê wori men, jerê gel kwôj ôbi lê anjap derôre hen men, jerê toyijn kwôlo ôbi ré kôlem napj kibri wori hen a men. ¹⁵ Já yê ôbi kelê kwôli tumô gawrê kêm gengijn sa anjga ju gel napj tum hen men, ka ju toy napj mam hen a men. ¹⁶ Wô mi a jerê hô gaanê sôj ba? Hena ta, ô ju ô lê batêm aj bi têrij tom ré pilijn aj napj hini.» »

Pol dô kwôli jé wo Emen né jéri ligi bijnê ka na Jubjê ré hen

¹⁷ «Kirija en hera Jérusalêm a na, wulê wo pônî en uwôl Emen bô *iyéy Emen a menba, pelal jôren, ¹⁸ en gel Kelma aj ôbi kôlen iyôj ba: «Hena lew ju si ô aj Jérusalêm a, wôsa bay a toyê kwôlê wupê wo ju dôrij hen né.» ¹⁹ En uwôli sara iyôj ba: «Kelma, bay hôn dô wo na ré na nôbi a na ré erê napj bô *iyéy ðanjare iyéy ðanjare perê bijnê ka bi bôrij sam a hen biji dangay aj séji a men hen. ²⁰ Men, kirija bay na duu Etiyên wôj ôbi derê kwôlem hen na, nôbi kôba, na en ya men, na en bijn napj bay deréri bay ka hen men, na en gem bargay kaji a men.» »

²¹ «Nijba, Kelma kôlen iyôj ba: «Ô, wôsa na jém kelanj unê bijnê ka na Jubjê ré hen.» »

Pol kôlij dami wo asgarjê wo ðiré na Rômê

²² Bijnê dôbe marji toyijn kwôlo Pol bi wo hen kwôy sa bijn sa kwo ôbi kôl wô erê unê bijnê ka sa iyêre to ðanjî a hen menba, bay karê gura kôl iyôj ba: «Gawra wo hen iyôjgi hen na, bi mênijn sa terare a na aj! Ôbi dé bi ré gôl ré.»

²³ Bay karê gura men, tô bargay kaji lérê belgey belgey men, pôrij terare wusiré ta a men. ²⁴ Menba, dami wo asgarjê bi bay ôrij napj Pol bô galay a bi bay ré ô yêmnêri aj enrijni kwôlê hônij tô anjga ôbi ré li ajna bijnê ré karê gura sari a hen. ²⁵ Nijba, kirija bay ka harêri aj bi cirê yêmnêri menba, Pol kôlij ôbi sa asgarjê wo wulê bi wo hen iyôj ba:

«Ken ôrij napj tóo toj sê kwôni wo na Rômê wo kwôlê ðiri ré tô hen ba?»

²⁶ Kirija ôbi toy hen iyôj menba, ôbi ô kôlij dami woji iyôj ba: «Já lê iyen ba? Gawra bi wo hen na Rômê.»

²⁷ Menba, dami wo asgarjé bi wo hen engere Pol iyôñ ba: «Kôlen, ju na Rômê tiri a men ba?» Menba, Pol uwôli sara iyôñ ba: «Ew, ena Rômê.»

²⁸ Ôbi hô kôl iyôñ ba: «Nôbi en têbe damañ dema ené yîñ Rômê tó.» Menba, Pol kôl iyôñ ba: «Nôbi en yêñ Rômê.»

²⁹ Bîjé ka ré ca engeriri kwôlê hen na, dô tôrji wolé ligi Pol a men, dami wo asgarjé bi wo hen kôba, harê liri men, kirîña ôbi hôn wo Pol ré na Rômê añ ðiré bi bay ré harêri nañ ganji mesure hen.

Bay ôriñ nañ Pol tumô ðanare to surjé a

³⁰ Dami wo asgarjé bi wo hen gey henê tô kwôlo Jubhê ré ðîñ Pol sari a hen. Añ kirîña kirîñ wôl menba, ôbi bi bay besere mesure têri a, añ ay tôri bîñ bay sa bay bê kwôbe nañ sanêdrên kêm bi bay ré ðañ. Menba, ôbi erañ nañ Pol sa ðiji tumôrji a.

23

¹ Pol bô surjé ðéñ a bô tirji a añ kôlji iyôñ ba: «Yênên, na nañ hôô pôn a ené ayîñ geré wo Emen bi wo hen ca yeñ kwôy sañ kemnêñ hen.»

² Menba, *dami wo damné kañ bay bê kwôbe Ananiyas kôlîñ bay tôri ka ðebu ða kwa Pol a hen bay ré sê kibiri. Menba, Pol kôli iyôñ ba: ³ «Na jôbi a Emen ré ðêm tumô, gweñ wo hôri. Ju mô na wô jerê kwôlê nañ tôô menba, tôô hendé to hen ju ðage sare aña jerê kôlji bi bay ré sên hen.»

⁴ Bîjé ka ðebu ða kwa Pol a hen kôli iyôñ ba: «Ju ô kwôy tiiré dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Emen!»

⁵ Menba, Pol uwôlji sara iyôñ ba: «Yênên en hôn wo ré na dami wo damné kañ bay bê kwôbe ré, wôsa lîñ bô magtubu a kôl iyôñ ba: «Já tiiré ôbi sa bîjé kam né.» »

⁶ Pol hôn wo kwa surjé ré na *Sadusîjêñê men, kwarji ré na *Parisîjêñê men, na ôbi a, ôbi ré hena ðebu ta tumôrji a añ kôl kañ a ta kôl iyôñ ba: «Yênên, ena Parisîjê, kema Parisîjê, na wôsa en hôn mega bîjé ka ma ré jé sé kampé hen, a kené ka jerê kwôlê san a hen.»

⁷ Kirîña Pol kôl hen iyôñ menba, nariñare kwôlê yi perê Sadusîjêñê nañ Parisîjêñê menba, ðanare kariñ kini wôô.

⁸ Wôsa Sadusîjêñê kôl iyôñ ba, bîjé ka ma ré jé sé kampé ré men, *mana wo derômarañ a ré nañ men, tunu to habîñ kôba, ré nañ a men. Nîjba, Parisîjêñê ba kôl are bay ka kêm hen ré ya men.

⁹ Heragé ôm wuu menba, *bay derê tô tôô to Emen ka pôni perê Parisîjêñê henaji karji mañê nañ nérji añ bay kôl iyôñ ba:

«Nini uwôñ kwôlê wôni woñ uwôlîñ kwôlê sa gawra wo na a ré. Na tunu tôni réba, na mana wo derômarañ a a kôli kwôlê bi wo hen kôba nana hôn né.»

¹⁰ Bay nariñ kwôlê uwoy tumô tumô menba, dami wo asgarjé hare wô wo bay ma ré yêgerê Pol derôre a menba, kôlîñ asgarjé ré ô perêrji a hen ré dera Pol heraj nañ ði bô galay a.

¹¹ Derô yoyre menba, Kelma si sa Pol a añ kôli iyôñ ba:

«Bu yem ibiyare, ju dera kwôlen Jérusalêm a niñ, añ baa wo Rôm a kôba, já derê kwôlen hen iyôñ men.»

Jubhê ge sa Pol ta ta

¹² Kirîña kirîñ wôl nañ tô kirîñ menba, Jubhê gerji sa Pol ta ta añ dusu yirji kôl iyôñ ba, ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derîñ Pol. ¹³ Bîjé ka way kwôli Pol hen na, bay ðê tôre pôrbu. ¹⁴ Bay ô upé bay sa bay bê kwôbe nañ surjé añ kôlji iyôñ ba: «Nini dusu yirni niné emê ani ré kwôy wo niné derîñ Pol iyôñ iyôñ. ¹⁵ Kenbay nañ surjé kêm ken ô kôlîñ dami wo asgarjé ré erañ nañ Pol béngge bi kené hô kebê kwôli gelé sôñ, añ nibay ba, niña pané yirni añ kirîña bay erañ nañ ði menba, niña derêri geré.»

¹⁶ Menba, kuna Pol woñ kema yêri toy kwôlê bi wo hen iyôñ menba, ô bô galay a ô kôli ta. ¹⁷ Menba, Pol jé uwôgê ôbi sa asgarjé wo pôni añ kôli iyôñ ba: «Ôriñ nañ kema mana wo hen ligi dami wonge a ôbi ôriñ nañ kwôlê pôn ya ða kôli.»

¹⁸ Ôbi sa asgarjé bi wo hen ôriñ nañ ði bîñ dami woji añ kôli iyôñ ba: «Pol woñ dangay hen, a kelê ené erañ nañ kema mana wo nâ bem wôsa ôbi ré ôriñ nañ kwôlê pôn ya wô kôlem.»

¹⁹ Dami wo asgarjé bi wo hen bu kôbi kema bi wo hen ôriñ nañ ði wolé engereri iyôñ ba: «Na kwôli mi a jeré gey kôlen ba?»

²⁰ Menba, ôbi uwôli sara iyôñ ba: «Jubhê way bi ciré era sa kôlem jeré bi Pol kiya ré ô tumô sanêdrên a mega ciré erê kebê tô kwôli gelé sôñ iyôñ. ²¹ Nîjba, ju bi bôm sa kwôlê woji a ré wôsa bîjé ðê tôre pôrbu perêrji a uwôbê tô geré gemni, wôsa bay dusu yirji ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derîñni, bay bu sa têrji kô niñ añ bay gem na toyé kwôlê wom mera.»

²² Dami wo asgarjé bi wo hen ði kema mana bi wo ô añ kôli iyôñ ba: «Kwôlo ré kôli hen na, kwo ré kôlîñ kwôni wo ðanji ré pa pa.»

Bay jéñ nañ Pol Sésaré bîñ ôbi emê sa iyére Pélis

²³ Menba, dami wo asgarnê na uwôga bay sa asgarnê wôô aŋ kôlji iyôn ba: «Beréngge sa têrngge naŋ asgarnê arew wôô men, asgarnê kaŋ bay yéndê tóre jurgem men, bay jebé tórngge kaŋ bay dargaw hen arew wôô a men aŋ ka erê Sésaré yoyre hende to hen kirija bîné ô yé tôn tôn hen. ²⁴ Wogéngge yéndê ken bîj Pol aŋ ken ôrij naŋ dî naŋ derêri ô bîj Pélis ôbi emê sa iyére.»

²⁵ Ôbi li magtubu biji kôbri a kôl iyôn ba: ²⁶ «Klodyus Lisias, a lê magtubu hende to hen bîj dami wupê ôbi emê sa iyére Pélis, en lêm dosé! ²⁷ Jubnê bu gawra wo en jêj bem hen aŋ bay gey diri menba, en ôrij naŋ asgarnê dema ené derari kôbriji a wôsa en toy wo ôbi ré na Rômê. ²⁸ En gey ené henê tô kwôlo bay diri sari a hen menba, en bi bay ôrij naŋ dî tumô sanédren a. ²⁹ Menba, gel mega kwôlo bay diri sari a hen na, gengij na, sa naripay kwôlo gengij sa tôô toji aŋ kwôlê wôni wo nêd derêri lay, yé danŋay lay ba, naŋ. ³⁰ Kirija en toy mega wo bay ré bu sa têrji ciré derêri, na ôbi a, ené jêj naŋ dî bem aŋ na kôlij bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré ô kanŋêri tumôm a.»

³¹ Asgarnê bi kwôlê sa tôô to dami woji ré ay biji hen, aŋ bay ôrij naŋ Pol yoyre hende to hen kwôy Antipatris a. ³² Kirija kirij wôl menba, asgarnê ka naŋ têrji hen bilji hô galay a aŋ dîji bay yéndê a ôrij naŋ Pol.

³³ Kirija bay ô bîj Sésaré a menba, asgarnê kaŋ bay yéndê bîj kelma Pélis magtubu hende to hen men, bay dôbri Pol kôbri a men. ³⁴ Ôbi déŋse magtubu hende to hen aŋ engerij Pol iyôn ba: «Kwo ré na gawra wo bô emê wo yôn ba?» Menba, kirija bay kôli ôbi ré na kwôni wo Silisi a, ³⁵ menba, ôbi kôli iyôn ba: «Kirija kamaŋ ka dém kwôlê sam a hen a saji pa dema ené engerem kwôlê tô.»

Aŋ ôbi ay tôô bi bay ré ôrij naŋ dî ô geméri iyére to *Hérôd na dî hen.

24

Jubnê dîj Pol kwôlê sari a

¹ Wulé bay cêgê menba, Ananias *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surpê ka pôni saji Sésaré naŋ gawra wo bay uwôgeri Têrtulus woŋ ôbi iré kwôlê woji, bay ô wô kanŋê Pol kibi Pélis ôbi emê sa iyére. ² Pélis jé uwôga Pol aŋ Têrtulus uwôli kwôlê sari a kôl iyôn ba:

«Dami wupê Pélis, na wô sa kem jôbi aŋa niné môrij naŋ bô jalê hen men, na sa kibi tu melênê wom aŋa kirij ré nanij wô derê wo sa iyére hende to hen. ³ Na kibi kelanêrem jôbi dami wupê Pélis aŋa niné uwôjij are kêm kwôy kwôy naŋ kirij

kirij hen, nini lêm dosé. ⁴ Bi ené jebam ré na, na kelê kwôlê dêj iyôn mera, na ôbi a, ené uwôlem dôbê mam ju toyij kwôlo niŋa kôlem hen. ⁵ Nini bô mega gawra bi wo hen na, ré na ôbi mênê kirij wo habij men, ôbi cube tu Jubnê ka sa terare a na kêm men, ôbi a na ôbi sa bîné ka bay uwôgeji *Najarêtnê hen men. ⁶ Ôbi woge diri mênê *iyéy Emen aŋa niné bîri. [Nini gey niné jeré kwôlê sari a naŋ tôô toni, ⁷ niŋba, dami wo asgarnê Lisias era sa dôri kôbriji a naŋ néé, ⁸ aŋ kôlij bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré era sa kaŋni tumôm a.] Hena jeré engeriri kwôlê na, kwôlo ôbi a uwôlem sara hen na, já kelê kwôlo niné kôl hen na, ré na tiri mera.»

⁹ Jubnê kêm kôl iyôn ba: «Kwôlo Têrtulus ré kôl hen na, ré na tiri.»

Pol dô kwôlê jôrij sari

¹⁰ Ôbi emê sa iyére lij Pol kôbri ré iyêl menba, ôbi uwôli sara kôl iyôn ba:

«En hôn wo jeré na ôbi jeré kwôlê bô iyére tona ca yeŋ elê kwône aŋ na naŋ bôô pôn a ené iyêlê kwôlê tumôm a jôrij san hen. ¹¹ Jôbi ju enŋere ju gel, li wulé môj kibi wôô ré tô wo en ô Jérusalêm a wô tibé Emen. ¹² Aŋ kwôni gelen en iyêl naŋ kwôni derô haba wo *iyéy Emen a ré men, en gwôse bîné iyéy danŋare a ré men, kirij ka danŋi a derô ira ré a men. ¹³ Bîné bay ka hen bay nêd derê tô kwôlo bay dén san a haw hen né. ¹⁴ Niŋba, aŋga li are a na: En hôn wo ené na mana wo Emen wo môjêrni naŋ geré wo kôrbi bi wo bay kôl ré na kwo habij hen men, en bi bôn sa kwôlo magtubu to Emen toj tôô a naŋ to bay kibi Emen kôl a hen a men. ¹⁵ En bi bôn sa Emen a aŋ bay kôba, bi bôrij sara mega wo bîné ka li aŋgaŋ derôre naŋ kaŋ bay lê habré hen kôba, ré jêji sé kampê. ¹⁶ Na ôbi á, ené mase bi ené yij kwôni woŋ ôbi bôô pôn tu Emen a men, tu gawré a men hen.»

¹⁷ «Li elê kwône cêgen wo en henaj Jérusalêm a ôrij a menba, en heraj naŋ gursu to bay berij baliyare naŋ balên hen wô biji men, wô lê sarga bîj Emen a men. ¹⁸ Na aŋga en li bay ka bay gelen derô haba wo iyéy Emen a bay a hen. En li naŋ bîné hara woŋ lôjê yi hen aŋ kwônê bîné na naŋ naŋ en men, kwôni li ani kani kaŋ manê ré a men. ¹⁹ Niŋba, na Jubnê ka pôni ka Asi ka upen hen, aŋ hena kwôlê wôni ré ya kôba, ré na bay a ré sa kanŋen tumôm a dî. ²⁰ Kwo kamaŋ ka dube na ná, bi bay kôl kwôli aŋga habij ka en li li kirija na en dube tumô sanédren a hen. ²¹ Na wô sa kwôlê pôn nêj wo na en kôl kaŋ a ta dëbij perêrji a hen a, bay ré uwôlij kwôlê san a. Na en kôl mega wo bîné ka ma ré jê

sé kampnê, na ôbi a, ené dɛbijn tumôrnge a hen, a kené ka jerê kwôlê san a hen.»

²² Pélis hôn kwôlo gengijn sa ayê bôô hen dô, an ôbi jô kibi sariya na ta an kôl iyôn ba: «Kirija dami wo asgarjê Lisiyas a sa dema ené jerê kwôlê wonge bi wo hen tô.»

²³ Ôbi kôlijn ôbi sa asgarjê kap bay gemé Pol hen ré hôrijn nan di danggay a nijba, bi bay ré li iyêre nan di ré men, bay ré di bi miñjêri ka ré gey ba, ré sa gili men, ré li nan di a men.

Pol yi danggay a

²⁴ Wulê sem cêgê menba, Pélis nan tamni Drusil saji. Hende na Jub. Menba, ôbi jé uwôga Pol an toy kwôlo ôbi kôl gengijn sa bê bôô sa Jêsu Krist a.

²⁵ Mega Pol kôl wô lê anğan derôre men, heré yi nan jerê kwôlê wo a era hen a men, hen na, denggô Pélis tiri an ôbi kôli iyôn ba: «Hô ham nij an hen na, ené uwônj tulmô kirijn dê ba na hô jé uwôgam tô.»

²⁶ Ôbi kôl yan ba, Pol ma ré biri gursu ana ré jé uwôgeri kwôy kwôy wô iyêlê nan di hen.

²⁷ Elê wôô cêgê menba, Pôrkiyus Pêstus ay kenare hôlmê Pélis. Mega wo Pélis gey bi yi Jubnê ré dôrji sari a hen iyôn menba, ôbi di Pol danggay a.

25

Pol gey bi dirê ôrijn nan kwôlê wori tumô kelma wo dami Sésar a

¹ Pêstus sa kini ayê kenare tori a, li wulê subu menba, ôbi hena Sésaré ô Jérusalêm a. ² An damné kap bay bê kwôbe Emen, nan bay sa Jubnê ôrji ô kangê Pol yiri a an bay maseri daman ³ bi ôbi ré heran nan Pol Jérusalêm a. Ermé woji a na: bay way kwôli an bôrji a ba, bay gey uwôbê tô geré wô deréri. ⁴ Nijba, Pêstus kôlji iyôn ba: «Pol ré yi danggay a Sésaré a an dôbi kôba, diré da heré na heré ya haw hen.» ⁵ Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Bi bay sarjge hô nan en Sésaré an hena gawra bi wo hen ré li ani ka habijn ya ba, bi bay ô kangêri!»

⁶ Pêstus wôl Jérusalêm a wulê marge réba môj mera menba, bul hô Sésaré, an kirija kirijn wôl menba, ôbi ô kini jerê kwôlê a an bi bay eraj nan Pol. ⁷ Kirija Pol sa menba, Jubnê ka hena Jérusalêm hen mééri ta an diri kwôlo dami dami sari a nijba, bay nêem gelé dêrêrê anga habijn bay ka ôbi li hen né. ⁸ Nijba, Pol iyêl kwôlê jôrijn sari kôl iyôn ba: «En li ani kani ka habijn gengijn sa tôô to Jubnê ré men, gengijn sa *iyéy Emen ré men, gengijn sa ôbi emé sa iyêre wo dami *Sésar ré a men.» ⁹ Pêstus gey bi yi Jubnê ré dôrji sari a menba, ôbi kôlijn Pol iyôn ba: «Ju gey eré

Jérusalêm a bi ené nanê kwôlê wom yen ba?»

¹⁰ Nijba, Pol uwôli sara iyôn ba: «En dɛbu na kini jerê kwôlê wo ôbi emé iyêre wo dami Sésar a na an na na hende to hen a kwôlê ré a jôrijn san a. Mega wo ju gel hen iyôn na, nôbi en lij Jubnê ani kani ka habijn ré yôd. ¹¹ Hena kwôlê wôni ré bu san lay, hena ené li ani kani ka habijn ka nêem wo bay ré deren ná, na kapê bi bay ré deren né ré, nijba, hena kwôlo bay dén san a hen, ré na kwôlê wôj dêj iyôn na, kwôni nêem wo a ayen biji ré. En gey bi ôbi emé sa iyêre wo dami Sésar ré nan kwôlê woni bi wo hen.»

¹² Menba, Pêstus engerijn bay tôri kwôlê an toy kwôlê wo bay kôli hen an kôlijn Pol iyôn ba: «Ju gey bi ôbi emé sa iyêre wo dami Sésar ré nan kwôlê wonge bi wo hen nij na, já eré tumôri a.»

Bay ôrijn nan Pol tumô si Agripa nan yêri Bérénis a

¹³ Wulê sem iyôn cêgê menba, kelma Agripa nan yêri Bérénis saji Sésaré a wô lij Pêstus dosé. ¹⁴ Mega wo bay wôl nêem kwôlê hen iyôn na, Pêstus dôrijn Agripa kwôli Pol kôl iyôn ba:

«Gawra wo pôni wo Pélis na diri danggay a hen ná ya. ¹⁵ Kirija na en ô Jérusalêm a menba, damné kap bay bê kwôbe nan surjê ka Jubnê eraji sa kanji an bay gey bi kwôlê ré biri. ¹⁶ Nijba, en kôlji iyôn ba: «Tôô to Rômênê kôl jerê bééré kwôni iyôn mera baa wo ôbi nan ka diri kwôlê sari a hen môrji hem men, baa wo ôbi ré dô kwôlê jôrijn sari ré a men.» ¹⁷ Bay saji na nan en, an kirijn wôl, en dô bul ré tô menba, en ô kini jerê kwôlê a an en bi bay eraj nan gawra bi wo hen. ¹⁸ Bay dêri kwôlê sari a bay ka hen saji nijba, kwôli ani kani ka habijn ka ôbi li dêrêrê iyôn ba: en gel ré. ¹⁹ Bay narijn nan di na kwôli lê kwôlo Emen woji men, kwôlo gengijn sa gawra wo pôni wo bay uwôgeri Jêsu wo ma nij nijba, Pol kôl ôbi ré hô mô gep baa ya hen. ²⁰ An kwôlo na ulê sa kwôlo hen iyônji a ba, en hôn né, menba, en engerijn Pol kwo ré gey herê Jérusalêm a bi bay ré ô jerê kwôlê sari a yan ba? ²¹ Nijba, Pol gey bi ôbi emé sa iyêre wo dami Sésar ré nan kwôlê woji bi wo hen an en bi bay gemni danggay a kwôy wo na jêj nan di tumô ôbi emé sa iyêre wo dami Sésar a.»

²² Menba, Agripa kôlijn Pêstus iyôn ba: «Nôbi en gey toyé kwôlo gawra bi wo hen men.» Menba, Pêstus uwôli sara iyôn ba: «Kiya tôn hen já toyéri mera.»

²³ Kirija kirijn wôl menba, si Agripa nan yêri Bérénis saji nan kwônê bijnê men, bay sa asgarjê men, damné ka derô ira a men

kini jeré kwólê a aņ Pêstus bi bay eraņ naņ Pol. ²⁴ Aņ ôbi kôl iyôņ ba:

«Kelma, Agripa, men, kenbay kêm ka mô naņ ni na, ken gel gawra wo hen wo Jubnê kêm eraji sa unen Jérusalêm a men, tôņ na men, wô kwôli aņ karêji gura kôlji ciré gey bi ôbi ré ma. ²⁵ Kupê nôbi ba, aņga ôbi li ka nêmen deréri ba, en gel ré, niņba, mega wo ôbi gey ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré naņ kwólê wori hen iyôņ niņ na, en genge ené jêņ naņ dî. ²⁶ Aņ kwólê wôni wo ené liņ magtubu biņ ôbi emê sa iyére wô sari ya ba, en gel ré, na ôbi á, ené biri ôbi era tumôņge a na men, tumôm jôbi kelma Agripa a men, aņ kirija jeré engeriri kwólê ba, bi ené uwôņ kwólê wôni ba, ené liņ magtubu biņ ôbi emê sa iyére Sésar. ²⁷ A yé mega kwólê woņ galé iyôņ, hena ené jêņ naņ kwôni woņ danggay baa lê magtubu kôliņ kwôli aņga bay điri sari a hen né.»

26

Pol dô kwólê tumô Agripa a

¹ Agripa kôliņ Pol iyôņ ba: «Jôbi ju dô kwólê wom.»

Menba, Pol ay kôbri ta aņ dô kwólê wô jôriņ sari aņ kôl iyôņ ba:

² «Kelma Agripa, kwólê kêm wo Jubnê đén san a hen na, yen dôren gaņ wô deré kwólê wupê tumôm a kemnêņ. ³ Wôsa ju hôn hal wo Jubnê men, nariņay kwólê woji a men. En uwôlem uwôl bôm aņ ju toyiņ kwôlo na kelé hen.»

⁴ «Jubnê kêm hôn hal wupê naņ kamņên men, hal wupê wo ca yeņ wo na en môriņ perê balên a Jérusalêm a hen men, ⁵ bay hônên ca yeņ men, hena bay ré gey kôba, bay a deré kwôlen a men mega wo tô lê kwôlo Emen woni a ba, ené na *Parisinê woņ đêņ kaņ bay lê tôđ đê tô bijné ka baa hen. ⁶ Aņ haw hen bay eraņ naņ en kini jeré kwólê a na wô sa bê wo en bi bôn sa kwôlo Emen na ayiņ tóri biņ môņêrni hen. ⁷ Aņ tô yé woni wo môj kibi wôđ hen bi bôriņ wô gelé are bay ka Emen na ayiņ tóri hen, liņ. Na ôbi á, bay ré tebri yoyre naņ tu tare naņ bôđ pôn hen, kelma Agripa, na wô sa bê bôđ sa are bay ka Emen na genge hen, aņa Jubnê ré đén kwólê san a hen. ⁸ Wô mi a kenbay Jubnê kené bô mega wo Emen né biņ bijné ka ma ré jê sé kamņê ré ba?»

⁹ «Nôbi naņ yen na en erem mega wo ené lê are bay ka kêm hen wô mênri hini Jêsu wo Najarê. ¹⁰ Na hen iyôņ a, na ené li Jérusalêm a, en pô bay ayé bôđ kwône bi danggay a naņ tôđ to bay sa bay bê kwôbe ay ben men, kirija bay ca điri kôba, en biņ naņ bay derérji bay ka hen a men. ¹¹ En ô naņ *iyéy đañare iyéy đañare gelji

gusiņ damaņ aņ bi bay ré đêņ tô ayé bôđ woji men, bôn bi wo tareņ sarji a hen na, en ô wô gelji gusiņ sa iyére to đangi a a men.»

Pol dô kwôli ayé bôđ wori

(Jé lê bay jé 9: 1-19, 22: 6-16)

¹² «Na hen iyôņ a, ené ô ené erê Damas a naņ néen men, tôđ to bay sa damné kaņ bay bê kwôbe ay đôđ ben hen a men. ¹³ Kelma Agripa, kirija en baa geré tô menba, naņ tay đinņe menba, en gel kirij ka perangi hena derômarai a aņ berare đê tare aņ aņ perangi woji bi wo hen era sa perangi kirij kwan a naņ kamaņ ka ô naņ en hen men. ¹⁴ Nini heriņ tôņ terare a kêm menba, en toy tôđ kwôni kôlen naņ kibi yé wo Jubnê kôl iyôņ ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusiņ hen iyôņ ba? Đebé wo ju đeben iyére hen na, ju mêne na yem wom đêņ iyôņ.» ¹⁵ En engere iyôņ ba: «Ju na i ba, Kelma» menba, Kelma uwôlen sara kôl iyôņ ba: «Ena Jêsu, na nôbi a jeré gelen gusiņ hen. ¹⁶ Niņba, hena ju đebu ta. En si sam a na wô wo jeré yi mana wupê men, ôbi deré kwôlen wô kôliņ bijné kwôli sé wo en si sam a hen men, wô gelé wo ju gelen kemnêņ hen men, wô ulêji béré aņga na gelen hen a men. ¹⁷ Na dôren kôbi Jubnê men, kôbi bijné ka sa iyére to đangi a ka na jém yiri a hen a men. ¹⁸ En jém bi jeré bi tirji ré jôriņ men, bi jeré deraji bô kirij kaņ dilemne a herai kirij ka perangi a men, jeré deraji bô néen wo Sidan a eraņ kwo Emen a aņ kirija bay ré bi bôri sari a ba, bi ôbi ré đin bôri jal sa têriņ toji a aņ bay ré uwôliņ kirij perê bijné ka na ka Emen hen men.» »

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁹ «Kelma Agripa, kirij bay ka hen na, en bi kwólê sa pelai bi wo hena derômarai a bi wo hen. ²⁰ Menba, en dôriņ bijné ka Damas a naņ ka Jérusalêm a kwólê tumô dema ené dôriņ ka bô emê wo Judé a kêm men, en dôriņ bijné ka sa iyére to đangi a, aņ en kôlji bi bay ré đî tô jé lêreji wo cay hen baa, aņ bay ré bul upé Emen aņ bi jé lêreji ré gel wo coré bul hal woji bi wo hen tiri a men. ²¹ Na tóri bi wo hen a, Jubnê ré gelen wo en ô derô haba wo *iyéy Emen a menba, bay beren ciré deren ôbi a hen. ²² Na wô ulé wo Emen uwôl kôbri baa ya san a kwôy kemnêņ aņa ené đebij dôriņ kwólê biņ bijné kêm, ka beray men, ka damné men, en kôl na kwôli aņga magtubu to bay kibi Emen naņ tôđ to *Moyis na kôl tumô niņ ré sa hen điba, en kôl kwôli aņga đangi kani ré. ²³ Bay na kôl iyôņ ba, Mési, kwo Emen dôri hen rée geliņ gusiņ men, ôbi ré yé kwo tumô wo ré jê sé kamņê perê bijné ka ma a men, ôbi ré ulé béré kirij ka perangi kaņ gelé biņ

Jubnê men, bijn bijné ka sa iyére to dangji a a men.»

Pol kôlij Agripa ré bi bôri sa Emen a

²⁴ Mega wo Pol iyêl hen iyôn menba, Pêstus ôn tôri kôl iyôn ba: «Ju gal Pol, ju dôyrê are gap, aɲ lêm aɲ ju gal.»

²⁵ Nijnba, Pol uwôli sara iyôn ba: «En gal ré, Dami wupê Pêstus, na kwôlê wop tiri men, kwoɲ derôre a men a ené kôl hen. ²⁶ Kwôli are bay ka en dô bijn kelma Agripa hen na, ôbi hôn dô. Iyôn ba, na naɲ ibiyare a ené iyêlê tumôri a hen. En hôn wo ôbi ré hôn kwôli are bay ka hen kêm. Wôsa are bay ka kêm hen na, lip na kini uwôbê ré. ²⁷ Kelma Agripa, ju bi bôm sa kwôlo bay kibi Emen a na kôl hen ba? En hôn wo jeré bi bôm sara.»

²⁸ Agripa kôlij Pol iyôn ba: «Sem a menba, já lên na yé ôbi ayê bôô.»

²⁹ Pol uwôli sara iyôn ba: «Ré na kemnên, ré wôl gap kôba, na kwôlê wôni ré, nijba, en uwôl Emen bi ré na jôbi penem mera ré nijba, kenbay kêm ka ken mô toy kwôlo en dô kemnên hen kené ay bônge môɲ nôbi iyôn, dîba en gey bi kené yi danggay a môɲ kupê iyôn né.»

³⁰ Kelma men, ôbi emê sa iyére men, Bêrenis naɲ bijné kêm ka mô naɲ ci hen henaji ta. ³¹ Aɲ kirija bay dô yirji wolé menba, bay kôlij perêrji a iyôn ba: «Ani ka gawra bi wo hen li ka nê m deréri réba beréri ba, naɲ.»

³² Menba, Agripa kôlij Pêstus iyôn ba: «Hena gawra bi wo hen henaɲ ré gey bi Sésar ré nan kwôlê wori ré na, ré jeré uwôli ta mera.»

27

Bay ay Pol ôriɲ Rôm a

¹ Kirija bay genge wo niné ay bato wô erê Itali a menba, bay bijn gawra wo bay uwôgeri Juliyus hen bi ré gem Pol naɲ megêri danggay ka dangji. Juliyus bi wo hen, na ôbi sa asgarpê ka bay uwôgeji ré na ka kelma hen. ² Menba, nini d'ay bô bato to hena sa iyére to bay uwôgere Adramit aɲ ta erê si tera wo bô emê wo Asi a aɲ nini ô. Aristark wo Maséduwan wo sa iyére tori na Tésalonik a hen ô naɲ nini men.

³ Kirija kirij wôl menba, nini sa bijn Sidôn aɲ nini d'ebe tôn sem menba, Juliyus lijn Pol dô aɲ ôbi diri herbe ô beré kôbi mijnéri men, bi bay ré li naɲ dî sa anɲa ôbi ôriɲ doyriji hen men. ⁴ Nini hô d'ay ô ta aɲ nini bu si kwongge cér wo si Sipre wôsa kal ge si sarni gap. ⁵ Nini ô si kibi cér wo ô si Silisi naɲ Pampili hen aɲ nini sa bijn Mira bô emê wo Lisi a.

⁶ Kirij bay ka hen na, Juliyus dami wo asgarpê bi wo hen uwôn bato to hena Alêksandri wo ta erê Itali a menba, ôbi béni nini d'ay.

⁷ Wulê kwône nini ge gap né aɲ nini mase gap dema niné sa bijn sa iyé Sinid tô. Mega wo kal jerêni erê ta hen iyôn na, nini si si Salmoné iyére to yi sa iyére to derô a to bay uwôgere Krêt hen aɲ nini bu kwongé wo Krêt bi wo hen wo kal ge gap ya ré hen.

⁸ Aɲ kirija nini masa d'ê d'ê menba, nini sa bijn kirij ka bay uwôgeji ré na kini d'ebé bato ka dôri ka d'a naɲ sa iyé Lasé hen.

⁹ Kirija nini wôl gap hen iyôn menba, jebé bato na iyére wôsa wulê wop jeré bôô kurôn wop kibi kelanê di jô nij*. Menba, Pol yége marji kôl iyôn ba: ¹⁰ «Miljén, en bô mega wo kergare tona ré na kergare to iyére, wôsa hena nana ô hen iyôn na, anɲa bô bato a naɲ bato yere kôba, a mênij men, nabay kôba, dô ré ba, na mênij a men.»

¹¹ Nijnba, Juliyus ba, bi bôri na sa kwôlo ôbi ayê gôni bato men, sa kwo ôbi iyéy bato a men dî dîba, sa kwôlo Pol a ré.

¹² Mega wo kini d'ebé bato bay ka hen dé meré ya kibi kelanê a ré hen iyôn menba, bijné kwône ka naɲ ni hen ré, gey ciré erê kirij bay ka hen men. Bay gey hena ré iyeɲ ba, ciré erê Pénis kini d'ebé bato wo Krêt wo yi si kini kirijay tare hen aɲ ciré erê meré ya kwôy derij kibi kelanê.

¹³ Kal wo hena si sa kôbi gusurô wôre d'ê menba, bay kôl ré kô nij ciré gôl haji nij, aɲ bay ay musure to néy to bay ré uwôl kam a gerij bato tôn hen ta, aɲ ôrji si kwongé cér wo Krêt a d'a d'a. ¹⁴ Menba, kal wo bay uwôgeri Erakilôn wo hena si sa keram wo sa iyére to derô cér a hende to hen, aɲ ge naɲ néri. ¹⁵ Kal bi wo hen dô bato dulôn dulôn tumôri a aɲ bay nê m furore heraj né, aɲ nini diri derêni ôriɲ mera. ¹⁶ Kal bi wo hen ayani soɲ si cêgi môni iyére to derô cér a to bay uwôgere Klawda hen aɲ hende télêni ta d'ê menba, nini mase gap dema niné hô buro bato wop gôlijare yi wo hariɲ tô bato hen d'a.

¹⁷ Bay jé ka bô bato a hen ayaji bato bi wo hen bô bato a aɲ harêji naɲ ganne tôn wô wo bato ma ré yêgerij. Bay hare wô wo bato ma ré erê hebé haal wo kwongé wo Libi a hen, menba, bay pô kwogelé wo damné damné wo bay haré kwa bô bato a hen bê kam a bi ré bu bato d'ê tôn aɲ d'iji kal bi ré ôriɲ naɲ bato kirij ka bôri gey a.

¹⁸ Mega kal lêni damaɲ hen iyôn na, kirija kirij wôl menba, bay pô anɲa bô bato hen bêɲ bô kam a. ¹⁹ Kirij hô wôl cêgé menba, bijné ka li jé bô bato hen pô

* 27:9 27: 9 Naɲ geserê uwoktober na erê sa kam a naɲ bato na, iyére gap.

kwa anɔaŋ jé kaji ka pòni bô bato a hen naŋ kòbriji bɛn kam a. ²⁰ Wulê kwòne wo nini gel tu tare ré men, tu tɛ̀bɛ̀nne ré a men, wòsa kal ge naŋ néri baa ya aŋ ermé wo niné erem wo kwòni ré gòlɛn naŋ ni ba, naŋ nɛn.

²¹ Bɛ̀né bay ka bô bato a hen uwòɔn anɔaŋ emé ré li wulê kwòne nɛn. Pol hena ɔ̀ebu ta perèrji a aŋ kòlji iyòɔn ba: «Ken gel, miɛ̀n, henaŋ kené toy kwòlê wuɔ̀n ba, henaŋ nana baŋge Krèt a aŋ anɔa mènɛn kɛ̀m hen na, henaŋ né yé iyòɔn né tó. ²² Nɛ̀nba, haw hen ba, en uwòlɛ̀nge geréɛ̀nge kaɔ̀nɛ̀nge wòsa kwòni pòn iyòɔn kòba, ani a liri ré, nɛ̀nba, bato a mènɛn yòd dí. ²³ Derò yoyre to henaŋgi hen na, *mana wo Emen wo ena kwori aŋ en li jé biri hen si san a. ²⁴ Aŋ kòlen iyòɔn ba: «Hare ré Pol, já eré tumò *Sésar a iyòɔn iyòɔn, Emen naŋ bô deré wori gòlɛn naŋ ju men, naŋ bɛ̀né kɛ̀m ka bô bato a naŋ ju hen a men.» ²⁵ Geréɛ̀nge kaɔ̀nɛ̀nge miɛ̀n, en bi bòn sa Emen a, wòsa a yé mega bi wo mana wori kòlen hen iyòɔn. ²⁶ Nɛ̀nba, kal a deréna ô bɛ̀ kwonɔ̀gé sa iyére to pòni to derò cér a hen.»

²⁷ Na wulê mòj kibi pòrbu nɛn wo kal layrèni sa cér wo Adriyatik a, sa kirɛ̀n ka jali menba, bay lê jé bô bato a hen, bô mega wo terare ré baa ɔ̀a, ²⁸ menba, bay uwòl ɔ̀aŋne to bay ha anɔa néy a kibi a hen, kam a bi ciré gelɛ̀n ɔ̀ogèrji menba, ɔ̀ogé kam na tɛ̀tòre subu kibi jurgem, tumò dé menba, bay hô uwòl a menba, bay uwòɔn tɛ̀tòre wò kibi marge. ²⁹ Bay hare wò wo bato ma ré hebɛ̀n naŋ keram wòni tó kam a menba, bay pò musure to damné pòrbu bi kam a si tó bato bi ré ɔ̀ebu kene pòn aŋ bay gem jeraŋ bi kirɛ̀n ré wòl lew. ³⁰ Bay lê jé bô bato a hen gey ciré herbé geré menba, ayji gwosore kòl iyòɔn ba, ciré ɔ̀ayé bô bato wòɔn gelé a hen, ô gelé musure to damné to ciré bi tumò bato a hen. ³¹ Nɛ̀nba, Pol kòlɛ̀n Juliyus naŋ asɔ̀arɛ̀né iyòɔn ba: «Hena gawrê ka hen ré mòrji bô bato ré na, kenbay ka gelé ré.»

³² Menba, asɔ̀arɛ̀né jò ɔ̀aŋgi bato toŋ gelé hende to hen aŋ, aŋ dí kal nògerèri ôrɛ̀n.

³³ Pa dema kirɛ̀n ré wòl tó na, Pol kòlɛ̀n bɛ̀né kɛ̀m ka bô bato a hen bay ré òm ani dé iyòɔn. Aŋ kòl iyòɔn ba: «Li wulê mòj kibi pòrbu wo ken mò gem baa emé ani kwòy, aŋ haw hen, ³⁴ en uwòlɛ̀nge eméɛ̀nge ani dé réba ka gelé ré. Gusiri sa kwòni pòn nɛ̀n iyòɔn perèrɛ̀nge a hen kòba, a kayé ré.»

³⁵ Kirɛ̀na ôbi kòl hen iyòɔn menba, ay mapa aŋ liɛ̀n Emen dosé tirji a kɛ̀m menba, ôbi bòl aŋ òm. ³⁶ Bay kɛ̀m ger kaɔ̀nɛ̀nɛ̀n aŋ òmji mapa bi wo hen men. ³⁷ Nɛ̀nba nina bɛ̀né arew wòd naŋ tòre jurgem kibi jii bô bato a. ³⁸ Kirɛ̀na bay uyiré nɛ̀n menba, bay

pò kaw ka baa hen bɛ̀n kam a, aŋ ɔ̀ɛ̀n bato gwa dé iyòɔn.

³⁹ Kirɛ̀na kirɛ̀n wòl nɛ̀n menba, bay jé ka bô bato a hen, kay kirɛ̀n aŋ bay gel na kwonɔ̀gé naŋ haal mera. Bay kòl ré na iyen ba, ciré ɔ̀ebɛ̀n naŋ bato tòn kirɛ̀n bay ka hen. ⁴⁰ Aŋ bay ka tó ɔ̀aŋne to bay na hariɛ̀n musure to damné bɛ̀ a kam a hen men, bay buser ɔ̀aŋne to bay na hariɛ̀n gurò wòɔn jebé bato hen aŋ men, bay ay bargay ka dé tumò bato a hen ta bi kal ré nôge bato ôrɛ̀n aŋ herɛ̀nge sarji si sa haal. ⁴¹ Nɛ̀nba, bato ô jebé kebre gòg haal a kirɛ̀n ka kam tɛ̀l sa haal ta hen, aŋ kini derère naŋ, kal usuré tòre ɔ̀eɛ̀ngé ɔ̀eɛ̀ngé aŋ bô kam a.

⁴² Asɔ̀arɛ̀né gey ciré deré ɔ̀aŋɔ̀arɛ̀né wò wo ka pòni ma ré nélé geré eré. ⁴³ Nɛ̀nba, Juliyus jòrji wòsa ôbi gey gòlɛ̀n naŋ Pol, ôbi kòl ka ré hòn nélé ba, herɛ̀n kam a nɛ̀l ô hayé, aŋ ⁴⁴ tó ka ré baa hen na, ka réé ɔ̀ayé sa gurò bato a pa men, sa gerɛ̀ɔ̀gare a pa men. Na hen iyòɔn a bay kɛ̀m ré ô bɛ̀n kirɛ̀n ka hay a naŋ derèri.

28

Bɛ̀né ka Malt a bu si Pol naŋ megèri yirji a dò

¹ Kirɛ̀na nini si gòl kɛ̀m hen iyòɔn nɛ̀n, menba, cègè dema niné sa toy wo iyére to derò cér a hende to hen bay ré uwògere Malt. ² Bɛ̀né ka sa iyére hende to hen na, bay lêni dò damaŋ. Bay lam tare to dami béni nini iyèbe, wòsa emen uwòɛ̀nge aŋ kelanê dii damaŋ. ³ Pol pò kam gurò bi tare a menba, jènère sò bô a wò tare to uwoyre hen aŋ ger kòbri lɛ̀n pa da da a. ⁴ Kirɛ̀na bay iyére gel wo jènère lêê a kòbi Pol a hen iyòɔn menba, bay namnɛ̀n perèrji a kòl iyòɔn ba: «Gawra wo hen, na ôbi deré temare, wòsa jeré kwòlo Emen bu sari aŋ gey bi ôbi ré gòl ré, ôbi gelaŋ cér sòɔn, a jènère ré gereri hen a hen.»

⁵ Nɛ̀nba, Pol wusu jènère hende to hen uwòl tare a aŋ ani kani iyòɔn kòba, liri ré. ⁶ Ka pòn kòl yaŋ ba, ciré gelèri ré uwòyèré réba kirɛ̀n ma nɛ̀nba, bay gem dé dé aŋ ani iyòɔn liri ré, menba, bay hô kòl iyòɔn ba: «Ôbi na emen!»

⁷ Da kwa kirɛ̀n ka bay mòrɛ̀n ya hen na, kirɛ̀n ka Pibuyus ôbi emé sa iyére to derò cér a hende to hen kaŋ yiri yi ya, ôbi béni nini ô yé ya wulê subu aŋ lêni kergare dò a men. ⁸ Kal di ibari men, bi kaŋ kwòbe damaŋ a men aŋ yi ira. Pol ô tòri a ô gelèri, ôbi uwòl Emen aŋ uwòl kòbri sari menba, ôbi berare. ⁹ Cègeri wori menba, bay òmpare ka sa iyére to derò cér a hende to hen kɛ̀m eraji men, aŋ ôbi berareji men. ¹⁰ Bay li are gay gay gel wo niné yi gay tirji a men, kirɛ̀na nɛ̀n ɔ̀ayé bô bato wò eré ta kòba, bay béni saade damaŋ a men.

Si Pol naṅ megêri henaji Malt wô erê Rôm a

¹¹ Nini li geserê subu Malt a dema niné ay bato to Alêksandri a to bay uwôgere kamrê kaṅ karmê hen wô ôriṅ Rôm a. Bato hendê to hen na, hariṅ tōṅ Malt a wô kibi kelanê. ¹² Nini sa biṅ Sirakus aṅ nini li wulê subu ya.

¹³ Nini hena ya hen bu kwongé cér ôriṅ Régiyo. Kirija kirij wôl menba, kal wo hena si cêgerni iyôṅ nôge tôrni aṅ nini li wulê wôl menba, nini ô biṅ Pujolês.

¹⁴ Nini uwôṅ bay ayê bôô ya aṅ bay kelêni niné li wulê jurgem naṅ ci. Na hen hendê to hen a niné ô wô ôriṅ Rôm. ¹⁵ Kirij bay ka hen na, bay ayê bôô ka Rôm ka toy kwôlini hen na, jeraji kwiniṅ kwôy saṅ gasugo wo Apiyus a men, ka pôni sa biṅ Obêrj to Subu a men, kirija Pol gelji hen iyôṅ menba, ôbi lij Emen dosé aṅ uwôṅ nééri dê.

Pol sa biṅ Rôm a

¹⁶ Kirija nini sa biṅ Rôm a menba, bay ay tôô ciré biṅ Pol iyére tori gay naṅ asgar pôm bi ré gemni.

¹⁷ Wulê subu cêgê, menba, ôbi uwôge damné ka Jubné ka Rôm a bi ciré daṅ. Kirija bay daṅ menba, Pol kôlji iyôṅ ba:

«Yênên, nôbi en lij balên ani ka habij né men, en dâge sa hara wo môpêrna ré a men, niṅba, bay ßuren Jérusalêm a aṅ biṅ Rômêpnê. ¹⁸ Rômêpnê pi tô kwôlê wujê bi wo hen menba, bay uwôṅ kwôlê wôni wo nêem derenare ré aṅ bay gey uwôlen ta. ¹⁹ Niṅba, Jubné kaṅ aṅ lén wo en gey bi *Sésar ré ṅan kwôlê woni bi wo hen, niṅba, kwôlê wôni wo na dé sa sa iyére tijê ba, naṅ. ²⁰ Na tôri bi wo hen aṅa ené gey gelêṅge men, iyêlê naṅ ken men hen. Wôsa en yi danṅay a na wô sa kwo kam *Israyêl dî bôrji sari a hen.»

²¹ Menba, bay uwôli sara iyôṅ ba: «Yênêrni ka Judé li magtubu tôni iyôṅ béni gengij sam né men, kwôni wôni sa aṅ kelêni kwôlê wôni ré men, kelêni kwôlo habij wôni gengij sam né a men. ²² Niṅba, nini gey bi jôbi jeré derêni niṅa toyé, wôsa nini hôn wo biṅné ré kaṅ geré wonṅe bi wo ken ay hen naṅ kirij kirij.»

²³ Bay genge wulê naṅ Pol aṅ bay era naṅ kwônêrji uwôṅni ira. Kirija Pol dôrji kwôlê hen iyôṅ na, ôbi kôl kwôli *emé iyére to Emen, aṅ tô kirij kwôy perare na, ôbi kôl kwôli Jêsu ayij tôri bô magtubu tôô to *Moyis a naṅ bay kibi Emen. Ôbi li hen iyôṅ bi dîré biyêji. ²⁴ Ôbi bôy ka pôni naṅ kwôlê wori bi wo hen men, ka pôni kaṅ bê bôrji sara men. ²⁵ Kwôy wo bay ca usurij hen kôba, bay biṅ perêrji a ré, menba, Pol hô kôlji iyôṅ ba:

«Kwôlo Tunu toṅ hendi bô bôrê na kôlij *ôbi kibi Emen *Esay kôlij môpêrna hen na, na tiri. Ôbi na kôl iyôṅ ba:

²⁶ «Ô ju ô kôlij biṅné bay ka hen iyôṅ ba: Ka toyé deré niṅba, ka henê ani bô ré kwôy,

Ka gelé deré niṅba, ka gelé ani ré kwôy.

²⁷ Marji surij ta aṅ bay toy kwôlê wôni ré men,

Bay lugu tirji ta aṅ bay gel ani ré men, Wôsa bô biṅné bay ka hen denṅel wôsa bay gey bi ermé woji ré yi sara ré,

Wô wo ma ciré belé upên

Aṅ ma ené berareji.»

²⁸ Pol hô kôlij iyôṅ ba: «Bi ken hôn mega wo béré kwôli gelé wo Emen bi wo hen na, uwôlij biṅ biṅné ka na Jubné ré hen, wôsa bay baa a toyé.»

[²⁹ Kirija Pol kôl kwôlê bi wo hen iyôṅ menba, Jubné ôrji ta, aṅ narij kwôlê perêrji a damaṅ.]

³⁰ Pol li elé wôl bô iyére to ôbi têbe naṅ geserê geserê hen, aṅ biṅné kêm ka era upéri hen na, ôbi iyêl naṅ ci na ya. ³¹ Ôbi uwôl béré *emé iyére to Emen men, gelij biṅné kwôlo gengij sa Kelma Jêsu Krist naṅ ibiyare aṅ kwôni iyôṅ dôyrêri sara ré.

Magtubu to Pol li bij Rômêpê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Na kirîna *ôbi jé Pol dirîj kibi kergare tori toj ulê béré to têê subu hen a ôbi ré lij magtubu hende to hen bij bay ayê bôô ka Rôm a hen. Ôbi gey erê na Rôm a wo ôbi ô ya sa pôn né tô hen, dirê erê kwôy Êspan a wô erê ulê béré Kwôlo Dôri (Sapitre 15: 22-24). Magtubu hende to hen na, ôbi kôl na kwôli kergare tori to ôbi dâ erê Rôm a hen men, kôlij kwôli anja dirê erê gelij bay ayê bôô ka ya hen men.

Magtubu hende to *ôbi jé Pol li bij bay ayê bôô ka Rôm a hen na, kôl na kwôli béré kêm wo ôbi uwôl hen. Ôbi day kwôli bi wo hen kêm an ôbi kôl iyôj ba: «Emen bô gawré ka sa terare a nâ mega bijê kan derôre hena bay ré bi bôrji sari a, wôsa bê bôô woji bi wo hen nê m iyôj.» (Sapitre 1: 17).

Bô magtubu tori hende to hen na, mawi kwôlê na subu a.

1. Ayij tôri sapitre 1-8 ba, kôl na kwôli bê kwôlê sa tôô a to bijê bô mega hende a ré lê an cirê dêp tu Emen hen men, kwôli bê bôô sa Emen a nap geré wo Jêsu Krist bôl béna hen men. Eglis to Rôm na, bijê ka bôre a na Jubnê kêm né. Jubnê kwône Rôm a men, ka pônî ay bôrji a men. Jubnê bay ka ay bôrji hen na, bay bi kwôlê sa tôô to *Moyis a baa ya tô tô. Hen iyôj ba, bijê ka na Jubnê ré ka bi bôrji sa Emen a hen ba, bay a bê kwôlê sa tôô to Moyis a men ba? Kwôlê bi wo hen na, guserê bijê ka ay bôrji haw hen gan. *Ôbi jé Pol kôl iyôj ba: Jubnê men, bijê ka na Jubnê ré hen men kêm ré na bay lê têrij. Wôsa tôô tôni to dô gawra kibi têrij a yôd ba, nap. Nijba, gawré ka sa terare a nâ a gelêji sa kibi Tunu toj hendi bô bôre wôsa na Jêsu Krist a derê tumôrji ôrij tumô Emen a.
2. Sapitre 9-11 a na, kôl na kwôli *Israyêl ka na bijê ka Emen tôrji hen men, kwôli bay ayê bôô a men. Ayê bôô na, hanêri hena ligi Jubnê nijba, na Jubnê kêm a na bay ayê bôô ré. *Ôbi jé Pol kôl iyôj ba Emen né pur Jubnê baa ya men, ré uwôgeji bijê kari a men. Wulê a sa wo Jubnê a henê derê wo Emen nap geré wo Jêsu Krist mega wo tô yê wo danji hônij hen iyôj men.

3. Sapitre 12-15 a na, kôl na kwôli hal wo bay ayê bôô bô églis to Jêsu Krist a. Pol gel geré woj tibê Emen men, merê nap bô jalê tô yêniyare a a men. Ôbi uwôlij ka gese tô kwôlo Emen a hen, bi bay ré li nap ka iya hen men. Wôsa Emen tô gawré kibi lemnae to têrij a men, kibi temare a men. An haw hen, bay a bij an môrij derê perêrji a men, bay a bij nap *Krist a men nap geré wo Tunu toj hendi bô bôre.

Pol duu kibi magtubu tori to ôbi li bij Rômêpê hen nap dosé to ôbi lij bijê gay. Ôbi kebe hini impê nap hini yêbê kwône lijji dosé (Sapitre 16). Na hen iyôj anja ôbi ré uso bay ayê bôô ka tumô dâ nap ka kemnêj hen.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Pol wo nap mana wo Jêsu Krist wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wori hen a lê magtubu hende to hen. Emen a dôren dé gay bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri wori bij bijê.

² Kwôlo Dôri bi wo hen na, Emen na kôlij bay kibri ka tumô wo dirê jor béna an bay na li kwôli bô magtubu to Emen a. ³ Kwôlo Dôri bi wo hen na, gengij na sa Kemari Kelma wona Jêsu Krist. Kwo gengij sa kurôngi yi ba, ôbi yêj na tô môj wo kelma Dabid a. ⁴ Nijba, kwo gengij sa Tunu toj hendi bô bôre ba, Emen gel wo ôbi ré na Kemari nap néé, kirîna ôbi biri ji si kamjê hen. ⁵ Na sa kibri anja Emen né li dô nap en an ben en yij *ôbi jé wori hen, an bi ené ô ulê béré Kwôlo Dôri bij bijê ka sa iyêre to dangi a an bi bay ré bij bôrji sari a men, bay ré bijni kwôlê a men. Hen iyôj na, bay a ayê kibi hini Jêsu Krist. ⁶ Kenbay kôba, kena perê bijê bay ka hen a men. Na Emen a na uwôgênge bi kené yi bijê ka Jêsu Krist.

⁷ Na hen iyôj a, ené lij magtubu hende to hen bênge kenbay ka Rôm a ka Emen perênge hen. Ôbi a uwôgênge bi kené yi kari. Bi bô derê nap bô jalê wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jêsu Krist ba nap ken.

Pol nap bay ayê bôô ka Rôm

⁸ Tumô dem ba, en lij Emen wupê dosé nap geré wo Jêsu Krist wô sarngê kêm. Wôsa bijê nap kirij kirij sa terare a nâ toy wo kené bi bôrngê sa Jêsu Krist. ⁹ Emen wo en li jé biri nap bôn pôn hen béré Kwôlo Dôri wo gengij sa Kemari wo en uwôl hen na, ôbi hôn wo kwôlo ené kôl hen na, ré na kwop tiri. Ôbi hôn kwôy kwôy wo kirîna ené uwôli na, ené erem sarngê a men. ¹⁰ En uwôli ôbi ré ben geré an bi ené ôrij gelênge nij. ¹¹ Wôsa en ôrij doj erê gelênge daman men, ené bênge

anğan baliyare ka Tunu tojn hendi bô bôrê iben hen aj bi kené dëbijn sa têtêrñge a. ¹² Kwôlo en kôl hen na, en gey bi nabay kêm nana dôbijn ibiyare bôrna. Bêê wo ken bi bôrñge sa Krist a hen na, a dôben ibiyare bôn a men, bê wo en bi bôn sa *Krist hen na, a dôbêñge ibiyare bôrñge a men.

¹³ Yênen, en gey bi kené hôn wo ené genge kwôy kwôy ené erê sa gelêñge, niñba, en uwôn geré ré tô. En gey erê wô lê jé perêrñge a aj bi ré li nañ ðijné ka iyére tonje mega wo lij nañ ðijné ka sa iyére to ðanji a hen iyôn men. ¹⁴ Emen a ben jé bi wo hen. Na ôbi á, ré yi bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri bijn ðijné ka tirji jôrij men, ka tirji jôrij né hen men, bijn bay hené magtubu men, bay hené ani ré hen a men. ¹⁵ Na ôbi wo hen ajna ené gey erê ulê béré Kwôlo Dôri bêñge kenbay ka Rôm a men hen.

Néé wo Kwôlo Dôri

¹⁶ Tayre dên sa Kwôlo Dôri a ré ded. Kwôlo Dôri bi wo hen na, néé wo Emen woñ gôlij nañ ðijné kêm ka bi bôrji sa Krist yi bô a ya. Ôbi gelijn na Jubnê geré tumô, dema ré gelijn ka tô yê wo ðanji a tô. ¹⁷ Na Kwôlo Dôri bi wo hen, a gelé wo iyen a Emen né bi ðijné yi kañ derôre tiri a hen ba. Geré bi wo hen na, na kirijna ðijné bijn bôrji sa Jêsu Krist mera dîba, geré wo ðanji nañ. Na mega wo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni wo na kwon derôre tun a ba, a merê tu geñ nañ geré ayê bôo wori, niñba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

Bijné kêm na bay têtêrñ

¹⁸ Na ta derômaran a yen a Emen geléna mega wo bôri ré taari sa têtêrñ kêm to ðijné ré li hen men, wô anğa habijn bay ka bay li hen a men. Jé lêreji wo habijn bi wo hen, a jôrij ðijné hené to kwôlê hen, ¹⁹ bi wo geré wo bay ré hônijnni yi tu wolê hen. Emen bi nañ yiri a gelji bêt bêt. ²⁰ Kirijna Emen na ðijn tô terare yen kwôy kemnêñ na, kwôni na hôn na ba ôbi gilijn na iyen ba, ré niñba, anğa ôbi na dî a gelé wo ôbi ré na i ba men, gel wo ôbi ré na nañ néé wo ré kerê ré kwôy men, aj ré na ôbi pôn nêñ a ré na Emen. Aj bay a kelé ré na kwôlê woji ré, hena ciré biri kwôlê ré ré. ²¹ Bi wo bay hôn wo Emen né ya hen iyôn haji kôba, bay ay kibri ré men, bay liri dosé ré a men, mega wo bay ré lê hen iyôn. Bi wo bay ré li hen iyôn na, bay li ré, aj ermêrêji na kwôlo déñ iyôn mera men, môrji na bô dilemne a men, bay hôn ani kani ka dôri ré kwôy. ²² Bay kôl ciré na bay tu melênê, niñba, na bay galé déñ iyôn. ²³ Bi bay ré ay kibi

dampare to Emen woñ ôbi merê nap kwini hen na, bay kañ, aj ayji na kibi kamrê ka bay albe yi mega gawrê ka bay ba, a ma hen réba mega ciré môrij hen iyôn men, ka pônî yi môñ tanare to noni iyôn men, ka yi môñ kalaw iyôn a men.

²⁴ Na wô sa bi wo hen ajna Emen né dô kôbri aj, aj bi bay ré li anğa habijn bay ka bay ôrij doyrji hen. Bay ay yirji lij anğan tayre bay ka hen. ²⁵ Tu kwôlê wo gengijn sa Emen hen na, bay ðiri kwa aj bay bu na tô benare dî. Bay ay kibi ari dé ka Emen men, bay li jé biji a men, niñba, bay ay kibi ôbi dé are bay ka kêm hen né. Dôd wori ba, nana ayê na kibri ôbi kwôy kwôy dî. *Amên, bi yi gelijn hen iyôn.

²⁶ Na hen iyôn ajna Emen né dô kôbri aj, aj ðiji li anğan tayre bay ka bay gey lê hen. Yêbê dî impê aj, aj yijn nañ megêrji yêbê. ²⁷ Impê kôba, li hen iyôn men. Bay dî yêbê aj, aj na doyr yijn nañ impê ka ðanji a derêji dî. Bay li anğan tayre nañ megêrji impê. Bay li hen iyôn uwôlij na kwôlê sarji a gan wô kibi têtêrñ toji.

²⁸ Bijné bay ka iyôngi hen na, kañji hené Emen. Aj ôbi dô kôbri aj, aj bi ermê woji ré habijn hen men, bi bay ré lij anğa bay réé lê ré hen a men. ²⁹ Lê anğan derôre nañ yirji a men, anğan lê ka habijn gay gay wôn bôrji, aj bay li tu bôriyare sa anğa megêrji a men, bay lij yirji habrê men, bay lij megêrji terbére men, bay duu ðijné men, bay nayrjin men, bay lamijn yirji men, bôrji habijn nañ megêrji men, bay lij megêrji pôm a men. ³⁰ Bay mêne hini megêrji men, na bay bayi Emen men, bay tûiré megêrji men, uwôyrê yirji men, di dençôrji men, yirji gwaji sa ermê sa gwosoy lê têtêrñ a kwôy kwôy men, bay bijn balêrji kwôlê ré a men. ³¹ Bay li are baa ermê tôrji men, bay li anğa bay kôl ciré lê hen né men, bay hôn peré megêrji ré men, bay bô tu ja to ka ðanji ré a men. ³² Bijné bay ka hen na, hôn dô wo Emen na ré kôl iyôn ba: «Bijné ka ré ay geré wo habijn bi wo hen na, nêñ temare.» Bay hôn hen iyôn haji kôba, bay lij are bay ka hen tumô tumô. Bay li hen iyôn mera ré niñba, kirijna bay gel ka ðanji li anğa habijn ba, yirji dôrji daman a.

2

Jeré kwôlê woñ derôre wo Emen a sa jeré sa bijné

¹ Ôbi a, jôbi wo jeré kôl jeré na ôbi jeré kwôlê sa megêm a, aj uwôlij kwôlê sarji a hen na, kwôni a dé bôri jalê sam a ré. Wôsa ju jô kwôlê sa megêm a menba, jôbi ju lij anğa habijn bay ka hen ta men. Ôbi

a, kem ré uwôlem kwôlê sam a hen. ² Bijnê kap bay lê anga habijn bay ka hen na, nana hôn mega wo kwôlo Emen ré uwôlji sarji a hen na, ré na jerê kwôlê woj tiri. ³ Jôbi wo jô kwôlê sa megêm a wô lê jérji wo habijn hen, menba, jôbi kôba ju li are bay ka hen men. Emen a sa jerê kwôlê sam a môj môj. ⁴ Dô ré ba, ju bô Emen mega ani ré wô wo ôbi li dô. Añ ôbi burem jog ré tô men, uwôl bôri a men. Hôn wo ôbi ré lêm na dô hen, añ bi jerê belijn jê lêrem. ⁵ Jôbi bi wo hen na, sam iyêre men, ju gey belê jê lêrem ré men. Na hen iyôn a, ré yi mega jerê dayrê na jerê kwôlo Emen sam a iyôn hen. Já gelijn gusijn wulê wo Emen a gelê bô tarê wori sa bijnê bay ka iyôngi hen. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijnê kêm, nañ jerê kwôlê woj derôre. ⁶ Ôbi a sa têbijn bijnê kêm sa kôbriji i ba, nañ jê lêri jê lêri. ⁷ Bijnê ka póni na bay dé yirji sa lê anga dôri a kwôy kwôy. Na hen iyôn a bay ré gey bi Emen né ay kibriji men, ré kôl kwôlji wo dôri men, bay gey upé merê tu gey wo nañ kwini a men. Añ na bay a Emen né biji merê tu gey wo nañ kwini bi wo hen. ⁸ Nijnba, bijnê ka póni bijn Emen kwôlê ré men, bay gey kwôlê woj tiri ré, na anga habijn a bay ré li mera men. Bijnê bay ka hen na, bay a gelê bô tarê wo Emen men, bô mênê wori a men. ⁹ Bijnê kêm kap bay lê habré hen na, Emen a gelijn tirji gusijn damanj. Jubnê a gelijn gusijn tumô dema, bijnê ka na Jubnê ré hen ré gelijn gusijn tô. ¹⁰ Nijnba, bay lê derê na, Emen a ayê kibriji men, ôbi a kelê kwôlji wo dôri men, a biji bô jalê a men. Ôbi a bijn Jubnê tumô dema ré bijn bijnê ka na Jubnê ré hen tô. ¹¹ Wôsa Emen na ôbi derê tu kwôni ré.

¹² Bijnê ka li têriñ baa henê tôo to Moyis hen na, bay a li têriñ añ bay a mênê baa wo tôo ré li ani kani nañ ci. Jubnê ba, hôn tôo to *Moyis hende to hen, añ ka mênê tôo hende to hen na, Emen a sa jerê kwôlê sarji a na nañ tôo hende to hen men. ¹³ Na wô toyê tôo mera a kwôni ré yijn kwo dôri tu Emen a ré, nijba, hena ôbi ré li tôo hende to hen dema, ré yijn derôre tu Emen a tô. ¹⁴ Bijnê ka na Jubnê ré hen na, bay hôn tôo to Moyis ré, nijba, ka póni li nañ sarji anga tôo genge hen. Bay li yirji môn cirê hôn tôo hende to hen, nijba, bay hône ré a men. ¹⁵ Bay gel na wo ari lê ka tôo ré gey hen na, ré yi na bôriji a men, ermê woji gel a men. Ta ta ermê woji uwôl kwôlê sarji a men, dô kwôlê sarji a men. ¹⁶ Anga en kôl kwôlji hen na, a yé tu wolé wulê wo Emen a bijn Jêsu Krist jerê kwôlê sa bijnê. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijnê wô jê lêreji wo uwôbi hen mega Kwôlo Dôri

wo en uwôl béréri hen kôl hen iyôn.

Jubnê nañ tôo to Moyis

¹⁷ Kwongge kenbay Jubnê ba, ken kôl mega wo kené na Jubnê men, ken dî yerŋge yi tôo a añ ken dîñ dengôrnge nañ Emen. ¹⁸ Ken hôn, anga dôriñ Emen na, tôo tori na gelênge gerê bi kené dôriñ tu anga dôri nañ ka habijn. ¹⁹ Kenbay ken erem mega kené gelijn bay tu tij gerê men, kené yé kirijn ka perangi ka bijnê ka mô dilemne a men, ²⁰ ken kôl kené nêm gelijn bijnê ka hôn ani ré hen are men, kené nêm gelijn kamrê are a men, wôsa ken kôl mega wo kené hôn tôo to Emen hen iyôn nij, añ yi mega wo kené hôn na are kêm men, kené hôn na tu kwôlê a men. ²¹ Ken gelijn bijnê are menba, wô mi a kené gelijn yerŋge ré ba? Ken kôljin bijnê ré gômse ré menba, wô mi a kené gômse ba? ²² Ken kôljin bijnê ré yijn nañ yébé bijnê ré menba, kenbay ken li wô mi men ba? Ken kôl kené gey kamrê ré menba, ken gômse anga bijnê bijn kamrê bay ka hen wô mi sôn ba? ²³ Ken di dengôrnge damanj kôl iyôn ba: kené hôn tôo to Emen nij, nijba, ken mênê na tôo hende to hen, añ bijnê kôl kwôlo habijn gengijn sa Emen wô kebrenge wô mi sôn ba? ²⁴ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bijnê ka na Jubnê ré hen tiiré Emen wô kebrenge kenbay Jubnê.»

²⁵ Kenbay Jubnê ken wal keñ, gel wo kené na ka Emen. Hena kené li tôo to Moyis dô na, keñ wo ken wal hen na, a lê nañ ken, nijba, hena kené li tôo hende to hen ré na, walê keñ woñge bi wo hen na, yi mega kené wal ré tô iyôn. ²⁶ Hena kwôni ré wal keñ ré nijba, li na tôo to Moyis na, tu Emen a ba, ôbi yi mega díre wal keñ iyôn. ²⁷ Kenbay kap Jubnê ba, Emen na bènge tôo tori to na lij bô magtubu a hen kebrenge a menba, ken bi bay walênge keñ menba, ken mênê tôo hende to hen. Bijnê ka na Jubnê ré hen na, kwoji ba, bay wal keñ né, nijba, hena bay ré bi kwôlê sa tôo hende to hen a na, na bay a jerê kwôlê sarŋge a. ²⁸ Nijnba, i a na Jub woj tiri ba? Jub woj tiri na, na kwo yi Jub nô na mera ré. Anga gel wo kwôni ré na kwo Emen na, na kwon walê keñ wo bijnê gel nañ tirji hen mera ré, ²⁹ nijba, Jub woj tiri na, na kwo Emen bul ermê wori hen. Walê keñ woj tiri wo na kwo Tini Emen a lê bô gawra hen na, na kwôlo gengijn sa tôo to lij bô magtubu to Emen a hen né. Emen a na ôbi ayê kibi gawra bi wo iyôngi hen, díba, na bijnê ré.

3

1 Hena ré na iyôn ba, yé Jub ba, derêri yôn ba? Hena kwôni ré wal kenj ba, li nap dî na iyenj ba? ² Li nap ðipé damañ nap geré kwône. Déngge na derêngge tóri ken toy: Emen na bijn na Jubné kwôlé wori tumô. ³ A hena ka póni ré bi kwôlé sara ré ba, a lê wo Emen a dé bê kwôlé wori baa ba? ⁴ Eñ ej, na iyôn né. Hena gawré ré na bay benare kêm haji kôba, Emen ba, na ôbi kelé kwôlé woy tiri. Na mega wo na lip bô magtubu tori a kôl iyôn ba:

«Jôbi Emen hena jeré iyél kwôlé ba, gawra hôn wo ré na kwôlé woy tiri. Hena kwôni ré uwôlem kwôlé sam a ba, kwôlé wôni wo a ðéré sam ba, nap.»

⁵ Kwôlé bi wo hen na, gawré kôl na hen iyôn hende to hen. Ka póni a kelé habré wo niné li hen na, ré lê nap ðipé aj bay ré hené mega wo Emen ba, ré na ôbi lê anjan derôre. Hen ba, nijna kôlji na kwôli mi ba? Nijna kelé Emen ré li habij aj ré perêna hen ba? (En kôl na mega wo gawré kôlirij hen iyôn.) ⁶ Eñ ej, na iyôn né kwôy. Hena Emen na ré na kwôni woy derôre ré ba, ôbi henañ jeré kwôlé sa ðipé na iyenj ba?

⁷ Hena kwôni ré kôl iyôn ba, ena ôbi benare, hen iyôn na, benare tijné hende to hen a lê aj ðipé a hené mega wo Emen ba, ré na kwôni woy tiri. Aj bay a heramiri wô sa bi wo hen. Iyôn ba, wô mi a kwôlé ré ðéré san wôsa ené na ôbi têrij sôn ba? ⁸ Ka póni kôl iyôn ba: «Hena nana lénge habré aj na gelij deré wo Emen ba, li mi ba?» Ka póni kôlen kwôlo habij kôl iyôn ba ré na nôbi a ré kelé kwôlé bi wo hen. Emen a jeré kwôlé sa ðipé bay ka hen iyôngi a hen, aj jeré kwôli bi wo hen na ya.

Kwôni wo na kwon derôre tumô Emen a ba, nap

⁹ Na kelé iyenj ba? Hen ba, nabay kaj Jubné na, naa dé ðipé ka na Jubné ré hen ba? Eñ ej, nana déji ré kwôy. Na en kôl tumô kôl iyôn ba: «Nabay kaj Jubné men, ðipé ka na Jubné ré hen a men na, na têrij a emé iyére sarna.» ¹⁰ Na mega bi wo na lip bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni woy derôre pôn nêj iyôn kôba ré nap tumô Emen a hen.

¹¹ Kwôni pôn nêj iyôn wo hôn anjan derôre ba, nap men, kwo pôn nêj iyôn wo woge Emen kôba nap a men.

¹² Bay kêm bul cégeriji bijn Emen men, bay kêm ge kay men, kwôni pôn nêj iyôn wo li anja dôri ba,

nap kwôy.

¹³ Anja so kibi kwôni a na, na anja habij ka nêmen deréri kwôni hen. Kibriji kôl kwôlé woy benare men, kwôli kelérji ba yi mega gura kalaw wo duu ðipé hen iyôn.

¹⁴ Bay tideré ðipé men, bay kôl na kwôlé woy dôre dôre kwôy kwôy men,

¹⁵ bay sé masé wô deré ðipé a men.

¹⁶ Kirij ka bay ô ya na,

bay mène are men,

bay gelij ðipé gusij a men.

¹⁷ Bay hôn meré nap bô jalé nap ðipé ré men,

¹⁸ bay harij Emen né a men.»

¹⁹ Kirijna tôte geléna hen iyôn na, nana hôn wo anja hende ré geléna kêm hen na, ré gelij na ka Emen na biji tôte hende to hen men. Na ôbi á, Emen ré bu kibi ðipé ka kôl ciré hôn né a ciré li hen, aj Emen a jeré kwôlé sarji a kêm. ²⁰ Na hen iyôn a, kwôni pôn nêj iyôn wo a kelé diré na kwon derôre tumô Emen a wôsa diré li anja tôte ré kôl hen ba, nap. Tôte gel na têrij to ðipé nô bi bay ré hôn mera.

Emen gôlij nap gawra na iyenj ba?

²¹ Haw hen na, na Emen a gelij ðipé geré wo bay ré yij nap derôre tumôri a. Geré bi wo hen na, na kwo ðanjgi dîba, na kwo tôte hen né. Geré bi wo hen na, tôte to *Moyis nap bay kibi Emen na kôl kwôli. ²² Geré bi wo ðipé a yij kaj derôre tumô Emen a hen na, na sa kibi anja Jésu Krist li hen. Emen bôl geré bi wo hen, bijn ðipé kêm ka bi bôrji sa Jésu a dîba, na Jubné mera ré, wôsa Emen dô tu kwôni ré. ²³ Bijné kêm li têrij aj bay kelan nap Emen men, bay a upé hini emé wori ré a men. ²⁴ Nijba, bô Emen dô nap ci na déj iyôn, ajna ôbi ré biji yi ðipé kaj derôre tiri a hen. Ôbi li hen iyôn nap geré wo Krist Jésu dôrji bô têrij a hen. ²⁵ Emen a ayêri dé bi ré ma aj bi kwôbriri ré dô têrij toji sarji a aj. Hena bay ré bi bôrji sa Jésu Krist a ba, ôbi a dé bôri jalé sarji a. Ôbi li hen iyôn bi ðipé ré hôn wo diré na kwon derôre. Têrij to ðipé na li tumô hen na, Emen na pôrji wô sare ré. ²⁶ Wôsa ôbi na uwôl bôri. Nijba, haw hen na, ôbi gel iyenj a diré bi ðipé ré yi kaj derôre ba men, ôbi gey yé kwôni woy derôre men, ðipé ka ré bi bôrji sa Jésu a hen kôba, diré biji ré yi kaj derôre men.

²⁷ Hena ré na hen iyôn ba, ani ka naa dij denjôrna hen ya ba? Eñ ej, ani nap. Anja dôri ba, na bê bôo sa Jésu Krist a dîba, na bê kwôlé wona sa tôte a ré. Iyôn ba, ani ka naa dij denjôrna ba, nap.

28 Nana hôn wo Emen né bijñ bijñé ré yi kañ derôre na sa kibi bê bôo woji sa Jêsu a dîba, na wô wo bay ré li tôô to Moyis hen né. 29 Ken erem mega wo Emen ré na Emen wo Jubñé mera ba? 'Bijné ka na Jubñé ré hen kôba, na kari men ré ba? Ôbi na Emen woji a men. 30 Emen na pôn nêñ hari. Hena Jubñé ré bi bôrji sa Jêsu Krist a na, ôbi a biji bay a yé kañ derôre tiri a. Kwo bijñé ka na Jubñé ré hen kôba, na hen iyôñ men, hena bay ré bi bôrji sa Jêsu Krist a. 31 Mega wo kôlijñ Emen ré bijñ bijñé ré yi kañ derôre wô kibi bê bôo woji sa Jêsu a hen ba, kôl na wo nana kañijñ tôô ba? Eñ eñ, na iyôñ né. Ôbi bi wo hen dema nana gelijñ deré tôô tô.

4

Anğan gelé ka Abraham gel

1 Erména sa môyrena *Abraham a, kwôli mi a nana erem gengijñ sari ba? Men, na mi a ôbi ré uwôñ kôbi Emen a gengijñ sa yirji woñ gawra hen ba? 2 Hena Emen na ré biri yi kwôni woñ derôre tiri a wô ari lêri ka dôri na, Abraham henañ né di dengôri ba, ré na tiri nijba, ôbi nêñ dê dengôri tumô Emen a ré. 3 Toyéñge kwôlo magtubu to Emen kôl kôl iyôñ ba: «Abraham bi bôri sa Emen a, na ôbi a, Emen né biri yi kwôni woñ derôre tiri hen.» 4 Henéñge wo hena kwôni ré li jé aña bay ré têbiri na, na sa kôbri wori dîba, bay biri na déñ iyôñ né. 5 Nijba, hena kwôni ré li ani kañ déñ tu Emen ré, aña ré bi bôri sa Emen woñ ôbi beré tu jna to bay têrijñ hen na, nañ ayê bôo wori bi wo hen na, Emen a biri yé kwôni woñ derôre tiri a. 6 Kelma Dabid kôba, na kôl kwôlê bi wo hen iyôñ tumô men. Ôbi na kôl kwôli bijñé ka Emen biji yi kañ derôre tiri a dîba, ôbi bi bôri sa jé lêreji a ré. Bijné bay ka hen na, yi deré yi wô sarji.

7 Ôbi kôl iyôñ ba:

«Bijné ka Emen dî bôri jal sa têrijñ toji a hen na,

ré na ka yi deré ré yi wô sarji.

Bijné bay ka Emen dô têrijñ toji añ hen na, na bay yi deré.

8 Yi deré yi wô sa gawra wo Kelma Emen biri nañ kwôli têrijñ tori a ré hen.»

9 Kwôlo kelma Dabid na kôl hen ba, na kôl gengijñ na sa bay walê keñ a, yirji ré deréji mera ba? Eñ eñ, ka wal keñ né hen kôba, bay a lê yi deré a men. Nana toy mega wo Emen né bô Abraham môñ kwôni woñ derôre tiri a, wô bôri wo ôbi bi sari a. 10 Kirijna Abraham na yijñ kwôni woñ derôre tu Emen a hen ba, ôbi na wal keñ

nijñ laba, na wal ré tô ba? Wulé bi wo hen na, ôbi na wal keñ né tô a men. 11 Keñ wo Abraham na wal hen na, na anğa gel wo ôbi na ré bi bôri sa Emen a nijñ men, Emen na ré biri yi kwôni woñ derôre tiri a kirijna ôbi na bi bay wali keñ ré tô hen a men. Na ôbi wo hen, aña Abraham ré na iba bijñé ka wal keñ né nijba, bi bôrji sa Emen a, añ ôbi bôrji mega bijñé kañ derôre hen. 12 Bijné ka wal keñ hen kôba, Abraham na ibarji men nijba, bi bay li môñ ôbi na lijñ hen iyôñ men, wôsa pa dema ôbi na ré wal keñ tô na, ôbi na bi bôri sa Emen a nijñ.

Anğa Emen genge dîré béna hen na, naa upé nañ geré wo ayê bôo

13 Emen na genge dîré bijñ Abraham nañ kwôñgêri sa terare. Anğa Emen na genge dîré bijñ Abraham hen na, ôbi na genge wô wo Abraham na li tôô ba? Ôbi na kôl hen iyôñ, na wôsa Abraham na bi bôri sari a añ yijñ kwôni woñ derôre tiri. 14 Hena ré na bijñé ka li tôô a ré upé anğa Emen genge hen na, iyôñ ba, bijñé ka bi bôrji sari a hen na, bay bi na déñ iyôñ, añ anğa Emen na genge hen kôba, a yé ani tirji a ré a men. 15 Na hen iyôñ, wôsa tôô li añ bô Emen taari sa bijñé, wôsa bay li tôô hende to hen né. Hena tôô na ré nañ ba, kwôni henañ ré mênêre ba?

16 Iyôñ ba, anğa Emen na genge hen na, na wô sa bijñé ka bi bôrji sari a hen. Ôbi li hen iyôñ wô gelijñ bô deré wori. Ôbi gey bijñ kwôñgê *Abraham kêm dîba, bijñ na bijñé ka bi bôrji sa tôô to *Moyis a hen mera ré, nijba, ôbi bijñ bijñé kêm ka bi bôrji sari a, mega Abraham na bijñ bôri sari a hen iyôñ men, wôsa Abraham na ibarna nabay kêm. 17 Na mega wo na lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba: «En dém ju yi môy tô yé bijñé kwône.» Tu Emen a na, Abraham na ibarna wô kibi bê bôo wori sari a. Na Emen bi wo hen a na ôbi bijñ bijñé ka ma ji si men, kirijna ôbi ay tôri na, anğa nañ kôba, ôbi biji yi ya a men. 18 Kirijna bijñé na bô mega geré dé bôo sa Emen a ré nañ hen iyôñ haji kôba, Abraham ba, na dî bôri sa Emen a men, na bi bôri sari a men. Na hen iyôñ aña Emen né li anğa ôbi na genge dîré lê bijñ Abraham hen, añ ôbi yijñ iba tô yé bijñé kwône mega Emen na kôli kôl iyôñ ba: «Kwôñgêm a kwônê.» 19 Wulé bi wo Emen na kôli hen na, elê Abraham na a nêñê arew ley, añ ôbi hôn wo dîré na kwo hali nijñ men, Sara kôba, yé wore ré nañ a men, nijba, ôbi bi bôri sa Emen a ré lê anğa ôbi na ré genge hen biri. 20 Ôbi hôn wo dîré upé anğa Emen na genge dîré biri hen, añ ôbi meremné ré, nijba, bôri

wo ôbi bi sa Emen a hen na, biri néri ap ôbi heramiri. ²¹ Ôbi hôn hôn dô sari a wo Emen ré ôrij nap néé woj lip anga ôbi ré genge diré lê biri hen. ²² Na ôbi wo hen aña, Emen né biri yi kwôni wo derôre tiri a hen. ²³ Kwôlo na lip bô magtubu a kôl iyôn ba: «Emen ré bôôri mega kwôni wo derôre tiri a» hen na, na lip hen iyôn gengij na sa Abraham pini mera ré. ²⁴ Bay li hen iyôn na wô sarna, ap hena nana bi bôrna sa Emen wo bij Kelma wona Jêsu ji si perê ka ma a hen na, ôbi a berêna mega bijné kap derôre tiri a men. ²⁵ Jêsu bi wo hen na, Emen na uwôli kôbi bijné, ap bi ré ma wô kibi têrij tona, menba, ôbi biri ji si perê bijné ka ma a, ap bi nana yij bijné kap derôre tiri a men.

5

Jêsu hô dayêna nap Emen

¹ Mega hen iyôn na, Emen berêna mega bijné kap derôre tiri a wô kibi ayê bôô wona, ap haw hen nana mô ré bô jalê nap Emen sa kibi anga Kelma wona Jêsu Krist li hen. ² Na ôbi a belê geré bi Emen né béna deré wori wô kibi bôrna wo nana bi sa Jêsu a hen. Na bô deré bi wo hen a nana mô bôô a haw hen men, nana lip yi deré a men, wôsa nana dî bôrna mega Emen né sa béna hini emê wori men. ³ Nana li yi deré na wô bi wo hen mera ré, nijba, naa li yi deré kirijna nana mô bô gusij a ba, ré geléna ulê bôô. ⁴ Kirijna nana uwôl bôrna hen iyôn na, a béna beré bôrna iyêrê hen iyôn men, bôrna wo nana bu iyêrê hen, a béna dé bôô sa Emen a hen. ⁵ Hena nana dî bôrna hen iyôn na, a yé senje ré, wôsa Emen na geléna geyé wo diré geyéna hen. Ap na Tini to ôbi na béna hen a gelé.

⁶ Kwôlo en kôl hen na, en kôl na wo ca ba, néé wo na nana gôlij nap yerna ba, nap. Wulê bi wo hen na, *Krist sa ma wô sarna nabay kap bay têrij. Na wulê wo Emen na genge. ⁷ Bi kwôni ré ma wô kibi kwôni wo derôre na, nana hôn wo ré na anga iyêrê gap. Hena ôbi na ré na ôbi lê deré a men ley dema kwôni ré geyé ma wô kibri. ⁸ Nijba, Jêsu Krist ba, ma wô sarna kirijna nana baj bô têrij a tô. Na hen iyôn a Emen né geléna geyé wo diré geyéna hen. ⁹ Na nap kwôbri Jêsu Krist wo ma wô sarna hen aña, Emen né berêna mega bijné kap derôre tiri a hen. Na hen iyôn a, nana hôn wo Jêsu Krist réé gôlij nap na, ap bi bô Emen né taari sarna ré nij. ¹⁰ Ca kirijna na nana bay bayi Emen tô hen na, ôbi na hô bi nana bij pôn nap dî nap temay Kemari. Ap haw hen wo nana bij nap dî hen na, nana hôn dô wo ôbi réé gôlij nap na yôd wôsa Kemari mô tu genj.

¹¹ Na hen iyôn mera ré. Nana li yi deré tumô Emen nap geré wo Kelma wona Jêsu Krist, ap nana li yi deré wôsa ôbi a deré tumôrna ôrij ligi Emen a ap bi nana hô bij pôn nap dî.

Kwôlo gengij sa si Adam nap Krist

¹² Na gawra pôn nêj a lê têrij menba, hende gôr sa terare na. Na wô kibi têrij hende to hen aña, bijné ré nap hen. Na hen iyôn a, temare ré gôr kirij kém men, duu gawré kém a men, wôsa bay kém li têrij. ¹³ Têrij na yi sa terare a na nij dema Emen na ré bij *Moyis tôô tô. Wulê wo tôô na nap tô hen na, Emen na uwôl kwôlê sa bijné kwôli têrij toji ré. ¹⁴ Nijba, hen iyôn hari kôba, wulê wo Adam a yej kwôy sap sa kwo Moyis a na, temare na ôm iyêrê sa bijné kém. Bi wo têrij toji na yi mega to Adam to na bij kwôlê sa Emen a ré hen iyôn né.

Adam na na tini kwo a era hen. ¹⁵ Bijné bay ka wôô hen na, gelinji ré. Wôsa têrij to Adam na li hen na, a némij nap anga Emen béna hen né. Na tiri, bijné kwône ma wô kibi têrij to gawra pôn nêj a lê, nijba, bô deré wo Emen dé ap sôj. Ôbi tô kibri damañ sa bijné kwône déj iyôn men, liji dô wô kibi Jêsu Krist a men. ¹⁶ Anga Emen bi na, yi gelij gay dîba, yi mega têrij né. Têrij to gawra pôn nêj li hen na, li ap Emen uwôl kwôlê sa bijné. Nijba, kirijna Emen li bô deré wori nap bijné, bi wo bay li têrij damañ hen haji kôba, ôbi biji yi bijné kap derôre ap kwôlê a beré sarji ré nij. ¹⁷ Na tiri, gawra pôn nêj a lê têrij menba, temare ôm iyêrê sa gawré kém wô kibi têrij tori hende to hen. Hen iyôn ba, nana hôn wo sa kibi Jêsu Krist pôn nêj na, nana uwôn are damañ. Bijné ka Emen biji bô deré wori damañ ap biji yi kap derôre tiri a hen na, bay a merê tu genj nap kwiniji men, bay gôlij sa are kém, sa kibi gawra pôn nêj, ôbi a na Jêsu Krist.

¹⁸ Na ôbi á, nana gel wo kwôlê bu sa bijné kém sa kibi Adam pôn nêj wo li têrij hen men, sa kibi Jêsu Krist pôn nêj wo li anga dôri hen a lê aña kwôlê ré bu sa bijné kém né hen men, ôbi biji mô tu genj nap kwiniji a men. ¹⁹ Nana gel wo bijné kwône yi bay têrij wô kibi gawra pôn nêj wo bij Emen kwôlê ré hen iyôn na, bijné kwône yi kap derôre tiri a wô kibi bê kwôlê wo Jêsu Krist pôn nêj men. ²⁰ Emen na bij bijné tôô to Moyis bi têrij toji ré ô tumô tumô menba, kirijna têrij to bijné ô tumô tumô hen iyôn na, bô deré wo Emen kôba, ô tumô tumô dé ap sôj. ²¹ Na hen iyôn a, bô deré wo Emen ré li ap bijné yi kap derôre tiri a, mega wo têrij ôrij nap néé

woj dirij gawrê hen iyôn men. Bô derê wori bi wo hen li aj nana môrij tu gej njan kununa aj na Kelma wona Jêsu Krist a belê gerê bêna.

6

Nana ma tô têrij a nijba, nana mô tu gej njan gerê wo Jêsu

¹ Hena ré na hen iyôn ba, naa kelê kwôli mi ba? Hena ré na hen iyôn ba, naa lê têrij aj bi Emen né bêna bô derê wori damanj a ba? ² Ej en, na hen iyôn né kwôy. Kwo gengij sa têrij ba, nana ma aj nana nêmerê bô têrij a ré kwôy nij. ³ Ken hôn dô kirija bay na lêna batêm hen na, ken hôn wo na nana bij pôn njan Jêsu Krist hen iyôn hanje ba? Wulê bi wo hen na, nana ma njan di men. ⁴ Kirija bay na lêna batêm hen na, nana ma njan di men, bay eména njan di men, aj bi jê lêrena ré yi na anja kôrbi mega wo Ibarna Emen bi Jêsu ji si kamjê njan néé wori wo gôlij sa are kêm hen.

⁵ Na tiri, nana ma môj ôbi iyôn aj nana bij pôn njan di hen. Mega wo hen iyôn na, nana bij pôn njan di sa kwo gengij sa jê sé kamjê wori wo ôbi jij sij kamjê hen iyôn men. ⁶ Nana hôn wo kirija Jêsu na ma sa gurô tagelê hen na, Emen na bér jê lêrena wo cay hen ya men, aj bi yi wj têrij ré ma men, bi têrij ré lêna lemnare ré nij a men. ⁷ Wôsa têrij ôrij njan néé sa kwôni wo ma hen ré nij yôd. ⁸ Nabay njan *Krist nana manje, ôbi a nana hôn wo nana merê tu gej njan di men hen. ⁹ Men, nana hôn wo Jêsu Krist wo ré ji si kamjê hen na, réé ma ré nij yôd men, temare ré ôrij njan néé sari a ré nij a men. ¹⁰ Kirija ôbi ma na, ôbi dô yiri aj yi têrij a têe pôn yôd, aj haw hen wo ôbi mô tu gej hen na, ôbi li are kêm ermij na sa Emen a.

¹¹ Njan ken kôba, na hen iyôn men. Henênge mega wo kené ma nij aj kené dô yernje yi têrij a yôd aj nij. Aj haw hen ken mô tu gej tumô Emen a sa kibi bijare pôn tonje njan Jêsu Krist.

¹² Mega na hen iyôn na, bi têrij ré hô uwôj néé sa kurôngi yernje a ré nij yôd. Men ken mô wô bê kwôlê sa anja habij ka kurôngi yi gey hen né a men. ¹³ Dênge bi têrij ré hô uwôj gerê si kwa yernje wo pôni a wô lij habré ré nij. Nijba, ken ay yernje bij Emen mega bijnê ka ma aj béér hen iyôn men, ken ay yernje biri yôd aj bi ôbi perênge lij anjan derôre.

¹⁴ Iyôn ba, têrij a gôlij sarngje ré nij wôsa ken mô tô tô to *Moyis ré nij, nijba, ken mô na bô bô derê wo Emen a.

Nana limé ka Emen laba, ka têrij di ba?

¹⁵ Hen ba, naa kelê kwôli mi ba? Naa lê têrij wô wo nana mô tô tô to Moyis a ré

nij, nijba, nana mô na tô bô bô derê wo Emen a ba? Ej en, na hen iyôn né kwôy.

¹⁶ Ken hôn mega wo hena kené ay yernje bij kwôni aj ken kôli kené biri kwôlê ba, ken yi na limé kari iyôn ré ba? Hena têrij ré gôlij sarngje ba, kena limé kare aj ken woge na temare sarngje a, nijba, hena kené bij Emen kwôlê ba, kena limé kari men, ka yé gawrê kaj derôre tiri a a men. ¹⁷ Na kena limé ka têrij ca tumô ré ba? Nijba, haw hen na, ken bi kwôlê sa kwôlê wj tiri a wo bay na gelênge hen njan bôô pôn. Iyôn ba, na lijge Emen dosé wô sa are bay ka hen kêm. ¹⁸ Iyôn ba, kena limé ka têrij ré nij, wôsa Emen derênge aj ken yi na limé kari, aj bi jê lêrenge ré yi kwoj derôre. ¹⁹ En ay limé gengij njan are bay ka hen, aj bi kené hôn, wôsa ken jal sa hené are a gan. Tumô ba, na ken ay yernje yôd wô lij habré men, ken li têrij hende kêm hen ôrij tumô tumô mega wo na ken lij ca tumô hen iyôn. Aj na kena limé kaji. Nijba, haw hen na, ken ayênge yernje bij Emen yôd wô lij anjan derôre aj bi jê lêrenge yij kwo séli, aj ken yij limé kaji men.

²⁰ Ca ba, na kena limé ka têrij kwôy kwôy men, ani ka na bérênge eren bi kené li anja Emen gey hen kôba, njan a men. ²¹ Wulê bi wo na, ken lij anja habij aj tayre dênge sara kemnêj kemnêj hen na, na mi ka dôri a kené uwôj ya ba? Are bay ka hen na, ôrij njan gawra na kini temare a di. ²² Nijba, haw hen na, kena limé ka têrij ré nij, mega wo Emen derênge kibé hen na, ken yi na limé kari nij. Iyôn ba, anja dôri kaj upé na, na lê jêrenge wo a yé kwo séli men, deré kibri ba, ka merê tu gej njan kununje a men. ²³ Hena kwôni ré li têrij ba, anjan têbê sa kôbri ba, na temare. Nijba, anja Emen bij gawrê djêj iyôn hen na, na merê tu gej wo njan kwini. Ôbi bêna na wô wo nana bij pôn njan Kelma wona Jêsu Krist.

7

Tôo to Moyis njan néé sarba ré nij

¹ Yênen, na kelênge kenba ka ken hôn tôo hen ken toy. Ken hôn mega wo tôo ré ôrij njan néé sa kwôni a na, na kirija ôbi ré môrij tu gej tô mera ré ba? ² Na gengênge njan iyore to kurôre ya. Kirija kurôre bi wo hen mô tu gej baa ya tô na, hende a kapêri aj ôrij wô kwo dangi ré wôsa tôo haare njan kurôre baa ya. Nijba, hena ôbi ré ma na, tôo to na haare njan kurôre hen na, li ani njan tu ré nij. ³ Hena kurôre ré ma ré tôo aj hende ré enje iba wo dangi na, hende yij na yijare tonj têrij. Nijba, hena ôbi ré ma nij na, hende na sare senje. Hena hende ré gey enjê

iba wo ðanji kôba, a engê ðiba, kwônî a jôre ré men, hende yîj na yîjare toj têtîj hen ré men. ⁴ Yênen, kwongge kenbay kôba, na hen iyôn men. Kwo gengîj sa tôô ba, ken na nap ðî, wô kibi bîjare tonje nap *Krist. Ôbi a, kené na kari ôbi wo Emen biri ji si kampê hen. Kena bîjné kari ap bi jé lêrenge ré yîj kwo dôri tu Emen a. ⁵ Ca kirîja na nana lij anja bôrna na gey tô hen na, tôô na gel wo anja nâ ré na têtîj men, ka hen ré na têtîj men. Kirîja geléna hen iyôn na, nana gey lê têtîj hende to hen damañ a, ap têtîj hende to hen nôgêna bi a kibi temare a. ⁶ Ca ba, na nana limé ka tôô to *Moyis, nijba, haw hen na, tôô to na beréna lemnare hen na, yi mega nana ma tôre a nij. Na hen iyôn a, Emen né derêna tôre a hen. Ap haw hen jé wo Emen wo nana li hen na, na kwo kôrbi wo Tini Emen a geléna ðiba, na nap kwo tôô to Moyis to lij bô magtubu a hen né.

Tôô nap têtîj

⁷ Hen ba, gel wo tôô to Moyis na ré habîj ba? Eñ eñ, na iyôn né, nijba, hena tôô henañ ré nap ba, ré ené hené wo têtîj ré na anja habîj tumô Emen a ré. A hena tôô henañ ré kôl iyôn ba: «Já lê tu bôriyare ré» réba ré ené hené tu bôriyare ré habîj na iyeñ ba? ⁸ Nijba, na hené bi wo en hôn tôô hen ana, têtîj ré uwôñîj kene yen a hen men, na ôbi a, ené lij tu bôriyare sa anja gay gay a hen men. A hena tôô ré nap ba, néé têtîj kôba, nap men. ⁹ Ca wo na en hônîj tôô ré tô hen na, na en mô tu geñ, nijba, kirîja en hôn tôô na nij dema ené lij têtîj hen. ¹⁰ Ôbi a, ené mag wô kebre. Wôsa Emen bi tôô bi ré bîj bîjné mô tu geñ menba, hende hô bilîj temay deréren. ¹¹ Ôbi a, kirîja ené hôn tôô menba, têtîj uwôñîj kene yen a ap lamen en li têtîj ap yîj temay deréren.

¹² Iyôn ba, Emen a ðé tôô, ap kwôlo yi bô a kêm hen na, na kwo séli men, kwôlê bi wo hen, na kwoñ derôre men, kwo dôri a men. ¹³ Hen ba, na Kwôlo Dôri bi wo hen, a deren hen ba? Eñ eñ, na iyôn né. Na têtîj a deren ðî. Ap li ap hende ðu tô kôbi Kwôlo Dôri bi wo hen ana, na ré deren hen. Na hen iyôn a, sa kibi tôô a nana hôn wo têtîj ré na anja habîj damañ hen.

Têtîj gôlij sa gawra

¹⁴ Nana hôn wo tôô na, ré yi gengîj na sa Tini Emen, nijba, nôbi ena gawra mera ana ené yîj lema wo têtîj hen. ¹⁵ Ap anja en li hen na, en hôn tôrji ré. Wôsa anja en gey lê hen ba, en li ré menba, ka en gey lê ré kwôy hen a ené li ðî men. ¹⁶ Hena ené kap anja habîj ka en li hen ba, en hôn wo tôô na ré dô. ¹⁷ Ôbi a, kirîja ené li habîj

ba, na nôbi a lê hen né, nijba, na têtîj to bôn a hen lê habîj hen. ¹⁸ En hôn wo lê anja dôri ré nap yen a. Ap nap ermé wupê woñ gawra na, en gey lê anja dôri hapê, nijba, en nêmen né. ¹⁹ Anja dôri ka ené lê hen na, en li ré, ap na ka habîj ka en gey lê ré hen, a ené hô li ðî men. ²⁰ Hena ené li anja habîj ka en gey lê ré hen na, na nôbi a lê hen né, nijba, na têtîj to yi yen a hen a lê hen.

²¹ Anja en gel yen a na: en gey lê anja dôri nijba, têtîj a gasê yé tumôn a ðî. ²² Bôn a ba, yen dôren sa tôô to Emen a hapê, ²³ nijba, anja habîj ka yi bôn a hen na, li kumbul nap ka dôri ka en hôn hen. Anja habîj bay ka yi yen a hen, a lê ana ené yîj lema wo têtîj hen. ²⁴ Ayi! na lê iyeñ ba? I a dôren kôbi yen wo ôrîj nap en kibi temare a hen ba? ²⁵ Na Emen a dôren kibi a nap néé wo Kelma wona Jêsu Krist, ap en liri dosé nap bôn pôn. Ôbi a, ré nap bô geyé wupê na, ené gey bê kwôlê sa tôô to Emen a, nijba, nap iya wupê woñ gawra hen na, ena lema wo têtîj.

8

Merê tu geñ wo Tunu toj hendi bô bôrê bîj bîjné

¹ Iyôn ba, haw hen na, Emen a ulê kwôlê sa bîjné ka bîj pôn nap Jêsu Krist hen ré nij. ² Wôsa néé wo Tunu toj hendi bô bôrê wo béna merê tu geñ woñ tiri hen na, hena na ligi Jêsu Krist a. Men, ôm iyére san a ap ena lema wo têtîj nap kwo temare ré nij. ³ Tôô to *Moyis na nêmen lê bi nana mô tu geñ ré, wôsa nana gawrê ka iya men, nana nêmen bê kwôlê sa tôô a ré a men. Nijba, anja tôô na nêmen lê ré na, Emen lijî. Ôbi a, ôbi ré jêp nap Kemari sa terare a nâ, bi ré bul yiri gawra ap ré gelîj nap nabay kap bay têtîj bay ka hen iyôn men, ré ma wô sa têtîj tona a men. Na hen iyôn a, Emen na ré jô kwôlê sa têtîj to yi bô gawrê hen. ⁴ Ôbi li hen iyôn bi nana lij tôô to Moyis dô jêd, nabay ka nana ô tô néé wo Tunu toj hendi bô bôrê a ðiba, tô kwo kurônggi yi a ré nij hen. ⁵ Bîjné ka li anja bôrji gey hen na, ermé woji yi na sa anjaji bay ka hen, nijba, ka li anja dôrîj Tunu hen na, ermé woji yi na sa anja dôrîj Tunu a ðî. ⁶ Hena nana erem na sa anja dôrîj kurônggi yi a kwôy kwôy na, nana woge na temare, nijba, hena nana erem na sa anja dôrîj Tunu a kwôy kwôy na, naa merê tu geñ men, naa upé bô jalê a men. ⁷ Bîjné ka erem na sa anja bôrji gey a kwôy kwôy hen na, na bay bayi Emen, wôsa bay bi kwôlê sa tôô Emen a ré. Tiri wori ba, bay nêmen né. ⁸ Bîjné ka li anja bôrji gey kwôy kwôy hen na, bay a nêmené dé tu Emen né.

⁹ Kenbay na, jé lèrenge na kwo kurônggi yi ré nɔ̀ba, na kwo Tini Emen, hena hende ré mô bõrɔ̀ge a tiri a men. Ôbi a, kwôni wo Tini *Krist ré naɔ̀ bõri a ba, na kwori ré hen. ¹⁰ Hena Krist ré mô bõrɔ̀ge a ba, Tini a béngge ka merè tu geɔ̀, wõsa kené na ðipé kaɔ̀ derõre tu Emen a. Nɔ̀ba, kurônggi yerɔ̀ge ô na kibi temare a wõ kibi tẽriɔ̀ to ken li hen. ¹¹ Hena Tini Emen wo na biɔ̀ Jẽsu Krist na ji si kamɔ̀ perè ðipé ka ma a hen ré yi bõrɔ̀ge a tiri na, Emen bi wo hen a béngge ka merè tu geɔ̀ hen iyõn men, wõ kibi Tini to mô bõrɔ̀ge a hen.

¹² A iyõn ba, yènèn, bi jé lèrena biɔ̀ naɔ̀ kwo Tunu toɔ̀ hendi bõ bõrè ðiba, bi biɔ̀ naɔ̀ kwo kurônggi yi ré nɔ̀. ¹³ Hena jé lèrenge ré na kwõɔ̀ kurônggi yi ba, ka ma, nɔ̀ba, hena kené li are naɔ̀ néé wo Tunu toɔ̀ hendi bõ bõrè a, ka mènè ka habiɔ̀ ka yi yerɔ̀ge a hen kêm aɔ̀, ôbi a, kené môriɔ̀ tu geɔ̀ hen. ¹⁴ Bɔ̀pé kêm ka Tini Emen a derè tumõrɔ̀ji hen na, bay na kami Emen. ¹⁵ Tunu hende to Emen béngge hen na, na toɔ̀ lemnare ré men, na toɔ̀ kemnare ré a men, nɔ̀ba, hende li aɔ̀ ken yi kam Emen. Ôbi a, nana uwõɔ̀n geré uwõɔ̀n Emen: «Baba» hen. ¹⁶ Tunu hende to hen, a lê aɔ̀ nana hõn dô bõrna wo nana na kam Emen tiri a men hen. ¹⁷ Mega wo nana kamni hen iyõn na, naa upé naɔ̀ Krist aɔ̀ derè dôri ka ôbi ði gengiɔ̀ sa biɔ̀pé kari hen men. Na nabay ka Krist a upé are bay ka hen. Hena nana geliɔ̀n gusiɔ̀n naɔ̀ ði na, naa merè naɔ̀ ði bõ hini emè wori a men.

Anɔ̀a dôri ka nana mô gem hen

¹⁸ En hõn wo gusiɔ̀n to nana geliɔ̀n haw hen na, na ani ré ðiba, a némɔ̀ji naɔ̀ hini emè wo Emen a sa béna hen né. ¹⁹ Ari dé ka Emen kêm mô gem wulè bi wo ôbi a gelé kamni tu wolé bi biɔ̀pé ré geliɔ̀ hen. ²⁰ Emen na põ ari ðéri aɔ̀ bay yi mega ani ré. Bay ba, na gey bi ôbi ré bõrɔ̀ji mega ani ré iyõn né, nɔ̀ba, na ôbi a derè kõbri aɔ̀ yirɔ̀ji a, nɔ̀ba, aɔ̀ngɔ̀ ðé bõð sara yi ya. ²¹ Wõsa wulè wo põni na, ôbi a derè ari ðéri kêm bõ lemnare a, aɔ̀ bi bay ré mô sarɔ̀ji senge ðiba, bay ré mène ré men, bay ré sa uwõɔ̀niɔ̀ hini emè mega kam Emen iyõn, aɔ̀ ré môriɔ̀n sarɔ̀ji senge men. ²² Nana hõn dô wo kirɔ̀na Emen na ayiɔ̀n tó ðé aɔ̀ngari kwõy kemneɔ̀n na, ari ðéri bay ka hen, geliɔ̀n na gusiɔ̀n men, nɔ̀r baa ya môɔ̀n yé wo ôl denɔ̀gõ iyore hen iyõn men. ²³ Gusiɔ̀n hende to hen na, ari ðéri bay ka hen, a geliɔ̀n piniji mera ré, nɔ̀ba, nabay ka ôbi na béna Tini tumõ dema na ré hõ béna aɔ̀ngɔ̀n baliyare kari a tõ hen kõba, na nõrè na hen iyõn hende to hen men, nana mô gem wulè wo Emen ré sa berèna mega

kamni aɔ̀ ré sa derèna bõ gusiɔ̀n hende to hen yõð nɔ̀n hen. ²⁴ Emen gõliɔ̀n naɔ̀ na nɔ̀nba, turna gel derè wori bi wo hen né tõ. Iyõn hari kõba, nana ði bõrna sara. Hena nana gel are bay ka nana ði bõrna sara hen nɔ̀n ba, a hõ yé aɔ̀ngɔ̀n ðé bõð sara sõn ba? Kirɔ̀na tu kwõni gel are nɔ̀n ba, a hõ ðé bõri sara ré nɔ̀n. ²⁵ Nɔ̀ba, na wõ wo nana gel ré tõ aɔ̀na nana ðiɔ̀n bõrna sara hen. Ôbi a, nana uwõliɔ̀n bõrna môriɔ̀n gemiɔ̀n hen.

²⁶ Na ôbi á, Tunu toɔ̀ hendi bõ bõrè ré sa li naɔ̀ na wõsa nana ka iya. Men, nana hõn gwosoy uwõliɔ̀n Emen are ré a men. Aɔ̀ na Tunu hende to hen, a hõ gasé uwõlè Emen kebrena naɔ̀n kwõlè wo gawra nèm kelè ré hen. ²⁷ Aɔ̀ Emen wo hõn aɔ̀ngɔ̀ yi bõ gawré hen na, ôbi hõn aɔ̀ngɔ̀ Tunu toɔ̀ hendi bõ bõrè gey hen. Wõsa hende gase uwõli are kibi biɔ̀pé ka Emen naɔ̀n gwosoy uwõlè wo dôriɔ̀n Emen daman hen.

²⁸ Bɔ̀pé kêm ka pur Emen hen na, ôbi uwõgeɔ̀ji naɔ̀n gengé wori. Aɔ̀ nana hõn mega wo aɔ̀ngɔ̀n habiɔ̀n kêm ka sa sarɔ̀ji a hen na, Emen bul liɔ̀n ka dôri biji. ²⁹ Wõsa biɔ̀pé kêm ka ôbi cobɔ̀ji tumõ nɔ̀n hen na, ôbi na genge tumõ bi bay ré geliɔ̀n naɔ̀n Kemari iyõn aɔ̀n bi Kemari ré yi kwo seri wo yènèri bay ka hen kêm. ³⁰ Bɔ̀pé bay ka ôbi genge ré yi kari hen na, ôbi na uwõgeɔ̀ji, ka ôbi uwõgeɔ̀ji bay ka hen na, ôbi bõrɔ̀ji mega biɔ̀pé kaɔ̀ derõre tiri a, ka ôbi bõrɔ̀ji mega biɔ̀pé kaɔ̀ derõre bay ka hen na, ôbi biji hini emè wori men.

Emen geyèna na naɔ̀n kwini

³¹ Iyõn nɔ̀n ba, kwõli mi a nana kelè sõn ba? Hena Emen né na kwona ba, i wo ðaɔ̀ngi a yé ôbi barena sõn ba? ³² Emen bi wo hen, jera Kemari ré nɔ̀nba, jori sa terare a nà bi ré sa ma wõ sa biɔ̀pé kêm. Mega ôbi béna Kemari hen iyõn na, ôbi a béna tõ aɔ̀ngɔ̀ baa kêm hen a men. ³³ Bɔ̀pé ka Emen na cobɔ̀ji hen na, i a ðiɔ̀ji kwõlè sarɔ̀ji a sõn ba? Wõsa na ôbi a bõrɔ̀ji mega biɔ̀pé kaɔ̀ derõre tiri a. ³⁴ Men, i a nèmè perèɔ̀ji a men ba? Wõsa Jẽsu Krist naɔ̀n yiri ma wõ sarna men, Emen biri ji si kamɔ̀ aɔ̀n ô merè sa kõbri woɔ̀n gusurõ a aɔ̀n uwõli wõ sarna. ³⁵ Perè wo Jẽsu Krist perèna hen na, na mi a karèna naɔ̀n ði ba? Na bõ emè laba, tu ja laba, gusiɔ̀n to bay gelèna hen laba, kurõn laba, erè tõ senge laba, aɔ̀ngɔ̀n ômi laba, temare a karèna naɔ̀n ði ði ba? Ani kani ka a karèna naɔ̀n ði ba, naɔ̀n. ³⁶ Mega wo na liɔ̀n bõ magtubu to Emen a kõl iyõn ba:

«Na wõ kem jõbi a niné môriɔ̀n kibi temare a kwõy kuriɔ̀n tare hen men, tu biɔ̀pé a ba, nini yi mega gamgé kaɔ̀n deré iyõn a men hen.»

37 Nijba, are bay ka lêna kêm hen na, nana gôlip sarji nap néé wo kwo peréna hen. 38 Wôsa nôbi ba, en hôn wo ani kap bay karêrna nap dî ap jôri wo ré peréna ba, nap, temare, merê tu gej, *manê ka derômaran a, nap angap néé ka gay gay bô kal a, ré na anga hawi hen, ka a era tô hen, 39 néé wo tayii, kwo tôngii, ari dé Emen bay ka kêm hen a nê mê karêna nap peré wo ôbi peréna hen né, wôsa peré wori wo ôbi peréna hen na, ôbi geléna na nap anga Kelma wona Jêsu Krist li hen.

9

Kwôlo gengin sa Jubnê

1 Kwôlo na kelê hen na, na tu kwôlê, wôsa ena kwo Jêsu Krist dîba, na iyêlê benare ré. Nap geré wo Tunu toj hendi bô bôrê na, ermé wupê bi wo hen gelen wo kwôlê wupê ré na tu kwôlê. 2 Tiri wori ba, bôn mène daman, dengôn dôjnen yôôd a men. 3 Hena ré na anga ré yi derê wo balên Jubnê na, en gey wo Emen né ré tômen mène ap men, ré ré dôren yi *Krist a ap wô kibriji. 4 Bay na kam *Israyêl ka Emen a terêji ré yi kamni men, ôbi gelji dampare tori men, ôbi bij nap ci men, ôbi biji tôô men, ôbi gelji geré tibéri wop tiri hen men, ôbi genge biji anga gay hen a men. 5 Bay na kwônggê môpêrna kap bay hini emê hen ap kirija Jêsu Krist era sa terare a nà mega gawra hen kôba, na tô môj woji a men. Bi heramê yi wô sa Emen wop ôbi sa are kêm hen. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

6 Hen iyôn na, na wô wo anga Emen na genge lê hen na, ré nap nij ré. En kôl hen iyôn wôsa kam Israyêl ka pôni na kam Israyêl kap tiri ka na kam Emen hen né. 7 Men, kwônggê *Abraham na kwône haji nijba, na kwônggêri kap tiri kêm né, wôsa Emen na kôlij Abraham iyôn ba: «Kwônggêm ka kemam Isak a yé kwônggêm kap tiri.» 8 Bô kwôlê bi wo hen na, kôl na iyôn ba, na kwônggêri ka bay yêji nap yipare hen né, nijba, na ka bay yêji sa kibi tôô to Emen na ay bij Abraham hen. Na bay a na kwônggêri kap tiri hen dî. 9 Emen na genge kôl iyôn ba: «Na hera, iyôn ba, kirija en bulo hera hen na, Sara a yê kema iba nij.»

10 Na wô kwo Sara punu ré nijba, Rébéka kôba, kamne ka wôô hen ibarji na pôn. Ôbi a na môyrena Isak. 11-12 Gengin sa kamne bay ka wôô hen na, Emen na kôle iyôn ba: «Kemarê wo seri a yé mana wo kwop ôbi cêgeri.» Kirija Emen na kôle hen na, bay na li ani kani ka dôri nap ka

hajib ré tô men, bay na yêp ré tô a men. Emen li hen iyôn gel wo anga diré gey lê ba, diré li men, diré dô gawra wori perê ðipé, na wô uwôgê wo ôbi uwôgeri hen mera dîba, na wô jé lêri wo dôri hen ré. 13 Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a tumô kôl iyôn ba: «Nôbi Emen na en gey Jakwôb nijba, na en kap Esawu.»

14 A hen ba, naa kelê iyen ba? Naa kelê Emen ré li na angap derôre ré ba? En en, naa kelê iyôn né. 15 Wôsa ôbi na kôlij *Moyis tumô iyôn ba: «Kwôni wo en gey lê derê nap dî ba, na lê men, kwo en gey berê tu na tori kôba, na berê a men.» 16 Iyôn ba, kirija Emen dô kwôni ba, dôri mera, wôsa ôbi bô tu na tori dîba, na wô bô geyé wo kwôni bi wo hen né men, na wô jé lêri wo dôri ré a men. 17 Na lij bô magtubu to Emen gengin Parawôn kelma wo Ejipt a kôl iyôn ba: «En bem kenare ap ené gelij ðipé kêm néé wupê sam a men, bi henen ré ôm nap kirij kirij sa terare a nà a men.» 18 Na ôbi á, nana hôn wo Emen ré li dô nap i i wo ôbi gey men, kwo ôbi biri li sa iyêre ba, li sa iyêre men.

Bô tarê wo Emen nap berê tu na tori

19 Hena ré na hen iyôn ba, ka pôni a kôlen iyôn ba: «Wô mi a Emen né nay ðipé ka pôni wô kibi jé lêreji ba?» Wôsa na ôbi a geyé bi bay ré li hen iyôn. 20 Jôbi gawra wo ju engere hen iyôn ba, ju na i men, a jeré gagij Emen kwôlê hen ba? Sa pôn bapa kôlirij ôbi jibéri wô mi a jeré juben hen iyôn ba? En en, ôbi a kelê hen iyôn né. 21 Ôbi jibé na, na anga ôbi gey lê nap gerem ba, ôbi li mera. Ôbi gey ba, jô gerem derôre a ap kwari pôn ba, ôbi lij bapa wo yi nap jengêri men, kwari wo pôni ôbi lij bapa wo bay ômij are nap wulê wulê hen men.

22 Hena Emen né gey lê môj kwo ôbi jibé hen iyôn ba, kwom jôbi ba, dôlem iyen men ba? Ôbi gey ðipé ré hôn bô tarê wori men, néé wori a men. Na hen iyôn a, ôbi ré uwôlij bôri sa ka bôri tari sarji a, ka ré mênê men hen. 23 Emen li hen iyôn wô geléna nabay ka ôbi bô tu na tona hen derê wo dampare tori. Na nabay bay ka hen, a ôbi na ré fu sa têrna bi nana uwôn derê wo dampare tori hende to hen hen. 24 Nabay kêm nana ðipé ka ôbi tôrji bi ré yi kari hen, na Jubnê a ôbi ré tôrji mera ré, nijba, ôbi tô ðipé ka na Jubnê ré hen a men. 25 Na mega wo kôlij bô magtubu to Osé a kôl iyôn ba:

«Bijnê ka ca ba, na na kapê ré hen na, haw hen na uwôgêji ðipé kapê. Tô yê wo tumô ba, en geyji ré hen na,

haw hen na kelêji <en geyénge>.

²⁶ Kirij bay ka hen, ka na en kôlji:

<Kena bijné kapé ré> hen na,
na kirij bay ka hen gan a ené uwôgêji
kammen nôbi Emen woñ ôbi meré
tu gen hen.»

²⁷ Kwo Israyêl ba, *ôbi kibi Emen *Esay
na kôl kwôlê gengij sarji kôl iyôn ba:

«Hena kam Israyêl na ré kwône mega haal
wo kibi cér a iyôn kôba,

ka Emen a gôlij nap ci ba, damañ ré ded.

²⁸ Kelma Emen a era lew jeré kwôlê sa bijné
ka sa terare a na.»

²⁹ Na mega wo Esay na kôl tumô kôl iyôn
ba:

«Hena Emen Kelma wo na ôbi sa are kêm
na ré tó kwôngêrna ka pôni dí ré ba,
nana manje kêm mega bijné ka *Sodôm
nañ *Gwomôr iyôn.»

Jubné kap Kwôlo Dôri

³⁰ Iyôn ba, naa kelé kwôli mi ba? Naa
kelé mega wo bijné ka na Jubné ré ba, na
ré woge geré woñ yij derôre tu Emen a
ré, nijba, bay ré yi kap derôre tiri a wô bê
bôd woji sari a. ³¹ Kwo Jubné ba, wogeji wô
lê tó wô yij derôre tu Emen a, nijba, bay
herij geré. ³² Wô mi a bay herij ba? Wôsa
bay erem yan ba ciré yé bijné kap derôre tu
Emen wô jé lêreji an bay bi bôrji sa Emen
a ré. An yi mega bay ré sê têrji yi keram
woñ ôbi heré bijné hen. ³³ Lij bô magtubu
to Emen a kôl iyôn ba:

«Toyénge, na dé keram sa iyé Sijnô,
an bijné a sê têrji sara.

Na keram wo bijné a herij wô kibri.

Nijba, kwôni wo bi bôri sari a ba,
tayre a diri ré ded.»

10

¹ Yênen, en gey nap bôn pôn wo balên
Jubné ré eraji bi Emen né gôlij nap ci. En
uwôli hen iyôn damañ. ² En hôn dô wo bay
gey lê jé bijn Emen tiri nap yi gwa nijba, yi
gwa woji bi wo hen tôri dîñ na sa hené are
kap tiri a hen né. ³ Bay hôn geré wo Emen
li an gawra yij woñ derôre tiri a hen né.
Bay woge geré woñ yij derôre tu Emen a
sa yirji a men. Na hen iyôn a, bay ré kap
geré wo Emen li an kwôni a yij derôre tiri
a hen hen. ⁴ En kôl hen iyôn wôsa kirija
Jésu Krist era sa terare a nâ ná, ôbi duu
kibi tóo to *Moyis, an ôbi li hen iyôn bi
bijné ka ré bi bôrji sari a ná, bay a ré yé
kap derôre tu Emen a dí.

Emen gey gôlij nap bijné kêm

⁵ Moyis na li bô magtubu a tumô kôl wô
yé derôre nap geré wo tóo. Ôbi na kôl
iyôn ba: «Kwôni wo li tóo dô dô jéd ná,
a meré tu gen wô kebre.» ⁶ Geré wo bijné
bij bôrji sa Emen a an yij kap derôre hen
na, yi gay. Bay li bô magtubu to Emen
a gengij sa geré bi wo hen kôl iyôn ba:

«Kôl bôm a iyôn ba: <I a dayé derômaran
a?> iyôn né.» (Kôlij *Krist bi ré herbo tón
ba.) ⁷ «Men, ju kôl iyôn ba: <I a herbé tó
terare a?> iyôn né men.» (Kôlij Krist bi ré
hena peré bijné ka ma hera ba.) ⁸ Nijba,
magtubu to Emen hende to hen kôl iyôn
ba: «Kwôli ayé bôd ré na da kwam a nij.
Kwôlê bi wo hen yi na kem a men, bôom a
a men.» Na kwôli ayé bôd bi wo pôn hen
a niné uwôl béreri bij bijné, bi bay ré bi
bôrji sa Emen a hen*.

⁹ A hena jeré kôl nap
kem mega wo Jésus ré na Kelma men, hena
jeré erem bôm a Emen né sijn nap dí peré
bijné ka ma a a men na, Emen a gôlij nap
ju. ¹⁰ Na bê wo nana bi bôrna sa Jésus tiri
hen, a nana yij gawré kap derôre tu Emen
a men, hena nana kôl nap kebrena Jésus
ré na Kelma na, nâ upé gelé. ¹¹ Wôsa lij
bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bijné
kém ka bi bôrji sari a hen na, tayre a dji
ré kwôy.» ¹² Ôbi a, ré jeré na Jub, Jub réé
kôba, na kwôlê wôni ré, wôsa Kelma bi wo
pôn hen a na kwo tó kibri sa bijné kêm ka
uwôge hini hen. ¹³ Wôsa lij bô magtubu
to Emen a kôl iyôn ba: «I i wo uwôge hini
Kelma ba, ôbi a gôlij nap dí.»

¹⁴ Nijba, hena bijné ré bi bôrji sa kwôlo
gengij sari hen ré ba, bay a uwôgê hini na
iyen ba? Men, hena bay ré toy kwôli ré ba,
bay a bê bôrji sa kwôlê bi wo hen na iyen
ba? Men, hena kwôni na ré kôlji kwôli bi
wo hen né ba, bay a toyé kwôli bi wo hen
na iyen ba? ¹⁵ Men hena bay ré jéñ nap
kwôni ô kôlji ré ba, ôbi a lê iyen, a ré eré
kelêji ba? Lij bô magtubu to Emen a kôl
iyôn ba: «Bijné li yi deré wô ka a era sa kôlji
kwôlo dôri hen.» ¹⁶ Nijba, bay ka toy hen
kôba, bi bôrji sara kêm né. Ôbi a, *ôbi kibi
Emen *Esay na ré kôl iyôn ba: «Kelma, i a
bê bôri sa béré wona ba?» ¹⁷ Ôbi a, kené
hôn wo kirija kwôni bi bôri sa Kwôlo Dôri
a ba, na wô toyé wo ôbi toy nij hen men,
kirija kwôni toy kwôlo gengij sa *Krist ba,
gel wo kwôni ré kôli nij a men.

¹⁸ Hena ré na hen iyôn ba, na engerénge
kwôlê pôn: Na ba, na tiri wo Jubné toy
béré Kwôlo Dôri ré kwôy ba? Bay toy a
men. Na mega wo lij bô magtubu to Emen
a kôl iyôn ba:

9:26 9: 26 Osé 2: 1 9:28 9: 28 Esay 10: 22-23 9:29 9: 29 Esay 1: 9 9:33 9: 33 Esay 28: 16 10:8 10: 8
Détéronôm 30: 11-14 * 10:8 10: 8 Jésus hena derômaran a sa nij men, ôbi ji si kamñe nij a men. Iyôn ba, kwôni
a yé derôre tu Emen a wô kibi jé lêri ré nijba, wô kibi anja Jésus li hen dí. 10:11 10: 11 Esay 28: 16 10:13
10: 13 Jowêl 3: 5 10:15 10: 15 Esay 52: 7 10:16 10: 16 Esay 53: 1 10:18 10: 18 Kurôn kibé 19: 5

«Bijné ô ulé bére kwôlo Emen nâj kirin kirin sa terare a nâ men, tôôrji ôm kirin kelañ dê a sôñ.»

¹⁹ Na hô engerênge kwôlo ðanji a: Jubnê ba, na hôñ kwôlê bi wo hen né na tiri a men ba? Moyis na kôl tumô niñ kôl iyôn ba:

«Emen kôl iyôn ba, na lê añ kenbay ðijné kañê ka lê terbére nâj tô yê ðijné ka ken bôrji môñ ani ré hen men, na lê bôrñge a tarênge sa ka henê aŋgaji nâj hen a men.»

²⁰ Li kwôy wo ôbi kibi Emen Esay kôl Emen né kôl iyôn ba:

«Bijné ka na wogen né kwôy hen a hô ðê tôre uwôgen men, ka na engeren né hen a ené hô bijji bay ré hô hônen men.»

²¹ Kwo gengin sa kam *Israyêl ba, ôbi kôlji iyôn ba: «Èñ jé kôben nâj wulê wulê si ligi ðijné kañ bay bê kwôlê ré hen men, bay sa iyêré hen a men niñba, bay kañ.»

11

Emen kañ ðijné kari kañ Israyêlné hen ré

¹ Na hô engeré kwôlo ðanji sôñ: A hen iyôn ba, yi mega wo Emen né kañ ðijné kari kañ *Israyêl hen ðê? En en, na iyôn né. Nôbi kôba, ena kema Israyêl men, ena tô yê wo Bênjamin woñ kunga *Abraham hen a men. ² Emen kañ ðijné kari ka ôbi na tôrji ca tumô bi ré yi kari hen né. Ken hôñ kwôlo bay na li bô magtubu to Emen a gengin sa *Eli hen né ba? Ôbi na ðar tumô Emen a, wô sa kam Israyêl kôl iyôn ba: ³ «Kelma, ðijné bay ka hen na duu bay kem kô men, bay mène kini bê kwôbe a men, añ na nôbi a baa pôn nêñ nâ mera a bay ré gey ciré hô deren a sôñ hen.» ⁴ Menba, Emen uwôli sara iyôn ba: «Na jôbi pôn mera a baa ré, niñba, en gem ðijné kañê dubu jurgem ka tebe kamrê kañ *baal ré hen ya.» ⁵ Ôbi a, hô wulê wo kemnênji hen kôba, Emen tô ðijné ka pôni perê kam Israyêl a nâj derê wori hen iyôn men. ⁶ Hena Emen né tô ðijné nâj bô derê wori na, gel na wo ôbi ré tôrji na wô jê lêreji wo dôri hen né. A hena ôbi ré tôrji na wô jê lêriji wo dôri ba, yi mega wo bô derê wori bi wo hen na, ré na baliyare ré niñ, niñba, ré na têbê sa kôbi dî.

⁷ Bô kwôlê bi wo hen kôl na iyôn ba, aŋga kam Israyêl ré woge hen na, bay ré uwôn ré. Niñba, ka pôni ka Emen na ré tôrji perê hen a ré upé. Niñba, tôrji ka baa hen ba, na bô denjelé woji a jôrji

upé are bay ka hen hen. ⁸ Na mega wo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen bi bi bay hôñ tô ani kani ré men, ôbi na lugu tirji men, marji a men, kwôy kemnêñ kemnêñ kôba, bay môrji na hen iyôn hende to hen baa ya.» ⁹ Kelma Dabid kôba, na kôl iyôn ba:

«Bi kwô woñ geserê wo bay ôm hen, bi pôrji môñ boyre pôriñ kurôn hen iyôn bi ré herinji men, Emen né gelji gusip a men.»

¹⁰ Men, ré ti tirji añ bay ré gel kirin né men, ré gelji gusip kwôy wo yirji ré ilji sara a men.»

¹¹ Na hô engeré kwôlo pôni a sôñ: Kirijna Jubnê na herin hen ba, na herinji na yôd ba? En en, bay na herinji na yôd ré. Niñba, na wô têriñ to bay li hen aña Emen né gôlin nâj ðijné ka na Jubnê ré hen añ bi bay ré lijn terbére sarji a. ¹² Na wô têriñ to kam Israyêl li hen aña ðijné ré uwônijn derê wo Emen bi wo hen kêm hen. Bay na herin tô tôô to Emen aña ôbi ré lijn derê nâj ðijné ka na Jubnê ré hen bay ka hen hen. Mega wo Emen li derê nâj ka na Jubnê ré hen iyôn hen na, kirijna Israyêl a hera upéri hen na, ðijné kêm a upé derê daman a.

Emen gôlin nâj ðijné ka na Jubnê ré hen iyen ba?

¹³ Haw hen ba, na iyêlênge kenbay ka kena Jubnê ré hen. Ena *ôbi jé wo Emen joon yerñge a. Añ en li yi derê sa jê bi wo ôbi ben a hen. ¹⁴ Dô ré ba, lê bi wo en li hen iyôn na, na wo balên kañ Jub ré gelen añ terbére ré li ka pôni añ ré eraji bi Emen né gôlin nâj ci sa kibi jé wo en li hen. ¹⁵ Nôgê wo Emen nôge Jubnê ðên kwa hen, a na tô bijnare to ôbi bijn nâj ðijné ka Jubnê ré hen. Kirijna ôbi a sa ðerji yiri a hôriñ hen ba, a sa yê iyen ba? A sa yê mega kwôni wo na ma aña ré so kamrê iyôn.

¹⁶ Hena kwôni ré ay kwa mapa aña ré bijn Emen ba, tôri wo baa hen na, na kwo Emen a men. A hena kwôni ré bijn Emen hanê gurô ba, kam kôbri kôba, na kwori a men. ¹⁷ Kam Israyêl na, yi mega gurô woñ banê wo bay uwôgeri olibiyé wo bay soor kam kôbri ka pôni añ hen iyôn. Añ jôbi ba, ju yi mega kema kôbi gurô olibiyé wo noni wo bay biyari sa jem nâj kwon banê hen iyôn. Kwôlê bi wo hen kôl gengin na sarñge kenbay kañ Jubnê ré hen né ba? Ôbi a, aŋga dôri ka Jubnê ré uwôn hen na, haw hen kenbay kôba, ken uwôn hen iyôn men, mega wo hanê gurô bijn kam kôbri gura hen iyôn. ¹⁸ Hena ré na hen iyôn na, ken bô kam kôbi gurô woñ banê wo

soorijn hen mega wo ré na ani ré hen iyôn né. Hen iyôn ba, ken di denğôrñge na wô mi ba? Wôsa néé kema kôbi gurô na, hena na hanêri a dîba, néé hanê gurô hena na kam kôbri a ré.

¹⁹ Dô ré ba, perêrñge a hen na, kwo pônî a kelê Emen né soore kôbi gurô wo pônî a, bi ené uwôrñj kirij hólmeîri a. ²⁰ Na tiri, Emen dî kam Israyêl a, wô wo bay bi bôrji sari a ré. Jôbi ba, ôbi gasem hônji a wô wo jeré bi bôm sari a. Hen iyôn hari kôba, ju kemna, Emen dîba, ju di denğôm né. ²¹ Men, ju hôn mega wo Jubnê ka yi mega gurô wo banê wo Emen bi a tôrji hen kôba, ôbi soorji hen na, jôbi kôba, hena jeré hê kapni ba, ôbi a soorem môj kwoji hen iyôn men ré ba? ²² Henêrñge wo Emen ré na ôbi bô derê, niñba, ôbi li iyêre men. Lê iyêre wori bi wo hen, na nañ bîñé kari ka hô cêgê. Niñba, kenbay ka ken baa hen, hena kené bîj pôn nañ dî yôd ba, ôbi a lê derê nañ ken, réba ôbi a denge jeré a, men. ²³ Kwo Jubnê ba, hena bay ré dîji tô têrij toji a, a buloji hera upé Emen ba, ôbi a hô dîji hôrij hólmeîri a wôsa ôbi nêlê hen iyôn. ²⁴ Kenbay kap Jubnê ré hen na, ken yi môj kam kôbi gurô olibiyé wo noni wo bay da jera a, sa jem yi kwon banê a iyôn. Hena Emen né li anja kwôni nêlê nañ ken né hen iyôn na, Jubnê ka yi mega kôbi gurô olibiyé wo banê hen dema ôbi ré heraj nañ ci dîji hônji a hôrij lew ré ba?

Emen li derê nañ Jubnê piniji ré, niñba, na nañ bîñé kêm

²⁵ Yênen, en gey bi kené hôn kwôlo yi kini uwôbêri a wo Emen yege sari benge hen, a, bi kené dij denğôrñge ré. Wôsa sa iyêre wo kam Israyêl ka pônî a yé hen iyôn yôd ré. Niñba, bay a sa belé jé lêreji hen tô. Bay li sa iyêre bi bîñé ka na Jubnê ré ka ré baa bê bôrji sa Emen a hen na, ré bi kô dem. ²⁶ A, na hen iyôn a, ôbi ré gôlij nañ kam Israyêl kêm mega wo na li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi gôlij nañ bîñé ka ré hena Sîno a, ré sa derê têrij sa kwôngê Jakwôb a a, kêm* . ²⁷ Na bîjare to nôbi Emen en bîj nañ ci kirija na sa derê têrij sarji a hen.»

²⁸ Jubnê ba, na wô kapê wo bay kap Kwôlo Dôri hen a, bay ré yîj bay bayi Emen hen. Yi hen iyôn, bi kenbay kap Jubnê ré hen kené uwôrñj gelê. Niñba, bay ba, na Emen a tôrji bi bay ré yi kari men, ôbi perji a men. Wôsa ôbi na ay tóori bîj môpêrji tumô ca niñ. ²⁹ Kirija Emen uwôge gawra a, ré biri ani na, are bay ka hen ôbi biri na yôd dîba, a belé

ermé wori ré niñ. ³⁰ Kenbay kap Jubnê ré hen, ca ba, na ken narij Emen kwôlê a, haw hen na wô wo Jubnê kapni a, ôbi ré bôrji tu na tonge hen. ³¹ Jubnê bay kôba, kwoji a yé hen iyôn men. Haw hen na, bay narij Emen kwôlê a, ôbi ré li derê nañ ken hônji a hen. Niñba, liñ hen iyôn bi bay kôba, ré dî têrij toji baa a, bi bay ré hera sa uwôrñj a, bi ôbi ré bôrji tu na toji men. ³² Ôbi a, Emen ré dî bi bîñé kêm yi bay narê kwôlê hen iyôn a, bi dîre liñ derê nañ ci kêm.

Bi bîñé kêm ay kibi Emen

³³ Emen na, bôri dô damañ dê sa kirij men, ôbi hôn are kêm men, tu melêné wori dê kirij men, kwôlo ôbi erem ba, kwôni nêlê derê tôri ré men, jé lêri kôba, kwôni a nêlê henê tôri ré a men. ³⁴ Na mega wo na liñ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni a henê ermé kwôlo Kelma ré men, kwôni a gili kwôlê ré a men.»

³⁵ «Men, i a na gwôyîj Emen ani bi ré sa hó têbiri hôrij ba?

Kwôni nañ kwôy.»

³⁶ Wôsa ôbi a dê are bay ka kêm hen men, na sa kibri a, are bay ka kêm hen ré yîj ya hen men, are kêm na kari a men. Iyôn ba, bi bîñé ay kibi Emen nañ kwini. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

12

Hal wo mana wo Emen

¹ Yênen, mega wo Emen gel berê tu na tori hen iyôn na, en uwôlêrñge bi kené ay yerñge biri mega anğar sarga ka mô tu ger ka yi nañ jenğêri a, dé tiri hen iyôn. Ôbi a na tibê Emen wo dôri hen. ² Bi jé lêrêrñge yi mega kwo bîñé ka sa terare a na ré men, denge bi Emen benge ermé wo kôrbi wo a belêrñge a, ka yé gay hen a men. Hena kené li hen iyôn na, ka henê anğa Emen gey hen men, anğa dôri nañ ka dé tiri hen men, ka dô dô jêd hen a men.

³ Nañ anğa Emen ben nañ bô derê wori hen na, en kelêrñge kenbay kêm bi kwôni di denğôri ré men, ken yi bay ayê sa gasaj ré a men. Gelêrñge ayê bôo wo Emen benge bi kené kôbîj jé lêrêrñge nañ geré woñ derôre hen. ⁴ Gawra na, yiri na pôn hari niñba, sodirij kirij kwône men, jé lêreji na gay gay a men. ⁵ Nabay kôba, nana yi na hen iyôn hende to hen men. Nana kwône hana niñba, tô bîjare tona a nañ *Krist ba, nana pôn nêj. Nabay kêm nana bîj pôn mega kwa yi gawra wo gay gay bîj pôn hen iyôn. ⁶ Emen béna gwosoy jé pôn pôn nañ bô derê wori. Iyôn ba, bi i i kôba, li jé lêri mega wo Emen na bîjni

* 11:26 11: 26 Na wo Jubnê pôn pôn kêm ré upé gelê ré, niñba, gel na geré Jubnê ré uwôrñj gelê. 11:27 11: 27 Esay 59: 20,21, 27: 9 11:34 11: 34 Esay 40: 13 11:35 11: 35 Jôb 41: 3

hen iyôn. Hena Emen ré bem bi jeré kôl kwôlo si kibri a na, ju liri nap geré bôm wo ju bi sari a hen. ⁷ Hena ôbi ré bem bi jeré li nap ðipné ba, lê nap ðipné kam bay ka jeré cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré gelip ðipné are ba, gelé angam bay ka hen a jeré cubu tum tô a. ⁸ Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi dôbip megêm ibiyare bôrji a ba, ju cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi lê nap bay nirmé ba, ju li nap bôm pôn. Hena ôbi ré bem bi jeré dô tumô kirip ba, ju li nap yi gwa. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi beré baliyare nap ðipné ba, ju li nap yi deré.

⁹ Pur yêném nap bôô pôn men, ju ði yem yi anğa dôri a a men. Nipba, anğa habip ba, ju kanji men, ju gerji a men. ¹⁰ Perinje yerŋe wôsa nabay bay ayé bôô kêm nana yêné men, ken bip yerŋe kwôlé nap bôô wo pôn a men. ¹¹ Ayêŋge yerŋe kêm ken lip jé ðiba ken yi kwipné ré men, lêŋge jé wo Kelma Jêsu nap bôô pôn a men. ¹² Sêŋge peré sa anğa Emen genge ðiré béŋge ka ken ði bôrŋge sara hen men, gusip to ken gelip hen kôba, ken bu bôrŋge men, uwôlêŋge Emen ta ta a men. ¹³ Anğa napip yênéŋge kap bay ayé bôô ba, ken li nap ci men, ðipné kêm ka era iyére tonŋe a ba, ken ðerji yerŋe a dô a men.

¹⁴ Uwôlêŋge Emen bi ré tô kibri sa ka gelêŋge gusip hen, ðiba, bi ré lipi habip né. ¹⁵ Hena ðipné ré li yi deré ba, ken li nap ci men, hena bay ré sôm ba, ken sôm nap ci men. ¹⁶ Merêŋge nap bô jalé perêŋge a men, uwôyêŋge yerŋe ré men, jé wo yôn yôn wo bay béŋge ba, ken li mera men, ken bô mega kené na bay tu melênê iyôn né a men.

¹⁷ Hena kwôni ré lêm habip ba, ju liri habré hôrip a ré, nipba, ju mase lê anğa dôri ka ðipné hôn ré na ka dôri hen ði. ¹⁸ Kwo gengip sam ba, li kwôy ap ju mô nap bô jalé nap ðipné kêm. ¹⁹ Yênen, kenbay gan ken di bare ré, nipba, ken ði bi Emen di bare hende to hen nap uwonŋe wori ði, wôsa lip bô magtubu tori a kôl iyôn ba: «Nôbi Kelma a kelé hen, bare na, nôbi a dê men, nôbi a têbip gawra jé lêri a men.» ²⁰ Nipba jôbi ba, hena kurôn ré li ôbi barem ba, ju biri emé ôm men, hena kam ré diri ba, ju biri yi a men. Lê bi wo ju li hen iyôn na, tayre a diri. ²¹ Di bi habré gôlip sam ré, nipba, ju gôlip sa habré nap lê anğa dôri ði.

13

Bi bay ayé bôô bip bay emé sa iyére kwôlé

¹ Bi i i kôba, bi bip bay emé sa iyére kwôlé, wôsa kenare kêm na, na Emen a bé ap ðipné ka na kilmé hen na, na Emen a biji kenare hende to hen. ² Ôbi a, kwôni wo ré li sa iyêré nap kilmé ba, ôbi kap na anğa Emen genge ré yi hen iyôn hen. Bay naré kwôlé bay ka hen na, woge na jeré kwôlé Emen sarji a hen. ³ Bipné ka li anğa dôri ba, a kemnap kilmé ré, nipba, na bay lê habré a kemnap kilmé ði. Ju gey bi jeré kemnap kilmé ré ba? Iyôn ba, ken li anğa dôri bi bay ay kebrenŋe. ⁴ Wôsa kilmé na, na bay jé ka Emen ka mô bi ciré dôbêŋge ibiyare bôrŋge a bi kené lip anğa dôri. Hena kené li anğa habip na, ken kemnaji wôsa tôô to Emen biji ré pôrinŋe hen na, na ðep iyôn né. Kilmé bay ka hen, na bay jé ka Emen ka a peré bay lê habré gelipji bô taré wo Emen. ⁵ Iyôn ba, hena kené bip kilmé bay ka hen kwôlé ba, na wô gerip bô taré wo Emen mera ré, nipba, ken biji kwôlé ermip mega wo ré na geré wo dôri.

⁶ Na tôri bi wo hen ana kené têbip wôgé men hen, wôsa Emen ði *bay engé wôgé bay ka hen bi ré li jé wo dôri. ⁷ I i ba, ken biri anŋari ka gengip sari sari. Bipŋe bay engé wôgé, wôgé woji men, bay engé anŋan sa iyére ba, ken biji anŋaji men, kwo nêb bé kwôlé ba, ken biri kwôlé a men. Ka nêb bi kené kemnap tiniji ba, ken kemnap tiniji men.

Na perinje yerna

⁸ Dêŋge talare to kwôni yi sarŋe a ré, nipba, bi telay peré dema ré yi sarŋe a ði. Kwôni wo pur megari ba, li na tôô to Emen dô dô jêd hen. ⁹ Tôô to Emen kôl iyôn ba: Jeré wogé tam megam ré men, jeré deré temare ré men, jeré gemsé ré men, jeré li tu bôriyare ré a men. Tôô hende to hen nap tôre to baa hen ðan na bô hende to pôn hen, kôl iyôn ba: Pur megam mega wo ju perip yem iyôn. ¹⁰ Kwôni wo pur megari ba, a liri habré ré nip. Ôbi a, hena jeré pur megam ba, ju li na tôô dô dô jêd hen.

Merêŋge sa têrŋe a wô hera wo Krist

¹¹ Lêŋge hen iyôn damaŋ a wôsa ken hôn wulê wo nana mô bô a hen. Haw hen na, ken engip tô kum a wôsa wulê wo Emen a gôlip nap na hen baa ða gôlip kirip na nana bip bôrna sa Jêsu Krist a hen. ¹² Haw hen kirip ka hendi ca eré nip, ap na kirip ka peranŋi a gasê nip. Iyôn ba, bi jé lêrenŋe yi kwo kirip ka hendi ré nip men, perênanŋe anŋan mané ka kirip ka peranŋi a bay ka hen a men. ¹³ Bi jé lêrena yi kwoŋ derôre mega ðipné ka ré mô kirip ka peranŋi a iyôn ðiba, na mô wô lamé

ré men, wô yê care kwoyrijn ré men, na li anğan iyôn a tòn hen né men, na yinje iyôn a tòn né men, na merênge wô nanare ré men, na lénge terbére ré a men. ¹⁴ Bi Kelma Jésu Krist a yé mega anğan mané kanje iyôn men, bi doy lê anğa habijn ka yi bórnje a hen bi dô néérnje ré a men.

14

Jô kwôlê sa megam a ré

¹ Yênen, berénge kwo iya tô ayê bôô wori a hen yernje a díba, ken narijn nap dí sa ermé wori a ré. ² Kwôlo gengijn sa anğan emê na, ka póni erem mega wo emê anğa póni ré jôrijn né an bay ôm are kêm mera. Nijnba, ka iya tô ayê bôô woji a ba, lêê na ma kelijn mera. ³ Iyôn ba, kwôni wo ôm are kêm hen na, bi bô kwo dô tu emê hen mega wo ré na ani ré iyôn né men, kwo dô tu emê hen kôba, bi jô kwôlê sa kwo ôm are bôm bôm hen né, wôsa na Emen a biri yiri a hen. ⁴ Iyôn ba, jôbi ju na i a jeré jeré kwôlê sa mana wo kwôni a ba? Hena ôbi ré debe geranj sa jé wori a, ré kurijn kôba, na ôbi sari a kelê dí. Ôbi a debé geranj wôsa Kelma ôrijn nap néé woj gerijn.

⁵ Bijné ka póni erem wo wulê kêm ré gelijn nijba, ka póni erem wo wulê wo póni ré dê megari. Iyôn ba, bi i i ba, bi bi bôri sa ermé wori a wori a mega wo ré na anğa dôri kap lê. ⁶ Ôbi a, kwôni wo ré erem mega wo wulê wo póni ré gelijn gay nap megêri na, ôbi li hen iyôn ayijn na kibi Kelma wona men, kwo ôm are kêm hen na, ôbi li hen iyôn ayijn na kibi Emen men, wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi biri hen. Men, kwo dô tu emê hen na, ôbi li hen iyôn ayijn na kibi Emen wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi ôm hen. ⁷ Ôbi a, hena kwôni perêrna na, ré mô tu gejn ba, mô na wô sari ôbi ganj mera né men, kwo ma kôba, ma na wô sari ôbi ganj mera ré a men. ⁸ Hena nana mô tu gejn ba, nana mô bijn na Kelma, a hena nana ma kôba, nana ma na wô biri na ôbi men. A hena ré na temare, merê tu gejn, kôba, nana ka Kelma kêm. ⁹ Wôsa Jésu Krist ma an jî si kamjé bi diré yijn Kelma sa ka mô tu gejn a men, sa ka ma a men. ¹⁰ A hen iyôn ba, wô mi a jeré jô kwôlê sa yênem a men, ju bôri mega ani ré hen iyôn a men ba? Nabay naa saa eré dibé tumô Emen a kêm an ôbi a jeré kwôlê sarna. ¹¹ Na mega wo lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelénge hen, nôbi Kelma Emen, gawré kêm a sa cibé gubarji tumôn a an a ayê keben ené na Emen.»

¹² Iyôn ba, na i i kôba, a derê tô kwôlê wori nap kibri tumô Emen a.

Li bi yênem kurijn né

¹³ Mega wo hen iyôn na, na jerénge kwôlê sa megêrna ré men, gengénge bi ken li ani kani ka a lê an bay a lê têrijn hen né a men. ¹⁴ Nôbi wo ena kwo Kelma Jésu hen na, en hôn dô san a wo anğan emê kani ka *kagem ré nap, a hena kwôni ré erem mega wo emê wo póni ré kagem ba, are bay ka hen kagem na tiri a men. ¹⁵ Hena jeré mène bô megam wô kibi emê wo ju ôm hen na, yi mega wo jeré geyri ré iyôn. Mène yênem wo *Krist ma wô sari men hen wô sa anğan kap emê hen mera ré. ¹⁶ Jôbi ba, ju bô mega wo ré dô tum a nijba, hena gawré réé beré mega ré na ka habijn na, ju li ré. ¹⁷ Emê iyére to Emen yi na wô sa anğan emê ré men, wô sa anğan yé ré a men, nijba, yi na wô lê anğan derôre men, eré jalé perêrna men, lê yi deré a men, bay a na anğa Tunu tojn hendi bô bôre bi nana li. ¹⁸ Hena kwôni ré li jé bijn Krist hen iyôn na, dôrijn Emen men, dôrijn gawré a men.

¹⁹ Iyôn ba, na li na anğa a lê an bô jalé a yijn perêrna hen men, ka a lê nap gawré an bi ayê bôô woji ré ôrijn tumô hen a men. ²⁰ Iyôn ba, yênen, mène jé wo Emen wô kibi anğa ju ôm hen né. Anğan emê kani ka kagem ba, nap haji, nijba, hena megam réé kurijn wô kibi emê wom bi wo hen na, ju li na têrijn. ²¹ Anğa dôri na, na wo jeré ôm tanare ré men, jeré yi care ré men, jeré li ani kani ka a lê an yênem a kurijn bô têrijn a hen né a men. ²² Hena jeré erem wo are kêm ba, jeré emê senje, réba ka póni ré yi emê ré kôba, bi ermé wom sa are bay ka hen na, bi kenbay nap Emen a hené mera. Ôbi a, kwôni wo ré da lê are ana bôri ré dôyrêri ré na, yiri a dôri. ²³ Hena kwôni ré ôm are ana ré meremné na, kwôlê biri wôsa ôbi li na nap geré wo ayê bôô ré. Anğa yôn yôn ka nana li nap geré wo ayê bôô ré hen na, na têrijn.

15

Li anğa dôrijn megêm

¹ Ôbi a, nabay ka néerna ré ya tô ayê bôô a hen na, naa lénge nap ka iya hen sa anğa néji hen díba, naa lénge anğa derêna lê hen mera ré. ² Bi i i kôba, li anğa dôrijn megêri wô deré woji an bi ayê bôô woji ré ôrijn tumô tumô. ³ Wôsa *Krist na woge lê anğa ré dôri dôbi ré nijba, na mega wo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Hare to bay tuuere hen na, ban na nôbi san a.» ⁴ Kwôlo kêm wo lijn bô magtubu to Emen a hen na, lijn hen iyôn bi ré geléna

kwôlê wopj tiri. Kwôlo Emen bi wo hen na, bēna ulê bôô men, dôbēna ibiyare bôrna men, aŋ bi nana dīŋ bôrna sara men. ⁵ Bi Emen wo na hanê ulê bôô men, hanê dôbê ibiyare bô bījné a men hen na, bi li bi ken bīj pôn perêŋge a men, ken lip mega wo Jēsu Krist na lip hen iyôŋ men. ⁶ Aŋ bi kenbay kēm ken bīj tōôŋge pôn heramiŋ Emen wo na Iba Kelma wona Jēsu Krist hen.

Béré Kwôlo Dôri wo uwôliŋ bīj bījné ka na Jubnê ré hen

⁷ Iyôŋ ba, bi i i kôba, bi fu yēni yiri a mega wo Jēsu Krist na ŋeréna yiri a hen iyôŋ men, lēŋge hen iyôŋ aŋ bi bījné ré heramiŋ Emen. ⁸ Na tu kwôlê a ené kelēŋge hen, Jēsu Krist sa yi mana wo Jubnê bi dīré lip aŋga Emen na genge dīré lê hen aŋ gelji wo tōô to Emen na ré ay bīj mōŋerji hen na, ôbi ré debe sa tēri a baa ya. ⁹ Men, ôbi sa bīj ka na Jubnê ré hen kôba, ré haram Emen wô kibi lê derê wori. Mega wo na lip bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Na tōri bi wo hen aŋa ené heramem perê bījné men,

na ayê kem naŋ kurôŋ a men hen.»

¹⁰ Magtubu hende to hen hô kôl iyôŋ ba:

«Kenbay kaŋ Jubnê ré hen na, lēŋge yi derê naŋ bījné ka Emen.»

¹¹ Magtubu hende to hen kôl kirijŋ ka pōni a kôl iyôŋ ba:

«Kenbay kēm kaŋ Jubnê ré hen ayēŋge kibi Kelma men, bi bījné kēm ay kibri a men.»

¹² *Ôbi kibi Emen *Esay kôba na kôl iyôŋ ba:

«Kunŋa Jésé ré sa aŋ a yé kelma wo bījné ka na Jubnê ré hen

aŋ bay ré sa dé bôŋŋi sari a.»

¹³ Emen wo na hanê bôŋŋe wo ken dī sari a hen na, bi bi yerŋge derēŋge kwôy kwôy men, bi béŋge bô jalê a men, naŋ geré wo ayê bôô wongge. Na hen iyôŋ a, bôŋŋe wo kené dī sari a bi wo hen ré ôriŋ tumô tumô naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôŋŋe.

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁴ Yēnēn, en hōn dô san a wo kené na bījné ka lê derê ré wōn bôŋŋe men, hené are ré wōn bôŋŋe dô men, kené nēm gelij yerŋge are a men. ¹⁵ Nijba, kwôlo are gay wo en kôl bô magtubu tijné a hen na, en kôl dad a ta aŋ bi ené jebij tō bôŋŋe sa aŋga pōni a. En kôl hen iyôŋ wô kibi aŋga dôri ka Emen li ben hen, ¹⁶ ôbi déŋ bi ené yi mana wo Jēsu Krist perê bījné ka na Jubnê ré hen men, en ay yen yôd bīj Emen wô uwôliŋ béré Kwôlo Dôri wori a

men. En uwôl béré bi wo hen bīj bījné kaŋ Jubnê ré hen, bi bay ré yij mega aŋgaŋ bê kwôbe ka dôriŋ Emen ka Tunu toŋ hendi bô bôŋŋe bi yi gay biri hen iyôŋ. ¹⁷ Mega wo en bīj naŋ Jēsu Krist hen iyôŋ na, yen yén sa jé wo Emen wo li hen. ¹⁸ Hena kwôlê wōni wo ené kelê ré ya ba, na kelê na kwôli aŋga Jēsu Krist li naŋ geré wupê hen. Ôbi ben bi ené eraŋ naŋ bījné ka na Jubnê ré hen tumô Emen a aŋ bi bay ré biri kwôlê.

Ôbi li naŋ geré kwôlo en kôl hen men, naŋ aŋga en li hen a men. ¹⁹ Ôbi ben néé en lip giŋé wo gay gay men, Tini Emen kôba, gel néé wore a men. Ôbi a, ené uwôliŋ béré Kwôlo Dôri wo gengijŋ sa Jēsu Krist naŋ kirijŋ kirijŋ bīj bījné ayij tōri Jérusalēm a kwôy Iiri a hen. ²⁰ Béré Kwôlo Dôri bi wo hen na, na en uwôl na kirijŋ ka kwôni dô kwôli Krist tumô ya ré tō hen. Na en gey ulê na kirijŋ bay ka iyôŋgi a hen, wô wo ma ené erê delmi jé wo kwôni wo dangi.

²¹ En li hen iyôŋ bi ré bīj naŋ kwôlo magtubu to Emen a na kôl kôl iyôŋ ba:

«Bījné ka kwôni na dôriŋ kwôlo gengijŋ sari ré tō hen kôba,

a giili men, ka kwôli na kurijŋ marji a ré kwôy hen kôba,

a hené tō Kwôlo Dôri bi wo hen men.»

Pol kôl kwôli erê kergare tori to dā sa erê Rôm a hen

²² Yēnēn, ôbi a, têê kwône ené uwôŋ geré ôriŋ gelēŋge ré hen. ²³ Haw hen jé wo na būren sa iyére hende to hen aŋ na jōren erê hen na, en li kô nij. Li elê kwône wo en genge ené erê gelēŋge. ²⁴ Aŋ kirijŋa na sa erê Êspaŋ a na, na sé si sarŋge aŋ na wulê sem naŋ ken dema bôn ré kurijŋ tōŋ tō. Men, en gey bi kené li naŋ en sa erê kergare tijné to Êspaŋ a hende to hen a men. ²⁵ Nijba, kwo haw hen ba, na erê Jérusalēm a naŋ jé wo bījné ka Emen ka yaŋ pa dem. ²⁶ Wôsa bay ayê bôô ka Maséduwan naŋ ka Akay genge ciré wôgê are lip bījné ka Emen ka pōni ka Jérusalēm kaŋ bay nimiré hen. ²⁷ Bay a hena naŋ bôŋŋi a ré genge dība, na kwôni a kôlji ré. Aŋ dôd kôba, bay ré lê hen iyôŋ. Mega wo Jubnê kaŋ bay ayê bôô na li naŋ ka na Jubnê ré hen naŋ aŋga gengijŋ sa Tunu hen iyôŋ na, dé wo ka na Jubnê ré hen kôba, bi bijji ari upérji men. ²⁸ Kirijŋa en ôriŋ naŋ aŋgaŋ wôgê bay ka hen bijji nij na, na erê gelēŋge pa dema ené erê kergare tijné to Êspaŋ hen tō. ²⁹ Kirijŋa na sa erê gelēŋge na, Krist a terê kibri damaŋ sarŋge a naŋ geré wupê.

³⁰ Yēnēn, sa kibi Kelma wona Jēsu Krist men, sa kibi Tunu to li aŋ nana perijŋ yerna

hen a men na, en uwôlênge bi kené jôgen uwôlê Emen men, kené uwôli yij kum né wô san a men. ³¹ Añ bi ðijné ka Judé ka bi bôrji sa Jêsu Krist a ré hen, ré gelen gusij né men, bi anga ené ôrij bijn ðijné ka Emen ka Jérusalêm a hen ré dôrji a men. ³² Iyôn ba, hena Emen né uwôlen sara men ba, na bijn unéngge nañ yi derê añ na erê derê bul dê iyôn iyére tonjge a. ³³ Emen wo na hanê bô jalê wo ðijné hen, bi ba nañ ken kêm. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

16

Dôsé to Pol lij ðijné ka pôni ka perê hen

¹ Na derênge kwôli yêrena Pébé toñ hendi jé to bô églis to Sênkré a hen derê ken toy. ² Kirija hende a bijn iyére tonjge a ba, ken bure yerenge a dô nañ hini Kelma wona mega bay ayê bôô ré lê hen iyôn. Anja kêm ka nañne ba, ken li nañ tu sara wôsa hende na iyore to li nañ ðijné kwône men, nôbi kôba, hende li nañ en a men.

³ En lij si Prisil nañ kurôre Akilas dosé, bay na megên kañ bay jé ka Jêsu Krist. ⁴ Kirija ðijné na gelen gusij tu temare a hen na, bay a na sa gôlij nañ en men, bay kôl iyôn ba, ré na temare kôba, ciré lê nañ en a men. Ôbi a, ené liji dosé damanj wô anja bay li hen añ na nôbi a liji dosé hende to hen penen né, nijba, églispê kêm ka bay ayê bôô kañ Jubné ré hen kôba, liji dosé men. ⁵ En lij églis to dañ iyére toji a añ tebe Emen hen dosé men, en lij Epaynêt wop melapnen hen dosé men. Ôbi a na ôbi ayê bôô wo tumô bô emê wo Asi a. ⁶ En lij Mari to merên wô sarngge hen dosé. ⁷ En lij si Andronikus nañ Juniya ka na balên hen dosé men. Na megên ka bay na perêni pôn men, bay na bay jé ka Jêsu Krist ka ðijné hônji dô hen men, bay na ðijné ka na bi bôrji sa Jêsu Krist a tumôn a men.

⁸ En lij Ampliyatus wop melapnen tô Kelma wona hen dosé. ⁹ En lij Urbên megarni wop ôbi jé wo Jêsu Krist hen dosé men, en lij melapnen Stakis kôba, dosé a men. ¹⁰ En lij Apêlêš wo bay na séeli añ na ðebu sa têri a tô bê bôô wori sa *Krist hen kôba, dosé men, ðijné ka iyé Aristobul a kôba, en liji dosé men. ¹¹ En lij Hérodijôn wo na gôbren Jub hen dosé men, ðijné ka iyé Narsis a ka na ka Kelma wona hen kôba, en liji dosé men. ¹² En lij si Tripên nañ Tripos ka li jé damanj bijn Kelma wona hen kôba, dosé men, en lij yêrena Pêrsid to li jé damanj bijn Kelma hen kôba, dosé men. ¹³ En lij Rupus gawra wo Emen wo kwari nañ tô jé wo Kelma hen dosé men, yori to yi mega yon iyôn hen kôba, en lere dosé a men. ¹⁴ En lij Asinkrit men, Plégon men, Hêrmês men, Patrobas men, Hêrmas

men, bay ayê bôô kêm ka nañ ci hen dosé a men. ¹⁵ En lij Pilolôg men, Juli men, si Néré nañ yêri men, en lij Olimpuz nañ tô ðijné ka Emen kêm ka nañ ci hen dosé men.

¹⁶ Lijge dosé pôn pôn kêm nañ yi derê men, églispê ka Jêsu Krist kêm ka na kôba, lêngge dosé a men.

Gerjê yêgê maa

¹⁷ Yênen, en kelênge ca bi ken bô ðijné kañ bay kañ Kwôlo Dôri wo na ken bi bôrjge sara tumô nij hen dô. Na hen iyôn aña bay ré li añ karijare yi perê ðijné hen men, bay li añ ka pôni herij a men hen. Iyôn ba, ken dô yerenge yirji a añ. ¹⁸ Gawré bay hen iyônji hen na, liji na jé wo Kelma wona Krist ré, nijba, bay li jé na wô bôrji mera men, bay lam ðijné ka kwôlê woji wôni nañ hen nañ kibrijji wo dôri hen men, nañ kwôlê wop layê kirij hen a men. ¹⁹ Kwongge kenbay ba, ðijné kêm hôn wo kené bijn Kelma wona kwôlê nij. Ôbi a, yen ré dôren gañ wô sarngge hen, nijba, en gey bi kené melên añ bi kené lij anja dôri ðiba, kené bijn nañ anja habij né. ²⁰ Emen wo na hanê bô jalê hen a sa mênê néé wo Sidan, añ baa ða wo ka sa gôlij sari nij.

Bi bô derê wo Kelma wona Jêsu Krist baa nañ ken.

²¹ Timoté wo li jé nañ en hen lêngge dosé men, si Lusiyus nañ Jasôn nañ Sosipatêr ka na balên hen kôba, lêngge dosé men.

²² Magtubu hende to Pol bêngge hen na, na nôbi Têrtiyus a lê hen. Añ nôbi bi kôba, en lêngge dosé nañ hini Kelma men.

²³ Gayus wo en mô iyére tori a hen lêngge dosé. Bay ayê bôô kêm era sa tebe Emen na iyére tori a. Erast, ôbi gemé lari wo sa iyére hen, bay nañ yênena Kwartus kôba, lêngge dosé men.

²⁴ [Bi bô derê wo Kelma wona Jêsu Krist baa nañ ken kêm. Amên, bi yi gilij hen iyôn.]

Pol ay kibi Emen

²⁵ Ayênanje kibi Emen wôsa ôbi nêmen wo a bêngge néé bi kené ðibij iyére tô ayê bôô wongge a. Na mega bi wo en kôlirij ðijné gañ gañ kirija en uwôlij béré Kwôlo Dôri wo gengij sa Jêsu Krist hen. Men, na nañ gerê Kwôlo Dôri bi wo hen aña Emen na ré yêgij sa anja yi kini uwôbêrji a ca yer hen men. ²⁶ Nijba, haw hen, ôbi yêge sari nij nañ kwôlo bay kibi Emen na kôl gengij sari hen. Ôbi a, kwôlê bi wo hen ré om nañ kirij kirij perê ðijné mega wo Emen na ayij tôô bi ðijné ré bi bôrji sari a men, ré biri kwôlê a men hen iyôn.

²⁷ Ayênanje kibi Emen wo na ôbi tu melênê pôn nêñ hari hen. Wô kibi Jêsu Krist ná, bi ayê kibi yi wô sari nañ elê elê. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Magtubu to tumô to Pol li bijn Kworëntipê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kirîna Pol ôrij kergare tori toj ulê béré to téé wôo hen na, ôbi li geseê môj kibi marge sa iyé grêknê to bay uwôgere Kworênt hen. Eglis to ôbi dî tôre ya hen na, na bijnê ka ca, ba na hôn Emen né hen a kwônê ya. Bay na gawré ka ari upérji gaj né.

Kworênt na sa iyére to ari upére damañ, wôsa hende yi na kibi cér a, añ bato erañ nañ anğar gara mê mê ya men, jengga yé dô tô bijnê men, ari lê ka gel tô yé wo gawré kwône ya men, bay henê are nañ lê emen kwône a men. Nijba, yij yijare toj iyôn a tón hen kôba, ô nañ tôre men. Añ kamañ ka ay bôrji haw hen na, are gay gay na ka dôyrêji, añ na ôbi a, Pol ré ange gaj wô sarji hen.

Kirîna Pol dji añ, añ ô ta nij menba, cêgê menba, ôbi toy kwôlo gay gay wo bay kôli gengij sa bay ayê bôo bay ka hen. Añ na kwôlo sun kirij gaj. Na ôbi a lê Pol aña, ôbi ré lij magtubu téé pôrbu biji hen. To wôo hen ba, yi bô Magtubu Tôo toj Bijnare to Kôrbi a ya. Tô to baa hen na, kwôle kôlij bô 1 Kworëntipê 5: 9-13 men, bô 2 Kworëntipê 2: 3, 7: 8 men. Magtubu to wôo to bô Magtubu Tôo toj Bijnare to Kôrbi a hen na, Pol li na kirîna ôbi ôrij kergare tori toj ulê béré to téé subu hen. To pôn hen ba, ôbi li na kirîna ôbi na ná Epês a men (1 Kworëntipê 16: 8) to téé wôo ba, na ka pônî kôl ré na Epês a sôj men, ka pônî kôl ré na Maséduwan a men.

Sapitre 1: 1-9 bô magtubu to tumô to Pol li bijn Kworëntipê hen na, kôl na kwôli dosé to ôbi liji men, uwôlê wo ôbi uwôl Emen lijni dosé hen a men. Sapitre 1: 10-4: 21 hen na, Pol kôlij Kworëntipê ré dî tô karijnare toji baa. Sapitre 5 hen na, Pol kôlji bi bay ré dage bay yijare toj iyôn a tón hen perérji a añ. Sapitre 6: 1-11 hen na, ôbi kôlji bi bay ré kanğij yirji tumô bay emê sa iyére a ré. Sapitre 6: 12-20 hen na, kôl na kwôli anğa Kworëntipê ré ay yirji lij térij né. Cêgê dema ôbi ré uwôlji kwôlê sa kwôlo gay gay wo bay na enğereri hen tô. Sapitre 7 na, kôl na kwôli enğé yi. Sapitre 8: 1 - 11: 1 hen na, kôl na kwôli emê tanare to bay tibij kamrê hen men, kwôli anğa bay ré li gengij sa dayrê kamrê nañ Emen hen. Sapitre 11: 2-34 hen na, kôl na kwôli bay ayê bôo nañ emê wo Kelma. Sapitre 12-14 hen na, kôl na kwôli gwsosy jé lê wo Tunu toj hendi bô bôre

a bé. Sapitre 15 hen na, kôl na kwôli jé sé kampê wo bijnê ka ma. Sapitre 16 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen nañ kwôlo gay gay wo yi ya. Perê kwôlê bi wo hen na, na kwo gengij wôgê are men, anğa Pol genge diré lê men, kwôli dosé to ôbi liji a men.

Gengij sa kwôlê bi wo kêm hen na, *ôbi jé Pol iyêlji na nañ tôri to dami. Ôbi gelji mega wo bê bôo pôn sa *Krist a a ré lê añ kwôlê bi wo hen ré panij. Men, peré yi ré na anğa dami gôlij tô anğa baa hen kêm men (Sapitre 13).

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Pol, wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wo Krist Jêsu nañ bô geyé wori hen. Nibay nañ yênena Sôstên ² a lê magtubu hende to hen bijn êglis to Emen to sa iyé Kworênt a ka ôbi dji gay sa kibi bijnare toji nañ Krist Jêsu, añ ré yiji bay bô bôre nañ bijnê kêm ka mô nañ kirij kirij, añ uwôge hini Kelma woji Jêsu Krist wo na kwoni men hen. ³ Bi bô derê nañ bô jalê wo Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jêsu Krist baa nañ ken.

Terê kibi wo tô Krist a

⁴ En lij Emen wupê dosé kwôy kwôy wô sarngê. Ôbi li dô nañ ken sa kibi bijnare to ken bijn nañ Jêsu Krist hen. ⁵ Sa kibi bijnare to ken bijn nañ Krist Jêsu hen aña Emen né bêngge ari upé kêm hen. Ari upé bay ka hen ka pônî a na: henê kwôlê men, henê anğa gay gay hen a men. ⁶ Derê tô kwôlo gengij sa Krist dôbe hanêri perêrngge a. ⁷ Añ kirîna na ken mô kerem gem wulê wo Kelma wona Jêsu Krist wo na nini geléngge hen rée herap hen na, tijay ani kani ka gengij sa Tunu lêngge ré. ⁸ Men, ôbi a geréngge tô ayê bôo wongge a kwôy añ bi kené yij bijnê ka kwôni uwôl kwôlê sarji a ré, sa to Kelma Jêsu Krist a herap wô jôrij kwôlê sa bijnê hen. ⁹ Emen na ôbi bôo pôn, añ na ôbi a uwôgêngge bi kené bijn nañ Kemari Jêsu Krist Kelma wona hen.

Karijnare to yi bô êglis a

¹⁰ Yênen, en uwôlêngge nañ hini Kelma wona Jêsu Krist bi kwôlê wongge ré bijn men, bi karijnare ré nañ peréngge a a men, nijba, bi kené bijn pôn yôd nañ ermê wongge men, nañ anğa ken genge hen a men. ¹¹ Wôsa yênen, en toy kwôlê wongge kibi bijnê ka iyé Klowé mega wo karijnare ré yi perêrngge a.

¹² Kwôlo en kôl hen na, en toy mega wo i i kôba, ré kôl diré na kwo Pol dî men, diré na kwo Apolôs dî men, diré na kwo Krist dî a men. ¹³ Hen ba, ken erem mega wo Krist ré karij kwône hen iyôn ba? Na Pol a ma

wò sarŋge sa gurò tagelê hen ba? Batêm to bay na lèŋge hen ba, na naŋ hini Pol ba?

¹⁴ En liŋ Emen dosé wòsa kwòni wo en liri batêm perèŋge a hen ba, naŋ. Na si Krispus naŋ Gayus mera a na ené liji batêm, ¹⁵ aŋ bi kwòni ré kòl ré na naŋ hini Pol a bay ré lèŋge batêm né. ¹⁶ Di jan, en gòrbij, biŋé ka bô iyé Êstépanus kôba, na en liji batêm men, niŋba, tó ka baa hen na, en hôn wo ené liŋ kwòni wo ðangji batêm né. ¹⁷ Wòsa Krist na joon wò liŋ biŋé batêm né, niŋba, na wò ulé béré Kwòlo Dòri wori naŋ gwosoy kwòlê wo gawra ré, aŋ bi ré li aŋ temare to Krist to sa gurò tagelê hen ré yi aŋga beray mera ré.

Jésu Krist na néé men, tu melênê men wo Emen

¹⁸ Béré wo gengijn sa temare to Krist to sa gurò tagelê hen na, yi na aŋga gali tu biŋé ka ca mênê hen, niŋba, nabay ka Emen ða gòliŋ naŋ na hen na, temare to Krist na néé wo Emen. ¹⁹ Wòsa liŋ bô magtubu to Emen a niŋ kòl iyòŋ ba:

«Na mênê tu melênê wo bay tu melênê men,

na mênê henê aŋga bay henê are a men.»

²⁰ Iyòŋ ba, na kwòli mi a nana kelé gengijn sa bay henê are men, bay lère magtubu men, bay nariŋare kwòlê a men ka sa terare a nà niŋ ba? Emen gel mega wo tu melênê wo sa terare a nà, ré na kubrare.

²¹ Emen naŋ melênê wori na gey bi biŋé ka sa terare a ré hòni naŋ melênê woji ré, niŋba, òbi gey gòliŋ naŋ biŋé ka bi bòrji sa kwòli wo nini uwòl béréri aŋ bay bô mega kwòlo gali hen. ²² Wòsa Jubné gey na aŋgaŋ giŋé niŋba, Grèkpné ba, gey kwoji na tu melênê. ²³ Niŋba, nibay nini uwòl na béré kwòlo gengijn sa Krist, kwo Emen dòri hen wo ma sa gurò tagelê hen. Béré kwòlê bi wo hen na, yi na mega kwòle woŋ tiiré kirij tu Jubné men, na kwoŋ galé tu Grèkpné a men. ²⁴ Niŋba, biŋé ka Emen uwògeji ka na Jubné men, Grèkpné a men hen na, na Krist a na néé wo Emen men, tu melênê wori a men. ²⁵ Wòsa aŋga biŋé bô mega kubrare to Emen hen na, na aŋgaŋ tu melênê ka gòliŋ sa tu melênê wo gawré men, aŋga biŋé bô mega iya wo Emen hen kôba, na néé wo gòliŋ sa kwo gawré a men.

²⁶ Yènên, kenbay ka Emen na uwògèŋge hen na, na kena si i ba? Wòsa naŋ ermé wo gawré na, perèŋge a hen na, bay tu melênê na kwòne ré men, bay néé kôba, na kwòne ré men, biŋé ka damné kôba, na kwòne ré a men. ²⁷ Niŋba, Emen pò aŋga biŋé bô mega aŋga gali hen, uwòliŋ

tayre sa bay tu melênê a men, ka bay bòrji mega ré iya hen uwòliŋ tayre sa bay néé a men. ²⁸ Ôbi ay aŋga dè ka sa terare a nà, ka bay bô mega ani ré, réba ka bay kaŋ a men hen, bi ðiré mènijn ka bay bô môŋ ré na ka dòri dí hen. ²⁹ Aŋ bi tumò Emen ba, kwòni ré diŋ denggòri ré. ³⁰ Niŋba, Emen dayèŋge naŋ Krist Jésu kwo Emen ðiri mega tu melênê wona iyòŋ hen. Na sa kibri aŋa nana yiŋ biŋé kaŋ deròre men, ka yi naŋ jengèrji men, ka mó sarji senje a men hen. ³¹ Iyòŋ ba, liŋ bô magtubu to Emen a kòl iyòŋ ba: «Kwòni wo gey dè denggòri ba, bi di wò sa kibi aŋga Kelma li hen ði.»

2

Ulé béré kwòli Krist wo na ma sa gurò tagelê hen

¹ Yènên, kirijna nôbi na en biŋ iyére tonje a na, na en uwòl béré kwòlo Emen wo yi naŋ kini uwòbèri a hen, na naŋ gwosoy kwòlê wòni ré men, na naŋ tu melênê wòni ré a men. ² Wòsa tumò dema ené òriŋ perèŋge a tó na, na en genge ené eré kelèŋge kwòli ani kani ka ðangji a ré, niŋba, ené kelèŋge na kwòli Jésu Krist men, kwòli temayri to sa gurò tagelê hen a men mera. ³ Kirijna na en òriŋ iyére tonje a hen na, en iya men, kemnare lèn aŋ en wuré a men. ⁴ Na en iyèl men, gelèŋge men naŋ kwòlê woŋ tu melênê wo gawré woŋ biyé kirij hen né, niŋba, aŋga Tini Emen li hen na, gel na wo kwòlo na ené kòl men, gelé wo na ené gelèŋge men hen na, ré na naŋ néé wore. ⁵ Aŋ bi kené biŋ bòrŋge sa *Krist a naŋ tu melênê wo gawré ré, niŋba, wò sa kibi néé wo Emen.

Tu melênê wo Emen ði

⁶ Niŋba, nibay nini giŋij bay ayé bôô ka gese hen, tu melênê niŋba, na tu melênê mega kwo sa terare a nà ré men, kwo kilmé ka sa terare a nà ka ca, mênê hen né a men. ⁷ Niŋba, nini gelèŋge tu melênê wo Emen wo nà ná aŋga na yi kini uwòbèrji a tu gawré men, na tu melênê wo Emen na genge wò hini emé wona ca tumò dema tó terare na ré diŋ tó men. ⁸ Tu melênê bi wo hen na, kelma wòni wo sa terare a nà, wo na hôn ba, naŋ wòsa hena bay na ré hôn ba, bay henaŋ ré béré Kelma òbi hini emé hen ré. ⁹ Niŋba, liŋ bô magtubu to Emen a kòl iyòŋ ba:

«Aŋga tu kwòni na gel ré kwòy men, maa kwòni na toy ré kwòy men, ka bô kwòni na erem sara ré kwòy a men hen na, na are bay ka hen aŋa Emen né ðu sa tərji wò biŋ biŋé ka piiri hen.»

¹⁰ Na hen iyôn a, ôbi ré bi Tini jô turna sa anja na yi kini uwôbêrji a hen, wôsa Tini hende to hen a kebê dogé are kêm men, dogé ermé wo Emen kêm a men. ¹¹ Wôsa gawra hôn anja yi bô megari gawra ré, nijba, ôbi bi a henê ermé wo yi bôri a, mega wo hen iyôn nij na, kwôni hôn anja gengij sa Emen né, nijba, Tini a henê dî. ¹² Na nana uwôn na tunu to sa terare a nà ré, nijba, na Tunu to Emen a jop ap bi nana hônij anjan baliyare kêm ka ôbi béna hen. ¹³ Men nana kôl kwôli are bay ka a kêm hen nap kwôlé wo gawré gel nap tu melêné woji hen né, nijba, nini gelij bijné are nap kwôlé wo Tunu bēni kibrini a hen. Na ôbi á, niné dô tô anjan Tunu ka bijné ka Tunu mô bôrji a uwôn hen.

¹⁴ Nijba, gawra wo ôrij nap Tunu ré ba, a upé anja Tini Emen bi hen né men, ôbi hônji ré a men, wôsa are bay ka hen yi mega anja gali iyôn tiri a, wôsa na Tini Emen a bé tu gawra jôrij sa deré are a. ¹⁵ Kwôni wo Tunu mô bôri a na, ôbi hôn deré tu are kêm ap ôbi ba, kwôni a nêmé jeré kwôlé sari a ré. ¹⁶ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«I a hênê ermé wo Emen ba?
I a gili kwôlé ba?»

Nijba, nabay nana ôrij nap ermé wo Krist.

3

Manê ka Emen

¹ Yênen, nôbi, ré ené iyêlênge mega bijné ka Tunu to Emen mô bôrji iyôn, nijba, en iyêlênge mega wo kené na ka sa terare a nà iyôn men, mega wo kené na kamrê tô *Krist a iyôn a men. ² Na en bênge na kuba a na kené yi dîba, na kwô ré, wôsa ken nêém emé kwô ré tô. Ap haw hen kôba, ken nêém né a sôj. ³ Wôsa ken yi mega bijné ka sa terare a nà baa ya, wôsa kirija terbére nap karipare yi perêrge a hen iyôn na, gel na wo kené na bijné ka sa terare a nà men, jé lêrengge ré ô nap ermé wo gawré a men. ⁴ Wôsa kirija kwôni kôl «Nôbi ena kwo Pol» men, kwo póni kôl dîré na kwo Apolôs men hen iyôn ba, jé lêrengge yi na mega kwo gawré ka sa terare a nà iyôn né ba?

⁵ I a na Apolôs men, Pol men ba? Nija manê ka Emen ka na gelênge geré ayê bôô, i ba nap jé wo Kelma biri biri. ⁶ Nôbi en ci, Apolôs wusu kam sara, nijba, na Emen a lé a ré si men, dîbu a men hen. ⁷ Iyôn nij na, ôbi cé na ani ré men, ôbi wusé kam na ani ré a men, nijba, Emen wo bi si men, debe men hen a na are. ⁸ Kwo ci men, kwo wusu kam men na, na gawré ka pôn ap i i ba a upé anjan têbé sa kôbri

wo gengij sa jé lêri jé lêri. ⁹ Wôsa nibay nini li jé pôn nap Emen hen, kenbay ken yi mega bô yagê wori iyôn men. Men, ken yi môj iyére tori to ôbi dî hen iyôn a men. ¹⁰ Nap bô deré wo Emen hen mega ôbi tu melêné woji ôbi dé iyére hen na, nôbi en dî tô iyére ap kwôni wo danji a dé sara, nijba, i i ba, bi cubu tiri dô tô iyére tori hende to ôbi dî hen. ¹¹ Kwôlo gengij sa dé tô iyére na, kwôni a nêém dé tô iyére to danji kwa ré nij, tô iyére hende to hen na, na Jêsu Krist. ¹² Kirij ka póni a bijné dî iyére nap lôr men, lari men, keram wo dôri a men, men ka póni dî nap gurô men, telare men, moo a men. ¹³ I i ba, jé lêri a sa yé tu wolé Wulê wojerê kwôlé a. Ap Wulê bi wo hen na, tare a sa gelé derêrji nap habrêrji. ¹⁴ Hena kwôni ré dî iyére ba, na sa tôre to na dîj hen nij ap gôlij tare hen nij na, ôbi a upé sa kôbri. ¹⁵ Hena tare ré uwoy jé lé kwôni bi wo hen na, ôbi a upé sa kôbri ré, nijba, ôbi ba, a gelé nijba, yi mega kwo bay ré derari bô tare a iyôn.

¹⁶ Ken hôn wo kené na iyé Emen iyôn né ba? Men, ken hôn wo Tini Emen né mô bôrge a a men iyôn né ba? ¹⁷ Hena kwôni ré mène iyé Emen na, Emen bi kôba, a mênêri men, wôsa iyé Emen na, yi nap jengêre ap kenbay kena iyére hende to hen.

¹⁸ Bi turnge lamênge ré, hena kwôni ré bô yiri mega dîré na ôbi tu melêné perêrge a nap melêné wori wo sa terare hen na, bi yi ôbi galé dema ré yé ôbi tu melêné wo tiri tô. ¹⁹ Wôsa tu melêné wo sa terare a nà, na kubrare tu Emen a, wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen pô bay tu melêné nap gwsore toji gan.» ²⁰ Men, hô lij bô magtubu to Emen a kirij ka póni a kôl iyôn ba: «Emen hôn ermé wo bay tu melêné bay ka hen kêm, ap ôbi hôn wo ermé woji bi wo hen, ré na ani ré a men.» ²¹ Iyôn nij ba, kwôni a dé dengôri wô sa megari gawra ré, wôsa are kêm na kanje. ²² Hena ré na, Pol, Apolôs, Piyêr, sa terare, meré tu gej, temare, anja hawî, ka a era tô hen, are bay ka hen kêm na kanje. ²³ Men, kena ka Krist men, Krist kôba, na kwo Emen a men.

4

Ôbi jé wo Krist

¹ Na hen iyôn na, bay réé berêni mega manê ka *Krist nap bay beré sa kwôlo Emen wo na yi kini uwôbêri a hen. ² Iyôn ba, kwôni wo na ôbi beré sa are na, hal wo tumô wo nini gey yiri a na: bi li jé nap bôô pôn. ³ Hena kené jô kwôlé san a, hena ré na bay jeré kwôlé ka sa terare a nà a jeré san a kôba, dôlen nôbi ré, wôsa nôbi

en jô kwôlê sa yen a ré. ⁴ En li ani kani ka ermé wupê a uwôlen kwôlê san a ré tô. Nijba, na ôbi bi wo hen a ené yij derôre hen né, wôsa na Kelma a jeré kwôlê san a. ⁵ Iyôh ba, jerênge kwôlê sa megêrêge a jug tumô ré tô, kwôy sa to Kelma a heraj aj a sa gelé anja na uwôbe kirij ka hendi hen nô men, a sa yêrê ermé wo bô ðipê hen nô a men, aj a hende to hen na, i i ba Emen a biri hini emé wo gengij sari sari.

⁶ Yênen, na wô sarêge a ené kôl kwôlê bi wo hen gengij san men, sa Apolôs a men hen, aj bi kené hônij tô kwôlê bi wo hen mega nibay iyôh, ðiba kené ðage sa kwo lij bô magtubu to Emen a hen ré. Men, bi kené uwôyrij yerêge kené na ka kwo na ði men, ka kwo hen ði men ré. ⁷ Wôsa i a na dém jeré na kwo dami sa megêm ba? Anja ju uwôh hen na, ju uwôh na senje. A hena jeré uwôh na senje ba, wô mi a jeré ðip dengôm mega wo jeré uwôh na senje iyôh né ba?

⁸ Haw hen ken uyirê nij men, kena bay upé men, ken yi kilmé a men, nijba, nibay nini yi ré tô. Nijba, tiri ba, en gey bi kené ôm iyére dô aj nibay kôba, niné ôm iyére naj ken men. ⁹ Wôsa en bô mega wo Emen né ðeni nibay bay jé kari bi niné yi gerê ðipê ka bay jô kwôli temare sarji a hen iyôh. Aj nini yi ari lê wôrê ka sa terare a nà kêm men, tu *manê ka derômaraj a men, tu gawré a men. ¹⁰ Nina bay galé wôsa niné na ka Krist, nijba, kenbay ba, kena bay tu melênê tô bijare tonje a naj Krist, néerni naj, nijba, kena bay néé, bay denênge, menba, nibay ba, bay kapêni men. ¹¹ Kwôy kemnêh kôba, kurôh lérêni men, kam dérêni men, nini tôbrê gerêga are men, bay sêrêni men, iyéy yêreni kôba, naj a men. ¹² Nini li jé naj kôbrini woni wô abij yerni men, kirija ðipê tirêni ba, nini tô kibrini sarji a a men. Kirija bay gelêni gusij ba, nini uwôl bôrni sarji a men. ¹³ Men, kirija bay pôy kibrini ba, nini iyêlji kwôlo dôri. Aj nini yi mega gubij wo ðipê iyôh men, mega anja habij dê kirij iyôh a men kwôy kemnêh.

¹⁴ Kwôlê bi wo en kelênge kêm hen na, na wo tayre ré dênge ré, nijba, en halênge na mega wo kené na kamnen ka en pirij iyôh. ¹⁵ Hena kené ôrij naj bay sarêge dubu môj tô Krist a kôba, dôd ba, ibarênge na pôn nêh hari. Wôsa kirija na en ulênge béré Kwôlo Dôri hen na, en yi mega ibarênge iyôh tô merê tu gerj tonje a naj Jésus Krist. ¹⁶ Ôbi a, ené kelênge bi kené yi mega nôbi iyôh men hen. ¹⁷ Na ôbi wo hen na, ené jêj naj Timoté wo yi mega keman wo en piri men, ôbi bôô pôn sa anja Kelma men, ôbi a jebé tô bôrêge

sa anja dô tumôn sa geré wupê a naj Krist Jésus hen. Bay a na anja en gelij ðipê naj kirij kirij men, bô églisjê kêm a men.

¹⁸ Aj ðipê ka pôni li gerj mega ené nêmé bij upênge ré iyôh. ¹⁹ Nijba, hena bô Kelma ré gey ba, haa ða wo na bij upênge hen ya. Aj na sa hênê na ba, bay lê gerj bay ka hen ôrij naj néé laba, na kwôlê wo ðêj iyôh mera ði ba? ²⁰ Wôsa kirija Emen na ôbi sa kwôni na, kwôni bi wo hen ôrij naj néé woj lij are ðiba, na naj kwôlê woj kelê mera ré. ²¹ Na ba, ken gey na mi ba? Hen ba, ken gey bi ené era upênge aj ené sa sênge laba, ené era naj peré men, baliyare a men ði ba?

5

Bijê ka bô églis a kap bay yij yijare toj iyôh a tôh hen

¹ En toy ðipê kôl mega wo kwôni wo pôni perêrêge a hen ré li angaj hapê. Angaj hapê bay ka hen na, na wo ôbi yirij naj tam ibari. Are bay ka ôbi li hen na, bay henê Emen né kôba, a lê hen iyôh né tô. ² Menba, ken uwôyrê yerêge na ðêj iyôh réba ré kené meré naj na aj kwoj ôbi lê are bay ka iyôngi hen na, ré kené dagêri perêrêge a aj. ³⁻⁴ Kupê nôbi ba, hena ené kelaj naj ken kôba, ermé wupê na naj ken. Aj en jô kwôlê sa ôbi lê are bay ka iyôngi hen nij naj hini Kelma wona Jésus mega wo ené na perêrêge a iyôh. Kirija ken ðaj aj ena perêrêge a naj ermé wupê hen na, néé wo Kelma wona Jésus a yé perêrêge a. ⁵ Kwôni bi wo iyôngi hen na, ken ðiri kôbi Sidan a bi mêne kurôngi yiri aj bi tini ré sa uwôh gelê Wulê wo Kelma a sa jôrij kwôlê sa ðipê hen.

⁶ Ken gel, ken di dengôrêge na ðêj iyôh, wôsa ken hôn wo «Wubere ré dê iyôh kôba, ré wubu parin wo bay bulôh hen» né ba? ⁷ Bênge wubere to cay to na têrij hen aj, aj bi ken yij gawré ka séli mega parin wo bay bulôh wo wubere naj bô a iyôh hen. Kena ka séli tiri a men, wôsa bay bi kwôbri Kema Kwormo wona lij geseré wo bay uwôgeri *Pak hen. Kema Kwormo bi wo hen, na *Krist, kwo Emen dôri hen. ⁸ Kirija nana li geseré wo bay uwôgeri Pak hen na, na lênge naj bô habré ré men, naj têrij ré a men, wôsa bô habré na, yi mega mapa wo bay li naj wubere iyôh, nijba, na lênge naj bôô wo séli men, naj tu kwôlê a men, aj yi mega mapa wo bay li naj wubere ré hen iyôh.

⁹ Bô magtubu to na en li bênge tumô hen na, na en kelênge kené bij naj bay yij yijare toj iyôh a tôh hen né. ¹⁰ Kwôlê wo en kô hen na, en kôl gengij na sa ðipê kêm ka sa terare a nà, ka na bay yij yijare toj iyôh a tôh hen né men, bay geyé lari

hen né men, gemsê hen né men, bay tibé kamrê hen né a men, wôsa hena henañ ré ré na iyôn ba, henañ kené nañê sa terare a na. ¹¹ Nijba, kwôlê wo en kelêŋge hen na, na wo kené bij nañ kwôni wo kôl dîré na yênenge ôbi ayê bôô, nijba, ôbi na ôbi wogé yébé men, ôbi geyé lari men, ôbi tibé kamrê men, ôbi pônm men, ôbi kwoyé men, ôbi gemsare a men na, na anjañ emê kôba, ken ôm nañ dî ré.

¹²⁻¹³ Jerê kwôlê sa bijné ka na bay ayê bôô ré hen na, na kwôlê wupê nôbi ré. Emen a sa jerê kwôlê sarji a. Nijba, kenbay a sa jerê kwôlê sa ka na kanje hen ré ba? Wôsa lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Dagêŋge ôbi lê habré perêrŋge a an.»

6

Jerê kwôlê sa megam ôbi ayê bôô a

¹ Hena kwôlê ré yi perêrŋge a ba, wô mi a kené ôrijn bij bay henê Emen né dema ré jô kwôlê béŋge díba, ligi bay ayê bôô a ré ra? ² Ken hôn mega wo kenbay bay ayê bôô kené sa jerê kwôlê sa bijné ka sa terare a na iyôn né ba? Iyôn nij ba, wô mi a kené nêmanê kam kwôlo yi perêrŋge a hen né ba? ³ Ken hôn wo nabay nana sa jerê kwôlê sa *manê ka derômaran a iyôn né ba? Iyôn nij ba, jerê kwôlê sa anja sa terare a na dema ré gelêna ba? ⁴ Kirijna ken ôrijn nañ kwôlê bi wo iyônji hen na, wô mi a kené ô panê ligi bijné ka na ani ré bô églis a hen ba? ⁵ En kôl hen iyôn an bi tayre ré dêŋge. Perêrŋge a hen na, ôbi tu melênê wôni pôn iyôn kôba, nañ bi ré jô kwôlê perê yêneri a kwôy ba? ⁶ Na hen iyôn a, i i ba ré ôrijn nañ yêni tumô bay henê Emen a ré dema ré jô kwôlê béŋge hen ba?

⁷ Na tayre to dami wo kené ôrijn nañ yerŋge tumô bay jerê kwôlê a. Wô mi a kené kañ geyé anja nañ tô gerérji ré ka bay lêŋge hen a mera ré ba, men wô mi kené kañ bi bay ré gemsêŋge a men mera ré ba? ⁸ Tiri wori ba, kenbay ken li anja nañ tô gerérji ré men, yênerŋge kôba, ken gômsiji a men. ⁹ Ken hôn mega wo bay bô habré ré gelé tu *emê iyére to Emen né iyôn né ba? Bi turnge lamêŋge né, wôsa bay yijare toj iyôn a tôn hen men, bay tibé kamrê men, bay wogé yébé megêrji men, bay yijare nañ megêrji imjê men, ¹⁰ bay gemsare men, bay geyé lari men, bay kwoyé men, bay tiirê hare men, bay bégerem a men na, bay a gelé tu emê iyére to Emen ré ded. ¹¹ Tumô ba, ka pôni perêrŋge a na li na hen iyôn hende to hen men, nijba, bay pelêŋge an ken yi nañ jêŋgêrŋge bij Emen nij men, kena bijné ka kwôlê dôrijn sarji a nañ néé wo Kelma

Jésu Krist men, kwo Tini Emen wona a men.

Ayêŋge yerŋge ken uwôlijn hini emê sa Emen a

¹² Are kêm na kañ lê, nijba, are kêm na ka dôri wô sarŋge ré, men, are kêm na kañ lê, nijba, na dé bi ani kani burem lemnare ré. ¹³ Anjañ emê yi na wô sa bô gawra men, bô gawra yi na wô sa anjañ emê bay ka hen a men, nijba, Emen a sa mênêji wôô hem men, yi gawra yi na wô yijare toj iyôn a tôn hen né, nijba, yi na wô lijn jê bij Kelma an na Kelma bi a abêri. ¹⁴ Emen wo bij Kelma ji si kamjê hen na, a béna nabay kôba, na jê sé kamjê nañ néé wori hen iyôn men.

¹⁵ Ken hôn mega wo yerŋge ré na kwa yi *Krist iyôn né ba? Iyôn nij ba, na ayê kwa yen wo na kwo Krist hen hô dayê nañ kwo hende yij yijare toj iyôn a tôn hen ba? Na lê iyôn né. ¹⁶ Ken hôn mega wo kwôni wo ré yij nañ hende wônijare toj iyôn a tôn ba, ré bij pôn nañ tu iyôn ré ba? Wôsa lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iba nañ iyore ré yé kurôŋgi yi wo pôn.» ¹⁷ Nijba, kwôni wo dî yiri bij Kelma na, tini bij pôn nañ dî men.

¹⁸ Geriŋge yijare toj iyôn a tôn hen. Têrijn kêm to kwôni li na, yi na yiri a nô na, nijba, kwôni wo yij yijare toj iyôn a tôn hende to hen na, ôbi li têrijn na nañ yiri gañ. ¹⁹ Ken hôn mega wo yerŋge ré yi mega iyéy merê to Tunu toj hendi bô bôré to Emen bure sa mô bôreŋge a hen ré ba? Iyôn ba, kena sa yerŋge ré. ²⁰ Wôsa Emen kelêŋge nañ gara wo damañ. Iyôn ba, bi i i kôba, ré ay yiri uwôlijn hini emê sari a dî.

7

Kwôlo gengijn sa enjé yi

¹ Haw hen na kelêŋge kwôlo gay gay wo na ken li magtubu engeren hen. Kwo pôn perê wo gengijn sa enjé yi hen na, dô wo iba ré enje iyore ré. ² Nijba, bi kené yij yijare toj têrijn ré na, bi iba enje iyore to gengijn sari men, iyore kôba, enje iba wo gengijn sare men. ³ Bi iba ay yiri bij tamni men, tamni kôba, ré jôrijn kurôre yere ré men. ⁴ Wôsa iyore mô na sa yere ré, nijba, kurôre a na ôbi sa yere men, iba kôba, na sa yiri ré, nijba, tamni a na hende sa yiri. ⁵ Jôrijnge yerŋge ré, nijba, ka jôrijn yerŋge na kirijna tóoreŋge pôn wô yij né an bi kené berij yerŋge wô uwôlijn Emen kirijna a pôni an ken hô dañ hôrijn wô wo Sidan ma lamêŋge wô nêmé gemê yerŋge wo nañ hen.

⁶ Nijba, en geléngge na gelé dîba, na tóô a ené ay béngge hen né. ⁷ Tiri wori ba, en gey bi gawrê kém ré mô mamare mega nôbi en môrij hen iyôn, nijba, i i ba, Emen biri angari ka gengin sari sari. ⁸ Iyôn ba, en kôlij mamê men, yébé ka kwôrpêrji ma hen a men na, hena bay ré mô mamare môj kupê nôbi iyôn na, na anga dôri. ⁹ Nijba, hena bay ré nê m gemé yirji ré, ba, bi bay engin yirji wôsa engé na dô gôlij wo gemé yirji ré gôlji.

¹⁰ En ay tóô bij ka engin yirji nij hen (na nôbi a kelé ré, nijba, na Kelma a kelé) bi iyore ré kap kurôre ré. ¹¹ Hena hende ré karij nap kurôre ba, bi hende mô sa kôbri dîba, a engé iba wo danji ré, réba bi hende hera upé kurôre hôrij men, iba kôba, a dagé tamni ré a men.

¹² Kwôlo na kelé hen na, (na nôbi a kelé dîba, na Kelma ré) hena ôbi ayé bôô ré ôrij nap tamni to ay bôre ré, apa ré dôre meré nap dî ba, bi ôbi dagere ré. ¹³ Men, hena iyore toj hende ayé bôô apa kurôre ré na ôbi ayé bôô ré, apa ôbi ré gey meré nap tu ba, bi hende kapni ré men. ¹⁴ Wôsa iba wo ay bôri ré ba, na sa kibi tamni toj hende ayé bôô hende to hen, a ôbi ré yij kwôni wo Emen men, iyore to ay bôre ré kôba, na sa kibi kurôre woj ôbi ayé bôô bi wo hen, apa hende ré yij to Emen men hen. Hena ré na iyôn né ba, kamniji a yé ka *kagemi, bi wo dôd ba, bay na ka séli tu Emen a hen. ¹⁵ Nijba, hena iba wo hôn Emen né, ré gey kapê tamni toj hende ayé bôô ba, bi ôbi kapne, men, hena iyore to hôn Emen né, apa ré gey kapê kurôre woj ôbi ayé bôô hen ba, bi hende kapni men, peré bi wo wôô hen na, ani kani harji ré, wôsa Emen uwôgêna bi nana mô nap bôô jalé. ¹⁶ Mini, iyore toj hende ayé bôô hen, ma hené iyen wo meré gôlij nap kurôre woj ôbi hené Emen né hen ba? Men, jôbi ôbi ayé bôô hen, já hené iyen wo jeré gôlij nap tamnem toj hende hené Emen né hen ba?

Bi jé lèrenge yi mega Emen gey hen iyôn

¹⁷ Tóô to en ay bij bay ayé bôô a na: bi i i kôba, li jé wori nap gwasoyri wo Kelma na biri hen. Men, bi ôbi li jé lêri wo ôbi na li kirija Emen na uwôgêjni hen men. ¹⁸ Hena kwôni na ré wal keñ nij, kirija Emen na uwôgêjni hen na, bi woge wô ménê gerêri ré nij men, hena kwôni wo na ré wal keñ né, kirija Emen na uwôgêjni hen na, bi ôbi wal keñ ré nij men. ¹⁹ Walé keñ na ani ré men, walé keñ né kôba, na ani ré a men, nijba, anga dôri ba, na bé kwôlé sa tóô to Emen a pôn dô a na angap lê ka dôri. ²⁰ Iyôn ba, bi i i kôba, mô kini uwôgé wo Emen na uwôgêjni ya hen. ²¹ Hena na jeré na lema apa Emen

na ré uwôgem na, bi ju ange ré, nijba, hena jeré uwôn tulmô kirij ka a lê ap já meré sam senge na, ju woge wô meré sam senge. ²² Wôsa kwôni wo na lema apa Kelma ré uwôgeri ba, na kwôni wo mô sari senge wo Kelma a na ôbi sari. Nijba, kwo na kema iyore nij apa *Krist ré uwôgeri ba, ôbi na lema wo Krist.

²³ Emen a keléngge, nap anga gararji nap hen. Iyôn ba, kena kari nij dîba, ken yi limé ka gawrê ré nij. ²⁴ Yènên, i i ba, na nap jé lêri jé lêri kirija Emen na uwôgêjni hen. Iyôn ba, bi i i kôba, mô nap jé wori, jé wori bi wo hen.

Kwôlo gengin sa mamê nap yébé ka kwôrpêrji ma

²⁵ Kwôlo na ken engeren gengin sa mamê hen na, Kelma ben tóô to gengin sarji ré, nijba, kwôlo en kôl hen na, ena gawra senge nijba, na wô sa kibi bô deré wo Kelma apa ré, yé bé bôô sara hen.

²⁶ Nap gusij to haw hen na, ermé wupé a na: dô wo iba ré mô mamare mega ôbi môrij hen iyôn mera. ²⁷ Hena jeré enge iyore nij ba, ju dagere ré nij men, hena jeré enge ré tô ba, ju dô bul mera men. ²⁸ Nijba, hena iba ré enge iyore ba, ôbi li na têrij né men, hena temale ré enge iba ba, hende li na têrij né a men, nijba, bijé nap bay engé yi bay ka hen na, bay a gelij gusij sa terare a nâ, kupê nôbi ba, en gey deréngge na bô gusij hende to hen a dî.

²⁹ Yènên, kwôlo na keléngge a na: kirij kô nij, iyôn ba, ka engin yirji ba, bi mô mega wo ciré engin né tô men. ³⁰ Ka mô nap cémé tirji a ba, bi mô mega ciré mô nap bô emé ré iyôn men, ka sê peré ba, bi mô mega ciré mô nap peré ré iyôn men, ka kel are ba, bi mô môj ciré ôrij nap ani ré iyôn men, ³¹ ka tóbe yirji bô anga sa terare a nâ ba, bi bi bôrji sara ré, wôsa sa terare môj wo yij haw hen iyôn na, a yé dé dé ré.

³² En gey bi kené erem kwôlé wôni ré, kwôni wo enge iyore ré tô na, erem na sa anga Kelma men, diré lê iyen a diré dé tu Kelma ba men. ³³ Nijba, kwôni wo enge iyore na, ange na kwôli anga sa terare a nâ men, diré lê iyen a diré lê anga ré dôrij tamni ba men. ³⁴ Ap ermé wori yi kini wôô. Men, iyore to kurôre nap men, toj temale a men na, bay erem na sa anga Kelma, wôsa bay gey yé kari nap jé lèreji men, ermé woji a men. Nijba, to enge iba na, erem na sa anga sa terare a nâ men, erem na ba, teré lê iyen a teré déj tu kurôre ba a men.

³⁵ En kôl hen iyôn, na wô deré wonge dîba, na wô déngge ani sarjge a ré, ap bi kené lij angap derôre men, ka dôri men, kené ayij yernge kém bij Kelma a men.

³⁶ Na kelèngge kwôlo gengijn sa bay gusô ka genge ciré karijn hen. Hena kwopj iba ré bô mega diré li dô ré naj ton iyore men, hena doy engé iyore ré diiri aj ôbi erem diré engé iyore na, iyôn ba, bi ôbi engé mega wo bôri gey, dîba na têrijn a ôbi ré li hen né. ³⁷ Nijba, kwôni wo fu bôri iyêre aj gemijn yiri aj naj bôô geyé wori a ôbi ré genge diré engé hendi gusôri ré na, ôbi li dô. ³⁸ Iyôn ba, kwôni wo engé hendi gusôri ba, li dô men, kwo enje ré ba, li dô damaj a men.

³⁹ Iyore to kurôre ya na, bi hende mô tumôri a yôd, nijba, hena ôbi ré ma na, hende na sare senje aj hena hende ré gey ba, a engé iba wo bôre gey, nijba, bi ôbi na megare ôbi ayê bôô. ⁴⁰ Hena hende ré mô hen iyôn mera ba, réé derê. Na ermé wupê nôbi a hen. Nôbi kôba, Tini Emen mô hôn a men.

8

Tanare to bay tibijn kamrê

¹ Haw hen na kelê na kwôli tanare to bijné tebijn kamrê hen. Tiri wori ba, «Nabay kêm nana bay henê are» mega wo ken kôlij hen iyôn, aj gawra dij dengôri, nijba, peré a bijn yênem nééri tô ayê bôô tori a dî. ² Hena kwôni ré erem mega wo diré na ôbi henê are na, ôbi hôn na mega wo réé hônijn hen iyôn ré tô. ³ Nijba, hena kwôni wo pur Emen ba, Emen hôn men.

⁴ Iyôn ba, kwôlo gengijn sa anjan emê ka bay tebijn kamrê hen na, nana hôn wo bay ré na ani sa terare a nà ré, nijba, ré na Emen a ré pôn nêj mera. ⁵ Na tiri wôsa derômaran a men, sa terare a nà a men na, bijné pô are kwône lij emen men, lij kilmé a men. Bijné bôrij mega ré na emen haji, ⁶ nijba, kwona nabay ba, Emen na pôn nêj hari, ôbi a na lbarna wo dî are kêm men, nana môrijn gejn biri hen men, Jésus Krist a na Kelma pôn nêj men, na sa kibri a are kêm ré yjn ya hen men, sa kibri a nana môrijn gejn hen a men.

⁷ Nana hôn wo kamrê ré na ani ré, nijba, bijné kwône hôn kwôli bi wo hen né. Ka na hônijn naj kamrê hen na, kirjina bay ôm tanare to bay tibijn kamrê hen na, bay bô mega wo ré na kwôy kamrê baa ya, baa ya. Ay bay bô mega ciré *kagem tu Emen wô kibi kwôy kamrê bi wo ciré ôm hen. ⁸ Nijba, na anjan emê a ôrijn naj na ligi Emen a ré, hena nana ôm né ba, en mêne ani ré a men, hena nana ôm kôba, naa uwôrijn ani ré a men.

⁹ Hena ré hen iyôn hari kôba, ken bô dô, wô wo emê bi wo ken ôm naj bô geyé wonje hen na, maa lê aj ka iya tô kwôlo Emen a hen, maa lij têrijn. ¹⁰ Wôsa hena

kwôni ré gelem jôbi wo ju hôn are bay ka hen, aj ju mô ôm emê kibi kamrê na, kwo ré gelem hen ajna ré iya na, ôbi a geyé emê tanay kamrê mega wo jôbi ju ômijn hen iyôn men né ba? ¹¹ Na iyôn ajna, henê are kam bay ka hen, ré mênê yênem wo iya wo *Krist ma wô sari men hen. ¹² Na hen iyôn a, kené li têrijn naj yênerjge men, ken mênijn ermé woji wo dê hen men, lê are bay ka hen iyônji hen na, ken li na têrijn naj Krist hen. ¹³ Na ôbi á, hena anjan emê réé lê aj yênen a lij têrijn na, na emê tanare ré kwôy yôd wô wo maa lê aj yênen a hô lê têrijn sôn.

9

Anja gengijn sa ôbi jé

¹ Nôbi, en nê m lê are sa keben men, ena *ôbi jé bi men, en gel Kelma wona Jésus bi men, kenbay a na ari gelé ka jé wupé wo tô Kelma a men. ² Hena ené na *ôbi jé tu bijné ka pôni a ré kôba, kenbay ba, ena *ôbi jé turjge a, wôsa kena ari gelé ka jé wupé wo en li mega *ôbi jé iyôn tô Kelma hen.

³ Kwôlo na kelê dôrijn kwôlê san a kirjina bijné lèn pôm a na:

⁴ Nôbi kôba, en nê m lê are ené emê men, yê men wô kibi jé wo en li hen né ba? ⁵ Mega wo bay jé ka pôni men, yêné Kelma men, Piyêr a men ôrji kirijn naj yéberji kôbriji a hen ba, nôbi kôba, réé ené engé iyore ba, réé ené nê m ôrijn naj tu kôbena hen iyôn men né ba? ⁶ Na ba, na nijba naj Barnabas mera a réé lê jé kwa kwopj deré kwôlê hen wô abijn yerni ba? ⁷ Na ôbi kumbul wo yôn a sêj kumbul ajna ré têbe yiri gan ba? Men, i a yagê tinador ajna ré ôm yere ré ba? Men, i a abê lari ajna réé yê kubarji ré ba?

⁸ En ay na lê jé gawré a ené gengijn kwôlê bi wo hen mera ré, nijba, tôô to Emen kôba, kôl hen iyôn men né ba? ⁹ Na lij bô magtubu tôô to *Moyis a kôl iyôn ba: «Hena kelba ré dô kaw ba, jeré harê kibri ta ré?» A hen ba, Emen anje na wô kelba ba? ¹⁰ Ôbi kôl kwôlê bi wo hen gengijn na sarni nijba ré ba? Ew na wô sarni ajna na ré lij bô magtubu to Emen a hen. Iyôn ba, kwôni wo yage ba, dî bôri na sa yagê wori bi wo hen men, kwo ti kaw ba, dî bôri na sa gusijniji a men. ¹¹ Hena na niné ci kay anjan Tunu perêrjge a ajna kené béni ari upé ka sa terare a nà men hen ba, na anjan ba? ¹² Hena ka pôni ka engerêjge are hen ba, nijba nini nê m engerêjge are dê aj sôn ré ba?

Nijba, nini engere are bay ka hen kôbrêjge a ré men, nini fu bôrni sa are a kêm wô wo Kwôlo Dôri wo Krist ma ré gusirijn. ¹³ Ken hôn, ka li jé bô *iyéy Emen

a na, uwòjñ anḡaḡ emèrji na kirij bay ka hen men, ka li jé kini bè kwòbe a kòba, cèjñi na anḡaḡ bè kwòbe bay ka hen men. ¹⁴ Na mega bi wo hen iyòñ a, Kelma ré ayij tóri bi bay deré Kwòlo Dòri ré uwòjñ ari emèrji wò kibi deré kwòlè bi wo hen men.

¹⁵ Nijba, nòbi na, en li hen iyòñ né kwòy, aḡ haw hen wo en kòl hen iyòñ kòba, na wo ené enḡerij ani kani ré. En ma ba, dò gòlij wo kwòni ré mène yi yé wujé wo gengij sa jé bi wo en li senḡe hen. ¹⁶ Wòsa hena ené uwòl béré Kwòlo Dòri ba, na dijñ dengòn né, nijba, na anḡa Emen a déñ erej san a, wòsa hena ené uwòl béré Kwòlo Dòri bi wo hen né ba, kwòlè a òren. ¹⁷ Hena ené uwòl béré najñ bò geyé wujé ba, en nèm uné sa kòben, nijba, hena ené uwòl béré najñ bò geyé ré ba, na Emen a déñ erej a san a. ¹⁸ Iyòñ nij ba, anḡaḡ sa kòben ba, na mi ba? Na béré wo en uwòl bi mera, aḡ en kaḡ enḡeré anḡaḡ tébè sa kòben gengij sa béré wo en uwòl hen.

¹⁹ Bi wo ena sa yen hen hañé kòba, en li yen mega lema wo òijé kêm, aḡ bi ené gòlij najñ gawrè damañ. ²⁰ Hena ené mò peré Jubñé ba, en li yen mega Jubñé iyòñ, bi ené gòlij najñ ci. Bi wo tóò tò Moyis òm san né hen kòba, kirijna en mò peré ka bi kwòlè sa tóò hende to hen na, en li yen mega ené bi kwòlè sa tóò hende to hen men, bi ené gòlij najñ ci. ²¹ Men kirijna en li jé peré òijé ka na Jubñé ré hen na, en mò mega kwòni wo na Jub né iyòñ men, en li hen iyòñ wò gòlij najñ ci. Hena, ré na hen iyòñ kòba, en dí tóò to Emen aḡ né, nijba, en li na tóò to *Krist. ²² Kirijna en mò peré òijé ka iya a ba, en li yen mega òbi iya iyòñ, bi ené gòlij najñ ci men, en bul yen gay gay hen iyòñ, bi ené gòlij najñ ka pòni najñ geré wo gay gay. ²³ En li are bay ka hen, na wò Kwòlo Dòri aḡ bi ené uwòjñ deré wo yi bò a hen.

²⁴ Ken hòñ, bò gere a na, na òijé kwòne a geré, nijba, kwòni pòn nèj a uné sa kòbri. Iyòñ ba, ken ge gere tojñ uwòjñ sa kòbi hen dí. ²⁵ Òbi gere wo yòñ yòñ wo jò yiri sa anḡa gay gay a ba, na wò uwòjñ gwòyé nijba, na kwo a mènij tò hen, nijba, nabay ba, nana li jé na wò uwòjñ gwòyé wo a mènij né kwòy hen. ²⁶ Iyòñ ba, nòbi en ge na gere tojñ iyòñ a tòñ hen né men, kirijna en ay kòben ba, en dijñ are yòd díba, en meremné ré. ²⁷ Men, en gelij yen gusij men, en liri lemnae men, aḡ bi kwòlo ené dò bijñ òijé ka òanḡi hen na, bi nòbi kòba, ené uwòjñ deréri men díba, bi ené nal ré.

10

Anḡaḡ gelé ka kam Israyèl gel

¹ Yèñèn, en gey bi kené hòñ mega wo mòjèrni kêm na ré mò tò kirij ka geri a men, bay kêm na ré òijé cér wo dami hen a men. ² Tò kirij ka geri bay ka hen men, cér wo bay na òijé hen a men na, yi mega bay na ré liji batém kêm mega bay tò *Moyis iyòñ. ³ Men, bay kêm òmji kwò wòñ gijé wo Emen ⁴ men, bay yi kam kaḡ gijé ka Emen a men. Men, bay yi kam kaḡ gijé ka so kabré keram a ka ó najñ ci hen. Keram bi wo hen, na *Krist bi najñ yiri. ⁵ Cègi are bay ka kêm hen kòba, bò Emen dòri sa ka pòni a ré kwòne, na òbi a, temayrijí ré yijñ bijak bijak deré gwòlè hen.

⁶ Iyòñ ba, are bay ka hen yi mega anḡaḡ gengé perèrna, bi doj anḡa habijñ ré lèna mega wo na lijñi hen iyòñ né. ⁷ Yéñge bay tibé kamré mega ka pòni na yijñ hen iyòñ né, mega wo na lijñ bò magtubu to Emen a kòl iyòñ ba: «Bay mò òm men, yi men, aḡ henaji ta wòò.» ⁸ Na yéñge bay yijñare tojñ iyòñ a tòñ mega ka pòni perèrji a na lijñ hen iyòñ né, bay na li hen iyòñ aḡ òijé na ma sak tòre wòò kibi subu tu tare pòn. ⁹ Na sélénge Krist mega wo ka pòni na séljñ Emen hen iyòñ né, bay na li hen iyòñ, aḡ kalaw na gederéji duu. ¹⁰ Barénge mega wo ka pòni na òarijñ hen iyòñ né, bay na òar hen iyòñ, aḡ mana wo Emen wòñ òbi deré kirij hen, na sa derji.

¹¹ Are bay ka hen sa sa kam Israyèlñé mega anḡaḡ gelé iyòñ wò halijñ ka òanḡi men, na lijñ bò magtubu to Emen a wò halèna nabay ka kemnéngi ka tò terare baa dí wo ta keré sarna nijñ hen men. ¹² Iyòñ ba, hena òbi ayé bòò ré erem mega wo òijé òubú iyère tò ayé bòò wori a ba, bi òbi bò dò wò wo maa kurijñ. ¹³ Anḡa gay gay ka sélénge hen na, na sél na òijé kêm hen iyòñ men, nijba, Emen na òbi bòò pòn díba, a dé bi anḡaḡ sélé bay ka hen ré òé sarñge ré men, òbi a béna geré bi nana òebijñ gerañ tò a, aḡ bi nana dòrijñ bò a.

Pol yége maa Kworèntipè gengij sa kamré

¹⁴ Miljèn kañé, na òbi a, ené kelénge hen, gerijñge kamré. ¹⁵ En iyèl mega ené kòlijñ na bay tu melèné iyòñ, kenbay ken kòbe bò kwòlo na kelè hen. ¹⁶ Gwoyi yé kam to Kelma to nana lijñ Emen dosé wò sare hen ba, gel na wo nana bijñ pòni najñ kwòbri Krist ré ba? Men, mapa wo nana òijé hen ba, gel na wo nana bijñ pòn najñ yi Krist a men ré ba? ¹⁷ Mega wo mapa pòn hari aḡ nabay ka kwòni hen nana òanḡi sara hen na, gel na wo nana na kuròñgi yi

wo pôn, wôsa na mapa bi wo pôn hen a nabay kêm nana cén hen.

¹⁸ Berèngge *Israyèl ka òm anɗan bɛ kwôbe hen na, bay bijn pôn na nap Emen wo kini bɛ kwôbe bay ka hen yi gengin sari hen ré ba? ¹⁹ Na ba, en gey kelê tanare to bay ré tibijn kamrê hen ba, ré na are ba? Réba en kôl kamrê a ré na are dî ba? ²⁰ Na hen iyôn né. Nijnba, en kôl iyôn ba, anɗa bay henê Emen né bi bi bay ré bijn kwôbe hen na, bay bijn na tunu to habijn dîba, bay bijn na Emen né men, en gey bi kené bijn pôn nap tunu to habijn né a men. ²¹ Ka yê are bô gwore to Kelma men, hô yijn nap gwore to tunu to habijn a men né, men, ka emê nap Kelma men, hô emê nap tunu to habijn a men né. ²² Hena kené li hen iyôn ba, ken woge bi Kelma ré li terbére. Na ba, néérna a gôljin kwori ba?

Lê are kêm uwôljin hini emê sa Emen a

²³ Ken kôl: «Are kêm na kap lê» na tiri, nijba, are kêm dô lê ré men. «Are kêm na kap lê», nijba, are bay ka kêm hen a bijn églis néere ré. ²⁴ Bi kwôni woge derê wori mera ré, nijba, bi woge derê wo megêri dî.

²⁵ Tanare kêm to bay dîjin gara hen na, keléngge ken òm mera dîba, bi ken eremnéré kwôlê wôni sara ré. ²⁶ Wôsa lîp bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Sa terare nap anɗa kêm ka yi sara ré na ka Kelma.»

²⁷ Hena ôbi henê Emen né wôni ré uwôgèngge kené ô emê are nap dî anɗa kené gey erê na, emèngge are kêm ka ôbi béngge hen mera dîba, ken engere tôrji ré.

²⁸ Nijnba, hena kwôni ré keléngge iyôn ba, tanare to hen, na to bay ré tibijn kamrê ba, ken òm né, wô kelê bi wo ôbi keléngge nij hen men, wô suné wo ôbi sun hen a men. ²⁹ En kôl na wô suné wori ôbi dîba, wô suné wom né, wôsa suné wo kwôni wo ðanɗi a jôren lê anɗa bôn gey hen ba? ³⁰ Hena ené lîj Emen dosé dema, ené òmijn are tô ba, i a kôlen pôm wô kibi emê bi wo en òm hen ba?

³¹ Iyôn ba, anɗa yôn yôn ka ken òm men, ka ken yi men, anɗa gay gay ka ken li a men na, ken li wô uwôljin hini emê sa Emen a. ³² Lèngge ani kani ka a mênê Jubnê ré men, Grêknê ré men, églis to Emen né a men. ³³ Nôbi kôba, en li na hen iyôn men, en li are kêm bi ré dôrijn gawrê kêm dîba, en woge na derê wujnê nôbi mera ré, nijba, en woge na derê wo bijné kêm an bi bay ré uwôljin gelê.

11

¹ Ayenge ken lîj ari gengé kanɗe mega wo nôbi kôba, en ay *Krist lîj ari gengé kapê iyôn men hen.

Bô églis a ba, bi iyore ha sare nap mindil

² Iyôn ba, en denéngge wô wo ken gôrbin sa jé lèren ré men, sa anɗa na en geléngge hen ré men, ken cubu turnɗe tô ari gelé ka Krist ka bay na gelen an nôbi kôba, en geléngge men hen. ³ Nijnba, en gey bi kené hôn dô wo ôbi sa impê kêm ba, ré na Krist men, iba ré na ôbi sa iyore men, Emen ré na ôbi sa Krist men. ⁴ Iba wo uwôl Emen ley, dô kwôlê lay anɗa ré dôbe ani sari na, ôbi uwôl tayre sa Krist wojn ôbi sari a. ⁵ Nijnba, iyore toni to uwôl Emen ley, dô kwôlo hena kibi Emen a ley, a ré ha sare ta ré ba, yi mega hende ré uwôl tayre sa kurôre wojn ôbi sare hen men, yi mega hende ré dul na sare iyôn a men. ⁶ Wôsa hena iyore ré ha sare ré ba, bi hende ka sare an. A hena karêre ré yere tayre na, bi hende ha ta. ⁷ Iba a dôbê ani sari a ré, wôsa ôbi gelijn nap Emen men, na ôbi ulê hini emê sa Emen a a men, nijba, iyore ba, uwôl na hini emê sa kurôre a. ⁸ Nijnba, Emen na dô kabrê na iyore a ré lîj iba ré, nijba, na kabrê iba a, ôbi na ré dô lîj iyore dî. ⁹ Men, Emen na li iba bijn iyore ré, nijba, ôbi na li iyore bijn iba dî. ¹⁰ Wô kibi *mané ka derômaran a na, dô wo iyore ré ha are sara, bay a gelé wo hende ré na hendi dôbê sare bijn kurôre. ¹¹ Tô Kelma na, iyore na sa yere ré men, iba kôba, na sa yiri ré a men. ¹² Wôsa mega wo bay dô iyore yi iba hen hari kôba, iyore a yê iba men, iyôn ba, bay kêm henaji na ligi Emen a.

¹³ Erméngge ken gel, hena iyore ré uwôl Emen an baa harê are sara ba, dé ba? ¹⁴ Dé wo Emen dî iba hen, gel wo hena iba ré dî gusiri sari yèpnê ba, ré yi tayre iyôn né ba? ¹⁵ Nijnba, kwo iyore a gusiri sare ré yèpnê ba, uwôl na hini emê sara, wôsa Emen dî gusiri sa iyore bi ré yi mega anɗan tèle sare iyôn. ¹⁶ Hena kwôni ré gey narê kwôlê bi wo hen a ba, kwôlo en kôli a na: nibay na, hara woni wo gelijn iyôn na, nap men, églis to Emen to kôl iyôn kôba, nap a men.

Gwoy emê wo Kelma

(Mt 26: 26-29, Mk 14: 22-25, Lk 22: 15-20)

¹⁷ Nijnba, kwôlo na keléngge hen na, en haléngge na halê dîba, na denéngge ré, wôsa ðanare tonɗe lèngge habrê daman dîba, lèngge dô ré. ¹⁸ Kwôlo tumô wo na kelê a na: bijné kôlen kirijna kené ðan ba, kené karijn gay gay an en bô mega wo kwôlê woji bi wo hen kwari ré na tiri a men. ¹⁹ Wôsa karipare to ken karijn hen, a lê anɗa kené hônijn bijné kap bay bôô pôn ka perèngge a hen. ²⁰ Iyôn ba, ðanare to

ken dan hen na, gel wo kené dan na wô emé kwô wo Kelma ré, nɔ̀nba, ken òm na ani. ²¹ Wôsa kirɔ̀na ken mô wô emé na, i ba iyèlbe na wô yiri wori, menba, ka pòni kuròŋ liji men, ka pòni kwoyré ta men. ²² Iyére tongte to kené òmɔ̀p are men, yɔ̀p are men, naɔ̀ ba? Hen ba, ken bô églis to Emen mega ani ré ba? Hen ba, ken sul na ka anɔ̀gaji naɔ̀p hen ba? Hen ba, en keléŋge na iyeŋ ba? Mega hen iyòŋ ba, en denéŋge ba? Na denéŋge sa kwo hen a ré kwôy.

²³ Anɔ̀a en geléŋge hen na, Kelma na gelen men. Bô yoyre to bay ca ñirɔ̀ni hen na, òbi ay mapa ²⁴ menba, liɔ̀ Emen dosé aɔ̀ ñiilè aɔ̀ kòl iyòŋ ba: «Kwo na na, yi mega kuròŋgi yen wo na ayè bé wô sarŋge, léŋge hen iyòŋ iyòŋ ken ermɔ̀p san a.» ²⁵ Cègi emé a na, òbi bɔ̀ji care top yè tɔ̀nador mega wo òbi ré bɔ̀nji mapa hen iyòŋ aɔ̀ òbi kòl iyòŋ ba: «Gwoy care top yè tɔ̀nador to na na, na gwore to gel bɔ̀nare to kòrbi to Emen naɔ̀p ñipé naɔ̀p geré wo kwòbren. Kirɔ̀n ka yòŋ yòŋ ka kena yè na, ken yi ermɔ̀p san a.» ²⁶ Wôsa kirɔ̀na ken òm mapa bi wo hen men, ken yi care top yè tɔ̀nador hende to hen a men na, ken hò uwòl na béré temay Kelma hen kwôy wo òbi a herap.

²⁷ Iyòŋ ba, kwòni wo òm mapa wo Kelma men, yi care top yè tɔ̀nador tori a men, naɔ̀p tò geréri ré na, òbi li tɔ̀rɔ̀ŋ gengɔ̀n sa kuròŋgi yi Kelma men, gengɔ̀n sa kwòbriri a men. ²⁸ Iyòŋ ba, i i ba, bi kòbe bòri aɔ̀ bi òm mapa men, yɔ̀p care top yè tɔ̀nador men.

²⁹ Wôsa hena kwòni ré òm men, yi men aɔ̀na ré erem mega wo ré na kuròŋgi yi Kelma ré na, òbi li hen iyòŋ uwòlɔ̀n na kwòlè sari a. ³⁰ Na òbi á, ka pòni kwòne perèrŋge a hen, ré iyay men, òmɔ̀p men, ka pòni map a men hen. ³¹ Hena nana jó kwòlè sarna ba, bay a jeré kwòlè sarna ré nɔ̀p. ³² Hena Kelma ré jó kwòlè sarna ba, òbi halèna na halè dɔ̀ba, òbi gey bi bay ré sa perèna naɔ̀p ñipé kêm né.

³³ Iyòŋ nɔ̀p ba, yènèn, kirɔ̀na ken dan wô emé are ba, ken gemɔ̀p yernge dem. ³⁴ Hena kuròŋ né li kwòni ba, bi ema anɔ̀gari iyére tori a dema ré era tò, aɔ̀p bi uwòlɔ̀n bòri gemɔ̀p megéri, dò gòlɔ̀p wo ken dan aɔ̀p uwòlɔ̀n kwòlè sarŋge a. Tò kwòlo baa hen na, kirɔ̀na na bɔ̀n upéŋge dema ené geléŋge geréri tò.

12

Gwoyoy jé lè wo Tunu bɔ̀n kwòni
(Epès 4: 4-16, Ròm 12: 3-8)

¹ Yènèn, kwòlo gengɔ̀n sa anɔ̀gari bé ka Tunu bɔ̀n ñipé hen na, en gey bi kené hòn men. ² Ken hòn, kirɔ̀na na ken baɔ̀p hené Emen tò hen na, bay na wuréŋge dè dè aɔ̀p

léŋge aɔ̀p ken tebe kamré kaɔ̀p menéŋ hen. ³ Òbi a, ené keléŋge kwòni wo tòm Jésu ré mène ba, na Tini Emen a biri a ré kòl hen né, nɔ̀nba, kwòni wo kòl «Jésu ré na Kelma» na, na Tini Emen a biri a ré kòl hen.

⁴ Jé lè wo gengɔ̀n sa Tunu na, tòri gay gay hari, nɔ̀nba, Tini Emen hende to pòn nɔ̀n hen a bé. ⁵ Gwoyoy jé lè bɔ̀n Kelma na, tòri na gay gay, nɔ̀nba, jé bi wo kêm hen liɔ̀p bɔ̀n na Kelma. ⁶ Gwoyoy jé are na gay gay haji, nɔ̀nba, Emen bi wo pòn nɔ̀n hen a bé gwoyoy jé bi wo hen. ⁷ Na i i kòba, Emen a biri jé lè wo gel mega wo Tunu ré naɔ̀p dɔ̀, bi ré liɔ̀p jé bɔ̀n ñipé kêm. ⁸ Tini Emen a bɔ̀n gawra wo pòni iyèl naɔ̀p tu melènè men, bɔ̀n kwo danɔ̀gi iyèl naɔ̀p geré hené are men. ⁹ Na Tunu hende to hen a bɔ̀n kwo na, ayè bôò men, kwo hen, néé woɔ̀p berarɔ̀p bay òmɔ̀pare men, ¹⁰ bɔ̀n kwo na, néé woɔ̀p liɔ̀p anɔ̀gari gɔ̀nè men, bɔ̀n kwo hen, kòlɔ̀p ñipé kwòlo hena kibi Emen a men, bɔ̀n kwo na, hené anɔ̀a Tunu ka hena ligi Emen a hen men, ka hena ligi tunu to danɔ̀gi a men, bɔ̀n kwo hen, iyèlè kibi kwòlo gay gay hen men, bɔ̀n kwo na, belé kibi kwòlè bi wo hen a men. ¹¹ Tini Emen hende to pòn hen a lè are bay ka kêm hen aɔ̀p i i ba, hende biri jé wo gengɔ̀n sari mega wo bòre gey.

Kewi yi gawra na pòn, nɔ̀nba, soderiɔ̀n kirɔ̀n kwòne

¹² Ken gel, kewi yi gawra na pòn hari, nɔ̀nba, soderiɔ̀n gay gay òbi wo soderiɔ̀n hen hari kòba, na yi wo pòn nɔ̀n. Krist kòba, yi na mega wo hen iyòŋ men. ¹³ Na hen iyòŋ a, Jubnè men, Grék men, lema men, kema iyore a men na, nabay kêm bay lèna batèm sa kibi Tunu hende to hen, aɔ̀p nana yɔ̀p yi wo pòn men, Emen bure hende mô bòrna pòn pòn kêm a men.

¹⁴ Wôsa kewi yi na pòn mera ré nɔ̀nba, sodiriɔ̀n kwòne. ¹⁵ Hena tée ré kòl teré na kòbi ré, iyòŋ ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelé wo hende kòl hen iyòŋ, a jeré bi hende ré yi kwa kewi yi ré. ¹⁶ Men, hena maa ré kòl díré na tu ré, iyòŋ ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelé wo òbi kòl hen iyòŋ, a jeré bi òbi ré yi kwa kewi yi ré. ¹⁷ Hena kewi yi a ré na tu pòn mera ba, maa woɔ̀p toyé kwòlè ba, ré yòŋ ba? Réba maa a ré na kewi yi pòn mera ba, gòni woɔ̀p ayɔ̀p gesami are ba, ré yòŋ ba? ¹⁸ Nɔ̀nba, Emen dɔ̀i kwa yi bi wo gay gay hen naɔ̀p kini kini mega wo bòri gey. ¹⁹ Hena na ré na kwa yi pòn mera ba, kewi yi ba, ré na yòŋ ba? ²⁰ Iyòŋ ba, kwa yi gay gay ya hari, nɔ̀nba, kewi yi na pòn hari.

²¹ Tu a kòlɔ̀p kòbi ju dòren né iyòŋ né men, sa a kòlɔ̀p tée ken dòren né iyòŋ né a men. ²² Kwa yi bi wo nana bô mega wo ré dè dè senge hen na, na òbi bi a na are

hen. ²³ Kwa yi wo nana bô mega ani ré hen na, na ôbi á, nana cubu turna sara men, kwo dé kelê kwôli ré hen ba, nana cubu turna sara damañ. ²⁴ Nijba, kwa yi bi wo yi tayre ré hen na, gey cibé tu tó a ré nij. Emen ñan yi aþ bi ka ré yi kini cibé tu tó a dema ré cibij tu tó a. ²⁵ Ôbi li hen iyôn bi kwa yi bi wo dè dè hen né karij ñap kewi yi ré, nijba, bi i i ba, ré ermij sa megari a dí. ²⁶ Hena kwa yi pôn né ômij ba, tó ka baa hen kôba, ômij men, hena kwo póni yiri ré dôri ba, tôrji wo baa hen kôba, yirji dôrji ñap dí men.

²⁷ Kenbay kêm kena yi *Krist aþ i i ba, yi mega kwa yiri iyôn. ²⁸ Bô églis a na, Emen dí na bay jé tumô, wôo wori ba, ôbi dí bay kibri, subu tori ba, na bay deré tó kwôlé men, bay lé gijé men, bay beraré ðijé men, bay lé ñap ðijé men, bay deré tumô kirij men, bay iyélé kibi kwôlo gay gay hen a men. ²⁹ Iyôn ba, bay kêm na bay jé ré men, bay kibi Emen ré men, bay gelij ðijé are ré men, bay lé anþaþ gijé ré men, ³⁰ bay beraré bay ômpare ré men, bay iyélé kibi kwôlo gay gay hen ré men, bay belé kibi kwôlé bi wo hen ta ré a men. ³¹ Ôrijge doy anþaþ bé ka dô dè megêrji hen.

Aþ na gelénge geré ka dôri ka dè ka hen aþ sôn.

13

Kwôlo gengij sa peré

¹ Hena ené iyél kibi kwôlo gawré men, kwo *mané ka derômarañ a a men aþa peré kirij ré ñap yen a na, en yi mega manañ wo ôm dèj iyôn men, musure to bay séèrè dèj iyôn hen a men. ² Hena ené ôrij ñap néé woþ kôlij kwôlo Emen men, en hôn anþa yi kini uwôbêrji a kêm men, en hôn anþa gay gay men, hena ené ôrij ñap ayé bôo wo nêm ôrgij ñap keram a men aþa peré kirij ré, ñap yen a na ena ani ré tó. ³ Hena ené pô ari upéren kêm bij ðijé men, hena ené ay yen bi bay ré uwoy aþa peré kirij ré, ñap yen a ba, na uwôrij ani ré a men.

⁴ Ôbi peré kirij na, na ôbi ulé bôo men, ôbi lé deré men, ôbi lé terbére ré men, na ôbi dè dengô ré men, na ôbi uwôyré yi ré men, ⁵ ôbi lé ani kaþ tayre ré men, ôbi woge deré wori mera ré men, bôri tari lew lew ré men, di bayi kwôlé ré men. ⁶ Anþa na kaþ derôre ré hen na, ôbi li yi deré sara ré, nijba, yiri dôri na sa anþaþ derôre dí men, ⁷ ôbi dí bôri jal sa are a kêm men, hena ré na mi mi kôba, ôbi gem ayé bôo wori dô men, ôbi dí bôri na sa anþa dôri a men, ôbi léjné sa are a kêm a men.

⁸ Kwôlo hena kibi Emen a a keré tó men, iyélé kibi kwôlo wo gay gay hen a keré

tó men, hené are kôba, a keré tó a men, nijba, peré kirij ba, a ñapé kwôy. ⁹ Wôsa hené anþana men, deré kwôlo Emen wona a men na, na kwari tó. ¹⁰ Nijba, kirijna anþa dô ceréd hen sa nij na, ka na lij baa geré hen a sa ñapé.

¹¹ Kirijna na en baþ kema na, na en iyél kwôlé woþ kampare men, en erem kwôlé woþ kampare men, en dô kwôlé woþ kampare a men, nijba, kirijna tun sur na nij na, en dí lé anþaþ kampare bay ka hen baa. ¹² Wôsa haw hen ba, yi mega nana gelénge na bô anþaþ gelé tunu a iyôn tó, nijba, tôre to cégè dema nana gelé sélé. Kwo haw hen ba, en hôn na kwarji tó, nijba, tôre to cégè, na hené deré jéd jéd mega Emen hônén dô hen iyôn men.

¹³ Haw hen are baa subu: ayé bôo men, dé bôo men, peré kirij a men, nijba, anþa dami gólji ba, na peré.

14

Kelê kwôli gwosoy jé lé wo Tunu bij kwôni

¹ Iyôn ba, wogénge peré kirij men, ken ôrij doy anþaþ baliyare ka Tunu bi hen men. Aþ kwoþ ulé béré kwôlo hena kibi Emen a hen, a bi léngge damañ dí men. ² Kwôni wo iyél kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi iyél na ñap gawré ré, nijba, iyél na ñap Emen, wôsa kwôni hôn bô iyélé wori bi wo hen né, aþ na ñap néé wo Tunu a ôbi ré kôlij kwôli anþa yi kini uwôbêrji a hen. ³ Nijba, kwôni wo uwól béré kwôlo hena kibi Emen a na, ôbi iyél bij na gawré, aþ ôbi bi bay gese tó ayé bôo woji a men, dôbijji ibiyare bôrji a men, jal bôrji a men. ⁴ Kwôni wo iyél kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi dôbij na yiri ibiyare gaþ, nijba, kwo uwól béré kwôlo hena kibi Emen a hen na, ôbi bij na églis néere hen.

⁵ En gey bi kenbay kêm kené iyél kibi kwôlo wo gay gay hen hanþe, nijba, en gey bi kené uwól béré kwôlo hena kibi Emen a hen damañ a men, wôsa kwôni wo uwól béré kwôlo hena kibi Emen a ba, dè kwo iyél kibi kwôlo wo gay gay hen. Hena ôbi iyélé kibi kwôlo wo gay gay bi wo hen, ré dô bô kwôlé bi wo hen dôbij ibiyare bô églis a ré ba, a lé ñap kwôni ré. ⁶ Iyôn ba, yénén, hena ené ô yerjge a aþ en iyél kibi kwôlo wo gay gay hen, aþa ené yége sa kwôlé wóni béjge né men, sa anþaþ hené kani ré men, en uwól béré kwôlo hena kibi Emen a ré men, en gelénge ani ré a men ba, ena ôbi lé ñap ken ba?

⁷ Yi mega tégè men, jéjgé men iyôn, hena tôrji ré ôm nérij né ba, kwôni a lé iyen a ré hené kurôrijji ba? ⁸ Men, hena tóo burunþu ré ôm ñap gerére ré ba, kwôni a lé iyen a ré hené wo ré na toþ kumbul

ba? ⁹ Yi mega kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo ðanji iyôn. Hen ba, kwôni a henê bô kwôlo ôbi iyêl hen iyeŋ ba?

Wôsa kwôli bi wo hen hônij dô ré men, yi mega wo ôbi ré iyêl na iyôn a tôn iyôn a men. ¹⁰ Kibi yê wo gawré sa terare a na na, kwône nijba, kwo pôn nêŋ wo bôri baa hônij ba, nap. ¹¹ Nijba, hena enê hôn kibi yê wo kwoni iyêl hen né na, ena kerga tiri a men, nôbi kôba, ôbi na kerga tun a men. ¹² Mega wo yerŋge gwangge sa wogé anŋan baliyare ka gengin sa Tunu hen iyôn na, wogéŋge ka a biŋ églis néere hen dî.

¹³ Na ôbi á, kwôni wo ré iyêl kibi kwôlo wo ðanji na, bi uwôl Emen bi ré biri diré nêŋ derê bô kwôlê wori bi wo hen ta. ¹⁴ Wôsa hena enê uwôl Emen nap kibi kwôlo wo ðanji na, na tunun a uwôli hen mera ðiba, henê anŋanê li ani kani ré. ¹⁵ Iyôn nij ba, na lê iyeŋ ba? Na uwôli nap tunun men, na uwôli nap henê anŋanê a men, men, na kibri kurôn nap tunun men, na kibri kurôn nap henê anŋanê a men. ¹⁶ Ju toy, hena ré na tunun a lij Emen dosé ba, kwo mô kwam a hen ba, a henê bôri na iyeŋ a ré degé sara ré na tiri ba? Wôsa tiri wori ba, ôbi hôn bô kwôlê bi wo hen né. ¹⁷ Ju lij Emen dosé dô ham, nijba, li nap kwo mô kwam a hen né.

¹⁸ En lij Emen dosé wôsa en iyêl kibi kwôlo wo gay hen, gelêŋge kenbay kêm. ¹⁹ Nijba, bô églis a na, en iyêl kwôlê ðêj iyôn wo bay hôn bôri aŋ en gelijji are dô gôlij iyêlê kwôlo kwôni wo na kibi kwôlo bay hôn bôri ré hen.

²⁰ Yênen, bi ermê kwôlê wongge yi mega kwo kamrê iyôn né, nijba, ken erem kwôlê wori suriyare dî. Kwo gengin sa lê anŋa habij a ba, bi ermê kwôlê wongge ré yi mega kwo kamrê ka dê iyôn. ²¹ Lij bô magtubu to Emen kôl iyôn ba: «Kelma kôl iyôn ba:

«Na bé ðiné ka iyêl kibi kwôlo ðanji, a iyêlij ðiné kapê bay ka hen men, na iyêléji nap geré wo kergê men, bi wo hen kôba, bay a toyé ré a men.» »

²² Mega hen iyôn na, iyêlê kibi kwôlo wo gay hen na, yi gengin na sa ðiné ka ay bôri ré hen, nijba, ulê béré kwôlo hena kibi Emen a na, yi na wô sa bay ayê bô ðiba, yi na wô sa ðiné kêm né. ²³ Hena bay ayê bô ré ðan aŋa ré iyêli kibi kwôlo wo gay hen, aŋa ka ay bôri ré réba, kwôni iyôn mera ré sa perêrji a ba, bay a berêji mega kwôbrê iyôn ré ba? ²⁴ Nijba, hena kenê dô kwôlo hena kibi Emen a nap kibi kwôlo bay hôn hen, aŋa kwôni wo ré ay bôri ré réba, kwôni iyôn mera ré sa ba, a henê tô kwôlê wo ken dô hen derê. Aŋ kwôlê bi wo hen, a bé tiri a jôrij sa têrij

tori a. Men, bay a jerê kwôlê sari a nap kwôlê bi wo ôbi toy hen a men. ²⁵ Aŋ ermê wo uwôbe bôri a hen na, a yé tu wolé nô, aŋ ôbi a dê kwini tôn ayij kibi Emen kelê iyôn ba: «Na tiri wo Emen na perêrŋge a bi.»

Anŋan lê ka nap gerêrji gerêrji bô églis a

²⁶ Yênen, ka lê iyeŋ nij ba? Kirija ken ðan ba, bi i i kôba, soŋ nap jé lêri, bi kwo pôn bi kebe kurôn men, kwo pôni bi gelij ðiné are men, kwo ðanji yi ôbi yêgê sa kwôlo Emen wo yi kini uwôbêri a hen men, kwo pôn bi yi ôbi iyêlê kibi kwôlo gay gay men, kwo pôni bi yi ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ta a men. Lêŋge hen iyôn kêm, ken dôbij ibiyare bôrŋge a. ²⁷ Hena ðiné ré iyêl kibi kwôlo kwôni hôn né na, bi gawré wô ðéba subu iyêl pôn pôn aŋ kwôni wo ðanji dô bô kwôlê bi wo bay iyêl hen ta. ²⁸ Nijba, hena ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ré nap ba, bi bay iyêlê kibi kwôlo gay gay bi wo hen, bi môrji menez bô églis a, aŋ bi iyêlij yirji men, iyêlij Emen a men.

²⁹ Bi bay kelê kwôlo hena kibi Emen a wô ðéba subu dô kwôlê aŋ bi tô ka baa hen mô kôbe bôri. ³⁰ Nijba, hena kwôni ré mô tôn aŋa Emen né yêge sa kwôlê wôni biri na, bi kwo ré ðebu dô kwôlê hen na, bi wôm jan aŋ bi toyij kwôlo Emen yêge sari hen. ³¹ Kenbay pôn pôn kêm ka gasij yerŋge derê kwôlo hena kibi Emen a hen, wô halij ðiné men, dôbji ibiyare bôrji a a men. ³² Kwôni wori ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a bi wo hen na, ôbi na ôbi sa are bay ka Emen biri hen. ³³ Wôsa Emen na ôbi bô jalê ðiba, na ôbi guseré kirij né.

Mega wo yi bô églis to ðiné ka yi gay a kêm hen na, ³⁴ bi yêbé mô kibrijji menez bô églis a wôsa dé wo bay ré iyêl ré, nijba, bi bay ré dôbe sarji mega wo tôô to *Moyis na kôl hen iyôn. ³⁵ Hena bay ré gey engerê kwôlê wôni ba, bi bay sa engerij kwôrjêrji ira, wôsa bi iyore ré iyêl kwôlê bô églis a ba, yi tayre.

³⁶ Kwôlo Emen bi na, hena iyêre tonŋe a ba? Men, sa na upêŋge kenbay pununŋe ba? ³⁷ Hena kwôni ré erem diré na ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a men, Tunu ré bôri a a men na, ôbi a henê mega wo kwôlo enê li bô magtubu a bêŋge hen na, ré na tôô to Kelma. ³⁸ Hena kwôni ré kap kwôlo en kôl hen na, tôre to cêgê Emen a kapêri men.

³⁹ Iyôn nij ba, yênen, bi doy ulê béré lêŋge men, ken jôrij bay ayê bôô iyêlê kibi kwôlo wo gay hen ré. ⁴⁰ Nijba, bi are kêm lij nap kiniji men, nap tô gerêrji a men.

15

Jê sé kamprès wo Krist

¹ Yènèn, Kwôlo Dôri wo na en derèngge apan na ken dî bônngge sara apan ken debijn sa tènngge a baa ya hen na, en hô jubu tô bônngge sara. ² Hena kené ðubu sa tènngge a tô Kwôlo Dôri a mega wo en kelèngge hen na, ken uwôn gelé nij, réba ayê bôd wongge na ani ré tô.

³ Kwôlo na en kelèngge hen na, na kwôlo bay na dôren men. Kwôlo bay na dôren wo dô dê megêri a na: na wo *Krist ma wô kibi tènngge tona mega wo magtubu to Emen na kôlîng hen iyôn. ⁴ Bay emni li sa wôd, subu tori menba, ôbi ji si kamprès mega wo magtubu to Emen kôlîng hen iyôn. ⁵ Ôbi si sa Piyèr men, cègeri wori ba, si sa bay tôri ka môj kibi wôd a hen men. ⁶ Cègeri wori ba, ôbi si sa bay tôri ka kwôni ka arew bay ka dap hen men. Bijné bay ka hen na, ka póni a ma díba, ka póni kwône baa ya tô. ⁷ Cègeri wori ba, ôbi si sa yèni *Jak a men, sa bay jé a kêm a men.

⁸ Cègè kèlog ba, ôbi si san a nôbi wo en yi mega bô dôripare iyôn hen men. ⁹ Wôsa nôbi a na kwo dê perè bay jé a kêm men, en nèm wo bay ré ré uwôgen *ôbi jé ré a men, wôsa na en gelîng to égîlis to Emen gusîng. ¹⁰ Nijba, na sa kibi bô deré wo Emen a, ené yîng gawra kemnèng hen men, deré wo ôbi ben hen na, a mènîng ré, en li jé dê bay jé bay ka hen kêm men, na nôbi a lê jé bi wo hen né, nijba, na deré wo Emen a lê jé yen a hen. ¹¹ Iyôn ba, Kwôlo Dôri bi wo hen na, hena ré na nôbi a deré lay, megên bay jé lay na, na ôbi, a na niné derèngge hen men, na ôbi, a kené bi bônngge sara men hen.

Jê sé kamprès wona nabay gawré

¹² Mega wo nini uwôl béré, Krist ré ji si kamprès peré bijné ka ma a menba, wô mi a ka póni ka perèngge a hen ré kôl jê sé kamprès ré najé ba? ¹³ A hena bijné ka ma réé jê sé kamprès ré ba, Krist kôba, ji si kamprès ré men. ¹⁴ A hena Krist ré ji si kamprès ré ba, ulé béré woni na ani ré men, ayê bôd wongge kôba, na ani ré a men. ¹⁵ A hena ré na tiri wo bijné ka ma ré jê sé kamprès ré ba, nijba bay benare gengîng sa Emen, wô wo nini kôl Emen né bi Krist ré ji si kamprès. ¹⁶ Wôsa hena bijné ka ma réé jê sé kamprès ré ba, Krist kôba, na ji si kamprès ré men, ¹⁷ hena Krist ré ji si kamprès ré ba, ayê bôd wongge na ani ré men, ken baa bô tènngge tongge a baa ya a men. ¹⁸ Men, bijné ka ma tô Krist hen kôba, mène nij a men. ¹⁹ Hena ré na wô meré tu geɣ wona sa terare a nà mera, apan nana dîng bôrna

sa Krist na, bay a ðarèna gôlîng bijné ka sa terare a nà kêm.

²⁰ Nijba, Emen bi Krist ji si kamprès peré bijné ka ma na tiri, apan ôbi a na gawra wo tumô wo ji si kamprès peré bijné ka ma a. ²¹ Na sa kibi gawra pôn a temare ré derîng bijné hen men, na sa kibi gawra pôn a bijné réé jîng sîng kamprès hen men. ²² Na tô Adam a, bijné kêm ré maɣ hen men, na tô Krist a, bay kêm réé môrîng tu geɣ hen men. ²³ Mega wo Emen a bé i ba, a jê sé kamprès najîng kîni kîni hen iyôn na, ôbi bi Krist ji si tumôrji menba, kirîna Krist a bulo hera na, bijné ka na kari hen kôba, a jêji sé kamprès men. ²⁴ Sa to are kêm a keré na, Krist a mènè emé iyére men, tunu to habîng to ôm sa kirîng hen men, to ôrîng najîng tôd to sa terare a nà, hen a men, dema ré bîng Emen Iba bijné emé iyére kôbri a tô. ²⁵ Krist a emé iyére kwôy wo Emen a biri a gôlîng sa bay bareri. ²⁶ Temare a na hendi bare to cègè kelôg to ôbi a mènère. ²⁷ Mega wo magtubu to Emen na kôl iyôn ba, Emen né day are kêm biri mô sara. Nijba, kwôlo kôl are kêm hen na, ay Emen wôɣ ôbi bîng Krist meré sa are kêm hen né. ²⁸ Kirîna Emen day are kêm bîng Krist mô sara hen iyôn na, Kemari wo ôbi day are biri mô sara hen kôba a dôbê sari bîng Emen apan bi Emen ré yîng ôbi sa are kêm.

²⁹ Ermèngge sa ka bi bay liji batêm kibi ka ma hen ken gel, hen ba, bay a upé na mi bô a ba? Hena ré na tiri wo bijné ka ma a jêji sé kamprès ré ba, wô mi a bay ré bi bay liji batêm kibi ka ma hen ba? ³⁰ A hen iyôn ba, wô mi a niné mô kibi temare kwôy kwôy ba? ³¹ Yènèn, en mô kibi temare a kwôy kwôy apan na tiri wo yen yen hen iyôn tô Kelma wona na wô kebrenge. ³² Hena ré na wô deré wo kurôngi yi a ené sèp najîng bijné ka Epês ka yi mega kurông iyôn hen ba, en uwôɣ mi bô ba? Hena bijné ka ma hen ré jê sé kamprès ré ba, na emèngge men, na yèngge men, wô wo kiya na maɣge.

³³ Bi turnge lamèngge ré, wôsa lê milnare najîng bijné ka habîng na, mène hal wo dôri. ³⁴ Ermèngge apan ken dî lê anga habîng baa. Tayre réé dèngge wô wo bijné ka póni perèngge hen, hôn Emen né kwôy.

Yi ka ji si kamprès hen

³⁵ Nijba, kwôni a engeré iyôn ba, Emen a bé bijné ka ma a jê sé kamprès na iyeɣ ba men, kirîna bay ji si kamprès nij ba, yirji a gelîng na iyeɣ ba men? ³⁶ Kubra, ani ka ju ci hen, hena gusîngiji ré uyé ré ba, a sé haji ba?

³⁷ Anja ju ci hen, a ré na mêère ba, anga d'angî kani ba hen na, na gusîngiji bi wo hen, a jeré ci hen díba, na gurôrji a jeré ci

hen né. ³⁸ Emen a bé gusijn anɔa gay gay bay ka hen, yi gurô wo bôri gey. An gusijn gurô wo yôŋ yôŋ kôba, a sé na gurô bi wo hen.

³⁹ Kurôŋgi yi na, gelijn kêm né: kwo gawra kurijn gay men, kwo kurôŋ gelijn gay men, kwo ciré gelijn gay men, kwo kuyé kôba, gelijn gay a men.

⁴⁰ Anɔa derômaranɔ a ya men, ka sa terare a nà kôba, ya men, ka derômaranɔ a enné gelijn gay men, ka sa terare a nà engé gelijn gay a men. ⁴¹ Enné wo tare to tay gelijn gay men, kwo geseré gelijn gay men, kwo tébêŋne kôba, gelijn gay men, tébêŋne to pôni kôba, enné gelijn gay nan megère.

⁴² A yé gelijn hen iyôŋ hende to hen, kirijna Emen a bé ðijé ka ma hen jé sé kamɔé. Kurôŋgi yi wo emijn hen na, na kwo uyéy, nijba, kirijna ji si kamɔé ba, na kwo uyéy ré nij yôd. ⁴³ Kirijna yi gawra emijn na, ôbi yi na anɔa habijn, nijba, kirijna Emen a sa biri jé sé kamɔé ba, ôbi a enné men, kirijna bay emni ba, néri nan, nijba, kirijna ji si kamɔé ba, néri ya. ⁴⁴ Na kurôŋgi yi a bay ré em, na kwo uyéy hen, nijba, kirijna ji si kamɔé ba, na yi wojn Tunu wôsa hena kurôŋgi yi ré ya ba, yi wojn Tunu kôba, ya men. ⁴⁵ Na iyôŋ a ré lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Adam wo tumô na gawra wo mô tu geɔ.» Nijba, Adam wo cêgê ba, na Tunu to bijn ðijé mô tu geɔ hen. ⁴⁶ Nijba, anɔa era tumô ba, na ka gengijn sa Tunu ré, nijba, gengijn na sa kurôŋgi yi gawra, anɔa ka gengijn sa Tunu ba, era na cêgê. ⁴⁷ Gawra wo tumô ba, lijn nan kumranɔ terare, nijba, kwo cêgê hena na derômaranɔ a. ⁴⁸ Bijé ka mô sa terare a nà yi mega gawra wo na lijn nan kulmanɔ terare iyôŋ men, ka derômaranɔ a ba, yi mega kwo hena derômaranɔ a iyôŋ men. ⁴⁹ Mega wo nana gelijn nan gawra wo sa terare a na hen iyôŋ na, tôre cêgê ba, na gelijn nan kwo derômaranɔ a hen iyôŋ men.

⁵⁰ Yènèn, en kelêŋge kwôlê bi wo hen iyôŋ wôsa kurôŋgi yi nan kwôbe a uné *emé iyére to Emen ré, men kurôŋgi yi wo uyé hen a meré nan kwo a uyé ré hen yôd ré men. ⁵¹ Toyêŋge, na kelêŋge kwôlo yi kini uwôbêri a hen, na manɔe kêm né, nijba, yerna wo ôli hen a sa belijn kwo kôrbi. ⁵² Are bay ka hen, a sa na mega tum to li gemes iyôŋ, kirijna burunju to cêgê kelôg a emé, kirijna hende a emé na, ðijé ka ma a jé sé kamɔé nan yirji wo a ma ré hen men, nabay kôba, yerna a belijn kwo kôrbi men. ⁵³ Wôsa yi wo uyéy hen, a belijn yé kwo a uyé ré hen men, yi wo ma hen a belijn kwo a ma ré hen men. ⁵⁴ Kirijna yi bi wo hen a bilijn hen iyôŋ nij na, kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Joor a ayijn sa temare a nij» hen ariri a lijn.

⁵⁵ «Hum! temare, néé woré bi yôŋ nij ba? Menaré yôŋ nij ba?»

⁵⁶ Mena temare ba, na térij men, na tôo to *Moyis a bijn térij néere men. ⁵⁷ Na lijn Emen wo bi nana ay joor hen dosé, wô sa kibi anɔa Jésu Krist Kelma wona li hen.

⁵⁸ Mega wo hen iyôŋ nij na, yènèn kamé, ðebêŋge geranɔ sa térijge a ðiba, ken ði kwôni lèŋge ken herijn né men, lèŋge jé wo Kelma nan kununɔe kununɔe an ken hôn mega wo jé wo kené li bijn Kelma hen na, ré yé senɔe ré.

16

Wôgê are ka gengijn sa yènèrna

¹ Kwôlo gengijn sa wôgê are wô ðijé ka Emen ka Jérusalêm a na, kenbay kôba, ken li mega wo na en ayijn tô bijn églis to bô emé wo Galati a hen iyôŋ men. ² Nan demas demas na, i i ba ay kibi ari unéri ði gay an bi na sa saaren dema kené wôgê tô ré. ³ Kirijna na sa na, ðijé ka ken tôrji hen na, na sa biji magtubu kôbriji a an bay a ôriijn nan anɔaŋ wôgê kanɔe bay ka hen Jérusalêm a.

⁴ Hena ré yi wo nôbi nan yen ené ô ba, bay a eré nan en.

Anɔa Pol genge ðiré lé

⁵ Na sé si bô emé wo Maséduwan an na bijn unéŋge hen ya, wôsa en erem ené sé si ya. ⁶ Dô ré ba, na wulê sem nan ken, môŋ ené mô kwôy kibi kelanê a iyôŋ, an kenbay a ben geré dema ené eré ta tô. ⁷ Wôsa en gey gelêŋge iyôŋ an eré ta mera ré, nijba, hena Kelma ré gey ba, na wulê sem nan ken.

⁸ Na meré Epês a kwôy sa *Pantékwtô a. ⁹ Bi wo bay baren kwône haji hen, kôba, en uwôŋ kirijn lijn jé wo yi are.

¹⁰ Hena Timoté ré bijn unéŋge ba, ken li nan ði bi mô nan suné perêrŋge a ré, wôsa ôbi kôba, li jé wo Kelma mega nôbi iyôŋ men. ¹¹ Bi kwôni tôrjêri ré, nijba, ken li nan ði bi ô kergare tori hende to hen nan bô jalê an bi hera unen, wôsa en mô gemji.

¹² Kwôlo gengijn sa yènini Apolôs na, en kôli kwôy kwôy ré ô unéŋge nan yènèrna, nijba, ôbi gey eré haw hen né tô, nijba, kirijna ôbi uwôŋ geré ba, a eré gelêŋge tô.

Gerjé tôo to Pol ay biji nan dosé to ôbi liji

¹³ Merêŋge tu geɔ men, ðebêŋge geranɔ tô ayé bôd wonɔe a men, ðebêŋge abiyare a men ðiba, ken hare ré. ¹⁴ Lèŋge are kêm nan baliyare.

¹⁵ Ken hôn mega wo Êstépanus nañ ðipné ka iyére tori a, a na bay ayê bôô ka tumô ka bô emê wo Akay a men, bay ay yirji lij jé wô ðipné ka Emen a men. Yênen, en uwôlênge bi kené dôbe sarngge bij ðipné ¹⁶ bay ka iyônggi hen men, kené dôbe sarngge bij megêrji kêm ka li jé nañ ci hen a men.

¹⁷ Yen dôren gañ wô sa si Êstépanus nañ Pôrtunatus nañ Akaykus. Wôsa bay li anga kené lê ben hen nij. ¹⁸ Men, bay bi tunun uwo yen a men, tunuŋge kenbay kôba, uwo yerŋge a a men. Bijné bay ka iyônggi hen na, nêmen dené.

¹⁹ Églis to bô emê wo Asi a lênge dosé men, Akilas nañ Prisil men, ðipné ka Emen ka dañ bô iyére toji a kêm hen lênge dosé nañ hini Kelma. ²⁰ Bay ayê bôô kêm lênge dosé men, kenbay kôba, ken ðerij yerŋge a añ ken lij dosé a men.

²¹ Nôbi Pol a lê kwôli dosé hende to hen nañ kôben.

²² Hena kwôni ré pur Kelma ré ba, ken dageri perêrŋge a añ. Bi Kelma wona hera.

²³ Bi bô derê wo Kelma Jêsu baa nañ ken.

²⁴ En perêrŋge kêm nañ hini Jêsu Krist.

Magtubu to jôgij wôo to Pol li bij Kworëntipê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to têê wôo to Pol hô li bij kamañ ka Kworënt sôñ hen na, gel wo perêrji ré dô gap né. Ka pôni perêrji a hen, na li bôri taari damañ wôsa bay kôl ciré hôn dampare tori toñ *ôbi jé hen né. Pol kôl kwôlê damañ gengij sa kwôlê woji bi wo hen, nijba, ôbi gel peré wo diré perji hen men, ôbi ôrij doy wo ciré hô bij tón a men. Na ôbi á, kirija ôbi ré toy kwôli Kworëntipê wo bay ré gey belé hal woji hen, menba, ôbi li yi deré damañ (Sapitre 7: 5-15).

Sapitre 1: 1-11 hen na, ôbi kôl kwôli ança ômi ka sa sari a bô emé wo Epês a hen men, iyer a Emen né jal bôri ba men.

Sapitre 1: 12 - 7: 16 hen na, ôbi kôl kwôli perêrji wo ré habij nañ kamañ ka Kworënt a hen men, kwôli dampay jé wo *ôbi jé wo Jêsu Krist. Men, ôbi kôlji wô mi a diré iyêl nañ tôri to dami bô magtubu to tumô hen ba men, yiri ré dôri wô wo magtubu hende to hen ré li añ ermé wo Kworëntipê ré hô yi gay men hen.

Sapitre 8-9 hen na, ôbi kôl kwôlo gengij sa wôgê are wô bay ayê bôo ka bô emé wo Judé a, ôbi kôlij Kworëntipê ré bu baliyare wôsa ôbi kôlji iyôn ba: «Men, ken hôn deré wo Kelma wona Jêsu Krist ôbi wo are kém yi kôbri a, nijba, ôbi na li yiri ôbi nimré wô sarñge, ôbi li are bay ka hen iyôn añ hô yij ôbi nimré añ bi kenbay kené hô yij bay upé tu Emen a.» (1 Kworëntipê 8: 9.)

Sapitre 10-13 tô magtubu to ba hen na, Pol iyêl nañ tôo to ðangi nij. Ôbi iyêl nañ tôri to dami gengij sa ka kôl ôbi ré na *ôbi jé woñ tiri ré hen. Ôbi duu kibi magtubu tôri hende to hen ðej iyôn nañ kwôlê woñ baliyare.

Tôo Pol to iyêlij kwôlê bô magtubu hende to hen na, ôbi kôl hen iyôn na wô jôrij sari ré men, sa ermé wori wôni ré a men. Hena ôbi ré mase bi diré gelé dampare tori toñ *ôbi jé hen na, na wo gawré ré enge Kwôlo Dôri dô yôd men, bay ré hôn *Krist mega Kelma woji iyôn a men.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi, Pol *ôbi jé wo Krist Jêsu nañ bô geyé wo Emen. Nibay nañ yênena Timoté a lê magtubu hende to hen bij églis to Emen to sa iyé Kworënt a men, bij ðipé kém ka ôbi ðiji gay ka bô emé wo Akay a hen a men. ² Bi bô deré nañ bô jalé wo

Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jêsu Krist baa nañ ken.

Pol lij Emen dosé

³ Ayê kibi yi wô sa Emen wo na Iba Kelma wona Jêsu Krist hen men, ôbi na Ibarna wo bô tu na tona men, ôbi na Emen woñ ôbi jalé bô ðipé a men. ⁴ Ôbi jal bôrna bô gusij tona kém añ bi nabay kôba, nana jal bô ka mô bô gusij to gay gay a hen, mega nabay kôba, Emen, na jal bôrna hen iyôn men. ⁵ Ken gel, gusij to nana gelij damañ hen na, Krist kôba, na gelij na hen iyôn men, na hen iyôn a bô jalé wo Krist ré jalé bôrna damañ hen iyôn men hen. ⁶ Hena niné gelij gusij ba, na wô bô jalé woñge men, wô gelé wonge a men. Hena niné mô bô jalé ba, na wô bô jalé woñge añ bi kené uwôlij bôñge añ ðerij bôñge iyêre tô gusij to nibay kôba, na nini gelij hen iyôn men hen. ⁷ Nini ði bôrni sarñge a baa ya, wôsa nini hôn mega wo gusij to ken gelij nañ ni hen na, bôñge a sa jalé nañ ni hen iyôn men.

⁸ Yênên, nini gey bi kené hôn mega wo gusij to na nini gelij bô emé wo Asi hen na, na ðé sarni kwôy añ na nini erem mega wo niné meré tu geñ môrij na iyôn né. ⁹ Kwoni ba, na nini erem mega wo bay na ré genge kwôli temayrini nij, nijba, are bay ka hen, na yi hen iyôn añ bi nana bij bôrna sa yerna ré, nijba, sa Emen woñ ôbi bij ðipé jé sé kampé hen ði. ¹⁰ Na ôbi a na derêni kibi temare a men, a terêni kibi a a tô men, na tiri, nini ði bôrni mega wo ôbi ré terêni kibi temare a hen iyôn kwôy kwôy a men. ¹¹ Mega ken uwôl Emen wô sarni wô kibi gusij to nini gelij hen hen na, ariri a lij wô kibi uwôlê wo ðipé kwône uwôli hen men, Emen a terê kibri sarni a men, ðipé ka ðangi kwône a liri dosé wô sarni a men.

Pol ði kibi kergare tori ta

¹² Nini hôn wo ança niné li sa terare a na ná, niné li nañ bôo pôn men, Emen a ré béni a niné li hen a men. Yirni yéni gap wôsa ança niné li nañ ken hen na, ré na kap tiri. Añ na bô deré wori a deré tumôrni ðiba, na tu melêné wo gawré ré. ¹³ Kwôlo nini li bô magtubu a béñge hen na, na ôbi wo ken ðeñse hôn hen mera ðiba, na kwôlo ðangi ré. En erem wo kené hené bôri deré jêd jêd, ¹⁴ wôsa haw hen na, ken hôn na kwari mera. Añ bi Wulê wo Kelma Jêsu a herap hen na, niné yi ari ayê kibi kanje men, kenbay kôba, kené yi ari ayê kibi kani men.

¹⁵ Mega wo na en erem mega wo ermé woñge ré yi na hen iyôn hen na, na en gey ené eré upéñge kenbay tumô añ bi kené uwôlij deré têê wôo, ¹⁶ men, kirija ené hena iyêre tonje a ba, ené eré Maséduwan

a dema ené hera iyére tonje a aḅ bi kené sa li naḅ en sa kergare to na eré Judé a hen. ¹⁷ Na ba ken erem mega wo ené li are baa erméri ba? Laba wo ermé wupé ré yi na mega kwo gawré iyôḅ ba? Aḅ hena ené ôḅ ew ba, en ôḅ enj enj a men ba? ¹⁸ Mega wo Emen na kwôni woḅ bôḅ pôn hen iyôḅ na, kwôlo nini kelêḅge hen na, a yé enj men, enj enj a men wôḅ ré. ¹⁹ Wôsa Kema Emen woḅ Jésu Krist wo nibay naḅ si Silas naḅ Timoté nini uwôl béréri perêḅḅge a hen na, ôbi era na wô emé ew men, enj enj a men ré. Tiri wori ba, ôbi ôḅ na enj mera. ²⁰ Na ôbi á, are kêm ka Emen na genge díré bé hen na, are bay ka hen a liḅ naḅ geré wo Krist Jésu. Men, naḅ geré wori aḅa nana emé *Amên wô ayiḅ kibi Emen hen a men. ²¹ Emen bi a lê a nibay naḅ ken nana ðebij geraḅ tó biḅnare tona naḅ Krist hen men, ôbi a déna naḅ jengêrna a men, ²² ôbi a déna angaḅ talé kari yerna aḅ déna sa kôbri men, bi Tiri mô bôrna aḅ gel wo díré béna anga kwôni a tó.

²³ En kôl naḅ hini Emen, hena kwôlo ené kôl hen ré na tiri ré ba, bi ôbi bi en ma. En ô Kworênt a ré hen na, na wô wo kirija ené ô ba, ma ené lê aḅ bôrḅḅge ma ré ménê. ²⁴ Nini woge wô berêḅge erenḅ gengiḅ sa anga kené biḅ bôrḅḅge sara hen né, niḅba, nini li jé naḅ ken bi kené uwôḅḅij yi deré, wôsa ken ðebu geraḅ tó ayé bôḅ woḅḅge a baa ya tó.

2

¹ Mega wo hen iyôḅ na, en genge heré iyére tonje a ré niḅ, wô wo ma na eré lê ani kani ka bôrḅḅge maa heré ménê môḅ kwo tumô hen iyôḅ sóḅ. ² Ken gel, hena nôbi ené li bôrḅḅge ménê ba, i wo ðanji a lê aḅa yen né dôren niḅ ba? Wôsa kenbay kêm bôrḅḅge ménê niḅ. ³ Na tôri bi wo hen a, na ené liḅ magtubu hende to hen bêḅḅge aḅ na en baḅ eré upêḅḅge wô wo jé lêrenḅge maa ménê bôn. Wôsa na kenbay bay a ré lê a yen né dôren hen. Wôsa en hôn anga ben yi deré hen, a bêḅḅge kenbay kôba, yi deré hen iyôḅ men. ⁴ Kirija na en liḅ magtubu hende to hen na, bôn erem kwôlê kwôy en sôm a kibi a a men. Na en li hen iyôḅ na wô ménij bôrḅḅge ré, niḅba, bi kené hôn wo ené perêḅḅge damaḅ.

Dé bô jalé sa lê habré a

⁵ Hena kwôni perêḅḅge a hen, ré li ani ka li bô kirij ménê ba, na bôn nôbi a ménê punen mera ré, niḅba, a ménê bôrḅḅge kenbay kêm a men, na kenbay kêm ré, niḅba, ka pôni bôrji ménê damaḅ men, ka pôni bôrji ménê lôḅ men. ⁶ Gawra bi wo iyôḅḅi hen na, biḅné kwône perêḅḅge a hen jô kwôlê sari a niḅ, aḅ nêḅ hen iyôḅ. ⁷ Niḅba, haw hen na, ken ði bôrḅḅge jal sari

a aḅ ken jal bôri wô wo ermé kwôlê maa ðé sari. ⁸ Iyôḅ na, en uwôlêḅḅge bi ken ði bôrḅḅge jal sari a dema ôbi ré hené wo kené piri baa ya. ⁹ Na tôri bi wo hen a, na ené liḅ magtubu hende to tumô hen bêḅḅge bi ené selêḅḅge gelé na ba kené ay kwôlê wupé liḅ jé bi hanḅḅe ba? Hen. ¹⁰ Haw hen en kelêḅḅge, kwôni wo ken ði bôrḅḅge jal sari a ba, nôbi kôba, en ði bôn jal sari a men, wôsa nôbi en ði bôn jal sa ari lê gawra bi wo hen a, hena ôbi ré lêḅ ani ka habij hari ré hen kôba, en ði bôn jal sari a wô kebrenḅge tumô *Krist a. ¹¹ En gey bi Sidan ré uwôḅ néri sarna ré, wôsa nana hôn masé wo ôbi mase díré geléna hen.

Suné wo Pol wo môriḅ Trowas a

¹² Kirija en hena ô Trowas a ené eré ulé béré Kwôlo Dôri wo Krist na, kirija en biḅ ya menba, en hôn wo Kelma Jésu ré naḅ tó geréri tumôn a niḅ. ¹³ niḅba, bôn yi kegege wô gelé wo en gel yêḅena Tit ré tó hen menba, en liḅ bay ayé bôḅ ka Trowas a dosé aḅ en ðij yen ô Maséduwan a.

Krist ay joor

¹⁴ Ayêḅanḅḅge kibi Emen, wôsa ôbi a deré tumôrna sa sé peré wô kumbul wo Krist bôy hen, wôsa nana biḅ pôn naḅ Jésu Krist men, ôbi jéna naḅ kirij kirij bi nana uwôl béré Kwôlo Dôri wori wo gengiḅ sa Krist hen a men. Kwôlo Dôri bi wo hen na, yi mega wo wenḅ wo ðijé gôriḅ kirij kêm aḅ biḅné hônij Krist hen iyôḅ. ¹⁵ Na tiri, nini yi mega gesami anga ðijé dô aḅ na Krist a biḅ Emen hen, wôsa nini uwôl béré kwôlê wo Krist biḅ biḅné ka Emen gôliḅ naḅ ci hen men, ka ca ménê hen a men. ¹⁶ Wôsa biḅné ka Emen ða gôliḅ naḅ ci hen na, gesamnini ðijéji dô aḅ bay gey kwôlê woni, niḅba, ka ca ménê hen na, gesamnini ðijéji habij aḅ bay maḅ sa kebre. Iyôḅ ba, jé bi wo hen na, nini nêḅ lê sa yerni mera ré. ¹⁷ Niḅba, nini nêḅ lê jé bi wo hen wô wo Emen a jéni, biḅné ka pôni kwône uwôl béré kwôlo Emen na wô uwôḅḅij gursu mera mega ciré na bay lê jengja iyôḅ, niḅba, nibay nini li môḅ kwoji hen iyôḅ né. Nini uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen naḅ bôḅ pôn tumô Emen a wô wo niné biḅ pôn naḅ Jésu Krist.

3

Biḅnare to cay to Emen li naḅ tóḅ men, biḅnare to kôbri to ôbi li naḅ Tunu toḅ hendi bô bôré men

¹ Kirija nini kôl hen iyôḅ ba, gel na wo niné hô ay tó ðé ðengôrni ta niḅ ba? Laba, nini gey magtubu to kwôni ré béni dema ré gelé mega wo niné na bay jé kaḅ tiri ba? Laba nini gey kené béni magtubu tôni dema niné ôriḅ tumô a ba? Biḅné ka pôni li hen iyôḅ niḅba, nibay nini li môḅ

kwoji hen iyôñ né. ² Na kenbay a réé yé mega magtubu toni to *Krist li dengôrni a iyôñ. Añ ðijné kêm hôn men, dênse men. ³ Kenbay kena magtubu hende to hen añ Krist a lê nañ kôbri bêñ bêñ nañ geré wo jé woni. Ôbi lere na nañ kami anğan lê magtubu hen né, nijnba, lere na nañ Tini Emen wopn ôbi meré tu geñ hen. Ôbi lere na sa habelê keram a ré, nijnba, lere na bô gawré a dî.

⁴ Nini kôl hen iyôñ wô kibi bôrni wo nini bi sa Emen a nañ geré wo Krist hen. ⁵ Nini hôn wo niné nêñ lê jé bi wo hen nañ néé woni nibay ré, nijnba, na Emen a béni néé wori aña niné lijn jé bi wo hen hen. ⁶ Ôbi a béni néé bi wo hen aña niné yijñ mané kari, añ bi niné dôrijñ ðijné kwôli bijare to kôrbi to ðiré bijñ nañ ci hen. Bijare to kôrbi hende to hen na, na tóo to bay li bô magtubu a hen né, nijnba, na Tunu toñ hendi bô bôré a deré tumôrni ya. Tóo to bay li bô magtubu a hen na, na tóo to duu ðipé tu Emen a, nijnba, na Tunu toñ hendi bô bôré a bijñ meré tu geñ wo nañ kwini.

⁷ Tumô ba, Emen na li tóo tori na sa habelê keram a añ kirijña ôbi li hen iyôñ na, ðijné na gel perangé wori wo na li añ tu *Moyis na jeranñé birijñ birijñ hen men. Ôbi wo kirijñ ka perangi bay ka hen ca yé sem né hen haji kôba, kam *Israyêl na nêñ beré tu Moyis ré, wôsa tiri na jeranñé birijñ birijñ gan. Hena tóo to na mênê ðijné hen kôba, na era nañ perangé wo Emen, hen ba, ⁸ jé wo Tunu toñ hendi bô bôré hen, dema ré era nañ perangé wo Emen dê añ sôñ ré ba? ⁹ Wô kibi tóo hende to hen, a Emen réé jôrijñ kwôlê sa ðijné hen. A hena bijare to cay to na tóo to na jô kwôlê sarna hen, gel perangé wo Emen hen ba, bijare to kôrbi to léna nana yi gawré kañ derôre tumô Emen a hen ba, a geléna perangé wo Emen dê kwo tóo añ sôñ né ba? ¹⁰ Iyôñ ba, tóo to tumô na perange hare nijnba, haw hen perangé wore bi wo hen nañ nijñ, wôsa kirijñ ka kôrbi so añ dê sa ka cay hen nijñ. ¹¹ Añ haw hen na, tóo to cay to Emen na ay bijñ ðijné to na yi sem né hen kôba, na perange hen iyôñ ba, bijare to kôrbi to a yé yôd hen ba, a perangé dê añ sôñ ré ba?

¹² Nini kemna ulé béré Kwôlo Dôri ré, wôsa nini dî bôrni sara wo ré na kwôlê wopn tiri. ¹³ Añ nibay ba, nini li môñ kwo Moyis wo na têt tiri nañ bargay wôsa perangé wo Emen wo na perange tiri a hen ða mesela hen men, ôbi na gey bi kam Israyêl ré gel perangé wo Emen wo ða mesela hen né a men. ¹⁴ Nijnba, bay na hôn tó are bay ka hen dô ré, añ kemnêñ kemnêñ kôba, kamniji hôn dô ré hen iyôñ

men. Kirijña bay dênse magtubu bijare to cay hen na, bay hôn bôre dô ré, yi mega wo bay ré têt tiri nañ bargay ka cay bay ka hen iyôñ. Nijnba, na kirijña kwôni bijñ pôn nañ Krist dema bargay bay ka hen ré nañ tiri a añ, dema ôbi ré hôn tó are dô tó. ¹⁵ Ôbi wo kemnêñ kemnêñ hen kôba, kirijña bay dênse magtubu to Moyis kôba, bay hôn bôre ré baa ya baa ya añ yi mega bargay bay ka hen ré têt ermé woji baa ya. ¹⁶ Nijnba, kirijña kwôni bul si ligi Kelma na, bargay bay ka hen nañ tiri a añ. ¹⁷ Na hen iyôñ, wôsa hini wopn Kelma bi wo hen men, Tunu toñ hendi bô bôré a men na, na ança pôn. Wôsa kirijñ ka Tini Kelma ya ba, ðijné mô sarji senge dîba, bay na limé ré nijñ. ¹⁸ Ôbi a nabay kêm ka nana bi bôrna sa Jésus a hen, bargay bay ka hen têt turna ré nijñ, wôsa nana gel perangé kirijñ ka Kelma ka perange hen. Añ Tini Kelma li añ nana bilijñ gelijñ nañ dî damañ a. Nabay kôba, perangé wona ô tumô tumô na hen iyôñ men. Ôbi wo hên, a na jé wo Kelma wo na Tunu hen li hen.

4

Başa wopn gerem wo anğan upé ka gengijñ sa Tunu yi bô

¹ Nini hôn wo ré na lê deré wo Emen aña ôbi ré béni jé bi wo hen, na ôbi á, yerni ré iléni ré hen. ² Nini li ani kani nañ uwôbê ré men, nini li ani kañ tayre ré men, nini laseré kwôni ré men, nini pol kwôlo Emen nañ kwoñ benare ré a men, nijnba, nini iyêl na tu kwôlê tumô Emen a. Añ nini gey bi ðijné ré hôn wo kwôlo niné iyêl hen na, ré na tiri tumô Emen a. ³ Wôsa gawré ka póni na, hôn tó Kwôlo Dôri bi wo nini dô hen né baa ya tó tó. Yi mega ré uwôbijñ tiri a baa ya. Nijnba, na ðijné ka ca mênê hen a hené ré hen mera. ⁴ Bay ba, Sidan wo na emen wo sa terare a na hen jôrji hené tó Kwôlo Dôri wo bay ré bijñ bôrji sara hen men, ôbi gey bi bay ré gel kirijñ ka perangi ka perange sarji a hen né men. Kirijñ ka perangi bay ka hen na, na bô Kwôlo Dôri a. Añ Kwôlo Dôri bi wo hen a gelé perangé wo *Krist wo gelijñ nañ Emen têt têt hen. ⁵ Kirijña nini uwôl béré Kwôlo Dôri na, nini dô gengijñ na sarni ré, nijnba, nini dô gengijñ na sa Jésus Krist wo na Kelma hen. Añ kwoni nibay ba, nini kelênge niné na manê kanje sa kibi Jésus. ⁶ Kirijña Emen na dîñ sa terare na, ôbi kôl iyôñ ba: «Bi kirijñ ka perangi ré perange kirijñ ka hendi a.» Na ôbi wo hen a, ôbi ré bi kirijñ ka perangi kari perange kirijñ bôrni a men hen. Kirijñ ka perangi bay ka hen na, geléna perangé wori wo perange tu Jésus a hen.

⁷ Nibay ba, nini yi môñ baya woñ gerem iyôñ, nĩba, Emen bi anga dôri bay ka hen bôrni a. Ôbi li hen iyôñ bi ðĩné ré gel mega wo néé woñ lij jé na, ré hena ligiri a ðiba, ré na kwoni nibay ré. ⁸ Bĩné gaserêni gap hari, nĩba, ðé sarni ré tô men, nini mô nap ermé kwôlé hani, nĩba, nini ðu bôrni baa ya tô, ⁹ ðĩné geléni gusij nĩba, Emen ðéni aĩ né tô men, bay sêni ðé sarni nĩba, bay deréni ré tô, ¹⁰ bay gey wo ciré deréni kwôy kwôy haji mega wo bay na derij Jêsu hen iyôñ men, nĩba, nini baa tu geñ baa ya aĩ bi bay ré hôn wo Jêsu kôba, ré mô tu geñ yerni a ya men. ¹¹ Ôbi a, meré wo niné mô sa terare a nà ná, ðĩné woge wo ciré deréni wô kibi Jêsu aĩ bi ðĩné ré gel meré tu geñ wori yerni wo iya a hen. ¹² Ôbi a, nibay niné ay yerni bĩñ temare aĩ bi kenbay ba, kené môrijñ tu geñ.

¹³ Magtubu to Emen kôl iyôñ ba: «En bi bôn sari a aña ené uwôlijñ béré kwôlé wori hen.» Nibay kôba, nini li na hen iyôñ men, nini bi bôrni sari a aña niné uwôlijñ béré wori hen men. ¹⁴ Emen na bi Kelma Jêsu ji si kampê aĩ nini hôn wo ôbi ré béni niné jé sé kampê hen iyôñ men, wô wo niné bĩñ pôn nap Jêsu men, aĩ Emen a sa ôrijñ nap ni men, kenbay a men tumôri ôbi Emen a gaj. ¹⁵ Are bay ka kêm ka lêni hen na, na wô sarĩge aĩ bi kwôné ðĩné ré uwôlijñ bó deré wo Emen. Na hen iyôñ a, ðĩné kwôné ré lij Emen dosé men, ayijñ kibi dampare tori a men hen.

Yi wo kôrbi nap kwo ôli

¹⁶ Na tôri bi wo hen a, yerni ré iléni ré hen wôsa nini hôn wo néérni ré dôrijñ dé ðé nĩba, tinini ba, néere ya baa ya nap wulê wulê. ¹⁷ Gusij to nini gelijñ hen na, a napê wulê wo pônĩ a tô. Aĩ hinini a sa emê wô kibi gusij toni hende to hen tô. Wôsa hini emê bi wo hen na, na kwo ðé kwo kêm hen men, a yé nap wulê wulê a men. Ôbi a, kirijña niné erem sa gusij hende to lêni hen na, nini bó mega wo ré lôg senje. ¹⁸ Nini erem na sa anja nini gel ré tô hen ðiba, nini erem na sa ka nini gel nĩñ hen né. Anja tu gawra gel nĩñ hen na, na anja a napê tô nĩba, anja gelijñ né tô hen na, na ka yi na nap kwiniji.

5

¹ Nini hôn wo yirni wo na iyéy gergé to nini môrijñ bô a sa terare a nà hen na, hena ré tijñ ba, Emen né sa béni to ðanji to derômarañ a to ôbi a lê nap kôbri a to a yé yôd hen. ² Sa terare a nà ná, nini sômné yerni wôsa nini gey wo Emen né béni iyére toni to kôrbi to derômarañ a hen, bi niné eré meré ya nĩñ. ³ Aĩ kirijña

Emen a béni yi bi wo hen na, nĩña môrijñ bô a yôd aĩ tinini a meré yere senje ré nĩñ. ⁴ Haw hen wo nini mô bô iyéy gergé toni a hen na, nini gelijñ gusij men, nini jôr a men. Nĩba, na wô wo nini gey wo Emen né dô yerni wo hawi hen né, nĩba, nini gey bi ôbi ré béni yerni wo kôrbi aĩ yi wo kôrbi bi wo a meré yôd hen, ré gase kwo ôli wo a ma hen. ⁵ Na Emen bi a gengé bi niné uwôjñ yi wo kôrbi bi wo hen men, na ôbi a béni Tini aña niné hônijñ wo ôbi a ré béni yi wo kôrbi bi wo hen men, ôbi a réé béni anja kwônĩ ka baa hen kêm a men.

⁶ Na tôri bi wo hen a, niné ðerijñ bôrni iyére hen men, ôbi a niné hôn wo kirijña niné nap yerni wo ôli hen baa ya tô na, niné kelanj nap iyé Kelma Jêsu tô. ⁷ Nini gili nap tirni ré tô, nĩba, nini mô hen iyôñ wôsa nini bi bôrni sari a. ⁸ Nini ðu bôrni iyére meré, nini gey dé yirni wo na aĩ, aĩ niné eré meré nap Kelma iyére tori a. ⁹ Na ôbi á, hena niné baa sa terare a nà baa ya tô, hena niné mô nap ði nĩñ kôba, nini gey lê na anja dé tiri hen ði. ¹⁰ Wôsa nabay kêm naa sa ðebéñge tumô Jêsu Krist a bi ôbi ré jô kwôlé sarna. Aĩ i i kôba, ôbi a têbri sa kôbri wô jé wori wo ôbi na li sa terare a nà hen. Aĩ hena na nana li anja dôri ba, ôbi a têbêna deré men, a hena na nana li ka habijñ ba, ôbi a perêna men.

Krist a hô dayêna nap Emen

¹¹ Nibay nini hôn kemnap Tini Kelma. Na ôbi á, niné woge bi niné biyé ðĩné bi bay ré hôn wo kwôlé woni wo niné kôl hen na, ré na tu kwôlé. Wôsa Emen ba henêni dô men, kenbay kôba, en erem wo kené hônén men. ¹² Ken kôl yajñ ba niné ði na dengôrni, nĩba, nini ði dengôrni ré nĩba, nini geléñge na geré bi yernge ré yéñge wô sarni. Aĩ kirijña ðĩné ré dô kwôlini habijñ ba, kené hôn kwôlé woñ uléji sara. Wôsa bay ba, gel yirji na nô tu ðĩné na mera ðiba, kôbe bôrji ré. ¹³ Hen ba, nina kwôbré mega wo ðĩné ka pônĩ kôlijñ hen iyôñ ba? A hena niné yi kwôbré ba, na wô bĩñ Emen. A hena niné na kwôbré ré ba, na wô béñge kenbay. ¹⁴ Jé wo nini li hen na, nini li hen iyôñ wôsa nini hôn wo peré wo *Krist a ré emé sarni men, haw hen nini hôn wo gawra pôn a ré ma wô sa ðĩné kêm hen. Na ôbi á, tu Emen a ba, yi mega ðĩné ré ma nap ði iyôñ men. ¹⁵ Ôbi ma na wô sa ðĩné kêm aĩ bi ka mô tu geñ baa ya hen, ré lijñ anja bôrji ré gey hen né, nĩba, bay ré lijñ anja bôri ôbi ré gey hen ði. Wôsa na wô sarji aña ôbi ré map aĩ Emen biri ji si kampê hen.

¹⁶ Na hen iyôñ aña haw hen niné bôrijñ cégi gawré nô hen mera ré bi wo ca ba,

na nini jó kwólê sa Krist na hen iyôn men hen, nijba, haw hen nini li hen iyôn né nij. ¹⁷ Kwóni wo bij pôn nap Jésu Krist na, na gawra wo kôrbi an anga ka cay hen nap nij, an are kêm a yé na ka kôrbi nij.

¹⁸ Emen a lê are bay ka kêm hen. An jo Krist bi ré hô bêna pôn nap dí, an haw hen béni jé bi niné ô kôlij bijé díré gey hô biji pôn nap dí nij. ¹⁹ Kwôlo nini kól hen na, na wo Emen ré jo Krist ré hô sa bi bijé pôn nap dí díba, ôbi erem sa têrij toji a ré nij, an jéni bi niné ô kôlij bijé díré gey bi bay ré hô bij nap dí.

²⁰ Na ôbi á, niné yij bay jé ka Jésu Krist hen. An yi mega Emen né uwôge bijé kibi kwôlo si kibrini a hen. Nini uwólêngge nap hini Krist herange ken sa bij nap Emen díba, ken yi bay bareri ré nij. ²¹ Wôsa Jésu Krist na li têrij tôni ré kwôy, nijba, Emen bi bay liri mega ôbi têrij iyôn wô sarna an bi bijare to nana bij nap Krist hen na, ôbi ré berêna mega bijé kap derôre tiri a.

6

¹ Na ôbi á, niné li jé pôn nap Emen an nini uwólêngge bi bô deré wo Emen wo li nap ken hen na, ken mène an senje ré. ² Wôsa Emen na kól bô magtubu tori a kól iyôn ba:

«Sa lê deré wujé a na,
na en toy uwôgê wom men,
sa gelé wujé na,
en li nap ju a men.»

Iyôn ba, haw hen na, yênen, na wulê wo Emen gey lê deré nap bijé men, gey gôlij nap ci a men.

³ Nini gey lê ani kani ka habij bi ré jôrij bijé eré tô Emen a ré, wôsa nini gey bi kwóni ré dô kwôli jé woni habij né. ⁴ Bô jé kêm bi wo nini li hen na, nini gel wo ré na jé wo Emen a niné li hen. Na ôbi á, peré ermé kwólê wo gay gay hen men, peré bô emé wo gay gay hen men, peré gusij to gay gay to bay geléni a men hen kôba, nini fu bôrni iyêre baa ya tô hen. ⁵ Bay sêni men, bay perêni men, bay gwôse bijé sarni a men, nini li jé wôj temare men, nini uwôn kini yé kum né men, nini uwôn kini emê ani ré a men. ⁶ Nini gel wo niné na manê ka Emen nap jé lêreni wo na kwôj tayre ré hen men, nap henê angani men, nap ulé bôô woni men, nap bô deré woni men, nap Tunu toj hendi bô bôre tô bôrni a hen men, nap peré megêrni wôj tiri hen men, ⁷ nap béré kwólê wôj tiri wo nini uwól hen a men. An Emen béni néé wori. Jé lêreni wôj derôre a na angan mapé ka nini sêj nap ôbi bare men, nini jôrij sarni a men. ⁸ Bijé ka póni toy kibrini men, ka póni

dô kwôlini habij men, ka póni ay kibrini men, ka póni tiréni men, ôbi wo nini kól kwólê wôj tiri hen kôba, bay berêni mega bay benare iyôn a men. ⁹ Bay bô mega niné na ani ré, nijba, bijé kêm henêni men, bay bô mega niné ma nij, nijba, nini mô tu gej baa ya. Bay geléni gusij nijba, bay deréni ré tô. ¹⁰ Bay geléni gusij hani nijba, yerni deréni baa ya men, tu bijé a ba, nina bay nimiré, nijba, nini bijé bijé ari upé daman tô kwôlo Emen a yi mega niné ôrij nap ani ré yôd nijba, nini ôrij nap are kêm a men.

¹¹ Kenbay bijé ka Kworènt a na, na nini kelêngge na tu kwólê díba, na nini jerêngge bôrni ré.

¹² Nibay ba, nini bôl bôrni bêngge, nijba, na kenbay a jerêni bôrngge dí. ¹³ Haw hen en iyêlêngge mega wo kené na kamnen iyôn. Belêngge bôrngge béni mega wo nibay nini bôlij bôrni bêngge hen iyôn men díba, ken jerêni bôrngge ré.

Bijge pôn nap bay kapé Emen hen né

¹⁴ Bijge pôn nap bijé ka kapé bô bôrji sa Jésu a hen né. Sa pôn angan derôre nap ka habij biirij ba? Laba kirij ka berari nap ka hendi biirij ba? ¹⁵ Laba Jésu Krist nap Sidan ba, kwólê woji a bij hari ba? Laba, bijé ka bi bôrji sa Jésu a men, ka bi bôrji sari a ré men, na kwólê woji a bij ba? ¹⁶ Laba *iyéy Emen ba, a bij nap kamré hare ba? Wôsa nabay na, nana iyéy Emen wôj ôbi meré tu gej hen. Mega wo Emen bi na kól iyôn ba:

«Na meré nap ci men,

na eré perêrji a men. Na yé Emen woji men,

bay a yé bijé kapé men.»

¹⁷ Ôbi a Kelma Emen ré kôlji iyôn ba:

«Sêngge an peré bay lê habré an ken mô sêd nap ci.

Hebêngge ani kani ka *kagemi ré an na berêngge yen a.

¹⁸ An na yé Ibarengge men, kenbay kôba, ka yé kamnen kapé imjé nap kapé yébé men.

Na Kelma wôj ôbi ibé iyêré a kelé hen iyôn.»

7

¹ Yênen kapé, Emen na ay tôri díré béna are bay ka kêm hen. Mega wo hen iyôn na, na pelêngge anga habij kêm ka yerna hen an men, ka yi tununa hen an a men, an na kemnapje tini Emen an na yij bijé kari yôd a men.

Yi deré wo Pol

² Belèngge bòrñge béni men kamañ, nini liñ kwòni ani ka habiñ né men, nini bovré kwòni ré men, nini laseré kwòni engiñ aŋgari ré a men. ³ En kòl hen iyòñ ené ðiñ kwòlè sarñge a ré, wòsa ken hòn wo na en kòl ené perèngge hen. Añ hena niné mò tu geñ, niné ma kòba, ani ka a karèni nañ ken ba, nañ. ⁴ Wòsa en béngge bòn yòd men, yen yén damañ wò sarñge a men. Peré gusiñ to en geliñ a na, ken dòben ibiyare bòn a damañ añ yen dòren gañ.

⁵ Kirija nini sa Maséduwan a na, kini deré bul woni nañ yòd, wòsa kwòlè yéré si na si na. Bipié nayriñ nañ ni añ bòrni kòba, yi lòm né a men. ⁶ Niñba, kirija yerni iléni na, Emen woñ òbi dòbiñ ðiñé ka mò bò gusiñ a ibiyare bòrji a hen, a béni néérni hòriñ nañ sa wo Tit. ⁷ Wòsa na saari a béni néérni mera ré, niñba, kwòlo òbi derèni kòba, béni néérni a men, òbi kelèni iyòñ ba, kené dòbri ibiyare bòri a damañ men, kené gey gelenare men, bòrñge ré tarèngge wò aŋga habiñ ka kené li hen men, kené gey jeré san kòbi bay baaren a a men, añ kirija en toy hen iyòñ na, yen dòren damañ a.

⁸ En hòn wo magtubu to na en li béngge tumò hen na, ré li bòrñge ré mène, niñba, nôbi ba, bòn mène ré. Bòn réé mènè wòsa na en hòn wo magtubu hende to hen ré lé añ bòrñge ré mène sem, ⁹ niñba, haw hen yen dòren sa magtubu to na en li béngge hen. En li yi deré na wò wo magtubu hende to hen li bòrñge mène hen ré niñba, bòrñge bi wo mène hen na, li añ ken ði tò tériñ tonje baa. Iyòñ ba, Emen a geyé bi bòrñge ré mène hen iyòñ bi kené ðiñ tò tériñ tonje baa. Añ na habré a na niné lèngge hen né. ¹⁰ Wòsa bòrñge wo Emen li añ mène hen na, li añ ken bul cégerñge bap tériñ tonje añ gòliñ nañ ken añ ðarèri nañ niñ, niñba, bò mènè wo sa terare a nà ná, na kwo òriñ nañ ken kibi temare a. ¹¹ Añ bòrñge bi wo mène hen na, na Emen a geyé añ haw hen na yerñge kariñ añ li bòrñge mène men, ulèngge suné añ ken òriñ doy gelenare men, òbi béngge yi gwa bi kené liñ aŋgañ deròre men, ken òriñ doy halé òbi lère are bay ka hen men, gel wo kebrenge ré bò kwòlè bi wo kèmm hen a ré men.

¹² Na òbi á, hena na ené li magtubu hende to hen béngge ba, na wò òbi lé habré bi wo hen né men, na wò kwo bòri na mène wò kibi kwòlè bi wo hen, hen né men, niñba, na wo kené hòn wo tumò Emen a ba, ken li aŋga nini kelèngge kené li hen nañ yi gwa. ¹³ Haw hen na, bòrni kuriñ tóñ niñ men, bòrni jal mera ré, niñba, yerni derèni damañ a kirija nini toy wo yi Tit ré dòri wòsa kené jal bòri. ¹⁴ Kirija na en je Tit iyére tonje a na, en

ay kebrenge gañ tumòri a kirija òbi ò gelé menba, na tiri a men. Nini kelèngge na tu kwòlè kwòy kwòy, men, kebrenge bi wo nini ay tumò Tit a hen kòba, na tiri a men, añ yi mega bi wo na nini kòliñ hen iyòñ. ¹⁵ Wòsa kirija òbi ò biñ iyére tonje a na, ken biri kwòlè men, ken biri yerñge a nañ dòbè sa men, añ kirija òbi erem sara na, yiri dòri sarñge a. ¹⁶ Yen dòren gañ wòsa en hòn wo kené na gawré ka ené bè bòn sarñge a.

8

Baliyare to bay ayé bòò ka Maséduwan

¹ Yènn, nini gey kelèngge kwòli aŋga bay ayé bòò ka Maséduwan li hen. Are bay ka hen na, gel bò deré wo Emen wo yi bòrji a hen. ² Bay geliñ gusiñ damañ haji, niñba, yirji dòrji, nimré liji haji, niñba, bay bi are damañ nañ bò baliyare. ³ Bay hena nañ bòrji a ré bi aŋgaji bay ka hen, añ i i ba, bi gengiñ sa nééri nééri men, ðé sa nééri a men wòsa na aŋga en gel nañ tun. ⁴ Bay uwòlèni bi niné ðiji geré bi cibay kòba, ciré lé baliyare nañ bay ayé bòò ka Jérusalèm a men. ⁵ Men, aŋga bay li hen na, ðé sa ka nini genge hen añ men, bay ay yirji biñ Kelma Jèsu tumò añ nañ bò geyé wo Emen na, bay ay yirji béni niyab men. ⁶ Kenbay ba, Tit na wòge are iyére tonje a tumò niñ. Na òbi á, niné gey bi òbi ré hò ò deré kibi je wo dòri wo òbi na li perèngge a hen. ⁷ Kena bay upé sa are bay ka kèmm hen a: tò ayé bòò a men, sa gwosoy kwòli kelèngge a men, sa hené are kanje a men, sa yerñge wo gwanje yòd hen men, sa peré wo ken perèni hen a men. Iyòñ ba, nini gey bi kené yi bay upé sa ari bé a a men.

⁸ Kwòlo en kòl hen na, na tòò a ené ay béngge hen né, niñba, en kòl kwòli yi gwa wo megèrñge hen iyòñ bi ené gelé na ba, kené pur megèrñge tiri nañ bòò pòn hanje ba? ⁹ Men, ken hòn deré wo Kelma wona Jèsu Krist òbi wo are kèmm yi kòbri a, niñba, òbi na li yiri òbi nimré wò sarñge, òbi li are bay ka hen iyòñ añ hò yij òbi nimré añ bi kenbay kené hò yij bay upé tu Emen a.

¹⁰ Iyòñ ba, na kelèngge kwòlo en erem gengiñ sa kwòlè bi wo hen hen. Elé wo ði jò hen na, na na kenbay a na geyé wògé are tumò añ kenbay a ayé tòri tumò tiri a men. Iyòñ ba, dò wo kené duu kibi ari wògé kanje bay ka hen. ¹¹ Derèngge kibri nañ yi deré mega wo na ken ayiñ tò gengéri hen iyòñ. Añ aŋga ken uwòñ kòbrenge a a kené bi. ¹² Wòsa hena kené biñ Emen aŋga ken uwòñ hen nañ yi deré na, Emen a geyé, niñba, hena ani ré nañ kòbrenge ba, Emen a geyé kené biri mòj mòj ré.

¹³ En gey na wo kené bijn megêrnge ari upé kanje kêm an bi bay ré môrijn dô an kenbay dema kené ban nan nimiré ré, nijba, en gey na wo kené némijn dî. ¹⁴ Haw hen wo are kôbrenge a dê hen na, ken bijn ka are nanji hen men. An tôre to cêgê hena bay ré sa ôrijn kôbriji a dê men ba, bay a hô sa bêngge men tô. ¹⁵ An a yé mega wo na lijn hô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Kwôni wo na pô kwô wo bay uwôgeri
*man hen mê ba,

ôm gôli ré men,
ka pô dê hen kôba,
ôm yêji ré men, an i i ba,
uwôn om nêmnî nêmnî.»

Tit nan bay bêêri

¹⁶ Mega wo nini li nan ken hen iyôn na, Tit kôba, gey lê nan ken damañ hen iyôn men. Na Emen a biri ermé bi wo hen an nini lijn Emen bi wo hen dosé wô ermé wo dôri wo ôbi biri hen. ¹⁷ Ôbi ba, bi kwôlê sa jé wo na nini jêri hen. Nijba, ka kôba, ôbi erem gan diré erê iyére tonge a. ¹⁸ Nini bi gawra wo pôni ô nan dî ya. Gawra bi wo hen na, bay ayê bôô kêm ay kibri wôsa ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri biji. ¹⁹ Na ôbi wo hen mera a niné jêri hen ré, nijba, na églisnê kêm a dôôri bi ré ô nan ni, wô jegêni wôgê are. Jé wo dôri bi wo hen, a ulê hini emê sa Kelma a men, gel wo niné gey lê nan bijné a men.

²⁰ Lari wo nini uwôn na, mê gan an nini gem dô dîba, nini gey bi kwôni ré ulêni kwôlê sarni a kini cêri a ré. ²¹ Nini woge wô lê anga dôri tu Emen a mera ré, nijba, tu gawré a men.

²² Men, nini jé yêniini wo pôni nan kamañ ka wôô hen, na gawra wo nini kôbri gan an nini hôn wo ôbi ré ay yiri bijn jé wo Emen. An haw hen kôba, ôbi li jé damañ wôsa ôbi bi bôri sarngge a. ²³ Tit ba, na megan ôbi jé wo nini li jé bem an bi niné lijn nan ken men, kamañ ka wôô ka biri hen na, na églisnê a jéji iyére tonge a. Jé bi wo hen na, uwôl hini emê sa *Krist a. ²⁴ Peréngge bijné bay ka hen damañ, an kirijna églis to jéji hen toy hen iyôn na, bay a henê wo kebrenge wo niné ay tirji a hen na, ré na tiri.

9

Ari wôgê ka gengijn sa yênerna bay ayê bôô

¹ Kwôlo gengijn sa lari wo niné jêjn bijn bay ayê bôô ka Jérusalêm a hen na, dé wo niné hô bêngge magtubu ré nij. ² Wôsa en hôn wo kené gey lê nan ci. En dôrijn kamañ ka Maséduwan a kwôlênge kôl iyôn ba:

«Bay ayê bôô ka Akay a na, na nan elê wo dî jô a bay a na gengé ciré lê nan bay ayê bôô ka Jérusalêm a. Kirijna bay toy hen iyôn na, bijné kwône perêrji a gey ciré lê nan ci men.» ³ Na iyôn a, ené jé yênerna ka subu hen yerngge a bi kené fu sa tê lari bi wo hen tumô mega wo na en kôlijn hen iyôn. An kirijna niné bijn iyére tonge a ba, kebrenge wo na en ay hen na, ré yi tiri. ⁴ Réba kirijna nini bijn nan kamañ ka Maséduwan ana bay ô gelé wo kené fu sa tê lari bi wo hen né tô na, tayre a dên tumôrji a wô wo na en kôljî kené fu sa tê lari na kô nij. An kenbay kôba, tayre a dênge men. ⁵ Ôbi a, kirijna ené erem hen iyôn menba, en jé Tit nan yênerna ka wôô hen bi ré ôrji upéngge tumô. An bi bay ré ô jegêngge beré sa tê lari wo na ken genge kené bé hen. An kirijna ené bijn ba, kené fu sa têri kô nij, hen iyôn na, a gelé wo kené wôge nan bô deré dîba, kwôni a ré beréngge eren jé.

⁶ Erméngge sa wosoy kwôlo kôl iyôn ba, kwôni wo ré ci kwôôrôô iyôn ba, ré upé lôg men, kwo ré ci tu wolêri damañ ba, ré upé damañ men hen. ⁷ Kwôlo gengijn sa angan bé bay ka hen na, na i i ba, bi bi mega wo bôri genge hen iyôn dîba, bi gaanê ré men, bi kwôni bi maseréngge dema kené bi ré a men. Nijba, ken bi nan bôô pôn wôsa Emen gey kwôni wo bi nan yi derê. ⁸ Ôbi nêmnê bêngge are upé ka gay gay dé sa ka ken ôrijn doyrji hen kwôy kwôy hen an bi kené uwôn berijn baliyare tumô tumô nan tôrji wo baa hen hen. ⁹ Na hen iyôn a, na ré lijn hô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Gawra wo bôri dô na,
fu baliyare nan bay nimiré men,
bô deré wori bi wo hen kôba,
a yé nan kwini a men.»

¹⁰ Na Emen a bijn bijné kay cé men, angan emê ka bay om hen men, ôbi bi are ba, bi mê a an bi bay ré berijn baliyare nan bijné mê hen iyôn men. ¹¹ Men, Emen a bêngge are gay gay an bi kené berijn baliyare nan bijné men, ôbi a bijné kwône ré lijn Emen dosé wô anga kené biji nan geré woni hen men. ¹² Lari wo ken wôge hen na, na wô lijn nan bijné ka Emen mera ré, nijba, bijné kwône a lijn Emen dosé damañ wô baliyare tonge hende to hen. ¹³ Are bay ka ken wôge hen na, bijné kwône a heramê Emen wô bê kwôlê wongge wo gel bê bôô wongge sa Kwôlo Dôri wo *Krist a hen men, bay a heramêri wô kibi are bay ka kené biji hen men, wô ka kené bijn bijné ka dané hen a men hen. ¹⁴ Bay a uwôlê Emen wô sarngge men, bay a peréngge a men, wô kibi bô deré wo dé kirijn wo Emen bêngge hen. ¹⁵ Na lijn

Emen dosé wò kibi anɔaɔn bé ka dè kirip ka ôbi béna hen.

10

Pol ka mapè sa jé wori a

¹ Nôbi Pol na, ken kôl iyôn ba, kiripna ené mô naɔ ken ba, ené jal menba, kiripna tòn né dô dema ené nayènge men, nipba, en gey jalé men, en gey deré men, mega Jésus Krist iyôn. ² Na ôbi á, ené gey bi kené bul hal wouge aɔ kiripna ené sa bip iyére tonje a ba, ené erè nayènge ré nip hen. Wôsa ðipné ka póni perèrɔnge a kôl ené li jé na wò uwôɔɔn anɔa sa terare a nà. Bìpné bay ka hen iyônɔɔ hen na, na erè nayèji damaɔ. ³ Nini baa sa terare a nà, na tiri nipba, sèpare to nini sèp hen na, na toɔ sa terare ré. ⁴ Anɔaɔn mapè ka kôbrini a hen na, na ka ðipné sa terare a nà ré, nipba, na ka hena ligi Emen a dî. Anɔaɔn mapè bay ka hen na, nèm mènè kirip ka bayi Emen môɔɔn ya hen men, nini bu kibi bay benare kaɔ bay naripay kwôlé hen a men. ⁵ Nini mène anɔaɔn uwôɔrè yi ka jôɔɔn ðipné ré hôn Emen hen men, nini iyèl kwôlo ré bul ermé wo ðipné kêm aɔ bi bay ré bip *Krist kwôlé naɔ ermé woji hen a men. ⁶ Hena kené gelip ðipné kené bip Krist kwôlé na, nipna uwôɔɔn néérni wò pòɔɔn bay naré kwôlé.

⁷ Kenbay ba, ken bô na cègi are nô na mera. Ken toy, hena kwôni ré kôl dîré na kwo Krist ba, bi hôn wo nibay kôba, niné na ka Krist hen iyôn men. ⁸ Wôsa tôô to en ôɔɔn hen na, na Kelma Jésus Krist a ben bi ené lip naɔ ken dîba, bi ené mènènge ré. A hena ené di dengôn naɔ tôô hende to hen kôba, tayre dèn né. ⁹ Men, en gey bi kené erem mega wo bô magtubu tipé a na, ené dôbènge haré bôɔnge a mera ré. ¹⁰ Bìpné ka póni kôl iyôn ba, kiripna ené li magtubu biji ba, ené kôlji kwôlo iyèri iyèri. Nipba, kiripna ené mô naɔ ci ba, ené jal dîba, kwôlé wupé ré na ani ré a men. ¹¹ Bìpné bay ka kôl hen iyôn hen na, bi bay hôn wo kwôlé bi wo ené kôl bô magtubu a hen na, kiripna en bip upènge ba, na lê na mega bi wo na en kôlɔɔn bô magtubu a hen iyôn tètj.

¹² Bìpné bay ka hen na, bô yirji mega ciré na ka damné iyôn, nipba, nipna kelé niné némɔn naɔ ci ré men, bay bô mega wo ciré na cibay mera menba, na kwôbré a men. ¹³ Aɔ kwonni nibay ba, nini di dengôɔni na naɔ jé wo Emen béni kôbrini a hen mera dîba, nipna dè dengôɔni naɔ anɔa dɔaɔni ré. Jé bi wo Emen béni hen na, na ôbi á, niné ôɔɔn iyére tonje a hen. ¹⁴ Ôbi a, kiripna niné saɔ iyére tonje a naɔ Kwôlo Dôri wo Krist hen na, nini li jé wo dɔaɔni sa kwo

Emen na béni hen né. ¹⁵ Niné di dengôɔni naɔ jé wo ka dɔaɔni a lê hen né wôsa dôléni sara ré, nipba, nini bi bôɔni sarɔnge a mega wo kené bè bôɔnge deré sa Jésus. Aɔ bi jé woni wo perèrɔnge a hen ré ô tumô mega wo Emen na gengip hen iyôn. ¹⁶ Ôbi a, niné uwôɔɔn geré uwôlip héré Kwôlo Dôri sa iyére to kelaɔ naɔ ken to ðipné toy kwôlé bi wo hen né tô hen, dîba, nini gey bi niné dè dengôɔni sa jé wo megèrni a na lê hen né.

¹⁷ Nipba, bay na li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni wo gey dè dengôri ba, bi di wò kibi anɔa Kelma a lê hen dî.» ¹⁸ Wôsa na ðipné ka ay kibi yirji a Emen né denji hen né, nipba, na ka ôbi a ayé kibiriji dem hen dî.

11

Pol naɔ bay jé kaɔ bay benare hen

¹ Haw hen na, na iyèlè mega wo ené gal iyôn nipba, ken dèn na iyèlè. ² En li terbére sarɔnge a, terbére hende to en li sarɔnge a hen na, hena na ligi Emen a. Wôsa ken yi môɔn môni temale to en môɔne wò bip *Krist wo na ôbi gusôre pôn nètj iyôn hen. ³ Nipba mega wo Èb na dî kalaw na lamipne naɔ gwosore tori hen na, en hare wò wo kwôni ma ré belé ermé wouge aɔ yerɔnge wo ken dî yi Krist a naɔ bôô pôn yôd hen ma kené dèp hen iyôn men. ⁴ En kôl hen iyôn wôsa hena ôbi gelé kwôlé woɔ benare ré era sa gelènge kwôlé ba, ken dîri derènge a men. Kwôlo ðipné bay ka hen dô gengip sa Jésus hen na, bip naɔ kwonni ré men, tunu to bay kelènge kwôle hen na, na Tunu to ken uwôɔn hen né men, Kwôlo Dôri wo bay derènge hen kôba, na kwo na nini derènge hen né a men. Hen iyôn hari kôba, ken dôbɔn marɔnge toyɔn a men.

⁵ Ken bô mega wo bay ré na bay jé ka damné nipba, bay dèn naɔ ani kani ré. ⁶ Na tiri, keben nenlé môɔn kwoji iyôn né hari nipba, kwo gengip sa hené are na, en hôn men, aɔ en gelènge sél tètj kwône naɔ geré wo gay gay a men.

⁷ Kwôlo Dôri wo Emen wo na en di-irènge hen ba, na en engerènge ani kani ba? Na en dôbe san aɔ bi kenbay kené yip ðipné hen ba, na en li habip ba? ⁸ Kiripna na en lip jé perèrɔnge a hen na, na églis to dɔaɔné a na ben are dîba, na na kenbay ré. Aɔ yi mega wo ené pera anɔa ðipné ka dɔaɔné sa lip jé bènge iyôn. ⁹ Kiripna na en lip jé perèrɔnge a hen na, are na napen kôba, na en engerènge ani ré aɔ na na bay ayé bôô ka Maséduwan a na ben anɔa na napen bay ka hen. Wulé bi wo hen na, na en dôyrènge wo ani ka ré napen bay

ka hen né men, na engerénge ani ré nij kwôy a men. ¹⁰ Nāp tu kwôlê wo Krist wo yi hōn a nà ná, kwōni wo sa emê iyére to Akay a nà wo a jōren dē dengōn wō kwôlo en kōl hen ba, nāp. ¹¹ En li hen iyōŋ hen ba, en geyénge na geyé ré ba? Na iyōŋ né, wōsa Emen hōn wo ené perénge.

¹² Are bay ka en li hen na, na lê hen iyōŋ iyōŋ aŋ bi bay jé kaŋ bay benare bay ka hen ré uwōŋ kini dē dengōrji wo ciré li jé mega nibay iyōŋ men né. ¹³ Bijné bay ka hen na, na bay jé kaŋ tiri ré men, bay kōl kwôlê woŋ tiri gengiŋ sa jé woji bi wo hen né men, bay li yirji mōŋ ciré na bay jé ka Krist iyōŋ a men. ¹⁴ Bi dengōrŋge ténge sa are bay ka bay li a hen né. Wōsa Sidan bi kōba, nēm belé yiri mega diré na *mana wo derōmarāŋ a wo na kirij ka perāŋgi hen. ¹⁵ Iyōŋ ba, bay jé kari ka bul yirji mega ciré na bay jé ka Emen kaŋ tiri hen na, ken dī dengōrŋge ténge ré, nijba, sa to cēgē kelōg a hen na, Emen a sa jeré kwôlê sa jé lêreji bi wo hen a.

Pol kōl kwōli gusiŋ to diré geliŋ wō Krist

¹⁶ En hô kelénge bi kwōni bōren mega ôbi galé iyōŋ né. Réba hena kené bōren mega ené na ôbi galé iyōŋ kōba, dénge bi na dē dengōn dē men. ¹⁷ Na tiri, na Kelma a ben tōô a ené kōliŋ kwôlê bi wo hen né, wōsa kirija en di dengōn ba, en iyêl na mega ôbi galé iyōŋ. ¹⁸ Bijné kwōni di dengōrji nāp anga sa terare a nà, iyōŋ ba, na lê mōŋ kwoji iyōŋ men. ¹⁹ Kenbay ken kōl kené na bay tu melêné menba, wō mi a, kené dī bay galé derénge kwôlê ba? ²⁰ Men, yerŋge derénge sa bijné ka lénge mega limé kaji iyōŋ men, ken dīji bay eménge men, laménge men, dō turŋge men, sê tō marŋge a men. ²¹ Henaŋ ken gey bi ené li na hen iyōŋ men nêê? Nijba, nôbi ba néén yōŋ, a ené liŋ mōŋ kwoji hen iyōŋ men ba?

Iyōŋ ba, ken dī bōrŋge jal san a aŋ na iyêlê mōŋ ôbi galé iyōŋ haw hen men, na dē dengōn nāp anga bijné dīŋ dengōrji hen men. ²² Bay di dengōrji wō wo ciré na Hébre ba, nôbi kōba, ena Hébre men. Bay kōl ciré na kam *Israyêl ba, nôbi kōba, ena kema Israyêl men. Bay na kwōŋgē *Abraham ba, nôbi kōba, ena kungga Abraham men, ²³ bay kōl ciré na manê ka Krist ba, nôbi kōba, ena mana wori men aŋ en li jé gōlji aŋ sōŋ. En iyêl mōŋ san ré nāp iyōŋ, en li jé dēji kēm men, en yi dangay gōlji men, bay sēn damaŋ gōlji men, en mō kibi temare a tēê kwōne gōlji a men. ²⁴ Damné ka Jubnê pōren tēê bay. Ôbi wo tēê bay hen na, bay yēmnen kibi sera tōre subu kibi dengēse dengēse. ²⁵ Damné ka Rômēnê

kōba, sēnji nāp kwore tēê subu men, bijné gōben nāp jerew tēê pōn men, bato herij nāp en kam a tēê subu aŋ kwo tēê pōn na, en li yoyre pōn men, tu tare pōn men bō kam a. ²⁶ Kergare hende to en erê kēm hen na, en kurij kibi temare a bō cér a men, en kurij kibi temare a kōbi bay gemsare a men, en kurij kibi temare a kōbi yēnēn kaŋ Jub men, ka na Jubnê ré hen a men. Kirij kēm ka en ô ya hen na, en kurij kibi temare a, ré na derô ira, bō kalmê, bō cér a, nāp yēnēn kaŋ bay benare hen kōba, en kurij na kibi temare a. ²⁷ En li jé damaŋ mōŋ ené ma iyōŋ. Sa to pōni a ba, en uwōŋ kini yé kum né men, en bu bōn iyére sa kurōŋ wo lēn hen men, sa kam ka dēn hen a men. Sa to pōni a, en ba emê are men, kelanê dēn damaŋ men, bargay ka ené dōbe kōba, nāp a men. ²⁸ Gusij to daŋgi kwōne lērerēn ya nijba, na deré kwōliji kēm né men, anga bu bōn ba, na églisnê kēm mera wōsa en sun kwōliji sa pōn pōn. ²⁹ Hena kwōni ré iya ba, nôbi kōba, en bō mōŋ ené iya hen iyōŋ men, hena kwōni ré kurij ba, bōn taren damaŋ. ³⁰ Hena bay ré li aŋ en di dengōn ba, en di na nāp iya wupé bi wo hen. ³¹ Emen Iba Kelma wona Jésu hōn wo ené kōl na kwôlê woŋ tiri. Bi hini emê yi wō sari kwōy kwōy. ³² Kirija na en baj Damas a na, kelma wo bō emê iyére to kelma wo dami Aretas ay tōô bijné kari dēbu kibi geré pōn pōn wo haba woŋ gerem wo bay ay sa iyére a hen aŋ bi bay ré būren. ³³ Nijba, bay ayê bōô uwōlen bō gway a aŋ, bay ha gaŋne ya aŋ herben nō cēgi haba si tu tulumō kirij ka pōni aŋ en giiri gōl.

12

Pelal wo jō Pol nāp anga Emen yēge sarji gili hen

¹ Na dē dengōn sem a bi wo lê wo en li hen iyōŋ ba, na anga habij hen. Haw hen, na deré kwōli anga Kelma gelen bō pelal a hen. ² Kemnēŋ li elê mōj kibi pōru nij wo Emen na ay ôbi ayê bōô wo pōni wo en hōni dō hen ôrij nāp dī derōmarāŋ a to jōgij subu a. Na ba, na yiri a bay ré ay ôrij laba na tini ba, ba na hōn né, nijba, Emen a henê. ³⁻⁴ En kōl sōŋ gawra bi wo Emen ayri ôrij derōmarāŋ a hen na, na pelal laba, ôbi ô nāp yiri ta na iyōŋ kōba, nôbi en hōn né nijba, Emen a henê. Aŋ kwōlo gawra bi wo hen toya derōmarāŋ a hen na, kwōni nēm kelé bijné né men, Emen bijné kwōni tōô ré hô kōl ré nij a men. ⁵ Na dē dengōn wō ayê wo Emen ay gawra bi wo hen ôrij derōmarāŋ a hen nijba, kurné nôbi ba, na dē dengōn na wō iya wo en iya hen dī. ⁶ Hena ré ené di dengōn kōba, en gal ré wōsa na kelê na kwôlê woŋ tiri.

Nijnba, na dê dengôn né aḅ bi kené ermijn sara gap gôlin sa anja na en li ken gel hen né men, sa kwôlo na ken toy keben a hen né a men. Kirijn bay ka hen dema kené hené wo ené na ôbi galê réba ené na kwo dami men tó.

⁷ Ré ené uwôyrê yen wô anja dê kirijn ka Emen gelen hen nijnba, Emen ben anja lén habijn bi ré jôren uwôyrê yen. Anja habijn bay ka hen na, yi mega mana wo Sidan ré dên aḅ bi ré jôren uwôyrê yen iyôn. ⁸ Gengijn sa anja lén habijn bay ka hen na, en uwól Emen têê subu bi ré dôrji yen a aḅ ⁹ nijnba, ôbi kôlen iyôn ba: «Bô derê wupê bi wo en bem hen nê, wôsa na kirinja néé gawra naḅ dema ibé iyêrê wupê ré li jé yiri a.» Aḅ yen dôren gap aḅ en di dengôn sa néén ôbi wo naḅ hen, aḅ bi ibé iyêrê wo *Krist ré baa naḅ en. ¹⁰ Kwôlê bi wo hen li aḅ yen ilen né kwôy. Hena ené iya, hena bay ré teren, bay ré gelen gusijn, ené mô na bô tu ja, ené mô na bô bô emé a kôba, en hôn wo ené gelijn gusijn na wô sa Krist. Aḅ yen dôren wôsa kirinja néén naḅ dema Krist ré ben néén damaḅ a.

Pol sun wô bay ayê bôô ka Kworênt

¹¹ Kenbay a lê a ené li are mega ôbi galê hen iyôn hen, ré na kenbay a ré derê kwôlen nijnba, ken dô ré aḅ ené dô kwôlen naḅ keben wupê hen. Nôbi ba, ena ani ré hapê, nijnba, bay jé kanje ka hawi bay ka ken kôl ré na ka damné hen kôba, dên né. ¹² Wôsa kirinja na en baḅ iyére tonje a hen na, na en li jé naḅ ulê bôô yôd aḅ Emen ben en li anjaḅ gijnê ka gay gay. Anjaḅ gijnê bay ka hen na, gel wo ené na *ôbi jé wop tiri. ¹³ Anja dôri ka en li iyé bay ayê bôô ka dangi a hen na, na en li iyére tonje a hen iyôn men, dîba na en dô turnje ré. Anja pôn nêḅ ka en ba lê iyére tonje a na, na wôsa na en uwôlênje kené ben ani ré hen. Iyôn hari kôba, ken dî bôrnje jal san a.

¹⁴ Ba dâ wo na herê iyére tonje a hen ya. Hen a ba, na têê subu a nijn. Ôbi wo na herê hen kôba, en gey bi kené ben ani ré a men. Wôsa na yerŋge a ené gey dîba, na gursu tonje ré. Yi mega kamrê naḅ balêrji iyôn, wôsa na kamrê a abê balêrji ré, nijnba, na balêrji a abêji dî. ¹⁵ Ré ené kay anjaḅ kêm men, ré ené merên môḅ ené ma aḅ iyôn wô sarŋge kôba, na lê yi derê. Na ba, ken puren lôg na wô wo nôbi ené perênje damaḅ bi ba?

¹⁶ Ken hôn wo nôbi na, ené enjerênje ani ré. Menba, ka póni kôl iyôn ba, ené na ôbi gwosore men, ené na ôbi lamê kirijn a men. ¹⁷ Na ba, en lamênje na iyeḅ iyeḅ ba? Laba na naḅ kamaḅ ka na en jéji iyére tonje a hen a ené lamênje hen ba? ¹⁸ Na

Tit naḅ yêna na wo na en kelênje kwôli hen, a na ené jéji yerŋge a. Na ba, na Tit bi a lamênje enjijn anjaḅ ba? Ken hôn wo nôbi men Tit men na, nini li jé bem naḅ ermé wo pôn men, naḅ gerê bi wo pôn hen men.

¹⁹ Kwôlo nini li bô magtubu a bênje hen na, ermênje wo niné kôl hen iyôn wô jôrij sarni ré, nini kelênje hen, na naḅ hini Emen wôsa nijnba ka Krist. Yênen nini kelênje hen iyôn wôsa nini gey bênje na néérŋge bi kené ôrij tumô tumô tó ayê bôô wonje a. ²⁰ En kemna wô wo kirinja ené bijn iyére tonje ba, jé lèrenje na ré sa yé kwo en gey hen né. A hena ré yi hen iyôn ba, jé lèren nôbi kôba, a derênje ré kwôy men. Dô ré ba, kirinja en bijn perênje a na, na erê upê naḅare men, terbére men, bô tarê men, janare men, hare men, jôm men, dê dengô men, lê anja bôd bôd a men. ²¹ Dô ré ba, kirinja en bijn iyére tonje a na, Emen wupê a lê aḅ tayre ré dên turnje a wô kibi ka póni ka kaḅ dé tó têrij toji aḅ hen men, tó yipare toji toḅ iyôn a tón hen né men, tó anjaḅ iyôn a tón ka bay na lêêré ca hen. Hena ré yi hen iyôn na, a gelijn né ené sôm iyôn.

13

Gerjé halê wo Pol hal kamaḅ ka Kworênt

¹ Na a ba jôgijn na têê subu wori a ené ena herê iyére tonje a hen, aḅ kirinja nijnba bijn na, nijnba jerê kwôlê sa bay lê habré a mega wo na kôlin bô magtubu tó Emen a hen iyôn. «Hena kwôni ré bôy kibi megari ley na, bi bijnê nêḅ wôô réba subu kôl hen iyôn a dema niné jerê kwôlê sari a.» ² Kergare tijê tó jôgijn têê wôd tó na en ôrij iyére tonje a hen na, en hal bijnê kaḅ bay lê têrij naḅ tó ka ba hen a men. Haw hen wo tón dô nijn hen na, en hô halênje sôn aḅ kirinja ené sa bijn iyére tonje a na, ené jerê kwôlê sarji a kêm. ³ Ken gey hené na ba *Krist a ré bé a ené iyêl hen ba? Iyôn ba, na erê gelênje ken gel. Wôsa ôbi na kwôni wo li jé naḅ nérij perênje a dîba, ôbi iya ré. ⁴ Kirinja bay na béeri sa gurô tagelê hen ba, ôbi na iya hari nijnba, haw hen ôbi mô tu geḅ naḅ néé wo Emen aḅ kwoni nibay ka nini bijn naḅ dî hen na, néérni naḅ môḅ kwori hen iyôn men, nini mô tu geḅ hen, na wô kibi merê tu geḅ wori aḅ kirinja nini sa bijn iyére tonje a na, nijnba sa lê jé naḅ néé wo Emen.

⁵ En kelênje bi ken kôbe yerŋge dô ken gel, na ba kené bi bôrnje sa Jêsu a bi hanje ba? Ken hôn wo Jêsu Krist ré mô bôrnje a hen iyôn né ba? Hena ré na hen iyôn ré ba, ken ge na kay hen. ⁶ En erem

mega wo nibay ba, jé lêreni ré gel wo niné na bay jé kap tiri. ⁷ Men, nini uwól Emen bi kené li ani kani ka habij né men, nini gey gelé mega niné na bay jé ka li jé dô iyôŋ né a men. Nijba, nini gey geléŋge sa lê anŋa dôri a bi wo ðipé a kelé niné kôl kwôlé, nijba, niné li ani ré hen. ⁸ Nini kôl hen iyôŋ na wôsa nini nê m lê ani kani ka habij gengij sa kwôlé woŋ tiri bi wo hen né, nijba, na anŋaŋ tiri ka gengij sa kwôlé woŋ tiri bi wo hen a niné lé. ⁹ Hena kené iyére tô kwôlo Emen a hanŋe aŋa nibay niné iya kôba, nini li yi derê men, nini uwól Emen bi ré béŋge bi kené dô cerêd men. ¹⁰ En li magtubu hende to hen béŋge tumô aŋ kirija ené sa bij ba, kené bul jé lêreŋge aŋ ené sa nayêŋge ré nij. Wôsa Emen ben tôô na wo ené lij na naŋ ken ðiba, na wo ené mênêŋge aŋ né.

¹¹ Yênen, haw hen na, na deré kibi magtubu tijê nij, en kelêŋge, masêŋge bi ken dô cerêd men, ken dôbij ibiyare bôrŋge a men, bi kwôlé woŋge bij men, ken mô naŋ bô jalê perêrŋge a a men. Ôbi a, Emen woŋ ôbi peré ðipé men, ôbi bij ðipé bô jalê a men hen na, ré baa naŋ ken.

¹² Lijŋe dosé tô yênijare a naŋ peré men, bay ayê bôô ka naŋ en na kôba, lêŋge dosé kê m a men.

¹³ Bi bô derê wo Kelma Jêsu Krist men, peré wo Emen peréna hen men, bijare to Tunu toŋ hendi bô bôrê bêna pôn hen a men hen na, bi baa ré ken kê m.

Magtubu to Pol li bij Galatɲê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Elê arew subu pa dema Jêsu Krist ré yêp tó na, bijɲê ka póni bay uwôgeji Kêlt gwoluwa eraji kwôy sa môrji Turki bô emê wo Asi a. Kwôngêrji a bay ré uwôgeji Galatɲê hen, sa môrji da naɲ Ankara na sa iyêre to dami to Turki. Ka póni bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo *ôbi jê Pol uwól bérêri kirɲa ôbi ôriɲ kergay ulê bérê tori to têê wôô naɲ to têê subu hen (Jê lê bay jê 16: 6, 18: 23).

Nijɲa, cêgi Pol a menba, gawré ka ðanɲi era iyê Galatɲê. Gawré bay ka hen gelɲi bijɲê are kôl iyôn ba bay ayê bôô ka ré na Jubɲê ré hen na, bay ré bi kwôlê sa tóô Jubɲê kêm aɲ to kôl bay ré wal keɲ hen men. Kwo Pol ba, tóô toɲ walê keɲ hende to hen na, bijɲ naɲ Kwôlo Dôri woɲ tiri wo Jêsu Krist hen né. Hende li aɲ bay ayê bôô ka Galat yi limé kare. Kirɲa Pol toy kwôlê bi wo hen a Epês a na, ka li môp ciré gey kwôlo janêri bay ka hen na, ôbi li magtubu to iyêre bijɲi.

Wô heraj naɲ ka gey kwôlo janêri bay ka hen tó Kwôlo Dôri woɲ tiri hen na, Pol li are subu.

Ka tumô ba, ôbi kôl kwôlo gengɲi sari. Ôbi kôl kwôli ayê bôô wori, magtubu to bay derê tumô églis to Jérusalêm li biri kôl iyôn ba bay ayê bôô ka na Jubɲê ré hen réé bê kwôlê sa tóô to Jubɲê ré hen. Men, kwôlo yi perêrji a bay naɲ Piyêr gengɲi sa bê kwôlê sa magtubu hende to hen men, kwôli dampare tori toɲ *ôbi jê hen aɲ kôl mega wo jê bi wo hen na, ré na Kelma a ré biri (Sapitre 1-2).

Ka wôô ba, Pol dî têri sa magtubu tóô to cay a aɲ kôl iyôn ba, kwôni ré uné gelê wô kibi bê kwôlê sa tóô to Jubɲê ré, nijɲa, wô kibi aɲga Jêsu Krist li hen dî (Sapitre 3-4).

Ka subu ba, ôbi kôl derɲ kibi kwôlê wori kôl iyôn ba, merênge sarɲge senge naɲ tóô aɲ bi Tini Emen dô tumôɲge. Wôsa Tunu a ré bê ermé wo gay gay hen bô gawra aɲ kwo tumô ba, na peré (Sapitre 5-6).

Eglisɲê men, bay ayê bôô men bi toy kwôlê bi wo hen aɲ dege sara naɲ bôô pôn aɲ bi bay ré môriɲ sarji senge.

Dosé to Pol liji

¹ Nôbi Pol a jêɲ naɲ magtubu hende to hen béɲge hen. Henênge dô mega wo

ené na *ôbi jê wo gawré a ré jén né men, gawra wôni a ré era sa kôlen kwôli ré a men. Nijɲa, ré na Jêsu Krist naɲ Ibarna Emen wo bi Jêsu ji si kampê hen, bay a jén aɲ déɲ mega *ôbi jê hen. ² Yênerna bay ayê bôô kêm ka mô naɲ en na nini ðaɲ kibriɲi jêɲ naɲ magtubu hende to hen bijɲ églis kêm to yi sa iyê Galati a hen lipji dosé aɲ kôlji iyôn ba: ³ Bi bô derê naɲ bô jalê wo Ibarna Emen naɲ kwo Kelma Jêsu Krist baa naɲ ken. ⁴ En gey bi kené hôn dô wo Jêsu Krist ré ay yiri bijɲ temare wô derêna kibi têriɲ lêrena naɲ bô geyê wo Ibarna Emen a aɲ bi ðirê derêna kibi néé wo habɲi wo sa terare a nà wo haw hen. ⁵ Bi hini emê yi wô sa Emen kwôy naɲ kwini. *Amên, bi yi gelɲi hen iyôn.

Kwôlo Dôri wo Emen na pôn nêɲ hari

⁶ Bôn mênɲiɲ daman wô wo kirɲa en ðéɲge aɲ menba, peran cêgena na, ken dî tó Emen wo uwôgênge naɲ bô derê wo *Krist hen aɲ, menba, ken hena lew gey ari gelê ka ðanɲi ka bay kôl ré na «Kwôlo Dôri» men hen. ⁷ Tiri wori ba, Kwôlo Dôri wo ðanɲi ba, naɲ nijɲa, en kôl hen iyôn wôsa gawré ka póni dôyrênge aɲ gey bi ciré belé Kwôlo Dôri wo Krist hen lip kwo ðanɲi. ⁸ Ken toy, hena ré na nibay kaɲ bay jê ley, *mana wo derômaran a ley, aɲa niné ulênge béré Kwôlo Dôri wo ðanɲi naɲ kwo na nini ulênge tumô nijɲ hen na, en uwól Emen bi ré tòm kwôni bi wo hen. ⁹ Mega wo na en kelênge tumô nijɲ hen iyôn na, haw hen na hô kelênge têê pôn a sônɲ: hena kwôni wôni ré ulênge béré Kwôlo Dôri wo ðanɲi naɲ kwo na ken eɲge hen na, en uwól Emen ré tòm kwôni bi wo hen.

¹⁰ Kwôlo en kôl hen na, gel wo ené woge na diné wo gawré laba kwo Emen dî ba? Na diné wo Emen a ené woge dî. A hena ené woge na diné wo gawré ba, ené yé mana wo Krist ré.

Pol li na iyeɲ a ré yijɲ ôbi jê ba?

¹¹ Yênen, en kelênge Kwôlo Dôri wo en uwól bérêri béɲge hen na, na gawré a ejeré ré. ¹² Wôsa na gawra wôni a kôlen kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen né men, kwôni a gelen né a men, nijɲa, na Jêsu Krist a yêgê sari ben.

¹³ Na ken toy kwôli jê lêren wo cayi kirɲa na en baɲ tó hara wo Jubɲê tó hen men, lê wo na en lip églis to Emen bisɲɲe hen men, masê wo na en mase bi ené mênêji hen a men. ¹⁴ Aɲ na en teberé Emen naɲ geré hara wo Jubɲê daman ðê megên kaɲ bay erêren men, na en lêré hara wo môpêrna daman ðêji aɲ a men.

¹⁵⁻¹⁶ Nijba, pa dema na ené yêñ tó na, Emen nañ bô derê wori na dôren añ uwôgen bi ené li jé biri. Añ kirijna ôbi genge ðiré gelen Kemari añ bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri wori perê ðijé ka na Jubnê ré hen na, en engeriñ kwôni kwôlê wôni ré nij. ¹⁷ Men, en ô Jérusalêm a ligi kamañ ka na na, bay jé tumôn hen né, nijba, en hena ô bô emé wo Arabi a dema ené hô bulo hera Damas a tô. ¹⁸ Añ elê subu cêgê dema, ené ô Jérusalêm ô uné Piyêr bi niné ô geliñ yirni tô. Añ en wôl nañ ði wulê môj kibi bay. ¹⁹ En gel *ôbi jé wôni wo ðangi ré, nijba, na *Jak woñ yêni Kelma wona Jésus a ené gili mera.

²⁰ Kwôlê bi wo en kôl hen na, en kelênge tumô Emen a, na kwôlê woñ tiri.

²¹ Cêgi kergarñé iyé Piyêr a Jérusalêm a hen na, en ô Siri a men, Silisi a a men. ²² Nijba, wulê bi wo hen na, églis ka sa iyé Judé a na, bay na hônen né tô. ²³ Nijba, bay na toy na kwôlen kibi ðijé ka ðanjé a mera. Bay kôlji iyôñ ba: «Gawra wo ca ba, na geliñ turna gusijñ hen na, haw hen ôbi a hô ulê béré Kwôlo Dôri bi wo ôbi na mase ðiré mênê hen.» ²⁴ Menba, bay ay kibi Emen wô anja ôbi li nañ gerê wujé hen.

2

Pol nañ megêri bay jé ka pôni Jérusalêm a

¹ Elê môj kibi pôrbu cêgê menba, en hô bul hô a Jérusalêm a. Barnabas a bèn men, en eraj nañ Tit kôbena a men. ² Herê wo en bul hô Jérusalêm a hen na, na Emen a kôlen bi ené hô. Añ kini dapare to nini ðañ pinini nañ bay derê tumô églis hen na, en dôrji tô béré Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri perê ðijé ka na Jubnê ré hen. En li hen iyôñ wôsa en gey bi jé wo na en li hen men, kwo en li haw hen a men ré yi anja beray ré. ³ Añ Tit woñ Grêk wo na baan eraj Jérusalêm a hen kôba, bay kôl ôbi ré wal keñ iyôñ né. ⁴ Bi wo kamañ ka ði yirji môñ ciré na yêñerna hen, mase bi ôbi ré wal keñ hen. Gawrê bay ka hen iyôñgi hen na, tôbe yirji perêrna môñ bay walê tô kirijñ iyôñ bi ciré hôniñ tô merê wo nana mô sarna senge sa kibi ðijare to nana bijñ nañ Jésus Krist hen, añ ciré lêna lijñ limé ka tóo to *Moyis. ⁵ Nini ðiji bay biyèni ré, nijba, nini ðubu sa têrni a. Kwôlo Dôri bi wo hen na, na tu kwôlê añ en gey bi ré yi nañ kini wô sarñge ðiba, bi ré polijñ né.

⁶ Ka bay bôrji môñ ré na bay derê tumô kirijñ hen na, bay ay tóo to ðangi tôni ben né. Bijné bay ka hen na, dampare toji

hende to hen dôlen nôbi ré, wôsa Emen bô na yi kwôni nô na mera ré. ⁷ Bijné bay ka hen bô mega wo Emen a ré ben jé woñ ulê béré bijñ ðijé ka na Jubnê ré hen, mega wo ôbi na bijñ Piyêr yi ôbi ulê béré Kwôlo Dôri bijñ Jubnê hen iyôñ men. ⁸ Wôsa Emen wo na bijñ Piyêr ré yi *ôbi jé wo gengijñ sa Jubnê hen na, na ôbi a ben bi nôbi kôba, ené yi *ôbi jé wo gengijñ sa ðijé ka na Jubnê ré hen men. ⁹ Añ si *Jak nañ Piyêr nañ Ja ka bay bôrji môñ dampné ka églis hen kôba, bô mega wo jé wo ené li hen na, ré na Emen a ré bèn ðôd kôbena. Menba, bay ðu kôbrini nibay nañ Barnabas lêni dosé añ gel wo ciré bijñ nañ nini. Na hen iyôñ a niné bijñ sara kêm wo nibay ba, niné erê lê jé perê ðijé ka na Jubnê ré hen men, bay ba, ré ô perê Jubnê men. ¹⁰ Nijba, bay kelêni bi niné erem sa yêñèrni kañ bay nimiré ka Jérusalêm a mera. Añ en ay kwôlê woji bi wo hen dô bôn a añ lijñ ariri.

Pol nay Piyêr Antiyôk a

¹¹ Kirijna Piyêr sa bijñ Antiyôk a na, ôbi li dô ré añ en kôli tiri a tu ðijé. ¹² Wôsa, pa dema ðijé ka pôni ka Jak joji hen ré sa tô na, Piyêr ôm are nañ yêñerna ka na Jubnê ré hen, nijba, kirijna ðijé bay ka hen saji bijñ menba, Piyêr dô yiri añ dé dé yi yêñerna ka na Jubnê ré hen men, ôbi ôm are nañ ci ré nij a men. Wôsa ôbi hariñ yêñeri Jubnê ka hena Jérusalêm a sa añ gey bi ðijé ré wal keñ hen. ¹³ Men, yêñèrni Jub kañ bay ayê bôô ka Antiyôk hen kôba, li na anjañ harê mega bi wo Piyêr lijñ hen iyôñ men, Barnabas kôba, ði bay dôôri uwôl tôrji a men. ¹⁴ Menba, kirijna en gel mega wo jé lereji bi wo hen ré bijñ nañ lê anja bijñ nañ tu kwôlê wo Kwôlo Dôri hen ré na, en kôlijñ Piyêr tu ðijé iyôñ ba: «Piyêr, jôbi ju na Jub menba, ju li are mega ðijé ka na Jubnê ré hen iyôñ wô mi ba? Men, jé lêrem bi wo hen bijñ nañ tóo to Jubnê ré a men. Wô mi a jeré gey bi ðijé ka na Jubnê ré hen ré li mega Jubnê iyôñ ba?»

Na sa kibi ayê bôô a Jubnê nañ ðijé ka na Jubnê ré hen ré uwôñ gelé

¹⁵ Nabay nana Jubnê kañ ðéjñ ðiba, nana ðijé ka hen ka hôn tóo to Emen né hen né. ¹⁶ Nijba, nana hôn mega wo kwôni ré derê tu Emen na wô bê wo ôbi bi bôri sa tóo to Moyis a hen ré, nijba, na wô kibi anja Jésus li hen ði. Na ôbi á, nabay kôba nana bijñ bôrna sa Jésus Krist a añ bi nana yijñ ðijé kañ derôre tu Emen sa kibi anja *Krist li hen ðiba, na sa kibi lê anja tóo

to Moyis kól nana li hen né. Wósa na sa kibi lê anɗa tóô to Moyis kól nana li hen a, kwôni ré yij kwôni woɗ derôre tu Emen a ré. ¹⁷ A hena nana woge bi nana yé ðijé kaɗ derôre sa kibi biɗare tona naɗ Krist menba, nana li tériɗ mega ðijé ka na Jubɗé ré hen ta men, hen ba gel wo Krist a ré lê a nana li tériɗ hen ba? Na hen iyôɗ né. ¹⁸ A hena ené hô li tóô to na en mène hen hôriɗ ba, gel mega wo ené na ôbi ðagé sa tóô hende to hen. ¹⁹ Na tóô to Moyis hende to hen a lê a ené yi môɗ temay gawra iyôɗ hen, aɗ hende ôm san ré nij. Yi hen iyôɗ bi ené môriɗ tu geɗ wô sa Emen. Na hen iyôɗ a, ené ma naɗ Krist sa gurô tagelê hen. ²⁰ Aɗ bi hena ené mô tu geɗ ba, ré na nôbi a ré meré naɗ sa yen hen né nij, nijba, ré na Krist, a meré bôn a. Hena ené mô tu geɗ haw hen ba, na sa kibi bôn wo en ay biɗ Kema Emen wo geyen aɗ ay yiri biɗ temare wô san hen. ²¹ En kaɗ bó deré wo Emen li naɗ en hen né. Hena Emen né bó kwôni mega woɗ derôre wô bê kwôlé wori sa tóô to Moyis a na, Krist na ma ðéɗ iyôɗ.

3

Tóô to Moyis naɗ ayé bóô

¹ Ayi! kenbay Galatɗé ka ermé kwôlé woɗge naɗ hen. Na i a belé turɗge hen iyôɗ ba? Bi wo nôbi naɗ yen en geléɗge anɗa gengiɗ sa temay Jésu Krist sa gurô tagelê yi turɗge a tu wolé hen. ² En gey eɗgeréɗge kwôlé pôn. Na ken uwôɗ Tunu to Emen na wô sa lê anɗa tóô to Moyis kól ré liɗ hen laba, na wô wo ken toy bére Kwôlo Dôri aɗ ken bi hôriɗge sara hen ði ba? ³ Wô mi a turɗge ré jôriɗ né hen iyôɗ ba? Wô mi a kené ay tôri naɗ Tunu to Emen menba, haw hen ba, ken gey deré kibri naɗ néé woɗge nij ba? ⁴ Gusijɗ to ken geliɗ kêm hen na, ken bó mega wo ré na ani ré iyôɗ ba? Gusijɗ toɗge hende to hen a yé wo beray ré. ⁵ Kirijna Emen béɗge Tunu tori men, liɗ giɗé peréɗge a a men hen na, na wô sa ken li anɗa tóô to Moyis kól ré liɗ hen laba, na wô wo ken toy bére Kwôlo Dôri aɗ ken bi hôriɗge sara hen ði ba?

⁶ Na hen iyôɗ a, magtubu to Emen ré kól gengiɗ sa *Abraham kól iyôɗ ba: «Ôbi na bi bôri sa Emen a, aɗa Emen na ré bôri mega kwôni woɗ derôre hen sa kibi ayé bóô wori.» ⁷ Henéɗge mega wo ðijé ka ré bi hôriɗ sa Emen a hen na, bay a ré na kwôɗgé Abraham kaɗ tiri hen. ⁸ Magtubu to Emen na kól ca tumô mega wo Emen né

bé bi ðijé ka na Jubɗé ré hen, ré yé ðijé kaɗ derôre tiri a wô sa kibi ayé bóô woɗ. Na ôbi á, magtubu to Emen hende to hen ré uwôl bére Kwôlo Dôri bi wo hen tumô biɗ Abraham kól iyôɗ ba: «Emen a teré kibri sa tó yé ðijé ka sa terare a na kêm wô sa kema.» ⁹ Abraham na bi bôri sa Emen a aɗ Emen na tó kibri sari a. Aɗ Emen tó kibri sa ðijé kêm ka bi hôriɗ sari a hen, mega wo ôbi tôriɗ kibri sa Abraham a hen iyôɗ men.

¹⁰ Kwo ðijé kêm ka bi kwôlé sa tóô to *Moyis a, aɗ erem mega wo ciré yé kaɗ derôre sa kibi tóô hende to hen na, tóomé ðu sarji. Wósa magtubu to Emen kól iyôɗ ba: «Kwôni wo bi kwôlé kwôy kwôy sa tóô to Moyis a kêm to liɗ bó magtubu a hen ré na, kwôlé ré ðiri.» ¹¹ Na tiri wo gawra a yé kwôni woɗ derôre tu Emen a wô kibi tóô to Moyis ré. Wósa liɗ bó magtubu to Emen na kól iyôɗ ba: «Kwôni wo na kwôɗ derôre tu Emen a sa kibi ayé bóô wori na, ôbi a meré tu geɗ.» ¹² Tóô naɗ ayé bóô na pôn né. Kwo tóô ba, liɗ bó magtubu to Emen a kól hen iyôɗ ba: «Kwôni wo li are kêm ka tóô kól ré liɗ hen na, ôbi a meré tu geɗ na wô sa kibriɗi men.» ¹³ *Krist, ay yiri bi aɗ tóomé ðu sari wô sarna aɗ ôbi deréna kibi tóomé wo tóô a. Wósa na liɗ bó magtubu to Emen a kól iyôɗ ba: «Kwôni wo bay haari kabré gurô hen na, na kwo Emen tómmi bi a hen.» ¹⁴ Yi hen iyôɗ bi teré kibi wo Emen na genge ðiré teré sa Abraham a hen, bi ré yi wô sa ðijé ka na Jubɗé ré hen men sa kibi Jésu Krist. Men, naa uwôɗiɗ Tunu to ôbi na genge ðiré béna wô bê bóô wona sari a hen men.

Tóô to Moyis naɗ gengé wo Emen

¹⁵ Yènèn, na ayé jé lê gawré ka sa terare a na gengiɗ naɗ kwo Emen ken gel. Hena kwôni na ré kól kaɗni ði tóɗ nij na, kwôni wo ðanɗi nêem belé ré nij men, nêem ulé kwôlé wôni sara ré nij a men. ¹⁶ Na hen iyôɗ a, Emen na ré ayiɗ tôri biɗ Abraham wô anɗa ðiré lê biri naɗ kwuɗɗari hen. Magtubu to Emen kól iyôɗ ba: «wô kwôɗgéri» mega wo ré na ðijé ka kwôni iyôɗ né. Nijba, kól iyôɗ ba: «wô kuɗɗam» hen iyôɗ na, gel na wo ré kól na kwôli gawra pôn, ôbi a na Krist hen. ¹⁷ Bô kwôlo en kól hen ôbi a na: Emen na kól kaɗni aɗ kwôli are bay ka ôbi kôliɗ kwôliɗi hen na, ré liɗ. Elé arew pórɗu naɗ tóre subu céɗé dema ôbi ré biɗ kam *Israyél tóô tó. Nijba, tóô a nêemê mênê kaɗni ka ôbi na kól hen ré men, hende a nêemê mênê anɗa ôbi na genge ðiré biɗ Abraham hen

2:16 2: 16 Kurôɗ kibé 143: 2, Rômé 3: 20-23 3:6 3: 6 Dé tó are 15: 6 3:8 3: 8 Dé tó are 12: 3, Rômé 4: 3,16

3:10 3: 10 Déterônôm 27: 26 3:11 3: 11 Habakuk 2: 4 3:12 3: 12 Lébitik 18: 5 3:13 3: 13 Déterônôm

21: 23 3:16 3: 16 Dé tó are 12: 7 3:17 3: 17 Sé nó 12: 40

né a men. ¹⁸ Hena ré na wô bê kwôlê sa tóô a apa kwôni ré uwôpɔn anga Emen na genge hen na, gel wo ré na sa kibi anga ôbi na genge hen né. Nɔɔba, na sa kibi anga Emen na genge hen a ôbi ré tóɔɔn kibri sa Abraham a hen.

¹⁹ Hena ré na hen iyôɔn ba, wô mi a Emen na ré dɔ tóô ba? Ôbi dɔ tóô hende to hen wô gelɔn ðɔné bi ré hônɔn anga ré bɔn naɔ bô geyé wori ré hen. Tóô hende to hen a yé hen iyôɔn kwôy gemɔn kuɔɔa Abraham wo Emen na ayɔn tóɔɔi gengɔn sari hen a saɔ. Emen na bɔn *manê ka derômaranɔ a na kôl kwôli tóô hende to hen aɔn gawra pôn a na debé derô ðɔné naɔ Emen*. ²⁰ Ôbi debé derô gawré na, gan gan ba, debe na peré gwogelê gawré wôô a, nɔɔba, kirɔna Emen na ay tóɔɔi bɔn Abraham hen na, ôbi debé derôɔɔi a na naɔ, nɔɔba, na ôbi naɔ yiri a na kôlɔn Abraham mera.

Wô mi a tóô ré dɔn ba?

²¹ Hen ba, gel wo tóô ré bɔn naɔ anga Emen genge dɔré bɔn Abraham hen ré ba? Na tiri, hende bɔn naɔ are bay ka hen kwôy. Nɔɔba, hena tóô to na ré bɔn gawré mô tu geɔ hen henaɔ ré ya ba, hende na ré lê aɔn gawré na ré yɔn kaɔ derôre tu Emen a. ²² Lɔn bô magtubu to Emen a kôl iyôɔn ba: Bɔné kêm sa terare a na ré na limé ka tériɔ. Yi hen iyôɔn bi Emen né bɔn ðɔné ka ay bôɔɔi hen anga ôbi na genge hen. Ôbi bɔni hen iyôɔn na wô kibi anga Jêsu Krist li hen.

²³ Pa dema kwôli ayê bôô ré ôm tó na, nibay kaɔ Jub ba, na tóô to Moyis a na emê sarni aɔn tóô hende to hen a na beréni lemnae kwôy wo Emen yêge sa Kwôlo Dôri wo gengɔn sa bê bôô sa Jêsu a. ²⁴ Na hen iyôɔn a tóô hende to hen, na ré ôm sarni kwôy wo Krist saɔ, aɔn bi niné yɔn gawré kaɔ derôre tu Emen a sa kibi anga Jêsu li hen. ²⁵ Nɔɔba, haw hen wo kwôlo gengɔn sa anga Jêsu li hen ôm nɔɔn hen iyôɔn na, nibay kaɔ Jub ba, tóô to Moyis a deré tumôɔni ré nɔɔn.

²⁶ Iyôɔn ba, na sa kibi ayê bôô wongɔ naɔ bɔnare to ken bɔn naɔ Jêsu Krist hen a kenbay kêm kené yɔn kam Emen hen. ²⁷ Na hen iyôɔn a, kenbay kêm ka na ken bɔn naɔ Krist sa kibi batêɔm tonge hen na, ken yi môɔn Krist hen iyôɔn men. ²⁸ Iyôɔn ba, na kelê iyôɔn ba: Kwo na Jub men, kwo na Jub ré men, kwo na, na lema men, kwo na na kema iyére men, kwo na na iba men, to na na iyore men ré nɔɔn. Wôsa kenbay kêm ken bɔn pôn sa kibi bɔnare tonge naɔ Jêsu Krist. ²⁹ Hena kené na ðɔné ka Krist ba, kena kwôɔngê Abraham, iyôɔn ba, ka upé anga Emen na genge dɔré béé hen.

4

¹ Na hô kelê kwôlê wo ené kôl hen naɔ gwosoyri wo ðanɔi: kema woy ðbi emê cibré ibari na, na kwôni wo anga ibari bay ka hen kêm na kari. Nɔɔba, hena ôbi ré baa kema tó ba, ôbi yi mega lema iyôɔn.

² Wôsa kwôy jêp sa to ibari na genge hen na, na ðɔné ka ðanɔné a beré sari men, sa anga gengɔn sari bay ka hen a men.

³ Nibay kôba, kirɔna na nini yi mega kamré iyôɔn hen na, na nini na limé ka néé wo tunu to ôm sa kirɔn sa terare a na hen.

⁴ Nɔɔba, kirɔna wulê wo Emen na genge hen nêɔm nɔɔn menba, ôbi jo Kemari aɔn iyore a yéri aɔn tóô to *Moyis a emê sari men. ⁵ Men, bi ôbi ré sa jô sarni nibay Jubné ka na nini mô tó tóô to Moyis a hen aɔn bi niné yɔn kami Emen.

⁶ Men, bi ôbi ré gel wo kené na kamni na, Emen jo Tini Kemari sa mô bôrna a aɔn Tunu hende to hen uwôgeri «Iban, Iban.»

⁷ Iyôɔn nɔɔn ba, kena limé ré nɔɔn nɔɔba, kena kamni. Mega wo kena kamni hen iyôɔn na, Emen a bêɔge are kêm ka ôbi dɔ gem wô sa kamni hen.

Pol sun kwôli Galatɔné

⁸ Kirɔna na ken hôn Emen né tó hen na, na kena limé ka emen wo sa terare a na wo na kwoy tiri ré hen. ⁹ Nɔɔba, haw hen wo ken hôn Emen nɔɔn, réba haw hen wo Emen henêɔge nɔɔn hen men, menba, wô mi a kené hô hera naɔ bô geyé wongɔ tó tunu to ôm sa kirɔn sa terare a na to néere naɔn hen men, to na ani ré hen bi kené hô yé limé kaji sôɔn ba? ¹⁰ Ken toy, ken dɔ yeriɔge damaɔn sa wulê wo pôni a men, sa geseré wo pôni a men, wulê wo pôni bô elé a men, sa elé wo pôni a a men. ¹¹ En sun gan wô sarɔge wôsa merênê wo en merên wô sarɔge kêm hen na, na ðéɔn iyôɔn mera ba?

¹² Yênen, en uwôlêɔge bi kené yi môɔn nôbi hen iyôɔn men, mega wo nôbi kôba, na en yi mega kenbay hen iyôɔn men hen. Kirɔna na en môɔɔin perêɔge a hen kôba, na ken lén habɔn né. ¹³ Ken hôn wô mi a na ené derêɔge Kwôlo Dôri tumô kaɔn hen ba? Na wô sa kibi ômpare to na lén hen. ¹⁴ Aɔn naɔn ômpare tɔné hende to hen na, na na anga néey sarɔge a nɔɔba, na ken bôren mega ani ré, iyôɔn né nɔɔba, ken lén dô mega wo ené na mana wo derômaranɔ wo Emen men, mega wo ené na Jêsu Krist bi naɔn yiri iyôɔn a men. ¹⁵ Na ken li yi deré damaɔn menba, haw hen na mi a lê are ba? Wôsa en hôn wo tumô ba, na turɔge kôba, na ken nêɔm terê ben. ¹⁶ Aɔn haw hen ba, ena ôbi bareɔge wô kwôlê woy tiri wo en kelêɔge kwôy kwôy hen ba?

* 3:19 3: 19 Gawra wo magtubu kôl kwôli hen na, na Moyis.

¹⁷ Bijné bay ka kôl kwôlê woŋ benare gengiŋ sa Kwôlo Dôri hen dî yirji yernge a, niŋba, ermé woŋi na kwo dôri ré. Ermé woŋi ba na wô terênge kôben a aŋ bi kené yiŋ bijné kaji dî. ¹⁸ Na tiri, dé yi yi kwôni a damaŋ na, dô niŋba, bi na naŋ ermé wo dôri aŋ bi yi hen iyôŋ kwôy kwôy dîba, na wô meré wo en mô naŋ ken hen mera ré. ¹⁹ Kamnen, en hô geliŋ gusiŋ damaŋ a wô sarnge mega wo iyore geliŋ gusiŋ sa yé a hen iyôŋ. Na geliŋ gusiŋ hende to hen iyôŋ kwôy wo na hônij mega wo kené ay hal wo *Krist. ²⁰ Ermé wupé ba, en gey ré ené meré naŋ ken haw hende to hen aŋ ré ené iyêlênge deré naŋ tôn to dami wôsa en sun kwôlênge damaŋ.

Kwôlo gengiŋ sa si Agar naŋ Sara

²¹ Kenbay ka ken gey yé limé ka tôo to Moyis hen kôlênge, na ken toy kwôlo na liŋ bô magtubu tôo hende to hen a ré ba? ²² Na liŋ bô magtubu tôo hende to hen kôl iyôŋ ba: *Abraham na ré yé kamré wôo. Kwo pôn yori ré na lômne to bay uwôgere Agar hen men, kwo pôn yori ré na môni iyére to bay uwôgere Sara hen men. ²³ Kwo yori na toŋ lômne hen na, hende yi kwoyri naŋ yinare, niŋba, kwo yori na môni iyére hen na, hende yi kwoyri na naŋ yinare hare niŋba, na sa kibi tôo to Emen na ay biŋ Abraham*. ²⁴ Kwôli yébé bay ka wôo hen na, yi mega aŋgaŋ gelé iyôŋ: yébé bay ka wôo hen na, en pôrji gengiŋ bijnare to yi kene wôo hen: Bijnare to tumô hen na, na gengere naŋ Agar, tôre hena na sa keram wo Sinay a. Aŋ hende yé kamré kaŋ limé hen. ²⁵ Hini woŋ Agar bi wo hen na, kôl na kwôli keram wo Sinay wo yi sa iyé Arabi a hen. Haw hen ba, hende yi mega Jérusalêm to kemnênge iyôŋ wôsa Jérusalêm na lômne naŋ bijné ka mô bôre a hen kêm. ²⁶ Niŋba, Jérusalêm to derômaraj a yi mega yorna toŋ môni iyére iyôŋ. Jérusalêm hende to hen gengiŋ na sa Sara. ²⁷ Wôsa magtubu to Emen kôl iyôŋ ba:

«Li yi deré mini to kamné naŋ hen.

Uwôl gura woŋ yi deré mini to yé lêrê sa pôn né hen

wôsa iyore to kurôre dferé aŋ hen na, kamne a kwônê dé to kurôre geyre hen.»

²⁸ Yênen, iyôŋ ba, kenbay kôba, ken yêŋ na sa kibi tôo to Emen na ay hen mega Isak iyôŋ men. ²⁹ Tumô ba, kema wo bay yêri naŋ yinare hen na, geliŋ tu kwo bay yêri sa kibi Tini Emen hen gusiŋ, kemnênge kôba, yi mega hen iyôŋ men. ³⁰ Niŋba, magtubu to Emen na kôl iyôŋ ba: «Dage iyore toŋ lômne hen naŋ kemare aŋ, wôsa ôbi nê

emé cibré naŋ kwo yori na toŋ môni iyére hen né.» ³¹ Iyôŋ ba, yênen, nana kam iyore to na lômne hen né, niŋba, nana kam toŋ môni iyére hen dî.

5

Mênênge meré wo ken mô naŋ sarnge hen né

¹ *Krist deréna bô lemnare bi nana mô sarna senge tiri a men. Iyôŋ ba, ken débe sa ténge a dîba, ken hô ô yé limé hôriŋ ré niŋ.

² Toyênge kwôlo nôbi Pol na kelênge hen: Hena kené bi bay walênge ken ba, aŋga Krist na li hen kenbay ba, li naŋ ken né. ³ En hô kelênge sôŋ kwôni wo bi bay wali ken na, bi ôbi bi kwôlê sa tôo to *Moyis a kêm. ⁴ Kenbay ka ken woge kené yé gawré kaŋ derôre tu Emen wô bê kwôlê woŋge sa tôo to Moyis a hen na, ken kariŋ na naŋ Krist hen men, bô deré wo Emen kôba, ka upé ré niŋ a men. ⁵ Kwona nabay ka nana dî bôrna sa Emen a hen na, nana hôn wo ôbi ré bé nana yé bijné kaŋ derôre tiri a. Aŋ na sa kibi néé wo Tini wo li jé naŋ geré wo ayê bôo wona hen aŋa nana môriŋ gemiŋ wulê bi wo hen hen. ⁶ Mega wo nini biŋ naŋ Krist Jêsu hen iyôŋ na, nini hôn wo walê ken, walê ken ré kôba, ré na ani tu Emen a ré. Niŋba, kwôni wo bi bôri sa Krist a aŋ geyiŋ megéri a men na, na aŋga dôriŋ Emen.

⁷ Na ken ô dô tó ayê bôo woŋge a menba, na i a hera sa gusérênge aŋa ré jerênge bê bôrnge sa kwôlê woŋ tiri a hen ba?

⁸ Ermé kwôlê woŋ mênê kirij bi wo hen iyôŋgi hen na, hena na ligi Emen woŋ ôbi uwôgérênge hen a né. ⁹ Gwosoy kwôlo pôni kôl iyôŋ ba: «Wubere ré dê iyôŋ kôba, ré wubu parin wo bay bulôŋ hen.»

¹⁰ Iyôŋ hari kôba, en bi bôn sarnge a baa ya, mega wo nana biŋ pôn naŋ Kelma hen iyôŋ na, en hôn wo ermé woŋge ré na pôn naŋ kupê, niŋba, ôbi gusérênge bi wo hen na, ré na i i kôba, Emen a beréri.

¹¹ Yênen, kupê nôbi ba, hena ené uwôl béré mega wo walê ken ré na aŋga dôri ba, wô mi a bay ré gelen gusiŋ sôŋ ba? A hena ré na hen iyôŋ ba, béré wo en uwôl gengiŋ sa Krist wo bay bééri sa gurô tagelé hen na, ré lê bô Jubné ré tarji san a ré niŋ. ¹² En gey bi bijné ka dôyrênge aŋ kelênge kené wal ken hen na, bi bay kôba, ré tó tôrji aŋ men.

¹³ Yênen, kwonge kenbay ba, Emen na uwôgênge bi kené mô sarnge senge. Iyôŋ ba, ken ay meré sa senge tonge hende to hen liŋ malare wô liŋ aŋga bôrnge gey hen

né, nɪnba, ken perɪŋ yernge men, ken yi bay jé ka megérnge men. ¹⁴ Kwólê pôn nêŋ day kwôlo yi bô tóô to Moyis a hen kêm. Kwólê bi wo hen kôl iyôn ba: «Gey megam mega wo ju geyɪŋ yem hen iyôn men.» ¹⁵ A hena jé lèreŋge ré yi môŋ kwo tanare noni hen iyôn sa gederɪŋ a men, sa liŋ yernge habré a men na, déŋge tu melêné sa yernge a réba ka mênɪŋ yernge.

Bi Tunu dô tumôrna díba, doy anɣa yi bôrna hen né

¹⁶ Bô kwôlo en kôl bi a na: bi jé lèreŋge yi môŋ kwo Tunu toŋ hendi bô bôré dôriŋ tumôrnge hen iyôn. Na ôbi á, kené liŋ anɣa bôrnge gey ré hen. ¹⁷ Na tiri, anɣan kurôŋgi yi biŋ naŋ kaŋ Tunu ré men, kaŋ Tunu biŋ naŋ kaŋ kurôŋgi ré a men. Wôsa Tunu naŋ kurôŋgi yi, na biŋji ré. Aŋ gel wo kené lé anɣa bôrnge gey hen mera ré. ¹⁸ Nɪnba, hena Tunu toŋ hendi bô bôré ré dô tumôrnge na, ken mô tó tóô to Moyis a ré nɪŋ.

¹⁹ Anɣan kurôŋgi yi ka biŋé li hen na, hônɪŋ dô bay a na: yɪnare toŋ iyôn a tón hen men, ermé kwôlo habɪŋ men, lé anɣan iyôn a tón men, ²⁰ tibé kamrê men, tibé tunu to habɪŋ bi ré li naŋ ci men, biŋé dôriŋ yirji men, naŋare men, terbére men, bô taré men, lé janare men, kariŋare men, biŋare naŋ ka gey kwólê woji men, ²¹ tu bôré men, kwoyé men, lamê men, lé anɣa dɛŋgi ka habɪŋ ka yi mega bay ka hen a men. En kelêŋge haw hen mega wo na en kelêŋge tumô hen iyôn na, ka li are bay hen na, a ulé tériŋi bô *emé iyére to Emen né kwôy.

²² Nɪnba, jé lé wo Tunu a na: peré yi men, yi deré men, bô jalé men, ulé bôô men, lé deré naŋ biŋé men, bô deré men, bôô pôn men, ²³ kalé jalé men, jeré yi sa lé anɣan habɪŋ a men. Lé anɣa dôri bay ka hen na, tóô to Emen kaŋ né. ²⁴ Kwo biŋé ka na ka Jésu Krist hen na, yi mega wo bay ré bér jé lériŋi woŋ kurôŋgi yi wo habɪŋ hen men, doy lé anɣa gay gay hen a men sa gurô tagelê iyôn. ²⁵ Mega wo Tunu béna nana mô tu geŋ hen iyôn na, bi hende dô tumôrna sa jé léréna a men. ²⁶ Na yéŋge bay uwôyré yi ré men, na cibɪŋge turna ré men, na liŋge janare ré a men.

6

Na liŋge naŋ yerna

¹ Yênen, hena kené uwôn kwôni perérnge a hen sa lé ani kani ka habɪŋ na, kenbay ka Tunu to Emen dô tumôrnge hen na, ken heran naŋ dí geré wo dôri naŋ tóô to jali. En kelêŋge pôn pôn kêm bi i i kôba, bô dô wô wo ma ka lé habré

bi wo hen iyôn men. ² Enɣiŋge anɣa néy sarnge a. Hena kené li hen iyôn na, ken li na tóô to *Krist hen. ³ Wôsa hena kwôni ré erem mega díré na kwo dami menba, na kwo dami bi wo hen né a men na, ôbi lam na yiri déŋ iyôn. ⁴ Bi i i kôba, kôbe jé léri dô gel, a hena yiri ré yéri ba, na wô sa kibi jé léri wori díba, bi ay gengɪŋ naŋ kwo megéri ré. ⁵ Wôsa i i kôba, a sa débé tumô Emen a naŋ jé léri jé léri.

⁶ Kwôni wo bay geli Kwôlo Dôri wo Emen hen na, bi ôbi ay kibi ari upéri kêm biŋ ôbi geléri kwôlo Emen bi wo hen men. ⁷ Lamêŋge yernge ré, kwôni nêŋ wo a wôriŋ naŋ Emen né. Wôsa na anɣa kwôni ci a ré walé díba, a walé ani ka dɛŋgi hólmerji a ré. ⁸ Kwôni wo li anɣan kurôŋgi yi ba, ôbi a upé sa kôbri gengɪŋ sa anɣan kurôŋgi yi men. Bay a na temare. Nɪnba, kwo li anɣa Tunu ba, tébê sa kôbri ba, na meré tu geŋ wo naŋ kwini hen men. ⁹ Iyôn ba, bi yerna iléna sa lé anɣa dôri a ré wôsa hena nana dí tó lé anɣa dôri baa ré na, wuléri a sa wo na upé anɣan sa kôbi ka dôri. ¹⁰ Iyôn ba, hena nana uwôn geré ba, na li deré naŋ biŋé kêm. Nɪnba, kaŋ bay ayé bôô ba, na li naŋ ci daman ja.

Gerjé yêgé wo Pol yêgé marji naŋ dosé to ôbi hô liji

¹¹ Kwôlo ayɪŋ tóri nà hen na, na nôbi a lé magtubu hende to hen naŋ kôben mega ken gel wo en taléré kadem kadem hen. ¹² Biŋé bay ka gey perêŋge eren bi kené wal keŋ hen na, na ka gey gelé na yirji mera. Bay li hen iyôn wô wo bay ma ré gelɪŋ tirji gusɪŋ wô kibi temare to Krist kabré gurô tagelê a men. ¹³ Biŋé kaŋ bay walé keŋ bay ka hen kôba, biŋi kwólê sa tóô hende to hen a ré, nɪnba, bay li hen iyôn na wô uwôyrɪŋ yirji wo kené gey naŋ ci sa walé keŋ a iyôn mera. ¹⁴ Nɪnba, kupé nôbi ba, hena ené dí dengôn ba, en dí na wô sa kibi temay Kelma wona Jésu Krist sa gurô tagelê. Wôsa kupé nôbi ba, sa kibi temay Jésu Krist hende to hen na, anɣa sa terare a nà yi môŋ temay are iyôn tun a men, nôbi en yi môŋ ené ma iyôn naŋ anɣa sa terare a nà men. ¹⁵ Na ôbi á, walé keŋ, walé keŋ ré kôba, na ani ré, nɪnba, anɣa dô ba, na wo nana yi ari dé Emen ka kôrbi. ¹⁶ Biŋé kêm ka jé léréŋi yi môŋ kwo en gelji haw hen iyôn na, bi bô jalé wo Emen naŋ beré tu na tori baa naŋ ci piniji ré nɪnba, bi baa naŋ biŋé ka Emen kêm men.

¹⁷ Wulé wo era baa tumô hen na, bi kwôni dôyren ré nɪŋ, wôsa gusɪŋ to en uwôn wô sa Jésu hen na, tilere baa yen a baa ya tó.

¹⁸Yênên, bi bô derê wo Kelma wona Jésus Krist baa naṗ ken kê. *Amên, bi yi gelij hen iyôṗ.

Magtubu to Pol li bijn Epèsinè Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Nêm elê tôre wôô iyôn cêgi Jésus Krist a ná, églisnè ka bi bôrji sa *Krist a kwône ô tumô tumô bô emê wo Asi a wo kemnêñ ba na sa iyé Turki hen. Eglisnè bay ka kêm hen bijn dô perêrji a, añ to Epês a ná, na to nêm kwôlê diyañ. Kergare tori toñ ulê béré to têtê subu to Pol ô hen na, ôbi ô Epês a añ mô ya li elê subu (Jé lê bay jé 19: 1, 20: 1). Sapitre 3:1 kwôy sapitre 4: 1 ná, kôl wo Pol ré li magtubu hende to hen bijn Epèsinè na kirija ôbi ré bap danggay a. To ôbi li bijn kamañ ka Pilip a men, Pilémô men, Kwólôs a a men hen kôba, na danggay a a ôbi ré li biji hen men.

Kwôlo ôbi kôlji bô magtubu tori hende to hen na, gel wo ôbi ré li bijn na gawrê kwône díba, ré na kamañ ka Epês a piniji mera ré. Mawi kwôlo bô magtubu hende to hen a ná: Gengé wo nañ kwini wo Emen genge. Bô gengé bi wo hen na, kôl na wo Emen ré sa dayê anga derômarañ a nañ ka sa terare a ná kêm añ bi ôbi sarji ré na pôn nêñ hari, ôbi a na Krist. (Sapitre 1: 10.)

Sapitre 1:1-2 na, Pol kôl kwôlê dê dôrij tumô magtubu tôri hende to hen men, sapitre 6: 21-24 na, ôbi kôl kwôlê dê derij kebre men. Kwôlê woñ gelê wo ôbi li bô magtubu tori hende to hen na, ôbi soderéri kirij wôô.

1. Sapitre 1: 3 kwôy sapitre 3: 21 ná, ôbi kôl na kwôli anga dê kirij ka Emen li wô sarna nañ geré wo Jésus Krist hen dema ré dô kwôli bijnare nañ Jésus Krist men, nañ bay ayê bôô a men. Men, gel dayê wo Emen ré day Jubnè nañ bijné na Jubnè ré hen pôn bi ré yi bijné kari.
2. Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 6: 20 na, Pol kôljin Epèsinè bi jé lêreji ré yi kwo kôrbi wô bijnare to bay bijn nañ Jésus Krist hen. Ôbi a na hal woji bô églis a men, nañ megêrji bay ayê bôô men, nañ bijné ka bô iyére toji a men, nañ bijné ka nô a men.

Bô magtubu tori hende to hen na, Pol pô are subu wô kôljin kwôli bijnare to bay ayê bôô. Angañ gengé ka tumô ba, na kurôñgi yi gawra añ Jésus Krist a na sari men, bay ayê bôô na yi men, angañ gengé ka wôô ba, na iyére añ Jésus Krist a na keram wo bay dñj tebre, angañ gengé ka subu ba, na engé yi añ Jésus Krist a yé môñ iba iyôn men, églis a yé môñ iyore iyôn men. Añ gel wo

hena bay ayê bôô ré dñ yirji yôd kwôy yi Kelma woji wo pôn hen né ba, bijnare ré nañ kwôy.

Dosé to Pol lij bijné ka Emen ka Epês

¹ Nôbi, Pol *ôbi jé wo Krist Jésus nañ bô geyé wo Emen.

En li magtubu hende to hen bêñge kenbay bijné ka Emen ka Epês a. Kenbay ka ken dèbu gerañ tô bijnare tonje a nañ Jésus Krist hen. ² Bi bô deré nañ bô jalé wo Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jésus Krist baa nañ ken.

Deré wo kwari nañ wo Emen li nañ bijné kibi Krist

³ Ayênange kibi Emen wo na Emen wo Kelma wona Jésus Krist men, na Ibari a men hen wôsa ôbi li dô nañ na nañ anga dôri ka gay gay kañ Tunu ka hena derômarañ a. Ôbi béna hen iyôn wô wo nana bijn nañ Jésus Krist. ⁴ Pa dema Emen na ré dñ tô terare tô na, ôbi na terêna bi nana yi bijné kari wô bijnare to nana bijn nañ Krist hen añ bi nana yij bijné ka yi nañ jergêrji men, ka ani kani ka habij nañ yirji a a men tiri a. ⁵ Na wô geyé wo ôbi geyéna hen aña ôbi na ré genge ca tumô bi nana yij kamni sa kibi anga Jésus Krist li hen. Añ na bô geyé wori aña ôbi ré lij are bay ka hen béna hen. ⁶ Ôbi li hen iyôn bi nana ay kibri wô bô deré wori bi wo dê kirij hen. Deré wori bi wo hen na, ôbi béna na dèñ iyôn wôsa nana bijn nañ Kemari wo ôbi geyri hen.

⁷ Wô bijnare to nana bijn nañ Kemari bi wo hen aña ôbi ré têbe sarna nañ kwôbri Kemari bi wo hen añ dñj bôri jal sa têrij tona a añ na hen iyôn aña ôbi ré geléna dampay deré wori hen. ⁸ Deré wori bi wo hen na, ôbi béna damañ men, béna tu melêné wo gay gay men, ermé wo dôri a men. ⁹ Añ bi nana hôn anga yi kini uwôbêrji a ka ôbi na genge ca bi dñré sa lê nañ geré wo Krist, kwo Emen dôri hen hen. ¹⁰ Gengé wori bi wo hen na, na wo kirija wulêri sa nêm ba, dñré sa dayê anga derômarañ a nañ ka sa terare a ná kêm añ bi Krist, kwo Emen dôri hen pôn nêñ ré yi ôbi sarji.

¹¹ Men, sa kibi bijnare to nana bijn nañ Krist hen aña Emen na ré terêna ca tumô nañ gengé wori. Na gengé wo ôbi na genge men, na gey a men aña ôbi ré lij are bay ka kêm hen. ¹² Iyôn ba, nabay ka nana bi bôrna tumô sa Krist a nij hen na, ayê kibi dampare to Emen yi wô sarni.

¹³ Kenbay kôba, kirija na ken toy béré wo gengij sa kwôlê woñ tiri wo gengij sa Kwôlo Dôri wo gôlij nañ ken hen na, ken bi bôrñge sa Krist a aña Emen né talêñge are yerñge a hen. Anga ôbi talêñge

yernge a hen bay a na Tunu toj hendi bô bôré to ôbi na genge dîré béngge hen. An ré gel wo nana na kari. ¹⁴ Tunu hende to hen a na ari upé ka tumô ka Emen genge dîré sa bîj bîjé kari hen. Iyôñ ba, naa sa upé tô ari upé ka baa hen kirîja Emen a sa derêna kibi habré a yôd an hen. Iyôñ ba, na ayêngge kibi dampare tori.

Pol uwôl Emen wô bay ayê bôd ka Epês

¹⁵ Na tôri bi wo hen aña, kirîja ené toy wo kené ay bôrnge bîj Kelma Jêsu men, kené pur bîjé ka Emen a men na, ¹⁶ en liri dosé kwôy kwôy wô sarngge. Kirîja en uwôl Emen na, en uwôli wô sarngge men ¹⁷ bi Emen wo Kelma wona Jêsu Krist wo na Ibarna woñ ôbi hini emé hen bi ré béngge tu melêné nañ geré wo Tini to a yêgê sari béngge hen men, ka hônîjni deré a men hen. ¹⁸ Men, en uwôli bi turngge ré jôrij sa anga ken dî bôrnge sara ka ôbi uwôgêngge kwôlijî hen men, en uwôli bi kené hôn dampay anga dôri ka gay gay ka Emen na genge dîré bîj bîjé kari hen. ¹⁹ Men, en gey bi kené hôn néé wori wo dê kirîj wo li jé yerna nabay ka nana bi bôrna sari a hen. ²⁰ Na néé bi wo pôn hen a Emen na ré bi Krist na jîj sîj kamñé an sa biri ô meré sa kôbri woñ gusurô a derômaran a hen. ²¹ Na kirîj bay ka hen a Emen né dîri sa tunu to gay gay to ôrij nañ tôd hen men, to ôrij nañ néé wo gay gay kêm a men. Men, sa kenare to gay gay a hen men, dferé sa ka gôlij sa kirîj a a men. Men, sa hini wo yôñ yôñ woñ dampare wo uwôgîj haw na, mera ré nijba, kwo a uwôgîj tôre cêgê a men hen.

²² Men, Emen biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji. Mega wo ôbi biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji hen iyôñ na, ôbi biri yi Kelma sa églis a a men. ²³ Hende a na yiri wôsa na bôre a a bîjé ré hônîj Krist men, gelîj hal wori kêm a men. Mega wo yi Krist bi a kôba, nana hônîj Emen men, gelîj hal wori kêm a men hen iyôñ.

2

Emen gôlij nañ bîjé nañ bô deré wori

¹ Ca ba, na ken yi môñ temay gawré iyôñ wô kibi bê wo ken bîj Emen kwôlê ré hen men, wô kibi têrij tonge a men. ² Ca ba, jé lêrenge na habîj mega jé lê bîjé ka sa terare a nà habîj hen iyôñ men, na jé lê dami wo tunu to habîj toj hendi néé to bô kal a hen a, na kené ô tôre a men, na hende a lê jé haw hen bô bîjé kañ bay narîj Emen kwôlê hen a men. ³ Nibay kêm na nini yi mega bîjé bay ka hen men. Wôsa kirîja na nini lîj anga bôrni na gey hen men, ka ermé woni na yi sara hen a men.

Wôsa na nana yêñ na bô habré a. An ré niné gelîj gusîj tô bô taré wo Emen a wô kibi jé lêreni bi wo iyôñgi bi wo hen mega bîjé iyôñ men.

⁴ Nijba, Emen na, bô tu ja tona daman men, ôbi geyéna daman a men. ⁵ Tôri bi wo hen a, nabay na nana yi môñ temay gawré iyôñ wô kibi têrij tona. An yi mega Emen ré béna na nana ji si kamñé a nañ Krist iyôñ men. Na tiri, na nañ bô deré wori a, ôbi ré gôlij nañ ken dferé iyôñ hen. ⁶ Wô kibi bîjare to nana bîj nañ Krist hen na, ôbi bi nana ji si kamñé nañ dî bem hen men, hô déna bi nana ô emé iyére nañ dî derômaran a a men. ⁷ Ôbi li nañ na hen iyôñ bi dîré gelîj bîjé ka ré era hen bô deré wori wo dê kirîj wo dîré li nañ na, nañ geré wo Jêsu Krist hen. ⁸ Na tiri, Emen gôlij nañ ken nañ bô deré wori men, wô sa kibi anga Jêsu li hen a men. Na wô kibi lê angange ka dôri a kené gôlij hen né, nijba, Emen béngge na dferé iyôñ. ⁹ Ka kelé yan ba, ré na sa kibi jé lêrenge wo dôri aña Emen né gôlij nañ ken hen. A iyôñ ba, kwôni a nêmé dê denjôri sara ré pa pa. ¹⁰ Na tiri, na Emen bi a hô déna wô kibi bîjare to nana bîj nañ Jêsu Krist hen bi nana lîj anga dôri ka gay gay. An anga dôri bay ka hen na, ôbi na ßu sa têrîj tumô bi nana sa li.

Bay ayê bôd kêm bîj pôn tô Jêsu Krist

a

¹¹ Kenbay ba, ken yêñ Jub ré. Nijba, bi bôrnge jîbéngge sa anga na sa sarngge a hen. Jubné uwôge yirîj bay walé keñ an kenbay ba, bay uwôgêngge bay walé keñ né. Nijba, walé keñ bi wo hen na, na anga kôbi gawra a lê mera. Iyôñ ba, kenbay ka kena Jubné ré bay ka hen na, ermênge sa kwôlo na: ¹² Wôsa wulê bi wo hen na, na ken kelan nañ *Krist men, na ken nê yé peré bîjé ka Emen na cobji hen né men, anga Emen na genge dîré bîjî sa kibi dayé wo ôbi na dayji nañ dî hen na, ken da kwa a ré a men. Men, anga na kené bîj bôrnge sara na nañ men, Emen kôba, na ken hônî ré a men. ¹³ Nijba, haw hen sa kibi bîjare tonge nañ Jêsu Krist na, kenbay ka ca ba, na ken kelan nañ Emen hen na, haw hen ba, ken da nañ dî sa kibi temay Krist to ayîj yiri lîj sarga hen. ¹⁴ Wôsa na wô sari aña nana môrij nañ bô jalê hen. Réba ca ba, Jubné nañ bîjé ka na Jubné ré hen, na nana bîjé ka gay gay, nijba, ôbi li an nana yi tô yé wo pôn. Men, ca ba, dôrijan na uwôl gurô perêrna nijba, ôbi mène dôrijan hende to hen an nañ temayri. ¹⁵ Ôbi mène tôd to Jubné nañ anga gay gay ka bay genge hen an dîré dayîj Jubné nañ bîjé ka na

Jubnê rê hen pôn aṅ bay ré yi bîjné ka gay ré nîj. Men, bay ré hô yi tô mōj wo kōrbi sa kibi bîjare to bay bîj nāṅ dî hen. Na hen iyōṅ a ôbi ré bi bô jalê yi perêrji a men. ¹⁶ Sa kibi temare to Krist ma sa gurô tagelê hen na, ôbi mène dôripare to na yi perêrji a hen aṅ men, dayji bi bay yi kurōṅgi yi wo pôn men, hô bijji pôn nāṅ Emen a men. ¹⁷ Na ôbi á, Krist, kwo Emen dôri hen ré era sa uwôl béré Kwôlo Dôri wo kôl kwôli bô jalê béṅge kenbay ka kena Jubnê ré ka na ken kelan nāṅ Emen hen men, bîj Jubnê ka na da nāṅ dî hen a men. ¹⁸ Wôsa na sa kibi anṅa Krist li hen aṅa nabay Jubnê nāṅ bîjné ka na Jubnê ré hen kém, nana nême uso da ligi Emen Iba bîjné a bem nāṅ née wo Tunu toṅ hendi bô bôre hende to pôn hen.

¹⁹ Ôbi a, haw hen kené na kergê ka hena kelan ré nîj, nîjba, kena kam iyére mega kwo bîjné ka Emen iyōṅ men, ken yîj kam Emen a men hen. ²⁰ Wôsa bay jé nāṅ bay kibi Emen a yé mega tô iyére to dîj aṅ kenbay kena gerem wo bay jubu sara. Iyére hende to hen na, Krist a na keram wo bay dîj tebre. ²¹ Men, na sa kibri aṅa iyére hende to hen ré môriṅ geran hen men, ôbi buru dîj debu tumô tumô bi ré yi iyéy Emen to ré yi nāṅ jeṅgêre wô kibi Emen. ²² Bîjare to ken bîj nāṅ Krist hen na, kenbay kôba, ken yi mōj gerem wo bay jibîj iyére iyōṅ nāṅ bay ayê bôô kém bi kené yîj iyére to Tini Emen mô bô hen.

3

Jé wo Pol li wô sa bîjné ka na Jubnê ré hen

¹ Na wô bi wo hen aṅa, ené uwôl Emen wô sarṅge, nôbi Pol wo en yi dangya a wô kibi Jêsu Krist hen men, wô sarṅge kenbay ka kena Jubnê ré hen a men. ² Wôsa en hōn wo na kené toy mega wo Emen a ré ben jé bi wo hen nāṅ bô derê wori bi ené li wô sarṅge. ³ Ôbi yêge sa anṅa yi nāṅ kini uwôbêrji hen ben bi ené hōn. Na are bay ka ôbi yêge sarji ben hen aṅa, ené li kwôliji bô magtubu a dê béṅge hen. ⁴ Hena kené dênse ba, ka hené mega wo kwôlo yi nāṅ kini uwôbêri wo gengîj sa Jêsu Krist hen na, ené hōn dô. ⁵ Kwôlo yi nāṅ kini uwôbêri wo gengîj sa Jêsu Krist bi wo hen na, tumô ba, Emen na yêge sa kwôlê bi wo hen bîj bîjné ka tumô hen ré nîjba, haw hen nāṅ geré wo Tini na, ôbi yêge sa kwôlê bi wo hen bîj bay jé nāṅ bay kibri ka ôbi na dîji nāṅ jeṅgêrji hen. ⁶ Kwôlo Emen yêge sari bi wo hen na, na wo nāṅ geré wo Kwôlo Dôri na, bîjné ka na Jubnê ré hen ré uwôṅ derê wo Jubnê uwôṅ hen men. Men, bay na kurōṅgi yi

wo pôn nāṅ ci men. Aṅ sa bîjare tona nāṅ Jêsu Krist na, anṅa Emen genge dirê bîj Jubnê hen kôba, bay uwôṅ nāṅ ci men. ⁷ Emen nāṅ bô derê wori a ré ben bi ené yi mana wori nāṅ née wori bi ené uwôliṅ béré Kwôlo Dôri. ⁸ Perê bîjné ka Emen a kém hen na, nôbi ena ani ré woṅ kwôy nîjba, Emen li dô nāṅ en aṅ ben bi ené kôliṅ kwôli derê wo dê kirîj wo na uwôṅ tô *Krist, kwo Emen dôri hen hen bîj bîjné ka na Jubnê ré hen. ⁹ Aṅ bi ené bi bîjné kém ré hōn wo iyeṅ a anṅa yi kini uwôbêrji a ka Emen na genge dirê lê hen ré yé mōj mōj ba? Na ôbi á, Emen woṅ ôbi dê are kém hen, na gem are bay ka yi nāṅ kini uwôbêrji hen nāṅ dî tô. ¹⁰ Aṅ sa kibi églis na, bîjné ka ôriṅ nāṅ tôô men, bay née a men, ka derômaran a ré hōniṅ tu melênê wo Emen wo gay gay hen. ¹¹ Ôbi li hen iyōṅ nāṅ ermé kwôlo ôbi na erem ca dema tô terare na ré dîj tô hen, aṅ Jêsu Krist Kelma wona ré sa li hen. ¹² Wôsa nana bîj pôn nāṅ Krist, sa kibi anṅa ôbi li hen a men, aṅa nana nême erê ligi Emen a nāṅ bôô pôn hen. ¹³ Ôbi á, ené sôm sarṅge a bi yernge ré iléṅge wô gusîj to ené gelîj wô sarṅge hen né. Wôsa gusîj hende to en gelîj hen na, a saṅ nāṅ derê wo dami béṅge.

Peré wo Krist peréna

¹⁴ Na wô sa bi wo hen aṅa, ené jubu guban tumô uwôliṅ Ibarna Emen hen. ¹⁵ Na sa kibi Ibarna Emen bi aṅa tô yé bîjné ka derômaran a nāṅ ka sa terare a na ré yîj ya hen. ¹⁶ Wôsa Emen nāṅ damṅay anṅa dôri gay gay ka ôbi bîj bîjné ôbi á, ené uwôli bi Tini ré béṅge néé bi kené bîriṅ bôrnge iyére dem aṅa kené yîj bay ayê bôô ka debu geran tô. ¹⁷ Men, en uwôli bi sa kibi ayê bôô woṅge na, Krist ré mô bôrnge a yôd. Men, en uwôli bi kené pur Emen men, kené pur megêrnge a men. Ôbi a yé mōj hanêrnge wo tôbîj tōṅ iyōṅ men, mōj iyére to tôre dîj dô iyōṅ a men hen. ¹⁸ Na ôbi dema kenbay nāṅ megêrnge bay ayê bôô ka kwôni hen, kené hōniṅ peré wo Krist ré peréna hen na, ré dami dê kirîj wo kwari ré nāṅ. ¹⁹ Men, en uwôli bi kené hōn peré wo Krist bi wo nana nême henê ré hen kwôy wo hal wo Emen kém ré yi yernge a.

²⁰ Emen na ôbi nême lê are kém. Ôbi nême lê anṅa dê sa ka naa engereri ré li béna hen men, dê sa ka naa erem hen a men. Ôbi nême lê hen iyōṅ nāṅ née wori wo li jé yerna hen. ²¹ Ayênanṅe kibri wô kibi anṅa dôri ka ôbi li nāṅ geré wo églis men, nāṅ geré wo Jêsu Krist a men hen.

Ayènanḡe kibri hen iyôḡ kwôy naḡ elé elé yôd.

*Amên, bi yi gelij hen iyôḡ.

4

Kurôḡgi yi Jêsu Krist na pôn nêḡ hari

¹ Ôbi á, ené sôm sarḡe a nôbi wo en yi danḡay a wô wo en li jé bij Kelma hen, bi jé lêreḡe ré yi mega kwo Emen na gey kirija ôbi na uwôḡeḡe hen. ² Yéḡe bay dé deḡô ré men, lêḡe iyêre naḡ bijné ré men, yéḡe bay ulê bôd men, uwôlḡe bôḡe sa yerḡe a wô peré wo ken perij hen men. ³ Lêḡe kwôy bi bijnare to Tunu li aḡ ken bij hen na, ré mênij né. Nijba, ken môriḡe naḡ bô jalê. ⁴ Wôsa bijné ka Emen kêḡ na, yi môḡ gawra wo pôn iyôḡ men, Tunu toḡ hendi bô bôré kôba, na pôn a men. Men, anḡa ken bi bôḡe sara kené sa upé ka Emen na uwôḡeḡe kwôlji hen kôba, na pôn a men. ⁵ Men, nabay kêḡ kelmarena na pôn men, bôrna wo nabay kêḡ nana ay bij Emen men, batêm to bay lêna hen a men kôba, na pôn. ⁶ Men, Emen na pôn nêḡ hari a ré na Iba bijné kêḡ men, na ôbi sa are kêḡ men, li jé naḡ geré wo bijné kêḡ men, mô bô bijné kêḡ a men.

⁷ Nijba, Emen béna nabay pôn pôn kêḡ gwosoy jé, nijba, na *Krist a cêna mega ôbi gey. ⁸ Na ôbi á, ré lij bô magtubu to Emen a kôl iyôḡ ba:

«Ôbi day ta merēḡ

aḡ ôbi pô bijné ka ôbi peraji kibi kumbul a hen tôri a gelij bijné

aḡ ôbi cêḡ bijné anḡa gay gay.»

⁹ Lij bô magtubu to Emen kôl iyôḡ ba: «ôbi day ta» hen ba, bôri na iyeḡ pôn ba? Kôl na iyôḡ ba, tumô dem ba, ôbi ré herbe tôḡ kwôy tô terare a. ¹⁰ Aḡ ôbi bi wo herbe tô terare a hen na, ôbi a na kwo day ta sa derômaraj yeḡ aḡ bi diré lê bi ari déri ré dôriḡ ceréd mega diré gey hen iyôḡ. ¹¹ Na ôbi naḡ yiri a cêḡ bijné jé lêreji jé lêreji hen. Na ôbi á, ôbi ré bij ka pôni ré yi bay jé men, ka pôni ré yi bay kibi Emen men, bay uwôlé béré Kwôlo Dôri men, bay beré sa éḡlis aḡ gelij bijné kwôlo Emen a men hen. ¹² Ôbi dí gawré bay ka hen iyôḡ, bi bay ré pan bay ayê bôd bi ré lij jé wo Emen aḡ bi éḡlis to yi môḡ kurôḡgi yi Krist iyôḡ hen ré gesij ôriḡ tumô tumô, ¹³ hen iyôḡ kwôy wo nabay kêḡ nana bijné pôn sa ayê bôd wona men, naa bij sa hené wo nana hôn Kema Emen hen a men. Ôbi á, nana yij surḡê tô ayê bôd wona kwôy wo naa sa yij môḡ Krist iyôḡ hen. ¹⁴ Wulê bi wo hen na, naa yé kamré ka dé dé ré nij men, naa yé mega bato wo mêw tôri ôriḡ si na si na hen né nij men, naa dé bi anḡaḡ

gelé kaḡ benare ka bijné ka yi môḡ kal iyôḡ hen terêna ôriḡ né nij men, naa dé bijné lamêna naḡ gwosore toji hen ré nij a men. ¹⁵ Nijba, kirija nana perij yerna aḡ kôlij yerna kwôlé woḡ tiri hen iyôḡ na, naa yij ka surḡê sa anḡa gay a tô Krist a wo na ôbi sarna hen. ¹⁶ Nijba, na sa kibri aḡa nana yij yi wo pôn hen, men kam yi bay ka hen ré jimnij naḡ kini kini hen aḡ kam yi bay ka gay gay hen ré lij jé wo gengij sari sari hen a men. Ôbi á, yerna ré debij gesij wôsa bay ayê bôd perij yirji.

Bijné ka bij naḡ Krist hen na, bi jé lêreji yi kwo kôrbi

¹⁷ Kwôlo na kelê hen na, en kôl naḡ hini Kelma. En uwôlḡe bi jé lêreḡe ré yi môḡ kwo bay henêre Emen né hen né nij, wôsa na bijné ka ermé kwôlé woji na kwoḡ ani ré hen men, ¹⁸ ermé woji yi môḡ kirij kaḡ dilemne iyôḡ men, gelé wo Emen gôlij naḡ bijné hen kôba, bay uwôḡ ré a men. Wôsa sarji iyêre aḡ bay hôn ani ré a men. ¹⁹ Men, tayre diji ré men, bay ay yirji lij anḡa habij ka gay gay ka bay gey lê hen iyôḡ kwôy kwôy hen men.

²⁰ Kenbay ba, na hen iyôḡ a bay na ré geléḡe gengij sa Krist hen né. ²¹ En hôn wo na kené toy kwôli tumô nij. Aḡ tu kwôlé wo bay na geléḡe kenbay ka ken bij naḡ Krist hen na, hena na yiri a. ²² Iyôḡ ba, bi jé lêreḡe yi môḡ kwo cay ré nij. Jé lêreḡe wo cay bi wo hen li aḡ ken yi bijné ka doy lê anḡa habij lêḡe aḡ mênḡe. ²³ Iyôḡ ba, ken bi Emen bul jé lêreḡe men, ermé woḡe a men, bi yi kwo kôrbi. ²⁴ Men, bi jé lêreḡe wo kôrbi bi wo hen, yi môḡ kwo Emen hen iyôḡ. Jé lê wo kôrbi bi wo hen na, bi bij naḡ tu kwôlé men, kwôlé woḡ derôre men, bi dé tu Emen a men.

²⁵ Iyôḡ ba, ken kôlḡe kwôlé woḡ benare ré nij, nijba, kôlḡe yerḡe kwôlé woḡ tiri, wôsa nabay kêḡ nana yi môḡ kurôḡgi yi wo pôn iyôḡ. ²⁶ Hena bôḡe ré taréḡe na, ken dí bô taré bi wo hen lêḡe aḡ ken lij ani ka habij né men, ken dí tare kurij sara ré a men. ²⁷ Diba ken díḡ ôbi bare geré ré. ²⁸ Bi kwôni wo na gemsêré ba, bi gômse ré nij, nijba, bi li jé damaj naḡ kôrbi wori uwôrij are naḡ gerérji wô lij naḡ yiri men, ré li naḡ bay nimré a men. ²⁹ Keléḡe kwôlo habij ré nijba, ken kôl kwôlo a lê naḡ megêḡe dí men, ken kôl na kwôlo a nêmé dôbij ka toy kebḡe a hen ibiyare men. ³⁰ Lêḡe bi tu Tini Emen li ja ré. Hende na anḡaḡ talé ka ôbi taléḡe yerḡe a aḡ gel wo kené na kari. Aḡ tôre cêḡ ba, Emen ré sa gôlij naḡ ken yôd hen. ³¹ Iyôḡ ba, ken

dí ermé wo habijn wo gay gay wo yi bôrnge a hen men, bayi kwôlê men, bôô mênê men, bôô tarê men, napare men, tirinpare a men na, ken dí baa. ³² Nijba, ken li dô nap megêrnge men, ken bôrijn tu na tonge men, dînge bôrnge jal mega wo Emen dîj bôri jal sarnge a wô bijnare to ken bijn nap Krist hen men.

5

Jé lê bijné ka mô kirin ka perangi a

¹ Haw hen kena kam Emen ka ôbi perénge, iyôn ba, ken bi jé lêrenge yi mega kwori hen iyôn men. ² Anga yôn yôn ka ken li ba, ken li hen iyôn perin megêrnge damañ mega wo *Krist peréna an ay yiri bijn temare wô sarna hen iyôn men. Ôbi ay yiri bi môj lari wo bay ca tebij Emen iyôn an dé tu Emen.

³ Haw hen wo kena ka Emen nij hen na, bi kwôli yijnare toj iyôn a tón men, uwôrijnare môj garê iyôn men, tu bôrijnare a men na, bi kwôliji kôlij perêrnge a ré nij men, ⁴ dénge wo kenê kôl kwôlê wôj tayre nap kwôj galé ré nij men, kenê pelinje pelijnare to habijn hen ré nij a men, nijba, ken lij Emen dosé wô anga ôbi li hen dí. ⁵ Iyôn ba, ken hôn wo upé kini merê bô emé iyére to Krist a nap to Emen a na, ré yi gengijn na sa yijnare toj iyôn a tón hen ré men, sa bay uwôrijnare môj garê iyôn hen né men, sa bay garemné are hen né a men. Wôsa ôbi garemné are na, garemné angari bay ka hen yi mega kamré kari iyôn.

⁶ Bi bijné lamênge nap kibi deré woji hen né, wôsa anga habijn bay ka hen iyônggi hen a lê bô Emen tari sa bay narê kwôlê a hen. ⁷ A iyôn ba, ken li mijnare nap bijné bay ka iyônggi hen né. ⁸ Wôsa ca ba, na ken mô bô dilemne a nijba, haw hen wo ken bijn nap Kelma hen na, ken mô na kirin ka perangi a nij. Iyôn ba, bi jé lêrenge yi mega ka mô kirin ka perangi a iyôn dí. ⁹ Wôsa lê anga dôri men, kap derôre men, kap tiri a men, hena na kirin ka perangi a. ¹⁰ Masênge bi ken li anga a dôrijn Kelma Jésu hen dí.

¹¹ Bijnge nap bay lê angan déj iyôn ka lij bô dilemne a hen né, nijba, ken dô tô jé lêreji wôj déj iyôn bi wo hen ta dí. ¹² Wôsa anga bijné bay ka hen li nap jalê hen na, hena niné kôl kwôliji ta kêm ba a yé tayre damañ. ¹³ An kirina are bay ka kêm yi tu wolé na, bijné a gelé derêrji réba habrêrji lew. ¹⁴ Wôsa anga yi tu wolé na, na ka perangi. Na ôbi á, bay ré kôl iyôn ba:

«Jôbi wo ju yi kum hen na,
enjijn an ju bér peré bijné ka ma a

an Krist a bem merê kirin ka perangi a.»

¹⁵ Iyôn ba, ken kôbe jé lêrenge dô. Bi jé lêrenge yi môj kwo bijné ka hôn ani ré hen iyôn né, nijba, bi yi môj kwo bijné kap bay tu melênê iyôn dí. ¹⁶ Wulé wo nana môrijn haw hen na, na wulé wo habijn, iyôn ba, hena kené uwôn geré wô lij anga dôri ba, ken li kwôy kwôy. ¹⁷ Yénge kwôbrê ré, nijba, ken mase wô henê anga Kelma Jésu gey bi kenê li hen.

¹⁸ Ken yi bay kwoyé ré, wôsa kwoyé na anga mène gawra, nijba, ken dí Tunu toj hendi bô bôré wôn bôrnge dí. ¹⁹ Dôbijnge ibiyare bôrnge a nap kurôn wôj ayijn kibi Emen men, nap kurôn wôj gay gay wo Tini bénge hen men, ken kebe hen iyôn heramijn Kelma nap bôô pôn a men. ²⁰ Lijnge Ibarna Emen dosé kwôy kwôy sa are kêm a nap hini Kelma wona Jésu Krist.

Hal wo dôri wo yébé nap kwo kwôrjêrji

²¹ Kenbay ka ken bijn Krist kwôlê hen na, dô wo kenbay kôba, ken dôbijn sarnge men.

²² Yébé, dôbijnge kwôrjêrnge sarnge mega wo ken dôbijn Kelma hen iyôn men. ²³ Wôsa kurô iyére a na Kelma wore mega wo Krist na ôbi sa églis hen iyôn men, hende na yiri men, na ôbi a gôlij nap tu a men. ²⁴ Iyôn ba, bi yébé dôbijn kwôrjêrji sarji sa are kêm a mega wo églis dôbijn sare bijn Krist hen iyôn men.

²⁵ Imjné, kenbay kôba, ken pur yébérnge mega wo Krist perin églis an ayijn yiri bijn temare wô sare hen iyôn men. ²⁶ Ôbi li hen iyôn bi diré dere nap jengêre bijn Emen, ôbi pule nap kam men, nap kwôlê wori a men. ²⁷ Wôsa ôbi li bi hende ré sa tumôri a nap hini emé men, bi hende ré sél men, yere ré léé ré men, ré yi kworijn ré a men, an bi ani kani ka habijn ré nap yere a. ²⁸ Kwo kwôrjêrjé yébé kôba, na hen iyôn hende to hen men. Bi bay pur yébérji mega wo bay perin kurônggi yirji hen iyôn men. Wôsa kwôni wo pur tamni ba, pur na yiri ôbi ganj. ²⁹ Wôsa kwôni wo tôrijn kurônggi yiri wori ba, nap, nijba, ôbi biri emé men, gemni dô môj kwo Jésu lij églis hen iyôn. ³⁰ Wôsa nabay kêm nana yi môj kam yi Krist hen iyôn. ³¹ Lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na hen iyôn ana iba ré dé ibari nap yori an, an bay nap tamni a merêji bem wô wo haw hen bay na kurônggi yi wo pôn.» ³² Kwôlê bi wo hen na, na kwo dami wo yi kini uwôbêri a wo magtubu to Emen yége sari béna. An hen hôn wo kwôlê bi wo hen ré kôl gengijn na sa Krist nap églis. ³³ Men, kwôlê bi wo hen yi gengijn sarnge kenbay men. Bi i i kôba, gey tamni mega wo ôbi geyijn yiri

hen iyôn. Men, yébé kenbay kôba, ken bijn kwôrjênryge kwôlê men.

6

Hal wo kamrê wo dôri men kwo balêrji wo dôri men

¹ Kamrê mega wo kena ka Kelma Jésus hen na, ken bijn balêrnyge kwôlê wôsa na hal wo dôri. ² Tôô Emen to pôni kôl iyôn ba: «Bijn ibam napj yom kwôlê.» Tôô hende to hen, na to tumô to era napj terê kibi. ³ Terê kibi wo era napj tôô hende to hen a na: «Bi yem ré dôrem men, jerê môrijn cêgem kelan sa terare a nà a men.»

⁴ Kenbay balê kamrê na, ken li bi bô kamnenge tarji ré, nijba, ken gemji men, ken gelji men, ken halji a men, mega wo Kelma Jésus geléna geréri hen iyôn.

Hal wo dôri wo limé napj kwo bay iyéreji wo dôri men

⁵ Kenbay ka kena limé hen na, bijnge bay iyérenge kwôlê men, ken hareji men, ken wuré tumôri a men, lêngge jé napj bôrnyge pôn a men. A hena kené li hen iyôn na, na *Krist a kené biri kwôlê sari a hen, ⁶ dîba, ken li na wô tirji ré men, bi bay ré denênge a men mera ré, nijba, ken li are kêm ka Emen gey hen napj bôô pôn wôsa kena limé ka Krist. ⁷ Lêngge jé biji napj yi derê mega kené li bijn na Kelma iyôn dîba, ken li mega wo kené li bijn na gawrê iyôn né. ⁸ Henênge mega wo hena kwôni wo ré na lema, ré na lema ré kôba, Kelma ré sa tébêri sa kôbri wô kibi lê ançari ka dôri ka ôbi li hen.

⁹ Kenbay bay iyéy limé kôba, ken li dô napj ci hen iyôn men dîba, ken kôlji na sênge na sênge iyôn né. Henênge mega wo kenbay napj limé kangge bay ka hen kêm ôbi iyéyrenge wo dami wo derômaranç a ré na pôn nêj hari. Ôbi dô tu gawrê ré.

Ançanç manê ka Emen bijn bijné kari

¹⁰ Gerjé kwôlê wupé wo na kelênge a na: Bi nérnyge ya tô Kelma wona napj néé wori wo dami wo ôbi bênge hen. ¹¹ Perênge ançanç manê kêm ka Emen bénge hen kôbrenge a anç kirijna Sidan ré era wô lamêrnyge ba kené gôlijn gwosore tori. ¹² Wôsa kumbul wo nana li hen na, na napj gawrê ré, nijba, na napj tunu to habijn to ôm sa kirijn men, to ôrijn napj tôô men, to ôrijn napj néé to bô dilemne a hen napj to habijn to bô kal a to ôrijn napj néé hen a men. ¹³ Iyôn ba, ken pô ançanç manê ka Emen. Ôbi á, kirijna wulê wo habijn ré sa sarjge a ba, kené débij Sidan iyère men, kené debijn geranç sa ténryge a kwôy wo ken derijn kibi kumbul.

¹⁴ Iyôn ba, ken débu sa ténryge a, anç bi tu kwôlê yi môj arin wôj harê tô bôô iyôn men, bi lê ançanç derôre yi môj *bargay napj kumbul ka ken tôbe têlijn kabêrnyge iyôn men. ¹⁵ Yernge wo gwange tô ulê béré Kwôlo Dôri wo bijn bijné bô jalê hen na, yi môj garbê ka ken tôbe ténryge a iyôn men. ¹⁶ Bôrnyge wo ken bi napj wulê wulê sa Emen a hen na, yi môj malare to ken têlijn yernge anç kirijna ôbi bare ré heronçge napj dêsê ka tare yirji a hen ba, ré sa bare manêrji anç.

¹⁷ Men, ençênge gelê wo yi mega jabga wôj kumbul wo ken tôbe sarjge a iyôn men, ken ençge kwôlo Emen wo yi mega yebere toj kaskar to Tunu toj hendi bô bôrê bi hen. ¹⁸ Are bay ka kêm ka ré dênrijn hen na, ken uwôl Emen bi ré li napj ken sara. Merênênge sa uwôlê Emen a ré mega wo Tunu gelênge hen iyôn. Iyôn ba, ken mô tu gej men, ken lêjnê tô a kwôy men, ken uwôl Emen wô bay ayê bôô kêm a men. ¹⁹ Men, ken uwôli wô san bi kirijna ené ay kwôlê wô kelê ba, ôbi ré bèn kwôlê wo dôri keben a bi ené kôl napj ibiyare wô kôlijn bijné Kwôlo Dôri wori wo yi napj kini uwôbêri hen bi bay ré hôn. ²⁰ Na sa kibi Kwôlo Dôri bi wo hen anç ené yijn ôbi derê kwôli Krist men, en yijn dançay a a men hen. Uwôlênge Emen bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen napj ibiyare wôsa dô lê dîba, bi ené hare ré.

Dosé to ôbi liji wô derijn kibi kwôlê wori

²¹ Yêna Tikik wo nana piri wo li jé wo Kelma napj bôô pôn hen na, ôbi a sa kelênge kwôlo gengijn san anç bi kené hôn ené yi iyen ba men, na mi a ené li ba, a men. ²² Na wô bi wo hen anç ené jéri yernge a, bi ôbi ré ô kelênge kwôlini men, ré dôbênge ibiyare bôrnyge a a men hen.

²³ Bi Ibarna Emen napj Kelma wona Jésus Krist bijn yênrni bay ayê bôô kêm bô jalê men, bi li bi ken perijn yernge men, ken bijn bôrnyge sa Jésus Krist a a men tumô tumô. ²⁴ Bi Emen tô kibri sa bijné kêm ka pur Kelma wona Jésus Krist napj bôô pôn napj wulê wulê hen.

Magtubu to Pol li bijn Pilipinê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Pilip ná, ná sa iyére to yi bô Erôp a aŋ hende a na sa iyére to tumô cog cog to Pol uwôliŋ béré Kwôlo Dôri ya. Kergare to têê wôo toŋ ulê béré to Pol ô hen aŋa ôbi ré dîp tô églis hende to Pilip a hen. (Jé lê bay jé: 16: 12-40.)

Elê kwône cêgê kirija ôbi yij dangay a hen aŋa ôbi ré liŋ magtubu hende to hen. Na magtubu toŋ baliyare seŋge wôsa ôbi gey liji na dosé wô aŋga bay jéŋ Epaprodid eraŋ biri kirija ôbi na mô bô nimiré a hen men, ôbi gey dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré ay yirji bijn *Krist naŋ bôo pôn dîba, bay ré dî kwôni lamji naŋ aŋgaŋ gelé kaŋ benare ka ay tô yé perêrji a hen né.

Aŋga tumô ba (Sapitre 1: 1-11), Pol kôl na kwôli yi derê wori men, kwôli dosé to ôbi liŋ kamaŋ ka Pilip wô lê wo bay na li naŋ dî hen a men, dema ré kôlji kwôli aŋga ré sa sari a hen tô. Ôbi kôl kwôli aŋgaŋ dé bôo sara kari ka dîré ôriŋ tô bijnare tori a naŋ Jésu Krist bi wo dîré hôn bô wulê wo kiyay ré hen. (Sapitre 1: 12-26.) Men, ôbi dôbijn Pilipinêŋ ibiyare bôrji a bi bay ré debijn geraŋ tô ayê bôo woji a men, bay ré bijn perêrji a men, ré dôbijn sarji men, ré liŋ naŋ yirji a men mega Jésu Krist gel hen iyôŋ. (Sapitre 1: 27 - sapitre 2:28.)

Pa dema si Pol naŋ bay ayê bôo ka Pilip ré gelij tô na, si Epaprodid naŋ Timoté a dôriŋ Pol kwôli kamaŋ ka Pilip a men, bay a dôriŋ kwôli Pol men. (Sapitre 2: 19-30.)

Sapitre 3 ná, Pol yêge maa Pilipinêŋ wô sa bijné ka bi bôrji pôn sa Kwôlo Dôri a ré hen men, ôbi kôlji bi bay ré genge jé lêri ôriŋ tumô tumô kwôy wo bay ré gelij naŋ Jésu Krist iyôŋ.

Sapitre 4 ná, ôbi duu kibi magtubu tori naŋ dôbê ibiyare men, lê dosé wô aŋga ôbi uwôŋ hen men, ôbi bu kôbriji a men.

Magtubu hende to hen na, bay uwôgere na magtubu toŋ yi derê. Wôsa ayiŋ tôre kwôy deriŋ kebre na, hende kôl na kwôli yi derê damaŋ. Na bê bôo pôn sa Krist a sap naŋ yi derê bi wo hen hen.

Dosé to Pol liji

¹ Nôbi Pol, nibay naŋ Timoté bay jé ka Jésu Krist a lê magtubu hende to hen bênge kenbay bay ayê bôo ka Pilip a wô kibi bijnare naŋ Kelma Jésu Krist hen men,

nini li magtubu hende to hen bijn bay derê tumô kirij men, diyakerjê a men. ² Bi bô derê naŋ bô jalê wo Ibarna Emen naŋ kwo Kelma Jésu Krist baa naŋ ken.

Pol uwôl Emen wô sa bay ayê bôo ka Pilip

³ Kirija en erem sarŋge a na, en liŋ Emen dosé ta ta wô sarŋge men. ⁴ Kirija en uwôl Emen wô sarŋge na, ta ta en li naŋ yi derê. ⁵ Wôsa na ken li naŋ en sa ulê béré Kwôlo Dôri a kirija na ken toy kwôli keben a kwôy sap kemnêŋ hen. ⁶ En hôn wo Emen bi wo dî tô lê aŋga dôri bôrŋge a hen na, ôbi a lê hen iyôŋ kwôy wo Jésu Krist a herap. ⁷ Ermé wo en erem sarŋge a hen iyôŋ na, na aŋga dôri wôsa bôn yi sarŋge a. Wôsa derê wo Emen li naŋ en aŋ ben en yi mana wori hen. Wo en yij dangay a haw hen, wo na en baŋ seŋge aŋ en uwôliŋ béré Kwôlo Dôri dô hen na, kenbay kôba, ken uwôŋ men. ⁸ En perêŋge damaŋ aŋ Emen hôn wo ré na tiri. Peré wo en perêŋge hen na, hena na yi Jésu Krist a gaŋ.

⁹ Gel, aŋga en uwôliŋ Emen kwôlenge bay a na: ré bêŋge bi kené periŋ yerŋge tumô tumô a men, bi turŋge ré jôriŋ sa are kêa a men, kené hônij derê tu aŋga dôri naŋ ka habij a men. ¹⁰ Men, bi kené kôbe aŋga dôri dema kené li a men. Ôbi a, wulê wo Jésu ré a herap ba, ka sélé gelij gay men, kwôni a upé ani ka habij yerŋge a ré a men. ¹¹ Men, ka lê aŋga dôri kwôy kwôy naŋ néé wo Jésu Krist a men. Aŋ kirija bijné gel hen iyôŋ menba, bay a ayê kibi Emen men, heramiri a men.

Gelé hena na ligi Jésu a

¹² Yênen, en gey bi kené hôn mega wo aŋga ré sa san a hen na, ré li aŋ Kwôlo Dôri ré ô tumô tumô dîba, ani kani ré jôri ré. ¹³ Na hen iyôŋ aŋa asgarjê kêa ka gem iyé ôbi emé iyére hen naŋ bijné ka dangi a men ré hôn wo ené yi dangay na wô kibi Jésu Krist hen. ¹⁴ Yé wo en yi dangay a hen na, li aŋ bay ayê bôo kwône bijn Kelma Jésu Krist bôrji damaŋ a. Bay hare ré nij nijba, bay uwôl béré kwôlo Emen damaŋ a dî.

¹⁵ Ka pônî perêrji a hen dô kwôli Jésu Krist wôsa bay li na terbére naŋ en men, bay woge na narijnare naŋ en a men. Nijnba, ka pônî ba, uwôl béré kwôlo Emen naŋ ermé wo dôri men. ¹⁶ Bay li hen iyôŋ wôsa bay puren men, bay hôn wo Emen a ré ben jé bi wo hen bi ené gelij bijné wo Kwôlo Dôri bi wo hen ré na kwôŋ tiri. ¹⁷ Nijnba, bijné ka ené kôl kwôliŋ tumô hen na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jésu Krist bi wo hen naŋ ermé wo dôri ré nijba,

na nap ermé wopj terbére mera. Ap bay erem yan ba, lê wo ciré li hen iyôñ na, bôn né mêne daman a danggay a.

¹⁸ Hena bay ré iyêl nap bô habré, nap bôo pôn, kôba, li ani ré. Derêri ba, na wo kwôlo Krist ô tumô tumô ap yen dôren daman. Ôbi a, ené lê yi derê hen iyôñ kwôy kwôy hen. ¹⁹ Wôsa en hôn wo are bay ka kêm hen ré lê ap ené sêp bô danggay a senge wô uwôlê wo ken uwôl Emen wô san hen men, wô lê wo Tini Jésus Krist li nap en hen a men. ²⁰ Ôbi a, anga ené mô gem ap en erem sara daman hen na, na wo tayre ré sa dên né nijba, haw hen, ca yen kwôy ôrij tumô a hen na, ené iyêl nap ibiyare ap ré ené ma na ma, ré ené mô tu geñ kôba, ené uwôljij nén ayij yen kêm uwôljij hini emê sa Krist a. ²¹ Kupê nôbi ba, hena ené mô tu geñ ba, na wô ayê kibi Krist ap temare na derê wupê. ²² A hena ené mô tu geñ baa ya ba, na lê anga a lê nap gawré. Nijba, temare men, merê tu geñ men ba, na ka yôñ a ené ayê pôn ba en hôn né. ²³ Are bay ka wôo hen lén ap en gaanê daman, nôbi ba, en gey ma ap ené erê merê nap Jésus Krist dô gôlij merê tu geñ. ²⁴ Nijba, wô sarnge kenbay na, bi ené mô tu geñ sa terare a nà ná, dô daman. ²⁵ Mega wo en hôn wo ré na tiri hen iyôñ na, en hôn wo ené merê tu geñ perêñge a ap bi ayê bôo wouñge ré ô tumô tumô men, bi yernge ré derêñge sara a men. ²⁶ Ap kirijna na so danggay sa upêñge hôrij na, ka dê dengôrñge wô sa keben tô Jésus Krist a.

²⁷ Iyôñ ba, ken li anga bij nap Kwôlo Dôri wo Krist hen. Ôbi a, ré ené ô gelêñge, ré ené ô ré kôba, en gey toyé wo kené ðebu gerañ men, ermé wouñge ré na pôn men, wo kené bi tôrñge kariñ manê sa ayê bôo wo ðij sa Kwôlo Dôri a hen men. ²⁸ Hariñge bay bareñge ré kwôy. Hena kené hare ré kwôy nij na, bay a hené mega kwôji ba, ciré mêne nij. Ap Emen a geléji mega kenbay ba, dôbi a ré gôlij nap ken hen. ²⁹ Na bô derê wo Emen a lê a kené lij jé bij Krist hen, na wô bôrñge wo ken bi sari a hen mera ré, nijba, wô gusij tu ken gelij wô sari hen a men. ³⁰ Wôsa manê wo en kaarê hen na, haw hen kenbay kôba, ken ka nap en men nij. Mega wo ken hôn hen iyôñ ná, en ka baa ya.

2

Kwôli dôbê sa to Krist nap dampare tori

¹ Bijnare to ken bij nap *Krist a hen na, bêñge néérñge ba? Men, peré wo ôbi perêñge hen ba, dôbêñge ibiyare bôrñge

a ba? Ken bij nap Tunu toñ hendi bô bôré men, ken bij perêrñge a men, perij men, ken dôrij perêrñge a a men ba?

² Iyôñ ba, bi ken bij pôn men, bi ken perij yernge nap bôo pôn men, bi ermé wouñge kôba, ré pôn men, bi tunuñge yi pôn sa anga ken woge hen a men. Ap bi hen yi derê. ³ Lêñge ani kani nap ermé wopj terbére ré men, wo kené ðêñ megêrñge ré a men. Nijba, ken dôbij sarnge men, ken bô megêrñge mega ré na ka damné ðêñge a men. ⁴ Bi i i ba, erem sa derê wori a mera ré, nijba, sa kwo megêri a a men. ⁵ Ôrijñge perêrñge a mega ðijé ka bij pôn nap Jésus Krist iyôñ.

⁶ Ôbi na na Emen ca yen hari nijba, ôbi woge bi ðiré némij nap ði môj môj ré. ⁷ Nijba, ôbi ðêñ dampare tori hende to hen nap bô geyé wori ap mana.

Ôbi yêñ mega gawré yêñ hen iyôñ men, ðijé gili wo ôbi ré na gawra a men.

⁸ Ôbi bô yiri mega ani ré iyôñ ap bij Emen kwôlê kwôy ô man temare toñ tayre sa gurô tagelê.

⁹ Na ôbi á, Emen né ayri ði sa are a kêm hen men, ôbi biri hini wo ðé sa hini kêm a men hen.

¹⁰ Ap bi ðijé ka derômaran a nap ka sa terare a nà men, ka ma a men kêm kirijna bay ré toy hini Jésus ba,

bay kêm ré di kwiniñi tôñ tumôri a.

¹¹ Ap bi ðijé kêm ré kôl Jésus ré na Kelma, ap uwôljij hini emê sa Emen Iba ðijé a.

Bay ayê bôo na kirij ka perañji ka ðijé ka sa terare a nà

¹² Yênen kapê, hen iyôñ na, kirijna na en baj iyêre tonge a hen na, na ken bèn kwôlê nijba, haw hen wo en nap hen kôba, ken bêm kwôlê daman a. Gelê wo Emen gôlij nap ken hen na, kenbay kôba, ken li jé sara nap harê men, ken wuré a men. ¹³ Wôsa Emen li jé bôrñge a bi kené uwôrij néérñge wopj geyé anga bij nap gengé wori wo dôri hen men, kené lij a men. ¹⁴ Jé wo yôñ yôñ wo ken li na, ken bare ré men, ken nariñ sara ré a men, ¹⁵ ap bi ken yi ðijé ka kwôlê wôni bu sarji ré men, ðijé ka séli men, ken yij kam Emen ka ani ka habij nap yirji a men perê ðijé kap bay laseré kirij hen men, bay bô habré a men ka sa terare a nà. Perañgêñge perê gawré bay ka hen mega tay tô ðepere iyôñ. ¹⁶ Wôsa ken kôlji kwôlo a gôlij nap ðijé. A hena kené li hen iyôñ na, wulê wo Jésus a heran hen na, yen a sa yén tumôri a wô kebrenge, wôsa gel wo jé wo na en li tu temare hen na, na ré na ðêñ iyôñ né.

¹⁷ Ayê bôô wongge yi môñ sarga wo ken li bij Emen iyôn. An hena bay ré deren an kwôbren uwôsij jôgij nap sarga wongge bi wo hen na, en li yi derê wô sarga bi wo hen men, en li yi derê nap ken a men. ¹⁸ Kenbay kôba, bi yernge derênge men, nôbi kôba, na sê peré nap ken men.

Pol jé si Timoté nap Epaprodid

¹⁹ En erem hena Kelma Jésu ré gey men na, ené jé Timoté iyére tonge a hen ya. An kirija ôbi ré bulo hera ba, ré sa dôben ibiyare bôn a nap kwôleñge wo ôbi a sa dôren hen. ²⁰ Wôsa kwôni wo sun kwôleñge men, li nap ken môñ kwo en lij hen iyôn ba, nap, na Timoté bi pôn nêñ hari. ²¹ Wôsa ðipé kêm woge na derê wo gengij sarji mera, ðiba woge ciré lê anga gengij sa Jésu Krist hen né. ²² Wôsa anga Timoté li hen na, geléñge wo ôbi ré na kwôni wop bôô pôn, wôsa jé ulê béré Kwôlo Dôri wo ôbi li nap en hen na, yi môñ kema wo li jé nap ibari hen iyôn. ²³ Ôbi a, kirija ené hôn kwôlo gengij san nij na, na jéri yernge a hané nij. ²⁴ Nap bôn wo en bi sa Kelma a hen na, en hôn wo nôbi kôba, ené eré iyére tonge a hen ya men.

²⁵ Kwo gengij sa yênen Epaprodid wop megan ôbi jé men, megan ôbi mapé wo tô ulê béré kwôlo Emen a wo na ken jori yen a bi ré era sa li nap en sa anga napan a hen na, en erem wo ené jén nap ði hôrij béñge. ²⁶ Wôsa doy herê ô geléñge liri gañ men, ôbi sun wô toyé wo kené toy wo ðiré ômij hen a men. ²⁷ Na tiri, tumô ba, ômpare liri tu temare a hari nijba, Emen bô tu na tori men, nôbi kôba, Emen bô tu na tijé a men an berareri an bi bô emé wo ðangi ré hô lén a ré nij. ²⁸ Ôbi a, ené iyêlbe bi ené biri bi ré hô upénge an kirija kené geli ba, yernge ré derênge men, nôbi kôba, dengôn ré kurij tôn men hen. ²⁹ Iyôn ba, kirija ôbi ô bij na, ken birij yernge a dô nap yi derê mega yênenge tô Kelma iyôn. An kwôni mega ôbi hen iyôn na, ken biri kwôlé. ³⁰ Wôsa baa ða wo ôbi na ða ma tô jé wo Krist a. Ôbi ay yiri uléñ lij jé wo kenbay a na ré lê ben hen.

3

Gawra a lê iyen a ré yij kwop derôre tu Emen a ba?

¹ An haw hen yênen, kwôlo baa wo na kelé a na: Lêñge yi derê wô bijare to ken bij nap Kelma hen. Kwôlo na en keléñge bô magtubu a tumô hen na, na hô keléñge a sôn ðiba, keben a manen sara ré, wôsa en hô kôl hen iyôn bi ré li nap ken. ² Bay jé kap bay lê habré men, ðipé

ka yi môñ garé iyôn hen men, ðipé ka mô wô kôlij megêrji ré wal ken hen a men na, berêngeji dô. ³ Wôsa na nabay a na bay walé ken kap tiri hen ðiba, na bay ré. Wôsa nana tebe Emen na sa kibi Tini men, nana di dengônna wô kibi bijare to nana bij nap Jésu Krist hen a men ðiba, nana bi bôrna na sa angap yi yé ka gawré hen né. ⁴ Dôd ba, nôbi kôba, ré ené bê bôn sa angap yi yé bay ka na ka gawré mera hen men. A hena ðipé ka póni ré erem mega ciré bê bôrji sa angap yi yé kaji bay ka hen na, nôbi kôba, ré ené nêmé bê bôn sara gôlij kwoji an sôn. ⁵ Wôsa balên kap bay yênare na ena *Israyêl men, ena kuñga Bêjamin men, ena Hébrejé wop kij men, en yêñ li sa marge menba, bay walén ken men, kwop bê kwôlé sa tôô to Jubjê ba, ena *Parisijé wop ðéñ a men. ⁶ Kwo gengij sa jé lêren ba, na en gelij tu églis gusij nap yi gwa men, lê angap derôre ka tôô to *Moyis genge hen na, kwôni uwôn ani kani ka habij yen a ré a men. ⁷ Are bay ka hen na, ca ba, na en bôrji mega ari upéren iyôn, nijba, haw hen wô kibi *Krist na, en bôrji mega anga ré nap iyôn. ⁸ Na tiri, are bay ka kêm ka na en dij dengôn hen na, en bôrji mega ani ré iyôn gengij nap ka dô ðé ka na hené Jésu Krist wo na Kelma wupé hen. An na wô kibri ôbi ana ené kapij are kêm hen men, en bôrji yi mega angap bêñ iyôn tun a a men hen an bi ené uwônij anga dô ðé an ka na Krist hen ði. ⁹ Men, bi ené bij pôn nap ði dô ceréd a men. Na wô bê wo en bi kwôlé sa tôô to Moyis a hen a ené yij gawra wop derôre ceréd tu Emen a hen né. Nijba, na wô kibi anga Krist li hen. An na Emen a bé gawra yé kwop derôre ceréd tiri a wô kibi bê wo ôbi bi bôri sa Krist a hen. ¹⁰ Anga bu bôn daman ba, na wo ené hôn Krist men, ené hôn néé wori wo ôbi jij sij kamjé hen men, ené gelij gusij mega ôbi na gelij hen iyôn men, ené map môñ kwo ôbi map hen iyôn a men. ¹¹ Ôbi a, nôbi kôba, ené ði bôn mega ené sa jé sé kamjé môñ kwo ôbi jij sij kamjé hen iyôn men.

¹² En kôl na wô wo ené uwôn are bay ka kêm hen nij né men, ené na gawra wo dô ceréd nij a men né, nijba, en mase bi ené beré are bay ka hen nap kôben bi ré yi kapé, wôsa Jésu Krist a buren dera bi ené yi kwori hen. ¹³ Yênen, en erem wo ené bu are bay ka hen kôbena nij ré tô. Nijba, anga en li haw hen na, en gôrbij anga cêgen a an en mase upé ka tumô a hen ði. ¹⁴ Na ôbi á, ené ge yôd yôd bi ené upé are bay ka hen men, bi ené uwônij sa kôbi derômaran a wo Emen uwôgêna kwôli nap geré wo Jésu Krist hen a men.

¹⁵ Nabay ka nana ka surjê tô kwôlo Emen a hen na, ermê wona ré yé hen iyôñ dî. A hena ka pôni perêrnge a hen ré erem kwôlo ðanji bôrji a ba, Emen a yêgê sari béngge seŋge. ¹⁶ Na mi mi ba, geré wo na nana ayênge aŋ nana erênge tô a kwôy saŋ kemnêñ hen na, ôbi a nana erênge tô a yôd yôd dî.

¹⁷ Yênen, kenbay kêrn ken ay sa tèn men, gawrê ka jé lêreji na kwo dôri môñ kwo na nini gelênge hen iyôñ a kené dî turñge tôrji a dî men. ¹⁸ Kwôlê wo hen na, na en kelênge têê kwône tumô niñ, aŋa haw hen ené hô kelênge nap cémê tun a a hen. Bijné kwône jé lêreji gel wo bay ré na bay bayi temare to Krist sa gurô tagelê. ¹⁹ Bijné bay ka iyônggi hen na, mênê yi wô sarji. Wôsa bôrji a na emen woji men, bay di dengôrji sa lê anŋaŋ tayre a men, bay erem na sa anŋa sa terare a nà mera a men. ²⁰ Nabay ba, nana bijné ka bô *emê iyére to derômaran a men, nana mô gem Kelma wona Jésus Krist wo na ôbi gôliñ nap na hen bi ré hena derômaran a sa upéna men. ²¹ Wulê wo ôbi a heran hen na, ôbi a ayê yerna wo iya aŋ a sa ma hen gasiñ kwop hini emê môñ kwori iyôñ. Ôbi li hen iyôñ na nap néé wo li aŋ are kêrn biri kwôlê hen.

4

Pol geliñ bay ayê bôd ka Pilip anŋa bay ré lê

¹ Iyôñ ba, yênen kapê, doy gelêrnge lèn daman men, en li yi derê wô kebrenge men, ken yi môñ ari dè dengô kapê iyôñ a men. Na hen iyôñ a, kené debiñ geran derê sa bijnare to ken bijn nap *Krist hen.

² Ebodi nap Sêntis, en sôm sarñge a bi bô jalê ré yi perênge a wô wo kena yêné tô Kelma. ³ Jôbi megan ôbi jé hen kôba, en uwôlen bi jeré li nap yébé bay ka wôd hen, wôsa nibay nap ci nini geliñ gusiñ tô ulê béré Kwôlo Dôri bijn bijné a. Kléma nap bay jé ka ðanji kwône kôba, li jé nap ni men. Aŋ bay kêrn hiniji yi bô magtubu to merê tu geñ to hini bijné ka Emen a sa gôliñ nap ci nap kwiniñ hen ya men.

⁴ Lênge yi derê nap wulê wulê wô wo ken bijn nap Kelma. En kelênge ba, en hô kelênge a sôñ: lênge yi derê.

⁵ Bi derê woñge yi tu wôlê. Henênge wo baa ða wo Kelma a hera niñ. ⁶ Seninŋe ani kani ré, niñba, anŋa napênge ba, ken eñgeriñ Emen kwôy kwôy men, ken liri dosé wô sarji a men. ⁷ Ôbi a, bô jalê wo Emen wo gôliñ sa are kêrn ka gawrê hôn hen a jalê bôrñge nap ermê woñge, wôsa ken bijn nap Jésus Krist.

⁸ Yênen, gerjé kwôlo na kelênge a na: ermênge sa anŋa dôri ka bijné a dené ka

na: anŋaŋ tiri men, ka dé wo jeré bijn kwôlê hen men, anŋaŋ derôre men, ka séli men, ka nêrn wo bijné ré gey hen men, ka bay kôl kwôliji dô hen a men. ⁹ Anŋa na en kelênge kwôliji ken toy aŋ ken bi bôrñge sara hen men, ka en li ken gel nap turñge hen a men na, bay a kené li dî. Aŋ Emen woñ ôbi bé bô jalê hen a baa nap ken.

Pol liñ bay ayê bôd ka Pilip dosé wô anŋa bay jéñ biri hen

¹⁰ En liñ Kelma dosé men, yen dôren daman a men wôsa ken hô erem san a. Ken erem wô lê nap en na ca yeñ niñba, na geréri a na kené uwôñ ré tô. ¹¹ En kôl hen iyôñ na wô wo ené ôriñ doy ani ré, niñba, en hôn lê yi derê bô upé yi kôben a hen kwôy kwôy. ¹² Wôsa en hôn merê bô nimiré a men, bô ari upé a men. Kirij ka yôñ yôñ kôba, en hôn merê bô upé a men, bô kurôñ a men, bô anŋa mêy a men, bô ka dé a a men. ¹³ En uwôñ néén môriñ bô are bay ka kêrn hen sa kibi néé wo Krist ben hen. ¹⁴ Niñba, ken li dô kirija ken li nap en sa gusiñ tiñê hen.

¹⁵ Kenbay milpén Pilipinêñê, ken hôn, wulê wo en diñ emê iyére to Maséduwan aŋ, aŋ kirija en ayiñ tô ulê béré Kwôlo Dôri hen na, na kenbay penenge mera a na lê nap en, dîba églis tôni to ðanji na li nap en né. ¹⁶ Kirija en bay Tésalonik a tô kôba, ken li nap en têê kwône sa anŋa napen a.

¹⁷ En kôl hen iyôñ na wo kené hô ben ani ré, niñba, en erem sa terê wo Emen a sa terê kibri sarñge a wô kibi lê wo ken li nap en hen. ¹⁸ En uwôñ are kêrn ka na ken jop ben hen aŋ gôlen tôñ a. Are kêrn ka na ken jop Epropodid eran ben hen na, en uwôñ aŋ ani kani napen ré niñ. Are bay ka hen yi môñ sarga wo gôrmeri ðiñê dôriñ Emen men, dé tiri a men iyôñ. ¹⁹ Emen wupê woñ ôbi ari upé ka kwôni hen na, ôbi a béngge are kêrn ka ken ôriñ doyriji hen tô Jésus Krist a. ²⁰ Bi na ayênge kibi lbarna Emen kwôy nap kunena. *Amên, bi yi geliñ hen iyôñ.

Gerjé dosé to ôbi liji wô deriñ kibi magtubu tori

²¹ Linŋe bijné ka Emen kêrn wô kibi bijnare toji nap Jésus Krist hen dosé. Men yênerna kap bay ayê bôd ka mô nap en nà hen kôba, lênge dosé men. ²² Bijné ka Emen kêrn lênge dosé, niñba, ka iyé kelma *Sésar a lênge dosé daman a.

²³ Bi Kelma Jésus Krist tô kibri sarñge a pôn pôn kêrn.

Magtubu to Pol li bij Kwolosipê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kwolôs na na sa iyére to hô emê wo Asi a. Kwolôs na kilomêter arew wôo nap Epês si tô emen iyôn. Pol ô Kwolôs sa pôn ré, nijba, na megari ôbi jé Epapras a na ná kwôni wo tumô wo na ô ulê béré Kwôlo Dôri ya. (Sapitre 1:7 men, Sapitre 4:12.) Epapras bi kôba, na kwôni wo Kwolôs. Kirija Pol yij dangay a Rôm hen na (Sapitre 4: 3, 10, 18), Epapras ô kôli mega wo bay ayê bôo ka Kwolôs a ré ay geré anğan gelê ka kôrbi.

Bijé kap bay gelére anğa kôrbi bay ka hen na, bay kôl hena kwôni ré gey henê Emen men, uwônij gelê a men na, bay kôl bay réé tibé tunu to habij to ôrij nap néé hen men, bay réé dôbê sarji bij lê hara woji mega walê ken iyôn men, bay réé cibé tirji sa tôo to gengij sa emê men, gengij sa anğan yê men hen.

Kirija Pol toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi sun an hena li magtubu lew bij bay ayê bôo ka Kwolôs. Ôbi kôlji mega wo gelê wo Emen ré bi nap geré wo Jésus Krist hen na, ré nêni iyôn. An na si Tikik nap Onésim a ôrij nap magtubu hende to hen bijji (Sapitre 4:7, 9). Sapitre 1: 1-14 na, Pol liji dosé men, uwôl Emen an liri liri dosé men. Sapitre 1: 15 - 2: 3 kôl na kwôli néé nêni wo *Krist. Ôbi gôlij sa tunu kêm to ôrij nap néé hen men, ôbi na ôbi sa églis pôn nêni hari men.

Sapitre 2: 4-25 na, Pol yêge maa bay ayê bôo ka Kwolôs gengij sa kwôlê wop benare wo gawré ka pôni usuréri sa iyére toji a hen. Sapitre 3: 1 - 4: 6 na, Pol hô kôlji kwôli hal wo kôrbi wo nana ay kirija nana bij nap Krist hen men, perê bay ayê bôo a men, bô iyére toji a men, nap bijé ka nô a men. Sapitre 4: 7-18 na, Pol duu kibi magtubu tori nap kwôlo gay gay wo ôbi kôl kwo gengij sari men, dosé to ôbi li bijji nap kôrbi wori hen men.

Anğan gelê kap benare bay ka hen na, tôri gay gay dîba, na pôn né. Nijba, anğa pôn ka bilij danj ré ná, na wô wo bay gusuré bay ayê bôo an nôgeji kelasan sa bê bôo sa Krist a pôn nêni. Na ôbi á, magtubu to Pol ré li bij bay ayê bôo ka Kwolôs hen na, yi mega ôbi ré li bij na bay ayê bôo ka kemnêni men iyôn. Magtubu hende to hen kôl kwôli gelê wo Krist gôlij sa are kêm hen men, kwôli derê wo ôbi derêna bô lemnae to tunu to habij berêna bô a hen men.

Dosé to Pol lij kamanj ka Kwolôs

¹ Nôbi Pol nap yêna Timoté, a lê magtubu hende to hen bége hen. Nôbi, ena *ôbi jé wo Krist Jésus nap bô geyé wo Emen.

² En li magtubu hende to hen bége kenbay bijé ka Emen ka Kwolôs a kap bay bôo pôn ka ken bij nap Krist hen. Bi bô derê nap bô jalê wo Ibarna Emen baa nap ken.

Pol lij Emen dosé

³ Nini lij Emen Iba Kelma wona Jésus Krist dosé sa pôn pôn kirija nini uwôli wô sarngge. ⁴ Wôsa nini toy kwôli ayê bôo wongge wo tô Krist Jésus a men, kwôli peré wo ken pur bijé ka Emen a men hen. ⁵ Ken li hen iyôn wôsa kirija béré kwôlê wop tiri kurij marengge a kwini ta na, na ken toy kwôli anğan dé bôo sara ka yi bô kwôlê bi wo hen a. Na ôbi á, ayê bôo wongge nap peré wo ken pur yênerngge hen ré dîj sa anğa ken dî bôrngge sara ka Emen na dî gengij sarngge derômaraj a hen. ⁶ Kwôlo Dôri bi wo hen na, sa perêngge a. Ôbi bij bijé derê men, ô tumô tumô gôr kirij sa terare a nà, na na hen iyôn hende to hen ayij tôri wulê wo na ken toyij men, ken hônij bô derê wo Emen tiri a men hen. ⁷ Na Kwôlo Dôri bi wo hen a na kené toy kibi Epapras megarni ôbi jé wo nini piri hen. Ôbi li jé nap bôo pôn bij Krist wô derê wongge men, ⁸ ôbi derêni wô peré wo Tunu toj hendi bô bôré béngge ken pur bijé ka Emen hen a men.

⁹ Ôbi á, ré ayij tôri wulê wo nini toyij kwôlerngge hen na, nibay kôba, nini uwôl Emen sa pôn pôn wô sarngge men, nini enggeriri ré béngge tu melênê kêm nap henê are kêm ka Tunu bi hen, dema kené hônij are kêm ka ôbi gey hen derê. ¹⁰ Iyôn ba, bi jé lêrengge gel wo kené na ka Kelma an kené li anğa ré dé tiri hen kwôy kwôy men, kené li anğa dôri ka gay gay hen men, kené hôn Emen tumô tumô men, ¹¹ bi Emen né béngge néngge sa are kêm a nap néé dampare tori an bi kené berij bôrngge iyére sa are kêm a men, kené yi bay ulê bôo men, kené li nap yi derê a men. ¹² Iyôn ba, ken lij Ibarna Emen dosé wôsa na ôbi a lê ana kené uwônij anğa ôbi na genge dîré sa bij bijé kari bô emê iyére to kirij ka peranggih a hen. ¹³ Men, ôbi derêna erêj bô emê iyére to dilemne a bi nana ôrij bô emê iyére to Kemari wo ôbi geyri hen dî. ¹⁴ Na sa kibi anğa Kemari bay ka li hen ana ôbi ré derêna bô habré a an dîj bôri jal sa têrij tona a men hen.

Krist nap jé lêri

¹⁵ Krist bi wo hen gel Emen wo kwôni gili ré hen men, ôbi na Kema Emen wo na ôbi

sa ari dé ka Emen kêm a men. ¹⁶ Wôsa nà naŋ geré wori aŋa Emen na ré dɛŋ are kêm ka derômaran a naŋ ka sa terare a nà men, ka tu gawra gel men, ka tu gawra gel ré hen a men. Sa gagay kenare a men, sa ka gôliŋ sa kirɛŋ a men, sa tunu to gay gay to ôriŋ naŋ tôô men, to ôriŋ naŋ néé wo gay gay kêm a men hen na, na dɛŋ naŋ geré wo Kemari men, wô biŋ na Kemari bi wo hen a men. ¹⁷ Ôbi na tumô are kêm men, are bay ka kêm hen yi naŋ kiniji kiniji naŋ geré wori a men. ¹⁸ Ôbi na Kelma sa Églis to yi môŋ kurôŋgi yiri iyôŋ hen. Wôsa ôbi na ayê tó are men, kwo tumô wo ji si kamjê aŋ hô ma ré niŋ. Na hen iyôŋ aŋa ôbi ré yiŋ tumô are kêm hen. ¹⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, ôbi gey bi ré yi yi Kemari a hen iyôŋ men yôd. ²⁰ Emen genge bi are kêm ka sa terare a nà naŋ ka derômaran a ré hô biŋ pôn naŋ dɛ naŋ geré wo Kemari. Aŋ ôbi bi bô jalê yi perêrji a naŋ gawré sa kibi kwôbri Kemari wo biŋ tón sa guró tagelê hen.

²¹ Kenbay na, ca ba na ken kelan naŋ Emen men, na kena bay bayiriri a men wôsa ermé wonge naŋ jé lêreŋge na habiŋ. ²² Niŋba, haw hen Emen hô bêŋge pôn naŋ dɛ niŋ sa kibi temay Kemari wo ay yi gawra môŋ kwona iyôŋ hen aŋ bi kené yiŋ biŋé ka yi naŋ jengêrji ka séli ka kwôni a nêmbê ulê kwôlé sarji a ré, wulê wo ôbi ré ôriŋ naŋ ken tumôri a. ²³ Iyôŋ ba, ken bu ayê bôô wonge iyêre môŋ tó iyêre to dɛŋ dô iyôŋ dɛba, ken dɛ ani nôgêŋge wolé sa aŋga ken dɛ bôŋŋge sara ka ken toy bô Kwôlo Dôri a hen né. Kwôlo dôri bi wo hen na, bay na uwôl béreri biŋ gawré pôn pôn kêm sa terare a nà: aŋ nôbi Pol kôba, en yi mana wo Emen wô ulê béré Kwôlo Dôri bi wo hen men.

Jé wo Pol li wô sa Églis

²⁴ Haw hen yen dôren sa gusiŋ to en gelin wô sarŋge hen. En gelin gusiŋ mega wo Krist na gelin wô églis to yi môŋ kurôŋgi yiri hen iyôŋ hen aŋ en dirin kibi jé woŋ gusiŋ wô Krist wo na baa hen. ²⁵ Na ôbi á, ené yiŋ mana wo Églis na wôsa Emen a bèn jé bi wo hen kôben a bi ené uwôliŋ béré deré kwôlé wo dôri hen kêm yôd. ²⁶ Kwôlo Dôri bi wo hen na, na yi kini uwôbêri a ca yeŋ niŋba, haw hen Emen yêge sari biŋ biŋé kari niŋ. ²⁷ Emen a gengé bi dɛrê yêgê sa Kwôlo Dôri bi wo hen aŋ bi biŋé ré hôn mega gengé wori bi wo hen na, ré na aŋga ré dô gaŋ aŋ ré lê naŋ tó yê biŋé kêm. Kwôlo na yi naŋ uwôbêri bi wo hen na, na wo Krist ré mô bôŋŋge a. Na ôbi á, kené dɛŋ bôŋŋge wo kené sa upé hini emé wo Emen wo Krist ôriŋ men

hen. ²⁸ Nini kôl kwôli Jésu Krist biŋ biŋé kêm men, nini yêge marij men, nini gelji naŋ tu melênê kêm a men, bi kwôni wo ré biŋ naŋ Krist ba, ré gesiŋ. ²⁹ Na wô jé bi wo hen aŋa ené mase wô lê jé naŋ néé wo Krist wo li jé daman yen a hen.

2

¹ En gey bi kené hôn wo ené ka maŋê wô sarŋge daman men, wô sa bay ayê bôô ka Lawdisé a men, wô sa biŋé kwône ka gel tun né tó hen a men. ² En li hen iyôŋ bi kenbay men bay men kené dôbiŋ ibiyare bôŋŋge a men, bi kené piŋiŋ yerŋge naŋ bôô pôn a men. Men, kené hôn tu kwôlé naŋ are kêm ka yi bô a hen. Na ôbi a bêŋge ka henê sarŋge a deré kwôlo Emen wo yi naŋ kini uwôbêri hen. Kwôlo yi naŋ kini uwôbêri bi wo hen na, na *Krist bi naŋ yiri. ³ Na yiri a a angaŋ upé kêm ka gengiŋ sa tu melênê naŋ henê are ka hena ligi Emen a hen ré uwôbiŋ ya.

⁴ En kelêŋge hen iyôŋ bi kwôni ré lamêŋge naŋ kibi deré wori ré. ⁵ Bi wo en naŋ perêrŋge a hen kôba, en erem kwôleŋge daman men, en li yi deré wôsa en hôn wo kené li are kêm perêrŋge a naŋ geréri men, kené bi bôŋŋge dô sa Krist a, a men.

Dêŋge tu melênê sa yerŋge a wô sa bay lamê kirin

⁶ Haw hen wo ken bô Krist Jésu mega Kelma wonge hen na, bi jé lêreŋge kôba yi mega kwo ôbi gey hen iyôŋ men. ⁷ Bi hanêŋge tóbiŋ tón dô tó Krist Jésu a men, bi jé lêreŋge yi môŋ kwori iyôŋ men, ken dɛbe geraŋ tó ayê bôô wonge a men, ken biri bôŋŋge kwôy kwôy mega wo bay na gelêŋge hen iyôŋ. Men, ken liŋ Emen dosé kwôy kwôy a men.

⁸ Dêŋge tu melênê sa yerŋge a dɛba, bi kwôni lamêŋge bi a tôri a naŋ ermé wori woŋ dɛŋ iyôŋ hen né, wôsa ermé bi wo iyôŋgi hen na, yi gengiŋ na sa hara wo gawré men, yi gengiŋ na sa tunu to habiŋ to ôm kirin sa terare a nà a men, dɛba na kwo gengiŋ sa Krist hen né. ⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, bay a yé yi Krist a kêm hen men. ¹⁰ Na sa kibi biŋare to ken biŋ naŋ dɛ hen aŋa aŋga Tunu bi hen ré naŋêŋge ré hen. Wôsa ôbi a na Kelma sa tunu to gay gay to ôriŋ naŋ tôô hen men, sa to ôriŋ naŋ néé wo gay gay hen a men.

¹¹ Mega wo ken biŋ pôn naŋ Krist hen iyôŋ na, yi mega wo kené wal keŋ iyôŋ. Na keŋ wo kôbi gawra a walê ré, niŋba, na jé lêreŋge kêm wo habiŋ a Krist ré dô yôd aŋ hen. ¹² Kirina bay na lêŋge batêŋ hen na, yi mega kené ma aŋ emiŋ naŋ Krist

3

men, yi mega kené ji si kampê nap dî hen iyôn men, wôsa ken bi bônge sa néé wo Emen wo sip nap dî perê bîné ka ma a hen. ¹³ Kenbay ka kena Jubê ré hen na, ca ba na ken yi mega kené ma iyôn wô kibi têrij tonje men, wô kibi ken wo na ken wal ré tô hen a men, nijba, Emen hô béngge gelé nap Krist wôsa ôbi dî bôri jal sa têrij tona kêm. ¹⁴ Ca ba magtubu to na ulêna kwôlê sarna hen, na ya wôsa na nana dage sa tôô to Emen. Nijba, ôbi dô têrij to yi sarna hen ap yi mega ôbi ré bér magtubu hende to ulêna kwôlê sarna hen sa gurô tagelê. ¹⁵ Sa kibi temay Krist sa gurô tagelê na, ôbi tô angap manê kôbi tunu to gay gay to ôrij nap tôô hen men, sa to ôrij nap néé wo gay gay hen men. Ôbi ôrij nap ci tu wolé gelij bîné wo dîré gôlij sarji.

¹⁶ Iyôn ba, ken dî kwôni jô kwôlê sarje a sa anga ken om men, yi men hen né, men, sa kwôlo gengij sa lê geserê a ré a men, sa lê geserê wo kerbay a ré men, sa *sa merê ta a ré a men. ¹⁷ Wôsa are bay ka kêm hen na, na tini anga na ré era hen ap Jêsu Krist a na yirji wop tiri hen tô. ¹⁸ Dêngge bi bîné uwôl kwôlê sarje a ré. Bîné bay ka uwôl kwôlê sarje a hen na kôl jeré poy yem men, jeré tebe *manê ka derômaran a a men. Men, bay kôl na kwôli anga ciré gel kwôy kwôy bô pelal a men. Bîné bay ka iyôngi hen na, bi wo bay na ani ré hen kôba, bay uwôyrê yirji men, ermé woji na kwo gawrê mera a men. ¹⁹ Bay dî yirji yi Krist a Kelma woji a ré nij yôd. Ôbi yi mega saa iyôn ap Églis yi mega kurôngi yiri iyôn. Bîné ka bîj nap dî hen na, ôbi bîji are kêm ka bay ôrij doyrîji hen. Men, ôbi li ap bay bîj pôn perêrji a mega wo yi gawra bîj pôn sa kibi lawri nap kibi kurîjni hen iyôn ap bay dèbij mega wo Emen gay hen iyôn.

²⁰ Bê wo ken bîj pôn nap Krist ap yi mega kené ma nap dî iyôn hen na, ken dôrij kôbi néé wo tunu to habij to sa terare a nà nij menba, wô mi a kené yi môj kené baa tô néé wo tunu to habij hende to hen ba? Men, wô mi a kené dî bi bay ré hô dêngge hara bi wo iyôngi hen sarje a ba? ²¹ Hara bi wo hen a na: «Ay anga na ré men, om anga hen ré men, hebe anga hen ré a men.» ²² Hara bi wo kêm hen na, gengij na sa anga kwôni ay lij jê ba nap hen. Wôsa na hara nap gelé anga gawrê ka ejer nap sarji. ²³ Na tiri wo hara wop piyé yi men, tibé *manê ka derômaran a men, gelij yi gusij a men hen na, yi mega angap tu melênê kap lê haji nijba, bay ôrij nap néé wop dôrij doy anga yi bô gawra hen né. Wôsa na anga dôrij na gawrê mera.

Jêsu Krist li an ken yi bîné ka kôrbi

¹ Mega wo Emen béngge ken ji si kampê nap *Krist hen na, bi ermé wongje yi na sa anga *emê iyére to derômaran a kirij ka Krist môrij ya sa kôbi Emen wop gusurô a hen dî. ² Erméngge sa anga derômaran a kwôy kwôy dîba, ken erem sa anga habij ka yi sa terare a nà ré. ³ Wôsa yi mega kené ma nap Krist iyôn ap gelé wongje wop tiri uwôbij na kôbi Krist a ligi Emen a. ⁴ Krist wo li an ken uwôn gelé wop tiri hen a gelé yiri nô tu wolé na, kenbay kôba, Emen a geléngge tu wolé nap dî hen iyôn men. Ap kenbay nap dî ka upé hini emê a men.

⁵ Iyôn ba, ken dî tô jê lêrengge wo habij wo sa terare a nà hen baa yôd. Jê lê wo habij bi a na: yipare top iyôn a tôj men, wônijpare môj to garê iyôn men, doy lê anga habij ka gay gay ka ca derem hen men, lê anga habij ka bônge gay hen men, garemnê are a men. Wôsa garemnê are na, yi mega kamrê kap tibé iyôn. ⁶ Wôsa lê are bay ka iyôngi hen ana bô tarê wo Emen ré sa sa bay narê kwôlê a hen. ⁷ Kenbay kôba, kirijna na ken baj bô têrij a tô na, na ken li na hen iyôn men.

⁸ Nijba, haw hen na, ken li anga habij ka na kebê hen né: bô tarê men, wanê men, bô habrê men, lê pôm men, kwôlê wop tayre wo si kebrenge a hen men, ⁹ benare to perêrje a a men. Wôsa ken dô yerje yi jê lêrengge wo cay wo habij wo ken lêêré gan gan hen ap nij. ¹⁰ Ap haw hen jê lêrengge na kwo kôrbi nij. Ap na Emen a béngge ermé wo kôrbi bi wo hen kwôy kwôy bi kené gelij nap dî men, kené hôni dô jêd jêd a men hen. ¹¹ Iyôn ba, derê tu kirij wo kwo nà, ná Jub men, kwo nà, ná Jub ré men, kwo nà wal ken, kwo nà, wal ken né, kwo nà, ná kerga, kwo nà, tiri jôrij né men, kwo nà ná lema men, kwo nà, ná ôbi sa yiri men kôba, li ani ré nij, nijba, anga dôri ba, na Krist pôn nêj hari men, ôbi mô bô bîné kari a kêm a men.

¹² Mega Emen terêngge bi kené yi kari ap perêngge a men hen na, kenbay kôba, ken bôrij tu ja tonje men, ken dôrijngge perêrje a men, bi kalêrje jal men, uwôlinge bônge sa yerje a men. ¹³ Dêngge bônge tarêngge sa megêrje a ré, nijba, hena kwôni ré nap kwôlê wôni nap megari kôba, bi dî bôri jal sari a mega wo Kelma kôba, na dîj bôri jal sari a hen iyôn men hen. ¹⁴ Ken li are bay ka kêm hen men, ken perij yerje a men. Ap na peré yi a lê ana kené bîj pôn derê hen. ¹⁵ Bi bô jalê wo Krist béngge hen na, bi dô tumôrje. Wôsa Emen uwôgêngge bi

kené hón bô jalê bi wo hen bi kené yij kurôngi yi wo pôn. Iyôn ba, ken liri dosé. ¹⁶ Kwôlo Krist wo na ken toy nañ unê kêm wo yi bô a hen na, ken fu bônge a dô men, ken gelij yerenge men, ken yêgij marnge a men nañ tu melênê. Ayênge kibi Emen nañ kurôn heramê men, kurôn ayê kibi men, nañ kurôn wo Tunu bêngge hen men. Kibêngge hen iyôn ken lijni dosé nañ bônge pôn. ¹⁷ Are kêm ka ken li men, kwôlo kêm wo ken kôl a men hen na, ken li mega wo Kelma Jêsu gey hen iyôn men, ken lij Ibarna Emen dosé wô sari a men.

Hal wo dôri wo bay ayê bôo nañ megêrji bay ayê bôo

¹⁸ Yêbé, dôbînge kwôrnênge sarnge wôsa dé wo ka bîj nañ Kelma ré li hen iyôn. ¹⁹ Imnê, perênge yêbênge dîba, ken bi turnge mênê sarji a ré. ²⁰ Kamrê, bînge balênge kwôlê sa are kêm a. Hena kené li hen iyôn na, dôrij Kelma. ²¹ Balê kamrê kañ imnê, lêngge bi bô kamnenge tarji ré, réba bônji ma mênê.

²² Kenbay kañ limé kôba, bînge bay iyére tonge ka sa terare a nà kwôlê sa are kêm a men. Bengeji kwôlê wô tirji añ bi yirji ré dôrji sarnge a mera ré, nijba, ken biji kwôlê wô tiri wôsa ken harij tini Kelma Jêsu. ²³ Jé wo yôn yôn wo ken li ná, lêngge nañ bôo pôn mega wo kené li bîj na Kelma iyôn, dîba na mega kené li bîj na megêrji gawré iyôn né. ²⁴ Men, ken hón wo ré na Kelma a ré têtêngge sa kôbrenge nañ anja Emen na ayij tôri dirê bîj bîjé kari hen. Añ na Krist a na dami wo ken li jé biri hen dî. ²⁵ Nijba, kwôni wo li habij ba, Emen a têtiri sa kôbri wô kibi habré wori bi wo ôbi li hen dîba, ôbi a derê tu kwôni ré.

4

¹ Kenbay bay iyéy limé, lînge limé kanje bay ka hen anjañ gerêrji men, kañ derôre men, wôsa kenbay kôba, ôbi iyérenge derômaraj a ya men.

Dosé to Pol lij nañ gerjê kwôlê wo ôbi kôl wô derij kibi kwôlê wori

² Lênnenge tô uwôlê Emen a añ ken mô tu geñ men, ken lij Emen dosé a men. ³ Men, ken uwôl Emen wô sarni añ bi ôbi dî geré béni bi niné iyêlij kwôlê wo dôri wori men, uwôlij béré kwôli wo na yi kini uwôbêri a wo gengij sa Krist hen a men. Añ na wô kibi kwôlê bi wo hen apa haw hen ené yij dangay a hen. ⁴ Men, bi ené dô kwôlê wori sél bi bîjé kêm ré hóni dô men. Wôsa yi gengij san bi ené li hen iyôn.

⁵ Erênge perê bîjé ka hón Emen né a hen nañ tu melênê añ geré kêm wo ken

uwôn na, ken li hen iyôn. ⁶ Iyêlênge nañ tô top baliyare nañ bîjé ka bi bônji sa Krist ré hen men, bi kwôli kelênge bi wo hen nengelé mega dôre iyôn a men. Ôbi a, kené hónij geré ulê kwôlê sa kwôlê wôji a.

⁷ A kwôlo gengij san ba, yênena Tikik wo nana geyri wo li jé wo Kelma nañ bôri pôn nañ en hen a erê derênge ba ka toyé senge. ⁸ Ôbi á, ené jéri dôd yerenge a bi ré ô derênge kwôlini men, ré dôbenge ibiyare bônge a a men hen. ⁹ En jéji nañ Onésim yênena wo dêbe sa têri a men, kwo nana geyri wo na yênenge wôj kema iyére hen men. Bay a sa derênge kwôli are kêm ka sa sarni a nà hen.

¹⁰ Aristark wo yi dangay a nañ en hen lêngge dosé men. Mark wôj kuna Barnabas hen kôba, lêngge dosé a men. Mega wo na en kelênge kwôli hen iyôn na, hena ôbi ré bîj upênge ba, ken biri yerenge a. ¹¹ Jêsu wo bay uwôgeri Justus hen kôba, lêngge dosé men. Bîjé bay ka subu ka en kebênge hiniji hen na, na Jubnê ka bi bônji sa Emen a men, na bay mera a lê jé nañ en wô *emê iyére to Emen men, bay dôben ibiyare bôn a damañ a men.

¹² Epapras wôj yênenge kema iyére wo li jé bîj Krist Jêsu hen kôba, lêngge dosé. Ôbi uwôl Emen ta ta nañ yi gwa wô sarnge bi kené dèbîj gerañ men, kené gesij tô ayê bôo wonge a men, kené hón añ kené li are kêm ka Emen gey hen a men. ¹³ En kôl hen iyôn bi kené hón mega wo ôbi ré merên gañ wô sarnge men, wô sa bîjé ka Lawdisé men, ka Hiyéropolis a a men. ¹⁴ Luk wôj dôktôr wo nana geyri hen, bay nañ Démas kôba, lêngge dosé men.

¹⁵ Lînge yênerna ka Lawdisé men, lînge Nimpa nañ églis to yi iyére tori a hen dosé béni men. ¹⁶ Kirijna ken dênse magtubu hende to hen perênge a nij na, ken bîj églis to Lawdisé a bi dênse men, bi bay jép nañ magtubu to na en li biji hen bi kenbay kôba, ken dênse men. ¹⁷ Kôlînge Arsip ré cubu tiri tô jé wo Kelma ré biri kôbri a hen dô añ ré duu kibri.

¹⁸ Kwôli dosé to lij na nà, na nôbi Pol a lê nañ kôben wupê hen. Bi bônge gôrbij sa yé wo en yi dangay a hen né.

Bi bô derê wo Emen baa nañ ken.

Magtubu to tumô to Pol li bijn Tésalonisijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Na kirijna *ôbi jé Pol ôrijn kergare tori top ulé béré to têtê wôd hen aña ôbi ré henap Pilip sañ Tésalonik a. Ôbi dî tó églis kirijn bay ka hen nijba, ôbi wôl ya gañ né, wôsa Jubnê ka mô ya hen na, ka pôni dîbri iyère. Añ liri wo ôbi hena Tésalonik lew ô Béré (Jé lê bay jé 17: 1-10). Cêgê kirijna ôbi na Kworênt menba, megari ôbi jé Timoté era sa uwopni añ dôri kwôli Tésalonik. Na ôbi á, Pol ré lijn magtubu tori to tumô bijn Tésalonisijnê hen. Na Kworênt a a ôbi ré li magtubu hende to hen biji hen. Bay henê are kôl iyôñ ba magtubu hende to hen ré na to ca tumô magtubu kêm to yi bô Magtubu Tôd top Bijnare to Kôrbi a hen. Hende lijn na elé tôre bay cêgi yê Jésu Krist a.

Sapitre 1: 1 - 3:13 na, kwôli Tésalonisijnê ka Timoté dôrijn Pol hen na, biri yi derê damañ. Ôbi lijn Emen dosé wôsa bay yi anğan gelé bijn bijné ka ñanji ka bô emé bi wo hen a men, ôbi kôl kwôli jé wo ôbi na li nañ yiri perêrji a hen men, kwôli geyé wo ñiré eré geléji hen men.

Sapitre 4: 1-12 na, ôbi dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré lêñné mera ré, nijba, bay ré ô tumô tumô tó geré ayê bôd woji a. Sapitre 4: 13-5: 11 a na, ôbi uwôlji kwôlê sa kwôlo bay engererî gengijn sa jé sé wo bijné ka ma men, gengijn sa hera wo *Krist nañ dampare tori hen men. Sapitre 5: 12-28 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori nañ tóô to ôbi ay biji men, lijji dosé a men.

Magtubu hende to hen na, a jalé bô ka anje kwôli anga a lê are geré wulê hen. Derêri ba, na wo bay ayê bôd ré gel wo coré na gawrê ka kirijn ka perañji añ kwo ré gengijn sa wulê wo kiyay ba, bay ré dî bôrji mega wo wulê bi wo hen ré sa nijba, kwo tayriri ba, ré na kwôlê wôni ré. Añ wulê bi wo hen na, bay ré meré kwôy yôd nañ Kelma (4: 17).

Dosé to Pol lijn bay ayê bôd ka Tésalonik a

¹ Nôbi, Pol nañ Silas nañ Timoté a lê magtubu hende to hen béngge kenbay bijné ka Ibarna Emen nañ ka Kelma wona Jésu Krist ka Tésalonik a. Nini lêngge dosé. Bi bô deré nañ bô jalé wo Emen baa nañ ken.

Pol lijn Emen dosé wô bay ayê bôd ka Tésalonik a

² Nini lijn Emen dosé kwôy kwôy wô sarngge kêm men, kirijna nini mô wô uwôlêri ba, nini uwôli wô sarngge a men.

³ Kirijna nini mô wô uwôlê Ibarna Emen ba, nini erem sa jé wo ken li wô kibi ayê bôd wongge hen men, kwo ken li wô kibi peré wo ken perijn Emen hen men, wô kibi beré wo ken bu bôrngge iyère sa anga ken dî bôrngge sara tó Kelma Jésu Krist hen a men. ⁴ Yêñêrni, nini hôn wo Emen né perêngge men, ré terêngge kené yi kari a men. ⁵ Wôsa béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl hen na, na nini uwôl nañ kwôlo kibirini a hen mera ré, nijba, na nañ néé wo Tunu top hendi bô bôré. Men, na nini hôn wo béré kwôlo niné iyêl hen, ré na tu kwôlê men, ken hôn hal wo na nini môrijn perêngge a hen a men. Na nini li hen iyôñ na wô deré wongge. ⁶ Men, kenbay ba, ken ay na sa têrni men, sa té Kelma men. Bi wo ken gelijn gusijn hen kôba, ken ay kwôlo Emen bôrngge a nañ yi deré wo Tunu top hendi bô bôré béngge hen. ⁷ Na ôbi á, kené na ari gelé ka dôri ka bay ayê bôd ka Maséduwan a nañ ka Akay a añ bi bay ré lijn hen iyôñ men hen. ⁸ Sa kebrenge kenbay na, bijné toy kwôlo gengijn sa Kelma. Na sa iyê Maséduwan a nañ Akay a mera ré, nijba, kwôli bê bôd wongge sa Emen a om nañ kirijn kirijn añ kwôlo nijna hô kelé gengijn sari ba, nañ nij. ⁹ Wôsa bay nañ kibiriji woji dô kwôli beré wo na ken berêni yerngge a wulê wo na nini ôrijn iyère tongge a hen men, kwôli dé wo ken déñ kamrê añ ken bul upé Emen woñ tiri woñ ôbi meré to gep a men hen wô lê jé biri. ¹⁰ Men, kené môrijn gemijn Kemari wo ré hena derômarañ a hera hen a men. Na Kemari Jésu wo ôbi biri ji si kamrê hen ôbi a sa derêna bô bô taré wo Emen wo a era hen.

2

Jé wo Emen wo Pol na li Tésalonik a

¹ Yêñên, kenbay nañ yerngge ken hôn wo kergare to niné ô iyère tongge a hen na, ré na wo beray ré. Wôsa anga nini ô wô lê hen na, nini duu dô. ² Pa dema niné era upéngge Tésalonik a tó na, gusijn to bay na geléni men, tiiré wo bay na tiréni a Pilip a a men na, ken hôn nij. Iyère tongge a kôba, bijné ka pôni li kumbul nañ ni damañ, nijba, Emen béni néé bi niné uwôljin béré Kwôlo Dôri wori béngge. ³ Añ kelé wo nini kôlijn bijné bi ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen na, nini kôl na kwôlê woñ benare ré men, kwop bô habré ré men, kwop lamé kirijn né a men. ⁴ Nijba, na kwôlo Emen gey a niné kôl hen, wôsa ôbi berêni mega wo niné nêmen aña ré béni kwôli niné kôlijn bijné hen. Nini uwôl béré bi wo hen na wô

wo gawré ré dinéni ré, nijnba, bi ré dôrijn Emen wo hôn ermé woni hen dī. ⁵ Men, ken hôn men, Emen kôba, hôn a men wo kwôlo niné kôl hen na, ré na kwop laseré kirijn ré men, niné bili na wô uwôrijn gursu ré a men. ⁶ Men, nini gey diné wo gawra ré men, kwonje kenbay ré men, kwo kani ka đanji ré a men. ⁷ Wôsa nini nê m wo ré niné nê nje wô wo niné na bay jé ka Jêsu Krist, nijba, nini li hen iyô n. Añ kirijna na nini mô perêrnje a hen na, na nini bê nje ulô n mô n iyore to bij kamne ulô n hen iyô n. ⁸ Na wô peré wo nini perêrnje hen aña niné uwôlij béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen bê nje hen. Nini geyê nje damañ añ ré na yerni bi kôba, niné ayê lij jé bê nje hen. ⁹ Yê nêrni, ermê nje sa jé wo nini li perêrnje a merê nje kêm hen. Wulê bi wo na nini uwôlij béré Kwôlo Dôri bê nje hen na, na nini li jé yo yre nañ tu tare añ bi niné môrijn kwôni perêrnje a hen né.

¹⁰ Men, na ken gel jé lêreni wulê wo na nini bañ perêrnje a kenbay bay ayê bô hên men, Emen kôba, na hôn a men wo ré na jé lê wo dôri men, kwop derôre a men điba, ré na kwo habij né. ¹¹ Men, ken hôn wo na niné cubu tirni tôrnje a pôn pôn kêm mega wo iba kamrê ré lij nañ kamni hen iyô n. ¹² Men, na nini dôbê nje ibiyare bôrnje a men, na nini jal bôrnje men, na nini masê nje bi jé lêrenje ré dé tu Emen woñ ôbi uwôgêrnje bi kené si bô emê iyêre tori a men, kené mô bô hini emê wori a a men hen.

¹³ Men, nini lij Emen dosé kwôy kwôy wôsa kirijna nini ulê nje béré kwôli na ken toy añ bij bôrnje sara hen na, na ken bô mega ré na kwôlo gawré ré, nijnba, ré na kwo Emen. Na tiri, kwôlê bi wo hen na kwo Emen aña ré li jé bôrnje kenbay kañ bay ayê bô hên. ¹⁴ Yê nê n, na gusij to bay na gelij êglis to Judé to na to Emen añ bi bôre sa Jêsu Krist hen a kenbay kôba, bay ré gelê nje hen men. Yê nêrnje gañ a gelê nje gusij mega wo Jubnê na gelij bay ayê bô hên ka Judé gusij hen iyô n men. ¹⁵ Na Jubnê bay ka hen a na deré Kelma wona Jêsu nañ bay kibi Emen ka tumô aña ré hô gelêni gusij kemnê nje a men hen. Añ jé lêreji dôrijn Emen ré men, bay na bay bayi bijnê kêm a men. ¹⁶ Bay mase ciré jerêni bi niné kôlijn bijnê ka na Jubnê ré hen kwôlo Emen wo a gôlijn nañ ci hen. Ôbi a na têrijn to bay li derij kibi to gay bay to bay lêrê hen añ bugo bô tarê wo Emen sarji a.

Pol genge herê erê gelê bay ayê bô hên ka Tésalonik a

¹⁷ Yê nê n, kirijna bay na dagêni sa iyêre tonje a na, do yrenje lêni lê wo ken gel ré. Na yerni a na erê hen nijnba, tinini ba

nañ ken yeñ. Añ nini mase wo niné herê ô gelê nje. ¹⁸ Nôbi nañ yen en genge têê kwône ené herê ô gelê nje nijnba, Sidan a jerêni. ¹⁹ Na kenbay nañ tô bay ayê bô hên ka baa hen a na tô anga nini mô gem hen men, yi derê woni men, gwôyê woñ dampare wo nijna dij dengôrni tumô Kelma wona Jêsu a wulê wo ôbi a buloñ herañ hen a men. ²⁰ Na tiri, wo kena ari dê dengô kani men, yi derê woni a men.

3

¹ Ôbi á, gelê wo nana gelij yerna ré ca yeñ hen na, nê mênini nij aña niné genge nijbay nañ Silas niné erê merê Atên a sem, ² aña na niné jé Timoté ô upê nje hen. Ôbi na yê nena wo li jé wo Emen nañ nini men, nini uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jêsu Krist bem a men, ôbi á, niné jêri yer nje a bi ré ô lê nañ ken men, ré dôbê nje ibiyare bôrnje a añ bi kené đebij iyêre sa ayê bô hên wonje a. ³ Wô wo gusij to bay gelê nje hen na, ma kena đê nje geré wo Emen. Wôsa ken hôn mega wo gusij na, ré yi gengij na sarna nabay bijnê ka Emen. ⁴ Na nini kelê nje ca tumô kirijna na nini bañ perêrnje a tô hen mega wo bay ré gelêna gusij añ haw hen ba, ken gel nañ tur nje nij. ⁵ Na ôbi á, bôn né bu kalmê ô m né aña na ené jé Timoté yer nje a bi ré ô gelê na ba, kené bi bôrnje dô sa Emen a baa ya ba, wôsa bôn hare wô wo Sidan ma ré lamê nje añ jé wo na nini li perêrnje a hen ma ré yé anga beray đê nje iyô n.

⁶ Nijnba, ôbi bulo hera nij añ derêni kwôlê nje wo dôri kôl iyô n ba kené bi bôrnje sa Jêsu Krist a baa ya men, kené perij yer nje a men. Men, ôbi kelêni kené erem sarni a dô baa ya men, do y gelêni ré lê nje mega nijay kôba, do y gelê nje ré lêni hen iyô n men. ⁷ Yê nê n, bi wo nini gelij gusij gañ hen hari kôba, kirijna Timoté derêni mega wo kené bi bôrnje sa Jêsu Krist a baa ya hen iyô n na, bôrni kurij tonj hari nij. ⁸ Wôsa mega wo ken bu bôrnje iyêre tô bijnare tonje a nañ Kelma a baa ya tô hen na, nini bér cagaga nij. ⁹ Yerni bi wo yéni tumô Emen a wô sar nje hen na, ré niné liri dosé wô sar nje têê dubu kôba, nê m né tô tô. ¹⁰ Men, nini uwôli yo yre nañ tu tare bi ré bêni bi niné hô ô gelê nje men, niné hô gelê nje anga gengij sa geré wo Emen wo hen hôn ré tô hen men.

¹¹ Bi Ibarna Emen nañ yiri nañ Kelma wona Jêsu bi ré bêni geré bi niné hô ô gelê nje. ¹² Bi Kelma wona bê nje bi ken perij yer nje men, kené perij tô bijnê ka đanji kêm a men tumô tumô mega wo nijay nini perê nje hen iyô n men. ¹³ Na hen iyô n a, kené đebij iyêre tô kwôli a

añ bi kené lijñ ani kani ka habijñ né men, kené yijñ gawré ka séli tu Ibarna Emen a Wulê wo Kelma wona Jésu a buloñ herañ sa terare a nà nañ *manê ka derômarañ a kêm hen.

4

Hal wo dôrijñ Emen

¹ Yênen, kwôlo ðanji wo niña kelê a na: tumô ba, na nini gelênge hal wo kené li añ ré dôrijñ Emen, añ ken li na hen iyôñ hende to hen têtj têtj. Men, haw hen nini hô uwôlênge men, nini sôm sarnge a a men nañ hini Kelma wona Jésu bi kené li hen iyôñ tumô tumô. ² Ken hôn na kañ tôte to Kelma wona Jésu wo na kôlijñ ðijné ré li a niné kelênge hen men. ³ Wôsa anga Emen gey na, na wo kené yi ðijné ka séli tiri a men, kené jôo yerenge sa yijñare toñ iyôñ a tôte a hen a men. ⁴ Men, bi i i ba, bi hôn kini merê nañ tamni nañ bô bôré men, nañ geréri a men. ⁵ Diba ken dî doy yébé lênge dê sarnge mega wo lijñ ðijné ka hôn Emen né hen iyôñ né. ⁶ Sa kwôlo gengijñ sa wogé yébé bi wo hen na, bi kwôni lijñ yêni ôbi ayê bôo habijñ gengijñ sari ré yôd. Na nini kelênge ba, na nini hô kelênge a tôte: mega wo ðijné kañ bay lere are bay ka iyôñgi hen na, Emen a sa perêji. ⁷ Wôsa Emen na uwôgêna bi nana yijñ yijñare toñ iyôñ a tôte né, niñba, bi nana yijñ gawré ka séli tiri a dî. ⁸ Ôbi á, kwôni wo ré kañ kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gawré a ôbi ré kañ hen né, niñba, na kwo Emen woñ ôbi béngge Tunu toñ hendi bô bôré hen a ôbi ré kañ hen.

⁹ Yênen, kwôlo gengijñ sa peré wo kené perijñ yerenge hen na, ken gey bi kwôni ré li magtubu béngge kwôli ré nijñ, wôsa Emen na gelênge geréri nijñ. ¹⁰ Na tiri wo ken pur ðijné ka Emen ka sa iyé Maséduwan kêm hanje, niñba, nini uwôlênge bi kené hô li hen iyôñ damañ a. ¹¹ Men, masênge bi ken mô dô men, cebênge turñge tôte anga na kanje kañ yerenge a men, merênge bi ken li jé nañ kôbreñge wongé mega wo na nini kelênge tumô nijñ hen iyôñ. ¹² Lênge hen iyôñ bi ðijné ka ay bôrji ré tôte hen na, ré dô kwôlênge dô men, kené môrijñ kwôni ré men.

Kwôlo gengijñ sa jê sé wo ðijné ka ma

¹³ Yênen, kwôlo gengijñ sa ðijné kañ bay ayê bôo ka ma hen na, nini gey bi kené hôn tôte dô añ bi kené li nimiré mega ðijné ka pôni ka ari dé bôo sara kaji nañ hen iyôñ né. ¹⁴ Wôsa nana hôn wo Jésu ré ma añ Emen ré biri ji si kamñê men. Na hen iyôñ a ðijné ka ré ma tôte Jésu a hen na, Emen

ré sa bijji bay ré jê sé kamñê añ heraji nañ Jésu men.

¹⁵ Kwôlo niña kelê haw hen na, na kwôlo Kelma wona na kôl nijñ. Wulê wo ôbi a buloñ herañ hen na, nabay ka nana baa geñ hen, naa erê tumô ka ma nijñ hen né kwôy. ¹⁶ Añ wulê bi wo hen na, Emen a ayê tôte bé, menba, tôte dami wo *manê ka derômarañ a emê kañ ta, menba, burujju to Emen a emê menba, Kelma Jésu Krist nañ yiri a herbo derômarañ a añ ðijné ka na ma tôte *Krist, kwo Emen dôri hen hen na, bay a jê sé kamñê tumô. ¹⁷ Añ nabay ka nana baa tu geñ hen na, Emen a sa dayêna nañ ci bô kirijñ ka geri a wô jerê kwini Kelma wona ta añ naa sa erê merê nañ dî yôd. ¹⁸ Iyôñ ba, ken dôbijñ ibiyare bôrñge a nañ kwôlê bi wo hen.

5

Merênge sa têrñge gemijñ hera wo Kelma

¹ Yênen, kwôlo gengijñ sa wulê wo are bay ka hen a sañ hen na, ken ôrijñ doy magtubu to niné li béngge gengijñ sa wulê bi wo hen ré nijñ. ² Wôsa kwôlo gengijñ sa Wulê bi wo Kelma wona a buloñ herañ dus mega gemsa wo so yoyre hen na, ken hôn dô nijñ. ³ Kirijña ðijné a kelê iyôñ ba: «Kirijñ ré yi nañ jalêrji men, nañ derêrji a men tôte,» menba, ménê a soji dus môñ yé wo jubu iyore dus lere iyôñ. Añ kwôni pôn nêñ iyôñ wo a baa ba nañ. ⁴ Yênen, kenbay ba, ken mô na bô dilemne a wo wulê bi wo hen a jebênge dus môñ ôbi gemsare iyôñ ré nijñ. ⁵ Wôsa kenbay kena kirijñ ka perañgi men, kena kam kirijñ ka wôli a men dîba, kena ka dilemne ré nijñ. ⁶ Iyôñ ba, na yênge kum mega wo ðijné yijñ hen iyôñ né niñba, na merênge tu geñ men, na déngge tu melênê sa yerna a men. ⁷ Hena kwôni wo ré gey yé kum ba, na yoyre a ôbi ré yi kum men, hena kwôni wo ré gey kwoyé care ba, na yoyre a ôbi ré kwoyé men. ⁸ Nijñba, nabay ba, nana kirijñ ka wôli iyôñ ba na dî tu melênê sa yerna. Men, ayê bôo wona nañ peré wo nana pur megêrna a men hen na, bi yi môñ *bargay kañ kumbul kañ musure ka nana tôte têtj yerna iyôñ men, gelê wo nana dî bôrna sara hen kôba, yi môñ jabga woñ kumbul wo ken têtjñ sarnge iyôñ a men. ⁹ Wôsa Emen na terêna na wo nana gelijñ gusijñ tôte bô tarê wori a ré, niñba, dîré gôlijñ nañ na wô kibi anga Kelma wona Jésu Krist li hen dî. ¹⁰ Wôsa ôbi ma wô sarna añ bi nana ô merê nañ dî añ ré nana ma na ma, ré nana mô na tu geñ kôba, wulê wo ôbi a herañ hen na, na kwôlê wôni ré nijñ. ¹¹ Iyôñ ba, ken dôbijñ ibiyare bôrñge

a men, ken lij bô derê nãj yerŋge kwôy kwôy mega wo ken lij niŋ hen iyôŋ.

Gerŋé kwôlê woŋ dôbê ibiyare nãj dosé to ôbi lij

¹² Yênen, ðiné ka li jé wo Emen perêrŋge a ka na ka Kelma ðiji bi ré dô tumôrŋge men, ré gelêŋge are a men hen na, nini uwôlêŋge bi kené biji kwôlê. ¹³ Lêŋge tôrji a men, ken perji damaŋ a wô jé wo Emen wo bay li perêrŋge a hen. Kenbay kôba, ken mô nãj bô jalê perêrŋge a a men.

¹⁴ Men, yênen, nini uwôlêŋge bi kené hal ðiné kaŋ kuyŋé men, kené dôbe ibiyare bô ðiné ka sun kwôlê hen men, kené li nãj ka iya hen men, ulêŋge bôrŋge sa ðiné kêŋ a a men. ¹⁵ Berêŋge dô, hena kwôni ré lêŋge habij ba, ken hô liri habré hôriŋ turu a ré, niŋba, ken lij derê perêrŋge a men, ken li nãj ðiné kêŋ a men.

¹⁶ Lêŋge yi derê nãj wulê wulê men, ¹⁷ ken uwôl Emen ta ta a men. ¹⁸ Hena kirij ré dô, ré habij kôba, ken lij Emen dosé. Wôsa na hen iyôŋ a Emen ré gey wo kenbay ka kené bij nãj Jêsu Krist hen kené li.

¹⁹ Jôriŋge Tunu lê jé wore ré men, ²⁰ ken bô kwôlo ðiné ka kôl ciré na bay kibi Emen hen mega ani ré iyôŋ né, ²¹ niŋba, ken kôbe tô kwôlo kêŋ wo bay kelêŋge hen ba, ré hena na ligi Emen a ba, aŋ kwo dôri a kené ay lij jé. ²² Men, bi lê ani kani ka habij uwôge henem ré a men.

²³ Bi Emen woŋ ôbi bij ðiné bô jalê hen li aŋ ken yi ðiné ka séli tiri a men, bi gem ermé woŋge men, tunuŋge nãj yerŋge kêŋ aŋ bi Wulê wo Kelma wona Jêsu Krist a buloŋ herãj hen na, kwôlê wôni wo habij ré sa ðu sarŋge ré. ²⁴ Emen bi wo uwôgêŋge bi kené yi kari hen na, ôbi a lê wôsa aŋga ôbi genge ba, ôbi li môj môj.

²⁵ Yênen, uwôlêŋge Emen wô sarni men.

²⁶ Lijge bay ayê bôô kêŋ dosé nãj yi yé béni men.

²⁷ En uwôlêŋge nãj hini Kelma wona bi kené dôŋse magtubu hende to hen tumô bay ayê bôô a kêŋ.

²⁸ Na kwôlo en gey kelê bi a hen. Bi Kelma wona Jêsu Krist tô kibri sarŋge a.

Magtubu to jôgijn wôo to Pol li bij Tésalonisijnê Kwoło kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Bô magtubu tori to tée to wôo to ôbi li bij Tésalonisijnê hen na, *ôbi jé Pol hô kôl kwôlo ôbi na kôl bô magtubu tori to tumô hen. Kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gengijn sa hera wo *Krist naj dampare tori. Kwôlê bi wo hen dôyrê bay ayê bôo ka Tésalonik a. Ka pôni perêrji a hen na, kôl wulê bi wo hen ré sa nij (2: 2), ka pôni kap lê jé wô wo kibi kirij ré baa ða nij aj na gawré ka li jé hen a lê naj ci naj wulê wulê (3: 6-12). Magtubu hende to hen lij na wô janij kwôlê bi wo guseré églis to Tésalonik a hen.

Anga tumô ba *ôbi jé Pol ay tô lij Emen dosé wô kibi ayê bôo men, peré men wo yi yi bay ayê bôo ka Tésalonik a hen men, ôbi uwôl Kelma bi ré biji bi bay ré lèjnê tô anga ôbi uwôgeji kwôliji hen (1: 1-12). Cégi kwôlê bi wo hen peraj menba, ôbi sa sa mawi kwôlo bô magtubu hende to hen. Na kwôlo gengijn na sa angap gelé ka gengijn sa hera wo Krist naj dampare tori. Hera wo Krist naj dampare tori a sa tumô kwonj ôbi uwôbi yiri wonj ôbi habré hen né. Ôbi a lê aj bijé a narij Emen kwôlê damaj men, bay kapê Krist a men (2: 1-12). Tumô néé wo habré bi wo a uwôngé sa gawré hen na, dô wo bay ayê bôo ré ðebu sa têrji a sa bôo pôn woji a gengijn sa Kwôlo Dôri men, bi bay ré merên tô uwôlê Emen a ré a men (2: 13-3: 5). Na naj nééri a Pol ré kurij uné kunjê aj gelji ka ré li jé aj bi ciré môrij kwôni ré hen (3: 6-15). Ôbi duu kibi magtubu tori naj terê kibi men, lij dosé a men (3: 16-18).

Sapitre 3: 10 wo kôl iyônj ba: «Kwôni wo ré kap lê jé ba, ré om are ré men» hen na, yége maa Tésalonisijnê gengijn sa dayê ayê bôo naj jé wo Emen bij bijé kari kôbriji a naj wulê wulê hen.

Dosé to ôbi lij

¹ Nôbi, Pol naj Silas naj Timoté a lê magtubu hende to hen béngge kenbay bijé ka Ibarna Emen naj ka Kelma wona Jésus Krist ka Tésalonik a. Nini lèngge dosé. ² Bi bô deré naj bô jalé wo Ibarna Emen naj kwo Kelma Jésus Krist baa naj ken.

Kwôlo gengijn sa jeré kwôlê Wulê wo Krist a heraj hen

³ Yênen, dé wo niné lij Emen dosé wô sarngge kwôy kwôy. Nini liri dosé wôsa ken

bi bôrngge sari a baa ya tô men, kenbay kém ken perij yerngge damaj a men tô. ⁴ Ôbi a, kirijna niné ðebu tumô églisné ka Emen a ba, nini di dengôrni wô kebrenge wôsa bay geléngge gusij damaj hari kôba, ken bu ayê bôo wonge iyêre baa ya tô.

⁵ Na wô gusij hende to bay geléngge hen ajna niné hôn wo Emen né sa jeré kwôlê sa bijé naj geréri hen, wôsa ken bu bôrngge iyêre baa ya tô. Ôbi a Emen ré lê wo ka sé bô emê iyêre tori a. Na wô wo ôbi na Kelma wonge ajna bay ré geléngge gusij hen. ⁶ Ôbi a Emen né jeré kwôlê wonj derôre aj bijé ka na geléngge gusij hen na, ôbi a geléji gusij men. ⁷ Ôbi a Wulê wo Kelma wona Jésus Krist naj manê kari ka derômaraj a ka ôrij naj néé hen a heraji hen na, kenbay ka bay geléngge gusij haw hen men, nibay a men na, ôbi a sa jalé bôrna. ⁸ Ôbi a hera naj tare to kôle tô pelêm pelêm hen aj bijé ka hôn Emen né men, ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo gengijn sa Kelma wona Jésus a ré hen a men na, ôbi a gelji gusij. ⁹ Bay a gelij gusij kelangé naj Kelma men, naj dampare tori to ðé kirij hen a men. Ôbi a na ménê wo naj kwini hen. ¹⁰ Wulê bi wo hen na, na wulê wo Kelma wona Jésus a heraj. Kirij bay ka hen na, bijé kari a heramiri men, bijé kém ka bi bôrji sari a hen a ayê kibri a men. Kenbay kôba, ka perêrji a men wôsa na ken bi bôrngge sa béré kwôli wo na nini uléngge hen.

¹¹ Na ôbi á, niné uwôl Emen ta ta wô sarngge men hen. Men, nini uwôli bi jé lèngge ré bij naj uwôgê wo ôbi na uwôgêngge hen men, nini uwôli bi ré béngge néé bi kené lij anga dôri kém ka ken gey lê hen men, kené lij jé sa ayê bôo wonge a dô a men. ¹² Ôbi a bijé ré ayê kibi hini Kelma wona Jésus wô kebrenge men, bay ré ayê kebrenge wô kibri men. Na hen iyônj a bay ré gelé deré Emen wona naj Kelma wona Jésus Krist a men hen.

2

Ôbi bô habré a lê habré wori pa dema Kelma ré hera tô

¹ Yênen, kwôlo gengijn sa hera wo Kelma wona Jésus Krist naj merê wo na erê merê naj ði a men hen na, en uwôlêngge bi ² kené eremnéré kwôlê si na si na ré men, kené sun wo Wulê wo Kelma ré heraj hen ré nêmen nij né a men. Yanj ba, kwôni na a keléngge Emen a ré kelé ley, kwôni na uwôlêngge béré ley, nibay a na lê bô magtubu a ley kôba, ken bi bôrngge sara ré. ³ Dèngge bi kwôni lamèngge naj gwosore tori tôni ré pa pa, wôsa wulê bi wo hen

a sa hen iyôn mera ré. Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, ðijnê kwône a kapê Emen men, ôbi bô habrê wo a mênê yôd hen kôba, a gelé yiri nô a men. ⁴ Ôbi bô habrê bi wo hen a kapê are kêm ka gawré tebe hen men, bôrji môn emen iyôn hen a men. Ôbi a kelê ðirê gôlij sa are kêm men, a erê kwôy bô iyéy Emen a ô merê ya aŋ a kelê ðôbi ðirê na emen bi naŋ yiri.

⁵ Kirija na en baŋ iyére tonŋe a hen na, na en kelênge kwôli are bay ka hen kêm menba, bôrŋge jebênge sara ré ba? ⁶ Niŋba, aŋga jôd wo are bay hen ré lij haw hen na, kenbay ken hôn. Niŋba, naŋ wulê wo Emen na genge hen dema ôbi bô habrê bi wo hen ré so tu wolé. ⁷ Néé wo ôbi bô habrê bi wo yi naŋ kini uwôbêri hen na, gel yiri nô niŋ, niŋba, a lê habrê damaŋ a na wulê kwo na jôri gerê hen a naŋê dem. ⁸ Hen dema ôbi bô habrê bi wo hen ré so tu wolé. Aŋ Kelma Jêsu a mênêri naŋ bul woŋ kibri men, a mênêri naŋ néé wo hera wôri a men. ⁹ Wulê wo ôbi bô habrê bi wo hen a soŋ hen na, a yé naŋ néé wo Sidan aŋ a lij aŋgaŋ giŋê naŋ kaŋ gelé kaŋ benare ka gay gay. ¹⁰ Ôbi bô habrê bi wo hen a sa lê aŋga habij ka gay gay wô lamij ðijnê wô biŋi bô mênê a wôsa bay kaŋ bê bôrji sa kwôlé woŋ tiri a wo ré gôlij naŋ ci hen. ¹¹ Na wô wo bay kaŋ Emen aŋa ôbi ré bi ermê woŋi habij aŋ ðiji bay bi bôrji na sa aŋgaŋ benare a a men hen. ¹² Ôbi a, Emen né perê ðijnê kêm ka kaŋ kwôlé woŋ tiri hen men, ka lê aŋga habij a ðerê bôrji hen ði men.

Emen terênge bi ðirê gôlij naŋ ken

¹³ Yênen, kenbay ka ken dé tu Kelma hen na, niŋa lij Emen dosé wô kebrenge kwôy kwôy. Wôsa ôbi na terênge bi kené yi ka tumô ka ðirê gôlij naŋ ken naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôrê to bi ken yi kari hen. Men, wô bôrŋge wo ken bi sa kwôlé woŋ tiri a a men hen. ¹⁴ Na wô wo kené yij kari bi aŋa ôbi na ré uwôgênge wulê wo na nini uwôlij béré Kwôlo Dôri wori bénge hen. Emen na uwôgênge bi kenbay kôba, kené uwôj hini emê wo Kelma wona Jêsu Krist men. ¹⁵ Iyôn ba, yênen, ken ðebe geraŋ tô kwôlo Emen a men, ken bi bôrŋge jebênge sa kwôlo na nini gelênge a hen men, sa kwo na nini li bô magtubu a bénge hen a men.

¹⁶ Bi Kelma wona Jêsu Krist naŋ yiri naŋ Ibarna Emen wo geyéna aŋ dôbêna ibiyare bôrna men, béna aŋgaŋ bê bôd sara naŋ bô derê wori hen na, ¹⁷ bi dôbênge ibiyare bôrŋge a damaŋ men, bi bénge néé wô lij aŋga dôri men, wô kôlij Kwôlo Dôri kwôy kwôy a men.

3

Uwôlênge Emen wô sarni

¹ Yênen, kwôlo baa wo niŋa kelê a na: nini uwôlênge bi kené uwôl Emen wô sarni bi kwôlo Kelma Jêsu ré ôrij tumô lew lew men, bi ðijnê ré enge bij kwôlé sara mega wo kenbay ken lij hen iyôn men. ² Men, ken uwôli bi ôbi ré geméni wô bay bô habrê, wôsa na ðijnê kêm a geyé bê bôrji sa kwôlo nini uwôl béreri hen né.

³ Wôsa Kelma na ôbi bôd pôn aŋ ôbi a bénge ka ðerê bôrŋge iyêré men, a gemênge wô Sidan a men. ⁴ Ôbi béni nini bi bôrni sarnge a men, nini hôn wo kené bi bôrŋge sa kwôlo na nini kelênge a hen baa ya tô aŋ kené lê na hen iyôn kwôy kwôy.

⁵ Bi Kelma wona li naŋ ken aŋ ken geyij Emen kwôy kwôy men, ken ðerij bôrŋge iyére sa gusij to bay gelênge a mega wo Jêsu na ðerij bôri iyêré hen iyôn men.

Lênge jé mega wo nini lij hen iyôn men

⁶ Yênen, nini kelênge naŋ hini Kelma wona Jêsu Krist bi kené pô yerŋge aŋ yi bay ayê bôd kaŋ kwijê aŋ kaŋ kwôlo na nini gelji hen. ⁷ Ken hôn, aŋga na nini li hen na, na nini li bi kenbay kôba, kené lij hen iyôn men, wôsa wulê wo na nini baŋ iyére tonŋe a hen na, ken hôn wo na niné li jé damaŋ. ⁸ Men, na nini ôm aŋga kwôni ðéŋ iyôn né a men, niŋba, na nini li jé yoŋre naŋ tu tare môn niné maŋ iyôn wô abij yerni wôsa nini gey gelênge gusij gengij sa aŋgaŋ emêrni ré. ⁹ Lê wo nini li hen iyôn na, na enŋerênge are a na gelêni ré, niŋba, nini li hen iyôn bi niné yij aŋgaŋ gelé ka dôri bi kené li. ¹⁰ Wulê wo na nini baŋ iyére tonŋe a tô hen na, na nini kelênge iyôn ba: «Hena kwôni wo ré gey lê jé ré ba, bi ôm emê ré men.»

¹¹ Nini kôl hen iyôn wôsa bay kôl iyôn ba ðijnê ka pôni perênge a ré gey lê jé ré aŋ ré ô na wô dé tirji tô aŋga megêrji a ði.

¹² Bijnê bay ka iyônŋi hen na, nini kôlji naŋ hini Kelma wona Jêsu Krist bi bay ré li jé naŋ wulê wulê wô uwôjij aŋgaŋ emêrji.

¹³ Yênen, kenbay ba, ken li aŋga dôri ôrij tumô tumô ðiba, ken merên sara ré.

¹⁴ Hena kwôni ré bi kwôlé sa kwôlo nini li bô magtubu a bénge hen ré na, ken kôbri men, ken bij naŋ ði ré a men, aŋ bi tayre ré ðiri. ¹⁵ Aŋ ken haali mega yênenge iyôn ðiba, ken bôri mega ré janenge iyôn né.

Derê kibi kwôlé

¹⁶ Bi Kelma Jêsu woŋ ôbi bij ðijnê bô jalê hen ôbi naŋ yiri bi bénge bô jalê kwôy kwôy sa are kêm a men, bi baa naŋ ken kêm a men.

¹⁷ Dosé toŋ derij kibi magtubu hende to hen na, na nôbi Pol naŋ kôben wujé

a lê hen nij. Na hen iyôŋ a ené derij
kibi magtubu tijé kwôy kwôy men, na hen
iyôŋ a ené lérê a men.

¹⁸ Na kwôlo en gey kelêŋge bi a hen. Bi
Kelma wona Jésu Krist tó kibri sarŋge a
kêm.

Magtubu to tumô to Pol li bijn Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Timoté na, na kema wo yori na Jub, ôbi ay bôri. Ibari na grêk. Na iyé Listre a bô emê Asi a kirîna Pol ôrijn kergare tori toj ulê béré to tée wôô hen ana ôbi ré uwopni ya. (Asi to tî bô a hende to hen na, kemnéj ba hene na Turki. Jé lê bay jé 16:1-3). Ayîj tóri wulê bi wo hen na, Timoté yi tî kibi *ôbi jé Pol perê ka kwôni a. Timoté bi Pol ôrijn nap kirîj kirîj wô ulê béré men, Pol jéri tée kwône wô nanê kwôlé wo denggel denggel perê bîjé ka kwôlé woji sun kirîj hen men. Na hen iyôn a hini ré yîj bô magtubu to jé lê bay jé 17: 14-15, 18: 5, 19: 22 men, bô magtubu to gay gay to Pol li hen men (1 Kworéntipê 4: 17, 16: 10-11, Pilipîjê 2: 19-24, 1 Tésalonisipê 3: 2-6). Magtubu to wôô to Pol li bijn Timoté hen men, bijn Tit a men hen na, bay uwôgeji «magtubu to bay derê tumô kirîj» (Lettres Pastorales).

Magtubu to tumô to Pol li bijn Timoté hen na, kôl kwôli are subu:

1. Yêgê maa églis wô sa angaj gelé kap benare hen men, kwôli dayrê ermé wo Jubnê nap kwo bîjé ka na Jubnê ré hen ta wo bîjé ka pôni mase ciré ulê béréri hen.
2. Magtubu hende to hen kôl na kwôli geré tibé Emen men, derê tumô églis men, hal wo bay derê tumô églis a men.
3. Deré kibri ba, hende gelîj na Timoté geré lê jé wori men, beré sa bay ayê bôô a men aj bi ôbi ré yîj mana wo Jésu Krist wo dôri (4:6).

Magtubu to Timoté to tumô hende to hen na, já soderére kirîj wôô: Kwo tumô ba, kôl na kwôli gelîj bay ayê bôô are men, nap bay derê tumôrij men, (Sapitre 1-3) kwo jôgîj wôô ba, na tîô to gengîj sa jé wo Timoté a lê hen a men (Sapitre 4-6).

Dosé to Pol li bijn Timoté

¹ Nôbi, Pol a lê magtubu hende to hen. Nôbi wo ena *ôbi jé wo Jésu Krist wo Emen woji ôbi gôlij nap na hen a dôren men, nap kap tîô Jésu Krist wo nana bi bôrna sari a a men hen. ² En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi mega keman woji bôn iyôn, sa kibi ayê bôô wom hen. Bi Ibarna Emen nap Jésu Krist Kelma wona tî kibrij sam a men, bi bay bô tu ja tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol yêge maa Timoté wô sa bîjé kap bay gelére are kap benare hen

³ Mega wo na en kôlem wulê wo na ena ôrijn Maséduwan hen na, mô a Epês a wôsa bîjé ka pôni kap bay gelîj megêrji angaj benare hen na, ju kôlji bi bay dî ba. ⁴ Men, kôlji bi bay ré merên yirji sa kwôlé woji dilemne a ré men, bay ré narîj kwôlé wo gengîj sa tî môj woji wo kô ré hen ré a men. Wôsa are bay ka iyônggi hen na, uwôl na narîpare mera dîba, bijn nap geré gelé wo Emen genge aj nana hôn nap ayê bôô hen né. ⁵ En ay tîô bem kôl hen iyôn na wô wo bay ayê bôô ré geyîj yirji nap bôô pôn men, nap ermé wo dôri men, nap bê bôô woji tiri a men. ⁶ Bîjé ka pôni kap bay gelé angaj benare bay ka hen bul cégerîji bijn hal wo dôri bi wo hen aj bay ge kay sa narîpare kwôlé woji iyôn a tîô bi wo hen. ⁷ Bay gey ciré yé damné kap bay gelîj bîjé tîô to Emen, nîjba, bay gar kôba, hôn kwôlé woji bi wo hen ré men, kwôlé wo bay kôl nap ibiyare hen kôba, bay hôn tîri ré a men.

⁸ Nana hôn mega wo tîô to Emen na ré dô, hena nana ay lîj jé nap geréri. ⁹ Bi na henénge mega wo tîô ré dîj na wô sa bay lère angaj derôre ré. Nîjba, hende dîj na wô sa bîjé kap bay dagé sa tîô nap bay bê kwôlé ré hen men, bay lê habré nap bay lê térij hen men, bay bîjare Emen nap anga yi nap jengêrji hen kwôlé ré hen men, bay deré balêrji nap bay deré bîjé hen men, ¹⁰ bay yîj yîjare toj iyôn a tîô hen men, bay yîj nap megêrji imjê hen men, bay lê jengga gawré hen men, bay benare hen men, bay gwôserê kwôlé tumô kilmê hen men, wô anga dangi kém ka habîj ka bijn nap anga tiri ka na nana gelîj bîjé ka Emen gey nana li hen né. ¹¹ Angaj gelé kap tiri bay ka hen na, yi na bô Kwôlo Dôri wo Emen na bèn kôben a hen. Kwôlo dôri bi wo hen na, gengîj na sa Emen woji ôbi hini emê hen men, wo na hanê deré hen a men hen.

Pol li bijn Emen dosé wô sa bô deré wori

¹² En lîj Jésu Krist Kelma wona dosé wô wo ôbi ben néé sa jé wujê. En liri dosé wôsa ôbi bôren môj ôbi bôô pôn iyôn ana ré dôren bi ené li jé wori hen. ¹³ Bi wo ca ba, na en iyêl kwôlé wo habîj gengîj sari men, na en gili gusîj men, na en tiréri a men hen. Nîjba, Emen bô tu na tîjê wôsa na en bi bôn sari a ré men, tun na jôrij sa anga na en li hen né a men. ¹⁴ Wô bîjare to en bijn nap Jésu Krist hen na, Kelma wona tî kibri damaj a san a men, ôbi ben en bi bôn sari a men, ben en gey bîjé ka dangi a men. ¹⁵ Na tu kwôlé a ené kelê hen, aj dô wo bîjé kém ré bi bôrij sara: Jésu Krist era sa terare a nà wô gôlij nap

biñé kañ bay lê têriñ, aña nòbi kôba, ena ôbi têriñ wo gôliñ sa bay lê têriñ kêm aña sôn. ¹⁶ Na ôbi á, Emen ré bô tu ña tiñê aña bi Jêsu Krist ré gel ulê bôô wori aña geré wupê nòbi dami ôbi lê têriñ aña bi ré yi añañ gelé biñ biñé ka ca sa bê bôrji sari a aña uwôliñ gelé wo aña kwini bi wo hen men hen. ¹⁷ Bi biñé heram men, ay kibi Kelma wo dami wop ôbi merê aña kwini hen kwôy men, kwo a ma ré hen men, kwo kwôni gili ré a men hen. Ôbi a na Emen pôn nêñ hari. *Amên, bi yi gelij hen iyôñ.

¹⁸ Keman Timoté, en bêm kañ tóo hende to hen kôm a mega wo bay kibi Emen na kôl tumô gengiñ sam hen iyôñ. Erem sa kwôlê woji bi wo hen a aña bi li aña ju sa kumbul wo ju li aña biñé kañ bay gelipare biñé añañ benare hen. ¹⁹ Gem ayê bôô wom dô men, gem ermé wom a men. Wôsa biñé ka póni kañ lê jé aña ermé wo dôri bi wo hen aña mênij ayê bôô woji. ²⁰ Si Himéné aña Aléksander na peré biñé bay ka hen. En nôgiji biñé Sidan aña bi bay ré halij aña bi cêgê ba, bay ré tiiré Emen ré ñij.

2

Kañ tóo to gengiñ sa uwôlê Emen

¹ Iyôñ ba, aña ñu bôn damañ ka en ayij tóon biñ bay ayê bôô na, na bi bay ré engerij Emen ré biñ biñé aña bay ôriñ doyriji hen men, bay ré uwôli men, bay ré sôm sari a men, bay ré liri dosé wô sa aña ôbi li biñ biñé kêm hen a men. ² Uwôlêñge Emen wô sa kilmé men, wô biñé kêm ka kenare kôbriji a hen a men, aña bi nana môriñ dè aña bô jalé men, bi nana dî yerna yi Emen a dô men. ³ Uwôlê Emen wô sa biñé kêm na, na aña dôri men, na aña dé tu Emen wop ôbi gôliñ aña na hen a men. ⁴ Ôbi gey hen iyôñ bi biñé kêm ré gól men, bay ré hôn tu kwôlê a men. ⁵ Wôsa Emen na pôn nêñ hari men, ôbi na gawra a men. ⁶ Ôbi ay yiri lij sarga aña bi biñé kêm ré mô sarji senge. Ôbi li hen iyôñ gelij biñé ka Emen ré gey gôliñ aña ci. Ôbi gel hen iyôñ na wulê wo Emen na genge hen. ⁷ Na ôbi á, Emen ré dên bi ené yi ôbi uwôlê béré men, *ôbi jé wo Krist a men hen. Aña bi ené gelij biñé ka na Jubné ré hen aña gengiñ sa ayê bôô men, tu kwôlê a men. En kôl na kwôlê wop tiri dîba, na benare ré.

⁸ En gey bi biñé ré uwôl Emen aña kirij kirij men, bay ré pô kôbriji wo séli ta aña

uwôliñni aña bôô wo pôn men, aña bô taré ré men, aña napare ré a men.

Kwôlo gengiñ sa aña yébé ré li

⁹ En gey bi yébé ré ha bargay kaji aña tó gerérij dîba, kañ lamij impé hen né men, bi bay ré duu yirij tón men, bi ré pôy sarji ton bayrare ré men, ré elagéré yirij aña lór ré men, aña ré men, ré tóbe bargay ka gararji aña hen né a men. ¹⁰ Niñba, añañ kalmare kaji ba, bi yi na jé lêreji wo dôri hen, ôbi a dé yébé ka kôl ciré na ka Emen hen. ¹¹ Kirijna yébé mô wô toyé kwôlê na, bi bay herage ré men, bi biñ ôbi halérij hen kwôlê a men. ¹² En jôo wo yébé ré gelij impé are men, ré om sarji ré men, ré herage ré a men. ¹³ Wôsa Emen dî Adam tumô dema ré dî Êb tó. ¹⁴ Men, na Adam a dé Sidan lamni ré niñba, na iyore a dé ôbi lamne men, dagij sa tóo tu Emen a men. ¹⁵ Iyôñ hari kôba, iyore a upé gelé wô kamré ka hende a yé hen men, hena hende ré gem ayê bôô wore men, hena hende ré gey biñé men, hena jé lêre ré dé tu Emen men, hena hende ré pôy yere a men.

3

Bay deré tumô églis to bay ayê bôô

¹ Kwôlo ena kelé hen na, na kwôlê wop tiri. Hena kwôni ré ôriñ doy yé ôbi deré tumô églis to bay ayê bôô na, ôbi denja na jé wo dôri hen. ² Ôbi deré tumô kirij na, bi yi kwôni wo bay dô kwôli dô men, kwo tamni pôn men, ôbi beré yiri men, ôbi gemé yiri men, ôbi lêre are aña tó gerérij men, ôbi beré kergé yiri a men, bi nêm gelij biñé are a men, ³ bi yi ôbi yé care ganné men, ôbi bégerem ré a men, niñba, bi na kwôni wo kaléri jal men, ôbi napare ré men, ôbi geyé gursu aña né men, ⁴ bi bô sa iyére tori dô men, hal kamni aña bi bay ré liri sa iyéré ré men, ré biri kwôlê dô a men. ⁵ En kôl hen iyôñ wôsa hena kwôni ré hôn beré sa iyére tori ré ba, ôbi a lê iyeñ a ré dôriñ tumô églis to bay ayê bôô ba? ⁶ Men, bi na kwôni wo ay bôri haw ré wô wo ôbi maa dé dençôri, aña Emen maa biri mega wo na ñerij Sidan hen iyôñ men, ⁷ bi biñé ka ay bôrji ré hen kôba, bi dô kwôli dô a men. Ré ba, tayre a diri tumôriji a aña ôbi maa kurij bô boyre to Sidan a.

Diyakerñé

⁸ Diyakerñé kôba, bi bay yi bay lêre are aña gerérij men, bay gwôseré kirij ré men, bay yé care aña né men, bay a emé lim né a men. ⁹ Men, bay a beré tu kwôlê wop ayê bôô wo Emen na yége sari hen aña ermé wo dôri men. ¹⁰ Men, bi bay séli tumô aña hena bay ré li ani kani ka habij ka bay ré uwôliñ kwôlê sarji a aña dema kené

biji jé kôbriji a tô. ¹¹ Yébé kañ diyakerñé kôba, bi yi bay lère are nañ gerérji men, bay kôlijnare ñijné kwôlo habijn né men, bay yé care gañ né men, bay lère are kêm nañ bôô pôn men. ¹² Diyaker na, na kwôni wo a ôrij nañ iyore pôn nëñ. Bi ôbi bô sa iyére tori dô men, hal kamni dô a men. ¹³ Hena diyakerñé ka ré li jé woji dô na, ñijné a biji kwôlé men, bay jé bay ka hen a kelé kwôli ayé bôô wona tô Jésu Krist a nañ ibiyare.

Kwôlo dami wo na yi nañ kini uwôbéri wo Emen yége sari

¹⁴ En li magtubu hende to hen bem hañé nijnba, en erem wo ené eré gelem hen ya a men. ¹⁵ Añ hena ené bijn lew ré ba, magtubu hende to hen a gelem hal wona wo dôri wo nabay ñijné ka Emen ka na églis to Emen woñ ôbi meré tu geñ hen. Églis hende to hen gere tu kwôlé môñ gurô woñ derô iyére nañ tô iyére gerijn iyére hen iyôñ. ¹⁶ Na tiri, kwôlo na yi nañ kini uwôbéri wo Emen yége sari béna wo gengijn sa ayé bôô wona hen na, na kwo dami. Añ kwôni wo a nê mê narê ba, nañ. Krist, kwo Emen dôri hen era nañ yiri môñ gawra iyôñ men, Tunu toñ hendi bô bôré yége sari mega kwôni woñ derôre men, *mané ka derômarañ a kôba, gili a men. Bay uwôl béréri peré tô yé ñijné ka sa terare a na men, ñijné kwône sa terare a na, na bi bôrji sari a men, Emen na ayri hôrij ta derômarañ a a men.

4

Ñijné kañ bay gelére are kañ benare

¹ Tunu toñ hendi bô bôré kôl wañ a ta kôl iyôñ ba: Bô gerñé wulê wo nana mô bô a hen na, gawrê ka pôni a déñ ayé bôô woji men, bay a kebê tô tunu toñ hende benare hende to hen men, bay a eré na tô angañ gelé ka tunu to habijn hende to hen men. ² Bay a dé ñijné kañ bay kelé kwôlé kibriji wôô wôô nañ kañ bay benare bay ka ermé woji nañ môñ ré uwon nañ musure to sêy to bay dera bô tare a iyôñ hen gerijn nañ ci kayé. ³ Ñijné bay ka hen gelijn megérji bi bay ré enge yébé ré men, anga pôni kôba, ré dô emé ré a men. Nijnba, Emen a dé angañ emé bay ka hen bi bay ayé bôô ka hôn tu kwôlé hen añ kirijna bay ré liri dosé sara menba, ré ôm. ⁴ Ari dé Emen kêm na ka dôri dîba, ani kani kañ kañé ba, nañ. Wôsa are bay ka kêm ka Emen bi hen na, na enge añ na liri dosé wô sarji. ⁵ Wôsa kwôlé wo Emen men, uwôléri a men na, li wo angañ emé bay ka hen dé tu Emen.

Ôbi jé wo Jésu Krist wo dôri

⁶ Hena jeré gelijn bay ayé bôô are bay ka hen kwôy kwôy men, hena jeré gôse yem nañ kwôlé woñ ayé bôô men, nañ angañ gelé kañ tiri ka ju bi kwôlé sara hen a men na, já yé mana wo Jésu Krist wo dôri. ⁷ Toy kwôlé woñ dilemne wo gali wo bijn nañ ayé bôô ré hen ré men, mase bi ju dî yem yi Emen a dî men. ⁸ Hena kwôni ré li are gay gay bi ibéri ré iyêseré na, na anga dôri haji nijba, dé yi yi Emen a a na anga dôri ka dé are kêm. Wôsa a lê nañ ju haw hen men, tôre to cêgê a men. ⁹ Kwôlé bi wo hen na, na tu kwôlé añ dé wo ñijné kêm ré bi bôrji sara. ¹⁰ Na wô ôbi bi wo hen aña nana ñerijn yerna iyére lijn jé wô uwôñijn gelé wo Emen na genge dîré béna hen, wôsa nana bi bôrna na sari ôbi woñ ôbi meré tu geñ hen men, ôbi gôlijn nañ ñijné kêm hen a men. Añ gôlijn nañ ñijné ka bi bôrji sa Jésu Krist a tumô.

¹¹ Ju geliji are bay ka kêm hen men, ju ay tôm biji bi bay ré li a men. ¹² Bi kwôni tôrjem wôsa jeré na kema mana ré, nijba, ju yi ôbi gelijnare bay ayé bôô tô geré nañ kwôli kelêrem men, jé lêrem men, geyé wo ju geyijn ñijné hen men, bê bôô wom sa Emen a men, bô bôré wom a men. ¹³ Pa dema ené bijn upém tô na, dî yem sa densé magtubu to Emen a tumô ñijné men, uwôl béré kwôlé dôri men, halji a men. ¹⁴ Lijn wôré nañ néé wo Emen bem hen né. Ôbi na bem kirijna bay kibi Emen na kôl kwôlé gengijn sam añ surñé na uwôlijn kôbriji sam a men hen. ¹⁵ Na jé bi wo hen aña jeré lê men, ay yem bijn jé bi wo hen bi ñijné kêm gel mega wo jeré dô tumô tumô tô geré wo Emen a. ¹⁶ Di tu melêné sa anga ju gelijn ñijné hen men, ñebe iyére sara a men. Hena jeré li hen iyôñ na, já gôlijn nañ yem men, já gôlijn nañ ñijné ka toy kwôlé wom bi wo hen a men.

5

Hal wom tumô bay ayé bôô a

¹ Kirijna ju mô wô ñané kwôlé nañ kwôni wo suri na, ju nayri ré nijba, ju iyéli nañ tôm to jali, mega wo ôbi ré na ibam iyôñ. Kam mané ba, ju bôrji mega wo bay ré na yênem iyôñ a men. ² Bô yébé ka iyêrñé mega ré na yoném iyôñ men, kam kalmé ba, ju bôrji mega yênem kañ yébé iyôñ dîba, ju li tu bôriyare sarji a ré.

³ Bijn yébé kañ mamé ka kwôni woñ ôbi beré sarji nañ hen kwôlé men, ju li nañ ci a men. ⁴ Nijnba, hena iyore toñ mamne ré ôrij nañ kamne ley kwônggêre ley ya na, bi bay dôyré lê jé sa ayé bôô woji a sa balêrji tumô wôsa balêrji nañ môpêrji na li nañ ci na hen iyôñ men. Wôsa lê bi wo bay li hen iyôñ hen na, na anga dé tu

Emen. ⁵ Iyore to na mamne tiri aṅ kwôni woṅ òbi berê sare naṅ na, hende bi bôre na sa Emen a men, uwôli men, sôm sari a a men kwôy kwôy bi òbi ré li naṅ tu. ⁶ Nipba, mamne toṅ hende lêre anṅa bôre hende a geyé mera hen na, hende mô tu geṅ hare nipba, hende yi mega kwôni wo ma iyôṅ. ⁷ Gelji kwôlê bi wo hen aṅ bi kwôni ré kôl kwôlji wôni wo habij né. ⁸ Hena kwôni ré bô sa bijné ka bô iyére tori a naṅ baléri dô ré na, òbi déṅ na ayê bôô wori hen. Aṅ òbi li na habré wo dê kwôni wo ay bôri ré hen sôṅ.

⁹ Yébé kaṅ mamê ka já dé hiniji bô magtubu a aṅ lê naṅ ci a na: hena hende ré ôriṅ naṅ elê tôre jii men, hena kurôre na ré na pôn men, ¹⁰ bi hende yi iyore to bijné na ay kebre sa ari lêre ka dôri a men, bi na iyore to na gem kamne dô men, na bu kergê yere a dô men, na pul tê bijné ka Emen naṅ dôbê sa men, na li naṅ bijné ka na mô perê bô emê men, na ay yere bijn anṅaṅ lê ka dôri a men nip na, ju dî hene bô magtubu a ham nip.

¹¹ Kwôlo gengij sa yébé kaṅ mamê ka baa kalmê tô hen na, dî hiniji bô magtubu a ré, wôsa dô réba doṅ yip naṅ imnê a liji aṅ bay a geyé enṅé imnê ka ðanṅi aṅ a déṅ geré wo Jêsu Krist. ¹² Hena bay ré li hen iyôṅ na, Emen a ulê kwôlê sarji a wôsa bay mène tôô to bay na ay ciré ayê yirji lij jé bijn Jêsu Krist hen. ¹³ Hena bay ré enṅe imnê ré nip kôba, kirijna hiniji dîṅ bô magtubu a nip na, dô ré ba, bay a yé bay kuyare aṅ ôriṅ naṅ kibi iyére kaṅij lij jé men, bay a erê wô lé way men. Kwo dê aṅ na, bay tôbe kibriji bô kwôlê wo bijné men, bay kôl na kwôli anṅa dôlji ré hen a men. ¹⁴ Na wô sa bi wo hen ana ené gey bi yébé kaṅ mamê ka ba kalmê tô hen bi ré enṅe imnê men, ré yêṅ kamré men, ré bôriṅ sa iyére toji a men, dîba, ré bijn bay barena geré bi ré kôlij kwôlê wo habij gengij sarna ré. ¹⁵ En kôl hen iyôṅ wôsa yébé kaṅ mamê ka pôni dîji geré woṅ derôre hen aṅ, aṅ ôriṅ tô Sidan a.

¹⁶ Hena iyore toṅ hendi ayê bôô ré ôriṅ naṅ yébé kaṅ mamê ka na balère ya na, bi hende bô sarji, dîba, bi hende nôgiji bijn églis ré. Aṅ bi églis ré dîṅ yere bôriṅ sa yébé kaṅ mamê ka kwôni wo ré bô sarji naṅ hen dî.

¹⁷ Surpê ka dô tumô bay ayê bôô dô hen na, bi ken bijji kwôlê dô men, ken têtijji dô a men. Nipba, ka dô kwôlê men, halênṅe a men hen na, ken bijji kwôlê damaṅ a. ¹⁸ Wôsa kwôlê wo Emen kôl iyôṅ ba: «Kirijna kelba ré diirê kaw wô téreji ba, dô wo jeré ha kibri ta ré.» Kwôlo Emen

bi wo hen hô kôl iyôṅ ba: «Kwôni wo ré li jé ba, dô wo ré uwôṅ sa kôbri a men.»

¹⁹ Hena kwôni ré uwôl kwôlê sa kwôni wo suri a pôn bô églis a ré li ani kani aṅ hena bijné ré nêṅ wôô réba subu ré kôl hen iyôṅ a ré na, ju bi bôm sara ré. ²⁰ Bijné kaṅ bay lêre têtij yôôd hen na, ju nayji tu kwôné bijné aṅ bi ka ðanṅi ré hare.

²¹ En uwôlem tumô Emen a men, tumô Jêsu Krist a naṅ tumô manê kari ka derômaran a ka òbi tôriṅ hen a men, bi ju bi kwôlê sa kwôlê wo en kôlem a hen. Li ani kani kaṅ derê tu kirij né men, ju ô tô kwôni a iyôṅ mera ré men. ²² Hena lew ju uwôl kôm sa kwôni a bi ré lij jé bô églis a ré. Dô wo ju hôni dô tumô dem réba yi mega jeré li têtij hende to òbi li hen men. Li ani kani ka habij ré, nipba, ju yi kwôni wo séli dî. ²³ Dô wo ju yi kam piniji mera ré nipba, ju yi care dê iyôṅ a men wô bôm wo lêrem gaṅ gaṅ hen.

²⁴ Têtij to bijné ka pôni yi tu wolé pa dema bay ré jô kwôlê sarji a tô. Nipba, tô bijné ka pôni na, kirijna kwôlê bu sarji dema jeré henê têtij lêreji tô. ²⁵ Jé lê wo dôri wo bijné ka pôni li hen na, yi tu wolé a men. Hena ré yi nô tu wolé lew ré kôba, a uwôbijn sem né.

6

¹ Bijné kêm ka na limé hen na, bi bay duu yirji aṅ bijn bay iyére toji kwôlê aṅ bi kwôni ré tiiré Emen ré men, ré kô kwôlo habij gengij sa anṅaṅ gelé ka nana gelji hen ré a men. ² Limé ka bay iyére toji na bay ayê bôô hen na, bay a kaṅé bijji kwôlê wô wo bay ré na yênerji bay ayê bôô mera ré, nipba, bi bay li jé woji dô damaṅ a, wôsa bijné ka bay li jé bijji hen na, na bay ayê bôô ka bay geji hen.

Kwôlê wo gengij sa gelé are kaṅ benare naṅ ari uné kaṅ tiri

Gel, anṅa já gelij bijné men, dôbijji ibiyare bôriṅ a a men a na: ³ Hena kwôni ré gelij bijné anṅa ðanṅi aṅ kaṅ tu kwôlê wo Kelma wona Jêsu Krist men, gelé wo nana gelij bijné sa anṅa bijn naṅ ayê bôô wona hen ré a men na, ⁴ òbi na òbi uwôyéré yiri déṅ iyôṅ men, òbi hôn ani ré kwôy men, doṅ nariṅare kwôlê naṅ nariṅare sa iyay kwôlê woṅ kelé a liri mera a men. Are bay ka hen na, saṅ naṅ terbére men, bijn tôriṅ nariṅ kwôlê men, tirij yirji kwôy kwôy men, ermé kwôlê wo habij gengij sa megérji a men. ⁵ Nariṅay kwôlê wo kô ré hen yi perê bijné bay ka ermé woji mênij hen men, ka hôn tu kwôlê ré yôd hen a men. Bay erem mega wo bê bôô sa Emen na, ré na geré ari uné.

⁶ Na tiri, hena kwôni ré bi bôri sa Emen a na, ôbi na ôbi uné tô kwôlo Emen a, hena yiri ré dôri sa anga ôbi ôriñ kôbri a hen. ⁷ Wôsa nana era sa terare a nà kôbrena senge men, na belé heré kôbrena senge a men. ⁸ Iyôñ ba, hena nana ôriñ nañ anğan emê men, bargay a men na, bay a hen nêñ iyôñ. ⁹ Bijné ka gey yé bay uné bay ka hen na, heriñ bô anğan lamê a. Añ yi môñ bay ré heriñ na bô boyre a iyôñ wô doy anga gali nañ ka habiñ ka liji hen. Doy are bay ka hen na, mèneji yôd mega wo ré na cér a ré perêji iyôñ. ¹⁰ Wôsa geyé gursu na, na tô hané mênê wo gay gay hen kêm. Añ bijné ka pôni ôriñ doy uné gursu damañ añ li wo bay ge kay tô ayê bôô woji a añ denğôrji lebarêji damañ.

Kağ tôô Pol to ay bijn Timoté

¹¹ Nijba, jôbi gawra wo ju na kwo Emen na, dô wo ju dôbe kôbem bô anga habiñ bay ka hen a ré. Mase woge geré lé anğan derôre tumô Emen a men, bi jé lêrem yi mega kwo Emen gey hen iyôñ men, bi bôm sari a kwôy kwôy men, gey megam men, uwôl bôm añ ju yi kwôni wo kalêri jal a men. ¹² Mega wo ju bi bôm sa Jésus a hen iyôñ na, mase bi ju li anga ôbi gel hen, añ jeré uwôñiñ sa kôm wo na gelê wo nañ kwini hen. Emen na uwôgem bi jeré li are bay ka iyôñgi hen kirina na ju kôliñ kwôli ayê bôô wom tumô kwônê bijné hen. ¹³ En ay tón bem tumô Emen woñ ôbi bé are kêm mô tu geñ hen men, tumô Jésus Krist a wo na kôl kwôlê woñ tiri tumô kelma Pos *Pilat a kwôy hen, ¹⁴ bi jeré bi kwôlê sa kwôlê bi wo hen a men, déñ ani kani añ né men, li ani kani ka habiñ sara ré a men. Li hen iyôñ kwôy jéñ kirina Kelma wona Jésus Krist a herañ. ¹⁵ Ôbi a bulo hera sa to Emen a gengé, ôbi na kwo bijné ay kibri men, ôbi pôn nêñ hari a ôriñ nañ néé men, ôbi na Dami woñ sa kilmé men, Dami wo damné ka ôm kirij sa terare a na a men. ¹⁶ Ôbi pôn nêñ hari a na kwo ma ré men, ôbi mô bô kirij ka perañgi ka jôriñ bijné geléri hen men, kwôni na gili tumô ré men, kwôni a nêñ geléri haw hen ré a men. Dampare nañ néé wo yi sari nañ kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôñ.

¹⁷ Bijné kağ bay uné ka haw hen na, ay tôm biji bi bay ré uwôyré yirji ré men, ré bi bôrji sa ari unérji bay ka hen né a men, wôsa bay hôn wo anğan uné bay ka hen ré yé kwôy kôba, bay hôn né hen na, bi bay ré bi bôrji sa Emen woñ ôbi bé are kêm nañ kwônêrji añ nana môriñ nañ yi derê hen dî. ¹⁸ Kôlji bi bay ré li anga dôri men, bi ari unérji ré na lê anğaji ka dôri men, bay ré yi bay lê derê men, bay ré ßu baliyare

nañ bijné nañ ari unérji a men. ¹⁹ Hena bay ré li hen iyôñ na, bay dî anğan unérji bay ka hen na kini uwôbêrji ka dôri a wô wulê wo kiyay. Ôbi á, bay ré sa meré deré nañ gelê wo nañ kwini.

²⁰ Timoté, cubu tum sa anga Emen bêm kôm a hen. Dôbe kem bô kwôlê woñ déñ iyôñ a añ bijn nañ ayê bôô hen ré men. Dôbe kem bô kwôlê wo gengiñ sa henê are a nijba, na henê are bay ka hen né a men hen. ²¹ En kôlem hen iyôñ wôsa bijné ka pôni ka kôl ciré ôriñ nañ henê are bay ka hen añ bay na déñ ayê bôô woji.

Bi bô derê wo Emen baa nañ ken.

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bijn Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bijn Timoté hen na, na kirijna ôbi gelijn gusijn gañ danggay a Rôm a (Sapitre 1: 7). Wulê wo Pol a dirijn kibi jé wori baa ða nijn ana ôbi ré li magtubu hende to hen ayijn tôri bijn kwo na ôbi bêêri ôrijn kirijn wo ôbi geyri gañ hen (Sapitre 1: 2).

Sapitre 1: 3 - 2: 13 na, *ôbi jé Pol ay tô lê magtubu tori nañ lijn Emen dosé wô peré wo Timoté pur ðijné men, wô ayê bôô wori a men. Wô gusijn to ôbi a upé men, kañê wo bay a kañê manê ka Kwôlo Dôri hen a men na, Pol ay tôri bijn Timoté ré bu bôri iyêre sa gusijn a men, ré li mañê nañ ibiyare men, nañ bôô pôn a men mega asgar wo Jésus Krist iyôn. Men, Pol yêge maa Timoté bi ré ði tu melênê sa yiri a wô ðijné kañ bay geyé narijnare kwôlê woñ ðéjn iyôn hen men, wô nañpare to gengijn sa kwôli kelérji woñ ðéjn iyôn wo a dôrem ôrijn kelanjé nañ ayê bôô hen men.

Sapitre 2: 14-4: 5 na, Pol kôlijn Timoté ré ay hal wori men, bi ôbi ré debu sa têri a nañ bôô pôn sa angañ gelé ka bijn nañ kwôlo Emen ka bay na gili nañ kampêri yey hen.

Sapitre 4: 6-22 na, deré kibi magtubu tori hende to hen na, Pol kôl kwôli kirijn ka ré iyêre nañ ði. Nijba, ôbi lijn Kelma dosé wô geré wo ôbi gereri hen.

Kwôy wo ôbi derijn kibi jé wori na, Pol li mañê wo dôri wo gengijn sa Kwôlo Dôri (Sapitre 4: 7). Nañ elê wo yôjn yôjn wo ðijné ðejse magtubu hende to hen na, Pol kôlji bi bay ré li mañê wo dôri bi wo hen ðiba, bay ré harijn ôbi bare ré men, bay ré li nañ ayê bôô men, ulê bôô men, peré ðijné nañ ðebé sa têê a a men.

¹ Nôbi Pol, *ôbi jé wo Krist Jésus nañ bô geyé wo Emen wo na genge bi ené uwôl béré gelê wo ayijn tôri ðiré bijn ðijné wo yi yi Jésus Krist a kirijna nana bijn nañ ði hen.

² En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi môjn keman wo en geyri hen iyôn. Bi Ibarna Emen nañ Kelma wona Krist Jésus tô kibriji sam a men, bi bay bô tu na tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol uwôl Emen wô sa Timoté men, dôbri ibiyare bôri a a men

³ En lijn Emen wo en li jé biri nañ bôn wo dôri mega wo môjnêrna kôba, na lijn jé biri hen iyôn dosé. En liri dosé wôsa yoyre

nañ tu tare kirijna en mô wô uwôlêri na, en erem sam a kwôy kwôy. ⁴ Bôn juben sa sômê wo na ju sôm a hen añ en gey gelem añ bi yen ré dôren. ⁵ Men, en erem sa ayê bôô wom woñ tiri hen, ayê bôô woñ tiri bi wo hen na, agerem Loyis nañ yom Énis na ôrijn hen iyôn men añ en hôn wo jôbi kôba, ayê bôô wom ré na kwoñ tiri hen iyôn men. ⁶ Na ôbi á, ené jubu tô bôm ta bi jéré cubu tum tô gwoşoy jé wo Emen na bem kirijna na en uwôlijn kôben sam a hen dô ðiba, bi ré yi anga beray mera ré. ⁷ Wôsa Tunu to Emen béna hen na, na to béna néé men, toñ geyé ðijné men, toñ gemé yi a men, ðiba, na tunu toñ harê ré.

⁸ Hen iyôn na, dô wo ju ði tayre dêm sa dôrijn ðijné kwôlê wo gengijn sa Kelma wona hen ré men, gengijn san nôbi wo en yi danggay a wô sa Jésus hen né a men. Nijba, ju gelijn gusijn nañ en wô sa kwôlê wo dôri wo Emen nañ néé wo ôbi bem hen. ⁹ Emen a gôlijn nañ na men, ôbi a uwôgêna bi nana yi ðijné kari a men. Na wô jé lêrena wo dôri wo nana li hen né, nijba, na gengé wori men, bô deré wori a men. Na bô deré wo ôbi li nañ na tô Jésus Krist a pa dema tô terare na ré ðijn tô. ¹⁰ Men, haw hen ôbi geléna bô deré wori bi wo hen nañ sa to ôbi gôlijn nañ na Jésus Krist na sap hen, wôsa Jésus Krist a ménê néé wo temare yôd. Añ nañ kwôlê wo dôri bi wo hen na, ôbi yêge sa gelê wo a keré ré hen béna.

¹¹ Nôbi kôba, na wô kwôlê wo dôri bi wo hen a Emen ré ðén mega ôbi ulê béré iyôn men, mega *ôbi jé iyôn men, mega ôbi gelijn ðijné are iyôn a men hen. ¹² Na ôbi á, ené gelijn gusijn hende to hen hen. Nijba, en ði tayre ðên ré wôsa en hôn kwo en bi bôn sari a hen men, en hôn wo ôbi ré ôrijn nañ néé woñ gemé anga ôbi bôn kôbena hen deré kwôy Wulê woñ jéré kwôlê a. ¹³ Gem tu kwôlê wo ju toy keben a hen dô añ bi yi môjn angañ gelé kam iyôn men, ju bu ayê bôô wom iyêre men, pur ðijné a men wô kibi bijnare tona nañ Jésus Krist. ¹⁴ Timoté, cubu tum sa anga Emen bêm kôm a hen dô nañ néé wo Tunu toñ hendi bô bôre to yi yerna hen a men.

¹⁵ Ju hôn wo bay ayê bôô kêrn ka mô bô emé wo Asi a na, ðénji añ men, añ perêrji a hen na, si Pijélus nañ Hemojêns kôba, ðénji añ a men. ¹⁶ Nijba, bi Emen bô tu na to Onésipôr nañ ðijné ka bô iyêre tori a, wôsa ôbi dôben ibiyare bôn a kwôy kwôy, men ôbi bi tayre ðiri san a wô wo ené na danggay ré a men. ¹⁷ Nijba, kirijna ôbi sa Rôm a na, ôbi wogen dé dé ô unen. ¹⁸ Bi Kelma bô tu na tori wulê wo ôbi a jôrijn kwôlê sa ðijné a hen. Are kêrn ka ôbi na li nañ en Epês a hen na, ju hôn dô.

2

Bi jé lêrem yi mônj kwo Jésus Krist hen iyônj

¹ Keman, sa kibi bijnare to ju bijn nap Jésus Krist hen apa ôbi ré li derê nap ju hen. Iyônj ba, ju bu bôm iyêre. ² An kwôlê wo ju toy keben a tu kwônê bijnê hen na, ju gelijn bijnê ka ju bi bôm sarji a ka a nêmé gelijn megêrji ka ðangji hen iyônj men hen.

³ Gelijn gusijn nap bay ayê bôô kêm mega ôbi napê wo Jésus Krist wo dôri iyônj. ⁴ Hena asgar wo ré mô sa têri a ðirê erê kibi kumbul a apa ré gey bi ôbi sari ré dini na, ôbi a dé tini sa anja cêgiri a hen ré nij. ⁵ Men, hena ôbi cogo wo ré li cogo nap gerêji ré ba, bay a ayê kibri ba? ⁶ Men, ôbi yagê wo na cubu tiri dô sa yagê a terbére a na, kibi kelanê ba, ôbi a upé sa kôbri tumô. ⁷ Erem sa kwôlê wo en kôlem a hen an Kelma a bé tum a jôrijn sara an já henê senge.

⁸ Erem sa Jésus Krist a wopj kungja kelma Dabid wo Emen na biri ji si kamjê hen kwôj kwôj mega wo en kôl kwôli bô bére Kwôlo Dôri wo en uwôl a hen. ⁹ Na ôbi á, ené gelijn gusijn men, bay beren uwôl ðangjay a mega wo ené na ôbi lêre habré iyônj hen. Nijnba, kwôlê wo Emen ba a yé ðangjay a men ba? ¹⁰ Na tôri bi wo hen apa ené berijn bôn iyêre sa gusijn hende to kêm hen wô derê wo bijnê ka Emen na tôrji bi bay kôba, ré uwôrijn gelê wo yi yi Jésus Krist a hen men, bay ré môrijn bô hini emê wo nap kwini a hen a men. ¹¹ Kwôlê wo na kelê hen na, na tu kwôlê.

Hena na nana ma nap Jésus Krist na, na merênge tu gejn nap di a men.

¹² Men, hena na nana bu bôrna iyêre ba, na emê iyêre nap di men.

Hena nana kapni ba, ôbi kôba, a kapêna men.

¹³ Men, hena nana ðebu sa têrna ré ba, ôbi ba, ðebu sa têri a,

wôsa ôbi ba, a kelê baa lê ariri ré ré.

Ôbi jé wo dé tu Emen

¹⁴ Ju jubu tô bôrji ju hô jubu a tumô Emen a sa kwôlê wo na en kôlem hen. Halji bi bay narijn kwôlê sa kwôli kelêrji a ré. A hena bay ré narijn kwôlê mega hen iyônj na, dô ré wôsa a mênê ayê bôô wo bijnê ka toyji hen. ¹⁵ Bu yem ta lij jé an bi Emen bôrem mega kwôni wo dôri iyônj men, kwo tayre diri sa jé wori a ré men, mônj kwo uwôl bére tu kwôlê nap gerêri iyônj a men. ¹⁶ Jôô yem sa naripare kwôlê wopj ðéj iyônj wo bijn nap ayê bôô ré hen, wôsa naripay kwôlê bi wo iyôngji hen a lê apa bijnê ré ðijn Emen dé dé an hen. ¹⁷ Wôsa kwôli kelêrji lij bijnê habijn mega

bara to ô tumô tumô iyônj. Si Héméné nap Pilétus na perê bijnê kap bay kelêre kwôlê wo habijn bi wo hen iyôngji hen. ¹⁸ Bay ðéj tu kwôlê bi wo hen an, wôsa bay kôl iyônj ba Emen né bijn bijnê ka ma ré ji si kamjê nij. An mênê ayê bôô wo bijnê ka pôni. ¹⁹ Nijnba, Emen di tô ayê bôô wona iyêre kap kap. An tô ayê bôô bi wo hen na, are wôô ðijn sara, ka tumô kôl iyônj ba: «Kelma hôn bijnê kari» men, ka jôgijn wôô kôl iyônj ba: «Kwôni wo kôl ðirê na kwo Kelma ba, bi jôô yiri sa lê anja habijn a.»

²⁰ Bô iyêre to dami a na, na gwopê kap lôr nap kap lari a yé ya mera ré, nijba, kap gurô nap kap gerem kôba, yi ya men. Gwopê kap lôr nap kap lari hen na, bay ômijn are na sa wulê wo dami a, nijba, kap gurô nap kap gerem hen na, bay ômijn are nap wulê wulê. ²¹ Kwo bay ayê bôô kôba, na hen iyônj men. Wôsa hena kwôni ré jôô yiri sa lê anja habijn bay ka en kôl kwôliji hen an di yiri nap jengêri hen na, ôbi yi mega gwopê kap lôr nap kap lari iyônj Emen a ayêri lij jé wo dôri wo gay gay hen kêm. Wôsa ôbi ay yiri yôd bijn Kelma wô merê sa kôbri mega gawra wo já jéri bi ré li jé wo dôri wo gay gay hen. ²² Jôô yem sa doj anja li manê nap kalmê hen yôd an. An ju woge wô lê anjan derôre men, ju gem ayê bôô wom men, gey megêm men, ju mô nap bô jalê a men. Li hen iyônj nap bijnê ka uwôl Kelma nap bôô pôn hen. ²³ Men, ju jubu bay naripare kwôlê wo gali hen sêd an a men. Wôsa ju hôn wo naripare kwôlê wo gali bi wo hen iyôngji hen na, sap nap naripare kwôj kwôj. ²⁴ Nijnba, ôbi jé wo Kelma na, dé wo ré nap nap kwôni ré, nijba, ré li dô nap bijnê kêm men, ré nênj gelijn bijnê are men, ré na ôbi ulê bôô sa anja habijn ka bijnê li nap di hen a men. ²⁵ Ôbi a ulê bôri pô gelijn bijnê kap bay jebê kwôlê sêd an hen are. Wôsa dô réba Emen a bijji néé bi bay ré bilijn ermé woji an a bé tirji ré jôrijn sa tu kwôlê. ²⁶ Na hen iyônj dema bay ré henê ermê kwôlê wo dôri an dôrijn kibi boyre to ôbi bare Sidan a wo berji bay li anja bôri ré gey hen.

3

Jé lê gawré kirjina sa terare baa ða wo ta kerê

¹ Hôn wo kirjina sa terare baa ða wo a kerê nij na, kirjina a iyêre damañ. ² Wôsa bijnê a yé bay yerê men, bay geyê gursu men, bay dé ðenjgôrji men, bay uwôyrê yi men, bay kelê kwôlo habijn gengijn sa Emen men, bay bijn balêrji kwôlê ré men, bay yilé kirjina men, bay bé kwôlê sa anja Emen a ré men. ³ Bay a yé bijnê ka iyêre men,

bay a berê tu na to kwôni ré men, na bay kelê kwôlê wo habij gengin sa bijné men, na bay bégerem men, bay lê bisipne men, na bay bayi anja dôri men, ⁴ na bay perê sa megêrji men, bay lère are môp bijné ka erem kwôlê ré iyôn men, bay uwôyрэ yirji daman men, bay geyé derê wo sa terare a nà dê Emen a men. ⁵ Tu bijné a ba, bay li môp ciré na bay ayê bôô môp nabay iyôn men, nijba, néé wo ayê bôô woji tiri hen na, bay kap. Bijné bay ka iyônji hen na, pô yem wolê nap ci. ⁶ Wôsa ka pôni ô bô iyé bijné an bôyji yébé kap bay lê an doy lê anja gay gay yi bôrji a hen nap anjan gelé kaji kap benare bay ka hen. ⁷ Yébé bay ka hen gey bi bay ré dôrji kwôlê ta ta haji nijba, bay nêmen henê tu kwôlê ré kwôy. ⁸ Mega wo ca ba, si Janês nap Jambrés* na kap Moyis hen iyôn na, bijné bay ka hen kôba, kapji béré kwôlê woji tiri bi wo hen men. Na bijné ka ermé woji mênin an na bijné ka ayê bôô woji dé tu Emen né a men. ⁹ Nijba, jé lèreji bi wo hen a erê tumô ré, wôsa bay a bôrji mega bay galé iyôn mega wo bay na bôrij si Janês nap Jambrés mega bay galé hen iyôn men.

Debe sa tèm a sa anja bay na gelem a hen

¹⁰ Nijba, jôbi ju gel gelé are kapê dô men, ju hôn hal wupê men, ju hôn anja en genge ené lê hen dô men, ayê bôô wupê dô men, ulê bôô wupê dô men, ju hôn geyé wo en gey bijné hen dô men, débé sa té tipê a dô men, ¹¹ ju hôn gusij to bay gelen hen dô men, anjan tu na ka lèn a Antiyôk a men, Ikôniyôm a men, Listre a a men hen na, ju hôn dô. En gelin gusij hende to kêm hen nijba, Kelma dôren kibi a kêm men. ¹² Na tiri, bijné kêm ka gey lê anja Emen gey hen wô wo ciré bijn pônap *Krist Jésus hen na, bay a gelji gusij na hen iyôn men. ¹³ Nijba, bijné kap bay bô habré men, bay lamê kirij a men hen na, jé lèreji wo habij bi wo hen a erê tumô tumô, bay a lamê megêrji men, bay kôba, bay a lamêji men. ¹⁴ Nijba, jôbi ba, ju débu dô sa kwôlo bay na gelem an na ju bi bôm sara dô hen wôsa ju hôn bijné kap bay gelemare are bay ka hen dô. ¹⁵ Wôsa kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen na, ju hôn nap kampem yep. Kwôlê bi wo hen a bem tu melênê wo jeré bijn bôm sa Jésus Krist a an jeré gôlij. ¹⁶ Kwôlo kêm wo lij bô magtubu to Emen a hen na, na kwôlo hena kibri a, iyôn ba, dô wô halij bijné men, naninji men, enéji men, wô geléji geré lê anjan derôre a men. ¹⁷ An bi gawra wo Emen ré uwônij geré lij anja dôri ka gay gay.

4

Gerjé halê wo Pol hal Timoté sa jé wo yi kôbri a hen

¹ Kirija Jésus Krist a hera wô emê iyére tori na, ôbi a sa jeré kwôlê sa bijné ka baa tu geji nap ka ma a. A hena ré na hen iyôn ba, en ay tôn bem tumô Emen a men, tumô Jésus Krist a a men bi jeré ² dô kwôlê wo dôri wo Emen bijn bijné an ju débu sara hena ré kirij ré dô, ré habij kôba, ju débe sa tèm a. Gelji wo anja bay ré li hen ré habij men, ju ôneji wô térij toji men, ju dôbji ibiyare bôrji a men. Li hen iyôn nap ermé woji geléji are men, ju uwôlij bôm pô sarji a. ³ Wôsa wulê a sa wo bijné a geyé toyé béré kwôli anjan gelé kap tiri bay ka hen né. Nijba, bay a lê na anja bôrji gey hen men, darja toyé kwôlê diji an bay dayré kwônê bijné kap bay gelé are ligirji a bi bay ré kôlji kwôlê wo bay gey toyé hen di. ⁴ Bay a ayê marji an sa tu kwôlê a nijba, bay a dôbé marji wô toyij kwôlê woji dilemne wo gay gay hen di. ⁵ Nijba, jôbi na, ju di tu melênê sa yem a sa are bay ka hen kêm. Bu bôm iyére sa gusij a men, li jé wom woji uwôlê béré Kwôlo Dôri wo gengin sa Jésus Krist hen bijn bijné men, li jé woji ulê béré Kwôlo Dôri wo Kelma bêm kôm a hen dô a men.

⁶ Wôsa kupê nôbi ba, en yi haw hen môp care toj bê tôj iyôn. Wô wo wulê wo na man baa da nij. ⁷ Wôsa na en sêp sêpare toj ibiyare men, gere to na en ge hena, en duu kebre nij men, en gem kwôli ayê bôô dô a men. ⁸ An haw hen na, anjan tébê sa kôbi kap tiri ka bijné ka ay joor hen yi gemen yan ya. Bay a na gwôyé wo bay lê anjan derôre. An Kelma woji ôbi jeré kwôlê woji derôre a ben Wulê wo ôbi a heran wô jeré kwôlê sa bijné a hen. Ôbi a ben na nôbi penen mera ré, nijba, bijné ka gey herari hen men.

Pol kôlij Timoté kwôlê wo gengin sari

⁹ Jubo yem ta ju era lew unen. ¹⁰ Wôsa anja sa terare a na bu bô Démas an ôbi dén an ôrij Tésalonik a. Krésens ô Galati a men, Tit kôba, ô Dalmati a a men. ¹¹ An na Luk pônap nêj hari a baa ré en na. Kirija já era ba, ju kelaj nap Mark ré era nap ju wôsa ôbi nêmen lê nap en sa jé wo Emen a. ¹² Tikik ba, en jéri Epês a. ¹³ Kirija já era ba, ju aya bargay kapê kap kelanê ka na en dô iyé Karpus Trowas a hen kôm a erap ben. Men, pera magtubu to beray hen kôm a erap ben nijba, toj arin hen na, ju gerban né pa pa.

¹⁴ Alêksander woji ôbi bingê hen lèn anja habij gan. Kelma a tébéri sa bô

* 3:8 3: 8 Hini woji Janês nap Jambrés bi wo hen na, na hini wo Jubné na uwônij bijné kap beli bay ka wôô hen. Bay na gawré ka Ejipt an na bay a na kapê kwôlo Moyis hen. (Sé nô 7: 11-12.)

habrê wori bi wo ôbi lèn hen. ¹⁵ Jôbi kôba, ju dî tu melênê sa yem a men, wôsa ôbi kañ kwôlê wona.

¹⁶ Kirîpa en dîbu tumô bay jerê kwôlê a kunen ta kôl kwôlê jôrij san na, kwôni pôn nêj iyôj wo na kuñê ba nañ. Bay kê m dên añ. Nîjba, en uwôlij Emen bi ré jô kwôlê sarji a ré. ¹⁷ Nîjba, Kelma baa nañ en men, na ben néén a men, añ bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri dô bij ðijé kê m ka na Jubné ré hen ré toy. Añ Kelma dôren kibi kwo a.

¹⁸ Ôbi a dôren perê anga habij a kê m añ a ben na sé bô emê iyére tori to derômarañ a nañ derêri. Bi hini emê yi wô sari kwôy nañ kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôj.

Dosé toj derij kibi kwôlê

¹⁹ Lij si Prisil nañ Akilas nañ ðijé ka bô iyé Onésipôr a kê m dosé ben. ²⁰ Erast baa Kworênt a men, Tropim ba, en ðori a Milé a wôsa ôbi ômij. ²¹ Jubo yem ta, ju era upen tumô kibi terbére a. Ubulus men, Pudêns men, Linus men, Klodiya nañ bay ayê bôô kê m lêm dosé men. ²² Bi Kelma baa ré ju, men, bi derê wo Emen baa ré ken kê m a men.

Magtubu to Pol li bijn Tit Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Tit na ôbi ayê bôo wo tôri na Jub ré (Galatîné 2: 1-3). Ôbi na ôbi bê Pol ôrij kergare men, ôbi na dôbe yiri damañ perê *ôbi jé Pol nañ Kworêntîpêné wô nanijn kwôlê woji (2 Kworêntîpê 7: 6-16). Na kirîna Tit bañ Krêt a aña Pol ré li magtubu hende to hen biri hen. Wôsa *ôbi jé Pol na ðori yeñ bi ré bô sa jé men, ré tô ðîné dî bi ré dô tumô églis to sa iyê Krêt a hen men (Sapitre 1: 5).

Bô kwôlê woñ derê tumô magtubu hende to hen na, kôl na mawi kwôlê wo *ôbi jé Pol kôl (1: 1-4).

Sapitre wo pôn na, kôl na kwôli hal wo kwôni wo gey yé ôbi derê tumô églis (1: 15-16).

Sapitre wo wôo na, kôl na kwôli hal wo Tit nañ gwogelê ðîné ka bô églis a: ka iyêrîné men, yébé ka surîné, kam manê men, limé a men (2: 1-15).

Sapitre wo subi na, kôl na kwôli anğa bay ayê bôo ré lê men, merê wo bay ré mô nañ bô jalê men, dé wo bay ré ðéñ tô anğa ré sañ nañ karijare a men (3: 1-11). Men derê kibri na, kwôli tôo to Pol toñ yiri to ôbi ay bijn Tit men, dosé to ôbi liri a men (3: 12-15).

Kwôni wo ðênse magtubu hende to hen dô ba, henê wo hende ré kôl na kwôli Tit nañ jé lêri mera ré, nîjba, kwôlo kôlij bô magtubu hende to na, na kwôlo yi perê bay ayê bôo a kwôy kemnêñ.

Dosé to Pol liñ Tit

¹ Nôbi Pol, lema wo Emen men, *ôbi jé wo Jésus Krist a men hen, a lê magtubu hende to hen bem hen. Emen a joon bi ené li nañ ðîné ka ôbi tôrji hen sa ayê bôo woji a añ bi bay ré iyêrijî tô a a men, bi ené gelji bi bay ré hôn tu kwôlê añ bi jé lêreji ré dé tu Emen. ² Añ bi ðîné ré hôn wo gelê wo nañ kwini wo ciré mô gem hen na, ciré sa upê. Emen wo kôl kwôlê woñ benare sa pôn ré hen a ayê tôri béna wô gelê wo nañ kwini bi wo hen kirîna tô terare na ðîñ né tô hen. ³ Emen woñ ôbi gôlijî nañ na hen a yêgê sa kwôlê bi wo hen nañ wulê wo ôbi na gengijn hen añ ôbi ay tôô ben bi ené dô kwôlê bi wo hen bijn ðîné.

⁴ En li magtubu hende to hen bem jôbi Tit. Ju yi môñ keman woñ bôn iyôñ wôsa ayê bôo wona na pôn. Bi Ibarna Emen nañ Jésus Krist woñ ôbi gôlijî nañ na hen tô kibrijî sam a men, bem bô jalê a men.

⁵ Na en dém Krêt a bi jeré jan anğa na baa janê tô hen nañ gerérji men, jeré tô ðîné bi bay ré bô sa églis pôn pôn to yi sa terare to Krêt a hen, men, ju erem sa tôo to na en bêm kôm a hen a men. ⁶ Kwôni wo na ôbi berê sa églis na, bi na kwôni woñ ôbi lêre ani kani ka habijî ré men, bi tamni na pôn men, bi kamni na bay ayê bôo men, ðîné bôrji mega bay lê anğa iyôñ a tôñ ré men, bay narê kwôlê ré a men. ⁷ Ôbi derê tumô kirijî na, na ôbi gemê anğa Emen. Iyôñ ba, bi ôbi li ani kani ka habijî né. Ôbi a yé ôbi perow ré men, ôbi bô tarê ré men, ôbi kwoyé care ré men, ôbi bégerem ré men, bi na kwôni wo li jé dema ré uwôñijî gursu dî men. ⁸ Bi yi ôbi lê kergare men, ôbi geyé lê anğa ðôri men, ôbi kebê kwôlê men, ôbi lê anğan derôre men, ôbi a yé nañ jengêri men, ôbi a jeré yiri sa lê anğa habijî a men, ⁹ ôbi a berê kwôlo já bijn bôm sara hen iyêrê añ bijn nañ ari gelé ka bay na gili hen. Añ hena ôbi ré li hen iyôñ na, ôbi a dôbijî megêri ibiyare bôrji a nañ ari gelé kañ tiri bay ka hen. Men ôbi a gelé benare to bay gagê kwôlê bi wo hen añ hen tu wolé a men.

¹⁰ Wôsa ðîné kwône na bay narê kwôlê men, na bay kelêre kwôlê woñ iyôñ a tôñ a men, bay lam ðîné nañ kwôlê woñ woñ iyôñ a tôñ bi wo hen a men. Perê ðîné bay ka hen na, Jubné kañ bay ayê bôo hen a kwônê. ¹¹ ðîné bay ka iyôñgi hen na, ju jôrji gelijî ðîné kwôlê bi wo hen wôsa bay kôl iyôñ añ mênijî bô iyê ðîné kwône. Wôsa kwôlê bi wo bay gelijî ðîné hen na, na kwo bay ré gelijî ré a men, nîjba, bay gel hen iyôñ ciré uwôñijî na lari mera. ¹² Na iyôñ á, yêneji woñ Krêt wo bay bôri mega ôbi kibî Emen iyôñ hen na ré kôl iyôñ ba: «ðîné ka Krêt a na, na bay benare men, bay yi môñ tanare to mapî iyôñ men, na bay lê jé ré men, ermijî na sa anğan emé a mera a men.» ¹³ Kwôlê wo ôbi kôl hen na, na tu kwôlê. Na ôbi á, ré dô wo jeré nayji damañ añ bi ayê bôo woji ré na kwoñ tiri men, ¹⁴ bi bay ô tô kwôlê woñ dilemne wo Jubné kôl hen ré nijî men, bi bay ô tô tôo to ðîné kañ bay kañ tu kwôlê hen ré nijî a men. ¹⁵ Wôsa ðîné ka na ka séli tu Emen a na, are kêna na ka séli tirji a men. Nîjba, ðîné ka li anğa kagemi añ bi bôrji sa Emen a ré a men na, ari lêrijî kêna na ka kagemi men. Wôsa henê are kaji nañ ermé wo sa têmeñrji a a men na, *kagem hen iyôñ a men. ¹⁶ Bay kôl ciré hôn Emen nîjba, jé lêreji gel wo bay ré hôn ré kwôy. Añ bay yi inamê tu kirijî a men, bay na bay sa iyêrê men, bay nêmen lê ani kani ka ðôri iyôñ né a men.

Hal wo bijné ka surjné kañ bay ayé bôô a na

¹ Nijba, jôbi ba, ju gelij bijné are ka bijn nañ anğan gelé ka Emen kañ derôre hen. ² Kôlij injné ka surjné bi bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bi jé lêreji ré nêmen wo bay a biji kwôlê men, bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bay ré ô dô tô ayé bôô woñ tiri hen men, sa geyé woñ tiri hen men, sa ulé bôô woñ tiri hen a men. ³ Yébé ka surjné kôba, ju kôlji iyôn hende to hen men, bi bay li anğa dé tu Emen hen men, bi bay kôlij megêrji kwôlo habij ré men, ré yiji limé ka care ré men, bi hal megêrji sa lê anğa dôri a a men. ⁴ Añ bi bay ré gelij yébé ka ba yirji a hen bi bay ré pur kwôrjêrji men, kamniji men, ⁵ bi bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bi yi bay bô bôre men, bi dé tu Emen men, gem bô iyére toji men, bi dôbe sarji bijn kwôrjêrji a men. Hena bay ré li hen iyôn na, bijné a tiiré Emen né.

Kwôlo gengij sa kam mané

⁶ Kam mané kôba, ju halji bi bay ré dî tu melênê sa yirji a dô hen iyôn men. ⁷ Jôbi kôba, sa are kêm ka ju li hen na, ju li dô bi megêm mané ayij hal wom wo dôri hen men, kirjina ju gelji are na, ju gel nañ bôm pôn dîba, ju ay lij wôrê ré. ⁸ Kôl tu kwôlê wo kwôni a nêmen narê ré hen añ bi tayre dî bay barena, ôbi á, bay ré upé kwôlê wôni wo habij kelé gengij sarna ré hen.

Kwôlo gengij sa limé

⁹ Kôlij bijné kañ limé hen bi bay ré bijn bay iyére toji kwôlê sa are kêm a men, bay ré li are kêm ka dôrij bay iyéreji hen men, bay ré gagji sa kwôlê wôni a ré men, ¹⁰ bi ré bay gômse anğaji kani ré a men. Nijba, bi bay li na anğa dôri añ bi bay iyére toji bay ka hen ré bijn bôrji a sarji a men, are kêm ka bay ré li hen na, bi bay ré li bi bijné ré kôl kwôli anğan gelé ka gengij sa Emen woñ ôbi gôlij nañ na hen na, ré na ka dôri gap.

Bô deré wo Emen na hané gelé wo bijné kêm

¹¹ Wôsa Emen na yébe sa bô deré wori wo na tô gelé wo bijné kêm hen. ¹² Nañ bô deré wori bi wo hen a, ôbi ré geléna bi nana jubu anğa habij sêd añ men, nana dî tô doy anğa habij ka li gawré hen añ bi nana dîñ tu melênê sa yerna men, nana lij anğan derôre men, nana yij bay bôô pôn a men tu Emen a sa terare a na. ¹³ Na hen iyôn a, nana gemij wulé woñ yi deré wo nana mô gem hen. Wulé wo dampare to Jêsu Krist woñ ôbi gôlij nañ na wo na Emen wo dami hen a gelé yere nô. ¹⁴ Ôbi ay yiri bijn temare wô sarna añ bi dîré deréna kibi hal wona woñ kapé Emen a

hen añ, bi nana yij bijné kari kañ dên ka séli men, nana lij anğa dôri nañ yi gwa kwôy kwôy a men.

¹⁵ Gel, na anğa já gelij bijné bay a na: Dôbji ibiyare bôrji a men, nayji a men nañ tôô to yi kôm a hen dîba, ju dî bi kwôni bôrem mega ani ré iyôn né.

3

Hal wo ôbi ayé bôô

¹ Jubu tô bô bijné ka Emen bi bay dôbe sarji bijn bay emé sa iyére nañ bay jé kaji a men, bi bay biji kwôlê men, bôrji ré yi sa lê anğa dôri a men. ² Kôlji bi bay ré tiiré kirij ré men, bi yi bay nañare ré men, bi yiji gawré ka dôri men, bi kalêrji ré jal nañ bijné kêm a men. ³ Wôsa nabay kôba, ca ba, na nana bay galé men, bay naré kwôlê men, na nana ge kay men, na nana limé ka doy anğa gay gay nañ deré wo sa terare a na a men, na nana mô wô lê habré men, wô lê terbére men, bijné na tôrnêna men, nabay kôba, na nana tôrnêji men. ⁴ Nijba, kirjina Emen woñ ôbi gôlij nañ bijné geléna bô deré wori nañ geyé wo ôbi gey bijné hen na, ⁵ na sa kibi lê anğan derôre ka na nana li hen né, nijba, na sa kibi bô deré wori mera. Ôbi na gôlij nañ na sa kibi néé wo Tunu toñ hendi bô bôre to béna nana yêñ dîñ hen men, béna gelé wo kôrbi a men sa kibi pelé wo hende peléna añ nana sél hen. ⁶ Wôsa Tunu toñ hendi bô bôre hende to hen na, Emen béna sarna damañ nañ geré wo Jêsu Krist ôbi gôlij nañ na. ⁷ Ôbi li hen iyôn bi nana yij bijné kañ derôre tiri a wô bô deré wori men, naa upé anğa dôri ka ôbi dî wô sarna ka nana mô gem hen a men. ⁸ Kwôlo en kôl hen na, na tu kwôlê añ en gey bi jeré dèbu sara damañ añ bi ka bi bôrji sa Emen a hen ré ayij yirji lij anğa dôri cerêd. Men na bay a na anğa dôri ka a lê nañ gawré a men hen. ⁹ Nijba, ju uwôl kem sa narjany kwôlê woñ galé hen né men, sa kwôlê wo gengij sa deré tô môñ wo bijné wo dâ keré ré hen né men, sa nañare nañ narjany kwôlê wo gengij sa tôô to *Moyis hen ré a men. Wôsa are bay ka iyônji hen na, na anğan dên iyôn men, a lê nañ kwôni ré a men. ¹⁰ Hena kwôni ré li añ karjare yi peré bay ayé bôô a na, ôni téê pôn. Hena ôbi ré dî baa ré ba, ju hô ôni téê pôn a. A hena ôbi ré hô toy ré a nij ba, ju dî tôri añ.

¹¹ Ju hôn wo gawra bi wo iyônji hen na, ré ge kay tô geré wo Emen a men, ôbi ré li têrij men, têrij tori hende to hen ré jibé kibri men.

Gerjé kañ tôô to Pol ay bijn Tit

¹² Kirjina na jé Artemas réba Tikik ré ô upém na, ju jubu yem ta, era upen

Nikopolis a. Wôsa na yaŋ a ené erê merê kwôy deriŋ terbére. ¹³ Ge gere ju li naŋ Jénas ôbi iré kwôlê hen naŋ Apolôs a men sa kergarji toji to bay a erê hen dîba, bi ani kani naŋji ré. ¹⁴ Bi yênerna bay ayê bôô dôyrê lê jé wo dôri naŋ bôô pôn aŋ bi li naŋ biŋé dîba, bi jé woji bi wo hen yi kwo beray mera ré. ¹⁵ Biŋé kê m ka mô naŋ en na lêm dosé. Men, miŋnéni kaŋ bay ayê bôô kôba, ju liji dosé béni a men. Bi Emen tô kibri a sarŋge a kê m.

Magtubu to Pol li bij Piléomô Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Piléomô na, na kwôni wo dami wo ay hôri men, na kwôni wo églis to Kwolôs a a men. Ôbi na melaj *ôbi jé Pol a men (bêrsé 1). Ôbi na ôrij nap lema iyére tori wo hini na Onésim wo na si ge aj iyé Pilémô a aj ô uné Pol bô dangay a Rôm a. Aj Pol ayri hôri. Menba, Pol genge wô jép nap dî hôrij bij ôbi iyéyiri Pilémô. Na ôbi á, ôbi ré li magtubu hende to hen biri wô uwôléri bi ôbi ré biri yiri mega lema iyôn ré, nij nijba, mega yêni tô kwôlo Emen a. Bijé ka pôni kôl ré na Onésim a na ré eraj nap magtubu to Pol li bij kamañ ka Kwolôs men to ôbi li bij Pilémô men hen. Magtubu hende to hen kini soderére a na:

Bêrsé 1-3 na, dosé to Pol lij Pilémô nap bijé ka bô iyére tori a.

Bêrsé 4-7 na, Pol lij Emen dosé wôsa ayé bôô wori men, wô yi gwa wo Pilémô a men.

Bêrsé 8-22 na, Pol kôlij Pilémô gengij sa Onésim wo dîré da jép nap dî hôrij biri hen.

Bêrsé 23-25 na, ôbi liji dosé derij kibi magtubu tori.

Pol li magtubu hende hen nap tôô to jali bij melajni Pilémô. Ôbi ay tôô tôni biri ré men, dîri ani kani eraj sari a ré men, ôbi hôn wo Pilémô a ré na ôbi sa Onésim a men. Ôbi kôlij Pilémô men, bijé kêm ka dêjse magtubu hende to hen na, mega wo bê bôô sa Krist a ré bul eré yi a ré wo peré gawré hen lij kwo dôri.

Dosé to Pol lij Pilémô

¹ Nôbi Pol wo en yi dangay a wô kibi jé wo *Krist Jésu wo en li hen. Nibay nap yêna Timoté a lê magtubu hende to hen bem jôbi yêni Pilémô melajni men, megarni ôbi jé men hen. ² Lij yêreni Apiya men, lij Arsip wo na megarni ôbi kumbul hen men, lij églis to bô iyére tom a hen dosé béni men. ³ Bi bô deré nap bô jalé wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jésu Krist baa nap ken.

Kwôli ayé bôô wo Pilémô nap geyé wo ôbi gey bijé ka Emen hen

⁴ Pilémô, kirija en uwôl Emen na, en erem sam a menba, en liri dosé kwôy kwôy. ⁵ Wôsa en toy kôli geyé wo ju gey bijé ka Emen kêm hen men, kwôli bôm wo ju bi sa Kelma Jésu a men hen. ⁶ En uwôl Emen bi ayé bôô wo dayem nap nini hen

ré ô tumô tumô men, bi ré bem ju hôrij anja dôri kêm ka nana uwôn tô Krist a hen men. ⁷ Yênen, geyé wo ju gey bijé ka Emen hen na, ben yi deré damañ men, dôben ibiyare bôn a men, wô jalé wo ju jal bô bijé ka Emen hen.

Pol sôm sa Pilémô a wô sa Onésim

⁸ Na ôbi á, bi wo ani kaj bay jôrenare tô Krist bi ené ay tôô bem jeré lij anja yi lê hen nap hen haji, ⁹ kôba, wô geyé wo nana geyij yerna hen na, ené ena uwôlem hen, nôbi Pol wo ena kwo iyêri aj haw hen en yi dangay a wô jé wo Jésu Krist wo en li hen. ¹⁰ En uwôlem wô sa Onésim wo na keman wo en yêri tô Jésu Krist a kirija en yij dangay a hen. ¹¹ Na ca ba, ôbi na yi ani tum a ré, nijba, haw hen ôbi yi are tun a men, tum a a men nij.

¹² En hô jép nap dî hôrij bem ôbi wo en geyri damañ hen. ¹³ Ré ené geméri legen a nà, bi ôbi ré li nap en hôlmêm a kirija en yij dangay a wô kibi Kwôlo Dôri hen, ¹⁴ nijba, en gey lê iyôn mera baa engeremare ré ré. Wôsa en gey berem eraj bi jiré li deré nap en né, nijba, bi jiré li nap bô geyé wom dî.

¹⁵ Dô réba ôbi na dém aj sem aj bi jiré hô woñni nap kunem yôd nij. ¹⁶ Nijba, na mega lema iyôn ré nij, nijba, ôbi dô dê lema dê nij men, ôbi na yênem wom nij men. En geyri gap, nijba, kwom jôbi ba já geyéri gôlen aj sôn, wôsa ôbi na lema wom men, na yênem tô Kelma a men.

¹⁷ Hena ju ré bôren môñ megam ôbi jé iyôn na, ju biri yem a mega wo ré jeré beren na nôbi yem a hen iyôn men. ¹⁸ Hena ôbi na ré lêm anja habij kani ley, hena ôbi na ré nap telare tom sari a ley na, ju dén san a. ¹⁹ Nôbi Pol a lê kwôlé bi wo hen nap kôben wujé hen na, na hô têbem are bay ka hen hôrij. Jôbi kôba, ju hôn wo wô kibi ayé bôô wom na, telare tijé baa sam a ya men. ²⁰ Yênen, li are bay ka en engerem hen ben wô kibi peré wo nana pur Kelma hen men, ju jal bôn a men, wôsa nana yêné tô Krist, kwo Emen dôri hen.

²¹ Kirija en lij magtubu hende to hen na, en hôn wo jeré lê dê ka en engerem hen aj sôn. ²² Nan iyére pôn dén, wôsa en bi bôn wo Emen ré toyé uwôlé wonge aj ré belé geré ben bi ené bij unéñge.

Gerjé dosé to Pol lij Pilémô

²³ Epapas wo yi dangay a nap en wô jé wo Jésu Krist wo nini li hen lêm dosé. ²⁴ Men, Mark men, Aristark men, Démas nap Luk miljén bay jé kôba, lêm dosé a men.

²⁵ Bi bô deré wo Kelma Jésu Krist baa nap ken.

Magtubu to bay li bij Hébrejé Kwôlo kôl kwôli magtubu to bay li hen

I i wo dêjse magtubu to Hébre na, ôbi a kelê ré gelij môn derê kwôlê églis a iyôn men, ré gelij môn derê kwôlê tumô bijné ka kwôni a iyôn a men, dîba gelij nañ magtubu to ju li bij kwôni iyôn né. Nijba, hô sapitre 13 añ gerjé béré wori na, dosé to yi ya hen a gelé wo ré na derê kibi magtubu. Añ magtubu hende to hen na, kôl kwôli ôbi lêre hen ré men, kôl kwôli bijné ka bay li magtubu hende to hen biji hen né a men. Dô ré ba magtubu hende to hen lij na Itali a, nijba, kwôni hôn dêrêré wori ré (13: 24). Magtubu hende to hen lij bij na bay ayê bôô ka kwôliji ôm habij hen añ gawré kañ kwôlê woji damañ hen. Añ li wo ka pôni erem djén ayê bôô woji. Ôbi lê magtubu hende to hen dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré debu iyêre tô ayê bôô men, gelji dampare to Krist to dê are kêm nañ ari lêri kêm ka gengij sa gelê hen.

Sapitre 1:1-3 na, kirijna tô magtubu hende to hen ayij menba, kôl na kwôli gelé wo Emen né gel yiri nô nañ geré wo Kemari Jésus Krist hen. Magtubu hende to hen soderij na kirij wôô.

Kwo tumô sapitre 1:4-10: 18 na, kôl kwôli dampare to Krist to dê kirij hen. Ôbi na kwo dami gôlij sa bay kibi Emen mera ré (1: 1-3) nijba, kwo dami gôlij sa *manê ka derômarañ a men (1: 4-2: 18), sa *Moyis men, sa Josuwé men (3: 1-4: 13). Ôbi na *dami wo damné kañ bay bê kwôbe pôn nêñ wo bijare to kôrbi. Men, ôbi gôlij sa damné kañ bay bê kwôbe ka bijare to cayi hen men (4: 14-7: 28). Sarga wori wo ôbi li têê pôn nêñ hen na, dê sa sarganjê ka kwôni ka *Israyêl (8: 1-10: 18).

Kwo wôô sapitre 10: 19-13: 19 na, ôbi dôbe ibiyare hô Hébrejé bi bay ré lêjnê tô ayê bôô a (10: 19-39). Na ya hen a, nana uwôn mawi kwôlo gengij sa angap ayê gengé ka gengij sa bay ayê bôô ka magtubu tôô to cayi (Sapitre 11), men ôbi kôlji bi bay ré dî tirji sa Jésus Krist a wô ßerij bôrji iyêre sa kañê wo bay kañji hen, mega wo ôbi na ßerij bôri hen iyôn men (12: 1-11). Cégi gerjé tôô to ôbi ay biji men, yêgij marji a men (12: 12-13: 19) hen, menba, ôbi duu kibri nañ terê kibi men, liji dosé a men (13: 20-25).

Wô lê nañ Hébrejé bi hô mênê woji ré dê sarji ré na, ôbi lê magtubu hende to hen dôbji na ibiyare bôrji a mera ré, nijba, ôbi kôl kwôli kirij ka iyêre gengij sa bay ayê bôô sa terare a nà men, kôl kwôli anga Krist li nañ geré wo temayri hen men. Ôbi li sarga wo nini nêñ lê ré hen. Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij bay dêjse magtubu hende to hen ré yiji bay derê kwôli Jésus Krist perê ka kwôni a, ôbi wo na ôbi tô gelé wo nañ kwini wô bijné kêm ka biri kwôlê hen.

Emen iyêl nañ geré wo Kemari Jésus

¹ Ca ba Emen na kôlij mômêrna kwôlê têê kwône men, nà ná bay kibri a ôbi na ré jéji kôlij bijné kwôli bi wo hen nañ gwosoyri wo gay gay men. ² Emen na kôlij bijné kwôlê na hen iyôn hende to hen kwôy kemnêñ añ haw hen wo sa terare baa da wo ta kerê nij hen kôba, ôbi keléna kwôlê wori nañ geré wo Kemari. Kirijna Emen na dij tô terare nañ are kêm hen na, nà ná nañ Kemari Jésus wo ôbi na biri are kêm kôbri a mega ôbi emê cibré iyôn hen. ³ Na nañ Kemari aña nana gelij dampare to Emen hende to dami hen men, ôbi gelij nañ Emen têj têj a men. Na nañ néé wo kwôlê wori bi wo hen aña ôbi ré bij anga sa terare a nà kêm ô nañ gerérji hen. Cégi janê wo ôbi jan geré wô dôrij têrij sa bijné kêm añ bi bay ré sélij hen iyôn nij na, ôbi ô merê sa kôbi Ibari Emen woñ gusurô a wo na Emen ôbi sa are kêm hen wô emê iyêre nañ dî.

Jésu na kwo dami wo gôlij sa manê ka derômarañ a

⁴ Na hen iyôn aña Emen né li wo Kemari na kwo dami gôlij sa manê ka derômarañ a mega hini woñ Kemari bi wo ôbi na biri hen na kwo gôlij sa hini manê ka derômarañ a bay ka hen kêm. ⁵ Perê manê ka derômarañ a na, na i a Emen ré kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman

añ kemnêñ bijné a henê wo ené na Ibam ba?»

Men, kwo ôbi kôli iyôn ba:

«Na yé Ibari añ ôbi a yé Keman men ba?»

Emen na kôl hen iyôn gengij na Jésus mera.

⁶ Nijba, kirijna Emen na da jéj nañ Kemari wo na ôbi sa are kêm sa terare a nà na, ôbi na kôl iyôn ba:

«Bi manê kêm ka derômarañ a ré tibri.»

⁷ Kwo manê ka derômarañ a ba, Emen na kôl iyôn ba:

«Bay ré na bay jé kari mera.

Bay yi môn kal iyôn men,

môn kôli tare iyôn a men.»

⁸ Nijba, kwo gengijn sa Kema Emen na, Emen kôl iyôn ba:

«Jôbi Emen, gagay kenare tom a yé yôd nap kwini men,

ju ôm iyére tom nap gerére a men.

⁹ Jôbi ba, anğan derôre a jeré gey dîba ju gey ka habijn né.

Na tôri bi wo hen aña Emen wo na Emen wom hen

na ré dôrem aň ayem lij kwôni wo dami dê bay erérem

aň yem dôrem daman.»

¹⁰ Emen hô kôl gengijn sa Kemari kôl iyôn ba:

«Kelma, ca tumô ba jôbi a dé tô terare men,

derômaran kôba na jôbi a dé a men.

¹¹ Are bay ka kêm ka ju dî hen na,

a napê nijba, jôbi ba já merê yôd nap kunem.

Derômaran nap sa terare a halê môn bargay ka ôli iyôn.

¹² Já lêgerêji timên timên môn bay lêgerijn bargay kaň kelanê iyôn ulê aň men,

já gasêji môn bay gasijn bargay iyôn.

Nijba, jôbi ba, ju na kenem bi wo hen a dîba ju bilijn né men,

merê tu geň wom kô ré a men.»

¹³ Mana wo derômaran wo Emen na kôli iyôn ba:

«Era ju sa mô sa kôben woň gusrô a na kwôy wo na lê aň bay barem a yé anğan sêlê têm» hen na, nap.

¹⁴ Kwo manê ka derômaran a ba bay na tunu to li jé wo Emen to ôbi jére ô lê nap bijné ka ôbi dâ gôlijn nap ci hen mera.

2

Gelê wo Emen béna hen na, na li lij wôrê ré

¹ Mega wo Emen kelêna kwôlê nap geré wo Kemari hen iyôn na, bi na ay kwôlo ôbi kelêna bi wo hen lij wôrê ré. Hena nana ay lij wôrê ba, naa déj geré wo dôri.

² Wôsa nana hón mega wo kwôlo *manê ka derômaran a na kelêna hen na, na kwôlo dami. Aň bijné ka na toy ré men, na bi kwôlê sara ré a men hen na, Emen na pórji wô kibi jé lêreji bi wo hen.

³ Nijba, nabay ba, nana toy béré kwôli gelê wori bi wo hen men, aň hena nana li lij wôrê ba, Emen a perêna wô jé lêrena bi wo hen men. Na Kelma Jésus Krist nap yiri a kelêna tumô kwôli gelê wo Emen ré gôlijn nap na aň bijné ka na toy kwôli gelê bi wo hen na, bay gel wo kwôli bi wo hen ré na tiri.

⁴ Men, Emen kôba, gel mega wo béré bi wo

hen ré na tiri aň bi bay li anğan gelê nap kaň geňê ka dê kirijn ka gay gay men, ôbi bijn bijné jé lêreji gay gay wo Tunu biji hen nap bô geyé wo Emen.

Jésu gelijn bijné geré wo ôbi a gôlijn nap ci

⁵ Na manê ka derômaran a Emen né dji sa wulê wo a era hen nana kôl kwôli haw hen né.

⁶ Nijba, lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Ayi! Emen, gawra na i a jeré erem sari a kêm hen iyôn ba?

Men gawra wo na ani ré hen ba, wô mi a jeré bô sari hen iyôn ba?

⁷ Ju li aň manê ka derômaran a yi ka dami kari seem iyôn menba,

ju biri dampare mega to kilmé iyôn.

⁸ Ju biri dampare hende to hen iyôn bi ôbi ré ômijn sa are kêm.»

Hena Emen né bijn gawra mô sa are a kêm hen iyôn na, gel na wo ani kani ré baa wolé ré. Nijba, haw hen merê wo ôbi mô sa are a kêm hen na, nana gel ré tô.

⁹ Nijba, na Jésus a nana gili wo dô tumô are kêm. Ca ba Emen na bijn manê ka derômaran a yi ka dami kari sem aň bi nap bô deré wo Emen na, ôbi ré ma wô sa bijné kêm. Na wô beré wo ôbi bu bôri iyére sa gusijn to bay giili a men, wô temare to ôbi ma a hen a men aña Emen né biri dampare mega to bay bijn kelma iyôn hen.

¹⁰ Wôsa Emen a na ôbi dére are kêm men, are kêm na kari a men. Wô kibi gusijn to Jésus gelijn hen na, Emen bu na sa téri yôd aň bi bijné kwône ré yijn kamni dôbi Emen men, bi bay ré sijn bô kirijn kaň hini emê a wôsa Jésus a deré tumôrji bi ôbi ré gôlijn nap ci.

¹¹ Jésus a lê a bijné ré yijn ka séli tu Emen a aň bijné bay ka hen na, bay kêm Ibarji a na Emen pôn nêň hari. Na hen iyôn a Jésus ré uwôgeji yênêri nap yi yé hen.

¹² Aň ôbi kôlijn Emen iyôn ba:

«Na kôlijn yênên kwôlem men, na débé tumô bijné kêm wô ayê kem a men.»

¹³ Ôbi hô kôl iyôn ba:

«Na bê bôn na sa Emen a.»

Men, hô kôl iyôn ba:

«Gel, nibay nap kamrê ka Emen na gey ené gôlijn nap ci bay a na.»

¹⁴ Kamrê ka ôbi kôlijn kwôliji hen na, na nabay ka sa terare a nà ka ôrij nap kurôngi yi nap kwôbe hen. Bi wo hen aña Jésus kôba, ré yi mega ci hen iyôn wô maň aň mênijn Sidan men, wô kibi temayri hende to hen na, ôbi mênijn Sidan wo ôrij nap nêé woň derijn bijné hen.

¹⁵ Jésus li hen iyôn bi bijné ré harijn temare ré nij wôsa ca ba bay na mô mega limé iyôn sa

kibi harê, nîjba, Jêsu era sa tôrji biji ta. ¹⁶ Wôsa ôbi era sa terare a nà na wô lê nap manê ka derômaranj a ré, nîjba, na wô lê nap kwôngê *Abraham. ¹⁷ Na hen iyônj apa ré dé wo ôbi ré yi mega yêneri iyônj sa are kém a aj bi ré yîj *dami wo damné kap bay bê kwôbe woji tumô Emen a wô lij jé wo Emen. Ôbi a derê têrij sa bîjné. Dami wo damné kap bay bê kwôbe wo Emen bi wo hen na, na kwôni woñ ôbi bô pôn men, na ôbi berê tu ja to bîjné a men. ¹⁸ Aj haw hen ôbi nê m lê nap ka bay sêlji wô mênêji hen, wôsa ôbi kôba, bay na gili gusij men, bay na séli a men.

3

Jêsu na kwôni wo dami gôlij Moyis

¹ Iyônj ba, yênen, kenbay ka Emen uwôgênge aj kena kari hen na, dénge ermé woñge yi sa Jêsu a wo Emen jori bi ré yi *dami wo damné kap bay bê kwôbe wo gengij sa ayê bô wo nana kôl kwôli bîj bîjné hen. ² Jêsu na kwo Emen na dôri wô jé woñ bê kwôbe. Ôbi li jé wori nap bô pôn mega wo *Moyis kôba, na lij bô geyé wo Emen hen iyônj men, mega wo lij bô magtubu a iyônj ba Moyis ré na ôbi bô pôn bô iyé Emen a kém iyônj. ³ Hini emê wo bay uwôl sa Jêsu a hen gôlij kwo bay uwôl sa Moyis a. Wôsa bîjné den na ôbi dé iyére dîba, kwôni den iyére yere sa pôn né. ⁴ Iyére to yôn yôn kôba, nap ôbi dére dére, nîjba, ôbi dé are bay ka kém hen na Emen pôn nêj hari. ⁵ Ôbi a, Moyis na ré na ôbi jé wo li jé wori nap bô pôn bô iyé Emen a kém. Ôbi na na mana aj ré yé ôbi derê kwôli anga Emen ré kelê kwôlijji men hen. ⁶ Nîjba, *Krist ba, na Kema Emen aj bô sa are bay ka kém ka yi bô ira hen. Men, ôbi li jé wori bi wo hen nap bô pôn a men. Nabay bîjné kari kôba, nana yi môn iyére tori iyônj hena nana bu ayê bô wona dô men, hena nana dî bôrna dô sa anga nana dij denjôrna hen a men.

Kini derê bul wo bîjné ka Emen yi ay

⁷ Na ôbi á, Tunu toj hendi bô bôrê ré kôl iyônj ba:

«Hena kené toy tôo Emen kemnêj na,

⁸ ken bi bôrñge denjgel mega wo môpêrñge na narij kwôlê kibri a men,

wulê wo bay na sêlijni derô gwôlê hen a men né.

⁹ Wulê bi wo hen na, Emen na kôl iyônj ba: Môpêrñge na naren kwôlê men,

na sêlen a men,

mês a sa anga dôri ka na en li biji bay na gel kwôy elê tôre pôrbu hen.

¹⁰ Na ôbi á, ulê bôo wupê sarji a na haw hen ré kô nîj.

Aj en kôl iyônj ba:

«Bîjné bay ka hen ermé woji na kelanj nap en men,

bay li anga en gey bi bay ré li hen né a men.»

¹¹ Na wô bi wo hen apa ené dusu yen nap bô tarê kôl iyônj ba:

«Bîjné bay ka hen a bîjji kini derê bul wo na en gey biji hen ré kwôy.» »

¹² Yênen, dénge tu melênê sa yerñge a wô wo kwôni perêrñge a hen bô habré nap kapê toyê kwôlê maa liri aj a derê yiri yi Emen woñ ôbi merê tu geñ a. ¹³ Dôbînge ibiyare bôrñge a nap wulê wulê wô wo Sidan maa lênge aj ka yé bay têrij men, bay bôo denjgelé a men. Mega wo magtubu to Emen kôl: «Kemnêj» hen iyônj na, hena kwôlê bi wo hen ré kurij marñge a ba ya tô na, ken dôbînge ibiyare bôrñge a. ¹⁴ Hena nana bi bôrna dô sa Krist a mega wo nana bîj bôrna sari a tumô hen iyônj na, nana bîjné kari bay na tiri.

¹⁵ Ôbi a, ré lij bô magtubu to Emen kôl iyônj ba:

«Hena kené toy tôo Emen kemnêj na, ken dî bôrñge denjgel mega wo môpêrñge na narij kwôlê kibri a men hen iyônj né.»

¹⁶ Na bîjné ka yônj a na toyê tôo Emen apa na ré biri kwôlê ré hen a men ba? Bîjné bay ka hen kém na, na ka Moyis na deraji soj Ejipt a hen. ¹⁷ Na ka yônj apa bô Emen na ré tari sarji a kwôy li elê tôre pôrbu derô gwôlê hen ba? Na wô sa ka na li têrij aj na maji derô gwôlê a hen. ¹⁸ Wulê bi wo hen na, na bîjné ka yônj a Emen na ré dusu yiri kôl iyônj ba: «Bay a bîj sa iyére to en bu sa têre wô biji bi bay ré dôrij bul ré kwôy» hen ba? Ôbi na kôl hen iyônj na wô sa bay narê kwôlê. ¹⁹ Ôbi a, yênen, nana hôn mega wo ré na wô ayê bôo woji wo nap bi apa bay ré bîj kini derê bul bi wo hen a ré hen.

4

¹ Emen na ay tôri dirê bîj bîjné gerê ré ôrij kini derê bul wori a. Tôri hende to ôbi na ay hen na, ba ya kemnêj kemnêj. A iyônj ba ken dénge tu melênê sa yerñge a bi kwôni perêrñge a hen ba erê kini derê bul bi wo hen a ré. ² Nabay kôba, nana toy béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen mega wo môpêrna na toyij derô gwôlê hen iyônj men. Nîjba, Kwôlo Dôri bi wo hen, na li nap ci ré wôsa bay bi bôrji sara ré. Na ôbi á, bay ré bîj kini derê bul bi wo hen a ré hen. ³ Kini derê bul bi wo hen na, na kwona nabay ka nana bi bôrna sa Kwôlo

Dôri wori bi wo hen a. Na kwôli derê bi wo hen a Emen ôbi na ré kôlîp iyôn ba:
«Bôn na taren aṅ na en dusu yen kôl iyôn ba:

Bijné bay ka hen a bijñi kini derê bul wo na en gey bijñi hen ré kwôy.»

Kôlîp hen iyôn na wô wo derê bul ré naṅ ré, wôsa kirija Emen na dîṅ sa terare hen na, ôbi na dî are kêm kô niṅ. ⁴ Lîṅ bô magtubu to Emen kwôli wulê wo jôgîṅ jurgem kôl iyôn ba:

«Emen dô bul sa to jurgem a wulê wo ôbi kôriṅ jé wori woṅ dé are hen.»

⁵ Men, bô magtubu to Emen hende to nana dêṅse hen na, lîṅ ya kôl iyôn ba:

«Bay a erê bijñi kini derê bul wuṅê ré kwôy.»

⁶ Bijné bay ka tumô ka na toy kwôlo Emen hen na, bay bijñi kini derê bul bi wo hen a ré hen na, na wôsa bay kaṅ biri kwôlê. Iyôn ba, kini derê bul bi wo hen na, bijné ka pôni a bijñi ya. ⁷ Na ôbi wo hen, aṅa Emen né genge wulê wo daṅgi wo bay uwôgeri «kemmêṅ.» Elê kwône gaṅ cêḡé menba, ôbi na kôl kwôlê naṅ gerê wo kelma Dabid mega wo na lîṅ tumô kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemmêṅ na, ken bi bôṅṅe deṅgel ré.»

⁸ Hen aṅa Josuwé na ré dô tumô kam *Israyêl kwôy bijñi kini derê bul bi wo hen na, Emen henaṅ ré kelê kwôli wulê wo daṅgi ré niṅ. ⁹ Ôbi a, bijné ka Emen réé bijñi kini derê bul bi wo hen a mega wo Emen kôba, dô bul wulê wo jôgîṅ jurgem wori a hen men. ¹⁰ Wôsa kwôni wo bijñi kini derê bul bi wo Emen bu sa têri hen na, ôbi a derê bul sa jé wori a mega wo Emen lîṅ jé wori dé are kô aṅ dôriṅ bul hen iyôn men. ¹¹ Iyôn ba, na masêṅṅe wô bijñi kini derê bul bi wo hen a dîba, bi kwôni kurîṅ wô wo ôbi ré kaṅ kibi Emen mega wo môpêrna na lîṅ hen iyôn né.

¹² Kwôlo Emen na, na kwôlo ari mega ré mô tu geṅ iyôn men, na kwôlo nééri ya a men. Aṅ déé dê yebere to dami to kaṅne wôô hen aṅ sôṅ. Ôbi ô kwôy kirîṅ ka tunu naṅ ermê daṅ ya hen men, kibi kurîṅ a men, bô ibé a men, ôbi yêge sa aṅga yi bôrna ka nana gey lê hen a men. ¹³ Ani ka a uwôbê tu Emen a ba, naṅ wôsa ôbi hôn ari dééri pôn pôn kêm men, aṅ déri ka a uwôbê tiri a ba, naṅ a men. Aṅ na tumôri ôbi a, aṅa nana sa derê tô ari lêrena ta biri.

Jésu na dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wona

¹⁴ Kwôli ayê bôô wona wo nana dôriṅ bijné kwôli hen na, na biri dô wôsa Jésus

Kema Emen a na *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wona wo ô kwôy tumô Emen a hen. ¹⁵ Dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wona bi wo hen hôn iya wona dô damaṅ wôsa ôbi kôba, bay séli naṅ gerê wo gay gay môṅ nabay iyôn men, niṅba, ôbi li têriṅ ré ded. ¹⁶ Iyôn ba, eraṅṅe na usêṅṅe ligi Emen woṅ ôbi bô baliyare hen dîba, na harêṅṅe ré. Kirîṅ bay ka hen ôbi a dé bôri jalê sa têriṅ lêrena men, a lê derê naṅ na men, wô gôlîṅ naṅ na wulê wo naa ôriṅ doyri hen a men.

5

¹ Emen tô damné kaṅ bay bê kwôbe na perê gawrê a aṅ dîji bi bay ré yi bay jé kari bijñi men, bi bay ré bijñi kwôbe wô têriṅ lêreji a men. ² Bijné ka hôn ani ré men, ge kay a men hen na, *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe a henê gerê lê derê naṅ ci wôsa ôbi kôba, iya mega bay hen iyôn men. ³ Na wô wo ôbi kôba, iya men hen, aṅa ré li sarga bijñi Emen na wô têriṅ to bijné mera ré, niṅba, wô têriṅ tori a men hen. ⁴ Kwôni a hena iyôn aṅ ayê dampare to dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe dé sari a sa kibri mera ré. Niṅba, na Emen a uwôgiri mega wo ôbi na uwôgîṅ Arôn hen iyôn.

⁵ Kwo *Krist kôba, na hen iyôn hende to hen men, ôbi ay dampare to dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe sa kibri mera ré. Niṅba, na Emen a uwôgiri aṅ kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman aṅ kemmêṅ bijné a henê wo ené na Ibam.»

⁶ Ôbi hô kôl bô magtubu to Emen a kôl iyôn:

«Ju na ôbi bê kwôbe naṅ kunem yôd mega wo Mêlkisédêk na yîṅ hen iyôn.»

⁷ Kirîṅa Jésus na baṅ sa terare a nâ tô na, ôbi na hôn wo Emen ré naṅ néé wo ré gôlîṅ naṅ dî kibi temare a. Aṅ ôbi uwôl Emen têê kwône kwôy sômîṅ kibé naṅ tôô to dami aṅ Emen li naṅ dî sa kibi bê kwôlê wori bi wo hen. ⁸ Bi wo ôbi na Kema Emen hen hari kôba, ôbi gelîṅ gusîṅ wô hônîṅ bijñare Emen kwôlê. ⁹ Kirîṅa Jésus dirîṅ kibi jé wo Emen biri ré li hen kêm kô niṅ na, ôbi yi ôbi gôlîṅ naṅ bijné woṅ tiri men, ôbi bijñi kêm ka biri kwôlê hen gelê wo naṅ kwini. ¹⁰ Emen dîri dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe mega Mêlkisédêk na yîṅ hen iyôn men.

Déṅṅe tu melênê sa yerṅṅe a wô wo ma kena dêṅ gerê wo Emen

¹¹ Kwôlo gengijn sa Mêlkisédék na, kwôli yi mê wo niné kelê nijba, wo niné dô tôri béngge na iyére gan wôsa kirijna kwôni deréngge kwôlê ba, ken toy lew ré. ¹² Ré na kenbay a ré yé bay derê kwôlê wôsa ken dôyrê are bay ka hen ca yen nijba, ken hôn dô ré. An ken ôrijn doy bi kwôni ré hera wô geléngge a sôj anja na nina geléngge tumô cog cog ka gengijn sa kwôlo Emen hen. An yi mega wo kenê na kamrê ka dê ka yi na kuba mera dîba, ken yi môj gawré ka iyêrnê ka ré emê na kwô nij hen iyôn né kwôy. ¹³ I i wo yi kuba baa ya tô na, ôbi na kema wo dé. Kwôni bi wo iyôngji hen na, ôbi hôn derê tu anja habijn nan ka dôri ré. ¹⁴ Kwô na, na kwo ãijnê ka iyêrnê. Bay dôyrê ermê sa are a men, bay hôn derê tu anja habijn nan ka dôri a men.

6

¹ Iyôn ba, na dôyréngge anja iyére iyére ka gengijn sa Jêsu an bi nana hôn damañ a mega ãijnê ka iyêrnê men, kwôlo na nana toy tumô hen na, na déngge cégerina an na dôyréngge na anja iyére iyére nij. Nijna hô gelijn ãijnê anja tumô cog cog ka bay na gelji hen ré nij. Anja bay na gelji tumô cog cog bay a na: Belé cégeriji ãijn anja a ôrijn nan ci kibi temare a hen men, bé bôô sa Emen a men, ² gelé anja gengijn sa batêm to gay gay* hen men, ulê kôbi sa kwôni a men, gelé anja gengijn sa jê sé kampê men, ka gengijn sa jerê kwôlê wo nan kwini hen a men. ³ An are bay ka ré dôysijn hen na, hena Emen né ulêna sara a men ba, nijna hô geléngge a ré nij. An naa eréngge tumô.

⁴⁻⁶ Iyôn ba, ãijnê ka hô hô tô jê lêreji wo cay hen ba, kwoji a yé iyen ba? ãijnê bay ka iyôngji hen gelji perangê wo hena ligi Emen men, bay uwônj terê kibi wori damañ men, uwônji Tunu toñ hendi bô bôré men, bay hôn derê wo kwôlo Emen men, bay hôn néé wo wulê wo Emen a sa ômijn iyére tori hen a men. A hena ãijnê bay ka na hôn are bay ka hen kém ana ré hô hôri cêgê na, anja kwôni a lê an bi bay ré hô bul cégeriji ãijn têrijn toji ba, nan nij. Wôsa yi mega wo bay ré hô bér Kema Emen sa gurô tagelê men, bay ré tirêri tu ãijnê a men iyôn.

⁷ Kirijna emen uwôngge kwôy kwôy sa terare a an kaw ka bay ci hen si dô an li nan bay yagêre hen na, Emen tô kibri sa terare hende to hen a. ⁸ A hena gasem nan kalmê ka habijn ré si sa terare hende to hen a na, hende yi ani ré an Emen a tômêre men, a mênêre yôd an a men.

⁹ Milnén, hena niné iyêl hen iyôn hani kôba, kwongge kenbay ba, nini hôn sarni a dô mega kenê ô geré wo Emen a baa ya tô men, ôbi réé sa gôlijn nan ken a men. ¹⁰ Emen na kwôni woñ derôre dîba, a gôrbijn sa jé wongge ré men, sa lê wo ken li nan ãijnê kari tumô an haw hen ken li baa ya tô hen né kwôy. Hen iyôn dema ré gel wo kenê gey Emen. ¹¹ Nini gey bi kenê li mega ken lij hen iyôn kwôy kwôy wo ken derijn kibri dîba, ken merên tô a ré. Ôbi dema kenê uwônjin are kém ka ken dî bôrngge sara hen. ¹² Dîba ken yi kwijnê ré nijba, bi jê lêrengge yi môj bay ayê bôô ka lêrnê tô ayê bôô woji a iyôn. Na bay a unê anjan sa kôbi ka Emen na genge ãiré biji hen.

Anja Emen genge ba ôbi a lê môj môj

¹³ Ken hôn mega wo ca tumô ba, Emen na genge anja ãiré ãijn *Abraham. Kirijna ôbi genge ãijn Abraham are hen iyôn na, ôbi dusu yiri nan yiri gan wôsa kwôni wo dami dêri wo ôbi a desijn yiri nan dî ba, nan. ¹⁴ Menba, ôbi dusu yiri kôl iyôn ba: «Na tiri, na terê keben sam a damañ men, na bé kwônggêm a kwônê a men.» ¹⁵ Kirijna Abraham toy hen iyôn na, ôbi uwôl bôri môrijn gemijn. An wô kibi ulê bôô wori bi wo hen na, ôbi uwônj are bay ka Emen na genge ãiré biri hen. ¹⁶ Kirijna gawré dusu yirji ba, bay dusu nan hini kwôni wo dami dêji. Desé yi bi wo hen iyôn na, nan are kém perê ãijnê a. ¹⁷ Na ôbi wo hen ana Emen ré lij hen iyôn men hen. Ôbi gey gelijn ãijnê ka ôbi na genge ãiré biji are hen bi bay ré hôn dô sarji a mega wo anja na ãiré genge hen na, ãiré hera cêgê ré nij. Na ôbi á, ôbi ré genge are tumô dem ana ré dusu yiri cêgê tô hen. ¹⁸ Iyôn ba, anja Emen na genge hen men, desé wo ôbi na dusu yiri hen a men na, na anja wôô ka Emen a belé ermê wori sara ré kwôy men, Emen a lê benare sara ré a men. Nabay ka nana bô Emen mega kini uwôbêrna hen na, are bay ka hen dôbêna ibiyare bôrna damañ bi nana ãejijn iyére gemijn anjan dé bôô sara bay ka hen. ¹⁹ Anjan dé bôô sara bay ka hen na, yi mega anja harêna tôñ an bi nana ãejijn gerañ tumô Emen a iyôn. Na ôbi á, bargay ka bay ré ha jôrijn tô kirijn ka yi nan jengêrji hen ré bôlijn tumôrna an nana si ô kirijn ka ãejijn nan ka yi nan jengêrji ka Emen ãejijn ya hen. ²⁰ Na kirijn bay ka hen ana Jêsu ré ô ya tumôrna wô sarna. Na ôbi á, ôbi ré yijn dami ôbi bé kwôbe nan kwini môj kwo Mêlkisédék hen iyôn.

5:13 5: 13 I Kworêntijnê 3: 2 * 6:2 6: 2 Kwôli batêm to kôlijn kwôle na ná, na batêm toñ kam men, to gengijn sa Tunu men. 6:14 6: 14 Dé tô are 22: 16-17

7

Mêlkisédek na ôbi bê kwôbe wo Emen

¹ Mêlkisédek bi wo hen na, na na kelma wo Salêm men, na na ôbi bê kwôbe wo Emen woŋ ôbi gôlɔn sa are kêm hen. Wulé wo póni *Abraham ô kumbul upé kilmé sa iyere to ðangi a menba, ôbi bôyji. Kirɔna Abraham bulo hera tô kumbul a menba, Mêlkisédek jô kwini aŋ tô kibri sari a. ² Abraham dônse aŋga ôbi pera kibi kumbul a hen môj ba dô kibriji pôn môj ba dô kibriji pôn hen iyôn aŋ bɔn Mêlkisédek. Hini woŋ Mêlkisédek bi wo hen bôri na «kelma woŋ derôre» wôsa ôbi na kelma wo Salêm, aŋ hini woŋ Salêm bi wo hen bôri na «bô jalé.» ³ Kwôli yori naŋ ibari men, môjêri men, sa yêri men, sa temayri a men na, kwôni na li bô magtubu to Emen a ré. Aŋ ôbi yi môj Jêsu woŋ Kema Emen iyôn wôsa ôbi yi ôbi bê kwôbe wo Emen yôôd mera.

⁴ Berêŋge dampare to Mêlkisédek bi wo môyrena wo tumô Abraham na ay kibi aŋga môji kari ka ôbi na pera kibi kumbul a biri hen. ⁵ Kwôŋgê *Lébi ka póni kôba, na bay bê kwôbe men. Tôô to *Moyis na kôlji iyôn ba: «Bɔné ka *Israyêl a ayé kibi aŋga môji kaji biri bi bay ré ôm.» Bi wo bay kêm na kwôŋgê Abraham men hen kôba, na yênerji a biji kibi aŋga môji bay ka hen. ⁶ Mêlkisédek na tô môj wo Lébi ré hari nɔba, Abraham tô kibi aŋga môji kari ka ôbi pera kibi kumbul hen biri menba, Mêlkisédek tô kibri sa Abraham a. Bi wo na na Abraham a Emen na ré genge are wô biri dɔ hen. ⁷ Iyôn ba, nana hôn mega wo kwôni tô kibri sa megari a ba, ôbi na kwo dami gôlɔn kwo uwôŋ teré kibi hen. ⁸ Kwôŋgê Lébi ka yênerji ay kibi aŋga môji biji hen kôba, na bɔné ka a ma nɔba, Mêlkisédek kwori ba, ôbi a ma ré mega wo na lɔn bô magtubu to Emen a hen iyôn. ⁹ Iyôn ba, kirɔna Abraham ay kibi aŋga môji kari bɔn Mêlkisédek hen na, yi mega Lébi a na réé bé hen men. Na Lébi bi wo hen a kwôŋgêri réé sa upé kibi aŋga môji ka kam Israyêl hen. ¹⁰ Bi wo Lébi na yêr ré tô hen kôba, ôbi na ná bô Abraham a kirɔna Mêlkisédek jô kwini kirɔna ôbi uwôŋ kibi kumbul a hen. Gel, na wo Mêlkisédek ré dê Lébi.

¹¹ Hena jé woŋ bê kwôbe wo kam Lébi henaŋ ré nêmeré kibi jé wo Emen gey hen na, ôbi bê kwôbe wo ðangi mega Mêlkisédek iyôn ba henaŋ ré naŋê nɔn men, henaŋ ré yé na kuŋga Lébi môj Arôn iyôn mera. Wôsa na na kôbi bay bê kwôbe ka Lébi a na hané tôô to Emen na bɔn kam Israyêl hen. ¹² Wôsa hena Emen né dɔ tô

môj wo bay bê kwôbe wo ðangi na, gel na wo ôbi ré dé tôô to ðangi men. ¹³ Aŋ Kelma wona Jêsu bi wo magtubu hende to hen kôl kwôli hen na, tô môj wori na kwo ðangi men kwôni wo tô môj bi wo hen na yi ôbi bê kwôbe tumô ré men. ¹⁴ Nana hôn wo Jêsu ré hena na tô môj wo Juda a aŋ kirɔna Moyis na kôl kwôli bay bê kwôbe hen na, ôbi na kôl kwôlê wôni gengɔn sa tô môj bi wo hen ré.

Ôbi bê kwôbe wo ðangi mega Mêlkisédek iyôn

¹⁵ Gel, aŋga gel deré kwôlê bay a na: ôbi bê kwôbe wo ðangi wo yi môj Mêlkisédek iyôn hen so. ¹⁶ Gawra bi wo hen yi *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ tôô to kôl jeré hena na tô môj wo hen a dem hen né, nɔba, na naŋ néé wori wo li aŋ ôbi môriŋ tu geŋ naŋ kwini yôd hen dɔ. ¹⁷ Na mega wo lɔn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ju na ôbi bê kwôbe naŋ kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yɔn hen iyôn.»

¹⁸ Iyôn ba, Emen mêne tôô to ôbi na dɔ ca tumô hen aŋ wôsa nére naŋ men, hende yi ani ré nɔn a men. ¹⁹ Tôô to Moyis hende to hen a nêmé lê aŋ bɔné a yɔn derôre tu Emen a ré, nɔba, haw hen aŋga nana dɔ bôrna sara hen na, dê tôô hende to hen men, a béna geré wo nana ôriŋ tumô Emen a a men.

²⁰ Kirɔna Emen dɔa dé Jêsu mega dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe na, ôbi dusu yiri tumô dem. Nɔba, kirɔna tô môj wo *Lébi yiji bay bê kwôbe hen na, kwôni na dusu yiri tumô dem né. ²¹ Kwo Jêsu ba Emen dusu yiri biri kôl iyôn ba:

«Nôbi, Emen Kelma aŋga na desɔn yen bem hen na,

na heré cêgê ré nɔn. Já yé ôbi bê kwôbe kwôy naŋ kunem.»

²² Hen iyôn ba, gel wo ré na sa kibi Jêsu wo li aŋ bɔnare to Emen bɔn naŋ na hen ré na to dôri dê to cay hen aŋ tô.

²³ Men, kwo bay bê kwôbe ka póni ka tô môj wo Lébi ba, bay kwône na wôsa temare jôrji lê jé woji woŋ bê kwôbe bi wo hen sem. ²⁴ Nɔba, kwo Jêsu ba, na hen iyôn né, wôsa ôbi mô tu geŋ naŋ kwini yôd dɔba, ma ré aŋ jé wori woŋ bê kwôbe hen yi naŋ kwini yôd. ²⁵ Na ôbi á, ôbi ré nêmeré gôlɔn naŋ bɔné ka era ligi Emen a naŋ geré wori yôd naŋ kwini wôsa ôbi mô tu geŋ naŋ kwini yôd men, ôbi uwôl Emen wô sarji a men.

²⁶ Na dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe bi wo hen iyôn aŋ nana ôriŋ doyri. Ôbi dé tu Emen men, ani kani ka habɔn naŋ yiri a men, ôbi li tɔriŋ tóni ré men, Emen dôri dɔ gay naŋ bay tɔriŋ aŋ ayri ta derômaran

a. ²⁷ Kwori ba, ôbi yi mega tô damné kaɓ bay bê kwôbe ka ba hen né. Wôsa ôbi ôrijɔ doɣ bê kwôbe naɗ wulê wulê wô têrijɔ tori tumô dema ré bi wô sa to ðijné tô a men ré. Ôbi ay yiri bi lijɔ sarga têê pôn yôd mera. ²⁸ Tôô to Moyis dɔ damné kaɓ bay bê kwôbe kaɗ gawrê kaɓ bay têrijɔ, nijɓa, kwôlo gengijɔ sa desé yi wo Emen na, era na cêgi tôô. Aɗ dɔ na Kema Emen wo ôbi na ßu sa têri yôd hen men, a merê naɗ kwini mega dami wo damné kaɓ bay bê kwôbe.

8

Jésu na dami wo damné kaɓ bay bê kwôbe wona

¹ Perê kwôlo nini kôl hen na, kwo dami a na: nana ôrijɔ naɗ *dami wo damné kaɓ bay bê kwôbe bi wo iyôŋgi hen wo mô derômaran a sa kôbi Emen woɗ gusurô a wo na Emen woɗ ôbi ibé iyêre hen. ² Aɗ ôbi li jé wori woɗ bê kwôbe bi wo hen kirijɔ ka yi naɗ jengêrji a. Ca ba, damné kaɓ bay bê kwôbe na li jé woɗ na bô iyére to lijɔ naɗ bargay to gawrê a lê, nijɓa, iyére to Jésu lijɔ jé wori ya hen na, na kirijɔ kaɗ tiri ka Emen a lê ðiba, na gawrê ré hen.

³ Dami wo damné kaɓ bay bê kwôbe wo yôŋ yôŋ kôba, jé lêri na ayê ari bijɔ Emen men, lê sarga biri a men. Iyôŋ ba, dami wo damné kaɓ bay bê kwôbe wona nabay kôba, bi ôrijɔ naɗ anɗaɗ ayê bijɔ Emen men. ⁴ Hena ôbi henaɗ ré mô sa terare a na ba, henaɗ ré yé ôbi bê kwôbe ré a men, wôsa bay ayê are bijɔ Emen naɗ tôô to *Moyis na, ya nijɔ. ⁵ Jé woɗ bê kwôbe bi wo bay li hen na, na tini kwoɗ tiri wo yi derômaran a. Kirijɔna Moyis na ða dé iyére hende to hen na, Emen kôli iyôŋ ba: «Ju toy, já dé môŋ kwo na en gelom sa keram a hen, iyôŋ.» ⁶ Ôbi a, Emen né bijɔ Jésu jé wo dami dê kwo bay bê kwôbe bay ka hen men, na ôbi a dëbé perê Emen a naɗ gawrê aɗ bay ré bijɔ bijɔare to dê to cay hen wôsa anɗa Emen genge bô bijɔare hende to hen a na, gôlijɔ anɗa tumô ka na nana uwôŋ hen aɗ tô.

⁷ Hena aɗa bijɔare to tumô henaɗ ré nêŋ lê are kêm ka Emen gey ré li hen na, ôbi henaɗ ré hô kelé kwôli bijɔare to têê wôoyi ré nijɔ. ⁸ Nijɓa, Emen na nay ðijné kaɓ bay lê habré a aɗ Kelma kôlji iyôŋ ba:

«Wuléri a sa na, na bijɔ bijɔare to kôrbi naɗ kam *Israyêl men, kam Juda a men.

⁹ Ca tumô kirijɔna na en ßu kôbi môŋêrji soɗ Ejipt a na, na en bijɔ naɗ ci, nijɓa, bijɔare to na bijɔ naɗ ci haw hen na,

na môŋ to na en bijɔ naɗ môŋêrji tumô hen né.

Bay na mêne bijɔare to na en bijɔ naɗ ci tumô hen

aɗa ené worji cêgen hen.

Na nôbi Kelma woji a kelé emé hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, bijɔare to na bijɔ naɗ kam Israyêl hen na,

na wo na bé tôô tijné a yé ermé woji a men, a yé bôrji a a men, na yé Emen woji men, bay a yé ðijné kaɗ men.

¹¹ Men, kwôni wo a dôyrê yiri ô kôlijɔ yêni bi ré hôn Kelma ba,

naɗ nijɔ. Wôsa kwo dê ré, kwo dami ré bay kêm a hônén.

¹² Aɗ na dé bôn jalé sa têrijɔ lêreji a men, na gôrbijɔ sare a men.»

¹³ Na kwôli bijɔare to kôrbi a Emen né kôl hen. Iyôŋ ba, ken hôn mega wo bijɔare to tumô hen na, na to ôli nijɔ. Aɗ nana hôn mega wo anɗa ré na ka cay aɗ ré ôl men, ré li naɗ kwôni ré nijɔ a men ná, ré na anɗa ré naɗ haw hende hen.

9

Jé lê bay bê kwôbe ka tôŋ na naɗ kwo Jésu

¹ Kwôlo gengijɔ sa bijɔare to tumô hen na, kini tibé Emen wo ðijné li sa terare a na yi ya men, tôô toɗ gelijɔ ðijné kini tibé Emen kôba, ya men. ² *Iyéy Emen hende to hen bay lere naɗ bargay aɗ bôre na wôô. Bôre wo kibé ba, bay uwôgere «Kirijɔ ka yi naɗ jengêrji» men, bay dɔ jalgare toɗ musure to erêŋgêre jurgem toɗ terijɔ lampa hen ya men, tabel to bay bijɔ mapa wo bay bijɔ Emen hen ya men. ³ Kibi iyére to wôoyi a na, bay jô tôre naɗ kibi bargay aɗ bay uwôgere «Kirijɔ ka yi naɗ jengêrji ka Emen ðebe ya hen.» ⁴ Bô iyére hende to hen na, kini uwoyé gindiriw wo bay li naɗ lôr kaɗ lijɔ sarga bijɔ Emen hen na, yi ya. Men sunugu toɗ bijɔare to bay têêle ta kêm naɗ lôr hen yi ya. Bô sunugu hende to hen na, baɗa wo bay li naɗ lôr yi ya. Bô baɗa bi wo hen a na, anɗaɗ emé ka bay uwôgeji *man ka Emen na bijɔ ðijné derô gwôlê hen na, yi ya. Cilaɗ wo Arôn wo na béé hen men, habelê keram wo wôô wo Emen na lijɔ tôô toɗ bijɔare ya hen a men na, yi bô sunugu hende to hen a men. ⁵ Sa sunugu hende to hen na, bay iyege are naɗ misirêrji môŋ mané ka Emen ka bay uwôgeji Sérîbên dé a sara aɗ gel wo Emen né kirijɔ bay ka hen ya. Aɗ are bay ka hen bul misirêrji wô têtijɔ sa kirijɔ ka bay bijɔ kwôbe hen aɗ bi Emen ré ðijné bôri jal sa têrijɔ to ðijné a hen. Nijɓa, en gey kelé kwôli are bay ka kêm hen né tô.

⁶ Na hen iyôn̄ a bay ré nan̄n̄ kirij̄ bay ka hen menba, na bô iyére to kibé hen aña bay bê kwôbe ré eraji sa li jé woji ya nan̄ wulê wulê. ⁷ Kwo gengij̄ sa iyére to wôôyi a ba, na *dami wo damné kap̄ bay bê kwôbe a sé ya mera. Ôbi si ya têê pôn bô elé añ ôbi a ôrij̄ nan̄ kwôbri lari añ bijn̄ Emen kibi têrij̄ tori men, kibi to bijné kêm to bay li bô menpare a hen. ⁸ Tunu gey gelé hen iyôn̄ wôsa hena geré woñ erê kini debé Emen a ré bôlij̄ ré tô na, na wôsa iyére to cay hen baa ya tô. ⁹ Are bay ka kêm hen na, gel na anja li are bô ulê bi wo na. Men, gel na wo anja nana bijn̄ Emen nan̄ sarga to nana li biri hen na, ré nêm wo ré lê añ bô gawra ré sélij̄ né. ¹⁰ Na anja gengij̄ na sa emê mera men, care men, sa hara woñ pelé yi wô sélij̄ tumô Emen a hen men, anjan̄ lê ka gay gay a men. Men gengij̄ na sa tôô to anja yi nô yi gawra ka Emen dji wô kibi wo hawi na kwôy jéj̄ kirij̄na Emen a belé are kêm lij̄ ka kôrbi.

Sarga wo Krist

¹¹ Haw hen na, *Krist na sa nij̄. Añ ôbi a na dami wo damné kap̄ bay bê kwôbe wo eraj̄ nan̄ anja dôri ka nana ôrij̄ nij̄ hen. Kini lê jé wori a na, na kirij̄ ka yi nan̄ kiniji dîba, na môp̄ iyére toñ bargay to cay hen né men, na iyére to dô dê añ a men. Iyére hende to hen na, na iyére to sa terare a nà ré men, na gawré a lê ré a men. ¹² Men, kirij̄na ôbi na ô kirij̄ ka yi nan̄ jengêrji ka Emen dêbe ya hen na, ôbi na ôrij̄ na nan̄ kwôbri kwaj̄né ré men, kwôbri kam kelbê ré a men, nij̄ba, ôbi na ôrij̄ na nan̄ kwôbriri gan̄ añ sijn̄ bô a têê pôn yôd mera añ lij̄ sarga. Na sa kibi kwôbriri bi wo hen aña ôbi ré gôlij̄ nan̄ na nan̄ kununa sa têrij̄ tona. ¹³ Ca ba, bay na duu na kwaj̄né nan̄ kilbê añ bay wusu kwôbriri sa bijné ka nêm tibé Emen né hen. Men, bay hô pô buni môni tôlbôre to bay na duu añ uwoyre hen hô wusu sarji a añ bi bay ré yij̄ bijné ka séli. ¹⁴ Nij̄ba, hena kwôbri lari na ré nêm lê hen iyôn̄ ba, kwôbri Krist a lê dê añ wôsa kwôbriri gôlij̄ kwo lari añ sôñ tô. Ôbi ay yiri bijn̄ Emen yôd mega ari lê sarga ka dôri nan̄ néé wo Tunu to mô nan̄ kunu hen. Na kwôbriri bi wo hen a mênê ermé lê anja habij̄ ka yi bôrna añ nana sélij̄ men, nana lij̄ jé wo Emen woñ ôbi mêré tu geñ a hen a men hen.

Bijnare to kôbri to Krist a na gerére

¹⁵ Na kibi anja Krist li hen aña ôbi ré hô day bijné pôn nan̄ Emen hen. Añ bi ôbi ré hô bijn̄ bijnare to kôrbi nan̄ ci hen. Iyôn̄ ba, bijné ka Emen uwôgeji hen na, bay a upé anja ôbi na genge dîré biji hen, añ are

bay ka hen a yé kaji yôd kibi temay Krist. Sa kibi temayri hende to hen aña ôbi ré gôlij̄ nan̄ bijné wô habré woji wo bay na li kirij̄na bay na nan̄ tô bijnare to cay a hen. ¹⁶ Bijnare na, na anja yi mega magtubu to kwôni li kôlij̄ kwôli bô geyé wori iyôn̄. Hena gawra ré li magtubu gengij̄ kini cé ari upéri wulê wo dîré ma na, bi ani gel wo ôbi ré ma tiri a men dem. ¹⁷ Hena gawra ré ma ré tô ba, magtubu to ôbi na li gengij̄ sa cé ari upéri hen na, hende li jé ré tô. Wulê wo ôbi ma nij̄ dema hende ré li jé tô. ¹⁸ Bijnare to Emen na bijn̄ nan̄ gawré tumô hen kôba, na hen iyôn̄ hende to hen. Añ kwôbri lari a bijn̄ tôñ pa dem. ¹⁹ Tumô ba *Moyis na kôlij̄ bijné kwôli tôô kêm to Emen na bi men, ôbi pô kwôbri kwaj̄né nan̄ kam kilbê ka bay duu hen men, gebe kam dê a men añ day ta. Men, ôbi pô kalmé ka bay uwôgeji *hisôp hen men, pô gusiri gamgé ka sêy dê a men añ dôbe bô kwôbe bi wo hen a añ dô wusu sa magtubu toñ tôô men, wusu sa bijné kêm a men. ²⁰ Añ ôbi kôl iyôn̄ ba «Kwo na na, na kwôbe wo gel bijnare to Emen na bijn̄ nan̄ ken añ ôbi gey bi nana bi kwôlê sa bijnare hende to hen a.» ²¹ Iyére to bay li nan̄ bargay hen kôba, Moyis wusu kwôbe bi wo hen nan̄ anja kêm ka yi bô ka bay tibij̄ Emen hen sara. ²² Bô wulê bi wo tôô a na deré tumô kirij̄ hen na, are kêm na yi ka séli nan̄ geré wo kwôbe. Hena kwôbe ré bijn̄ tôñ ré ba, geré wo Emen a dijn̄ bôri jalé sa têrij̄ to gawré ba, nan̄.

Sarga wo Jésus Krist dô têrij̄ to bijné

²³ Are kêm ka yi bô tibé wo cay a hen na, yi mega tini kap̄ tiri ka derômaran̄ a iyôn̄ mera. Añ bi are bay ka hen a ré yi ka séli na bay a lê na hen iyôn̄ pa dem. Nij̄ba, kwo gengij̄ sa tibé Emen woñ tiri hen na, gey na sarga wo dô dê añ.

Jésu Krist ô derômaran̄ a

²⁴ Krist na si bô iyére toñ bargay to gawré na lê hen né, wôsa hende na tini kini debé Emen. Nij̄ba, kwori ba, ôbi ô si bô derômaran̄ a añ haw hen ôbi na gawra wona tumô Emen. ²⁵ Damné kap̄ bay bê kwôbe si bô iyéy Emen a nan̄ kwôbri lari têê pôn bô elé a kwôy kwôy. Nij̄ba, Krist ô hen iyôn̄ wô ayé yiri lij̄ sarga têê kwône ré. ²⁶ Hen aña Jésus Krist henañ ré ay yiri lij̄ sarga têê kwône na, henañ ôbi ré gelij̄ gusij̄n̄ têê kwônê ayij̄ tôri wulê wo Emen na dijn̄ tô terare hen. Nij̄ba, ôbi sa têê pôn nêj̄ wulê wo sa terare ta keré baa ða hen ayij̄ yiri lij̄ sarga bijn̄ Emen wô dôrij̄n̄ têrij̄n̄ to bijné yôd añ. ²⁷ I i kôba, gengij̄ wo ré ma têê pôn nêj̄ añ cêgi temare a ba, i i kôba, a erê tumô Emen a bi ôbi ré jô kwôlê sari

a. ²⁸ An Krist kôba, bay ayri lijn sarga têê pôn nêñ wô têrijn to kwônê ðinê, ôbi a bulo hera wo têê wôôyi na, na wô derê têrijn ré nij, nijba, na wô gôlijn najn ðinê ka gemni hen.

10

Jésu Krist li sarga wo dô dê kwo kêm hen têê pôn nêñ

¹ Tôo to *Moyis na, yi na anja dôri ka a era hen têt jê ré, nijba, hende na anja lijn gelij najn tu. ðinê li sarga wô ôrijn tumô Emen a nijba, bay nêñ yé ðinê ka séli tumô Emen a ré wôsa bay a lê sarga hen iyôn najn elê elê.

² Hena sarga bi wo hen ré nêñê lê an ðinê ré yij ka séli têê pôn yôd na, kwôli têrijn henañ né beré sarji ré men, bay henañ ré lê sarga wôni ré nij a men.

³ Nijba, sargañê bay ka hen a lê ana bay ré hô erem sa têrijn lêreji a najn elê elê hen. ⁴ Wôsa kwôbri kilbê najn kwo kwajê a nêñê derê têrijn ré.

⁵ Ôbi a, *Krist kirija ða era sa terare a na nà, kôlijn Emen iyôn ba:

«Ju gey bi bay ré duu lari lijn sarga bem ré men,

bay ré bem ani ka ðangji ré a men, nijba, ju li an en ôrijn najn yen.

⁶ Wôsa lari wo bay duu an uwoy an kêm wô bem hen dôrem ré men, sarga wojn dôrijn têrijn hen kôba dôrem né a men.

⁷ Menba, en kôlem iyôn ba: «Ayi! Emen, gel en ðebe na,

en era sa terare a nà, na wô lê anja ju gey ené li

mega wo na lijn bô magtubu tojn tôo a gengij san hen iyôn.» »

⁸ Krist na kôl tumô kôl iyôn ba: «Ju gey bi bay ré duu lari bem né men, ani ka ðangji ré men, lari ka bay duu an uwoy an kêm hen ré men, sarga wojn dôrijn têrijn ré a men. Are bay ka hen kêm dôrem né.» Ôbi kôl hen bi wo are bay ka kêm hen na lijn na najn tôo haji hen. ⁹ Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Gel, en ðebe nà. En era sa terare a nà, na wô lê anja bôm gey hen.» Iyôn ba, gel na wo Emen né mène sarga wo cay hen an, an gase najn kwo Krist. ¹⁰ Wôsa Jésus Krist li anja bô Emen gey hen. Ôbi ay yiri bi lijn sarga têê pôn yôd an na hen iyôn a têrijn ré dôrijn sarna hen.

¹¹ Kwo bay bê kwôbe ka Jubnê ba, bay li jé woji na sa pôn pôn men, bay bi kwôbe ðebij kwôy kwôy men, nijba, sarga bi wo hen a derê têrijn to ðinê ré kwôy. ¹² Jésus Krist kwori ba, ay yiri bi têê pôn yôd wô

dôrijn têrijn to ðinê yôd men, mô sa kôbi Emen wojn gusurô a a men. ¹³ An haw hen na, ôbi gem na wulê wo Emen a sa bé bay bariri kêm a yé anjan sêlê têri hen. ¹⁴ Na najn ayê wo Krist ay yiri bi têê pôn nêñ hen ana ôbi ré bijn ðinê kari ka ôbi biji yi ka séli hen ré yi ka dôri cerêd hen.

¹⁵ Tunu tojn hendi bô bôre kôba, gelêna wo sarga wori bi wo pôn hen ré nêñ kirija hende kôl iyôn ba:

¹⁶ «Kelma Emen kôl iyôn ba bijare to na bijn najn ðinê bô wulê wo na nà, na wo na bé tôo tijê a yé bôrji a men, ermé woji a a men.»

¹⁷ Men, hende hô kôl iyôn ba: «Na gôrbij sa têrijn lêreji men, sa anja habij ka bay lêrê hen a men.» ¹⁸ A hena Emen né ði bôri jal sa têrijn lê ðinê a ba, sarga wo ðangji wojn dôrijn têrijn to ðinê ba, najn nij.

Usonanje ða ligi Emen a

¹⁹ Yênen, hena ré na hen iyôn na, na sa kibi temay Jésus Krist najn kwôbriri wo bijn tôñ hen ana nana nêñê erê kini ðebê Emen a najn bôo pôn hen. ²⁰ Jésus na yêge bargay ka bay jôrijn tô iyére hen an, an bôl geré wo naa sij ira hen bêna. Na geré wo kôrbi wo naa môrijn gej tô a. Bargay bay ka ôbi yêge hen na, yi mega kurôngji yiri wo bay na duu hen iyôn. ²¹ An nana ôrijn najn *dami wo damné kaj bay bê kwôbe wo Emen ðiri sa iyére tori a. ²² Iyôn ba, na usonge ligi Emen a najn bôo pôn men, na ðenge bôrna sari a yôd men. Wôsa kwôbri Jésus Krist a mênê ermé wo habij bôrna men, nana pelij najn kam ka séli men. ²³ Anjan ðé bôo sara ka nana kôlijn ðinê nana ôrijn hen na, na gem dô wôsa nana hôn mega wo anja Emen ré genge ðirê lê ba, ôbi ré li môj môj. ²⁴ Na ermij sa yerna men, na dôbijnge ibiyare bôrna an bi na geyij yerna men, na lênge anja dôri dôri a men. ²⁵ Na kapênge ðanare najn megêrjge mega wo ðinê ka pôni kajnê hen iyôn né. An mega wo Wulê wo Kelma a heran baa ða nij hen iyôn na, na dôbijnge ibiyare bôrna.

²⁶ Hena nana henênge kwôlê wojn tiri wo Emen ana nana hô lêrê têrijn tona hôrijn najn bô geyé wona a sôn na, sarga wo ðangji wo na lê wô dôrijn têrijn tona ba, najn nij. ²⁷ An kwôni wo li hen iyôn na, anja bari ba, na harê wo dami mera wôsa Emen a sa jerê kwôlê sari a. Beré bi wo hen na, na tare to dami to a uwoyé ðinê ka bijn Emen kwôlê ré hen. ²⁸ Hena kwôni wo ré ðage sa tôo to Moyis ana gawrê wô ðéba subu ré gel an sa surge tôri ta na, bay a deréri mera ðiba, kwôni a berê tu na tori ré nij. ²⁹ Hena ré yi hen iyôn gengij sa tôo

to Moyis na, kwôni wo ré dô Kema Emen dema ré gelij gusij dê aɲ sôj ré ba? Ôbi bô kwôbe wo li aɲ Emen bij nap na hen men, wo li aɲ nana yij ka séli hen a men mega ani ré. Ôbi na tiiré Tunu to li aɲ nana uwôj bô deré wo Emen hen. Kwôni bi wo iyôŋgi hen na, a gelij gusij. ³⁰ Nana hôn wo Emen kôl iyôŋ ba: «Bijé ka kapen hen na, na dê bare men, na têtéji sa kôbriji wô jé lêreji wo habij hen a men.» Men, ôbi hô kôl iyôŋ ba: «Nôbi Emen Kelma na jeré kwôlê sa bijé kapê.» ³¹ Bi Emen wôj ôbi meré tu geɲ hen ré bu kwôni na, na anɲaɲ bô emê ka damaɲ.

³² Erméŋge sa wulê wo na ken gelij kirij ka perañji ka kwôlo Emen kunéŋge ta cog, cog hen na, na ken gelij gusij damaɲ men, na ken débu iyêre sa kumbul wôŋge a men. ³³ Bay na tiiré ka pôni perêrŋge a tu bijé kêm men, bay na gelji gusij men, ka pôn perêrŋge a hen na li nap ka bay na gelji gusij hen men. ³⁴ Ken bô tu ɲa to bijé ka yi dangay a wô kibi Jêsu hen a men. Kirijna bijé na tô ari upêrŋge ba, na ken li yi deré wôsa ken hôn wo kené ôrij nap anɲa dôri ka ré dê are kêm ka ré napé ré kwôy hen ya. ³⁵ Hen iyôŋ ba, ken meremné ré wôsa hena kené li hen iyôŋ na, anɲaɲ têtê sa kôbi ka dami yi wô sarŋge ya. ³⁶ Beréŋge bôrŋge iyêre wô lip bô geyé wo Emen, ôbi a, kené upé anɲa ôbi na genge díré béŋge hen. ³⁷ Na ôbi á, na ré lip bô magtubu to Emen kôl iyôŋ ba:

«Sem a, dê a menba, kwo a hera hen na, era hen ya díba, ôbi a mera dé dé ré nij.

³⁸ Men, kwôni wo na kwoɲ derôre tun a ba,

a meré tu geɲ nap geré ayé bôo wori nijba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

³⁹ Kwona nabay ba, nana bay heré cêgê ka ca mênê hen ré, nijba, nana bijé ka bi bôrji sa Emen a wô uwônij gelê hen.

11

Anɲa bijé ka na bi bôrji sa Emen a na li

¹ Bê bôo sa Emen a na, na henê mega wo anɲa jeré gel ré tô aɲ jeré dí bôm sara hen na, ré na anɲaɲ ré yi ya tiri a men. Aɲ arirji ré lip a men. ² Bijé ka ca tumô, na bi bôrji sa Emen a na hen iyôŋ hende to hen aɲa bay na ré déj tu Emen hen.

³ Na sa kibi ayé bôo aɲa nana hônij mega wo Emen na ré dí sa terare nà, nap

kwôlo si kibri a aɲ are kêm ka nana gel sa terare a nà nà, tôrji ré díj na sa ka gelij né a.

⁴ Na sa kibi ayé bôo aɲa Abêl ré lip sarga wo dô dê kwo Kayen hen bij Emen. Na sa kibi ayé bôo wori bi wo hen aɲa Emen na ré bôri mega kwoni wôj derôre hen men, ôbi na ré gey sarga wori hen, aɲ gel na wo Abêl ré dé tiri a men. Na sa kibi ayé bôo aɲa Abêl na ré ma ca hari kôba, kwôli anɲa ôbi na li hen ré ôm bap kemnéj hen.

⁵ Na sa kibi ayé bôo aɲa Emen né ay Ênôk tu geɲ ôrij derômarañ a, díba, ôbi ma ré. Kwôni hô gili ré nij wôsa Emen na ayri ôrij ligiri a. Aɲ lip bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Ênôk na dé tu Emen tumô dem aɲa ôbi na ré ayri ôrij derômarañ a hen tô.» ⁶ Iyôŋ ba, na sa kibi ayé bôo dem aɲa kwôni ré déj tu Emen. Iyôŋ ba, hena kwôni wo ré era ligi Emen ba, ôbi bi bôri sari a mega wo Emen ré mô ya men, bi ôbi hôn mega wo Emen ré tô kibri sa ka wogeri hen a men.

⁷ Na sa kibi ayé bôo aɲa Nowé ré toyij yêgê wo Emen yêge maari gengij sa anɲa a era hen ka kwôni gel ré tô hen. Ôbi ay kwôlo Emen kôli hen mega kwôlê wôj déj iyôŋ né aɲa ôbi ré lip bato wo dami mega wo Emen kôli hen iyôŋ. Aɲ ôbi gôlij nap yiri men, nap bijé ka bô iyêre tori a men. Aɲ na hen iyôŋ aɲa anɲa Nowé na li hen ré gel wo bijé ka sa terare a na ré li anɲa habij. Aɲ sa kibi ayé bôo wori bi wo hen aɲa Emen né bôri mega kwôni wôj derôre tiri a hen.

⁸ Na sa kibi ayé bôo aɲa *Abraham ré bij kwôlê sa uwôgê wo Emen uwôgeri a aɲ henap ôrij sa iyêre to Emen genge díré biri hen. Aɲ ôbi hena ô iyôŋ a tôj mera díba, hôn sa iyêre hende to hen tumô ré a men. ⁹ Na sa kibi ayé bôo wori bi wo hen aɲa ôbi ré môrij mega kerga iyôŋ sa iyêre to Emen na genge díré biri hen. Ôbi mô na bô iyêre to bay li nap bargay hen. Bay môrji nap si Isak nap Jakwôb ka Emen na genge díré biji sa iyêre hende to hen men. ¹⁰ Abraham li hen iyôŋ wôsa ôbi bi bôri na sa iyêre to tôre díj iyêre dô men, Emen a na ôbi gengere men, ôbi nap yiri a na ôbi déére a men.

¹¹ Na sa kibi ayé bôo aɲa Abraham ré uwônij geré yêj kema nap halêri hen bi wo tamni Sara kôba, yê wori na nap men, hende na haal nij a men hen. Ôbi hôn wo kwo ré genge díré biri kema hen na, ré kelê

10:30 10: 30 Détéronôm 32: 35

10:30 10: 30 Détéronôm 32: 36

10:37 10: 37 Esay 26: 20, Habakuk 2: 3

10:38 10: 38 Habakuk 2: 4

11:3 11: 3 Dé tô are 1: 3, Kurôj kibé 33: 6-9

11:4 11: 4 Dé tô are 4: 3-10

11:5

11: 5 Dé tô are 5: 24

11:7 11: 7 Dé tô are 6: 13-22

11:9 11: 9 Dé tô are 12: 1-5, 23: 4, 35: 12,27

11:11 11:

11 Dé tô are 18: 11-14, 21: 2

kwôlê woŋ benare ré. ¹² Ôbi a, naŋ geré wo gawra wo pôn wo na yi mega temay gawra iyôn hen aŋa tô môŋ wo gawré ré bja môŋ têbêŋne to derômaran a iyôn hen men, môŋ hal wo kibi cér a wo kwôni nêmen deŋsé ré hen a men.

¹³ Gawré bay ka nana kôl kwôliji hen na, na bi bôrji sa Emen yôôd kwôy wo bay maŋ. Are bay ka Emen na ayiŋ tôri hen na, bay uwôn né, niŋba, bay hôn wo aririŋ ré liŋ aŋ bay li yi deré wô sarji men, bay kôl iyôn ba: «Niŋba kergê men, iyére toni naŋ sa terare a nà a men.» ¹⁴ Gawré bay ka kôl kwôlê bi wo iyôŋgi hen na, gel tu wolé wo bay ré woge na sa iyére to ré yi toji. ¹⁵ Men, gel wo bay ré erem sa iyére to bay na hen aŋ ya hen ré a men. Hen aŋa bay hen aŋ ré erem sa iyére to bay hen aŋ ya hen na, bay hen aŋ ré upé geré bilij hôrjiŋ ya. ¹⁶ Niŋba, tiri wori ba, bay woge na sa iyére to dê to bay hen aŋ ya hen. Sa iyére hende to hen na, na derômaran. Ôbi a, hena bay ré uwôge Emen «Emen» woji kôba, tayre ré diri ré hen wôsa ôbi nan sa iyére wô biji ya a men.

¹⁷ Na sa kibi ayê bôô aŋa Abraham na ré ay kemari Isak diré liŋ sarga kirija Emen na seliŋ bôri hen. Ôbi na ay kemari bi wo pôn nêŋ hen diré liŋ sarga bi wo na kemari bi wo hen aŋa Emen na ay tôri biri ¹⁸ kôli iyôn ba: «Na naŋ kemam Isak aŋa kwôŋgêŋ ré kwônê mega wo na en gengiŋ hen iyôn.» ¹⁹ Niŋba, Abraham hôn mega wo Emen ré ôriŋ naŋ néé wo ré lê aŋ Isak ré jê sé kamŋé. Na hen iyôn a, ré yi mega wo Isak na ré ma aŋ ré ji si kamŋé iyôn.

²⁰ Na sa kibi ayê bôô aŋa Isak ré tôriŋ kibri sa si Jakwôb naŋ Esawu aŋ ôbi hôn mega wo teré kibi bi wo hen na ariri ré sa liŋ.

²¹ Na sa kibi ayê bôô aŋa Jakwôb kirija baa da wo da ma na, ôbi tô kibri sa kam Josêp ka wôô hen men, ôbi gere yiri naŋ kwore wori aŋ ayiŋ kibi Emen.

²² Na sa kibi ayê bôô aŋa Josêp kirija ré baa da wo da ma na, kôl kwôli sé wo kam *Israyêl a séŋ Ejipt a men, gengeji anga bay ré sa liŋ naŋ ibéri wulê wo diré ma a men.

²³ Kwo iba *Moyis naŋ yori kôba, na sa kibi ayê bôô woji aŋa kirija bay yêŋ Moyis na, bay uwôbiri li geseéré subu wôsa bay bô

manare to kemarji menba, bay hariŋ tôô to kelma ay hen né kwôy.

²⁴ Na sa kibi ayê bôô aŋa kirija Moyis ré yiŋ kwo iyêri na, ré kaŋ bi bay ré uwôgeri kema môni Parawôn wo na kelma wo Ejipt hen. ²⁵ Aŋ ôbi gey geliŋ gusiŋ naŋ biŋé ka Emen dîba, diré meré naŋ yi deré wo haw hen mera bô têriŋ a ré. ²⁶ Ôbi gey bi biŋé ré kaŋni mega bay ré sa kaŋiŋ *Krist, kwo Emen dôri hen, hen iyôn na ré dô dê ari upé ka sa iyé Ejipt a kêm wôsa ôbi dî tiri na sa angaŋ têbê sa kôbi ka a era hen a dî.

²⁷ Na sa kibi ayê bôô wori aŋa Moyis na ré séŋ sa iyé Ejipt a dîba, na hariŋ bô taré wo kelma Parawôn ré men, ôbi debu sa têri a mega wo ôbi ré gel Emen wo kwôni gili sa pôn né hen iyôn. ²⁸ Na sa kibi ayê bôô bi aŋa ôbi ré dî tô lê geseéré wo bay uwôgeri Pak hen men, ôbi kôli bi bay ré tal kwôbri lari a kibi geré aŋ bi mana wo temare ré duu kamré kaŋ kalmare ka Israyêl ré niŋ.

²⁹ Na sa kibi ayê bôô aŋa kam Israyêl ré dayji cér wo bay uwôgeri cér wo séy hen mega kirija ka hay iyôn menba, kamaŋ ka Ejipt gey ciré lê hen iyôn men, menba, cér bi wo hen pôrji kêm.

³⁰ Na sa kibi ayê bôô woji bi wo hen aŋa haba woŋ gerem wo sa Jériko ré tiŋ kirija kam Israyêl tor sari kwôy wulê jurgem hen. ³¹ Na sa kibi ayê bôô aŋa Rahab hende yiŋ yinare toŋ têriŋ ré ma naŋ bay kaŋé Emen né wôsa hende na fu biŋé ka Israyêl ka na naŋla sa kôbe kirija hen yere a naŋ yi deré.

³² Na ba na kwôli mi a ené kelê sôn ba? Na wo ené uwôn tulmô kirij dê ba, ené kelê kwôli si Jédéyôn, Barak, Samsôn, Jepté, Dabid, Samiyêl naŋ bay kibi Emen kêm. ³³ Na sa kibi ayê bôô woji aŋa bay ré bôy kumbul naŋ sa iyére iyére men, bay li angaŋ derôre tu Emen a men, bay uwôn anga Emen na genge diré biji hen a men. Bay fu kibi kwo men, ³⁴ bay bare néé wo tare men, kirija bay ca deréji ré yebere to dami kôba, bay ge gôl men, bay na iya niŋba, uwôn néé lew men, kibi kumbul a ba, bay na imŋé men, bay bôy kumbul sa asgarŋé ka sa iyére to dangi a a men. ³⁵ Na sa kibi ayê bôô aŋa yébé ré hô geliŋ biŋé kaŋi ka na ma hen ji si kamŋé. Biŋé ka dangi kwôni bay geliŋ gusiŋ tu temare a aŋ bi bay ré dêŋ ayê bôô woji, niŋba, bay dêbe sa têrji a kwôy wô sa jiŋ siŋ

11:12 11: 12 Dé tô are 22: 17 **11:13** 11: 13 Dé tô are 23: 4, 1 Kronik 29: 15, Kurôn kibé 39: 13 **11:18** 11: 18 Dé tô are 21: 12, 22: 1-14 **11:20** 11: 20 Dé tô are 27: 27-29,39-40 **11:21** 11: 21 Dé tô are 48: 1-20, 47: 31
11:22 11: 22 Dé tô are 50: 24-25, Sé nô 13: 19 **11:23** 11: 23 Sé nô 2: 2, 1: 22 **11:24** 11: 24 Sé nô 2: 10-12
11:27 11: 27 Sé nô 2: 11-15 **11:28** 11: 28 Sé nô 12: 21-30 **11:29** 11: 29 Sé nô 14: 21-31 **11:30** 11: 30
Josuwé 6: 12-21 **11:31** 11: 31 Josuwé 6: 22-25, 2: 1-21 **11:32** 11: 32 Bay jeré kwôlê 6 - 7, 4 - 5, 13 - 16, 11 - 12,
1 Samuyêl 16: 1, 1 Kilmé 2: 11, 1 Samuyêl 1: 1 - 25: 1 **11:33** 11: 33 Daniyêl 6 **11:34** 11: 34 Daniyêl 3: 1-30
11:35 11: 35 1 Kilmé 17: 17-24, 2 Kilmé 4: 18-37

kampnê wô môrijn bô derê a men. ³⁶ Bijné ka pôni bay tiréji men, bay sêji nap sera men, harêji nap ganji musure men, bay biji danggay a a men.

³⁷ Bijné ka pôni bay gôbeji duu ré keram men, ka pôni bay karji derôre a wôd men, ka pôni bay derji ré yebere to dami men, ka pôni kayrê nap kirijn kirijn men, bay harê na wumne men, na bay nimré men, bay gelji gusijn damaj a men. ³⁸ Sa terare nà ná, dôd ba, bay henañ ré merê ya ré wôsa bay na bijné kap bay bôd pôn ka dôri. Bay kayrê erê bô kalmê men, sa keram a men, yêré bô iyom keram men, bô iyom a a men.

³⁹ Na sa kibi ayê bôd woji apa gawré bay ka kêm hen ré déj tu Emen hen, nijba, anja Emen na genge dirê bijn bijné kari hen na, bay gel nap tirji ré tô. ⁴⁰ Wôsa Emen na erem sa anja dô dfe aj wô sarna aj ôbi na gey bi bay ré uwôn are bay ka kêm hen piniji ré.

12

Ibarna Emen

¹ Bijné bay ka kêm ka na bi bôrji sa Emen a ka nana toy kwôlijji hen na, bay méréna ta wô geléna geré. Iyôn ba, na déngge aj yôd anja néey ka jeréna erê tumô hen men, têrijn to gabéna tôj lew hen aj, na geréngge gere to Emen gey nana ge hen dîba, na merênéngge tô a ré. ² Na déngge turna yi sa Jésus a wôsa ôbi a na ôbi dé tô ayê bôd wona men, ôbi deré kebre a men hen. Ôbi ay yiri bi bay diiri aj bééri sa gurô tagelê dîba, dî tay temare to iyôngi hende to hen diri ré. Wôsa ôbi erem sa yi derê wo Emen ré sa biri a hen dî. Aj haw hen ôbi mô sa kôbi Emen woñ gusurô a bô emê iyére tori a.

³ Erméngge sa gelé wo bay têrijn na gelijn Jésus gusijn men, ken erem sa beré wo ôbi bu bôri iyére perê gusijn hende to bay gili hen aj bi bôrjge ré mênijn kwôy wo ken dfej gere tonje ré. ⁴ Wôsa kumbul wo ken li nap têrijn hen na, ken li kwôy map kibé ré tô. Iyôn ba, ken bi bôrjge mène ré. ⁵ Na ken gôrbijn sa ibiyare to Emen na dôbêna bôrna môñ kamni iyôn hen ba? Ôbi na kôl iyôn ba:

«Keman, kirijna Kelma halem ba, ju erem sara, a hena ôbi ré nayem ba, ju dî bôm mênê ré a men.

⁶ Wôsa Kelma hal na kwôni wo ôbi geyri men, ôbi sé na kwo ôbi bôri môñ kemari iyôn hen men.»

⁷ Beréngge bôrjge tô gusijn hende to ken gelijn hen, wôsa Emen haléngge na bô a hen men, na perê gusijn hende to hen a dema Emen ré beréngge môñ kamni iyôn men. A hen ba, kema wo ibari ba haléri hen ya ba? ⁸ Emen hal kamni kêm na hen iyôn hende to hen. A hen apa ôbi ré haléngge ré na, ken yi môñ lamnañé iyôn dîba, kena kamni ré. ⁹ Na erem sa balérna kap imjê ka sa terare a nà ka haléna menba, nana kemnañ tiniji hen ba, Ibarna wo derômaraj a dema nana dôbê sarna biri ré ba? A hena nana biri kwôlê na, naa merê to geñ nap kununa. ¹⁰ Balérna kap imjê ka sa terare a nà ná, bay haléna na kirijna nana baj kamrê hena bay ré bô mega wo ré dô, nijba, Ibarna wo derômaraj na, haléna na wô derê wona aj bi nana yijn nap jengêrna môñ kwori iyôn men. ¹¹ Kirijna bay haléna na, tumô ba nana bô mega wo anjañ gusijn iyôn dîba, yi derê nap bô a nijba, wulé wo gusijn hende to hen kô nij na, kwôni wo na gelijn gusijn hende to hen na, bôri a jali men, jé léri a yé kwon derôre a men.

Ayé tôd nap yêgê maa

¹² Yênen, iyôn ba, ken bu bôrjge iyére ken ôrijn tumô dîba, ken dî bôrjge mène ré. ¹³ Bi jé lêrengge yi kwon derôre aj bi kené iya ré, nijba, bi kené yijn ka néerji ya hen dî.

¹⁴ Maséngge bi bô jalê ré yi perêngge a nap bijné kêm men, ken mase bi ken yi bijné ka yi nap jengêrji tumô Emen a. A hena kwôni wo ré yi nap jengêri ré na, ôbi a gelé tu Kelma ré kwôy. ¹⁵ Déngge tu melênê sa yerngge a bi kwôni dfej bô derê wo Emen né men, ken dî tu melênê sa yerngge a bi kwôni yi môñ gurô wo daj iyôn né, wôsa kwôni bi wo iyôngi hen na, a mênê megêri. ¹⁶ Déngge tu melênê sa yerngge bi kwôni yi ôbi yijnare toñ têrijn ré men, bi yi ôbi kapê anja Emen mega wo Esawu na kanijn aj na ayijn suriyare tori bijn ôbi cégeri aj ençijn anjañ emê hen iyôn né. ¹⁷ Cêgê, kirijna ôbi gey uné terê kibi wo ibari menba, bay jôri. Ôbi uwôlji nap cémé a tiri a, nijba, kwôni nêm lê ani ré nij.

¹⁸ Henéngge mega wo kirijn ka kené dfebjn ya tumô Emen a hen na, ré yi mega sa keram wo kam *Israyêl na dîbijn ya tumô hen iyôn né. Keram bi wo hen na, na anja já hebê nap kôm men, tare na enge ya men, kirijn na yi dilemne dîba, kirijn ka perañji na nap men, kal na ge nap nééri men, ¹⁹ burujju na ôm men, tôd kwôni

kôba, na òm a men. An tòò kwòni bi wo bay toy hen na, harê liji an bay uwòljin Emen bi òbi nan yiri ré kòlji kwòlê ré nij. ²⁰ Wòsa kwòlo òbi kòlji hen na, na kwòlo dè sarji. Òbi kòlji iyònj ba: «Bi kwòni hebe keram wo yi hen né. Hena ré na lari a hebéri kôba, ken gòbri duu nan keram.» ²¹ Are bay ka kêm ka bay gel hen na, liji harê daman. An *Moyis kôba, kòl iyònj ba: «Harê lèn daman men, en wuré a men.»

²² Nijba, kwongge kenbay ba, na hen iyònj né, wòsa ken uso òbi nan keram wo Sijnò men, nan sa iyé Emen wòj òbi meré tu gèj hen a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalèm to deròmarañ a nan kwòné mané kare ka gòljin dènsé hen. ²³ Ken era òbi nan kwòné bijné ka li yi deré hen men, bijné bay ka hen na, yi mega yé kalmare ka Emen iyònj ka hiniji dfin bô magtubu a deròmarañ a men, ken era òbi ligi Emen wòj òbi jeré kwòlê sa bijné a kêm hen men, ken era òbi ligi tini bijné ka ca kap deròre ceréd yòd hen a men. ²⁴ Men, ken era ligi Jésu a wo òbi deré gawré nan Emen wò bijnare to kòrbi hen men, ken era òbi nan kwòbriri wo bijn tònj wo gel na anja dòri dè ka kwòbri Abèl hen*.

²⁵ Iyònj ba, ken òbi tu melêné sa yernge a òbi, ken kap toyé kibi kwo iyélèngge kwòlê hen né. Tumò ba, bijné na kap toyé kibi kwòni wo na yéga marji sa terare a na hen. Na hen iyònj anja bay na ré gelijn gusijn hen. Nabay ka nana toy tòò Jésu wo hena deròmarañ a hen anja nana kapni na, nabay kôba naa gelijn gusijn men. ²⁶ Òbi wo tumò na iyélè an terare na yebagijn hen na, haw hen ay tóri kòl iyònj ba: «Tèè pòn a sònj na lê sa terare a yebagijn. Na sa terare punu a yebagijn mera ré, nijba, deròmarañ kôba, a yebagijn a men.» ²⁷ Kwòlo òbi kòl ré tèè pòn a sònj hen na, geléna wo na are kêm ka òbi na òbi hen na, ré wuré an ré nanèji a men. An bi anja nèm wuré ré hen a ré meré.

²⁸ Iyònj ba, na linge Emen dosé wòsa òbi béna emé iyére to wuré ré hen, men, naa gel yi deré wona bi wo hen heramijniri nan geré wo dé tiri hen men, na ayéngge kibri men, na bingeri kwòlê a men. ²⁹ Wòsa Emen wona na, yi mój tare toj hendi mènè kirijn iyònj.

13

Hal wo dòrij Emen

¹ Kenbay bijné ka Emen na, dò wo ken perijn yernge hen iyònj tumò tumò.

² Beréngge kergè yernge a òbi, ken gòrbijn né wòsa ka pòni ka na li hen iyònj na, bay na bu *mané ka deròmarañ a yirji a hen nijba, bay na hòn né. ³ Erméngge sa bijné ka yi danggay a mój ré na kenbay a yé ré danggay a iyònj men, ken erem sa ka gelijn gusijn a mój ré na kenbay a ré gelijn gusijn iyònj men.

⁴ Kwòlo gengijn sa engé yi na, bèngge kwòlê sara. Bi gawré tò kwòrnare yijnji yijnare toj iyònj a tònj hen né, wòsa Emen a sa jeré kwòlê sa bay lére tèrij hende to iyòngi hen men, òbi a sa jeré kwòlê sa bay wogé yébé megèrji hen a men.

⁵ Bi gursu geléngge gusijn né men, anja dè ka ken òrij hen na, bi nèm hen iyònj wòsa Emen kòl iyònj ba: «Na deré kòben déngge an ré kwòy.» ⁶ Na òbi á, tórna ré nèrèna menba, naa kelé iyònj ba:

«Kelma a lê nan en iyònj ba, na harij na mi sònj ba?»

Men, na mi gawra ré lèn ba?»

⁷ Erméngge sa bay deré tumòrnge ka tumò ka na uléngge bére kwòlo Emen hen men, erméngge sa jé léreji a men, sa temare to bay uwònj a men. Iyònj ba, ken bi bòrnge sa Emen a mega wo bay kôba, na bijn bòrji sa Emen a hen iyònj men. ⁸ Na Jésu Krist bi wo hen a na òbi gòljin nan na henañ men, kemnènj men, kiya a men òbi, òbi bilijn né. ⁹ Déngge tu melêné sa yernge a wò wo bijné ka pòni maa laméngge nan gelé anjaji ka gay gay ka bijn nan kana ré hen. Toyéngge kwòlo bay kòl hen né wòsa na bô deré wo Emen a bijn gawra néé òbi, na lê tòò to gengijn sa anjan emé hen ré. Dò wo ken hòn hen iyònj hende to hen. Bijné ka li tòò to gengijn sa anjan emé hen na, tòò hende to hen li nan ci ré kwòy.

¹⁰ Bay bé kwòbe ka Jubné kap bay lé sarga bô iyére toj bargay hen na, bay nèm emé anjan sarga ka yi kini bé kwòbe wona hen né. ¹¹ *Dami wo damné kap bay bé kwòbe wo Jubné li sarga bijn Emen bi òbi ré dfin bóri jal sa tèrij lé gawré a. Òbi ò kirijn ka Emen òbij ya hen nan kwòbri lari ka bay duu hen kòbriji a. Nijba, wanayriji ba, bay òrij wolé nan iyére ò woyé an. ¹² Na hen iyònj a Jésu kôba, bay ré òrij nan òbi wolé nan iyére wò deréri men hen. An kwòbriri bijn tònj wò dòrij tèrij to bijné. ¹³ Iyònj ba, na séngge eréngge ligiri a wolé yan an bi bijné tòrnèna nan òbi. ¹⁴ Wòsa sa iyére tona toj tiri nan sa terare a tònj na, nijba, nana bi bórna na sa iyére to deròmarañ to naa sa é

12:20 12: 20 Sé hó 19: 12,13, Détéronóm 5: 23-25 **12:21** 12: 21 Détéronóm 9: 19 * **12:24** 12: 24 Kwòbri Abèl ba, gel na bare nijba, kwòbri Jésu ba, gel na gelé. **12:26** 12: 26 Ajé 2: 6 **12:29** 12: 29 Détéronóm 4: 24

13:2 13: 2 Dé tó are 18: 1-8, 19: 1-3 **13:5** 13: 5 Détéronóm 31: 6,8, Dé tó are 28: 15, Josuwé 1: 5, 1 Kronik 28: 20 **13:6** 13: 6 Kurón kibé 118: 6 **13:11** 13: 11 Lèbitik 16: 27, Kwòné bijné 12: 14-15

merê naɲ kununa yôd hen. ¹⁵ Iyôɲ ba, na heramêɲge Emen yôd sa kibi aɲga Jésu na li hen. Heramê wo nana herameri hen na, yi mega sarga wo nana li biri iyôɲ. Na hen iyôɲ aɲa kwôlo si kebrena ba, bi heramêri kwôy kwôy wôsa nana kôl ôbi ré na Kelma. ¹⁶ Liɲge naɲ yerɲge men, ari upérɲge kôba, ken biɲ megêrɲge dê men. Gôrbɲge kwôlê bi wo hen né pa pa, wôsa na ari lê bay ka hen iyôɲgi hen a na sarga wo dé tu Emen.

¹⁷ Biɲge bay derê tumôrɲge kwôlê men, ken dôbe sarɲge biji a men. Wôsa bay a na bay berê sarɲge men, tôre to cêgê ba, na bay a kôliɲ Emen wô berê wo bay na bôriɲ sarɲge hen a men. A hena kené biji kwôlê na, bay a lê jé woji bi wo hen naɲ yi derê dîba, bay a ãarê ré. Wôsa hena bay ré ãare ba a lê naɲ ken né.

¹⁸ Uwôlêɲge Emen wô sarni kwôy kwôy wôsa nini hôn wo ani kani ka habiɲ ré naɲ ermé woni a niɲba, niné gey lê na aɲga dôri kwôy kwôy dî. ¹⁹ Men, en uwôlêɲge bi kené uwôl Emen ta ta bi ôbi ré ben geré bi ené hôriɲ upérɲge lew.

Kwôlê woɲ diriɲ kibi kwôlê

²⁰ Emen woɲ ôbi bô jalê na biɲ Kelma wona Jésu ji si kamɲê. Kelma wona Jésu na ôbi gemé gangê wo dami sa kibi sarga wo kwôbriri wo dî tô biɲare to naɲ kunu hen. ²¹ Bi Emen béɲge néérɲge ken liɲ bô geyé wori men, bi béna na li aɲga dé tiri a men naɲ néé wo Jésu Krist béna hen. Bi ayê kibi yi wô sari naɲ elê elê. *Amên, bi yi geliɲ hen iyôɲ.

Dosé to ôbi liji

²² Yênen, en li magtubu hende to hen béɲge dôbiɲ ibiyare bôrɲge a. Aɲ en uwôlêɲge bi kené uwôl tô bôrɲge aɲ kené toyiɲ kwôlê bi wo hen. Wôsa na kwôlo lôg seɲge dîba, na kwôlê wôni wo gaɲ né. ²³ En kelêɲge bi kené hôn mega wo yêna Timoté wo bay na ãiri uwôli danɲay a hen na, bay ré uwôli ta niɲ. Aɲ hena ôbi ré era upen cêd ba, wulê wo na erê gelêɲge ba, niɲa erê naɲ dî pôn.

²⁴ Liɲge bay derê tumôrɲge naɲ biɲé ka Emen kê m dosé. Yênerna ka Itali kôba, lêɲge dosé men.

²⁵ Bi bô derê wo Emen baa naɲ ken kê m.

Magtubu to Jak li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jak li hen

Magtubu to Jak li hen na, ôbi gelin ðiné ka Emen ka ô débé aṅ usuriṅ sa terare a na kêm hen aṅga bay ré li (Sapitre 1: 1). Bô magtubu hende to Jak li hen na, ôbi pô are gay gay gelin bay ayê bôô hal woji wo habiṅ perêrji a men, perê ðiné ka hôn Emen né hen a men. Bijné ka pôn kôl iyôṅ ba Jak na ré na yêni Jésus. Kwôlo Jak kôl bô magtubu tori a hen na, ôbi kôl kwo hen uwôl tôṅ, ôbi kôl kwo hen uwôl tôṅ mera ðiba, ôbi gel mawri mawri ré.

Sapitre 1: 2-8 na, Jak kôl na kwôli tu melênê tumô. Tu melênê bi wo hen na, hena na ligi Emen a aṅ kwôni wo gey upé ba, bi ré engeriri naṅ ayê bôô woṅ tiri.

Sapitre 1: 9-27 na, ôbi kôl na kwôli nimiré naṅ ari upé men, kwôli aṅgaṅ bô emê naṅ aṅgaṅ sélé kirin men, kwôli lê kwôlo Emen woṅ tiri wo gel yiri bô hal gawra hen.

Sapitre 2: 1-13 na, ôbi kôl naṅ néri kwôli derê tu wo yi perê bay ayê bôô a hen.

Sapitre 2: 14-26 na, ôbi kôl na kwôli mawi kwôlo bô magtubu to ôbi li hen.

Mawi kwôlê bi wo hen na, na iyeṅ a ayê bôô naṅ aṅgaṅ lê réé bijn pôn ba?

Sapitre 3: 1-12 na, ôbi pô aṅgaṅ gelé ka gay gay kôlin kwôli aṅga habiṅ ka kôli gawra li hen.

Sapitre 3: 13-18 na, ôbi hô kôl na kwôli tu melênê woṅ tiri hen.

Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 5:6 na, Jak nay ðiné ka li aṅ naṅare yi perê migêrji a men, ka li aṅga habiṅ ka sa terare a na men, ka bô yirji môṅ bay jerê kwôlê sa migêrji a iyôṅ men, ôbi kuriṅ upé bay upé ka bijn ðiné liji jé hen jé damaṅ niṅba, têbiji dô ré hen.

Sapitre 5: 7-20 wô deriṅ kibi kwôlê wori na, Jak kôl kwôli ulê bôô men, kwôli lêṅnê tô uwôlê Emen a men, kwôli halê yi wo Tunu gel geréri hen a men.

Magtubu hende to Jak li bijn bay ayê bôô hen na, na kwôlo sél. Na bê bôô sa Kwôlo Dôri wo Jésus a mera ré, niṅba, bi ayê bôô gel yiri bô hal wona a, wôsa ayê bôô wo ariri liṅ sara ré ná, na ayê bôô wo ma.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi *Jak mana wo Emen naṅ kwo Kelma wona Jésus Krist a lê magtubu hende to hen. En lêṅge kenbay bay ayê bôô ka perê tô môṅ wo *Israyêl ka môj kibi wôô ka usuriṅ sa terare a na kêm hen dosé.

Bijné ka bi bôrji sa Emen a hen na, na bay a ôbi ré gelji tu melênê

² Yênen, lêṅge yi derê damaṅ sa aṅgaṅ gusiṅ ka gay gay ka lêṅge hen. ³ Hena kené bi bôrṅge sa Emen kwôy kwôy aṅ ken ðu bôrṅge iyêre sa gusiṅ to lêṅge hen na, na ôbi a, ulê bôô woṅge ré erê tumô tumô hen. ⁴ Berêṅge iyêre hen iyôṅ kwôy ken deriṅ kibri aṅ ken yin ðiné ka jé lêreji dô dô jéd men, bi ani kani ka dôri ré naṅêṅge ré a men.

⁵ Hena kwôni perêṅge a hen a tu melênê ré naṅni na, bi ôbi uwôlin Emen aṅ ôbi a biri, wôsa ôbi na Emen woṅ ôbi bijn ðiné are naṅ bôô pôn men, nayji wô sarji ré a men. ⁶ Hena kwôni ré uwôlin Emen ani na, bi ôbi hôn mega wo Emen né biri are bay ka hen. Hena ôbi ré gaanê na, ôbi yi môṅ mêu wo dami wo kal liri aṅ hebirin si na si na iyôṅ. ⁷ Kwôni bi wo iyôṅgi hen na, bi erem wô upé ani kôbi Kelma a ré. ⁸ Wôsa na kwôni wo ermê wori wôô wôô men, li ani naṅ bôô pôn né a men.

Kwôlo gengiṅ sa ari upé

⁹ Bi ôbi ayê bôô wo na ôbi nimiré hen hari kôba, bi li yi derê wôsa Emen biri aṅgaṅ cibré derômaran a. ¹⁰ Men, bi ôbi ayê bôô woṅ ôbi upé hen kôba, bi li yi derê wôsa Emen heraj naṅ ði tôṅ. Wôsa ôbi upé na, a naṅê môṅ béé gurô wo hay lew hen iyôṅ. ¹¹ Wôsa tare si berare kaṅ kaṅ aṅ hay béé gurô, ôbi heriṅ men, manayri kôba, mênin a men. Ôbi upé kôba, a naṅê perê ari upéri bay ka hen men, a ma tô geré gere wogiṅ upé bi wo hen a men.

Kwôlo gengiṅ sa gusiṅ naṅ aṅgaṅ sélé

¹² Kwôni wo ðu bôri iyêre sa gusiṅ to ôbi gelin a hen na, yiri a sa dôri wôsa kirija ôbi gel berê bôô wori iyêre hen iyôṅ niṅ na, Emen a sa têbri sa kôbri. Sa kôbi bi wo hen na, na gelê wo naṅ kwini wo ôbi na genge ðiré bijn ka geyri hen. ¹³ Hena ani ré lam kwôni ba, bi ôbi kôl iyôṅ ba: «Na Emen a sélen hen» ré, wôsa kwôni a nême lamê Emen bi ré li aṅga habiṅ né men, Emen bi kôba, a lamê kwôni ré a men. ¹⁴ Niṅba, hena nana lamijn ba, na doy aṅga habiṅ ka yi bôrna hen a wuréna ôriṅ a nana heriṅ bô boyre a hen. ¹⁵ Wôsa doy aṅga habiṅ bay ka yi bô gawra hen yê tériṅ menba, kirija tériṅ hende to hen liṅ dé dé niṅ na, yê temare men. ¹⁶ Yênen kapê, sa kwôlo hen a na, bi kwôni lamêṅge sara ré.

¹⁷ Na aṅga dôri kêm ka hena ligi Emen a, are bay ka hen na, hena na ligi Ibarna Emen woṅ ôbi dé tare men, geserê men, têbêṅne a men hen. Wôsa Emen na perange kirin na hen iyôṅ kwôy ðiba, ôbi a bilij môṅ tare iyôṅ aṅ déṅge bô dilemne a ré. ¹⁸ Na sa kibi kwôlê bi wo na tu kwôlê

hen a ôbi ré gôlij naŋ na naŋ bô geyé wori aŋ bi nana yi bay tumô arî dëri kêm hen.

Toyé kwôlé men, lê ariri men

¹⁹ Yënên kaŋê, ermênge sa kwôlo na kelê hen: bi i i kôba, dôbe maari lew toyij kwôlo megari kôl hen men, bi kôbe kwôlé dema ré kôl men, bi bôri tari lew lew ré a men. ²⁰ Wôsa hena bô kwôni ré tari na, ôbi a lê na anŋaŋ derôre ré tu Emen. ²¹ Men, ken dî tô lê anŋa a lê aŋ ka *kagemij naŋ habré wo yi bônŋe a hen aŋ, aŋ ken dôbe marŋge toyij kwôli wo yi môŋ kay cé iyôn bônŋe a hen, wôsa na ôbi a gôlij naŋ ken.

²² Berênge dô réba ma ka kelê yaŋ ba, ré na toyéri mera, niŋba, na lê ariri a men dem. Aŋ hena kené li hen iyôn ré na, ken ge na kay tô geré wo Emen a. ²³ Hena kwôni ré toy kwôlo Emen bi wo hen mera aŋ li ariri ré na, yi mega kwôni wo gel tini bô anŋaŋ gelé tunu a iyôn. ²⁴ Kirija ôbi gel tini hende to hen iyôn aŋ kurij ô ta niŋ na, ôbi hôn na ba, dîré geliŋ na iyeŋ ba, ba ôbi hôn né niŋ. ²⁵ Niŋba, hena kwôni ré cubu tiri tô tóô to Emen to dô ceré toŋ hendi deréri bô lemnare to têriŋ hen aŋ lêŋné tô a aŋ li ariri dîba, toy na toyé mera ré na, Emen a teré kibri sa jé lêêri a.

²⁶ Hena kwôni ré kôl dîré na kwo Emen aŋa ré gem kibri ré aŋ kôl kwôlo habij kwôy kwôy na, na ôbi benare men, lê kwôlo Emen wori bi wo hen kôba, na ani ré a men. ²⁷ Anŋa Ibarina Emen bô mega ka dôri men, lê kwôli woŋ tiri a men a nâ: lê naŋ kam tîŋaŋê naŋ yébé ka kwôŋpérji ma bô nimrére toji a men, jeré yi sa lê anŋa habij ka biŋné li sa terare a nâ a men.

2

Derênge tu kwôni ré wôsa tumô Emen a na, biŋé kêm némij

¹ Yënên, kenbay ka ken bi bônŋe sa Kelma wona Jêsu Krist wo bay ay kibri hen na, derênge tu kirij né. ² Kirij ka pôni a ba, gawré wôd a era kini dapare toŋge a menba, kwo pôni na ôbi upé tôbe bargay ka dôri men, dôbe gamanŋ kaŋ lôr kôbri a a men, menba, kwo danŋi na ôbi nimré tôba gerŋga bargay eraŋ men. ³ Menba, kwo pôni ba, ken liŋ kwo tôbe bargay ka dôri hen dosé naŋ bê kwôlé aŋ ken kôli iyôn ba: «Era, ju sa mô sa kalaŋ a nâ», menba, ken kôlij kwop ôbi nimré hen iyôn ba: «Jôbi ba, ju debe jan», réba «Ju mô kwan a terare a nâ.» ⁴ A hena kené li hen iyôn ba, ken dô na tu kirij men, ken jô na kwôlé a men naŋ ermé wo habij hen ré ba?

⁵ Yënên kaŋê, toyênge kwôlo na kelê hen: Emen cobe na bay nimré ka sa terare a nâ bi ré yi bay upé sa anŋa gengij sa bê bôd sa Emen aŋ ré sa ô môriŋ naŋ dî bô

emé iyére to ôbi na genge dîré biŋ ka geyri hen. ⁶ Niŋba, kenbay ken tiiré bay nimré. Aŋ na bay upé a na bay geliŋ turŋge gusij men, bay a na bay ôriŋ naŋ ken tumô bay jeré kwôlé a hen a men dî ré ba? ⁷ Men, na bay a na bay ménê hini Jêsu wo dôri wo ôm sarŋge a hen a men ré ba?

⁸ Hena kené bi kwôlé sa tóô to hena ligi Emen a to bay li bô magtubu tori a to kôl iyôn ba: «Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn» na, ken li dô. ⁹ Niŋba, hena kené dô tu kirij na, ken li na têriŋ hen men, kwôlé fu sarŋge men, wôsa ken dŋe sa tóô hende to hen. ¹⁰ Hena kwôni ré bi kwôlé sa tóô to hena ligi Emen a hen kêm aŋa ré dŋe sa to pôni pôn nêŋ mera na, ôbi mène na tô to baa hen kêm. ¹¹ Wôsa Emen kôl kwôni ré yiŋ naŋ tam megari ré men, na ôbi bi a hô kelé kwôni ré duu megari ré hen a men. A hena jeré yiŋ naŋ kwôni wo na kurôm ré réba tamnem ré aŋa jeré duu megam na, ju mène na tóô to Emen hende to hen. ¹² Henênge wo kwôlo kêm wo kené kôl hen men, are kêm ka kené li hen a men na, Emen né sa jeré kwôlé sarŋge a naŋ tóô to bénge ken mô sarŋge seŋge hen. ¹³ Hena kwôni ré na ôbi beré tu ja to megéri ré na, kirija Emen a sa jeré kwôlé sari a hen ba, ôbi a sa beré tu ja tori ré men, niŋba, kwop ôbi beré tu ja to megéri na, ôbi a hariŋ jeré kwôlé ré kwôy.

Ayé bôd wo lê ariri naŋ sara ba, yi mega ré na dëŋ iyôn

¹⁴ Yënên, hena kwôni ré kôl dîré bi bôri sa Emen a aŋa ré li ariri ré ba ayê bôd wori bi wo hen na dëŋ iyôn. Ayê bôd bi wo iyônŋi hen na, a gôlij naŋ dî ba? ¹⁵ Dô ré ba, yënem réba yêrem ré ôriŋ doy bargay ley, doŋ anŋaŋ emê ka naŋ wulê wulê ley, ¹⁶ aŋa kwôni perênge a hen ré kôli iyôn ba: «Ô naŋ bô jalé aŋ bi Emen bénge bargay naŋ anŋaŋ emê ka naŋ wulê wulê» aŋ hena jeré biri are bay ka naŋni hen né ba, a lê naŋ dî na iyeŋ ba? ¹⁷ Ayê bôd kôba, na hen iyôn hende to hen men. Wôsa hena kwôni ré bi bôri sa Emen a aŋa ré li ariri ré ba, ayê bôd wori bi wo hen yi mega ré ma iyôn.

¹⁸ Dô ré ba kwôni a kelé iyôn ba: «Jôbi ba, ju bi na bôm sa Emen a mera, a nôbi ba, en li ariri men.» Menba, na kôli iyôn ba: «Ju gelen ayê bôd wom wo ju li ariri ré hen men, nôbi kôba, na gelem ayê bôd wupé wo en li ariri hen men.» ¹⁹ Hena jeré hôn wo Emen ré na pôn nêŋ hari ba, dô. Wôsa tunu to habij kôba, hôn na hen iyôn a men, aŋa ré hariŋni kêm hen. ²⁰ Kubra, ju gey wo ené gelem mega wo ayê bôd wo ariri ré liŋ né ba, ré na dëŋ iyôn né ba? ²¹ Erména sa môyrena *Abraham a, na jé

lêri wo dôri aña ôbi na ré yij gawra woñ derôre tu Emen a wô ayê wo ôbi na ay kemari Isak dîré lij sarga bij Emen hen. ²² Ju hôn, bê bôo wori sa Emen men, lê ariri a men na, na anja pôn. Na sa kibi jê lêri aña ayê bôo wori ré dôrij dô jêd hen. ²³ Ôbi a, anja ré lij hen ré bij nap kwôlê wo na lij bô magtubu a kôl iyôñ ba: «Abraham ay bôri bij Emen aña Emen né bôôri mega kwôni woñ derôre sa kibi ayê bôo wori.» Men Emen uwôgeri melajni a men hen. ²⁴ Ôbi a kené henê wo lê jê sa ayê bôo a a Emen né bôrij gawra mega ôbi lê anja derôre dîba, na sa kibi ayê bôo pini mera ré.

²⁵ Mega wo Rahab hende wônijare toj têrij hen kôba, na sa kibi jê lêre wo dôri aña hende ré yij iyore toj derôre tu Emen hen wôsa hende ßu bay jê ka *Israyêl yere a añ uwôbeji kwôy wo hende biji sij gerij hen. ²⁶ Mega wo bul nap bô kurôñgi yi a ba, ôbi ma hen na, ayê bôo wo ariri lij nê kôba, ma na hen iyôñ men.

3

Nabay gawré na geméanje kebrena

¹ Yênen, bi doy yé bay gelijare ðijé are bi li ðijé kwône perérnje a hen né. Wôsa ken hôn, kwôlê wo bay a jeré sa ðijé bay ka hen a na, a iyêré damarj gôlij tô ðijé ka ba hen. ² Wôsa nabay kêm na, nana li habij nap geré wo gay gay. Hena kwôni wo ré iyêl kwôlê aña kwo habij ré nap bô a ba, ôbi na gawra wo dô dô jêd men, nê jiré yiri sa habré bij a men. ³ Mega wo nana dôbij henda arjim kibri a bi ré bêna kwôlê hen na, nana pôy na yiri kêm a men. ⁴ Erménje sa bato to damné hen. Bay damné haji nijba, kema anja póni dê iyôñ yi bô a ya wô kwôñnéji ôrij. A hena kal ré ge nap néeri gelij iyen kôba, bato ô na si kirij ka ôbi ayê gôone gey eré si ya hen dî. ⁵ Ôbi a, kôli gawra kôba, na anja dê iyôñ bô kayri a, menba, iyêl kwôlê wo dê sari.

Men, ken erem sa tare to dê iyôñ to kirij kirij a menba, enje dô bô gwôlê dêd dêd hen iyôñ. ⁶ Kôli gawra kôba, yi na mega tare hende to hen iyôñ men. Ôbi a na dampê habré wo yi yi gawra men, mêni a men. Men, ôbi yi dê iyôñ perê kam yerna wo kwôni a añ na ôbi bi wo hen a lê yi gawra *kagem hen men, ôbi yi mega tare to hena yi Sidan a añ mène kewi yi gawra iyôñ. ⁷ Wôsa gawra na, gôlij sa are kêm men, ôbi gôlij sa tanare to noni gay gay men, sa ciré ka gay gay hen men, sa kam tanare nap si kalaw ka gay gay hen men, gôlij sa kuyê nap tanare toj bô kam

a hen a men. ⁸ Nijba, kôlem na, gawra nê gôlij sari ré, wôsa ôbi na anja habij ka kwôni nê gôlij sarji ré ka wurarji a derem hen. ⁹ Na kôlena bi wo hen, a nana heramij Kelma wona wo na Ibarna hen men, na ôbi bi wo pôn hen a nana tômij gawré ka Emen dji gilij né dî hen a men. ¹⁰ Wôsa na kibi bi wo pôn hen, a heramê Emen men, na ôbi wo pôn hen a kôlij ðijé kwôlo habij a men hen. Nijba, yênen, bi kwôni li hen iyôñ ré. ¹¹ Sa pôn tu kam pôn ge ka lêri men, ka habij men ba? ¹² Yênen, sa pôn tôgôre yêré môlôñne men, tijador yêré tôgôre men ba? Mega wo tu kam kap dôre a geré kam ka lêri ré men hen iyôñ.

Tu melênê wo hena ligi Emen a men, kwo hena ligi gawré men

¹³ Perérnje a hen ba, i a na ôbi tu melênê men, ôbi henê are men ba? Hena kwôni bi wo iyôñgi hen ré ya ba, bi li anja dôri men, bi kalêri jal a men, dema ré gelé wo ôbi ré na ôbi tu melênê tô. ¹⁴ Hena kené li terbére nap migérnje men, ken woge deré wo gengij sarnje kenbay mera a men ba, ken di na dengôrnje ðej iyôñ men, ken kôl na kwôlê woñ benare a men. ¹⁵ Tu melênê bi wo iyôñgi hen na, na kwo hena na derômaranj a ré, nijba, na kwo sa terare a na men, na kwo gawré men, kwo Sidan a bé hen a men. ¹⁶ Wôsa kirij ka yôñ yôñ ka ðijé li terbére ya men, woge na deré woji mera a men na, na kirij ka kirij gusirij ya men, habré a wiinê kirij bay ka hen a men. ¹⁷ Nijba, tu melênê wo hena ligi Emen a na, yi gay. Kwôni wo na ôbi tu melênê wo iyôñgi bi wo hen na: tumô ba, ôbi sél men, bôri jal men, kalêri jal men, li sa iyêré ré men, bôri dô men, li anja dôri ka gay gay men, dô tu kwôni ré men, iyêl kwôlê kibri wôo wôo ré a men. ¹⁸ Bijé kap bay bô jalé ka bij migérji bô jalé na, yi mega wo ré ci kay anja dôri bô bô jalé woji ôbi wo hen, añ sarji ba, na lê anganj derôre tu Emen a.

4

Dénje tô anja sa terare a na añ, añ ken ô tô Emen

¹ Gederijare to ken gedererij men, napare to ken nayrij a men hen ba, tôrji hena na yôñ ba? Na doy anja habij ka yi bôrnje a hen a lê aña kené gererij men, ken nayrij a men hen né ba? ² Ken li tu bôriyare sa are a, nijba, ken uwôn né, na ôbi á, kené kena derij megérnje hen. Men, ken li terbére sa are a, nijba, ken nê upé ré, na ôbi á, kené nayrij men, kené geririj yernje a men hen. Anja ken ôrij doyriji hen ná, ken uwôn né

wôsa ken uwôlij Emen né. ³ A hena kené uwôlij Emen are kôba, ken uwôj né wôsa ken uwôli nap ermé wo habij hen wôsa ken uwôl na wô tu bôriyare to lêngge hen mera. ⁴ Kenbay ka ken dëbe sa têngge a ré hen, ken hôn mega wo hena kwôni ré gey anga sa terare a nà ba, ré na ôbi bayi Emen iyôj né ba? Men, kwôni wo gey erê tô anga sa terare a nà na, a yé ôbi bayi Emen. ⁵ Ken erem mega wo kwôlo lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôj ba: «Emen li terbére sa Tunu to ôbi béna hen.» Hen ba, ken bô mega wo ré na kwôlo beray ba? ⁶ Menba, ôbi hô li derê daman nap na a men. Wôsa lijn bô magtubu a kôl iyôj ba: «Emen kap bay uwôyré yi, nijba, ôbi tô kibri sa bay dôbé sa hen dî.» ⁷ Iyôj ba, ken dôbe sarngge bij Emen kwôlé. Debijge Sidan iyêre menba, ôbi a geréngge. ⁸ Eranje dâ ligi Emen a menba, ôbi kôba, a dôré dâ legerenge a men. Kenbay bay térij hô hebéngge yi térij ré nij. Men, kenbay kap bay kelé kwôlé kebrenge wôô wôô hen kôba, ken dî ermé wonge yi kirij pôn yôd a men. ⁹ Bi turngge li ja wô kibi térij lèrenge men, sôméngge men, baréngge men, bi ayé wonge belij sômé men, bi yi deré wonge bilij tu ja a men. ¹⁰ Dôbéngge sarngge bij Emen a ap ôbi a bé ka yé ka damné tiri a.

Lijge jôm peréngge a ré

¹¹ Yènèn, séngge tórngge ken kôlij kwôlo habij né. Hena kwôni ré jô kwôlé sa yéni a réba liri jôm men na, ôbi kôl na kwôlo habij gengij sa tôô men, jô na kwôlé sara hen a men. A hena kwôni ré jô kwôlé sa tôô na, ôbi bure kwôlé ré. ¹² Iyôj ba, na Emen pôn nêj a na ôbi béere tôô men, ôbi a na ôbi jeré kwôlé a men. Men, ôbi pôn nêj a na ôbi gôlij nap kirij men, ôbi méné kirij a men. Jôbi ba, ju na i apa jeré jô kwôlé sa megém hen ba?

Yéngge bay uwôyré yi ré

¹³ Dôbéngge marngge dô ken toyij kwôlo na kelé hen. Kenbay ka ken kôl iyôj ba: «Kemmêj réba kiyâ nijâ erê sa iyêre to hen a, nijâ erê merê ya lê elé pôn wô lê jengga wogij gursu.» ¹⁴ Ken hôn anga kiyâ a sa hen né ap ken yi môj kirij ka geri ka ge ap sem iyôj menba, nap mera hen iyôj. ¹⁵ Dôd wori ba, ré kené kelé iyôj ba: «Hena Emen né gey bi niné mô baa sa terare a nà baa ya tô na, nijâ lê anga na, anga hen.» ¹⁶ Wo kené kôl hen iyôj ba, ken kap, ap ken uwôyré yerngge men, ken di dengôrngge a men hen iyôj na, na anga dô ré. ¹⁷ Iyôj ba, hena kwôni ré hôn anga dôri ka ôbi ré lê apa ré li ré na, ôbi li térij.

5

Kwôlo gengij sa bay uné

¹ Kenbay bay uné, dôbéngge marngge dô ken toyij kwôlo na kelé hen. Karéngge kula men, sôméngge a men wô bô emé wo gay gay wo a sa sarngge a hen. ² Wôsa ari uné kanje uyé men, téere ôm bargay kanje kebré men, ³ lôr nap gursu tongge bu kaar ap na kaar bi wo hen a uléngge kwôlé sarngge a men, a méné yerngge mega wo tare a ré uwoyé iyôj men. Wulê wo haw hen na, sa terare baa dâ wo a keré nij menba, ken dayré ari uné a a ka lijn iyéj ba? ⁴ Bijé ka waléngge kaw kanje hen kôba, ken tēbeji sa kôbriji ré ap bay bar daman men, sômé wôj ôm kwôy kurij ma Kelma Emen wôj ôbi néé hen, ap ôbi toy tórji. ⁵ Sa terare a nà ba ken mô bô deré men, ken li anga bôrngge gey men, ken ôm dô uwoderij mega lari ka bay abe wô deré iyôj men. ⁶ Kwôni wôj ôbi lê are derôre hen kôba, na ken ðiri nap kwôlé ap ken diiri, nijba, ôbi debéngge iyêre ré.

Uléngge bôrngge sa gusij to ken gelij a hen

⁷ Yènèn, hen iyôj hari kôba, ken uwôl bôrngge kwôy jéj kirij ka Kelma wona Jésu Krist a herap. Erméngge sa ôbi yagé a ken gel ôbi uwôl bôri gemij anga dôri ka terare ré biri ayij tôri masemne a kwôy kibi kelané a. ⁸ Kenbay kôba, ken uwôl bôrngge hen iyôj men. Beréngge bôrngge iyêre wôsa Wulê wo Kelma wona a herap hen baa dâ nij.

⁹ Yènèn, bi baré kwôlé yi peréngge a ré, ap bi Emen kôba, ré jô kwôlé sarngge a ré men. Wôsa kwo a jeré kwôlé sarna hen dëbu kibi geré nij. ¹⁰ Yènèn, erméngge sa bay kibi Emen ka na kôl kwôlé nap hini Emen hen. Bay na gelij gusij daman, nijba, bay na uwôl bôrji men. Kenbay kôba, ken uwôl bôrngge mega bay hen iyôj men. ¹¹ Ap nana kôl iyôj ba: «Yi deré yi wô sa bijé bay ka bu bôrji iyêre sa gusij to bay gelji a hen.» Men ken toy kwôli ulé bôô wo Jôb men, kwôli anga Emen li nap dî céngé a men. Wôsa Kelma hô tu ja to bijé men, ôbi tô kibri sarji a a men.

¹² Yènèn, kwôlo na kelé hen na, na kwôlo dami. Deséngge yerngge nap derômaran ré men, nap sa terare ré men, nap ani kani ka dangji ré a men. Hena ré na tiri ba, na tiri men, hena ré na tiri ré ba, na tiri ré men. Keléngge hen iyôj wô wo Emen maa jeré kwôlé sarngge a.

¹³ Hena kwôni peréngge a hen ré mô bô gusij a ba, bi uwôl Emen. Hena kwôni peréngge a ré mô bô yi deré ba, bi kebe kurôj heramij Emen. ¹⁴ Hena kwôni

perêŋge a ré ômîŋ ba, bi jé uwôga surŋê ka églis bi bay sa uwôl Emen wô sari men, bi bay bu sari naŋ weŋ a men naŋ hini Kelma Jêsu. ¹⁵ Hena bay ré uwôl Emen aŋ bi bôrji sari a na, ôbi a berarêri men, a beré kôbri ta a men. Hena ôbi na ré li têriŋ tôni kôba, Emen a dé bôri jalê sari a a men. ¹⁶ Iyôŋ ba, na i i kôba, dô tô têriŋ tori biŋ megari men, bi i i kôba, uwôl Emen wô sa megari a men. Aŋ bi Emen berarêŋge. Wôsa kwôni wo na kwôŋ derôre tu Emen a na, uwôlê Emen wori nééri damaŋ. ¹⁷ Ermêŋge sa *Eli a, ôbi na na gawra mega nabay nà iyôŋ sa terare a nà. Ôbi uwôl Emen naŋ bôri pôn bi emen ré uwôŋge ré, menba, ayiŋ tôri wulê bi wo hen kwôy elê subu naŋ kwari na, emen uwôŋge ré a men. ¹⁸ Menba, cêgê ôbi hô uwôl Emen hôriŋ menba, emen ay tô uwôŋgê aŋ kalmê hô si hôriŋ sa terare a.

¹⁹ Yênen, hena kwôni perêŋge a hen ré ge kay tô geré woŋ tiri wo Emen a, aŋa megari ré heraj naŋ di na, ²⁰ ken hôn mega wo megari bi wo hen ré derari na kibi temare a iyôŋ. Hena têriŋ tori hende to hen na ré damaŋ mega mi kôba, Emen a dé bôri jalê sari a.

Magtubu to tumô to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Piyêr li hen

Magtubu to tumô to Piyêr li hen na, ôbi li bijn na bay ayê bôo ka iyére to bay yi bô emê wo Asi to kemnêñ ba na sa iyé Turki hen. Eglisnê bay ka yi sa iyére hende to bay bô emê wo Asi hen na, na Pol réba megêri bay jé a na dé tórji. Na Rôm a a ôbi ré lip magtubu hende to hen hen. Ôbi uwôge Rôm Babilôn (Sapitre 5: 13). Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori hende to hen na, gel wo bijné ré kañ bay ayê bôo men, bay ré diji kwôli lê anğa habijn sarji a men, bay ré ca geléji gusijn a men. Na ôbi á, Piyêr ré gey hô dóbêji ibiyare bôrji a an gelji bi bay ré dí tirji na sa Jésu Krist a wo bay gelijn gusijn môñ wo ôbi na gelijn men hen iyôn.

Sapitre 1: 1-2 na, dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-12 na, kôl na kwôli uwôlê heramijnniri. Piyêr hô kôlin bay ayê bôo iyen a Emen né gôlin nañ ci men, iyen a ôbi ré biji anğan dé bôo sara ka ré gôlin nañ ci sa kibi temay Jésu Krist men, jé wo ôbi ji si kamné hen a men.

Sapitre 1: 13 kwôy 2:10 na, Piyêr dôbe ibiyare bô bôo bay ayê bôo a an kôlji bay ré dí tu melênê sa yirji a men, hal woji ré yi kwo dé tu Emen hen sa kibi bijnare toji nañ *Krist.

Sapitre 2: 11 kwôy 4: 19 na, ôbi hal bay ayê bôo gengijn sa hal woji gengijn sa to tóo to bay emê sa iyére men, gengijn sa mana nañ ôbi iyéryi men, gengijn sa bê kwôlê wo ré yi perê bijné tô kwôrnêre a men, gengijn sa hal woji bô églis a men, nañ bijné ka nô a men. Piyêr kôl bay ayê bôo ré ay hal wo Krist men, jé lêreji men, ermê woji gengijn sa anğan gusijn a a men na, ré gel wo bay ré bi bôrji sa kwôlê wori a.

Sapitre 5: 1-11 na, Piyêr kôlin surñê ka bô églis a men, manê nañ tô bay ayê bôo kém ka baa hen bi bay ré ðebu iyére sa gusijn to bay gelijn hen an bay ré bi bôrji sa anğa Emen na genge wô sarji hen.

Sapitre 5: 12-14 na, Piyêr duu kibi magtubu tori hende to hen nañ dosé men.

Ôbi kôlin bay ayê bôo hena bay ré gelijn gusijn kôba, bay ré lêrnê tô ayê bôo woji a an ré yé anğan gelé bijn bijné ka sa terare a na. Men, bi jé lêreji nañ hal woji kém ré kôl kwôli anğa dô ðé kirijn ka Emen li hen (Sapitre 2: 9). An bi bijné ka na bay ayê bôo ré hen, ré gelijn jé lêreji wo dôri an ré

heramijn Emen wulê wo ôbi a buloñ herañ (Sapitre 2: 12).

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi Piyêr *ôbi jé wo Jésu Krist a lê magtubu hende to hen béñge kenbay bijné ka Emen terêñge bi kené yi kari ka ken ô débé an usurijn sa iyé Pônt a men, Galati a men, Kapadôs a men, Asi a nañ Bitini a hen a men hen. ² Ibarna Emen na terêñge mega wo ôbi na genge tumô hen iyôn. An ôbi ðéñge ken yi nañ jengêrñge sa kibi Tini an bi kené li tóo Jésu Krist men, bi ôbi ré peléñge nañ kwôbriri a men. Bi bô derê wo Emen nañ bô jalé wori baa nañ ken damañ.

Ayênange kibi Emen woñ ôbi gôlin nañ na hen

³ Na liñge Emen woñ Iba Kelma wona Jésu Krist dosé. Wôsa sa kibi bô derê wori wo li an yi mega nana yêñ ðañ iyôn sa kibi jé sé wo Jésu Krist kamné perê bijné ka may a hen. Ôbi a, nana bi bôrna wo nana upé gelé nañ dí. ⁴ An nana hôn wo nana ôriñ nañ anğan upé ka Emen gem béna ka yi derômarañ a hen men. Are bay ka hen na, na anğa a mênijn ré men, a feré kar ré men, a dôriñ bôré ré a men. ⁵ Na sa kibi ayê bôo woñge ana Emen né geméñge nañ néé wori an bi kené uwôriñ gelé wo ôbi a yêgê sari wulê wo sa terare a kerê hen.

⁶ Sa kibi ari upé kanje bay ka yi derômarañ a bay ka hen na, hena haw hen anğan sélé ka gay gay ré béñge bô emê kôba, ken li yi derê hen. ⁷ Wôsa lôr wo na lari wo a mênijn hen kôba, bay sééli bô tare a wô hônijn, derêri. Iyôn ba, ayê bôo woñge dô damañ ðé lôr an bay sééli bi ciré hônijn derêri. Ôbi dema kené uwôriñ ayê kibi men, heramê nañ damñare Wulê wo Jésu Krist a buloñ herañ. ⁸ Ken gili nañ turñge ré tô kôba, ken geyri. Men, bi wo ken gili ré hen kôba, ken bi bôrñge sari a men. Na ôbi á, kené li yi derê wo dami ðé sa kirijn hen. ⁹ Wôsa ken uwôñ anğa na ken bi bôreñge sara kené upé hen na, bay a na gelé.

¹⁰ Tumô ba, bay kibi Emen na kôbe tôri ciré henê na ba ré na iyen a Emen ré gôlin nañ bijné ba? Na ôbi á, bay na ré uwôl béré tumô bijn bijné gengijn sa bô derê wo Emen na ðu sa têri wô sarñge hen. ¹¹ Tini Krist to yi bôrji a hen na kôlji tumô mega wo Krist, kwo Emen dôri hen ré gelijn gusijn pa dem ana ôbi ré upé hini emê tô. Bay kibi Emen bay ka hen, kôbe ciré henê wulê wo are bay ka hen ré sañ men, bay ré lip na iyen ba a men. ¹² Emen kôlji iyôn ba, béré kwôlo bay ré uwôl hen na, ré yi gengijn sarji ré nijnba, ré yi gengijn na sarñge kenbay dí. Haw

hen òpé ka ulènge béré Kwòlo Dòri hen na, bay kelènge na kwòli are bay ka hen. Bay na kòl na nan nées wo Tunu toj hendi bô bòrè to Emen na jor hen. *Manè ka deròmarañ a kôba, gey bi ciré hené are bay ka hen men.

Jé lé wo dé tu Emen

¹³ Sa kibi are bay ka Emen li béngge hen na, panènge yerngge wò lij jé bij Emen men, ken mô tu gej men, ken erem sa anja dangi a ré nij a men, nijba, ken erem na sa ka dòri ka ka upé Wulé wo Jésus Krist a bulop heraj hen dî. ¹⁴ An haw hen na, bijge Ibarengge Emen kwólé yôód wôsa tumô kirija na ken hôn Kwòlo Dòri ré tò hen na, lé anja habij a na beré bôrngge, an haw hen ken hô li ré nij. ¹⁵ Mega wo Emen wo uwôgèngge bi kené yi òpé kari yi nan jengèri hen iyôñ na, kenbay kôba, ken yi nan jegerngge hen iyôñ men nan jé lèrenge kêm. ¹⁶ Bay na li bô magtubu to Emen a kòl iyôñ ba: «Yéngge nan jengèrngge wôsa nôbi Emen en yi nan jengèren.»

¹⁷ Kirija ken uwól Emen ba, ken uwôgeri Ibari. A iyôñ ba, ken kemnan tini an bi jé lèrenge yi kwo dòri kwôy wo ken ban sa terare a nà tò. Wôsa Emen jô kwólé sa òpé i i ba, nan jé lèriji jé lèriji díba, ôbi dô tu kwôni ré. ¹⁸ Ken hôn mega wo Jésus Krist ré jô sarngge tò hara wop déj iyôñ wo môpèrngge na geléngge hen. Ôbi na jô sarngge na nan gursu ley, lôr ley ka a ménin hen né, ¹⁹ nijba, ôbi na jô sarngge nan kwôbri Krist wo gôlij sa are kêm hen. Ôbi yi mega kema kwormo wo bay duu lij sarga iyôñ. Ôbi yi nan jengèri an ani kani ka habij nan yiri. ²⁰ Tumô kirija tò terare na dîñ né tò kôba, Emen na dôôri nij an haw hen kôba, Emen yége sari wô deré wongge. ²¹ Na sa kibri ana kené bij bôrngge sa Emen wo biri ji si kampe an ayin kibri hen. Na ôbi á, kené ay bôrngge bij Emen men, ken bi bôrngge sari a men hen.

²² Mega wo ken yi nan jengèrngge sa kibi bé kwólé wongge sa kwólo Emen wop tiri hen na, li kwôy wo ken gey yènéngge. Iyôñ ba, ken geyji daman hen iyôñ yôód nan bôô pôn. ²³ Wôsa ken yep dan nan nées wo kwólo Emen wo bij òpé gelé an yi nan kwini men, a ménin ré kwôy a men hen. Emen wop ôbi meré nan kwini a na béngge gelé bi wo hen díba, na gawra wo a ma hen né. ²⁴ Lij bô magtubu to Emen a kòl iyôñ ba:

«Gawré kêm yi môñ kalmé hen iyôñ, bayrareji yi môñ béé gurô iyôñ, bay hay an bééreji herin.»

²⁵ Nijba, kwólo Kelma Emen ba, a keré ré kwôy.»

Kwólo Emen bi wo nini kòl kwóli hen na, na Kwólo Dòri wo bay na ulènge béréri hen.

2

¹ Mega wo Emen béngge gelé wo kôrbi hen iyôñ na, ken dî jé lèrenge wo habij hen kêm wo nà hen baa: lé benare men, kelé kwólé kebrenge wôô wôô men, tu bôriyare men, pôm a men. ² Bi doy kwólo Emen lèngge môñ kema wo dé ôrin doy kuba yori hen iyôñ, an ken iyèrin tò a kwôy wo Emen a sa gôlij nan ken yôód. ³ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kòl iyôñ ba: «Kenbay nan yerngge ken hôn deré wo Kelma Emen dô hen.»

Jésu Krist na keram wop dé iyére wo dô dé tò keram wo baa hen

⁴ Iyôñ ba, ken uso dá ligi Kelma wo yi mega keram wo mô tu gej wo gawré kan, nijba, tu Emen wo dòri hen na, ôbi na keram wo dô dé are kêm hen. ⁵ Kenbay kôba, kena keram wo mô tu gej bi wo hen men, an Tini Emen ay dîñ *iyéy Emen hen. Ôbi a dé ka yé bay bé kwôbe bô a an bi kené lij jé biri nan bôô pôn men, ken li sarga wo Tunu geléngge kené li an dôrin Emen sa kibi Jésus Krist. ⁶ Lij bô magtubu to Emen a kòl iyôñ ba:

«Geléngge, en ay keram wo dô gan an dî sa iyé Sijnô a

an na dîñ tò iyére tijé sara men, en dôôri wôsa ôbi na kwo dòri, an kwôni wo bi bôri sara ba, tayre a diri ré kwôy.»

⁷ Kenbay ka ken bi bôrngge sara hen na, ôbi dô dé are kêm. Nijba, òpé ka bi bôrji sara ré hen na, ôbi na ani tirji a ré kwôy. Men, lij bô magtubu a kòl iyôñ ba:

«Keram bi wo bay dé iyére na kapni hen na,

ôbi a hô yé keram wop dé tò iyére.»

⁸ Men, hô lij kòl iyôñ ba:

«Na keram wop ôbi dé té kwôni men, na kwo a lé an kwôni a kurin a men.»

Bipé di terti sa keram bi wo hen a wôsa ca tumô ba, Emen na genge bi ré yi hen iyôñ wô òpé ka bi bôrji sa kwóli bi wo hen a ré hen.

⁹ Nijba, kwongge kenbay ba, kena tò yé wo Emen derèngge men, kena kilmé men, kena bay bé kwôbe ka li jé bij Kelma Emen men, kena tò yé wo na kwo Emen men, kena òpé ka Emen bi a men. An ôbi terèngge bi kené kôlij òpé kwóli anja kwôni ka diré li hen men, kirija ôbi uwôgèngge an derèngge bô kirin ka hendi

a an bi kené ô merê kirij ka perangi a ka dè kirij. ¹⁰ Tumô ba, na kena ka Emen né, nijba, haw hen kena kari men, na ken hôn mega wo ôbi na ré bô tu ja tonje ré, nijba, haw hen ken hôn wo ôbi ré bô tu ja tonje men nij.

Yéngge bay jé ka Emen

¹¹ Milnén kapé, henêngge wo kené na kergé sa terare a na dîba, iyére tonje nap tón na. Iyôn ba, en uwóléngge bi kené li anja habij ka ken li tu bôriyare sara hen ré nij. Are bay ka hen na, bay a jeréngge lê anja dôrij Emen hen. ¹² Bi jé lêrengge yi kwo dôri perê bay henê Emen né a, an bi hena bay ré lèngge pôm mega wo kené li anja habij ba, bi bay gel anja dôri ka ken li hen kwôy kwôy an bi bay ayij kibi Emen wulê wo ôbi a sap.

¹³ Mega wo ken ô tô Kelma wona Jésus Krist a hen iyôn na, bijné kêm ka sa terare a na ka ôrij nap néé hen ken biji kwôlé men, ken bijn kelma wop ôbi sa kirij kêm hen kwôlé men, ¹⁴ ken bijn bijné ka kelma dîji bi ré pô bay lêre anja habij men, wô dené ka li anja dôri a men hen kwôlé. ¹⁵ Emen gey bi kené li anja dôri an bijné kap bay galé ka hôn ani ré ka lèngge pôm hen ré uwôn kwôlé wop kelé ré nij. ¹⁶ Bi jé lêrengge yi kwo bijné ka mô nap sarji, an ken dî bi merê sa seŋge tonje hende to hen li an ken lij anja habij ré, nijba, bi jé lêrengge yi kwo mané ka Emen dî.

¹⁷ Bijnge bijné kêm kwôlé men, geyéngge yênerŋge bay ayé bôô men, kemnapge tini Emen men, ken bijn kelma ôbi emê sa iyére kwôlé a men.

Bi jé lêrengge yi môj kwo Jésus Krist hen iyôn

¹⁸ Kenbay mané, dôbêngge sarŋge bijn bay iyére tonje men, hena bay ré lèngge dôô, ré lèngge habij kôba, ken kemnap tini a men. ¹⁹ Hena kwôni ré bu bôri iyére sa bô emê wop dèj iyôn a hen wô kibi Emen na, na anja dôrij Emen. ²⁰ Hena kené li habij ana bay ré sêŋge men, geléngge gusij a men ba, i a ayé kebrenge ba? Nijba, hena kené li dô ana bay ré geléngge gusij ana kené bu bônŋge iyére sara na, na anja dôrij Emen. ²¹ Na wô ôbi bi wo hen ana ôbi ré uwôgêngge wôsa Jésus Krist kôba, na gelij gusij wô sarŋge na hen iyôn men, an geléngge geré bi kené li môj kwori iyôn. ²² Wôsa ôbi na li ani kani ka habij né men, kwôlé wop benare nap kibri a a men. ²³ Kirija bay tiréri ba, ôbi tiréji men né men, kirija bay geli gusij ba, ôbi kôl diré lij habré gônij tu ré a men, nijba, ôbi ay yiri uwôl kôbi Emen wop ôbi jeré kwôlé nap geréri hen dî. ²⁴ Jésus Krist nap yiri a perê habré woni bi sari a kirija bay na bééri sa gurô

tagelê hen an bi nana yi môj nana ma tô têrij a iyôn an bi nana môrij tu gep men, jé lêrena ré yi kwo dôri a men. Sa kibi gusij hende to bay geli hen ana nabay nana berarij kemnêŋ hen. ²⁵ Tumô ba, na ken yi môj gamgé ka ge kay iyôn nijba, haw hen na, bay hô unéngge hôrij tô geré kayé wonje a, an ken ô tô kwop ôbi beré sarŋge a men, ôbi gemérŋge a men hen nij.

3

Jé lê wo impré a lê nap yéberji men, jé lê yébé nap kwôrnêrji men

¹ Kenbay kap yébé, dôbêngge sarŋge bijn kwôrnêrŋge an bi ka kwôrnêrji bi bôrji sa kwôlo Emen a ré hen, ré kené kôlji kwôlo Emen né kôba, kirija bay gel jé lêrengge wo dôri hen iyôn na, bay a ayé bôrji men. ² Bay a gelé wo kené na ka séli men, bay a gelé kemmare to ken kemnap tini a men. ³ Wogéngge kwôy kwôy wô lê kalmare tu bijné nap janê yernge nap sarŋge tonj piyé to ré dô dè to bijné hen ré men, nap angap maa kap lôr ka ken tôbê hen ré men, nap bargay ka dôri dôri ka ken tôbê hen ré a men. ⁴ Nijba, kalmare tonje ba, bi hena na bônŋge a dî. Kalmare hende to hena bônŋge a hen a na: ulê bôô men, erê jalé a men. Wôsa lê are bay iyônŋi hen na, na kalmare to a ménij ré kwôy men, dôrij Emen a men. ⁵ Na hen iyôn a yébé ka tumô ka na kôl ciré na ka Emen a hen na ré lij kalmare hen men, na dôbij sarji bijn kwôrnêrji a men hen. ⁶ Erméngge sa Sara a, hende na bijn kurôre *Abraham kwôlé kwôy an uwôgijni «ôbi iyéyren» a men. A hena kené li anja dôri men, ken harij ani ré a men na, ken yi môj Sara iyôn men.

⁷ Kenbay kap kwôrnêrji kôba, bi i i kôba, bi mô dô nap tamni wôsa yébé na, néerji némij nap kwongre ré. Kemnapge tini a wôsa gelé wo Emen bèngge seŋge hen na, bay kôba, ôbi biji na hen iyôn men. Hena kené li hen iyôn na, kirija ken uwôl Emen ba, ôbi a toyé bèngge.

Bay ayé bôô na bay lê anja dôri haji, nijba, bay a geléji gusij

⁸ Kwôlo na kelé dirij kibi kwôlé wupé a na: kenbay kêm bi bônŋge pôn men, ken bônŋge tu ja tonje men, geyiŋge yernge wôsa kena yêné men, lipje nap yernge men, ken yi bay uwôyré yi ré a men. ⁹ Hena kwôni ré lèngge habij ba, ken liri habré hôrij ré men, hena bay ré tiréngge ba, ken tiréji hôrij ré a men, nijba, ken uwôl Emen bi ré tô kibri sarji a wôsa wulê wo Emen uwôgêngge bi kené yi kari hen na, na wô wo diré tôrij kibri sarŋge a. ¹⁰ Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Hena kwôni wo ré gey merê derê men, lê yi yé a men na, bi kwôlê wôni wo habîj si kibri a ré men, bi li benare ré nij men.

¹¹ Bi li anğa dôri dîba, bi li ani ka habîj né men,

bi woge gerê bi bô jalê ré yi perê megêrji a kwôy kwôy a men.

¹² Tu Emen yi sa bay lê anğa dôri a men, ôbi toy uwôlê woji a men.

Nijba, ôbi kañ bay lê habré.»

¹³ Hena kené mase wô lê anğa dôri na, kwôni wo a lêngge habré ba, nañ. ¹⁴ A hena bay ré gelêngge gusîj sa kibi jé lêrengge wo dôri a na, Emen a terê kibri sarngge a. Iyôn ba, ken harîj gawré ré men, ken sun né a men. ¹⁵ Nijba, ken bi bôrngge yi pôn sa heramê Krist a pôn nêj hari men, ken bôri mega Kelma wonge iyôn a men. Merêngge sa têrngge a an kirîja hena bîné ré engerêngge wô mi a kené dî bôrngge sa Jêsu Krist a ba, ba ken dô tôri bîji. ¹⁶ Derênggeji tôri hen iyôn ken bîji nañ tôte to jali men, ken bengeji kwôlê a men. Anğa ken erem wo ré dô a kené li dî an kirîja bîné ca kelê kwôlêngge wo habîj ba, bi tayre diji wô tiiré bi wo bay tiiré jé lêrengge wo dôri tôte gerê wo *Krist hen.

¹⁷ Hena ré na bô geyé wo Emen bi kené gelîj gusîj wô kibi jé lêrengge wo dôri na dô. Nijba, gelîj gusîj wô kibi lê anğa dôri na, dô dê gelîj gusîj wô kibi lê anğa habîj.

¹⁸ Jêsu Krist kôba, ma wô kibi têriñ tongge men. Sa hende to hen na, ôbi ma têê pôn yôd. Kwôni wo li têriñ né kwôy hen ôbi a ma wô kibi bay lê têriñ wô ôriñ nañ ken ligi Emen a. Bay duu yiri nijba, Tunu top hendi bô bôrê biri ji si kamné. ¹⁹ Nañ néé wo Tunu hende to hen na, ôbi ô uwôlîj beré kwôlo Emen bîj tini bîné ka na ma ka yi danggay a hen. ²⁰ Na tunu hende to yi danggay a hen a na narê kwôlê kibi Emen hen. Emen na uwôl bôri môriñ gemji kwôy wulê wo Nowé janiñ bato kô. Bîné ka si bô bato hende to hen a an gôlîj kam hen na, bay na marge dêj mera. ²¹ Kam bay ka hen na, gel na batêm to gôlîj nañ ken haw hen. Batêm hende to hen na, na to bay pelîj yirji hen né, nijba, na to nana uwôlîj Emen bi ré dô têriñ lêrena bôrna an hen. An ôbi gôlîj nañ ken sa kibi jé sé kampê wo Jêsu Krist perê bîné ka ma a. ²² Jêsu Krist bul hô derômaran a an mô sa kôbi Emen woñ gusurô a. An ôbi na ôbi sa *manê ka derômaran a men, ôbi sa are kêm ka ôriñ nañ tôte men, néé hen a men.

4

Hal wo cay nañ kwo kôrbi

3:12 3: 12 Kurôn kibé 34: 13-17

¹ Kirîja *Krist bul yiri yi gawra hen na, ôbi gelîj gusîj. Na ôbi wo hen aña kenbay kôba, ken bi ermé bi wo hen yi sarngge a wô gelîj gusîj mega ôbi iyôn men, wôsa kwôni wo gelîj gusîj yiri a na, ôbi bul cêgeri bîj têriñ nij. ² Ayîj tôri haw hen ôriñ tumô a kwôy wo ken môriñ ba sa terare a na baa ya tôte hen na, bi jé lêrengge dé tu Emen dîba ken li anğa habîj ka bôrngge gey hen né. ³ Tumô ba, na ken mô cerôb na wô lê anğa bay henêre Emen né gey lê hen. An haw hen na, nêmen nij. Tumô ba, ken nêmen beré yerngge sa lê anğan ijamé nañ anğa kurôngi yi gey hen né kwôy. Na kena bay kwoyé care men, bay erê wô lê yi derê ômiñ are kwôy bôlîj tôte a men, ken dayriñ wô yé care men, kena bay tibé kamré a men. An na anğa bîj nañ tôte to Emen né ded. ⁴ An haw hen, kirîja bay li are bay ka habîj ka iyônji hen aña kené li nañ ci hen iyôn men ré na, bay a beré mega ré dê sa kirîj menba, bay tirêngge. ⁵ Nijba, cêgê bay a derê tôte jé lêreji wo habîj bi wo hen kêm tumô Emen a. Wulê baa da wo ôbi a jerê kwôlê sa bîné ka mô tu geñ a nañ ka ma a men. ⁶ Kwo bîné ka ma hen na, wulê wo bay na ban sa terare a na tôte hen na, Emen na jô kwôlê sarji a mega wo ôbi jôriñ kwôlê sa bîné a kêm hen iyôn. Nijba, kirîja bay ma nij ba Krist na uwôlji beré Kwôlo Dôri bi bay ré môriñ tu geñ môñ Emen iyôn men.

Hal wo bay ayê bôo perêrji a

⁷ Wulê wo sa terare a kôriñ na baa da nij. Ôbi a ré dô wo kené bu yerngge men, kené mô tu geñ a men wô uwôlê Emen. ⁸ Geyîngge yerngge nañ bôo pôn, na anğa dô dê are daman. Wôsa hena jeré gey kwôni na, li an jâ dé bôm jalê sa têriñ tori a kwônê. ⁹ Bîné ka era iyére tongge a na, ken berji yerngge a dîba, ken bare ré. ¹⁰ Bi i i ba, ay gwosoy lê anğa Emen biri hen liñ jé bîj megêri men. Ôbi a, kené yîj bay beré sa gwosoy lê are ka kwôni ka hena ligi Emen a hen. ¹¹ Hena Emen né bîj kwôni gwosoy derê kwôlê na, bi ôbi dô na kwôlê woñ tiri wo hena kibi Emen a hen. Hena Emen ré bîj kwôni gwosoy lê nañ bîné na, bi ôbi li nañ néé wo Emen biri hen. Lêngge hen iyôn bi bîné ay kibi Emen wô sa are kêm ka liñ sa kibi Jêsu Krist hen. Hini emê nañ néé yi wô sa Emen kwôy nañ kwini. *Amên, bi yi gelîj hen iyôn.

Yi derê yi gengîj sa kwôni wo gelîj gusîj wô sa kibi Jêsu Krist

¹² Miljén kanê, gusîj to ken gelîj daman mega wo kené mô na bô tare a iyôn hen na, ken bô mega wo ré na anğa dê kirîj ka ré sa sarngge a iyôn né. ¹³ Nijba, lêngge

yi derè wôsa ken gelij gusij mega wo Jésus na gelij hen iyôn men. Iyôn ba, ka sa lê yi derè daman a wulê wo ôbi a gelij dampare tori hen. ¹⁴ Hena bay ré tirênge wô sa Krist na, kunenge pelal wôsa Tini Emen top hendi néé hen baa nan ken. ¹⁵ Bi kwôni pôn nêj iyôn perêrênge a hen gelij gusij wô wo ôbi ré na ôbi derè temare men, ôbi gemsare men, ôbi lê habré men, ôbi tôbê kibri bô kwôlo bijné a a men né. ¹⁶ Nijnba, hena ôbi ré gelij gusij ba, bi gelij na wô wo ôbi ré bi bôri sa Krist a men, bi tayre diri ré, nijba, bi ôbi heram Emen wô hini Jésus wo ôm sari a hen di men.

¹⁷ Wôsa Wulê wo Emen a jôrij kwôlê sa bijné a hen na, nêj nij. Ôbi a jerê kwôlê sarna nabay bijné kari a tumô. A hena ôbi ré jô kwôlê sa bijné kari a tumô ba, ka bi bôri sa Kwôlo Dôri a ré hen ba, kwoji ba a yé na iyej ba? ¹⁸ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Hena bijné kap derôre upé gelé ré iyêrê wô sarji hen iyôn ba, bay lê habré nan bay lê têrij ba, kwoji ba a yé na iyej nij ba?»

¹⁹ Iyôn ba, ka gelij gusij nan bô geyé wo Emen hen na, bi bay li anga dôri kwôy kwôy men, bi ay yirji uwôl yôd kôbi ôbi dé are wôj ôbi bôo pôn hen a men.

5

Kwôlo gengij sa surjê nan bay ayê bôo bô églis a

¹ Na bijné kap surjê perênge a hen a ené kelêji kwôlê haw hen. Nôbi kôba, ena kwo suri mega bay iyôn men, en gel gusij to *Krist gelij nan tun men, na upé hini emé wo Krist wo Emen a sa yêgê sari hen men. Na kwôlo en kôlji bi a na: ² cibênge turjê sa bijné ka Emen bênge kôbrenge a hen dô mega wo ôbi gemé gamgê cebij tiri dô sa gamgê kari a hen iyôn. Cibênge turjê dô sarji nan bôo pôn mega wo Emen gey hen iyôn dîba, ken li mega kwôni a ré berênge eren iyôn né. Bi bôrjê yi sa jé wongge a dîba, ken di turjê sa lari wo kené upé hen ré. ³ Bijné ka Emen bênge kôbrenge a bi kené cubu turjê sarji a hen na, ken mô sarji môj kené na kilmé iyôn né. Nijnba, bi jé lêrenge wo dôri a bay ré gel wô lij hen iyôn men di. ⁴ Hena kené li hen iyôn na, wulê wo Jésus Krist wôj ôbi cebé tiri sarna a kêm hen a bulo hera na, ôbi a bênge anjan sa kôbi ka na gwôyê wôj hini emé wo a yé nan kwini yôd hen.

⁵ Kenbay kap mané kôba, ken dôbe sarjê bijn surjê kanje ka bô églis a. Men, kenbay bay ayê bôo ka bô églis a kêm hen ken uwôyrê yernge perêrênge a

ré. Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen kap bay uwôyrê yi, nijba, tô kibri sa bijné kap bay dôbê sa a di.»

⁶ Iyôn ba, ken di sarjê tôn tumô Emen wôj ôbi néé a an wulê wo ôbi na genge hen nêj ba, ôbi a bé ka derè sarjê ta tô. ⁷ Perênge anjê wo ken anje hen kêm, ken biri sari a wôsa ôbi a na ôbi herè sarjê.

⁸ Merênge sa têrjênge a an ken bu yernge wôsa ôbi barenge Sidan piyrê tôri wogij kwôni wo dîrê mênêri mega wo kwo harerê si na si na wô wogij kurôn wôj berè emé iyôn hen. ⁹ Debêngerer iyêre an ken bi bôrjê sa Emen yôd. Wôsa ken hôn, yênerênge bay ayê bôo nan kirij kirij sa terare a na gelij gusij na hen iyôn men. ¹⁰ Kirijna ka gelij gusij sem iyôn a menba, Emen wo bô derè hena ligiri a wo uwôgênge wô hini emé wo nan kwini tô Krist a hen na, ôbi a hô janênge cêgi gusij to ken gelij a hen. Ôbi a bênge néerênge men, a dôbênge ibiyare bôrjênge a men, a bé ka débé iyêre geran sa têrjênge a a men. ¹¹ Néé yi wô sari nan kwini kwôy yôd. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Dosé nan kwôlê wôj derij kibi kwôlê

¹² Magtubu hende to dé to en li bênge hen na, na yênen Silas wo debe iyêre tô kwôlo Emen hen a lê ben hen. En li magtubu hende to hen na wô dôbij ibiyare bôrjênge a men, ené gelênge mega wo ré na bô derè wo Emen wôj tiri hen a kené harij ya hen.

¹³ Bijné ka bô églis to Babilôn a ka Emen tôrji mega wo terênge hen iyôn men na, lênge dosé men, keman Mark kôba, lênge dosé a men. ¹⁴ Lijêge dosé perênge a dô nan bôo pôn an bi gel wo kené geyij yernge. Bi bô jalê wo Emen baa nan kenbay kêm ka ken bijn pôn nan Jésus Krist hen.

Magtubu to wôôyi to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to têê wôô to Piyêr li hen

Magtubu to têê wôô to Piyêr li hen na, ôbi li bij na bay ayê bôô kêm (Sapitre 1: 1). Kwôlo bô magtubu hende to hen na, na wô kurij kumbul upé bay gelére are kap benare ka bij nap tu Kwôlo Dôri hen né hen. Bijé bay ka hen na, bay wup kwôy ô églis a. Anja gel habré wo angap gelé kaji bay ka hen na, na lê angap bôd a tón ka bijé li hen. Ap geré wo kwôni a kapij angap gelé kap benare kaji bay ka hen na, na dé yi yôd yi henê Emen wop tiri hen men, yi Jésus Krist a a men. Henê Emen wop tiri bi wo hen na, na kwo bay jé ka na gel Jésus nap tirji men, na toy kwôlé wori nap marji a men ap na dô kwôli hen.

Sapitre 1: 1-2 na, na dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-21 na, Piyêr débu sa hal wo dôri wo gel ayê bôô men, bê bôô pôn sa uwôgê wo Emen uwôgeji hen ap bij nap deré kwôlo ka na gel Kelma Jésus nap tirji na dô hen.

Sapitre 2: 1-22 na, Piyêr kap ari lê bijé kap bay gelére are kap benare hen yôd men, kap hal woji a men.

Sapitre 3: 1-18 na, Piyêr kôl kwôli are pôn peré ari gelé kaji kap benare bay ka hen. Bay ayré bijé ka mô gem hera wo Krist hen men, bay kôl herari bi wo hen réé napé a men. Piyêr uwôli sara iyôn ba hena Krist ré hera ré tô ba, ré na sa kibi bô jalé wo Emen wo ré dî kirij bij gawré kwône ré bi bôrji sa Krist a ap ré uwônij gelé men.

Sa terare a na na, bay gelére angap benare nap sa pôn né. Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori to jôgij wôô hen na, yi mega ré kwôlo ré kôlij kemnêh iyôn. Kwôlé bi wo hen dôbij bay ayê bôô ibiyare bôrji a ap bi bay ré ôrij tumô tumô tô henê Kelma Jésus woji a ap bay ré dî kwôni gerij nap ci kay nap ermé wop iyôn a tón hen né.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi Simô Piyêr mana wo Jésus Krist men, *ôbi jé wori a men.

Nôbi a lê magtubu hende to hen béngge kenbay ka ken uwôp ayê bôô wo dôri môj kwoni iyôn sa kibi ari lê kap derôre ka Jésus Krist wo na Emen wop ôbi gôlij nap na hen. ² Bi bô deré nap bô jalé wo Emen baa nap ken damañ wô kibi henê wo ken hôn Emen nap Kelma Jésus Krist dô hen.

Hal wo bay ayê bôô

³ Na Jésus Krist a lê a nana hônij Emen wo na uwôgêna hen ap bi nabay kôba, nana uwôn hini emê wori men, bô deré wori a men. Na ôbi á, nap néé wori wo dê kirij hen na, ôbi ré béna are kêm ka napéna hen ap bi jé lêrena ré yi kwo kôrbi men, bi nana lij anja dé tu Emen a men.

⁴ Na hen iyôn apa ôbi ré béna anja dôri ka dê kirij damañ ka ôbi na genge diré béna hen. Ap kirija ken uwôn are bay ka hen na, kena gôlij ermé kwôlé wo gengij sa anja habij ka mène kirij ka sa terare a na ap bi kené ay hal wo Emen hen dî. ⁵ Na bi wo hen apa, ené kelênge bi kené mase kwôy bi jé lêrenge wo dôri ré nôge tô ayê bôô wongge men, bi henê Emen wongge ré nôge tô jé lêrenge wo dôri hen men, ⁶ bi beré yi wongge nôge tô henê are kange men, bi lênjné wongge nôge tô beré yi wongge men, bi dé yi yi Emen a nôge tô lênjné wo ken lênjné hen men, ⁷ bi geyé yi tô yênjnare a bi nôge tô dé yi yi Emen a men, bi peré yênjnenge nôge tô geyé wo ken gey bijé kêm hen a men. ⁸ Na jé lê bi wo hen iyôn hen a deré wo kené li kwôy kwôy, ôbi a, kené hônij Kelma wona Jésus Krist damañ a men, jé wo ken li hen a yé na kwo dôri hen iyôn kwôy kwôy a men. ⁹ Nijba, kwôni wo li are bay ka hen ré na, ôbi yi môj kwôni wo tiri tij ap gel kirij kelañ né iyôn men, ôbi gôrbij wo Emen na ré dî bôri jal sa térij lêeri to tumô hen kwôy a men.

¹⁰ Miljén, Emen a terênge ap uwôgênge iyôn ba, ken mase bi jé lêrenge yi kwo dôri hen iyôn kwôy. Hena kené li hen iyôn na, ka geré kayé tô geré wo Emen a ré. ¹¹ Na ôbi á, Emen ré dî geré wol damañ bi kené sij bô emé iyére to Kelma wona Jésus Krist wop ôbi gôlij nap na hen. Emé iyére tori hende to hen a yé na hen iyôn kwôy nap kunu.

¹² Iyôn ba, na jebé tô bôrnge ta ta sa are bay ka kêm hen bi wo ken hôn nij men, ken dêbe iyére tô kwôlé wop tiri wo bay na gelênge hen nij a men hen. ¹³ Nijba, na anja dôri bi ené jebij tô bôrnge ta ta sa are bay ka kêm hen kwôy wo na man ap bi kené yi kum sara ré. ¹⁴ Wôsa en hôn wo dê iyôn a menba, na ma mega wo Kelma wona Jésus Krist na kôlen tumô nij hen iyôn. ¹⁵ Na masé bi kené uwônij geré wô jebij tô bôrnge ta ta sa are bay ka hen cêgi temayren a.

Emen geléna wo Jésus Krist ré na Kemari

¹⁶ Tumô na nini kelênge kwôlo gengij sa hera wo Kelma wona Jésus Krist nap néé wori. Kwôli are bay ka kêm ka na nini kelênge hen na, na kwôlé wop dilemne wo gawré ré, nijba, na dampare tori to na nini gel nap tirni a nini kôl kwôle hen.

17 Kirîna Ibari Emen biri hini emê nap dampare a men na, nini toy Emen woŋ ôbi sa are kê m kôl iyôn ba: «Kwo nà ná, na Keman, en geyri men, en li yi derê sari a a men.»¹⁸ Nibay kôba, na nini debe ya nap Jêsu Krist sa keram wo yi nap jengêri bi wo hen a ap nini toy nap marni tôô kwôni wo iyêl ôm derômaran a hen.

¹⁹ Na ôbi á, niné bi bôrni daman a sa kwôlo bay kibi Emen na kôl a hen. Dô wo ken dôbê marŋge dô ken toyin kwôlê bi wo hen wôsa ôbi yi môŋ lampa to berare kirin kap dilemne iyôn. Toyénge kwôlê woji bi wo hen kwôy wo ka gelin are kê m sélé môŋ tare berare kirin hen iyôn. Wulê bi wo hen na, Jêsu Krist wo yi môŋ telabo iyôn hen a bulo hera upénge. ²⁰ Anŋa tumô ba, ken hôn sarŋge a dô mega wo kwôlo na si kibi bay kibi Emen a na, ap lin bô magtubu to Emen hen na, bay nap yirji kôba, na nê m derê tô kwôlê bi wo hen né. ²¹ Wôsa wulê wo bay kibi Emen na kôlin kwôlê bi wo hen na, bay na kôl na nap néé woji ré, ninba, na Tunu toŋ hendi bô bôré a na derê tumôrji ana bay na ré kôlin kwôlê bi wo hena ligi Emen a hen.

2

Dénge tu melênê sa bay gelére are kap benare hen

(Jud 4-13)

¹ Na ca yeŋ a bay kibi Emen kap bay benare na ré mô perê kam *Israyêl a. Kemnêŋ kôba, bay gelére are kap benare hen kôba, mô perénge a hen ya men. Bay a era jegê gelin biŋé anŋan benare ka a mênêji hen men, bay a kapê Kelma Jêsu Krist wo na gôlin nap ci hen. Lê bi wo bay li hen iyôn na, sem iyôn a menba, mênê wo dami a sé sarji a dus. ² Gawrê kwône a ayê jé lêreji wo habin bi wo hen men, biŋé a kelê kwôlo habin gengin sa geré wo Emen wô sarji men. ³ Na wô uwôn lari mera ana bay gelére anŋan benare bay ka hen ré laménge derénge kwôlê woŋ benare hen. Biŋé bay ka hen na, Emen na genge wô jerê kwôlê sarji a ca yeŋ nin, ap sem a menba, ôbi a mênêji ap yôd.

⁴ Tumô kirina *manê ka derômaran a kôba, na li têrin hen na, Emen na bô tu na toji ré. Ôbi pôrji biji bô iyom wo doŋi wo hendi a kwôy gemin Wulê wo ôbi a jôrin kwôlê sarji a. ⁵ Biŋé ka tumô ka na li têrin hen kôba, ôbi na bô tu na toji ré. Ôbi a, kam bélem na ré mênê biŋé kap bay habré ka sa terare a nà hen. Ninba, ôbi na gôlin nap kwo na uwôl béré bi biŋé ré li anŋan derôre hen men, ôbi na gôlin nap biŋé jurgen a jôgin nap Nowé a men.

⁶ Kwo gengin sa sa iyére to *Sodôm nap *Gwomôr kôba, Emen na jô kwôlê sa biŋé ka mô ya hen. Ôbi na uwoyréji mênêŋ yôd ap nap tare. Ôbi li hen iyôn gel wo biŋé ka ré biri kwôlê ré hen na, diré sa liji na hen iyôn men. ⁷ Ap wulê bi wo hen na, ôbi sijn nap Lô t woŋ ôbi lê anŋan derôre hen ap Sodôm a. Wôsa ermé wo Lô t na mênin gap wô anŋa habin ka biŋé bay ka li môŋ tôô ré nap iyôn hen. ⁸ Wôsa Lô t ôbi lê anŋan derôre kirina ôbi môrin perê biŋé bay ka hen na, ôbi gel jé lêreji wo habin hen men, ôbi toy kwôlo habin wo bay keléré nap wulê wulê hen a men na, bôri mênin yôd. ⁹ Mega wo yi hen iyôn na, gel wo Emen ré hôn anŋa ôbi ré lê ap dôrin biŋé ka bi bôrji sari a hen kibi bô gusin a men, ôbi hôn anŋa ôbi a lê wô gemin biŋé kap bay lê têrin bay ka hen kwôy Wulê wo ôbi a sa jôrin kwôlê sa biŋé a hen. ¹⁰ Biŋé ka Emen a peréji dê megêrji na, na bay lêre anŋa habin ka bu bôrji hen ap bay kapin tôô to Emen hen.

Bay gelére anŋan benare bay ka na en kelénge kwôliji tumô hen na, bay hariŋ ani kani ré men, bin kwôni kwôlê ré men, manê ka derômaran a ka ôrin nap hini emê hen kôba, bay hariŋ tiniji ré men, bay tiréji a men. ¹¹ Manê ka derômaran a ka ôrin nap néé dê bay gelé anŋan benare bay ka hen kôba, bay tiréji tumô Emen ré. ¹² Biŋé kap bay lêre anŋa habin bay ka hen na, bay erem kwôlê ré môŋ kwo tanare to noni to bay a beré deré hen iyôn. Bay tiré anŋa bay hôn tôrji ré hen men, bay ma môŋ tanare to noni hende to hen iyôn a men. ¹³ Biŋé bay ka iyôŋgi hen na, gusin a na ari têbê sa kôbriji mega wo bay na gelin megêrji gusin hen iyôn men, lê anŋa habin ka tu tare ta a beré bôrji men, kirina bay mô nap ken kibi anŋan emê na, jé lêreji yénge tayre men, selénge a men. Bay laménge ap lin yi deré sara daman. ¹⁴ Ermé kwôlê woji yi na sa wogé yébé a mera men, bay merên tô lê têrin a ré men, kirina bay gel biŋé ka iya tô kwôlo Emen a na, bay lamji biji bô têrin a men, bay erem na sa ari upé a ta ta a men. Ap kwôlê wo Emen bu sarji a nin. ¹⁵ Bay déŋ geré wo Emen ap ge kay ap ayji geré tô Balam woŋ kema Bosôr a wo dôri lin biŋé habré wô uwônjin lari hen. ¹⁶ Ninba, wulê wo pôni a na, Emen nay Balam wô wo ré biri kwôlê ré. Wulê bi wo hen na, kura wo iyêl ré hen kôba, kôlin *ôbi kibi Emen Balam kwôlê môŋ gawra iyôn ap jôri sa lê anŋan kubrare a.

¹⁷ Biŋé kap bay gelére anŋan benare bay ka hen na, bay yi môŋ kelmá wo kam nap tôri a iyôn men, bay yi môŋ yé emen wo

kal dôri an iyôñ men, Emen nan kini meré woji bô kirin kap dilemne ka dê kirin a. ¹⁸ Bay uwôyré yirji nan kwôlê wop djén iyôñ wo bay kôl hen men, doy lê tériñ to yi bôrji a hen na, bay lamijn bijné ka dera yirji peré bay lê habré a hen an bi bay ré li môñ kwoji iyôñ. ¹⁹ Men, bay kôlji coré meré nan sarji menba, bay yirji gan na limé ka tériñ to a mênéji hen men. Wôsa i i kôba, na lema wo anga ñiri lemnare hen. ²⁰ Hena bijné ka ré dera yirji tô lê anga habijn ka sa terare a nà wô wo bay hôn Kelma wop ôbi gôljin nan na Jésu Krist hen an bay ré hô ô lê habré bi wo hen hôriñ na, wulê wo bay mô bô a haw hen na, habijn dê kwo tumô an sôñ. ²¹ Hena ré na hen iyôñ na, bay henañ ré hôn geré wop derôre ré ba, dô gôljin wo bay ré hôn an bi kwôlê sa tôô to Emen to yi nan jengêre to bay na gelji hen ré hen. ²² Are bay ka bay li hen na, na mega wo gwosoy kwôlê kôl iyôñ ba: «Gera ré hô òm belé wori hôriñ» men, na mega «Gwôsijnô wo bay ré pili sél menba, ré hô ô dôbe yiri bô kurbô a hôriñ hen iyôñ.»

3

Kwôlo gengijn sa hera wo Kelma Jésu Krist

¹ Milpên kapê, magtubu to na na, na to jôgin tée wôô to en li béngge. Bô magtubu hende to wôô hen na, en li jibijn na tô bôrnge ta nan ermé wo dôri gengijn sa anga na ken hôn nij hen an bi kené môriñ tu geñ sara. ² En gey bi kené gôrbijn sa kwôlo bay kibi Emen ka tumô ka yi nan jengêrji na kôl hen né men, ken erem sa anga Kelma Jésu Krist wo na ôbi gôljin nan na wo na keléngge kené li hen. Ôbi na keléngge kwôlê bi wo hen nan geré wo bay jé kari ka ôbi na jéji hen. ³ Men, anga en gey bi kené hôn a na: mega wo wulê wo sa terare baa dá wo ta keré nij hen na, bijné ka pôni a so an a lê are kêm ka bôrji gey hen men, bay a seléngge men. ⁴ An bay a kelé iyôñ ba: «Jésu Krist bi na yôñ dî ba? Ôbi na kôl diré bulo hera menba, na iyen dî ba? Môpérna ma nij kôba, ôbi hera ré tô tô men, anga sa terare a nà kêm kôba, yi na kiniji baa ya kirinja tô terare na djin yey dîba, nini gel ani kani ka belijn né tô.» ⁵ Bijné bay ka kôl kwôlê bi wo iyôñgi hen na, bay gôrbijn mega wo tumô ba, Emen na ré kôl kwôlê menba, derômaran nan sa terare na ré lij men, ôbi dî terare nà, nan kam men, ôbi dî jengé yi peré terare a nan kam a men. ⁶ Men, nà ná nan kam an Emen na ré mênijn sa terare tumô kirinja kam bélem na ay sa terare kêm hen. ⁷ Men, ôbi na kôl iyôñ ba: derômaran nan sa

terare to ré yi haw hen na, bay ré yé hen iyôñ kwôy Wulê wo diré sa uwoyéji nan tare yôd an. Ôbi gemji hen iyôñ nan kwôlê wori kwôy Wulê wo ôbi a sa jôriñ kwôlê sa bijné men, a mênijn bay lê tériñ a men.

⁸ Milpên kapê, kwôlo pôn nêñ wo nà ná, bi bôrnge gôrbijn sara ré, kwôlê bi a na: tu Emen a na, wulê pôn na, yi môñ elé dubu iyôñ men, elé dubu kôba, yi môñ wulê pôn iyôñ men. ⁹ Bijné ka pôni kôl iyôñ ba: «Emen né li anga ôbi na ré kôl diré lê hen lew ré.» Nijba, na hen iyôñ né, ôbi uwôl bôri nan ken bi kwôni pôn nêñ iyôñ kôba, ré mênijn né nijba, bi bijné kêm ré dî tô tériñ toji an.

¹⁰ Nijba, kirinja wuléri a nêmé menba, Kelma Jésu Krist a hera môj môj. Ôbi a so dus mega ôbi gemsare iyôñ. Wulê bi wo hen na, bijné a toyé né are a emé dami derômaran a an derômaran a nané seléñ mera an tare a uwoyé anga derômaran a hen kêm yôd an men, sa terare nan are kêm ka yi ya hen a nané a men. ¹¹ Mega wo are bay ka kêm hen a nané hen iyôñ na, dô wo ken dî tu melêné sa yernge a men, ken ay yernge bijn Emen yôd men, bi jé lêrenge yi kwo séli a men. ¹² Meréngge ken gem Wulê bi wo hen a heran hen men, ken mase bi Wulê bi wo hen era lew a men. Wulê bi wo hen na, tare a uwoyé derômaran an a nané seléñ an. Men, are kêm ka yi ya hen a jôriñ nan uwoyé tare hende to hen men. ¹³ Nijba, Emen na ay tôri béna mega wo derômaran to kôrbi nan sa terare to kôrbi ré so an na bay a nana mô gem hen an are kêm ka ré yé ya hen na, ré na angan derôre.

¹⁴ Milpên kapê, mega wo ken mô gem Wulê bi wo hen na, maséngge bi ken li tériñ tôni ré nijba, ken bi jé lêrenge ré yi kwo séli yôd tu Emen a men, ken bi bô jalé yi peréngge a nan dî a men dî. ¹⁵ Henéngge mega wo hena Kelma wona Jésu Krist ré uwôl bôri an ré bulo hera haw hen ré tô na, ré na wôsa ôbi ré gey bi kené uwôñ tulmô kirin bi kené uwôñjin gelé. Na ôbi á, yénena Pol na ré li magtubu a béngge gelijnge are bay ka hen nan tu melêné wo Emen biri hen hen. ¹⁶ Na kwôli are bay ka hen an bô magtubu tori kêm to ôbi li na, ôbi kôl kwôlji bô a. Kwôlo pôni wo ôbi kilêré bô magtubu tori hende to hen a na, hené bôri na, iyére gan. Na ôbi á, bijné ka hôn bô kwôlê bi wo hen dô ré ka debu geran sa têrji a ré hen a men na, bay bul bô kwôlê wop tiri bi wo hen an dô kwoji nan benare mega wo bay lij kwo dangji bô magtubu to Emen a hen iyôñ. Lê bi wo bay li hen iyôñ na, bay mène yirji nan kôbriji woji gan.

¹⁷ Mîlɲên kaɲê, kwonɲe kenbay ba, mega wo ken toy hen iyôɲ niɲ na, déɲge tu melênê sa yerɲge a wô wo bay biɲ Emen kwôlê ré hen a lamêɲge aɲ bi kené déɲ débé sa têê wonɲge a. ¹⁸ Iyôɲ ba, ken ô tô Kelma woj ôbi gôliɲ naɲ na Jêsu Krist a kwôy kwôy aɲ bi ôbi ré tô kibri sarɲge a men, kené hônɲiɲni dô tumô tumô men. Bi heramê yi wô sari haw hen kwôy naɲ kwini. *Amên, bi yi geliɲ hen iyôɲ.

Magtubu to tumô to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Ja li hen

Magtubu to subu to Ja li hen na, gawré kôl kêm wo ré na *ôbi jé Ja a ré lê hen bi wo hini uwôgijî têê pôn nêj iyôn bô ré hen, men, gawré ka ôbi li magtubu hende to hen biji hen kôba, hiniji uwôgijî né a men. Gañ wori ba, gel na wo magtubu hende to hen ré lijî bijî na bay ayê bôô. Bay ayê bôô bay ka hen na, toy kwôlê kwône gengijî geré lê kwôlo Emen wo gay gay hen wo a ôrijî najî ci kelañ najî ayê bôô woñ tiri hen. Na ôbi á, ôbi lê magtubu hende to hen ré genge anjañ lê kirijî wôô bô magtubu hende to hen a.

Ka tumô ba, na dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré bijî bipare tojî tiri najî Emen men, najî Kemari Jêsu Krist a men, a yé hen iyôn najî geré woñ peré yi tô yêñijare a.

Ka wôôyi ba, na kañê anjañ gelé kañ benare ka jôô bê bôô pôn sa Kwôlo Dôri a hen.

Sapitre 1: 1-4 na, kôl wô mi a ôbi lê magtubu hende to hen ré lere hen ba? Ermé wori bi a na: nôgê tô bijare to bay ayê bôô najî Emen men, najî Jêsu Krist men, bijare to perêrji a a men. Hen iyôn na, bay a débê tô geré wo ka na gel Jêsu men, na toy kwôlê wori hen a men na gelji hen.

Ôbi lê magtubu hende to hen kôlijî gawré bay ka hen ré mô kirijî ka perangi a wôsa Emen na kirijî ka perangi. Iyôn ba, tôô to kôl kwôli peré hen a bay ré bi kwôlê sara (1: 5 - 2: 17). Cêgeri wori menba, ôbi kôlji kwôli sa wo ôbi bayi Krist wo dami hen men, bay benare ka kôl Jêsu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen né men (2: 18-29). Men, ôbi kôl kwôli anja gel wo kwôni ré na kema Emen woñ tiri hen, men jé lêri na kwoñ derôre men, peré wo bay perijî yiri hen men, bôô pôn woji sa Jêsu Krist a a men (3: 1-24). Kirijî ôbi gelji deré tu kwôlê woñ benare najî tu kwôlê (4: 1-6) nijî na, ôbi lê magtubu hende to hen hô hera têê pôn a sôn gengijî sa kwôli peré ajî ôbi kôl iyôn ba yé gawra wo Emen na, na peré kirijî wôsa Emen na kwôni wo pur kirijî (4: 7-21). Ôbi kôl kwôli ayê bôô wo ay joor hen men, mawi kwôlê wo yi bô magtubu a hen a men ajî dirijî kibi magtubu tori (5: 1-21.)

Bô magtubu hende to hen na, gel na ayê bôô woñ tiri hen men, li najî ermé wo bay ayê bôô bi bay ré dô yirji ajî yi kwôlê woñ benare wo wuu kirijî hen men, dôbji

ibiyare bôrji a bi bay ré day bê bôô sa Jêsu Krist a najî peré yênem.

Kwôlê wo bi merê tu geñ

¹ Kwôni wo nini li magtubu bêngge kelênge kwôli hen na, tumô wo tô terare na ðijî né tô kôba, ôbi na ya nijî. Kwôni bi wo hen na, nini toy kwôli kelêri men, nini geli najî tirni men, nini kôbri men, nini hebiri najî kôbrini a men. Ôbi bi a na kwôlo bijî gawré merê tu geñ hen. ² Na ôbi á, kirijî Emen né yêge sa kwo bi merê wo najî kwini bi wo hen nijî na, nini gili ajî na ôbi a, niné kelênge kwôli hen. Merê tu geñ bi wo nini kelênge kwôli hen na, na yi ya najî kwini. Tumô ba, ôbi nà ná najî Ibarna Emen derômarajî a nijîba, haw hen Emen gelênari nô nijî. ³ Na are bay ka nini gel najî tirni men, nini toy najî marni a men hen ajî niné kelênge kwôlijî men hen. Nini kelênge hen iyôn bi kenbay kôba, kené bijî pôn najî nini mega wo nibay nini bijî pôn najî Ibarna Emen men, najî Kemari Jêsu Krist men hen iyôn. ⁴ Na ôbi á, niné li magtubu hende to hen bêngge kelênge kwôli are bay ka hen ajî bi yirni ré derêni cerêd.

Erênge kirijî ka perangi a ði

⁵ Emen na kirijî ka perangi ðiba, kirijî ka hendi najî yiri a. Ajî na kwôli perangê wori bi wo hen ajî Kemari Jêsu Krist najî yiri ré kelêni kwôli ajî niné kelênge men hen. ⁶ A hena nana kôl nabay najî Emen nana bijîge pôn ajî nana mô bô dilemne a kwôy kwôy na, gel wo nana na bay benare men, jé lêrena ré na kwoñ benare men, tu kwôlê najî bô a men. ⁷ Nijîba, hena nana ô kirijî ka perangi a mega wo Emen môrijî kirijî ka perangi a hen iyôn na, nana bijî pôn perêrna men, kwôbri Kemari Jêsu pur têrijî tona ajî, ajî bi nana yijî ka séli a men.

⁸ Hena nana kôl nana li têrijî ré ba, nana kôl na kwôlê woñ benare men, nana lam na yerna wona gañ a men, ðiba, kwôlê woñ tiri wo Emen najî yerna. ⁹ Nijîba, hena nana kôl ta wajî nana na bay lê têrijî ba, Emen a ðé bôri jalé sa têrijî lêrena hende to hen a. Men, ôbi a deré têrijî tona ajî naa yijî ka séli wôsa Emen na kwôni woñ derôre men, ôbi na ôbi bôô pôn a men. ¹⁰ A hena nana kôl nana li têrijî ré ba, gel wo nana kôl Emen ré na ôbi benare men, kwôli kôba, ré najî bôrna a men.

2

¹ Kamnen kañê, en li magtubu hende to hen bêngge kôlijîge kwôli are bay ka hen ajî bi kené li têrijî ré nijî. A hena kwôni ré li têrijî kôba, ken hôn wo ôbi jeré kwôlê sarna ré mô kwa Ibarna Emen a ya. Ôbi a na Jêsu Krist woñ ôbi lê anjañ derôre hen.

² Na ôbi a ma mega anɔaɔa bɛ kwôbe iyôn aɔ bi Emen né dɔɔn bôri jal sa tɛriɔn tona a. Emen dɔ bôri jal na sa tɛriɔn tona nabay a mera ré, niɔba, ôbi dɔ bôri jal sa tɛriɔn to biɔné ka sa terare a na kɛm a men.

Bɛnɔge kwôlê sa tôô Emen toɔn perij yi hen

³ Hena nana bi kwôlê sa tôô to Emen a ba, a gelé wo nana hôni dô hen. ⁴ A hena kwôni ré kôl iyôn ba: «En hôn Emen» aɔa ré bi kwôlê sa tôô tori a ré na, ôbi kôl na kwôlê woɔn benare dɔba, kwôlê woɔn tiri naɔn yiri a. ⁵ Niɔba, kwôni wo bi kwôlê sa kwôlo Emen a na, peré wo ôbi pur Emen hen, na tiri kwôy. Hen iyôn na, ôbi a geléna wo nana biɔn pôn naɔn dɔ. ⁶ A hena kwôni ré kôl dɔré biɔn naɔn Emen ba, bi jé léri yi môɔn kwo Jésu hen iyôn men dem.

⁷ Miɔnɛn kaɔnê, na tôô tóni to kôrbi a ené li magtubu bɛnɔge kwôle hen né, niɔba, na tôô hende to bay na kelɛnɔge kwôle ca tumô niɔn hen. Tôô hende to cay hen na, na kwôlo na ken toy niɔn hen. ⁸ Hen iyôn hari kôba, yi mega wo ré na tôô to kôrbi a ené li bɛnɔge hen iyôn, wôsa jé lê Jésu Krist geléna mega wo tôô hende to hen ré na toɔn tiri men, jé lêrenɔge kôba, gel hen iyôn a men. Nana hôn wo ré na tiri wôsa kirij ka hendi ca naɔnê niɔn, aɔ na kirij ka peranɔi kaɔn tiri a gasé peranɔgê.

⁹ A hena kwôni ré kôl dɔré mô na kirij ka peranɔi a aɔa, ré dô yèni ba, ken hôn wo ôbi ré baa na bô kirij kaɔn dilemne a. ¹⁰ A hena kwôni ré pur yèni na, ôbi mô na kirij ka peranɔi a aɔ ani kani ka a lê aɔn ôbi a lê tɛriɔn ba, naɔn. ¹¹ Niɔba, kwôni wo kaɔn yèni ba, ôbi mô na bô dilemne a baa ya baa ya men, are kɛm ka ôbi li ba, li na bô dilemne a men, ôbi hôn kirij ka ôbi ôriɔn ya hen né a men, wôsa ôbi gel kirij né sa kibi dilemne to ti tiri hen.

Dɛnɔge turɔge sa anɔa sa terare a na ré

¹² Kamnen, en li magtubu hende to hen bɛnɔge wôsa Emen dɔ bôri jal sa tɛriɔn toɔnɔge a niɔn wô kibi hini Jésu Krist. ¹³ Kenbay ka surɔnê, en li magtubu hende to hen bɛnɔge, wôsa ken hôn kwôni bi wo na mô ya ca tumô dema tó terare na ré dɔɔn tó hen men. Kenbay kaɔn kam manê kôba, en li magtubu hende to hen bɛnɔge men wôsa ken gôliɔn sa ôbi lê habré niɔn.

¹⁴ Kamnen, na en li magtubu hende to hen bɛnɔge wô henê wo ken hôn Ibarna Emen hen. Kenbay ka surɔnê en li magtubu bɛnɔge wôsa ken hôn kwo na mô ya ca tumô dema tó terare na ré dɔɔn tó hen men. Kenbay kaɔn manê en li bɛnɔge, wôsa ken debe geranɔ men, kwôlo Emen yi bôrnɔge a men, ken gôliɔn sa ôbi lê habré a men.

¹⁵ Perɛnɔge sa terare naɔn are kɛm ka yi sara hen né. A hena kwôni ré gey anɔa

sa terare a na ba, ken hôn wo ôbi ré gey Ibarna Emen né men. ¹⁶ Wôsa anɔa sa terare a na ka na: doɔn anɔa habiɔn ka gawré gey lê hen men, tu bôriɔnɔre men, bɛ bôô sa ari upé uwôyriɔn yi a men na, hena na ligi Ibarna Emen a ré, niɔba, na anɔa sa terare a na dɔ. ¹⁷ Wôsa sa terare men, anɔaɔn tu bôriɔnɔre kare kɛm ka yi ya hen a men na, a naɔnêji kɛm, niɔba, kwôni wo li bô geyé wo Emen ba, ôbi a merê kwôy yôd.

Dɛnɔge tu melênê sa yerɔge wô bay kaɔnêre Jésu Krist hen

¹⁸ Kamnen, wulê wo sa terare a kerê hen na, baa dɔa niɔn. Ken toy mega wo ôbi bayi *Krist hen ré a sa. Niɔba, haw hen bay bayi Krist kwône hen ya niɔn, aɔn ôbi a gelé wo Wulê na ré dɔa niɔn. ¹⁹ Biɔnê bay ka hen na, hena na perêrni a aɔa ré siji ô hen. Niɔba, bay na ná kani ré. Hena bay henaɔn ré na kani na, bay henaɔn ré merê naɔn ni. Na ôbi á, bay ré siɔn ôriɔn hen. Niɔba, are bay ka hen yi hen iyôn bi nana hôn mega wo bay ré na biɔnê kana ré.

²⁰ Niɔba, kwonɔge kenbay ba, Krist bɛnɔge Tini aɔn kenbay kɛm ken hôn tu kwôlê. ²¹ Hena ené li magtubu hende to hen bɛnɔge na, na wô wo kené hôn tu kwôlê hen né ré, niɔba, wô wo kené hôni niɔn men, ken hôn mega wo benare ré naɔn bô tu kwôlê a hen.

²² Kwôni woɔn ôbi benare ba, na kwo kôl mega wo Jésu ré na Krist, kwo Emen dôri hen ré. Kwôni wo kaɔn Ibarna Emen naɔn Kemari Jésu na, ôbi na ôbi bayi *Krist hen. ²³ A hena kwôni wo ré kaɔn Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen né men, niɔba, hena kwôni ré kôl mega wo Jésu ré na Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen hen.

²⁴ Kwonɔge kenbay ba, ken dɔ bôrnɔge yi sa kwôlo na ken toy ca tumô hen. Lɛnɔge bi kwôlê bi wo hen yi bôrnɔge a men, bi ken gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrnɔge a a men. A hena kené gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrnɔge a na, ken biɔn pôn naɔn Kemari Krist men, naɔn Emen Ibari a men. ²⁵ Kemari bi kôba, na gené dɔré béna merê wo naɔn kwini hen.

²⁶ Gel, na kwôli biɔnê kaɔn bay lamérenɔge bɛ tóriɔn a wô ménɛnɔge a ené li magtubu bɛnɔge kelɛnɔge kwôliɔn hen. ²⁷ Niɔba, kenbay ba, Tunu to Krist na bɛnɔge hen na, mô bôrnɔge a ya. Na sa kibi Tunu hende to yi bôrnɔge hen aɔa kené ôriɔn doɔn kwôni wo dɔanɔi ré gelɛnɔge ani ré hen. Wôsa Tini hende to hen gelɛnɔge are kɛm men. Hende geléna tu kwôlê dɔba, kwôlê woɔn benare wôni naɔn peré a. Biɔnɔge naɔn Jésu Krist mega wo hende na gelɛnɔge hen iyôn.

²⁸ Kamnen kaɔnê, lêrnɛnɔge tó biɔnɔre toɔnɔge a naɔn Jésu Krist aɔn bi Wulê wo ôbi a

herañ hen na, bi nana hareri ré men, tayre dêna tiri a ré a men. ²⁹ Mega wo ken hôn wo Jésu Krist ré na kwôni woñ derôre hen iyôñ na, kwôni wo li anğañ derôre ba, na Kema Emen men.

3

Nana kam Emen

¹ Gelênge peré wo Emen peréna kwôy añ uwôgêna kamni hen. Añ nana kamni bay tiri a men. Na ôbi á, bijné ka sa terare a na ré henêna ré hen, wôsa bay hôn Ibarni Emen né. ² Milhên kapê, kwo nana môrij haw hen ba, nana kam Emen nij. Nijba, anğa a sa sarna ba, nana hôn né tó. Añ anğa pôn ka nana hôn na, wo Wulê wo *Krist a herañ hen na, naa gelij nã têt têt wôsa naa geléri Wulê bi wo hen. ³ Ôbi a, kwôni wo ré dî bôri sa Krist a yôd ba, bi li têtij né mega wo Krist bi na kwo sêli hen iyôñ men.

⁴ A hena kwôni ré li têtij na, gel wo ôbi ré ðage na tóo to Emen hen. Wôsa têtij na, na ðagê sa tóo to Emen. ⁵ Wôsa ken hôn wo Jésu Krist ré sa sa terare a na, na wô deré têtij lêrena nijba, ôbi ba, têtij nã yiri a. ⁶ Ôbi a, kwôni wo ré bijn nã dî ba, a lê têtij né. A hena kwôni wo ré li têtij na, gel wo ôbi ré gel Jésu Krist ré men, ré hõni ré a men.

⁷ Kamnen, ðênge bi bijné lamênge ré. Hena kwôni ré li anğañ derôre ba, ôbi kôba na kwôni woñ derôre mega wo Jésu Krist na kwôni woñ derôre hen iyôñ men. ⁸ Nijba, kwôni wo li têtij ba, na kwo Sidan wôsa Sidan na ôbi têtij ca wo sa terare na ðij yerj. Na ôbi á, Kema Emen ré sa wô mênê ari lêri kém añ hen.

⁹ Ôbi a, kwôni wo ré na kema Emen ba, a lê têtij ré nij yôd, wôsa merê tu geñ wo Emen biri hen na, yi bôri a. Emen na Ibari ðiba, ôbi a lê têtij ré nij. ¹⁰ Ôbi wo hen a gelé a bay ré hõnij kam Emen nã ka Sidan. Wôsa kwôni wo li anğañ derôre ré men, pur yêni ré a men na, gel wo ôbi ré na kema Emen né.

Kenbay kañ kam Emen perijge yerñge

¹¹ Kwôlo Emen wo na ken toy ca tumô hen kól iyôñ ba: «Geyijge yerñge.» ¹² Diba na bi jé lêrena yi môj kwo Kayen iyôñ né. Ôbi na kema ôbi lê habrê, wôsa ôbi na duu yêni ganj. Nijba, wô mi a ôbi na ré diri ba? Ôbi na diri wôsa ari lê yêni Abêl na kañ derôre, nijba, ka Kayen ka na li kém hen na, na ka habij.

¹³ Yênen, hena bijné ka sa terare a na ré kapênge ba, ken bô mega wo ré ðê kirij iyôñ né. ¹⁴ Wôsa nana hôn wo na nana yi mega kwôni wo ma iyôñ, nijba, haw hen nana mô tu geñ. Nana hôn wôsa nana

pur yênerna. Kwôni wo pur yêni ré ba, yi mega ôbi ré ma baa ya iyôñ. ¹⁵ A hena kwôni ré kañ yêni yôd ba, ôbi na ôbi deré temare. Añ ken hôn mega wo ôbi deré temare na, gelé wo nã kwini nã yiri a. ¹⁶ Jésu Krist geyéna añ era sa ma wô sarna. Añ geléna peré wo nana perij yênerna. Bi nabay kôba, na ay yerna bijn temare wô sa yênerna men. ¹⁷ A hena kwôni wo ré uwôñ are apa ré gel yêni wo anğari kani nã apa ôbi ré li nã dî ré ba, gel wo ôbi ré gey Emen né. ¹⁸ Kamnen, hena ré na hen iyôñ na, na kelênge nã kebrena nana gey yênerna nã kwôlo dôri mera ré. Nijba, na gel wo nana geyji tiri a men, na li nã ci a men.

Kam Emen a hareri ré

¹⁹ Nana li hen iyôñ dema nana henê wo nana na kam Emen wo na tu kwôlê hen. Ôbi a, bôrna ré kurij tóñ kirija nana uwôli. ²⁰ A hena ermé wona ré uléna kwôlê sarna kôba, Emen dami ðê ermé wona men, ôbi hôn are kém a men. ²¹ Yênen kapê, a hena bôrna ré uléna kwôlê sarna ré nij ba, gel wo nana hare era sa ðébê tumô Emen a ré nij. ²² Men, Emen béna are kém ka nana uwôli hen wô wo nana bi kwôlê sa tóo tori a men, nana li anğa dôri a men. ²³ Tóo tori hende to hen kól iyôñ ba: «Nana bi bôrna sa hini Jésu Krist a wo na Kemari hen men, nana perij yerna mega wo Krist na kól hen iyôñ a men.» ²⁴ Kwôni wo bi kwôlê sa tóo tori a na, ôbi na kwo Emen men, Emen kôba, bijn nã dî a men. Tini to ôbi béna hen a gelé wo ôbi ré mô nã na.

4

Henê jé lê Tunu to Emen nã to ôbi bare

¹ Yênen kapê, hena kwôni ré era legernge a añ kelênge kwôlo ðiré kól hen ré na nã néé wo Tunu na, ken bi bôrñge sara lew ré tó. Nijba, ken kôbe kwôli kelêri bi wo hen dô gel na ba ôbi iyêl na nã Tini Emen na tiri a men ba, dema kené bi bôrñge sara tó. En kól hen iyôñ wôsa bay kibi Emen kañ bay benare kwône sa terare a haw hen. ² Geré wo ka hõnij kwôni ré ôrij nã Tini Emen a na: hena kwôni ré kól Jésu Krist ré yêñ môj gawra iyôñ añ ré era sa terare a na ná, ôbi ôrij nã Tini Emen. ³ Nijba, hena kwôni ré kól Jésu Krist ré yêñ môj gawra iyôñ ré na, Tini Emen nã yiri a. Nijba, ôbi ôrij nã tini ôbi bare dî. Na ken toy ca tumô mega wo tini ôbi bare bi wo hen ré sa tó, nijba, haw hen hende sa nij.

⁴ Nijba, kamnen kapê, kenbay ba, ken gólj sa bay kibi Emen kañ bay benare bay ka hen nij, wôsa kena kam Emen. Wôsa Tunu to yi yerñge a hen na, na Tunu

to néere damaŋ gôliŋ to sa terare a nà. ⁵ Wôsa bay kibi Emen kaŋ bay benare bay ka hen na, na gawrê ka sa terare a nà. Na ôbi wo hen aŋa bay ré kôl na kwôli anŋa sa terare a nà aŋ gawrê ka terare a nà dôbe marji toyiŋ kwôli kelêrji bi wo hen. ⁶ Nijba, nabay ba, nana ka Emen. Kwôni wo hôn Emen ba, a toyé kwôlê kebrena nijba, kwo na kema Emen né ba, a toyé kwôlê wona ré. Na hen iyôŋ, nana hônij kwôni wo ôriŋ naŋ Tunu toŋ tiri hen naŋ kwo ôriŋ tunu toŋ benare hen men.

Emen gey bi nana periŋ yerna naŋ bôô pôn mega wo ôbi peréna hen iyôŋ men

⁷ Yênen kaŋê, na periŋge yerna naŋ wulê wulê wôsa peré hena na ligi Emen. Wôsa kwôni wo pur Emen men, pur gawrê a men na, ôbi na kema Emen men, ôbi hôn Emen a men. ⁸ Kwôni wo pur Emen né men, pur gawrê ré a men na, ôbi hôn Emen né, wôsa are kêm ka Emen li hen na, ôbi li na naŋ peré. ⁹ Emen joŋ naŋ Kemari wo pôn nêŋ hari hen era sa terare a nà bi ré sa béna nana mô tu geŋ. Na ôbi a gelé peré wo Emen ré peréna hen tu wolé. ¹⁰ Geré peré wo Emen peréna bi a na: na nabay a peré Emen tumô ré, nijba, na ôbi a peréna tumô aŋa ré joŋ naŋ Kemari bi ré sa ma mega anŋaŋ lê sarga iyôŋ aŋ diré dŋiŋ bôri jalé sa têriŋ lêrena.

¹¹ Yênen kaŋê, mega wo Emen peréna hen iyôŋ na, nabay kôba, na periŋge yerna hen iyôŋ men. ¹² Wôsa Emen na, kwôni wo giili ba, naŋ tô. A hena nana periŋ yerna ba, ôbi biŋ naŋ na men, peré wori bi wo yi bôrna hen na, na peré woŋ tiri a men.

¹³ Na hen iyôŋ a, nana hôn wo nana biŋ pôn naŋ Emen men, ôbi kôba, ré biŋ pôn naŋ na a men sa kibi Tini to ôbi béna hen. ¹⁴ Wôsa nibay kôba nini gel naŋ tirni toni aŋa niné ulêŋge béréri hen: wo Ibarna Emen né joŋ naŋ Kemari sa terare a nà bi ré sa gôliŋ naŋ ðiŋé. ¹⁵ Ôbi a, kwôni wo ré kôl Jésu ré na Kema Emen ba, Emen biŋ naŋ dŋi men, ôbi kôba, biŋ naŋ Emen a men. ¹⁶ Nibay ba, nini hôn peré Emen peréni hen aŋ nini bi bôrni sara. Wôsa Emen na ôbi peré kirij. Kwôni wo pur Emen men, pur gawrê a men na, ôbi biŋ naŋ Emen men, Emen kôba, biŋ naŋ dŋi a men. ¹⁷ Peré wori bi wo yi bôrna hen, ré na peré woŋ tiri na, Wulê wo ôbi a sa jôriŋ kwôlê sa ðiŋé ka sa terare a nà hen na, na haré ré wôsa jé lêrena sa terare a nà biŋ naŋ kwo Jésu. ¹⁸ Wôsa hena kwôni ré hôn wo Emen né piri na, haré a naŋê bôri a. Na wô peré wo Emen pur kirij hen bi aŋa ré dage haré bô kwôni a hen. A hena kwôni ré hare ba, yi môŋ bay réé sa ðiri iyôŋ,

wôsa kwôni wo hare na, peré wo Emen piri hen na, ôbi hôn derêri ré.

¹⁹ Na Emen a peréna tumô kaŋ dema nabay nana piri men, periŋ megêrna a men hen tô. ²⁰ A hena kwôni wo ré kôl diré pur Emen aŋa ré kaŋ yêni yôd ba, na ôbi benare dŋiŋ iyôŋ. Hena kwôni ré pur yêni wo ôbi giili naŋ tiri hen né ba, ôbi a lê iyeŋ aŋa ré peré Emen wo ôbi giili ré hen ba? ²¹ Tôô to Krist béna hen na, kôl iyôŋ ba: «Kwôni wo pur Emen ba, bi pur yêni a men dem.»

5

Bê bôô wona sa Jésu a a nana ayiŋ joor sa terare a nà hen

¹ Na i i wo bi bôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen na, ôbi na kema Emen. A hena kwôni wo ré pur iba kamrê ba, a peré kamni a men. ² Peré wo nana pur Emen men, bê wo nana bi kwôlê sa tôô tori a a men hen na, gel wo nana pur kam Emen men. ³ Hena nana bi kwôlê sa tôô to Emen a na, gel wo nana pur Emen naŋ bôô pôn tiri a men. Aŋ tôô tori hende to hen, na anŋa a néna ré. ⁴ Wôsa kema Emen wo yôŋ yôŋ ba, ôriŋ naŋ néé woŋ gôliŋ anŋa sa terare a nà. Aŋ gelé bi wo nana gôliŋ sa anŋa sa terare a nà hen na, na sa kibi bê bôô wona sa Jésu Krist a. ⁵ Na i a gôliŋ sa anŋa sa terare a nà ba? Na kwo bi bôri sa Jésu ré na Kema Emen hen na, ôbi a gôliŋ sa anŋa sa terare a nà.

⁶ Na Jésu Krist wo era sa terare a nà bi. Ôbi eraŋ naŋ kam men, kwôbe a men. Ôbi eraŋ naŋ kam piniji ré, nijba, ôbi eraŋ naŋ kwôbe a men*. Na Tini Emen a keléna mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri. Wôsa Tunu hende to hen a na tu kwôlê. ⁷ Wôsa are subu a geléna mega wo Jésu ré na Kema Emen. ⁸ Anŋa subu bay a na: Tini Emen men, kam men, kwôbe a men. Are bay ka subu hen na, kwôlê woŋi na pôn. ⁹ Hena megêrna gawrê ré keléna kwôli anŋa ciré hôn ba, nana bi bôrna sa kwôlê woŋi bi wo hen. A hena nana bi bôrna sa kwôlo megêrna keléna hen iyôŋ na, kwo Emen keléna hen na, dŋê kwoŋi aŋ tô. Aŋ na Emen bi naŋ yiri a keléna kwôlo gengiŋ sa Kemari. ¹⁰ Kwôni wo bi bôri sa Kema Emen a ba, a hené sari a mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri. Nijba, kwôni wo bi bôri sa Emen a ré ba, bô Emen mega ôbi benare iyôŋ. Wôsa ôbi bi bôri sa kwôlê wo Emen kôl gengiŋ sa Kemari hen né. ¹¹ Kwôlê wo Emen keléna bi a na: ôbi béna meré tu geŋ wo naŋ kwini aŋ meré tu geŋ bi wo hen na, ôbi béna naŋ geré wo Kemari. ¹² Wôsa hena kwôni wo ré biŋ naŋ Kemari

* 5:6 5: 6 Kam na, kôl gengiŋ na sa batêm men, kwôbe ba kôl gengiŋ ba sa temay Jésu men.

ba, uwôn merê tu geɲ bi wo hen. A hena ôbi ré bɲ naɲ Kema Emen né ba, a uné merê tu geɲ bi wo hen né men.

Gelê wo naɲ kwini

¹³ En li magtubu hende to hen kelênge kwôli are bay ka hen kenbay ka ken bi bôrɲge sa hini Kema Emen a hen, bi kené hôn mega wo kené ôriɲ naɲ merê tu geɲ wo naɲ kwini nɲ. ¹⁴ Hena nana engeriɲ Emen aɲga bɲ naɲ bô geyé wori hen na, nana hôn mega wo ôbi ré toy. Ôbi a, kirɲa nana ðubu tumôri a ba, naa harê ré hen. ¹⁵ Hena nana hôn mega wo ôbi ré toy uwôlê wona na, nana hôn mega wo ôbi ré béna aɲga nana uwôli bay ka hen nɲ a men.

¹⁶ Hena kwôni ré gel yêni li têriɲ to a ôriɲ naɲ ði kibi temare a ré na, bi ôbi uwôl Emen wô sari aɲ Emen a biri merê tu geɲ. En kôl na kwôli ðɲé ka li têriɲ to a ôriɲ naɲ ci kibi temare a ré hen. Wôsa têriɲ to kwôni li ba, nêma temayri hen na, yi ya. Aɲ en kelênge na wo kené uwôl Emen wô sa bay lêre têriɲ hende to iyôŋgi hen né. ¹⁷ Aɲga habɲ kêm ka nana li hen na, na têriɲ tu Emen. Nɲba, têriɲ to a ôriɲ naɲ kwôni kibi temare a ré hen na, yi ya.

¹⁸ Nana hôn wo na i i wo ré na kema Emen ba, ré lê têriɲ ré nɲ. Kema Emen gemni aɲ ôbi lê habré a nêmé gelêri ré nɲ.

¹⁹ Nabay ba, nana hôn wo nana na kami Emen nɲ. Nɲba, sa terare na bô emê wo ôbi lê habré a.

²⁰ Nana hôn wo Kema Emen ré era sa terare a nà aɲ béna tu melênê bi nana hônɲ Emen woɲ tiri. Nana ka Emen woɲ tiri bi wo hen wôsa nana bɲ naɲ Kemari Jêsu Krist. Kemari bi a na Emen woɲ tiri men, ôbi a na merê tu geɲ a men.

²¹ Kamnen kaɲê, ðéŋge tu melênê sa yerɲge a wô wo ma kena herê sa ô tibé kamrê hôriɲ.

Magtubu to wôôyi to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to wôô to Ja li hen

Ôbi lê magtubu hende to hen na, uwôge yiri dîré na kwo seri. Nîjba, kwôlo si kibiri a na, gel wo ôbi ré ôrij na tôô damarj sa ðîné bay ka ôbi li magtubu biji hen. Ôbi kôlij na Iyore to Emen dôri hen men, kôlij kamne a men. Iyore hende to hen na, gel na églis na bay ayê bôô ka bô (bêrsé 1).

Ôbi dôbe ibiyare bô gawrê bay ka hen bi bay ré ay geré wo bij na tu kwôlé men, bay ré perij a men (bêrsé 1-6) men. Ôbi yêge marji gengij sa ðîné ka ermé woji yi môn kwo ka ôbi kôl kwôliji bô magtubu to Ja to tumô hen iyôn (bêrsé 7-11). Ôbi duu kibi magtubu tori kôlijji kwôli kergare tori iyére toji a men, kôlijji kwôli dosé to églis to pôni men (bêrsé 12-13).

Mega bô magtubu to Ja to tumô hen na, to nâ kôba, kôli bi bay ré bô dô men, ré dubu sa têrji a tô ayê bôô woji tiri a hen.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen béré mîni Iyore to suri to Emen dôre hen men, en li bij kamné ka en piriji tiri a men hen. Na nôbi penen a peréngge hen mera ré, nîjba, ðîné kêm ka hôn kwôlé woji tiri hen kôba, peréngge a men. ² En peréngge wôsa kwôlé woji tiri wo yi bôrna hen na, a yé kwôy na kwini.

³ Men, Ibarna Emen na Jêsu Krist Kema Ibarna Emen a teré kibrijji sarna men, bay a beré tu na tona men, bay a béna bô jalé a men. Deré bi wo kêm hen yi wô sarna nabay ka nana bi bôrna kwôlé woji tiri a hen men, wô peré wo nana perij yerna hen a men.

Tôô to gengij sa peré

⁴ Yen dôren damarj wôsa en toy mega wo kamné ka pôni jé lêreji ré bij na kwôlé woji tiri mega wo Ibarna Emen na ay tori bi nana li hen a men. ⁵ Iyore, en uwôlé bi nana pirijge yerna. Kwôli peré bi wo en li magtubu béré kwôli hen na, na tôô tôni to kôrbi ré, nîjba, na kwo na nana toy ca tumô ka hen. ⁶ Peré bi wo hen na, na bê kwôlé sa tôô to Emen a. Ôbi a na tôô to Emen to na ken toy ca tumô hen men, na tôô to na kôl kené perij yernge na wulê wulê hen a men.

⁷ En keléngge hen iyôn wôsa ðîné ka bay lamère kirij kwône sa terare a nâ ka kôl Jêsu ré yêj môn gawra ré men, ré era sa terare a nâ ré a men. Ôbi kelêre kwôlé bi

wo hen na, na ôbi lamère kirij men, na ôbi bayi *Krist men. ⁸ Iyôn ba, ken dî tu meléné sa yernge a bi jé wo ken li hen na, kené uwônij sa kôbrenge dîba, bi mène d'én iyôn né.

⁹ Hena kwôni ré bi bôri sa kwôlé wo Jêsu gel hen ré aji bi kwôlé wo dangi wôni a sara a na, kwôni bi wo hen bij na Emen né. Nîjba, kwo bi bôri sa ari gelé ka Krist hen na, ôbi bij na Ibarna Emen men, ôbi bij na Kemari a men. ¹⁰ Na ôbi wo hen aji ené keléngge hena kwôni ré era legeréngge a aji ré geléngge na kwôlé bi wo hen ré na, ken ðiri yernge a ré men, ken liri dosé ré a men. ¹¹ A hena kwôni wo ré liri dosé na, ôbi bij na dî sa jé lêri wo habij bi wo hen a.

Kwôlé woji dirij kibi

¹² En ôrij na kwôlé ga na wo ré ené keléngge nîjba, en nê m lè kêm bô magtubu to nâ ré. En gey ené eré geléngge aji na meréngge bêm iyêlêri senge aji bi yerna ré deréna bêm ceré.

¹³ Kam yêêrê to Emen dôre men hen lêrê dosé.

Magtubu to subu to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to subu to Ja li hen

Magtubu to na na, na gawra wo uwôge yiri kwo seri bi a lê hen (bêrsé 1, 2 Ja bêrsé 1). Ôbi li bij na gawra wo bay uwôgeri Gayus hen. Gayus bi wo hen na, kwôlê wôni wo hôniŋ gaŋ gengiŋ sari ba, naŋ niŋba, kôl iyôŋ ba, ôbi ré na ôbi bôô pôn tô geré tu kwôlê wo Emen a. Hal wori yi gay naŋ kwo Diyotrêp woŋ ôbi gwôseré kirij wo na kôl kwôlo habij gengiŋ sa kwo seri bi wo hen hen men, ôbi na kwôni wo bu kergé yiri a ré a men.

Ôbi lê magtubu hende to hen ay kibi Gayus sa bôô pôn wori a men, wô lê wo ôbi li naŋ bay ayê bôô hen a men (bêrsé 1-8). Ôbi bare wô hal wo Diyotrêp (bêrsé 9-10) men, ôbi dô kwôli Démétrus woŋ ôbi ayê bôô wo pôni hen dô men (bêrsé 11-12), dema ré kôlji kwôli kergare tori iyére toji a hen men, kwôli dosé to miljérji men (bêrsé 13-15).

Bô magtubu hende to hen na, kôl na kwôli lê kergé men, beré yênêm yem a a men na, gel na peré naŋ bôô wo pôn gengiŋ sa tu kwôlê.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen bem jôbi melapnen Gayus wo en purem bôn pôn hen.

² Melapnen wuŋê, en uwôl Emen bi are kêm ré dô bem men, bi ômpare toni ré lêm ré mega tunum môriŋ dô tumô Emen a hen iyôŋ men.

Bay ay kibi Gayus

³ Yen dôren damaŋ kirija yênêrna bay ayê bôô saji nà aŋ kôlenji wo jeré dî yem yi tu kwôlê men, jeré li are naŋ geré wo tu kwôlê bi wo hen a men. ⁴ Kirija en toy wo kamnen ré li anŋaŋ derôre hen iyôŋ a men na, yen dôren damaŋ dê are kêm.

⁵ Melapnen wuŋê Gayus, lê wo ju li naŋ yênêrna bay ayê bôô kaŋ iyére naŋ kaŋ kergé hen a men na, ju li na naŋ bôô pôn tiri. ⁶ Biŋé bay ka ju li naŋ ci hen na, bay heramem kibi bay ayê bôô ka nà kôl iyôŋ ba: «Ôbi peréni damaŋ.» Aŋ en hô uwôlen bi jeré li naŋ ci mega wo Emen gey hen iyôŋ tô kergare toji a. ⁷ Kergare hende to bay ô hen na, na wô lê jé wo Jésu Krist aŋ bay uwôŋ ani kôbi bay ayê bôô ré hen né.

⁸ Na ôbi á, nabay kaŋ bay ayê bôô nana a lê naŋ biŋé bay ka hen aŋ bi ré gelji wo nana bij naŋ ci sa jé wo bay li gengiŋ sa kwôlê woŋ tiri bi wo hen hen.

Si Diyotrêp naŋ Démétriyus

⁹ Gayus, en li magtubu jêŋ bijn églis tonŋe menba, Diyotrêp wo kôl diré na kwo dami bô églis a hen li sa iyêrê aŋ kaŋ toyé kwôlê bi wo en kôl hen. ¹⁰ Wulê wo na erê gelénŋe hen na, na derénŋe tô kwôlê woŋ benare bi wo ôbi pôy déni sarni a hen. Na kwôlê woŋ benare bi wo hen a ôbi ré kôl mera ré, niŋba, ôbi kaŋ beré bay ayê bôô kaŋ kergé hen yiri a a men. Aŋ hena biŋé ka ɗanŋi ré gey beréji a yirji a kôba, ôbi jôrji a men. Aŋ kôlji diré dagéji bô églis a.

¹¹ Melapnen wuŋê, ô tô jé lê biŋé ka habij a hen né niŋba, ju ay hal wo biŋé kaŋ bay lêre anŋa dôri hen dî. Kwôni woŋ ôbi lêre anŋa dôri na, na kwo Emen, niŋba, kwôŋ ôbi lêre anŋa habij hen na, hôn Emen né kwôy.

¹² Kwo Démétriyus ba, biŋé kêm kôl kwôlo dôri gengiŋ sari. Men, beré kwôlo Emen wo ôbi uwôl hen kôba, gel wo ôbi ré li anŋa dôri. Nibay kôba, nini bijn sara mega wo ôbi ré li anŋa dôri. Aŋ ju hôn wo niné kelé kwôlê woŋ benare ré.

Kwôlê woŋ derij kibi

¹³ En ôriŋ naŋ kwôlê gaŋ ré ené kôlem niŋba, na nêmé lê bô magtubu to nà kêm né. ¹⁴ En gey ené erê ô gelem hen ya hen na, naa erê iyêlêri senŋe. ¹⁵ Bi bô jalé wo Emen baa naŋ ju.

Miljém kêm lêm dosé men, ju lij miljérni pôn pôn kêm dosé béni men.

Magtubu to Jud li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jud li hen

Magtubu to Jud na, lip bij na gawré ka póni mera ré, nijba, lip bij na bay ayé bôô kêm. Kwôlo kôlîp bô magtubu hende to hen na, gelîp na kwôlo yi bô magtubu to Piyêr to wôôyi hen iyôŋ (2 Piyêr 2). Magtubu to Jud men, to Piyêr to wôôy hen a men na, li na kumbul na gawré ka bay cé kwôlo mène geré wo Krist aŋ kôl na kwôli yîpare toŋ iyôŋ a tôŋ hen.

Bêrsé 1-2 hen na, ôbi kôl kwôlo kôl kwôli magtubu hende to hen.

Bêrsé 3-16 hen na, ôbi kurîp upé gawré kaŋ bay gelére angaŋ benare ka dôbe yiri bô églis a hen men, ôbi kôl kwôli kwôlo ré sa feré sarji kêm hen a men.

Bêrsé 17-23 hen na, bay ayé bôô ba, ôbi kôlji bi bay ré ébeu sa têrji a tó ayé bôô woji a.

Bêrsé 24-25 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori naŋ ayé kibi Emen wo pôn nêŋ hen men, kibi ôbi gôlîp naŋ na Jêsu Krist hen men.

Magtubu hende to hen kôl na kwôli hal wo habîp wo néé wo benare hen men, kwôli lé wo Emen a sa lé naŋ bay ayé bôô hen men, kwôli dé wo bay dí bôrji sari a hen men, sa Jêsu Krist a hen men, sa Tunu toŋ hendi bô bôré hen a men (20-21).

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Jud mana wo Jêsu Krist men, ena yêni *Jak a men.

En li magtubu hende to hen bij bîné ka Ibara Emen geyji aŋ uwôgeji aŋ na Jêsu Krist a geméji hen hen. ² Bi Emen dí bôri jal sarŋge a men, bi béŋge bô jalé wori men, bi peré wori baa naŋ ken damaŋ a a men.

Bay gelére angaŋ benare (2 Pty 2: 1-17)

³ Milpên kaŋé, bôn yi na jeran bi ené lé magtubu béŋge gengîp sa meré to gep wo Emen béna nabay kêm hen. Nijba, en bô mega ré na anga dôri wo ené li magtubu hende to hen bi ené dôbîp ibiyare bôrŋge a aŋ bi kené lip kumbul wô ébeîp geran tó ayé bôô wonge a. Ayé bôô bi wo hen na, na Emen a bij bîné ka na kari hen tée pôn yôd. ⁴ En kôl hen iyôŋ, wôsa bîné ka póni ka hariŋ tini Emen né hen, tóbe yirji perêrŋge a naŋ palé wô belé kwôlo gengîp sa beré tu na to Emen wona hen mêné, aŋ bi ciré uwôŋîp geré yîp yîpare toŋ iyôŋ a tôŋ to bôrji gey hen men, bay kaŋ Jêsu Krist wo na ôbi sarna men, Kelma wona

a men pôn nêŋ hen. Kwôli mêné wo yi gengîp sa bîné bay ka iyôŋgi hen na, na lip bô magtubu to Emen a ca nijp.

⁵ Kwôlo na kelé hen na, ken hôn ca tumô nijp, nijba, na hô jebé tó bôrŋge sara hôriŋ. En gey bi kené hôn mega wo bô wulé wo na tumô hen na, Kelma Emen na sîp naŋ kam *Israyêl bô iyére to Ejipt a aŋ, nijba, ôbi mène ka bi bôrji sari a ré hen. ⁶ Men, ken hô erem sa *mané ka derômaran a ka bô néé wo Emen bijî hen mega wo ré nêni ani ré tó aŋ díji kini merêrji aŋ hen na, Emen na harêji naŋ gangî musure bijî kirîp kaŋ dilemne culum a kwôy gemîp Wulé wo ôbi a sa jôriŋ kwôlé sa bîné. ⁷ Men, ken hô erem a sa *Sodôm naŋ *Gwomôr naŋ iyére to mér sarji hen kôba, na liji na mega mané ka derômaran a bay ka hen men. Bay na yîp yîpare toŋ iyôŋ a tôŋ hen men, bay yîp naŋ megêrji imnê men, naŋ megêrji yébé a men. Ôbi a, Emen na ré pôrji bijî bô tare to yi naŋ kunu hen. Yi hen iyôŋ wô gelîp bîné kêm anga ré sa sa bay lêre are bay ka iyôŋgi hen.

⁸ Bîné kaŋ bay gelé angaŋ benare bay ka perêrŋge a hen na, jé lêreji na hen iyôŋ men. Bay kôl Emen né kôlji kwôlé bô pelal a aŋ bay ferîp tó kôbriji lip têriŋ naŋ yirji gan men, kaŋîp bô kwôlé sa damaŋare to Emen a men, tiiriŋ mané ka derômaran a ka ôriŋ naŋ hini emé hen a men. ⁹ Mîsêl wo na ôbi sa mané ka derômaran a hen kôba, na tiiré Jabel hen iyôŋ né. Wulé wo ôbi na nariŋ naŋ dí gengîp sa kwogelé *Moyis hen na, ôbi na kôlîp Jabel kwôlo habîp ré, nijba, ôbi kôli iyôŋ ba: «Bi Kelma ferem mera.» ¹⁰ Bîné bay ka hen na, anga bay hôn tôrji ré kôba, bay tiréji men, bay yi mega tanare to noni to erem kwôlé ré iyôŋ men, bay lêré are iyôŋ a tôŋ aŋ are bay ka hen a yé tó mêné woji hen. ¹¹ Bîné bay ka iyôŋgi hen na, bô emé yi gengîp sarji, wôsa bay ay geré wo Kayen men, doy upé lari liji aŋ bay ge kay mega Balam iyôŋ men, bay na kwôlé mega kwo Kworé iyôŋ a men. Aŋ bay mène môp kwori hen iyôŋ men. ¹² Kini emé wonge a tó yêniŋare a na, bay tóbe yirji perêrŋge a aŋ gurêrŋge. Lê angaji bay ka iyôŋgi hen na, li aŋ bay erem na sa yirji a mera men, tayre diji sara ré men, bay yi môp yé emen wo kal dô aŋ iyôŋ men, bay yi môp gurô wo kibi kelanêri a kôba, yêeri naŋ iyôŋ, kal dôri naŋ hanêri aŋ yi mega ré ma tée wôô iyôŋ. ¹³ Men, bay yi môp méw wo dami wo habîp iyôŋ a men. Têriŋ toji yi tu wolé môp kworiŋ wo kam daya sa bi nô iyôŋ men, bay yi môp tébêŋne to eré si na si na hen iyôŋ a men. Emen naŋ kini meré woji bô kirîp kaŋ dilemne culum a

aŋ bay a merê ya kwôy naŋ kwiniŋi.

¹⁴ Kwo Ênôk wo na kuŋga Adam wo jôgij tée jii na kôl kwôlê gengij sarji tumô kôl iyôŋ ba: «Toyéŋge, Kelma a era hen ya naŋ kwônê manê kari ka derômaraj a ka yi naŋ jengêrji hen. ¹⁵ Ôbi a era wô jerê kwôlê sa ðijé ka sa terare a nà kêm men, a perê bay henê Emen né hen wô kibi aŋga habij kêm ka bay li hen men, wô kibi kwôlo habij kêm wo bay kôl gengij sa Emen hen a men hen.» ¹⁶ Bijné bay ka iyôŋgi hen na, yirji dôrji ré men, bay bare kwôlê kwôy kwôy men, bay li are kêm ka bôrji gey hen men, na bay uwôyré yi men, bay lamê ðijé bi bay ré gey kwôlê woji a men.

Tôô toŋ ayê naŋ yêgê maa

¹⁷ Milnên kaŋê, erméŋge sa kwôlo bay jé ka Kelma wona Jésus Krist na keléŋge ca tumô hen. ¹⁸ Bay na keléŋge iyôŋ ba: «Wulê wo sa terare ré baa ða wo ta kerê nij hen na, ðijé ka pôni ré seléŋge. Bijné bay ka iyôŋgi hen hôn Emen né men, bay li aŋga bôrji gey a men.» ¹⁹ Men, na bay a lê aŋa kariŋare ré yi perêŋge a hen men, bay na limé ka doy aŋga bôrji gey hen aŋ Tini Emen naŋ bôrji a. ²⁰ Milnên kaŋê, kwonŋge kenbay ba, maséŋge bi ken lip naŋ yerŋge aŋ ken ðibij tô ayê bôô wonŋge wo yi sa Emen a hen men, uwôlêŋge Emen naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôrê hen a men. ²¹ Men, ðéŋge yerŋge yi Emen wo peréŋge hen aŋ ken gemij Kelma wona Jésus Krist woŋ ôbi lê derê bi ré béŋge gelê wo naŋ kwini hen.

²² Beréŋge tu ŋa to ðijé ka pôni ka gaané sa ayê bôô woji a hen men, ²³ ka pôni ba, ken teraji kibi tare a aŋ ken gôlij naŋ ci men. Ka pôni ba, ken bô tu ŋa toji men, ken ði tu melênê sa yerŋge a naŋ ci a men wô wo bay maa lê aŋ ka geré kayê. Men, têriŋ toji to yi môŋ bargay ka *kagem hen kôba, ken hebe ré a men.

Heramê

²⁴ Ayéŋge kibi Emen wo nêŋ geméŋge hen aŋ bi kené herij bô têriŋ a ré hen men, kwo a derê têriŋ tonŋge kêm aŋ, aŋ a ôriŋ naŋ ken ka erê ðebé tumô kirij ka perajji kari a naŋ yi derê hen a men. ²⁵ Ôbi a na Emen pôn hari men, ôbi a gôlij naŋ na naŋ geré wo Kelma wona Jésus Krist hen men. Bi ayê kibi men, damŋare men, néé a men yi wô sari naŋ kwini. Na hen iyôŋ ayij tôri ca tumô kwôy kemnêŋ. Aŋ a yé hen iyôŋ naŋ elê elê kwôy yôd.

*Amên, bi yi gelij hen iyôŋ.

Anğa Jésu Krist yêge sarji bijn Ja hô Pelal a Kwôlo kôl kwôli pelal wo jô Ja hen

Ja a na ôbi lê gerjé magtubu hende to nà hen. Ôbi gel are gay gay ka Jésu Krist yêge sarji hen (1: 1-2). Ôbi kôl kwôli anğa ôbi gel kirija Tunu top hendi bô bôré herbe sari a hen (1: 10). Kirija ôbi lij magtubu hende to hen na, ôbi mô na iyére to derô cér a to bay uwôgere Patmôs hen. Ôbi ge na geré a ré ô merê ya hen wô béré Kwôlo Dôri wo ôbi uwôl hen (1: 9). Wulê bi wo hen na, kelma wo dami wo Rômê gelij tu bay ayê bôô gusijn daman. Ja li magtubu hende to hen bijn na églisjê ka jurgem ka bô emê wo Asi a wo kemnêj ba, na Turki hen.

Bay gelij tu bay ayê bôô gusijn wôsa bay hôn na Kelma Jésu Krist pôn nêj hari hen. Perê kirijn bay ka habijn hen na, Ja li magtubu wô dôbji ibiyare bôrji a gengijn sa ayê bôô woji men, dé bôô woji a men. Magtubu tori hende to hen na, na kwôli anğa bô pelal a hen men, ka sarji yêgijn biri hen a men. Derê tô are bay ka hen na, i ba dô naj ermé wori ermé wori. Nijnba, mawi kwôlê yi gay mega wo haw hen ba, habré ré ay joor hari, nijba, Emen sa gagay kenare wori a na, are kêm na bô kôbri a. Añ derê kibri ba, *Krist a ayê joor sa are bay ka hen kêm.

Ja ay tô magtubu tori gelij yiri mega wo diré na mana wo Krist wo ji si kampê hen (1: 1-8).

Bô pelal wo tumô bi wo hen na, Jésu Krist kôlijn Ja ré li magtubu bijn églisjê ka jurgem ka bô emê wo Asi a (1: 9 - 3: 22).

Sapitre 4-5 cêgê ba, bay ay Ja ôrij derômaran a añ pelal kwône jôôri. Men, kôl na kwôli gawré ka ay kibi Emen naj kibi Jésu Krist hen men. Kema Kwormo pôl surpére wo jurgem wô bôlij kibi magtubu (6: 1 - 8: 1). Sapitre 8: 2 - 11:19 kôl kwôli burunju to jurgem hen. Sapitre 12: 1 - 13: 18 kôl kwôli tanare to gelij naj cerew hen naj to tanare to habijn hen. Sapitre 14: 1-20 kôl Kema Kwormo naj gawré dubu môj naj arew pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka uwôj gelê hen men, kwôli jerê kwôlê wo manê ka derômaran kôl kwôli hen a men. Sapitre 15: 1 - 16: 21 kôl kwôli bagna gerêngê wo anğan gelijnare gusijn ka Emen ka jurgem hen. Sapitre 17: 1 - 20: 10 kôl kwôli mênê wo Babilôn men, kwo tanare to habijn to gelijn naj cerew hen men, kwo bay kibi

Emen naj bay benare hen men, kwo mara wo dami wo na Sidan a men hen. Sapitre 21: 1 - 22: 5 kôl kwôli derômaran naj terare to kôrbi men, Jérusalêm to kôrbi men. Sapitre 22: 6-21 kôl kwôli deré wo ôbi duu kibi magtubu tori yêgijn maa ka toy kwôlo gengijn sa anğa a era hen hen men, kôlji kwôlo kwo ji si kampê kôl hen a men, ôbi kôl iyôj ba: «En era da hen ya.»

Ermé wo ôbi lê magtubu hende to hen na, na wô dôbijn harê bô bay ayê bôô a ré, nijba, na wô dôbijn ibiyare bôrji a wô wulê wo kirijn ré sa iyêré. Pelal bi wo hen na, na wô geléji jê lê wo Krist naj jê sé kampê wori men, gengijn sa wulê wo kemnêngi men, kwo kiyay a men.

¹ Gelêngê anğa Jésu Krist yêge sarji bijn bay ayê bôô hen. Emen biri bi ôbi ré yêge sa anğa ré sa sa hen biji. Na ôbi á, Jésu Krist ré jê mana wori wo derômaran a yi mana wori Ja a bi ré kôli kwôli are bay ka hen. ² Menba, Ja dôrij ðipé kwôli are bay ka kêm ka ôbi gel hen añ kôl ré na kwôlo Emen woj tiri wo Jésu Krist a yêgê sari. ³ Añ kwôni wo dêngse men, ka toy kwôlo hena kibi Emen a añ lij bô magtubu a añ bi kwôlê sara a men hen na, yirji a sa dôrji. Wôsa wulê wo are bay ka hen a sap hen na, baa da nij.

Dosé to Ja lij églis ka jurgem hen

⁴ Na nôbi Ja a lê magtubu hende to hen bijn églisjê ka jurgem ka bô emê wo Asi a hen lijji dosé. Bi bô derê naj bô jalê wo Emen wo na Emen wo mô ca tumô men, mô ya añ a sa sa hen naj kwo tunu to jurgem to debu tumô gagay kenare wori a hen. ⁵ Men, kwo Jésu Krist woj ôbi derê kwôlê woj tiri hen a men hen na, bi baa ré ken. Jésu Krist bi wo hen na, ôbi a jê sé kampê tumô perê ðipé ka ma a men, na Kelma woj sa kilmé ka sa terare a nà kêm men.

Ôbi peréna añ deréna bô têrij a sa kibi kwôbriri wo bijn tôj wô sarna hen. ⁶ Añ beléna nana yi gwogelê kilmé men, bay bé kwôbe a men ka lbari hen. Bi ayê kibi naj néé yi wô sa Jésu Krist kwôj naj kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôj.

⁷ Gelêngê, kirija ôbi a hera bô kirijn ka geri a hen na, ðipé kêm a geléri naj tirji men, ka na cibri naj yêere hen kôba, a geléri a men. Men, tô yê ðipé kêm ka sa terare a nà a sômé wô hera wori bi wo hen. Na tiri a yê na hen iyôj. Amên, bi yi gelij hen iyôj.

⁸ Kelma Emen woj ôbi néé wo na Emen wo na mô ca, wo mô ya men, a hera ya a men hen na, kôl iyôj ba: «Nôbi ena ôbi ayê tô are men, ôbi derê kibrijji a men.»

Ja gel dampare to Jésus Krist bô pelal a

⁹ Na nôbi Ja yènenge wo suri wo bijn pôn nap Jésus Krist môj kenbay iyôñ men hen a lê magtubu hende to hen bènge hen. En gelijn gusijn men, en bu bôn iyère môj kwonje hen iyôñ a men, wô *emê iyère to Emen. Añ nôbi ba, bay buren uwôlen sa iyère to yi derô cér a to bay uwôgeri Patmôs hen wô kibi béré kwôlê wo Emen wo en uwôl béreri hen men, wô kelê wo en kôl Jésus ré dô na kwôlê woñ tiri hen a men. ¹⁰ *Sa merê ta to na sa to Kelma hen na, Tini Emen telen nap néé wore kirijn bay ka hen, menba, en toy tóô kwôni ôm kap ta mega burunju iyôñ. ¹¹ Añ tóô hende to hen kôl iyôñ ba:

«Añga já gelê hen na, ju li bô magtubu a tón añ ju jén bijn bijné ka Emen ka églisnê ka jurgem hen. Ju bijn églis to Epês men, to Smirn men, to Pèrgam men, to Tiyyatir men, to Sardês men, to Piladêlpi men, to Lawdisé a men.»

¹² Kirija en toy tóô hende to hen ôm hen iyôñ na, en bare ené gelê kwôni wo iyêlen kwôlê hen, menba, en gel na lampa jurgem to bay li nap lôr hen men, ¹³ en gel ani gelijn nap gawra iyôñ perê lampa hende to hen a. Ôbi dôbe bargay ka yénge kwôy era tón téri a añ ha kabréri nap arijn woñ lôr men, ¹⁴ gusiri sari bôre môj wôbgê iyôñ men, gusijn tiri enné môj kôli tare iyôñ men, ¹⁵ téri jerapné môj musure to busu iyôñ men, tóri ôm môj tô kam kap biyé ka dami iyôñ men, ¹⁶ ôbi bu tébênge jurgem kôbri woñ gusurô a men, yebere to dii si kibri a men, tiri jerapné môj tare toñ dîjne iyôñ a men. ¹⁷ Kirija en giili hen iyôñ na, en kurijn tumôri a burug mega temay gawra iyôñ. Menba, ôbi uwôl kôbri woñ gusurô san a añ kôlen iyôñ ba:

«Kemna ré, wôsa ena kwo tumô men, kwoñ gerjé a men. ¹⁸ Ena ôbi merê tu geñ, na en ma nijba, haw hen ba, en mô tu geñ nap kunen nij. En ôrij nap néé sa temare a men, sa kirijn ka bijné ka ma môrij ya hen a men. ¹⁹ Are bay ka kêm ka ju gel hen men, ka a era hen a men na, li bô magtubu a. ²⁰ Tébênge to jurgem to ju gel kôben woñ gusurô a hen nap lampa to jurgem to bay li nap lôr hen a men na, na dôrem tóri ju toy. Tébênge to jurgem hen na, na *manê ka derômaraj a ka jurgem ka Emen dîji bô sa églisnê ka jurgem hen men, lampa to jurgem hen na, na églisnê bay ka jurgem hen a men.»

2*Magtubu to bay jén bijn églis to Epês*

¹ Ani bay ka gelijn nap gawra hen hô kôlen iyôñ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jén bijn mana wo derômaraj a wo églis to Epês, kôli iyôñ ba: «Kwôlo na na, na kwôlo si kibi kwo bu tébênge to jurgem kôbri woñ gusurô a hen men, ô perê jalgare to erênge jurgem to bay li nap lôr hen.» »

² Ôbi kôl iyôñ ba:

«En hôn jé lêrem men, merênê wo ju merên sa jé wom bi wo hen a men, ulê bôô wom sara hen a men. Men, en hôn wo bay lê habré na, jeré gey nap ci sara ré men, bijné ka kôl ciré na bay jé kapé hen na, ju kôbe jé lêreji menba, ju hôn wo bay ré na bay benare déñ iyôñ. ³ Men, ju gelijn gusijn añ lêñijn tô a wô san kôba, yem ilem sara ré. ⁴ Nijba, anja en kap nap ju na, na wôsa ju puren môj kwo tumô ré. ⁵ Erem sa jé lêrem wo tumô a añ ju gel heré wo ju hô cêgê hen. Iyôñ ba, haw hen na, ju dî jé lêren wo haw hen baa añ ju li kwo tumô hen hôrij dî. A hena jeré kap ba, na hera sa derê jalgare toñ terê lampa tom hen ôrij. ⁶ Nijba, anja en denem sara na, na wô kapé wo ju kap jé lê bay tô Nikwolas mega wo nôbi kôba, en kap hen iyôñ men.»

⁷ «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlij églisnê hen.»

«Kwo ay joor ba, na ayê tóô biri bi ré ôm yê gurô woñ merê tu geñ wo mô derô yagê wo Emen a hen.»

Magtubu to bay li jén bijn églis to Smirn

⁸ Ani bay ka gelijn nap gawra hen hô kôlen iyôñ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jén bijn mana wo derômaraj a wo églis to Smirn kôli iyôñ ba: «Na kwôlo si kibi kwo na kwo tumô men, kwoñ gerjé men, kwo na ma añ mô tu geñ hôrij hen.» » ⁹ Ôbi kôl iyôñ ba:

«En hôn gusijn to ju gelijn hen men, en hôn nimirê tom a men. Hen iyôñ hari kôba, ju na ôbi uné. Men, en hôn kwôlo habijn wo bay kôl gengijn sam hen a men. Bijné bay ka kôl kwôlo habijn gengijn sam hen na, bay bô yirji mega ciré na Jubné nijba, bay na iyéy dapare to Sidan. ¹⁰ Era baa tumô a hen na, já gelijn gusijn nijba, ju sun né wôsa Sidan a perê ka póni perênge a hen bê a dangay a bi dirê sélij bôrnge men, bay a gelénge gusijn sa môj, nijba, ju bi bôm san a kwôy ju map dema ené bem jabga woñ gelê wo nap kwini hen tô.»

¹¹ «Kwo maari ré ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlij églisnê hen.»

«Kwo ay joor ba, a map temare toñ têt wô ré nij.»

Magtubu to bay jén bijn églis to Pèrgam

¹² Ani bay ka gelijn nap gawra hen hô kôlen iyôñ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aṅ ju jép bijn mana wo derômaranṅ a wo églis to Pérgam, na kwôlo si kibi kwo ɓu yebere to dami to dii kôbri a hen.»¹³ Ôbi kôl iyôṅ ba:

«En hôn wo kirijn ka jeré môrîj ya hen na, na kirijn ka Sidan ôm iyére ya. Wôsa wulê wo bay derîj Antipas woṅ ôbi bôô pôn woṅ ôbi deré kwôlen iyére tonṅe a kirijn ka Sidan ômîj iyére ya hen kôba, ju ɓu bôm iyére dîba, ju kaṅen né.¹⁴ Nîjba, anṅa en kaṅ naṅ ju na, na wôsa ju dî bîjné ka pônî perêrṅge a hen bijn naṅ ari gelé ka Balam wo na gelîj Balak gwosoy lamê kam *Israyêl bi ré ômîj tanare to bay tibîj kamrê hen men, bi bay ré yîj yîjare toṅ iyôṅ a tôṅ hen a men.¹⁵ Bîjné ka pônî perêrṅge a hen kôba, li na mega hen iyôṅ men. Wôsa bay bijn naṅ ari gelé ka bay tô Nikwolas gel hen.¹⁶ Iyôṅ ba, haw hen ken dî jé lêreṅge bi wo iyôṅgi hen baa nîj, réba na era upéṅge hen ya sa sêṅ naṅ bîjné bay ka hen naṅ yebere to si keben a hen.»

¹⁷ «Kwo maari ya ba, bi toyîj kwôlo Tunu kôlîj églisné hen.»

«Aṅ kwo ay joor ba, na biri kwô wo bay uwôgeri *man wo yi kini uwôbêri a hen men, na biri jerew wo bôri wo hini wo kôrbi yi ya hen men. Hini bi wo hen na, kwônî woṅ ôbi upéri hen a henê mera.»

Magtubu to bay jép bijn églis to Tiyatir

¹⁸ Ani bay ka gelîj naṅ gawra hen hô kôlen iyôṅ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aṅ ju jép bijn mana wo derômaranṅ a wo églis to Tiyatir, na kwôlo si kibi Kema Emen wo tiri enné mega tare iyôṅ hen men, téri jerapné môt masure to ɓusu iyôṅ hen a men.»¹⁹ Ôbi kôl iyôṅ ba:

«En hôn jé lêrem kêm men, peré wo ju puren hen men, bê wo ju bi bôm san a hen men, lê wo ju li naṅ bîjné hen men, ulê bôô wom a men. Aṅ jé wo ju li haw hen na, dê kwo na ju li tumô hen.²⁰ Nîjba, anṅa en kaṅem na, na wô wo ju dî Jêjabêl to kôl teré na hende kibi Emen hen lam bay jé kaṅe aṅ bay yîj yîjare toṅ iyôṅ a tôṅ men, bay ôm tanare to bay tibîj kamrê hen a men.²¹ En dère kirijn dè bi ré dî jé lêre wo iyôṅgi bi wo hen baa, nîjba, hende kaṅ belé cêgere bijn jé lêre wo habîj na wo hen.²² Ôbi a, ené dère naṅ ômpare aṅ hende naṅ bay bîjare naṅ tu bay ka hen, hena bay ré dî jé lêreji bi wo hen baa ré men, toy kwôlê keben a ré a men na, bay a gelîj gusîj daman.²³ Men, na bé kamne a ma aṅ églisné kêm a henê mega wo ené na ôbi henê ermé wo gawré men, anṅa bay ré gey a men. Aṅ i i kôba, na têbri sa kôbri naṅ jé lêri jé lêri.»

²⁴ «Kwoṅge kenbay ka Tiyatir ka pônî ka ken bijn naṅ iyore hende to hen sa ari gelé kare kaṅ habîj bay ka hen ré hen men, ken toy kwôlê wo Sidan wo bay kôl ré yi naṅ kini uwôbêri hen né a men hen na, na dèṅge ani kani ka néy sarṅge a ré nîj.²⁵ Iyôṅ ba, ken bi bôrṅge sa kwôlo na en kelêṅge hen a kwôy jép wo na heran.²⁶ Aṅ kwo li anṅa bôn gey hen kwôy ayîj joor ba, na sa biri tôô bi ré gôlîj sa tô yê bîjné ka sa terare a nâ. Aṅ tôô hende to na biri hen na, na to lban kôba, na ben hen iyôṅ men.²⁷ Aṅ ôbi a emé sa bîjné naṅ celanṅ woṅ masure men, bay a téji mega wo bay sêṅ bané ti hen iyôṅ men.²⁸ Kwônî bi wo hen na, na biri telabo.»

²⁹ «Kwo maari ya ba, toyîj kwôlo Tunu kôlîj églisné hen.»

3

Magtubu to bay jép bijn églis to Sardês

¹ Ani bay ka gelîj naṅ gawra hen hô kôlen iyôṅ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aṅ ju jép bijn mana wo derômaranṅ a wo églis to Sardês kôli iyôṅ ba, kwôlo nâ nâ, na kwôlo si kibi kwo ôrîj naṅ tunu to jurgem to li jé bijn Emen hen men, ôrîj naṅ têbêjne to jurgem tôri a a men hen.» Ôbi kôl iyôṅ ba:

«En hôn jé lêrem kêm. Bîjné ba, kôl yanṅ ba, jeré mô hen na tu geṅ, nîjba, ju na temay gawra.² Ka tum aṅ aṅ ju pan anṅa yi kôm a hen wô wo bay maa ma yôd. Wôsa en gel wo jé lêrem sêl dèga dèga to Emen wupé a ré.³ Bi bôm jebem sa kwôlo na ju toy tumô aṅ na ju bi bôm sara hen. Di tô térij lêrem baa aṅ ju bi kwôlê sa kwôlo na ju toy a hen. A hen a jeré ka tum aṅ ré ba, na sé sam a mega ôbi gamsare iyôṅ aṅ sa hende to na saṅ hen na, kwônî a henê ré.⁴ Iyôṅ hari kôba, bîjné ka pônî perêrṅge a Sardês a hen na, bay dî bargay kaji *kagem né. Bay a tóbê bargay kaji ka bôderê bay ka hen aṅ bay a erê naṅ en wôsa bay nê.⁵ Kwo ay joor ba, na biri bargay ka bôri terîj men, na ménê hini bô magtubu toṅ meré tu geṅ hen né a men. Na ôrîj naṅ dî tumô lban a men, tumô manê kari a men aṅ na kôli iyôṅ ba: <Kwo nâ nâ, na kupé.> »

⁶ «Kwo maari ya ba, bi toyîj kwôlo Tunu kôlîj églisné hen.»

Magtubu to bay jép bijn églis to Piladêlpi

⁷ Ani bay ka gelîj naṅ gawra hen hô kôlen iyôṅ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aṅ ju jép bijn mana wo derômaranṅ a wo églis to Piladêlpi kôli iyôṅ ba, na kwôlo si kibi kwo hena ligi Emen a aṅ kôl kwôlê woṅ benare ré hen men, na kwo ɓu anṅaṅ belé kibi

iyére ka kelma Dabid kôbri a hen men, na kwo bôl kibi iyére ba, kwôni a nê mê legé hôrijn ré hen men, kwo lege ba, kwôni a nê mê belé ré hen a men.»⁸ Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kê m. Wôsa en hôn néém dê hari, nijba, ju bi kwôlê sa kwôlê wupê a men, ju dî bôm pôn san a a men dîba, ju kapen ré. Haw hen en bôl kibi iyére bem aj kwôni a nê mê legé hôrijn ré.⁹ Gel, anja na lê naj bay tô Sidan bay a na: bay kôl kibriji a ciré na Jubnê, nijba, bay na Jubnê ré a men, bay kôl na kwôlê wop benare djén iyôn. Na bijji bi bay a era sa dê m tîpare dema bay ré henê wo ené geyem.¹⁰ Wôsa ju bi kwôlê sa kwôlo na en kôlem jeré dube sa têm a hen. Mega ôbi wo ju li hen iyôn na, nôbi kôba, na gemem bô gusjn to a sa lê djiné hen, wôsa na gusjn hende to hen a sa derê tu kwôni ré men, na gusjn to a sa sélé gawrê pôn pôn kê m men.¹¹ Baa da wo na hera nij hen na, ju bu anja ju ôrijn hen dô wô wo kwôni maa lamem aj já baa upé sa kôbi wom wo gengjn sa ayê joor wom bi wo hen.¹² Kwo ay joor ba, na biri a yé môjn gurô ala wo *iyéy Emen to Emen wupê iyôn aj bay a erê apê ré kwôy nij. Na dé hini Emen wupê sarji a men, na dé hini iyére to Emen wupê sari a a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to kôrbi hende to hena na derômaraj a to Emen a jôn. Men na dé henen wo kôrbi sari a a men.»

¹³ «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlijn églisnê hen.»

Magtubu to bay jén bijn églis to Lawdîsé

¹⁴ Ani bay ka gelijn naj gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aj ju jén bijn mana wo derômaraj a wo églis to Lawdîsé kôli iyôn ba, na kwôlo si kibi kwop tiri hen men, ôbi derê kwôlê wop tiri wop ôbi bôo pôn hen men, ôbi na tô ari dé ka Emen ka gay gay hen kê m a men.»

¹⁵ Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kê m. En hôn wo jeré li jé wupê naj bôm pôn né. Wôsa jé wom jal ré men, uwoy ré a men aj yi lim lim iyôn mera. A hena ré jeré jal ba, ré derê men, jeré uwoy kôba, ré derê a men.¹⁶ Mega wo ju jal ré men, ju uwoy ré a men, aj ju yi lim lim hen na, na tebem aj.¹⁷ Wôsa ju erem mega wo jeré na ôbi upé wo dami men, doy ani kani ré lê m ré a men, nijba, ju hôn wô nimré to ré ta derem hen iyôn ré kwôy. Nimré lê m men, ju ô tôm senje men, tum tijn a men.¹⁸ Dén bi na gelem angaj lé: kel lôr wop kijn kôben a bi ju yijn ôbi upé wop tiri bi men, ju kel bargay ka bôri bi ju têtijn yem wô tayre to ju ô yem senje hen men, ju kel angaj ulê tu a bi ju uwôl tum a

aj bi ju gelijn kirijn dô hôrijn.¹⁹ Wôsa nôbi na, kwôni wo en geyri ba, en hali men, en geli tu melênê a men. Iyôn ba, haw hen na, ju bi yem gwam men, ju dî ermê wom wo iyônji hen baa nij a men.²⁰ Gel, en débu kibi geré en di kermijn, a hena kwôni ré toy tón ajna ré bôl kibi kermijn ben na, na sé bô iyére tori a aj nôbi naj dî nija ermê are pôn.²¹ Kwo ay joor ba, na biri bi mô naj en sa gagay kenare wupê mega wo nôbi en ayijn joor aj en môrijn naj Iban sa gagay kenare wori a hen iyôn men.»

²² «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlijn églisnê hen.»

4

Kibi geré wo derômaraj bôlijn

¹ Cégi kwôlê bi wo Tunu kôlijn églisnê hen iyôn nij, menba, en gel kibi geré bôlijn derômaraj a. Aj en toy tôo gawra wo na kôlen kwôlê tumô nij hen.

Na tôo to na ôm môjn burujju iyôn hen. Tôo hende to hen kôl iyôn ba: «Daya ta na aj na gelem anja a era hen.»

² Kirijn bay ka hen na, Tunu era lew sa telen ta menba, en gel gagay kenare wo derômaraj a aj kwôni mô sara.³ Tu kwôni bi wo hen jerapnê môjn jerew wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sarduwan men hen. Men, môbre to jerapnê môjn jerew iyôn hen kôba, yi mér gagay kenare bi wo hen.⁴ Gagay tôre wôo kibi pôrbu mô mér gagay kenare bi wo hen. Gagay bi wo tôre wôo kibi pôrbu hen na, surjnê mô sara pôn pôn kê m. Surjnê bay ka hen na, tôbe bargay ka bôri naj jabga kenare kwo bay li naj lôr hen sarji a a men.⁵ Gagay kenare bi wo mô derôre a hen na, emen wulaj ya men, ôn ya men, tôo gawrê ô m ya men, tay tô depere jurgem berare kirijn tumôri a a men. Tay tô depere hende to jurgem hen na, na tunu to jurgem to li jé bijn Emen hen.⁶ Tumô gagay kenare bi wo hen na, kirijn en bey bey môjn kami cér iyôn men, sél kalala môjn gaasa iyôn a men.

Men, are pôrbu ka mô tu gejn ka tirji tumôrji a men, cêgeriji a men hen débu mér gagay kenare bi wo derôre a hen a men.⁷ Ari dé Emen bay ka hen na, kwo tumô gelijn môjn kwo iyôn men, kwo wôôyi gelijn né kema kelba iyôn men, kwo subi tirji gelijn né tu gawra iyôn men, kwo pôrbi gelijn né kerê wo uwônge hen iyôn a men.⁸ Ari dé Emen bay ka pôrbu ka mô tu gejn hen na, mesérji na jii jii kê m men, tirji gôr yirji kê m men, mesérji a men. Bay ay kibi Emen yoire men, tu tare a men kôl iyôn ba:

«Kelma Emen, ju na kwo yi naj jengêri, kwo yi naj jengêri, kwo yi naj jengêri, wo gôlijn sa are kê m.

Ju na kwo mô ca tumô, ju mô ya, aṅ a hera tó hen a men.»

⁹ Ari déri bay ka hen ay kibi kwo mô sa gagay kenare a aṅ mô naṅ kwini hen men, heramiri men, kól kwôli dampare tori men, liṅni dosé a men hen. ¹⁰ Men, kirija ari déri bay ka hen ay kibri hen iyôṅ na, surṅé ka tôre wôô kibi pôrbu hen kôba, cubu gubarji tumô kwo mô sa gagay kenare a aṅ mô naṅ kwini hen aṅ tibri men, tó jabga kenare woji bi wo hen bi tumôri a a men. Aṅ bay kól iyôṅ ba:

¹¹ «Kelma woni, Emen woni, Ju nêṃ wo ðiné ré heramem men, ré gel dampare tom men, jôbi pôn nêṅ a na ôbi ibé iyêrê. Wôsa jôbi a dé are bay ka kêm hen men, jôbi a geyé bi bay ré yi ya hen a men.»

5

Magtubu to bay serij kebre kirij jurgem hen naṅ Kema Kwormo

¹ Menba, en gel magtubu to lêgerij to are liṅ si bôô men, si cêgê a men hen kôbi gusurô wo kwo mô sa gagay kenare a hen. Magtubu hende to hen na, bay serij kebre kirij jurgem. ² Menba, en hô gel *mana wo derômaran a woṅ ôbi gôliṅ sa kirij kól naṅ tôri to dami kól iyôṅ ba:

«I a nêṃê pelé serjé magtubu hende to jurgem hen aṅ dênṣij anṅa yi bô a hen ba?»

³ Kwôni naṅ, kwôni ré na kwo derômaran a, kwo sa terare a, kwo tó terare a kôba, a nêṃê pelé kibi magtubu hende to hen aṅ gelij anṅa bô hen né.

⁴ Menba, en kurij a sa sômê daman wô naṅ wo kwôni naṅ wo ré pól kibi magtubu hende to hen aṅ ré gelij anṅa bô a hen. ⁵ Menba, peré surjé ka tôre wôô kibi pôrbu hen na, kwo póni kôlen iyôṅ ba:

«Sôm né, gel kwo wo hena tó yê wo Juda a dëbu na ya ôbi na tó môṅ wo kelma Dabid, ôbi na kwo gôliṅ sa are kêm, ôbi a nêṃê pelé kibi magtubu hende to jurgem hen aṅ gelij anṅa yi bô a.»

⁶ Menba, en gel Kema Kwormo dëbu ta ða naṅ gagay bi wo hen. Aṅ surjé ka tôre wôô kibi pôrbu hen naṅ ari dé Emen ka pôrbu ka mô tu geṅ hen mééri ta. Kema Kwormo bi wo hen na, gelij né bay na ré wali duu bij kwôbe iyôṅ. Kema Kwormo bi wo hen na, timpéri jurgem men, tiri kôba, jurgem a men. Tiri hende to jurgem hen na, na tunu to Emen to jurgem to ôbi jéré gôrij kirij kêm sa terare a na hen.

⁷ Kema Kwormo bi wo hen dôra ða ligi kwo mô sa gagay kenare a hen wô enṅé magtubu to yi kôbri woṅ gusurô a hen.

⁸ Kirija ôbi enṅé magtubu hende to hen iyôṅ menba, ari dé Emen ka pôrbu hen naṅ surjé tôre wôô kibi pôrbu hen cubu gubarji tón tumôri a. Aṅ i i ba, ôrij naṅ jêṅgê kôbri a men, parja wo bay li naṅ lôr wo bay bi gesamne wôn bôri ta hen a men. Gesamne hende to hen na, na uwôlé wo ðiné ka Emen uwôli hen. ⁹ Bay kebe kurôṅ wo kôbri ôṃ iyôṅ ba:

«Ju nêṃ enṅé magtubu hende to hen men, ju nêṃ belé kebre wo serij hen a men.

Wôsa bay na derem aṅ ju têbe sa tó yê ðiné ka gay gay naṅ tó môṅ wo gay gay naṅ kibi yê ðiné ka gay gay a men naṅ kwôbrem aṅ haw hen bay na ka Emen.

¹⁰ Ju liji liṅ ðiné kam ka jôbi a na Kelma woji men, ju liji bi bay yi kilmé men, bay bê kwôbe ka Emen wona a men.

Men bay a emé sa ðiné ka sa terare a na kêm a men.»

¹¹ Men, en hô gel *mané ka derômaran a ka kwôni nêṃ dênṣé ré hen. Bay méére sa gagay kenare ta naṅ ari dé Emen ka pôrbu hen naṅ surjé ka tôre wôô kibi pôrbu a men kebeji kurôṅ. ¹² Bay kebe kurôṅ naṅ tôrji to dami kaṅ a ta ôṃ iyôṅ ba:

«Kema Kwormo wo bay na diiri hen na, na ôbi ibé iyêrê men, ôbi ari upé men, na ôbi tu melênê wo gôliṅ sa kirij men, na ôbi néé men,

ôbi nêṃ wo ðiné ré gel dampare tori men, bay ré herameri men, bay ré ay kibri a men.»

¹³ Men, en toy tóô ari dé Emen kêm ka derômaran a men, ka sa terare a na naṅ ka tó terare a naṅ ka bô cér a a men kêm kebeji kurôṅ ôṃ iyôṅ ba:

«Na ayêṅge kibi kwo mô sa gagay kenare a hen naṅ Kema Kwormo bi wo hen a men.

Bi ayé kibi naṅ dampare naṅ heramé naṅ néé yi wô sarji kwôy naṅ kwini.»

¹⁴ Ari dé Emen ka pôrbu hen uwôli sara kól iyôṅ ba: «*Amên, bi yi gelij hen iyôṅ.» Men surjé kôba cubu gubarji tón tumôrji a aṅ tibiji.

6

Kema Kwormo pól serjé magtubu to jii hen

¹ Men, en gel Kema Kwormo ay tó belé kibi magtubu to bay serij kebre kirij jurgem hen. Ôbi bôl serjére wo tumô menba, ari dé Emen ka pôrbu hen na, en toy tóô kwo póni ôṃ môṅ ené emen iyôṅ kól iyôṅ ba: «Era!» ² Kirija en bô menba, en gel henda wo bôri aṅ gawra wo mô sara hen na, fu dêsé kôbri a men, bay dôbri

jabga wojo ayê joor sari a a men. Ôbi na bôy kumbul aŋ ô na wô biyê kumbul a sônj.

³ Kema Kwormo bi wo hen hô bôl sernére wo wôyî menba, en toy tôô kwo wôyî kôl iyôn ba: «Era!» ⁴ Menba, henda wo ðangi soo. Henda bi wo hen na séy pep. Aŋ kwo mô sara hen na, bay biri tôô bi ré era sa li kumbul sa terare a nà aŋ bi bîpé ré deriŋ yirji men, bay biri yeberere to dami kôbri a a men.

⁵ Kirija ôbi bôl sernére wo subi menba, en toy tôô kwo subi kôl iyôn ba: «Era!» Menba, en gel henda wo hendi soo aŋ kwo mô sara hen, fu angaŋ jé are kôbri a. ⁶ En toy tôô ani ôm môp tô gawra iyôn perê ari dé Emen ka pôrbu hen, kôl iyôn ba: «Gursu to kwôni lip jé sa pôn ba, nêmen na comlé risi pôn mera, a hena ré na mêre ba, na comlé subu. Kwo weŋ naŋ kami tiŋadfor ba, ju hebeji ré.»

⁷ Ôbi bôl sernére wo pôrbi menba, en toy tôô ari dé Emen ka pôrbu hen kwo pôrbi kôl iyôn ba: «Era!» ⁸ Menba, en gel henda wo mulay soo aŋ kwo mô sara hen na, hini na temare aŋ sa iyê temare ô tôri a a men. Bay jô kwa kirij sa terare a nà aŋ biji tôô bi bay ré deriŋ bîpé ya. Bay a derji naŋ yeberere men, kurôŋ men, ka a maŋ temay ômpare men, ka pôni tanare to noni a derji a men.

⁹ Kema Kwormo bi wo hen bôl sernére wo bayi menba, en gel tini bîpé ka bay na derji wô kwôlo Emen wo bay na dô bîj bîpé hen kini bê kwôbe a. ¹⁰ Bîpé bay ka bay na derji wô kwôlo Emen hen na, kôl naŋ tôrji to dami kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Kelma woni, ju na ôbi bô bôre men, ju na ôbi kelé tu kwôlê a men, bîpé ka na deréni hen ba, kirija yôŋ a jeré jeré kwôlê sarji a wô geréni ba?» ¹¹ Menba, bay tôbeji bargay ka bôri aŋ bay kôlji iyôn ba: «Ulêŋge bôrŋge, wôsa kena kêmen ré tô men, megêrŋge bay jé naŋ yênerŋge ka bi bôrji sa Emen a hen na, bay a deréji mega wo bay na derêŋge hen iyôn dem aŋa ôbi ré sa jeré kwôlê tô.»

¹² Kirija en gel Kema Kwormo bi wo hen bôl sernére wo jii hen menba, sa terare yebagin men, tare bilij hendere mega bargay kaŋ mimé iyôn men, geserê bilij sé môp kwôbe iyôn a men. ¹³ Têbêŋne heriŋ môp yê tôgôre to néy to kal lere iyôn. ¹⁴ Men, derômaran a naŋ môp wo bay lêgeriŋ magtubu iyôn men, kirij ka kariŋ derô cér a hen naŋ men, keram kôba, naŋ kini meréri wo cay a hen a men. ¹⁵ Kilmé men, bîpé ka damné men, bay sa asgaré men, bay upé men, bay néé men, limé naŋ bay iyére a men kêmen ô uwôbê bô uwormo keram a men, perê keram a a men. ¹⁶ Bay kêmen sôm aŋ kôlij keram iyôn

ba: «Heriŋ sarni a aŋ ju uwôbêni aŋ bi kwo mô sa gagay kenare hen ré geléni ré men, bi uwonŋe wo Kema Kwormo ré sa sarni a ré a men. ¹⁷ Wôsa wuléri sa wo bay a gelé uwonŋe woji niŋ, hen ba, i a nêmé débé ta tumôri a ba?»

7

Mana wo derômaran talij bîpé ka Emen are bisijniji a men, anga a sa sa bîpé ka Emen a men

¹ Cêgi are bay ka en gel hen na, en hô gel manê ka derômaran ka pôrbu ka debe aŋe terare a kini pôrbu hen. Bay jôriŋ kal wo kirij pôrbu hen geré sa terare a nà men, sa cér a men, sa gurô a men. ² Menba, en hô gel *mana wo derômaran a wo pôni so si tô emen iyôn aŋ buro angaŋ talé ka Emen woŋ ôbi meré tu geŋ hen kôbri a. Menba, ôbi uwôge *manê ka derômaran a ka Emen ka pôrbu ka ôbi na biji néé ré mênij terare men, kam a men hen kaŋ a ta kôl iyôn ba: ³ «Terare naŋ kam naŋ gurô ka bay bêŋge néé bi kené mênji hen na, lêŋgiji ani ré tô kwôy wo niŋa talij are bisij manê ka Emen wona kerê dem.» ⁴ Menba, en toy bay jôren kwônê manê ka Emen ka bay tal are bisijniji a hen. Bîpé bay ka hen na, na dubu arew naŋ dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) kaŋ kam *Israyêl ka tô môp wo môj kibi wôô hen (12).

⁵ Tô môp wo Juda na, bîpé dubu môj kibi wôô a bay ré talji are bisijniji a men, tô môp wo Rubên na, bîpé dubu môj kibi wôô a bay ré talji are bisijniji a men, tô môp wo Gad na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

⁶ tô môp wo Asêr na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo Nêptali na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo Manasé na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

⁷ tô môp wo Simêjon na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo *Lébi na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo Isakar na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

⁸ tô môp wo Jabulôn na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo Josêp na, bîpé dubu môj kibi wôô men,

tô môp wo Bêjamin na, bîpé dubu môj kibi wôô men.

Na kwônê gawré ka tô môp wo môj kibi wôô hen a bay ré talji are bisijniji a.

Kwônê bîpé ka Emen ka gay gay ka ðaŋ a tumôri a

⁹ En hô bô kirij menba, en gel kwônê ðijé na kwôni nê m dên sêji keré ré ka hena tó yê wo gay gay a men, tó môj wo gay gay men, kibi yê wo gay gay a a men ðebiji tumô gagay kenare wo Emen a men, tumô Kema Kwormo a men na bargay ka bôri ka yêjnê yirji a men, na demaŋ gare a kôbriji a a men. ¹⁰ Bijné bay ka hen iyêl kwôlé kaŋ a ta kôl iyôŋ ba:

«Gelê na kôbi Emen wona wo mô sa gagay kenare wori a hen men, na kôbi Kema Kwormo a men.»

¹¹ Men, manê ka derômaran a kêm ðebu méer gagay kenare men, surjê men, are dé Emen ka pôrbu hen a men, manê ka derômaran a bay ka hen herij aŋ diji kuniji tôŋ tumô gagay kenare a aŋ tibiji Emen. ¹² Bay kôl iyôŋ ba:

«Na tiri! bi ayê kibi men, heramê men, tu melênê men,

dosé men, damjare men, ibé iyêrê men, néé a men hen na,

bay kêm na ka Emen wona wo mô naŋ elêri elêri naŋ kwini hen.

*Amên, bi yi gelij hen iyôŋ.»

¹³ Menba, suri wo pôni perê megêri a engeren iyôŋ ba: «Bijné bay ka tôbe bargay ka bôri ka yêjnê hen ba, na ka yôŋ ba? Men bay hena yôŋ ba?» ¹⁴ Menba, en uwôli sara iyôŋ ba: «Kelma, nôbi en hônji ré, nijba, jôbi ju hônji kêm.» Menba, ôbi kôlen iyôŋ ba:

«Na ðijé ka soji perê aŋgaŋ tu na a aŋ bay pel bargay kaji naŋ kwôbri Kema Kwormo aŋ sêl ðaŋ ðaŋ, ¹⁵ na ôbi a, bay ré ðebij tumô gagay kenare wo Emen a aŋ bay ay kibri tu tare naŋ yoyre bô iyêre tori a hen. Aŋ Emen wo mô sa gagay kenare wori hen gemji dô bô iyêre tori a, ¹⁶ aŋ kurôŋ a liji ré men, kam a diji ré men, tare a jibéji ré men, kirij ka uwoy kani a uwoyji ré a men. ¹⁷ Wôsa Kema Kwormo wo ðebu ða naŋ gagay kenare a hen a abêji aŋ a ôrij naŋ ci kibi kam ka ge yôd ðiba, a hayê ré hen men. Emen a merê cémê tirji a pêt pêt a men.»

8

Kema Kwormo bôl serjêre wo jurgem wo na gerjêre nij hen

¹ Kirija Kema Kwormo bôl serjêre wo jurgem wo na gerjêre nij hen na, kirij wôm sidij derômaran a duu sa kôbi.

² Menba, en gel *manê ka derômaran a ka jurgem ka ðebré tumô Emen a hen, menba, bay céji burujju pôn pôn kêm.

³ Men, en hô gel *mana wo derômaran a wo ðaŋji wo bu parja woŋ lôr wo hen bay gusilirij gesamê bô a hen kôbri a aŋ eraŋ sa ðebij ða kwa kini bê kwôbe a. Men,

bay biri ider damaŋ bi ré day naŋ uwôlé wo ðijé ka Emen aŋ bi ré gusul a kini bê kwôbe kaŋ lôr hen tumô gagay kenare wo Emen a. ⁴ Aŋ gusô ider bi wo hen naŋ uwôlé wo ðijé ka Emen hen, hena kôbi mana wo derômaran a bi wo hen ô kwôy tumô Emen a. ⁵ Kirija mana wo derômaran a gusul are bay ka hen kô nij na, ôbi ay parja woŋ lôr bi wo hen aŋ dôrij disiri tare to kini bê kwôbe a hen wôn ta aŋ ula sa terare a na. Menba, emen ôn men, emen wulaŋ men, tôô gawré ôm men, sa terare yebagij a men.

Kwôli burujju ka jii ka tumô ka bay ibe hen

⁶ Menba, manê ka derômaran a ka jurgem ka bay ré céji burujju pôn pôn hen naŋ yirji wô ibére.

⁷ Kirija mana wo derômaran a wo tumô ibe burujju tori menba, garmê naŋ tare naŋ kwôbe pôlij ta aŋ uwôsij sa terare a na. Aŋ sa terare sodirij kirij subu aŋ kware wo pôni uwôj naŋ gurô wo mô ya hen men, kalmê ka geŋ ka yi ya hen kôba, uwôj a men.

⁸ Kirija mana wo derômaran a wo jôgij wôô ibe burujju tori menba, bay ay ani dami môj keram iyôŋ wo enge tare aŋ bay nôgaji ula bô kam cér wo sa terare a na kêm menba, kam cér bay ka hen sodirij kirij subu aŋ kwari wo pôni bilij kwôbe. ⁹ Menba, aŋga kwa bi wo subu hen bilij kwôbe hen ma kêm men, bato to yi kwa bi wo hen a kôba, mênê kêm a men.

¹⁰ Kirija mana wo derômaran a wo jôgij subu ibe burujju tori menba, têbêŋne to dami to enge môj tare iyôŋ ðeraŋ ta kurij kwa kam cér ka subu naŋ sa hanê kam a. ¹¹ Têbêŋne hende to hen hene ôm: aŋga ðaŋ. Aŋ hende li aŋ kwa kam ka subu hen bilij ðaŋ aŋ ðijé kwône ka yi kam bay ka hen na, ma ma.

¹² Kirija mana wo derômaran a wo jôgij pôrbu ibe burujju tori menba, kwa tare to subu naŋ kwa geserê wo subu bilij hende culum men, kwa têbêŋne to subu kêm kôba, bilij hende a men. Li aŋ tu tare ba, kwa kirij ka subu ka pôni hende men, kwa ka pôni ka subu berare men, yoyre kôba, kwa kirij ka subu ka pôni berare men, kwarji wo wo subu wo pôni hende men.

¹³ En hô kirij menba, en hô gel keré uwôŋge kelaŋ ta aŋ kôl naŋ tôri to dami kôl iyôŋ ba: «Bô emê, bô emê, bô emê, kirija manê ka derômaran a ka baa subu hen a ibé burujju toji na, bô emê a lê ðijé ka sa terare a na damaŋ.»

9

¹ Mana wo derômaran̄ wo bayi ibe burunju tori menba, en gel têtêh̄ne hena derômaran̄ a kirij̄ sa terare a. Menba, bay bore lakêêlê kap belê kibi iyom wo ðogi hen kôbere a. ² Kirij̄na têtêh̄ne hende to hen bôl kibi iyom wo ðogi bi wo hen menba, gusô so tugugu aṅ ßu tu tare aṅ li kirij̄ yi ðugum. ³ Menba, kuu so polij̄ naṅ gusô bi wo hen aṅ gôr sa terare kêm. Aṅ kuu bi wo hen na, bay biri bi kirij̄na ré jubum ba, bi ré lêm môṅ kwo tigre iyôṅ. ⁴ Men, bay kôlji ré mênê kalmê né men, maa gurô ré a men, nij̄ba, ré cubu na ßinê ka angaṅ talê ka Emen naṅ bisinji a hen ði. ⁵ Bay ay tôrji bij̄n kuu bi wo ré gelij̄ tu ßinê bay ka angaṅ talê ka Emen naṅ kibi bisinji a hen gusij̄ kwôy geserê bay, nij̄ba, deré a bay ré derji ré. Gusij̄ hende to hen na yi môṅ lê wo tigre lij̄ gawrê iyôṅ. ⁶ Wulê bi wo hen na, ßinê a wogé temare ré derji nij̄ba, bay a unêré ré men, bay a geyé bi temare ré derji nij̄ba, hende a geré aṅ.

⁷ Kuu bi wo hen na, gelij̄ naṅ yêndê ka bay ðay lij̄ kumbul iyôṅ. Aṅ ani tôbij̄n sa kuu bi wo hen a môṅ jabga woṅ lôr iyôṅ men, tirji yi môṅ tu gawrê iyôṅ men, ⁸ gusiri sarji yi môṅ to yébé iyôṅ men, kapnij̄i gelij̄n môṅ kaṅ kwo iyôṅ men, ⁹ bay tôbe ani kabrêri a môṅ *bargay kaṅ kumbul ka bay li naṅ musure iyôṅ men, meserêrji ôṃ môṅ né pus kaṅ kumbul ka kwôni ka yêndê wu gerij̄n iyôṅ men, ¹⁰ esijn̄iji yi môṅ kwo tigre iyôṅ men, cubu ßinê môṅ kwo tigre bi wo hen men. Na esijn̄iji bi wo hen a na néerji wo bay a cibij̄n ßinê kwôy geserê bay hen. ¹¹ Kuu bi wo hen na, kelmari na mana wo habij̄ woṅ ôbi sa iyom wo ðogi bi wo hen hen. Mana wo habij̄n bi wo hen na, naṅ kibi hébre ba bay uwôgeri «Abadôn» men, naṅ kibi grêk ba bay uwôgeri «Apoliyôn» men. Hini bi wo hen bôri na: «Ôbi mênê kirij̄n.»

¹² Gusij̄n to tumô na di jô nij̄n aṅ baa wôo wo a era ya a.

¹³ Kirij̄na en toy mana wo jii ibe burunju tori hen iyôṅ menba, en toy tôô ôṃ tibi kini bê kwôbe wo pôrbu wo bay li naṅ lôr wo yi tumô Emen a hen. ¹⁴ Gawra bi wo hen kôlij̄n mana wo jii hen iyôṅ ba: «Busur manê ka pôrbu ka bay na harêji kibi cér wo dami wo bay uwôgeri Eprat hen ju bij̄i ta.» ¹⁵ Menba, bay busur manê bay ka pôrbu ka bay ré kôl kwôliji hen, bij̄i ta bi bay ré ô deré ßinê ka bay soderê kini subu hen kwarji wo pôn. Wôsa na manê ka bay na ðiji ré duu ßinê hen iyôṅ gengij̄n sa elê bi wo hen men, geserêri bi wo hen men, wulêri bi wo hen men tayriri hende to hen a men. ¹⁶ Men en hô gel asgarj̄n

kwône ðay sa yêndê eraji bay kwône gôlij̄n deṅsê. En toy wo bay ré na milij̄pôn arew wôo. ¹⁷ Pelal wuj̄nê bi wo jôren hen na, en gel yêndê naṅ bay ðayêrji. Bay ðayêrji bay ka hen tôbe bargay kaṅ kumbul ka enj̄nê mega tare iyôṅ men, hendu mursul mega waj̄ne iyôṅ men, sêê mega deserê tare iyôṅ a men soji san a. Yêndê bay ka hen na, sarji gilij̄n naṅ sa kwôṅê iyôṅ men, tare men, gusô men, puder to bô gusij̄n bunu to lurij̄n hen a men so kibrij̄i a. ¹⁸ Tare naṅ gusô naṅ puder to bô gusij̄n bunu a ka so kibi yêndê bay ka hen, na anga ômi kaṅ bay deré kwa ßinê ka kirij̄n pôn ka bay soderê kirij̄n subu hen. ¹⁹ Yêndê bay ka hen na, esijn̄iji naṅ kibrij̄i a na néerji. Wôsa esijn̄iji bi wo hen na, gelij̄n né kalaw iyôṅ. Esijn̄iji bi wo hen sari ya, aṅ na sa kibri ôbi a bay ré derij̄n ßinê hen.

²⁰ Tô ßinê ka baa ka anga ômi bay ka hen derji ré hen na, ôbi wo bay gel megêrji ma hen kôba, bay ði tô tibé kamrê kaji baa ré men, bay ði tô tibé kamrê kaji ka bay ige naṅ lôr men, naṅ lari wo bay uwôgiri arja men burôn̄j̄n hen men, naṅ ka bay albe keram naṅ gurô hen a men na, bay ði tôrji baa ré kwôy. Kamrê kaji bay ka hen na, gel kirij̄n ré men, toy kwôlê ré men, ô ta ré a men. ²¹ Bij̄nê bay ka hen na, ði tô deré megêrji baa ré men, ði tô misêre toji baa ré men, ði tô yij̄pare toji toṅ iyôṅ a tôṅ hen baa ré men, ði tô gemsare toji baa ré a men.

10

Kwôlo gengij̄n sa môni magtubu to mana wo derômaran̄ a ßu kôbri a hen

¹ Cêgi era bay ka hen menba, en gel mana wo derômaran̄ a wo ðangji wo gôlij̄n sa kirij̄n hen hena derômaran̄ era sa terare a na. Kirij̄n ka geri méeri ta men, môbre yi mér sari mega jabga iyôṅ men, tiri jerapnê môṅ tare to tay iyôṅ men, têri gelij̄n môṅ kôli tare iyôṅ a men. ² Ôbi ßu môni magtubu to bôlij̄n a kôbri a men, ði têri toṅ gusurô bô cér wo dami a men, toṅ maa sa terare a men. ³ Men, ôbi iyêl kwôlê naṅ tôri to dami kaṅ a ta ôṃ môṅ sômê kwo iyôṅ. Kirij̄na ôbi iyêl kaṅ a ta hen iyôṅ menba, en toy emen ône têtê jurgem. ⁴ Kirij̄na enê emen wo têtê jurgem hen kô nij̄n menba, en gey wo enê lê kwôli bô magtubu a menba, en toy tôô kwôni ôṃ derômaran̄ a kôlen iyôṅ na: «Kwôlo enê emen bi wo hen kôl hen na, ju li kwôli bô magtubu a ré men, yêge sari bij̄n kwôni ré a men.»

⁵ Menba, mana wo derômaran̄ a bi wo enê geli ré ði têri pôn bô cér a men, pôn sa

terare a men hen ay kôbri woƣ gusurô ta si derômaran, ⁶ aƣ dusu yiri naƣ hini Emen woƣ ôbi merê naƣ kwini wo dî derômaran men, sa terare men, cér a men naƣ anƣa kêm ka yi bôrji a hen a men kôl iyôƣ ba:

«Are bay ka hen a sa haw hen a men dîba, a yé dé dé a sôƣ ré niƣ.» ⁷ Men, ôbi hô kôl iyôƣ ba: «Kirija mana wo jôƣiƣ jurgem a ibé buruƣju tori na: Emen a deré kibi gengé wori wo na yi naƣ kini uwôbêri wo ôbi na kôliƣ bay jé kari kaƣ bay kibri hen iyôƣ.»

⁸ Tôô kwôni wo ené toy ôm derômaran a hen hô kôlen iyôƣ ba:

«Ô engé môni magtubu to bôliƣ to yi kôbi mana wo dî têri pôn bô cér a men, pôn sa terare a men hen.»

⁹ Menba, en ô ligi mana bi wo hen aƣ en enƣgeri ré ben môni magtubu hende to hen. Menba, ôbi kôlen iyôƣ ba:

«Enƣe ju ôm. Hende a uyé kem a mega timne iyôƣ niƣba, kirija biƣ bôôm menba, a payré denƣôm.»

¹⁰ Menba, kirija en enƣe magtubu hende to hen kôbri a ôm menba, hende uyé keben a mega timne iyôƣ niƣba, kirija biƣ bôn a na, payré denƣôm naƣ ðanêre.

¹¹ Menba, bay hô kôlen a kôl iyôƣ ba:

«Hô ju ô kôliƣ biƣné kwôlo Emen na kôl ðiré lê naƣ tô yé biƣné kwône men, emé iyére to gay gay a men, kibi yé biƣné gay gay men, naƣ kilmérji a men hen.»

11

Bay deré kwôlé wo Emen ka wôô hen

¹ Menba, bay ben gurô wo yêƣgi woƣ iƣ are aƣ kôlen iyôƣ ba: «Ô ju ô jé *iyéy Emen men, kini bê kwôbe men, ju denƣe biƣné kaƣ bay tibé Emen ka mô ya hen a men. ² Niƣba, derô haba ba, ju dî ba, dîba ju jé ré wôsa Emen dî biƣ na bay henêri ré hen. Aƣ sa iyére to yi naƣ jengêre hen na, bay a ðirêre liƣ têriƣ kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô. ³ Men bô geserê bi wo tôre pôrbu kibi wôô hen na, na joƣ naƣ bay deré kwôlé wuƣné wôô ka a tóbê bargay kaƣ mimé yirji a aƣ a uwôliƣ béré kwôlé wuƣné biƣ biƣné.»

⁴ «Bay deré kwôlé wuƣné bay ka wôô hen na, ðebiji tumô Kelma Emen woƣ ôbi sa biƣné kêm ka sa terare a na hen men, bay yi mega gurô wo bay uwôƣeri olibiyé kwo wôô hen men, mega jêlgare toƣ teré lampa to wôô hen a men. ⁵ Bay deré kwôlé wuƣné bay ka hen na, hena kwôni ré kôl ðiré liƣi habré ba, tare a sé kibriƣi a uwoyéri deré. Na hen iyôƣ a bay ré deré kwôni wo gey liƣi habré hen. ⁶ Wulê wo bay a uwôliƣ béré woƣi bi wo hen na, bay naƣ néé woƣ jôriƣ

emen uwôƣgê men, kwo a lê kam bilin kwôbe hen men, kwoƣ béé habré wo gay gay bi ré geliƣ tu biƣné gusiƣ mega wo bôrji gey a men.»

⁷ «Aƣ kirija bay uwôl béré woƣi bi wo hen kô niƣ na, tanare a so bô iyom wo ðogi a sa lê kumbul naƣ ci aƣ hende a deréji. ⁸ Aƣ kwogelérji a yé kirin ka bô iyére to bay na bérin Kelma woƣi ya sa gurô tagelé hen. Sa iyére hende to hen na, bay gengere môƣi *Sodôm naƣ Ejiƣt. ⁹ Kwogelérji bi wo hen na, kwônê tô yé biƣné men, tô môƣi wo biƣné men, biƣné naƣ kibi kwôlé woƣi wo gay gay hen a men, bay a era kêm sa gelé kwôy wulê subu naƣ kwari aƣ bay a geyé bi kwôni ré emji ré. ¹⁰ Biƣné ka sa terare a na kêm a sêji peré wôsa bay deré kwôlo Emen bay ka wôô hen ré ma niƣ. Bay a lê yi deré men, bay birin are perérji a a men, wô wo bay na ré geliƣ tu biƣné gusiƣ gaƣ. ¹¹ Kirija wulê wo subu naƣ kwari bi wo hen kô niƣ na, Emen hô biƣi bul woƣ merê tu gey bôrji a aƣ bay hô béré aƣ hena ta. Biƣné kêm ka geliƣi tô béré woƣi bi wo hen na, kemnare liƣi damaƣ. ¹² Kirija bay hena ta hen iyôƣ menba, bay toy tôô kwôni ôm dami derômaran a kôliƣ iyôƣ ba: «Dayange ta na.» Menba, bay ðay ta peré kirin ka geri tu bay bareji a. ¹³ Kirin bay ka hen na, terare yebagin damaƣ. Aƣ iyére mô môj kene a menba, pôn tiƣ peré sa bô iyére to dami hende to hen a. Terare hende to yebagin hen duu biƣné dubu jurgem aƣ tôrji wo baa hen kemnare liƣi damaƣ aƣ bay ay kibi Emen wo derômaran a.»

¹⁴ Haw hen bô emé wo jôƣiƣ wôô di jô niƣ, berênƣe dô kwo jôƣiƣ subu era hen ya.

Buruƣju to jôƣiƣ jurgem to bay ibe

¹⁵ Cégi bô emé wo wôôyi bi wo hen na, *mana wo derômaran a wo jôƣiƣ jurgem ibe buruƣju tori menba, en toy tôô biƣné ôm wujuƣ derômaran a kôl iyôƣ ba:

«Haw hen na, emé iyére to sa terare a na, na to Kelma wona Emen naƣ *Krist, kwo Emen dôri hen.

Emé iyére hende to hen a yé naƣ kunu.»

¹⁶ Menba, surné ka tôre wôô kibi pôrbu ka mô sa gagay kenare woƣi tumô Emen a hen heriƣi aƣ ðiji kwiniƣi tôƣ tumôri a aƣ tibri.

¹⁷ Aƣ kôl iyôƣ ba:

«Jôbi ju na Kelma Emen woƣ ôbi ibé iyéré wo mô ca tumô, wo mô ya.

Nini lêm dosé wô kibi néé wom wo ðé kirin wo ju ðay are kêm kôm a aƣ môriƣ sarji a hen.

¹⁸ Tô yé biƣné ka hônem né hen bôrji na taréji sam a,

nijba, haw hen na, na kwom jôbi a tarem sarji a nij.

Men haw hen na, na Wulê wo já jôrij kwôlê sa ñiné ka ma nij hen men, na kwo já têbijn bay jé kam kañ bay kem hen sa kôbri a men.

Men, na kwo já têbijn sa kôbi ñiné kam kêm kañ kamrê nañ ka iyêrñê ka bêm kwôlê hen men,

men na kwonj mênê ñiné ka mênê sa terare hen yôd añ a men.»

¹⁹ Kirija surñê bay ka hen iyêl kwôlê bi wo hen iyôñ kô menba, kibi iyéy Emen to derômarañ a bôlij menba, sunugu toñ bijnare yi bô a hen yi ñañ tu wolê menba, emen wulanê men, tô ñiné òm men, emen òne men, terare yebagijn men, garmê herijn damañ a men.

12

Iyore nañ tanare to bay uwôgere dragôn hen

¹ Kirija are bay ka hen yi hen iyôñ kêm kô nij na, angañ gelé ka póni si derômarañ a. Angañ gelé bay ka hen, na iyore to bargay kare na tare to tay añ sêl téeere sa geserê hen. Jabga wo bay ayê joor wo yi sare a hen na, na têbêjne mój kibi wôô. ² Menba, iyore hende to hen yi kwo añ ta yê. Yê bi wo hen lere damañ añ hende sôm yere.

³ Menba, en hô gel angañ gelé ka ñañji si derômarañ a. Angañ gelé bay ka hen na, na tanare to habijn to gelijn nañ mara wo dami añ sê. Sare na jurgem nañ jabga woñ kenare têb têb a men, timpère mój men. ⁴ Tanare hende to hen na, dera kwa têbêjne pôn to yi kini subu hen nañ esijne ba sa terare a nâ. Menba, hende ñubu tumô iyore to ta yê hen añ kirija hende ré dô kema uwôl tón nij ba, teré ayê emê.

⁵ Menba, iyore hende to hen yê kema wo a emê tô yê ñiné kêm nañ néé wo dê kirijn hen. Kirija hende dô kema bi wo hen uwôl tón menba, bay ayri lew ôrij tumô Emen a men, tumô gagay kenare wori a a men.

⁶ Menba, yori ba, ge derô gwôlê kirijn ka Emen na ñu sa tîrji bi hende ré ô gôsijn yere ya hen kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô.

⁷ Menba, kumbul kurijn derômarañ a. Misêl mana wo derômarañ nañ manê kari sêñji nañ mara wo dami bi wo hen nañ manê kare men. ⁸ Menba, si Misêl bôyji añ dagaji añ bay uwôn kiniji derômarañ a ré. ⁹ Añ bay daga mara wo dami bi wo hen nañ bay tôre baa nô sa terare a nâ. Mara wo dami bi wo hen a na kalaw wo cay wo na lam ñiné wo bay uwôgeri Jabel men, Sidan a men hen.

¹⁰ Menba, en toy tôô kwôni òm derômarañ a kañ a ta kôl iyôñ ba:

«Kemñêñ na wulê wo Emen gôlij nañ na nañ kununa nij men,

ôbi gel wo ñirê nêm lê are kêm men, dôbi a ré na ôbi sarji a men.

Néé ñañ na kêm kôbi *Krist a wori a wôsa ôbi daga ôbi kañgê yênêrna kwôy kwôy tumô Emen wona hen añ.

¹¹ Nijba, yênêrna bay ka hen bôy ôbi kañgê kirijn bi wo hen na wô sa kibi kwôbri Kema Kwormo men, na sa kibi kwôlo Emen wo bay dô bijn ñiné hen a men.

Wôsa bay ay yirji bijn temare ñiba bay kemna ré.

¹² Iyôñ ba, kenbay ka derômarañ ken li yi derê hanje nij.

Nijba, kwonje kenbay ka sa terare a nañ ka bô cér a ka gelijn gusijn,

wôsa bay daga Jabel ula sarñge a añ bôri tari damañ

wô wo wulê woñ mênê wori wo ré baa ña nij hen.»

¹³ Kirija mara wo dami bi wo na Sidan hen bô wo bay dagari ula sa terare a nâ ná, ôbi dô sa tê iyore to na yê kema iba hen. ¹⁴ Menba, bay bijn iyore hende to hen meserêre wôô mój kwo keré iyôñ bi ré uwôñgijn kwôy bijn kirijn ka Emen na ñu sa tîrji gengijn sare derô gwôlê hen. Añ Emen a gesêre kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô kelaj nañ kalaw bi wo hen. ¹⁵ Kirija ôbi uwôn iyore hende to hen né hen iyôñ nij na, ôbi boo kam so kibri a bôy lebôd lebôd mój kam cér iyôñ bi ré dô iyore hende to hen ôrij. ¹⁶ Nijba, terare wañ añ yi kam bay ka hen cé kô jôrij sa iyore hende to hen. ¹⁷ Kirija mara wo dami bi wo hen bô wo hende ré gôli ta nij hen iyôñ na, bôri tari damañ añ ôbi hera kurijn kumbul kwôñgêre ka baa hen. Kwôñgêre bay ka hen na, na ka bi kwôlê sa tôô to Emen a men, na bay bôô pôn sa tu kwôlê wo Jêsu na yêge sari hen a men. ¹⁸ Menba, mara wo dami bi wo hen dôrijn ô ñebê kibi cér a.

13

Tanare to habijn já so bô cér a

¹ Menba, en gel tanare to habijn to sare jurgem nañ timpère mój hen, ja so bô cér a. Añ kibi timpéri bi wo mój a hen na, jabga woñ kenare tóbijn têb têb a, men sare hende to jurgem hen na, bay ñi hini woñ tiiré Emen hen pôn pôn ya. ² Tanare hende to hen na, gelijn nañ cerew iyôñ men, tère ñamné gelijn nañ tée tanare to bay uwôgere urs hen men, kebre gelijn nañ kibi kwo iyôñ a men. Mara wo dami bi wo hen bijn tanare to habijn to gelijn nañ

cerew hen néé men, gagay kenare men, tôte toj emê sa kirij a men. ³ Sa tanare hende to sare jurgem hen na, sare to pôni uwôn iyare toj temare nijba, jé hórj. An li bijné ka sa terare a na kêm tiniji ge kay an bay bi bórji sare a. ⁴ Men, bay ay kibi tanare to habij to gelij nap mara wo dami hen wô wo hende a ré bijn to gelij nap cerew hen néére men, bay ay kibi hende to gelij nap cerew hen kôl iyôn ba: «I a gôle ba? I a lé kumbul nap tu ba?»

⁵ Menba, hende uwôn tôte toj dij dengôre men, toj tiirij Emen a men. Hende uwôn tôte toj lij hen iyôn kwôy gesserê tôre pôrbu kibi wôô, ⁶ menba, hende ay tô tiiré Emen men, tô tiiré hini men, iyére tori men, bijné kêm ka mô derômaran a hen men. ⁷ Hende uwôn tôte toj lij kumbul nap bijné ka Emen ka sa terare a na an ré bôyji men, tô yé bijné ka gay gay men, tô môj wo gay gay hen men, kibi kwôlê woji kêm na bô kôbre a men. ⁸ An bijné kêm ka sa terare a na a ayê kebre nijba, bijné ka hiniji na dîj ca bô magtubu toj merê tu gej to Kema Kwormo wo bay na diri hen. Hiniji bi wo hen, na dîj ca kirijna tô terare na dîj ré tô hen, na bay a ayê kebre ré mera.

⁹ «Kwôni wo maari ya ba, bi toy kwôlo na kelé a hen. ¹⁰ Hena Emen na ré genge bi kwôni ré yi danggay ba, a yé danggay. A hena ôbi na ré bi bay ré diri nap yebere ba, a man temay yebere men. Na hen iyôn a bijné ka Emen ré gelé ulê bôô woji men, ayê bôô woji a men hen.»

¹¹ Menba, en hô gel tanare to danggi to timnére wôô hena sa terare a na. Timnére bi wo wôô hen na, gelij nap kwo Kema Kwormo iyôn nijba, iyêlê a ré iyêl mega kwo tanare to habij to gelij mara wo dami hen. ¹² Hende ôrij nap tôte toj lij anja gay gay tu tanare to tumô hende to hen, men hende bu bijné ka sa terare a na erej bi ré ay kibi tanare to tumô to na uwôn iyare toj temare an na jée hen men, ¹³ hende li anjan gijné gay gay men, bi tare toj lamê hena derômaran a kurij sa terare a na tu bijné a kêm a men. ¹⁴ Sa kibi anjan gijné kare bay ka hende li tumô tanare to cay hen na, hende lam bijné ka sa terare a na daman bi tôre a. An hende kôlji bay ré jebe ani dî an ré tibiji nap hini tanare to tumô to na uwôn iyay yebere toj temare an bér hen. ¹⁵ Men, hende ôrij nap tôte toj lé an bi kamrê kan jibé ka gelij nap tanare to tumô hen bi ré iyêl men, hende biri tôte bi ré derij bijné ka kan ayê kibri hen men. ¹⁶ Men, hende ay tôte bi bay ré talij bijné kêm are kôbriji wo gusurô a men kibi bisinji a a men. Bay ré talij bay yagê men, bijné ka damné men, bay uné men, bay nimiré men, kam iyére men, limé

a men. ¹⁷ Wulê bi wo hen na, kwôni wo anjan talê bay ka hen nap yiri a na, ôbi a nêmé kelé ani ré men, dé anjari kani gara ré a men. Anjan talê bay ka hen na, na hini tanare to gelij cerew hen men, anjan dêjsê ka yi môj hene bi wo hen men.

¹⁸ Kwôni wo nap tu melênê ba, a henê tô kwôlê bi wo hen derê men, ôbi henê are ba, a henê tô anjan dêjsê ka tanare hen na, na ka gawra. Anjan dêjsê bay ka hen na arew jii nap tôre jii kibi jii. (666)

14

Kema Kwormo nap bijné ka ôbi jô sarji hen

¹ Menba, en hô gel Kema Kwormo dëbu sa keram wo bay uwôgeri *Sijnôn a nap bijné dubu arew nap dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka bay di hini nap hini lbari Emen kibi bisinji a hen. ² Men, en hô toy tôte kwôni ôm derômaran a môj kam cér ka dami ka bôy iyôn men, ôm môj emen wo pôy ôm gururu hen iyôn men, tôte hende ôm dô môj bay ré di jêngê iyôn a men. ³ Bijné bay ka dëbu tumô gagay kenare wo Emen a men, tumô ari déri ka pôrbu hen men, tumô surjê a hen a men hen na, na ka na dëbu nap Kema Kwormo sa keram wo bay uwôgeri Sijnôn hen, bay a kebé kurôj wo kôrbi. Kurôj bi wo hen na, bay a henê kebéri mera dîba, kwôni wo danggi hôn né. Bijné bay ka hen na, na bay a Kema Kwormo na ré jô sarji hen.

⁴ Men, bijné bay ka hen na, na ka na yij nap yébé ré hen men, kirij kêm ka Kema Kwormo ô ya ba, bay ô nap dî men. Bay a na bijné ka tumô ka Emen na jô sarji bi ré yi kari nap ka Kema Kwormo a men hen. ⁵ Men, na bijné ka ani ka habij na nap yirji a men, kwôlê woj benare nap kibriji a a men.

Jerê kwôlo Emen wo manê ka derômaran a ka subu kôl kwôli hen

⁶ En gel *mana wo derômaran a wo danggi uwônga ta merég derômaran a eran nap Kwôlo Dôri wo yi nap kwini hen bi dîré kôlij bijné ka sa terare a na nap tô yé wo gay gay men, tô môj wo gay gay men, kibi yé bijné wo gay gay hen a men. ⁷ An ôbi kôl kan a ta kôl iyôn ba: «Kemnanje tini Emen an ken ay kibri a men, wôsa kemnêj na Wulêri wo ôbi a jôrij kwôlê sa bijné ka sa terare a na nij. Iyôn ba, ken heram Emen wo ôbi dé derômaran men, sa terare men, cér wo dami men, nap hané kam ka gay gay hen a men hen.»

⁸ Menba, en hô gel mana wo derômaran a wo jôgij wôô so derômaran a tô kwo tumô hen an kôl iyôn ba: «Babilôn sa iyére dami hende to hen mène nij, hende mène na tiri a men wôsa hende li an têtij tore

toṅ yijare toṅ iyôṅ a tôṅ to kwoyre mega care iyôṅ hen gôr tô yê ðipé kêm sa terare a na.»

⁹ Men, en hô gel mana wo derômaran a wo jôgij subu so tô ka wôd hen aṅ kôl kan ta kôl iyôṅ ba: «I i wo ay kibi tanare to gelij naṅ cerew iyôṅ hen naṅ anṅa bay iyege gelij naṅ tu iyôṅ hen men, dî bay tali are bisini a men kôbri a a men hen na, ¹⁰ bô tarê wo Emen a liri mega wo care to kwoy kwôni iyôṅ. Bô tarê wo Emen bi wo hen na, maṅ mega tu iyêrgê iyôṅ. Aṅ ôbi a gelij gusiṅ bô tare a men, bô puder to bô gusiṅ bunu a hen men, tu manê ka derômaran a men, tu Kema Kwormo a a men. ¹¹ Tare hende to a uwoyé ðipé bay ka hen na, gusôre a yé hen iyôṅ kwôy naṅ kwini wôsa bay tubu tanare hende to hen naṅ anṅaṅ jebé ka gelij naṅ tu hen men, bay talji hene sarji a a men hen na, bay a gelij gusiṅ yoire naṅ tu tare dîba, kini derê bul woji a naṅé.»

¹² Iyôṅ ba, kenbay ka ken bi kwôlê sa tôd to Emen a men, ken bi bôrnge sa Jêsu Krist a hen a men na, ken lêṅnê tô ayê bôd woṅge a.

¹³ Men en hô toy tôd kwôni ôm derômaran a kôlen iyôṅ ba: «Li bô mag-tubu a iyôṅ ba: <Kemnêṅ na, yi derê yi wô sa ka ma tô ayê bôd woji a hen.> Men, Tunu toṅ hendi bô bôre kôba, kôl iyôṅ ba: <Yi derê yi wô sa ðipé ka ma tô jé wo Kelma hen na, bay a derê bul wôsa jé lêreji wo dôri kôbe tôrji.> »

Anṅa a sa lê ðipé Wulê wo Emen a sa jôrij kwôlê sa ðipé ka sa terare a na

¹⁴ Men, en hô gel kirij ka geri ka bôri menba, ani gelij naṅ gawra iyôṅ mô sara. Gawra bi wo hen dôbe jabga woṅ kenare woṅ lôr a sari a men, ðu marem wo dîi a kôbri a men. ¹⁵ Men, en hô gel *mana wo derômaran a so bô *iyéy Emen a aṅ kôlij kwo mô sa kirij ka geri a hen iyôṅ ba: «Ay marem wom ju walij kaw wôsa kaw né kô aṅ tay walêrji nêṅ niṅ.» ¹⁶ Menba, mana wo derômaran a wo ré mô sa kirij ka geri a hen ay marem walij kaw ka sa terare a na kêm aṅ.

¹⁷ Menba, en hô gel mana wo derômaran a wo ðanṅi so bô iyéy Emen a derômaran a ôbi kôba, ðu marem wo dîi kôbri a men.

¹⁸ Men, en hô gel mana wo derômaran a wo ðanṅi wo ôrij naṅ néé sa tare a hen hena kini bê kwôbe a sa uwôge kwo ðibij naṅ marem wo dîi a kôbri a hen kan a ta kôli iyôṅ ba: «Era ju sa wal telay tijaṅfor to sa terare a na wôsa né kô niṅ.» ¹⁹ Menba, ôbi ay marem wori erap sa walij telay tijaṅfor hende to hen ay ôrij bê kirij uwôrêre a. Kini uwôrê

telay tijaṅfor hende to hen na, gel na bô tarê wo Emen. ²⁰ Kirij uwôrê yê tijaṅfor hende to hen na, yi kelan naṅ iyére kirijna bay uwôrêre menba, na kwôbe a so ðu kibi yêndê ta gêj aṅ bôy môṅ kam cér iyôṅ ô kwôy kilométer arew subu.

15

Manê ka derômaran a ka jurgem ka ðebij naṅ anṅaṅ gelijare ðipé gusiṅ pôn pôn kôbri a hen

¹ Menba, en hô gel ari gelé ka dami ka ðé kirij derômaran a. Na manê ka derômaran a ka jurgem ka ðebij naṅ anṅaṅ gelijare ðipé gusiṅ ka jurgem kôbriji a hen. Anṅaṅ gusiṅ bay ka hen na, bay a na gerjé bô tarê wo Emen niṅ.

² Men en hô gel are sél kalala môṅ gaasa iyôṅ aṅ yi môṅ tare ré lamij bô a iyôṅ. Men, en gel ðipé ka na kan bê bôrji sa tanare men, sa anṅaṅ jebé ka gelij naṅ tu hen men, kan talê hene yirji a hen a men kwôy ayij joor hen na, ðebji sa kirij bay ka hen naṅ jêṅgé ka Emen biji hen kég kég kôbri a. ³ Aṅ bay di jêṅgé kebij kurôṅ mega kwo mana wo Emen *Moyis hen iyôṅ men, kebji mega kwo Kema Kwormo hen iyôṅ a men. Bay kebe ôṅ iyôṅ ba:

«Jôbi Kelma Emen woṅ ôbi ibé iyêrê men, jé lêrem ðé kirij aṅ dô a men hen.

Ju na Kelma sa emê iyére to sa terare a na kêm men,

jé lêrem yi naṅ geréri men, na tiri a men.

⁴ Hen ba i a kanê bêm kwôbe ba men,

i a nêṅ kanê ayê kebem a men ba?

Wôsa jôbi pôn nêṅ ham a yé naṅ jêṅgêrem.

Na ôbi á, tô yê ðipé kêm ré era tumôm a sa heramem wô jerê kwôlê wom wo yi naṅ geréri hen.»

⁵ Cêgi kurôṅ bi wo bay kebe hen na, en hô gel kibi *iyéy Emen to derômaran a bôlij naṅ iyére toṅ ðanare to bay li naṅ bargay toṅ bîpare to Emen. ⁶ Men, en gel manê ka derômaran a ka jurgem ka ré naṅ anṅaṅ gelijare ðipé gusiṅ kég kég kôbriji a hen so bô iyéy Emen hende to hen a. Bay tôbe bargay ka bôri terij terij yirji a men, ha tô bôrji naṅ arij hen lôr a men. ⁷ Perê ari dé Emen ka pôrbu hen na, kwo pôni bij manê ka jurgem hen bapa gerêṅgé woṅ lôr jurgem wo bô tarê wo Emen woṅ ôbi merê naṅ kwini hen winê ta hen. ⁸ Damjare to Emen naṅ néé wori wôn bô iyére tori môṅ gusô iyôṅ, aṅ kwôni nêṅ sé bô a ré kwôy wo gusiṅ to jurgem to manê bay ka hen gelij ðipé hen a kôrij.

16

Ari bô tarê ka Emen ka yi bô bap̄a gerêngê ka jurgem hen

¹ Menba, en hô toy tôte kwôni ôm kaŋ a ta bô iyê Emen kôlîŋ *manê ka derômaran̄ a ka jurgem hen iyôŋ ba: «Erêngê ken ô bê anŋaŋ bô tarê ka Emen ka yi bô bap̄a gerêngê wo jurgem hen kêm sa terare a nâ.»

² Menba, *mana wo derômaran̄ a wo tumô ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen sa terare a. Menba, iyare to habîŋ to wulbéré kirîŋ hen li bîjé ka ari talé ka tanare to habîŋ yi yirji a hen men, ka tebe anŋaŋ jibé ka gelîŋ naŋ tu hen a men.

³ Men, mana wo derômaran̄ a wo wôdyi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami a. Menba, kami cér wo dami bi wo hen belîŋ kwôbe môŋ kwôbri temay gawra iyôŋ, aŋ anŋa mô tu geŋ bô cér wo dami bi wo hen a na ma kêm.

⁴ Men, mana wo derômaran̄ a wo subi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kam cér a men, bô tô hané kam a aŋ bay kêm belîŋ kwôbe. ⁵ Menba, en toy tôte mana wo derômaran̄ a woŋ ôbi sa kam hen heram Emen kôl iyôŋ ba: «Jôbi ju na Emen wo ju yi naŋ jengêrem, ju mô ca tumô, ju mô ya kwôy naŋ kunum men, ju na kwôni woŋ derôre wôsa jerê kwôlé wom yi naŋ tô geréri. ⁶ Wôsa bîjé ka na bi kwôbri bay kem naŋ bîjé kam a men tôŋ hen na ju bîji kwôbe bay yi. Bay liji hen iyôŋ na ya.» ⁷ Menba, en toy tôte kwôni ôm si kini bê kwôbe iyôŋ kôl iyôŋ ba: «Jôbi Kelma Emen woŋ ôbi ibé iyêré, jerê kwôlé wom na kwoŋ tiri men, na naŋ tô geréri a men.»

⁸ Mana wo derômaran̄ a wo pôrbi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri hen sa tare to tay a aŋ hende enŋe môŋ tare iyôŋ aŋ bi ré sôderê bîjé. ⁹ Kirîŋa tare hende to uwoy dê kirîŋ hen sôderê bîjé hen iyôŋ na, bay tiiré hini Emen wôsa ôbi a ré joŋ naŋ gusiŋ hende to hen, aŋ bay kaŋ dé jé lêreji wo habîŋ hen baa men, kaŋ heramê Emen a men.

¹⁰ Mana wo derômaran̄ a wo bayi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen sa gagay kenare wo tanare to habîŋ hende to hen a menba, kirîŋ belîŋ hendu sa emê iyêre to tanare to habîŋ hende to gelîŋ naŋ cerew hen aŋ bîjé emnê kaŋnîji wôsa bay gelîŋ gusiŋ daman̄. ¹¹ Wo bay ré dî jé lêreji wo habîŋ wo bay na lêré hen baa aŋ hen na, bay tiiré hini Emen wo derômaran̄ a wô iyare to gelji gusiŋ hen dî.

¹² Menba, mana wo derômaran̄ a wo jii ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami dé iyôŋ wo bay uwôgeri Eprat hen a, aŋ cér bi wo hen hay aŋ panîŋ gerê

bîŋ kilmé ka hena si kini sé tare iyôŋ hen ré ôriŋ liŋ kumbul. ¹³ Men, en gel tunu to habîŋ subu gelîŋ môŋ bira iyôŋ. To pôni so kibi mara wo dami hen men, to pôni so kibi tanare to habîŋ to gelîŋ naŋ cerew hen men, to pôni so kibi bay kibi Emen kaŋ bay benare a a men. ¹⁴ Tunu to habîŋ hende to hen hena na ligi Sidan a men, hende lêré anŋaŋ giŋê kwôy kwôy a men. Men, hende ô ligi kilmé ka sa terare a na kêm wô dayrêji aŋ liŋ kumbul Wulé wo dami wo Emen woŋ ôbi ibé iyêré hen.

¹⁵ Menba, Jêsu kôl iyôŋ ba: «Dêngê tu melênê sa yerŋe a wôsa na hera mega ôbi gemsare iyôŋ. Aŋ yi deré a yé wô sa kwôni wo mô tu geŋ aŋ, gem bargay kari dâ aŋ bi kirîŋa enê hera ba, diré tôbê yiri aŋ bi kwôni ré gel tôri ré men, tayre ré sa diri ré a men.»

¹⁶ Tunu to habîŋ hende to subu hen na, day kilmé ka sa terare a nâ kirîŋ ka bay uwôgeji naŋ kibi hébre Harmagédôn hen.

¹⁷ Menba, mana wo derômaran̄ a wo jurgem hen ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kal a ta menba, tôte kwôni ôm bô *iyê Emen a si kini gagay kenare wori a kôl iyôŋ ba: «Na kerêri niŋ.»

¹⁸ Menba, wulaŋê emen berare kirîŋ men, tôte gawré ôm men, emen ône men, terare yebagiŋ daman̄ dê kirîŋ a men. Kirîŋa Emen na dîŋ bîjé kwôy saŋ kemnêŋ hen na, kwôni gel terare yebagiŋ môŋ to na hen iyôŋ né. ¹⁹ Sa iyêre to tô yé bîjé bîjé mênîŋ a men. Menba, bô Emen jebri sa habré wo Babilôn iyêre to dami na li hen aŋ ôbi buru hende yi kami tiŋador bô tarê wori. ²⁰ Kirîŋ ka hay ka kaariŋ derô cér a hen na, kam tun sarji men, keram bilîŋ yi némîŋ naŋ sa terare a men. ²¹ Garmê ka damné damné herîŋ derômaran̄ a sa bîjé. Garmê pôn ba, né nê mêmîŋ naŋ pagé sugôr tôre pôrbu. Menba, bîjé tiiré hini Emen wô gusiŋ hende dê kirîŋ to garmê gelji hen.

17

Bay ay Babilôn sa iyêre to dami hen gengîŋ naŋ hendi wônîŋare toŋ têriŋ

¹ Menba, *mana wo derômaran̄ a wo pôni perê ka jurgem ka na bu bap̄a gerêngê kôbri a hen, era sa kôlen iyôŋ ba:

«Era na sa gelem jerê kwôlé wo bay a sa jerê sa sa iyêre to bay ayre gengîŋ hendi yîŋare toŋ têriŋ to dami. Sa iyêre hende to hen yi na kibi cér wo gay gay a hen. ² Aŋ kilmé ka sa terare a nâ yîriŋ naŋ tu men, bîjé ka sa terare a nâ kôba, yîŋ naŋ tu men, aŋ têriŋ tore hende to hen kwoyrêji môŋ care iyôŋ a men.»

³ Menba, Tunu toj hendi bô bôré sa wôn bôn aji mana wo derômaran a ôrij nap en derô gwôlê menba, en gel iyore mô sa tanare sêy a. Tanare hende to hen na, sare jurgem men, timpêre môj a men. Aji hini wojn tiirê Emen gôg yere. ⁴ Iyore hende to hen na, dôbe bargay ka sêy men, hendu silim silim a men yere. Hende elage yere nap anjan kalmare ka bay li nap lôr men, mérij wo gay gay hen men, hende bu bapâ gerênggê wojn lôr wo anja habij ka gengij sa wônijare tore toj têrij hende to hen wôn ta a men. ⁵ Men, bay dî kibi bisijne a hini wo kwôni hôn bôri ré hen. Hini bi wo hen ôm iyôn ba: «Babilôn iyére to dami, na yo bay wônijare toj têrij men, yo anja habij ka sa terare a na.» ⁶ Men, en gel iyore hende to hen yi kwôbri bijné ka Emen ka yi nap jengêrji hen men, kwôbri ka bay na dirji wô kibi kwôlô Jêsu wo bay na dô hen men. Aji kwôbriji bi wo hen kwoyrêre kiyaj kiyaj môj care iyôn.

Kirijna en bôre hen iyôn menba, tunun ge kay. ⁷ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen kôlen iyôn ba:

«Wô mi a jeré bi tunum ge kay hen iyôn ba? Na dôrem tô kwôlo gengij sa iyore hende to hen nap kwôlo gengij sa tanare to sare jurgem nap timpêre môj to hende hen bem ju toy. ⁸ Tanare to ré jeré gele hen na, na yi ya nijba, haw hen hende nap nij, nijba, tôre to cêgê na, hende a so bô iyom wo tôri nap hen aji a erê bi Emen ré mênere aji yôd. Aji bijné ka sa terare a na ka hiniji na nap bô magtubu toj merê tu geji a kirijna Emen na dîj tô terare yej hen na, kirijna a sa gelê tanare hende to hen na, tiniji a gerê kayê wôsa tanare hende to hen na ya, aji haw hen nap aji tôre to cêgê ba, a so hera hen.»

⁹ Men, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba: «Bi bijné erem tô kwôlê bi wo hen dô dema bay ré henê. Wôsa sa tanare hende to jurgem hen na, na keram wo jurgem wo iyore hende to hen mô sara hen men, na kilmé ka jurgem hen a men. ¹⁰ Kilmé bay ka jurgem hen na, ka bay hen nap nij, aji kwo pôn ôm kenare baa ya men, kwo jurgem woji a baa, aji kirijna ôbi a so na, a sa emê kenare, nijba, ôbi a sa emê kenare hende to hen sem né. ¹¹ Tanare to na ya tumô nijba, haw nap nij hen na, hende a na kelma wo jôgij marge men, na perê kilmé ka jurgem bay ka hen a a men. Aji kirijna hende sa so hera nij na, a erê bi Emen ré sa mênere yôd hari nij.»

¹² «Timpé tanare hende to môj to ju gel hen na, na kilmé ka môj ka baa emê kenare tô hen. Nijba, Emen a sa biji tôô bi ré ômij kenare nap tanare hende to hen pôn. ¹³ Kilmé bay ka môj hen na, ermé woji

na pôn, tôô toji toj emê iyére men, néé woji a men na, bay dî bijn tanare hende to hen. ¹⁴ Bay a lê kumbul nap Kema Kwormo nijba, ôbi a bôyji wôsa na ôbi a na Dami wojn sa kilmé men, Dami wo damné a men. Aji bijné ka ôbi uwôgeji aji cobji aji na bay bôô pôn hen na, bay kôba, a biyé kumbul nap dî men.»

¹⁵ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba: «Cér wo jeré gel hendi wônijare toj têrij ré mô sara hen na, na tô yê bijné ka gay gay men, tô môj wo gay gay hen men, kibi yê wo gay gay wo sa terare a na. ¹⁶ Kwo gengij sa timpé ka môj ka ju gel hen men, tanare hende to hen a men hen na, bay a kapê hendi yijare toj têrij hende to hen yôd men, bay peré angare kêm men, bay a terê bargay yere a aji dère tôre senge men, bay a yêgerêre emê aji tôre wo baa ba, bay a uwoyé aji a men. ¹⁷ Wôsa na Emen a bijn kilmé bay ka môj hen ermé bi bay ré bijn aji lij anja ôbi gey hen. Kilmé bay ka hen daji kibriji aji dîj tôô toji toj emê iyére hen bijn tanare hende to hen kwôy wo kwôlê wo Emen na kôl hen ariri ré lij.»

¹⁸ «Men, iyore hende to jeré gele hen na, na sa iyére to dami to ôm sa kilmé ka sa terare a na kêm hen.»

18

Mênê kurij sa Babilôn a

¹ Menba, en hô gel *mana wo derômaran a wo ôrij nap tôô hen herbo tôj sa terare a na, aji dampare tori to dami hen berare kirij daji daji aji. ² Ôbi kôl nap tôri to dami kap a ta kôl iyôn ba: «Babilôn iyére to dami mênij, hende mênij yôd aji nij. Aji hende yi na kini merê tunu to habij men, tunu to habij to yôn yôn kôba, mô ya men, ciré mega gundu men, dunu men, ka habijné ka bijné gey ré hen kôba, mô ya a men. ³ Yijare tore toj têrij hende to hen kwoyré tô yê bijné ka sa terare a na mega care iyôn men, kilmé ka sa terare a na yijrij nap tu men, bay jengâ kôba, sa kibi yijare tore toj iyôn a tôj hende to hen na, bay uwôrij are damaj hen men.»

⁴ Menba, en toy tôô kwôni wo dangi ôm derômaran a kôl iyôn ba: «Kenbay bijné kapê na, séjge bôre a aji, wô wo ma ka lê têrij tore hende to hen men, wô wo bô emê maa kurij saryge a napu tu a men. ⁵ Wôsa têrij tôre hende to hen dayrij sa megare a megare a kwôy ô ta derômaran a aji Emen erem sa ari lê kare ka habij bay ka hen a. ⁶ Gusij to hende na gelij bijné hen na, ken gele hen iyôn têj hôrij a men, habré wo hende na lij bijné hen na, ken lere dê aji men, gwore tore to hende na jêp care to maaji bô a bijn bijné

hen na, ken je bôd wôd bô a buru hôrip.
⁷ Geléngere gusij daman aj bi dengôre ôle bôd bôd mega hende na môrip dô aj na dip dengôre hen iyôn. Wôsa hende kôl iyôn ba teré na tôlômne dîba, teré na mamne ré men, bô emé wôni ré kurip sara ré a men. ⁸ Na ôbi á, ômpare men, bô emé temare nan kurôn ré sa sare a tu tare pôn nêj hen, wôsa bay na yi gengij na sare. Tare kôba, a uwoyére wôsa Kelma Emen wo a jeré kwôlé sara hen na, na ôbi ibé iyére.»

⁹ Kilmé ka sa terare a nà, yij yijare toj têrip nan tu men, na môrji bô deré wore a a men, hen na, kirija bay a gelé gusô tare to bay uwoyijne hen na, bay a sômé sêj dengôrji bera bera kwôle. ¹⁰ Mêné wore bi wo kurip sara hen na, liji kemnare aj bay sôm dîbij sêd aj kôl iyôn ba: «Mêné woj mi a kurip sara gelip hen iyôn ba? Ayi! Babilôn iyére to dami nan toj hende néé hen ana mêné ré hena sa pôn nêj kurip sara yi hen ba?»

¹¹ Men, bay jengga ka sa terare a nà, kêm kôba, a sômé sêj dengôrji wô angan gara kaji ka kwôni woj ôbi kelérji nan nij hen. ¹² Angan gara kaji bay hen bay a na: lôr men, lari men, mérin nan nan ka tôrji gay gay hen men, bargay ka lèy men, ka hendi silim silim hen men, ka sèyi men, bargay ka danji ka gay gay hen men, gurô wo tôri gay gay wo dîpé dô hen men, anga gay gay ka bay li nan kap jun hen men, ka nan gurô wo garari kap hen men, ka bay li nan musure to bay uwôgere burônj hen men, musure men, keram wo bay uwôgeri marbre hen a men. ¹³ Men, anjaji kap gara ka danji na: gurô wo bay uwôgeri kanél hen nan ka danji men, ider men, kalmé ka bay uwôgeji *miir men, ansas men, care men, wej men, mère to bay uwôgere blé hen men, kurman kuré men, kilbè men, gamgè men, yèndè men, pus men, limé men, gawrè ka bay eraj gara hen a men. ¹⁴ Menba, bay sôm aj kôlij Babilôn iyôn ba: «Anja dôri kêm ka na mu gey upé hen mênin men, ari upé karé kêm nan angarè ka dôri ka na mu gey hen, bay a mêné keré yé hen aj ma hô upéji ré nij yôd.» ¹⁵ Bay jengga bay ka na uwôn angare bay ka hen aj yij gawrè hen na, kemnare liji wô mêné wore bi wo hen aj bay a sômne dîbij kelaj kelé iyôn ba: ¹⁶ «Ayi! na mêné woj mi a kurip sa iyére to dami to hen gelip hen iyôn ba? Wôsa na sa iyére to na yi môj iyore to tôbe bargay ka lèy hen iyôn men, ka hendi silim silim men, ka sèyi men, ka gararji daman men, na tôbe anjan kalmare kap lôr men, mérin nan nan ka gay gay hen a men. ¹⁷ Tu tare hende to pôn nêj hen mera a ari upé karé

ka kêm hen ré mênin gurôn aj hen iyôn ba?»

Menba, bay ayé gôni bato men, bay eré kergare men, ka li jé bô bato a hen men, bato to danji to ô bisilé bô cér a hen a men na, bay kôba, debe sêd aj. ¹⁸ Menba, kirija bay gel gusô tare to uwoy iyére hende to hen na, bay ôm nan gura béd béd kôl iyôn ba: «Iyére to dami to a némij nan to na ba, ya hare ba?» ¹⁹ Menba, bay sôm sêj dengôrji bera bera aj kebe terare bè a sarji aj kôl iyôn ba: «Ayi! iyére to dami to na a mênin yé hen ba? Na hende to bay iyéy bato kêm uwônin are sare a hende a mênin tu tare pôn mera yé hen ba?»

²⁰ Haw hen kenbay bîjé ka derômaran lènge yi deré wô mêné wo sa iyére hende to hen mênin nij hen. Men kenbay bîjé ka Emen men, bay jé kari men, bay kibri a men, kêm na lènge yi deré wôsa ôbi jô kwôlé sa iyére hende to hen wô kibi habré wo hende na lènge hen.

²¹ Cègi kwôlé bi wo hen a menba, *mana wo derômaran a wo danji woj ôbi néé era sa ay keram wo dami môj kwon yirij kuré iyôn aj uwól bô cér a kôl iyôn ba: «Bay a ula Babilôn iyére to dami bô cér a naré néé mega wo hen iyôn aj kwôni a gelére cègè ré kwôy nij. ²² Aj kwôni a toyé jènggè ré nij men, kurôn woj yi deré ré men, telère nan burunju a emé bô Babilôn a ré nij men, kwôni a gelé bay lé anjan joriyare bôré a ré nij men, kwôni a toyé né keram woj yeré kuré bôré ré nij a men. ²³ Men, kwôni a gelé tô deperere engé bôré ré nij men, kwôni a toyé tôd bîjé ka mô kini geré iyére a ré nij a men, wôsa bay jengga karé na, na bay uwôyrè yirji gôlij megèrji kêm men, na mu lam bîjé nan mesère toré a men.»

²⁴ Aj na na Babilôn a a kwôbri bay kibi Emen men, bîjé kari nan bîjé kêm ka bay na walé tôrji sa terare a nà ré yi ya hen.

19

¹ Cègè kwôlé bi wo hen menba, en toy tôd ôm môj tôd kwôné bîjé iyôn si derômaran kôl iyôn ba:

«Aléluya, ayènge kibi Emen wona wôsa ôbi a gôlij nan na men, ôbi dé heramé men,

ôbi na ôbi néé a men.

² Men, jeré kwôlé wori na kwon tiri men, na nan tô geréri a men

a ôbi na ré jôrij kwôlé sa hendi yijare toj têrip to mène bîjé ka sa terare a nà nan jé lère bi wo iyônji hen, ôbi a, Emen né di bare wô deré wo hende na duu mané kari hen.»

³ Menba, tôd hende to hen hô kôl iyôn ba: «Aléluya, ayènge kibi Emen, wôsa gusô

tay iyére to dami hende to uwon hen na, a gusulé na hen iyôn kwôy nañ kwini.»

⁴ Menba, surjê ka tôre wôo kibi pôrbu hen nañ ari dé Emen ka pôrbu a men hen cibji gubarji tumô Emen wo mô sa gagay kenare a hen añ heramiri kôl iyôn ba: «*Amên, bi yi hen iyôn. Aléluya, ayênge kibi Emen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa gerê iyére to Kema Kwormo

⁵ Menba, tôô kwôni ôm si kini gagay kenare wo Emen kôl iyôn ba:

«Ayênge kibi Emen wona kenbay manê kari kêm men, kenbay ka damné nañ ka beray kêm ka ken kemnañ tini hen.»

⁶ Menba, en hô toy tôô kwônê ñiné hen hô ôm môñ néé kam ka dami ka bôy iyôn men, môñ enê emen wo pôn ôm gururu hen iyôn añ kôl iyôn ba:

«Aléluya, ayênge kibi Emen wôsa Kelma Emen wona won òbi ibé iyéré hen gel emê iyére tori.

⁷ Iyôn ba, na sênge peré men,

na lênge yi deré men,

na heramêngeri a men,

wôsa kemnéñ na wulê wo Kema Kwormo a gôrijñ iyére

nañ iyore to na ñan yere gemni hen.

⁸ Añ bay buru gerê bi ré dôbe bargay ka sél terij añ ejné bid bid hen.»

Bargay bay ka hen na, na anja dôri ka ñiné ka Emen li hen.

⁹ Menba, mana wo derômaran wo pônî kôlen iyôn ba:

«Li bô magtubu a kôl iyôn ba: «Ñiné ka bay uwôgeji bi ré era kini gerê iyére to Kema Kwormo hende to hen na, yirji a sa dôrji.» »

Men, ôbi hô kôlen iyôn ba, kwôlo ñiré kôlen hen na, ré na kwôlê won tiri wo Emen bi a ré kelê hen.

¹⁰ Kirijna en toy hen iyôn menba, en cubu guban tumôri a bi enê tibri menba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Tebe Emen, ñiba, ju teben nôbi ré wôsa nôbi kôba, ena mana wo Emen môñ jôbi nañ yêném ka ñebu geran sa kwôlo Jêsu na yêge sari hen men.»

Na tu kwôlê bi wo hen a na bijñ bay kibi Emen néerji hen a men.

Kwôlo gengij sa kwo ñay henda wo bôri hen

¹¹ Derômaran bôlijñ menba, en gel henda wo bôri ñebu ya kwôni wo mô sari a hen na, bay uwôgeri ôbi bôô pôn men, gawra won tiri a men. Na kwôni wo jô kwôlê men, li kumbul nañ kini a men. ¹² Tiri ejné môñ kôli tare iyôn men, tôbe jabga won kenare kwône sari a men, bay ñi hini wo kwôni hôn né hen añ na ôbi pôn nêñ

hari a henê hen sari a men, ¹³ ôbi dôbe bargay ka dami ka bay dôbe a bô kwôbe a men, añ hini ôm «Kwôlo Emen» a men.

¹⁴ Añ bay kumbul ka derômaran ka tôbe bargay ka lêy ka bôserê kan kan dayji sa yêndê ka bôserê añ ôrijñ tôri a. ¹⁵ Men, yebere to ñi si kibri a añ na nañ yebere hende to hen, a ôbi ré sêñ tô yê ñiné hen men, ôbi a emêji nañ tôô to dami men, ôbi a ñirêji môñ bay dôrijñ yê gurô uwôrijñ kamni wô lijñ care iyôn. Ôbi bi wo hen iyôn a gelê wo bô Emen won òbi ibé iyéré hen ré tari damañ sarji a. ¹⁶ Bay ñi hini yi bargay kari a men, biljéri a a men, kôl iyôn ba: «Dami wo damné men, Dami wo kilmé a men.»

¹⁷ Menba, en hô gel mana wo derômaran wo ñanji ñebu sa tare a añ uwôgera ciré kêm ka uwônge ta derômaran a hen añ kôlji nañ tôri to dami kôl iyôn ba: «Eranje ken sa ôm geserê wo dami wo Emen li hen.

¹⁸ Eranje ken sa ôm temay kilmé men, temay bay kumbul nañ bay sarji men, temay yêndê nañ bay ñayêrji men, temay ñiné kêm men, temay kam iyére men, temay limé men, temay ñiné ka damné nañ temay ka beray a men.»

¹⁹ Menba, en gel tanare to habijñ to gelijñ nañ cerew hende to hen nañ kilmé ka sa terare a na ñayrê asgarjê kaji bi ciré lijñ kumbul nañ kwo mô sa henda wo bôri a hen nañ asgarjê kari. ²⁰ Menba, kwo mô sa henda wo bôri a hen nañ asgarjê kari bôyji tanare to habijñ hende to hen nañ *ôbi kibi Emen won òbi benare hen. Ôbi na li gijné ture a añ na lamijñ ñiné ka ari talê ka tanare hende to hen yirji a hen men, na liji añ bay tebe ari jibé ka gelijñ nañ tu hen a men hen. Kirijna bay bôyji tanare hende to hen nañ ôbi kibi Emen won òbi benare hen a men na, bay bijñ geñ bô tare a. Tare hende to hen yi môñ kam cér iyôn men, uwoy damañ mega puder toñ tay bunu to lurijñ hen iyôn a men. ²¹ Asgarjê ka tanare to habijñ hende to hen na, kwo mô sa henda wo bôri a hen derji kan kô nañ yebere to si kibri a hen. Añ ciré kêm sa ñan ôm temayrijñ uwiyré.

20

Kwôlo gengij sa elê wo dubu hen

¹ Menba, en gel *mana wo derômaran a herbo tón sa terare a na. Ôbi ñu lakêlê kan belê kibi iyom wo tôri nañ hen nañ ganji musure to dami kôbri a. ² Añ ôbi ô beré mara wo dami wo na kalaw wo cay wo na Jabel men, Sidan a men hen, harêri nañ ganji musure to dami hende to hen bi ré yi hen iyôn kwôy elê dubu. ³ Kirijna mana wo derômaran bi wo hen harêri hen iyôn menba, ayri uwôl bô iyom wo tôri

nañ bi wo hen a, añ lugu kibri: añ surin perêd perêd ta dîba, ré hô ô lamê bîné ka sa terare a nà ré nîñ kwôy wo elê bi wo dubu hen a kerê. Menba, bay a derari ula ta sem iyôn mera.

⁴ Cêgê menba, en gel gagay kenare kwônê. Añ bîné ka mô sara hen na, Emen biji tôô bi ré jôriñ kwôlê sa bîné. Men, en gel tini bîné ka Emen ka bay na walê tôrji kaa wô wo bay na na, bay bôô pôn sa kwôlo Jêsu na yêge sari biji hen men, sa kwôlo Emen a a men hen. Men, wô tibé wo bay na kañ tibé tanare to habîñ hende to gelîñ nañ cerew hen nañ ançañ jebé ka gelîñ, nañ tu iyôn hen men, wô kañê wo bay na kañ ançañ talê kare kibi bisinji a men, kôbriji a a men hen. Añ bîné bay ka hen bér añ a emêji iyére nañ *Krist kwôy elê dubu. ⁵ Bay a na bîné ka ji si kamñê tumô añ tô ka baa hen na, elê wo dubu a kerê pa dema bay ré jê sé kamñê tô. ⁶ Bîné bay ka ji si kamñê tumô hen na, terê kibi yi wô sarji wôsa bay yi nañ jengêrji men, yi derê yi wô sarji a men añ temare to tée wôô a derêji ré nîñ men, bay a yé bay bê kwôbe tumô Emen a men, tumô Jêsu Krist a men, bay a emê iyére nañ Krist, kwo Emen dôri hen a men kwôy elê dubu.

Gerñé kumbul

⁷ Kirîna elê wo dubu bi wo hen kô nîñ na, bay a dera Sidan beseréri ulê ta sem. ⁸ Añ ôbi a erê wô lamê tô yé bîné ka sa terare a na kêm. Tô yé bîné bay ka hen na, bay uwôgeji Gôg nañ Magôg añ dayraji bi bay ré ô kumbul upé Emen. Bîné bay ka hen kwône môñ hal wo kibi cér a iyôn. ⁹ En gel bîné bay ka hen wubo nañ kirîñ kirîñ sa terare a nà sa mér kini merê bîné ka Emen nañ iyére to ôbi geyre hen ta. Menba, tare hena derômaran a sa uwoyrêji duu gerêd añ. ¹⁰ Kwo Sidan wo na lam bîné hen na, bay ñiri uwôl bô tare to yi môñ kam cér iyôn añ uwoy mega pudur toñ tay bunu to lurîñ hen iyôn a men. Bay uwôli na bô iyom wo tôri nañ wo bay na bîñ tanare to habîñ na nañ *ôbi kibi Emen woñ ôbi benare hen ya hen. Añ bay a gelîñ gusîñ hen iyôn kwôy nañ kwinji.

Gerñé jerê kwôlê

¹¹ Menba, en gel gagay kenare wo dami wo hôri terij añ kwôni mô sara. Men, en hô gel sa terare nañ derômaran gerji wolê kelañ nañ dî añ kwôni a gelêji cêgê ré nîñ. ¹² Menba, en hô gel damné nañ ka beray ka na ma hen ðebiji tumô gagay kenare bi wo hen a. Menba, kwôni pól magtubu nañ kwônêre men, kwo ðanjji bôl magtubu to na toñ merê tu geñ. Kirîna magtubu hende to hen pólîñ hen iyôn nîñ na, Emen jô kwôlê nañ gerêri sa bîné ka na ma a hen nañ jê lêreji, jê lêreji mega wo na li bô

magtubu hende to hen a iyôn. ¹³ Bîné ka cér na pôrji hen soji men, ka sa iyé temare a hen soji kêm a men añ bay jô kwôlê sarji a nañ jê lêreji, jê lêreji. ¹⁴ Menba, bay bi si temare nañ sa iyére tore kêm bô tare to woli hende to hen, añ na hende a na temare toñ tée wôô hende. ¹⁵ Men, kwôni wo hini nañ bô magtubu toñ merê tu geñ hende to hen a na, bay a ulêri bô tare hende to hen a a men.

21

Derômaran to kôrbi nañ sa terare to kôrbi

¹ Menba, en gel derômaran to kôrbi nañ terare to kôrbi wôsa derômaran to tumô hen nañ terare to tumô hen nañ nîñ men, cér kôba, nañ a men. ² Men, en gel iyére to yi nañ jengêre to na Jérusalêm to kôrbi to hena derômaran a ligi Emen a hen herbo tôñ. Hende pana yere mega temale panîñ yere terê ôriñ kurô iyôn. ³ Menba, en toy tôô kwôni ôm kañ a ta si kini gagay kenare iyôn kôl iyôn ba: «Gelênge haw hen kirîñ ka Emen a môriñ hen na, na perê gawré nîñ. Ôbi a merê nañ ci men, bay a yé bîné kari men, Emen nañ yiri a baa nañ ci men, ôbi a yé Emen woji a men. ⁴ Añ ôbi a merê cémé tirji a men, temare a derji ré nîñ men, bô emê temare a nañê men, sômê a nañê men, bô emê a nañê a men, wôsa ança cay kêm di jô nîñ.»

⁵ Menba, kwo mô sa gagay kenare a hen kôl iyôn ba: «Gelênge haw hen en gase are kêm na kôrbi nîñ.» Menba ôbi hô kôl iyôn ba: «Li kwôlê bi wo hen bô magtubu wôsa na tu kwôlê men, na kwôlê woñ bê bôô sara a men.» ⁶ Menba, ôbi hô kôlen a iyôn ba:

«Are kêm liñ kô nîñ wôsa ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwoñ ôbi ayê tô are men, ôbi derê kibriji a men. Añ kwôni wo kam diri ba, bi era na biri senje bi yi. Kam bay ka hen na, na hanê kam kañ merê tu geñ. ⁷ Añ na i i wo ay joor ba, na biri are bay ka hen. Na yé Emen wori men, ôbi a yé kemañ men. ⁸ Nîñba, bay harê men, bay herê cêgê men, bay lê ançañ bôd bôd iyôn a tôñ hen men, bay derê bîné men, bay yîñare toñ têriñ men, misîñê men, bay tibêre kamrê nañ bay benare kêm a men na, kini merêrji na bô tare to woli a nañ bô gusô pudur a mega to lurîñ bô bunu a hen añ a hende a na temare toñ tée wôô hende.»

Kwôli Jérusalêm to kôrbi

⁹ Menba, *mana wo derômaran a wo pôni perê ka jurgem ka na ñu bapa gerêngê wo ançañ gelîñare gusîñ ka Emen kôbriji a hen, kôlen iyôn ba:

«Era na gelem môni temale to kurôre na Kema Kwormo hen.»

¹⁰ Menba, Tunu toj hendi bô bôrê wôn bôn aŋ mana wo derômaran a bi wo hen ôriŋ naŋ en sa keram wo yêngi a ta aŋ gelen Jérusalêm iyére to yi naŋ jengêre to hena ligi Emen a herbo tòn hen. ¹¹ Iyére hende to hen na, dampare to Emen enné bid bid wo môj jerew wo dôri wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sél kalala môj gaasa iyôn a men. ¹² Men, bay ay sare ta naŋ haba woŋ gerem wo kaŋ a ta men, dengel a men. Men, bay dî kibi geré môj kibi wôô aŋ *manê ka derômaran a débu pôn pôn kibi a men, kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay dî hini tô môj wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen ya a men. ¹³ Kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay dîri subu subu kwa haba woŋ gerem bi wo pôrbu hen. Subu si tô emen men, subu si kini kuripare tare men, subu sa kôbi gusurô men, subu sa kôbi maa a men. ¹⁴ Men, bay dî tô haba woŋ gerem bi wo hen naŋ keram môj kibi wôô aŋ bay dî hini bay jé ka Kema Kwormo ka môj kibi wôô hen têb têb a sara.

¹⁵ Mana wo derômaran a bi wo kôlen kwôlê bi wo hen bu gurô woŋ lôr woŋ gengiŋ are kôbri a bi dîré gengiŋ iyére hende to hen men, gengiŋ kibi geré bi wo môj kibi wôô hen men, gengiŋ haba woŋ gerem wo bay ay sara hen a men. ¹⁶ Mana wo derômaran bi wo hen genge tibi iyére hende to pôrbu hen aŋ hende hen némij kêm: yêngêre men, wolére men, yêngêre wo tay a men na, kilométer dubu wôô naŋ arew wôô (2200 km). ¹⁷ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen genge yêngê haba wo tay mega wo bay gengeriŋ gan gan hen aŋ na mêter tôre jii kibi bay (65 m). ¹⁸ Haba woŋ gerem bi wo hen na, bay dîri naŋ keram wo bay uwôgeri jaspe hen. Kwo iyére hende to hen ba, bay dère naŋ lôr woŋ kip wo sél kalala môj gaasa iyôn hen. ¹⁹ Men, bay yêêlê tô haba woŋ gerem bi wo hen naŋ keram wo diderê wo gay gay. Keram wo dôri wo tumô wo bay dîŋ tôri hen ba, bay uwôgeri jaspe, kwo wôôyi ba, bay uwôgeri *sapir, kwo subu ba, bay uwôgeri agat men, kwo pôrbi ba, bay uwôgeri emerad men, ²⁰ kwo bayi ba, bay uwôgeri onisk men, kwo jii ba, bay uwôgeri sarduwan men, kwo jurgem ba, bay uwôgeri kasolit men, kwo marge ba, bay uwôgeri *béril men kwo dengêse ba, bay uwôgeri topaj men, kwo môj ba, bay uwôgeri kraso peras men, kwo môj kibi pôn ba, bay uwôgeri turkwass men, kwo môj kibi wôôyi ba, bay uwôgeri amétist men. ²¹ Kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay li pôn pôn kêm naŋ mérin wo diderê diderê môj kibi wôô hen iyôn

a men. Tô geré wo kariŋ perê iyére hende to hen ba, bay liji naŋ lôr woŋ kip wo sél kalala môj gaasa iyôn hen men.

²² En kôbe kirijŋ niŋba, en gel *iyéy Emen bô iyére hende to hen a ré, wôsa Kelma Emen woŋ ôbi ibé iyêrê hen naŋ yiri hen men, Kema Kwormo a men a gasé iyéy Emen hende to hen niŋ. ²³ Men, tare naŋ geserê berare kirijŋ sa iyére hende to hen a ré niŋ, wôsa dampare to Emen naŋ to Kema Kwormo a beraré ya. ²⁴ Aŋ ðinê ka sa terare a nâ kêm ô na tô kirijŋ ka perangi bay ka hen men, kilmê ka sa terare a nâ kôba, a eraŋ naŋ dampare toji ya men. ²⁵ Kibi geré wo sa iyére hende to hen a bôliŋ yé senge yôd dîba, a ligiŋ né wôsa yoyre naŋ ya niŋ. ²⁶ Bîné ka sa terare a nâ a eraŋ naŋ dampare toji men, hini emê woji a men ya. ²⁷ Bô iyére hende to hen na, anŋa *kagemi men, bay lêrê anŋa yi gelé ré hen, naŋ bay benare a sé a bô a ré, niŋba, na ðinê ka hiniji yi bô magtubu toj merê tu geŋ to Kema Kwormo hen a sé bô mera.

22

¹ Menba, *mana wo derômaran a bi wo hen gelen kami cér woŋ ôbi biŋ ðinê merê tu geŋ hen so si ligi gagay kenare wo Emen a naŋ kwo Kema Kwormo a aŋ kam bay ka hen sél kalala môj gaasa iyôn. ² Aŋ geré wo perê iyére hende to hen a na, kam cér bi wo hen ge ya. Aŋ gurô woŋ ôbi biŋ ðinê merê tu geŋ hen si si kwongé cér wo si na men, si hen men. Gurô bi wo hen na, elê pôn ba, yê têê môj kibi wôô aŋ gel wo ré yê naŋ geserê geserê. Aŋ maari na hana wo a beraré tô yê ðinê ka sa terare a na. ³ Bô iyére hende to hen a na, ani kani ka Emen tôm ba, a naŋê ya.

Gagay kenare wo Emen naŋ kwo Kema Kwormo a yé ya, aŋ manê kari a herameri men, ⁴ bay a gelé tîri men, hini a dîŋ kibi bisinji a men. ⁵ Kirijŋ bay ka hen na, yoyre a naŋê men, kwôni a ôriŋ doy lampa naŋ tare to tayi ré niŋ. Wôsa Kelma Emen bi a beraré kirijŋ aŋ bay a emê iyére naŋ kwiniŋi.

Kwôli hera wo Jésus

⁶ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba:

«Kwôlê bi wo en kôlen hen na, na tu kwôlê men, na kwon bê bôô sara a men, wôsa na Kelma Emen a bê kwôlê bi wo hen kibi bay kibri a naŋ geré wo Tini men, na ôbi a jo mana wori wo derômaran a bi ré sa kôliŋ manê kari kwôli anŋa ré era hen men.»

⁷ Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na hera hen ya. Aŋ ðinê ka ré bi kwôlê sa kwôli anŋa

ré era hen ka yi bô magtubu a hen na, yirji ré sa dôrji.»

⁸ Nôbi Ja a toyé kwôlê bi wo hen na man men, en gel are bay ka hen na tun a men ari kirija en toy men, gel a men hen iyôñ na, en jubu guban tumô mana wo derômaran a bi wo gelen are bay ka hen, bi ené tibéri, ⁹ niñba, ôbi kôlen iyôñ ba:

«Tebe Emen, dîba, ju teben nôbi ré, wôsa nôbi kôba, ena mana mega jôbi iyôñ men, mega kwo yênem kañ bay kibi Emen men, mega ñiné kêm ka bi kwôlê sa kwôlo yi bô magtubu a hen a men hen.»

¹⁰ Menba, ôbi hô kôlen a iyôñ ba:

«Kwôli anğa na yi kini uwôbêrji a ka Emen yêge sarji bem hen na, ju uwôbe mera ré, wôsa wulêrji baa ña niñ. ¹¹ Añ kwôni woñ ôbi lê habré ba, bi li habré wori bi wo hen daman a hari niñ men, kwon ôbi bô hendé ba, bi li bô hendé wori bi wo hen daman a hari niñ a men. Niñba, kwo li anğa dôri ba, bi li deré wori bi wo hen daman hari men, kwo bôri bôré ba, bi bô bôré wori bi wo hen ô tumô tumô men.»

¹² Menba, Jêsu kôl iyôñ ba: «Na hera hen ya. Añ na eran na anğan têbê sa kôbi ñiné pôn pôn kêm nañ jé lêreji jé lêreji.

¹³ Ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwon ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men.»

¹⁴ Ñiné ka pul bargay kaji sél bi ciré sijn bô iyére hende to hen si kibi geré ari bi ciré uwônijn geré ômijn yê gurô woñ meré tu geñ hen na, yirji a sa dôrji. ¹⁵ Niñba, ñiné ka yi môñ garé iyôñ hen men, misijnê men,

bay yinare toñ têtijn men, bay deré ñiné men, bay tibére kamrê men, bay benare a men na, bay kêm a baa nô.

¹⁶ «Na nôbi Jêsu a jé mana wupê wo derômaran a bi ré era sa kôlin ñiné ka bô églisnê kwôlê bi wo hen. Na nôbi bi a na *kuñga kelma Dabid men, ena telabo a men hen.»

¹⁷ Tunu toñ hendi bô bôré nañ tami Kema Kwormo kôl iyôñ ba: «Hera ham.»

Kwôni wo toy kwôlê bi wo hen ba, bi kôl: «Hera ham» niñ men.

Añ kwôni wo kam diri ba, bi era sa yi kam kañ meré tu geñ. Kam bay ka hen na, na biri na señge dîba, ôbi a kelé ré.

Gerñé kwôlê

¹⁸ Nôbi Ja na kelêgge ca ken toy, i i wo toy kwôlê wo yi bô magtubu to nà, kwo gengijn sa anğa a era hen ari ré uwôl kam kwori sara na, Emen a bé bô emê wo gay gay a kurijn sari a, mega wo na kôlin bô magtubu a hen iyôñ. ¹⁹ Men, kwôni wo mène kwa kwôlê bi wo yi bô magtubu to nà, kwo gengijn sa anğa a era hen na, Emen a jôri yê gurô woñ meré tu geñ bi wo hen men, a jôri sé bô iyére to yi nañ jengêre to bay na kôl kwôle bô magtubu a hen a men.

²⁰ Kwo dô kwôlê bi wo kêm hen na na, kôl iyôñ ba: «Na tiri, na hera hen ya.»

*Amên bi yi gelijn hen iyôñ, Kelma Jêsu hera ham.

²¹ Bi bô deré wo Kelma Jêsu baa nañ ken kêm.